
37
47 F
9

SANCTI DAMASI
PAPÆ
OPUSCULA, ET GESTA

SANCTI DAMASI
PAPÆ
OPUSCULA, ET GESTA
CUM NOTIS M. M. SARAZANII

ITERUM COLLECTA, NUNC

VERO PRIMUM AUCTA, ET ILLUSTRATA DIATRIBIS DUABUS

ALTERA

DE GESTIS LIBERII EXULIS.

ALTERA

AN DAMASUS FAVERIT ALIQUANDO MAXIMO CYNICO

ADVERSUS

GREGORIUM NAZIANZENUM, ET NECTARIUM.

QUIBUS

Præter Indicem materiarum adjiciuntur etiam Opuſcula Apocripha ejuſdem.

ROMÆ, MDCCLIV.

Sumptibus Venantii Monaldini Bibliopolæ in Via Curſus.

EX TYPOGRAPHIA LINGUARUM ORIENTALIUM ANGELI ROTILII IN ÆDIBUS MAXIMORUM.

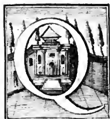
SUPERIORUM PERMISSU.

Emo ac Rmo Domino

JOSEPHO DOMINICO
DE LAMBERGH

S. R. E. Cardinali, Episcopo, & Principi Passaviensi.

ANTONIUS M. MERENDA FELICITATEM.

UOD summos etiam viros publicis muneribus occupatos studium tenuisse accepimus, ut vacationem eorum, atque otium consequerentur, aliquando curis illis liberi, atque absoluti; idem subiisse animum meum diffiteri non possum, cum dijudicandis in foro litibus, atque hujusmodi occupationibus distinerer. Quo quidem tempore cum suavissima illa cogitatione futuri otii delectarer, mecum etiam animo reputabam, quæ esset omnium

nium optima in reliquam ætatem ratio vitæ instituendæ, & temporis traducendi: cumque nihil melius occurreret, quam ad ea reverti studia, quæ, etsi coactus intermiseram, retinueram tamen animo semper, cæpi etiam cogitationes meas & curas ad comparandam necessariam librorum supellectilem revocare. Hæc Eminentissime Princeps tu non ignoras, qui litteris juvandis natus, huic meo quasi instruendo fundo liberalitate tua adfuisti, & in reliquam ætatem meam consulere ut facilius possem, effecisti. Quamobrem si quis ex eo fructus extitit, aut si otium adeptus conari aliquid potui, primum omnium Tibi optimo jure debetur. Atque id potissimum est, quod nunc offero Tibi nominique Tuo inscribo. Cum enim id, quod volebam, liberum tempus vacuumque assecutus, nonnulla ex Ecclesiastica Historia, quæ aliorum diligentiam fugisse, vel fefellisse rectam interpretationem videbantur, collegissem; deinde ad Damasi opera recognoscenda, & res explicandas me convertissem, atque ita ab immenso illo spatio in hoc angustius studia contraxissem mea, opusculum paulatim extitit, quod non inutile fore omnino, si in lucem prospectumque hominum veniret, nonnulli, quibus id ostenderam, judicaverunt: repugnabam equidem, neque eorum judicio acquiescebam cum multas ob causas, tum quod erat delicatæ hujus ætatis subeundum judicium. Ut vincerer tamen aliquando, atque hæc evulgarem, illud me præcipue impulit, ut observantiæ in Te meæ argumentum extaret aliquod, gratique animi perpetuum testimonium tot tantisque beneficiis debitum, quibus me, gentilesque meos, cum Vindobonæ a cognitionibus essem caussarum Ecclesiasticarum Apostolicæ Legationis sub immortalis memoriæ viro Cardinali Hieronymo Grimaldo, virtutum etiam tuarum teste olim amplissimo, cumulasti. Nec vero diffido, quæ tua in omnes humanitas est, atque

in

in me ipsum clementia eximia ac singularis, ut munus hoc qualecumque non asperneris. Habebis id saltem, si ullo tempore a negotiis fatigatum animum huc transferas, ut imaginem veluti morum tuorum intuearis in sanctissimis eorum temporum Patribus, quorum ibi mentio est; gaudeasque nullam esse laudem, quæ non fuerit a te expressa, sive morum integritatem sive liberalitatem in pauperes, sive religionis ac disciplinæ studium, in ædium Sacrarum splendore restituendo, atque amplificando curam, magnificentiam in piis instituendis fundandisque operibus tanta cum largitate, ac religionis bono, gravissimos in latissima Diœcesi perlustranda labores, cum animi alacritate conjunctos, in populis denique ad fidem morumque præcepta erudiendis patientiam atque constantiam, uberrimo sane singularis ejus, quam ex sanctorum Patrum, atque Interpretum Sacrorum lectione hausisti, eruditionis fructu: quas ego res persequi fusius possem, qui eas non modo audiendo cognoverim, sed oculis multas usurpaverim, nisi me tua egregia ac singularis modestia revocaret, qua laudes cum merearis, in te conferri non finis, ac prædicari: quamquam nihil necesse est, cum vel me tacente Historiæ loquantur, ac publica monumenta posterorum memoriæ consignata. Unum tamen est, quod præterire omnino non possum, excelsam illam animi magnitudinem atque constantiam, qua Tu ad Salisburgensem magni in Germania nominis, & dignitatis Sedem evocatus, sponte cessisti juri tuo, admirandoque omnibus exemplo pacis, & concordiæ studium, commodo, & honori tuo anteposuisti, maximo licet bonorum mærore, qui administrationem tuam amplissimæ illi Ecclesiæ utilem, atque necessariam arbitrabantur, sed nimirum insederat animo tuo Clementis illud Sanctissimi Romanæ Ecclesiæ Episcopi " qui generosus, qui misericors, qui cari-
" tatis plenus, dicat, si propter me discordia, & schisma, di-

" sce-

„ ſcedo , abeo: ſolum ovile Chriſti in pace degat cum conſti-
„ tutis Presbyteris,atque hoc qui fecerit, ſibi magnum decus in Domino comparabit „ ; quam præclaram vocem idem facto ſuo comprobaſſe dicitur , primæ omnium Sedis honore , ac dignitate abdicata , ut alter eam pari ſanctitate Pontifex obtineret , partaque optatiſſima pace adminiſtraret. Non exigua hæc laus eſt , ſed magna , atque præclara; quam cum Sanctiſſimus alter Vir Nazianzenus æmularetur , dolebat , nequaquam ſatis multos inveniri , qui , ſi quando utilitas Eccleſiarum id poſtulare videbatur , Sedes ſuas relinquerent , adeptoque honori , & dignitati renunciarent. Quamquam in tuo illo facto divinam video palam eſſe declaratam ſapientiam , atque conſilium : neque enim fieri poterat , quin ii , quibus præfueras , animo dolerent , ac quererentur , avelli a ſe Paſtorem illum , ac Principem , quo neque amantiorem , nec meliorem omnino aut deſiderare poſſent , aut ſperare auderent. Ut enim quodam loco ſcripſit Damaſus meus , & illi , qui amiſerint Sacerdotem , ſine dolore eſſe non poſſunt , & illi qui alterius Civitatis acceperint Epiſcopum , etiamſi gaudeant , invidioſum ſibi intelligunt fore , ſub alieno ſe agere Sacerdote. Sed ut ad opus hoc meum revertar , Tibi Princeps Eminentiſſime cum omnino illud debeatur a me , cum ſumma humanitas ac clementia tua in ſpem me adducat , non hoc futurum ingratum Tibi , Nomini Tuo lubens do , dico , dedicoque : precatus ad extremum D. O. M. , ut cum Sanctiſſimum Pontificem illum, cujus edo Opera , & res geſtas perſequor , diligentiſſime imiteris , diu Te Eccleſiæ iſti , quam regendam dedit , Populis , a quibus avelli paſſus non eſt , bonis , ac litteratis omnibus Viris , quibus in Te columen , præſidiumque contulit , ſoſpitem , ſalvum , incolumemque conſervet.

San-

J. M. J.

SAncti Damasi Papæ Opuscula, & Gesta iterum collecta; & illustrata a Domino Abb. Antonio Maria Merenda, jussu Rmi Patris Josephi Augustini Orsi, Sacri Apostolici Palatii Magistri, qua par erat diligentia, & attentione quum nuper legerim, tantum ubique reperi studium veritatis, ac Ecclesiasticæ eruditionis, ut ea non solum typis committi posse censeam, verum etiam ut committantur, optem ex animo; ea siquidem inoffenso pede Christianus Lector percurrere, atque inde plurima ad illorum temporum Historiam magis magisque explanandam depromere facile poterit monumenta, quibus sunt referta.

Ex Collegio S. Mariæ de Victoria sentio A. D. xi. Id. Augusti MDCCLII.

Fr. Eduardus a S. Xaverio Car. Excalc.
S. Theologiæ olim prælector, nunc S. Rom.
Universalis Inquisitionis qualificator.

CUm Viri Clar. Antonii Mariæ Merenda lucubrationes in S. Damasi Opera, Rmi S. P. A. Magistri jussu legissem, lætatus equidem sum magnam Ecclesiasticæ Historiæ lucem esse allatam, tam multis ab eo diligentissime expensis ingeniose tractatis, feliciterque enodatis, ut non modo, meo quidem judicio, recendum non sit, ne quid Fides Christiana aut boni mores detrimentum capiant, sed optandum ut imitatiores plurimos Auctor Doctissimus nanscifcatur industriæ tuæ, a quibus involuta hactenus quæ fuerunt evoluantur atque explicentur.

Ex Coll. Rom. Kal. Febr. MDCCLIII.

Petrus Lazeri Soc. Jesu.

IM-

I M P R I M E T U R.

Si videbitur Reverendiſs. Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

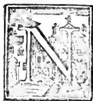
F. M. de Rubeis Patriarch. Conſtant. Vicesgerens.

IMPRIMATUR.

Fr. Vincentius Elena Magiſter Socius Reverendiſſimi Patris Magiſtri Sacri Palatii Apoſtolici.

L E C T O R I.

IHIL est, cur te amice Lector longo proemio, aut composito sermone morer: nam quod Scriptores plerumque, solent causam aperire, cur scribere primo aggressi fuerint, deinde Operis ipsius rationem & modum explicare, utrumque breviter præstare possum. Et operis quidem condendi causa, quæ primo fuit justissima, ea me in cursu deservit nulla mea culpa: affectum vero opus volui dimittere, vel quod eram jucunditatem horum studiorum expertus, vel quod pulcherrimam hanc esse viderem, atque honestissimam rationem otii transigendi, ad quod haud invitus dimissus fueram, tricosissimo munere dijudicandarum in foro litium, in quo omnem pene anteactam vitam consumpseram, liberatus. Erit fortasse, qui Opus ipsum a me susceptum non tanti æstimet, ut eo debuerim cogitationes referre. Quid enim, inquiet, nonne Damasi Opuscula a viro Docto Sarazanio collecta, & semel, iterumque vulgata? Nihil attinet me de Sarazanii diligentia, atque eruditione loqui. Illud tantummodo dicam, non mihi primum nunc venisse in mentem Damasi Opera ab illo edita rursum recognoscere, atque evulgare; nam viri Docti Suaresius, & nostra hac ferme ætate Pastritius de eo faciendo cogitaverunt: Non ergo consilium meum improbandum est, sed id potius optadum, ut nihil in perficiendo eo curæ & diligentiæ desideretur. Hanc ego viam, rationemque tenui in Damasi operibus recensendis; primo ut quæ ejus esse constabat, cum MSS. CC. si quos nactus essem, conferrem: deinde quæ ei abjudicantur doctorum virorum judicio, rejicerem; si quis enim hæc quoque desideret, præsto sunt Sarazanius ipse, & Conciliorum collectiones: denique ut ea quæ recognoveram, illustrare etiam conarer. Itaque adnotationes adjeci, easque plerumque meas; Holstenianas etiam aliquando, quæ paucæ tamen sunt, & nonnullas etiam, sed raro a Constantio desumptas; illæ enim facile omnibus occurrunt, & si omnes retulissem,

lissem ; onerare potius Opusculum hoc meum videri poteram quam ornare . Quæ Sarazanius ad Carmina illustranda adjecit , retinui omnia , cum non ita facile sit ea reperire ; servavi tamen locum , quem illis idem dederat , idest calcem rejeci . Cæterum si quid tuo commodo factum est , amice Lector , gratiæ habendæ sunt bonorum omnium largitori Deo ; si nihil erit , quo Sacra Historia juvare posse videatur , at laudandi certe conatus mei : ut vero Opus ipsum cum cæteris similibus , quibus obruimur , tenebris amandetur , non repugno : illud dumtaxat Plinii rogo animo verses lib. 9. Epist. 17. Quam multos putas esse , quos ea quibus ego , & tu capimur , & ducimur , partim ut inepta , partim ut molestissima offendant ? Demus igitur alienis oblectationibus veniam , ut nostris impetremus .

IN-

INDEX

Opusculorum Sancti Damasi Ordo .

C A R M I N A .

XXIV. *De*

SAN-

SYNOPSIS

CAP. I.

S. Damasi genus, & Patria. Lector a puero in Basilica S. Laurentii. II. Diaconus Liberium in exilium euntem sequitur, & quem usque ad locum? Cur deinde ad Urbem revertitur, & an Felicis eligendi auctor Clero fuerit. III. Presbyter ordinatus, an a Liberio, an potius a Felice; Baronii sententia. IV. Proœmium ad preces Faustini, & Marcellini falsi arguitur, & Damasus vindicatur. V. Quo loco, ac pretio sub Liberio reduce ad suam Sedem deinceps fuerit.

CAP. II.

Damasus eligitur Romanus Pontifex: at Ursicinus Antipapa a factiosis obtruditur. II. Coævi Scriptores conferuntur, expenduntur, ac vera rerum gestarum series inde colligitur, & exponitur: recens Anonymus Vitarum Romanorum Pontificum Amstelodami editarum Scriptor refellitur. III. Proœmium ad preces Faustini, & Marcellini iterum mendax. IV. Ursicinus exulat, restituitur, ac rursus truditur, & quam ob caussam? V. Baluzius rejicitur.

CAP. III.

Valentinianus Imperator iteratum Ursini, Sociorumque Schismaticorum exilium probat, atque unam, quam Ursiniani retinuerant, Basilicam Damaso reddi jubet. II. Cædes perpetrata in æde S. Agnetis, quæ per calumniam Damaso crimini data: grave ob eam caussam periculum innocenti Pontifici creatum; quod explicatur Rufini, & Hieronymi testimonio. III. Evagrius Antiochenus pro Damaso adit Imperatorem, a quo innocens pronunciatur, eaque occasione Hieronymus affertur, & illustratur. IV. Damasus votum solvit S. Felici, ut videtur, Nolano, aliisque Martyribus.

CAP. IV.

Prima sub Damaso Synodus adversus Auxentium Pseudoepiscopum Mediolanensem. II. Cur hoc anno consignetur? III. Quid in ea actum, constitutumque fuerit? Ejus Synodica illustratur. IV. Agitur de Vincentio Capuano.

SYNOPSIS

CAP. V.

DE Illyricana Synodo agitur, quæ Romanam hanc subsequuta est, scriptisque ab illa, & Valentiniano Imperatore litteris. II. Quæ afferuntur, & expenduntur. III. De Zanobio Florentino Episcopo. IV. De Valentiani lege Damaso inscripta, & Theodosiano Codici inserta; ac defenditur Baronius.

CAP. VI.

REvocati ab exilio Ursiniani, quo conclusi fuerant: *Suburbicariæ* provinciæque: Rufini de Suburbicariis Ecclesiis sententia. II. S. Basilii Magni ad S. Athanasium, & Damasum literæ hoc anno scriptæ, quæ illustrantur: & Anonymus Amstelodamensis refellitur. III. Recensentur causæ aliæ, cui idem Basilius ad Damasum scripserit, eaque occasione de Antiocheno Meletium inter, & Paulinum dissidio agitur, & de Marcello Ancyrano. IV. Hic ab hæresi vindicatur, ac Basilium postremo meliora edoctum, a præjudicata adversus eumdem Marcellum opinione discessisse probatur.

CAP. VII.

DOrotheus Diaconus Antiochenus Romam accedit cum litteris ad Damasum scriptis ab Orientalibus Episcopis, ac rebus confectis in Orientem redit cum Sabino Diacono Mediolanensis Ecclesiæ, qui Damasi nomine litteras affert ad Athanasium, atque Orientales. II. Sozomenus cum iis confertur, & expenditur. III. Sabinus in Occidentem revertitur cum Basilii litteris ad Damasum, & Occidentales, quæ illustrantur, ac suo tempore restituuntur. IV. De l. 3. c. Theod. de Hær. atque ea occasione de *Venustianis*. Quorum in Prædestinato mentio est.

CAP. VIII.

DAmasus litteras a Sabino allatas ad Basilium remitti curat per Evagrium Antiochenum, atque alias juxta præscriptam Romæ formulam scribi: quo anno Evagrius in Orientem redierit. II. Cur Basilii litteræ Damaso non placuerint, quidve in illis desiderasse videatur? III. Quæ ejusdem Basilii, quæ Eusebii Samosateni, qui consultus a Basilio fuerat, de rebus ab Evagrio tunc postulatis, sententia fuerit? IV. De Athanasii obitu, Petri Alexandrini electione, ejusque ad Urbem fuga.

CAP. IX.

BAsilius, cæterique Orientales Episcopi ad Damasum mittunt Dorotheum Presbyterum Antiochenum cum litteris, quæ afferuntur, & illustrantur. II. Synodus a Damaso coacta, ejusque ad Orientales litteræ per Dorotheum reducem allatæ, quæ illustrantur. III. Hujus Synodi annus statuitur. IV. Lex 20. C. Theod. lib. XI. tit. 36. expenditur. V. Simplicius Urbis Vicarius, cui lex inscripta: Theophanes explicatur de Sabbatianis agens, libellus Faustini, & Marcellini iterum excutitur.

CAP. X.

CAP. X.

DE Vitali Apollinarista, ejusque ad Urbem accessu, & accedendi causa: de fidei formula ab eo oblata Damaso, & communione per fraudem extorta, ac de tribus ab eodem Damaso scriptis ea occasione ad Paulinum Antiochenum epistolis agitur. II. Harum postrema inter Catholicos Antiochenos motus excitat, qui referuntur ex Basilio. III. Dorotheus de tertio Romano itinere ob eam causam cogitat, ac eumdem Basilium consulit. IV. Simplicianus, qui deinde Ambrosio successit, Romanæ Ecclesiæ Presbyter; Baronius propugnatur.

CAP. XI.

DOrotheus Romam profectus cum Sanctissimo, altero Antiochenæ Ecclesiæ Presbytero litteras affert ad Damasum a Basilio, & Orientalibus scriptas, quæ expenduntur, ac tota Damasum inter & Basilium rei gestæ series exponitur. II. Idem Pontifex cum Synodo, cui Petrus Alexandrinus aderat, morem gerit Orientalium votis, ac iis rescribit, cujus tunc scriptæ Synodicæ fragmentum adducitur, & explicatur. III. Hac eadem Synodo damnati Apollinarius, & Timotheus. IV. De Meletii agitata coram Damaso Causa, ejusque apud eum Pontificem statu, & quid de eo Pontifex senserit: Dupinius refellitur. V. Anonymi Amstelodamensis aut mira inconsiderantia, aut mala fides.

CAP. XII.

HIeronymi ad Damasum de tribus hypostasibus epistolæ exponuntur, & explicantur. Disquiritur, quænam fuerit per id tempus, ac præterea in Constantinopolitano I. Concilio recrudescentis ejus litis causa. II. Damasi ad Hieronymum rescriptum, III. Antiqua Hieronymianæ epistolæ lectio retinetur, & asseritur. IV. An Hieronymus Vitalem pro Catholico habuerit? V. Petrus Damasi litteris ad Sedem restitutus, Alexandriam redit.

CAP. XIII,

GRacchus hoc anno P. V. Mithræ spelæum dextruit, ac quæ Damasi in ea re partes. II. Romanum quoddam Concilium, ejusque ad Gratianum, quæ extant litteras ad hunc annum erronee consignari.

CAP. XIV.

ANtiochenum Schisma mutua inter partes consensione depositum: Theodoretus notatus. II. Synodus sub Meletio Antiochiæ habita; quid actum in illa, definitumque fuerit? Acta ad Damasum missa. III. De hujus Synodi tempore, atque anno emortuali S. Basilii.

CAP. XV.

LEX 2. Cod. Theod. de Fid. Cath. affertur, expenditur. II. Acacius Beroæ in Syria Episcopus Romam venit, ut videtur, cum actis Antiochenæ Synodi a Meletio Legatus: alia enim Acaciani hujus Itineris causa adducitur, ut pactum scilicet, quod Meletium inter & Paulinum Antiochiæ initum fuerat, confirmaretur. III. Synodus sub Damaso, a qua, pactum illud ratum habitum, Meletius ad plenam communionem susceptus, ac scriptæ ad Theodosium litteræ, ne illud aliquando frangi sineret. IV. Agitur de altera Damasi ad Paulinum celebri epistola, eamque ab hac Synodo scriptam fuisse probatur: Pneumatomachi quo primum tempore Macedoniani dici cœperint? V. Vigilii Papæ locus expenditur, quo Ambrosium huic Concilio adfuisse conficitur.

CAP. XVI.

AGitur de *Romani Concilii* epistola *ad Gratianum* a Sirmondo edita in appendice Codicis Theodosiani, eaque expenditur, illustratur, atque huic ipsi Concilio attribuitur. II. Confertur cum Aquilejensis Concilii Epistola, ut inde ratio intelligatur, cur Romani hujus Concilii Patres pro Damaso adversus Ursicinum tunc scripserint; & cur præterea hæc eadem Epistola hoc anno scripta censeri debeat, ac tribui Ambrosio. III. Ostenditur Damasum numquam de adulterio accusatum fuisse: & Anonymi Amstelodamensis temeritas, & inscitia notatur.

CAP. XVII.

DAmasus irritam pronunciat ordinationem Maximi Cynici, scriptis litteris ad Acholium Thessalonicensem, quæ expenduntur, & illustrantur. II. De Vicariatu Thessalonicensi. III. An Damasus mutata deinde sententia, ejusdem Cynici ordinationem cum *Italico* quodam *Concilio* defenderit?

CAP. XVIII.

AGitur de Constantinopolitano I. Concilio in iis, quæ ad Damasum attinent, ac defensor Gallicanarum propositionum rejicitur. II. Quæritur quid sit *Occidentalium tomus* Can. 5. memoratus, ob quem Sectatores Paulini Antiocheni ad communionem suscepti sunt: idem Canon Meletio auctore conditus, & promulgatus, ejusque occasione dicta a Gregorio Nazianzeno Oratio 13. quæ explicatur, ut etiam 14. III. Aliqua de 3. seu 4. Canone, quo Maximi Cynici ordinatio rejecta est. IV. De Flaviani Antiocheni ordinatione, atque iis, quæ tunc gesta, & tractata sunt.

CAP. XIX.

DE Aquilejensi Concilio, scriptisque ab illo Synodicis epistolis, Priores duæ ad Gratianum recensentur, & expenduntur, ad eorum temporum historiam illustrandam. II. Gratiani Imperatoris rescriptum ad *Aquilinum Vicarium* affertur, & illustratur. Neutonus notatur, & Anonymi

nymi Amstelodamensis impudentia castigatur. III. Tertia Aquilejensis ejusdem Concilii epistola expenditur, & explicatur. IV. Priscillianus Romam venit, ut se purget. Quesnellius, & Dupinius refelluntur.

CAP. XX.

DAmasus Ethnicorum Senatorum de Ara Victoriæ restituenda consilium disturbat, scriptis ad Ambrosium litteris. II. Celebre ab se anno elapso convocatum Concilium Romæ habet. III. Præcipuæ ejus convocandi causæ. IV. Orientales se excusant, quominus ad illud accederent, eorumque litteræ ex rei tunc gestæ serie expenduntur, ac plura observanda proponuntur. V. Cur de Cyrillo Hierosolymitano, cur de Nectarii electione iidem ad Damasum retulerint. VI. Quinam huic Concilio adfuerint? Basnagii erronea sententia.

CAP. XXI.

QUid definitum in eo Romano Concilio, ac de Constantinopolitani confirmatione: de fragmentis deinde agitur ab Holstenio editis: Baronii conjecturæ expenduntur, ac vindicantur: Dauduli de eodem Concilio testimonium adducitur.

CAP. XXII.

LIbellus precum Faustini, & Marcellini in iis, quæ ad Damasum pertinent, ad examen revocatur. II. An hi duo Presbyteri, Luciferiani fuerint, an potius Ursiciani? Bassus Urbis præfectus quis, & an Christianus? III. De Ephesio Ursinianorum in Urbe pseudo Episcopo, ejusque expulsione. IV. De fabella damnati a Damaso Liberii. V. De Hilario Romano Diacono, an ille ad Ecclesiam reversus sit, & an auctor commentariorum, quæ inter Ambrosii opera circumferuntur? VI. De Arsenio Romano Diacono Arcadii præceptore, ac Monacho Sanctissimo.

CAP. XXIII.

DAmasi epistola ad *Orientales*, quo anno, quave occasione scripta sit, ac de Timotheo Apollinarista. II. De Symbolo in actis Ephesinæ Synodi, Nicæno Concilio attributo.

CAP. XXIV.

DAmasi ad Valentinianum pro Symmacho litteræ: de Priscilliano, & Burdigalensi Synodo. Hujus Pontificis obitus, depositionis locus, & elogia.

CAP. XXV.

DAmasi scripta referuntur. Cur Marius Mercator Bonosum ab eo Pontifice *prædamnatum* dixerit: an Bonosiaci Photiniani fuerint, an ejus tantum hæresis suspecti habiti sint?

§. 2.

§. 2.

De ejus Carminibus.

MUlta Damasus scripsit, quæ periisse constat: ex iis, quæ supersunt, epigrammata aliquot illustrantur; alia pauca Damaso eidem vindicantur: alia appendicis loco referuntur.

§. 3.

DE Damasi operibus: Basilicæ via Ardeatina ab eo ædificatæ locus, ut videtur, ejusque Cæmeterium. De Basilica S. Laurentii in Damaso: qua occasione de *Titulis* agitur, ac Anastasii locus in Marcello adducitur, & explicatur.

DIATRIBA I.

De Gestis Liberii exulis.

§. 1.

AFferuntur coævi Scriptores de Gestis Liberii exulis, quos tantum futuros sibi judices proposuit auctor in hac celebri controversia.

§. 2. 3.

HIlarii testimonia late expenduntur, pro constituenda *Sirmiensi fide* a Liberio *suscepta*. Nullam in Sirmiensi Urbe haberi potuisse Arianorum Synodum anno 349. secus ac nonnulli censent.

§. 4.

AGitur de hæresi *Demophili* Beroæ in Thracia Episcopi, eumque Semiarianum perpetuo fuisse probatur, atque acerrimum Arianorum Adversarium: an Concilio Ariminensi hic adfuerit?

§. 5.

QUo anno ac mense Sirmiensis blasphemia conscripta, & in Gallias missa videri possit? Variæ ea de re sententiæ: Hilarius affertur, & explicatur, ejusque testimonio controversia definitur.

§. 6.

REI totius a Liberio gestæ series exponitur, ejusque ad Orientales, & ad Ursacium, & Valentem litteræ explicantur. Exposita rei tunc gestæ series confirmatur auctoritate Sozomeni, atque Acacii, aliorumque Constantinopoli congregatorum Arianorum testimonio non antea observato.

§. 7.

SYNOPSIS

§. 7.

QUæstio a Tillemontio primum proposita excutitur ; an scilicet Liberius homousium non reticuerit solum, sed etiam damnaverit ? Rationes, ob quas Scriptor ille doctissimus ancipitem se ostendit, proponuntur. Sozomenus adducitur pro veriori sententia, & illustratur: an pro certo sit habendum, damnavisse homousium Synodum Antiochenam, quæ habita fuit contra Paulum Samosatenum. Hilarius, & Victorius haud recte a Tillemontio accepti afferuntur, & explicantur.

§. 8.

HIlarii execrationes, ex celebri fragmentorum loco adversus Liberium afferri solitas, nullo loco haberi oportere demonstratur, velut ex rejectis ab eo scriptis acceptas, bonaque fide haud agere, qui iis utuntur.

§. 9.

LIberii in Urbem reditus describitur, & narrantur, quæ illum consequuta sunt. Anonymus adnotator ad *defensionem Propositionum* Cleri Gallicani affertur, & rejicitur: Acta Eusebii Presbyteri, & Martyris commentitia: sub eo nomine non Eusebium Presbyterum, sed Eusebium Papam latere.

§. 10.

INquiritur quem ergo sese revera Liberius præbuerit, postquam reversus ad Sedem est, ac deinceps, Concilii scilicet Ariminensis tempore? An se ab Athanasii communione revera unquam subtraxerit, vel quamdiu ea interruptio duraverit? De tempore scriptæ ab eodem Athanasio epistolæ ad Episcopos Ægypti, quæ illustratur. Hilarii locus ex fragmentis pro Liberio, explicatur. De iterato Liberii ab Urbe recessu, Constantii metu: Luciferi locus affertur, & illustratur. Anonymus Amstelodamensis notatur.

DIATRIBA II.

CAP. I.

BAsungius refellitur. Scriptores afferuntur tum qui irritam ajunt, nulloque loco ab Orientalibus habitam Maximi Cynici appellationem ad Damasum, & Occidentales, tumque effectu illam non caruisse censent, cumque in Occidentalium communionem receptum. Utraque pars unius *Italici* cujusdam *Concilii* epistola nititur, quæ affertur: qui de ejus veritate dubitaverint.

CAP. II.

REI gestæ series exponitur ab iis excogitata, qui eam epistolam pro sincera habent: quo anno Maximus Cynicus Mediolanum venerit? Cui

Cui nam præterea Concilio adfuerit, ut suam tueretur in eo ordinationem? Petri de Marca, Valesii, aliorumque ea de re opinio: hanc erroneam esse rationibus, & Tillemontii auctoritate evincitur.

CAP. III.

Tillemontii ipsius sententia affertur, expenditur, ac rejicitur. Afferuntur argumenta ex ipsa eadem epistola, Coævisque aliis monumentis petita, ex quibus efficitur epistolam illam, nec *Italici* alicujus *Concilii*, nec veram, neque Ambrosii præterea umquam esse potuisse, sed habendam pro commentitia. Brevis in ejusdem perscrutando auctore excursus.

CAP. IV.

Agitur de altera *Italici Concilii* nomine a Sirmondo edita epistola, sincera hæc est, atque ab Ambrosio, vel etiam Siricio scripta: quæritur qua occasione, ac quo tempore? & ad *Capuanum* Concilium, velut ejus accessio refertur: cujus sententiæ rationes afferuntur: hac occasione de scriptarum a Gregorio Nazianzeno ad *Cledonium* epistolarum tempore agitur: locus etiam Chrysostomi affertur, & explicatur: ac Paulinus Antiochenus ab obtorta, sinistraque postremi operum ejusdem Patris editoris interpretatione vindicatur.

SAN-

SANCTI DAMASI PAPÆ OPUSCULA ET GESTA

ITERUM COLLECTA, ET ILLUSTRATA.

CAP. I.

AMASUS natione Hiſpanus dicitur ab Anaſtaſio: Hiſpanum vero præciſe eum vocat Baronius, Franciſcus Pagius, Ciacconius, aliique multi, qui etiam de eo Hiſpaniæ loco certant, cui ſit adſcribendus. Hos fuſe recenſet Jo: Tamajus Salazar in Martyrologio Hiſpano ad diem XI. Decembris.

His, ſi in Hiſpania natum Damaſum affirment; repugnat Tillemontius, ac dubitare poſſe cenſet; Damaſum, ejuſque Sororem Irenem, Romæ natam. Nec fortaſſe immerito. Pater enim in S. Laurentii Baſilica primo *Exceptor*, tum lector fuit, qui ſunt primi puerorum in Eccleſia gradus. A teneris igitur annis Damaſi Pater Sacræ Militiæ tirocinium in ea Baſilica poſuiſſe videtur. Præterea ipſe etiam Damaſus ejuſdem Baſilicæ, a puerili ætate tum *Lector* fuit, tum in cæteris omnibus Sacris Ordinibus meruit. Nam, ut Eghinactus ait (*a*) *Cum ætate puerili ſub magiſtro miniſtraret, & ad magnum creſceret rerum culmen, tunc Romana Lector in Eccleſia*, Acta Sanctorum Martyrum Petri, & Marcellini ex ore Dorothei percuſſoris excepit, collegitque, ac ad poſteros tranſmiſit: Pueros autem ad gradum lectoris adſumi ſolitos tum ex Siricii, & Innocentii Epiſtolis, tum ex variis a Thomaſſino (*b*) & Bonarrotio (*c*) allatis exemplis conſtat. Agebat itaque Damaſus tunc temporis annum ſaltem Decimum tertium quia vero ferè octogenarius obiit, anno 384. in lucem profecto prodiit circa annum 304., ac Romam cum patre, ac matre veniſſe debuit quadriennis, aut quinquennis infans. Fac igitur ea illum ætate tanto ferendo itineri idoneum, an vero Antonius pater, novus prorſus ignotuſque homo, nomen Eccleſiæ dediſſe potuit, ſtatim ac Romam venit, ac Notarius ſtatim, lectorque ejus Baſilicæ creatus eſt? Id erat profecto ab eorum temporum diſciplina alienum: Nam primo baptizari, ac deinde aliquo temporis intervallo probari debuit, an dignus eſſet, qui Clero adſcriberetur. Poſtremo in minorum ordinum exercendis officiis, aut Novennium, aut ſeptennium ſaltem inſumere debuit; quo elapſo tempore, ſi quis ſe ſe idoneum probaverat, ad altiores gradus evehi poterat (*d*) Huic autem novennio, aut ſeptennio, quod Antonius in Minoribus Ordinibus exercendis tranſegiſſe debuit, ſi alios annos quinque aut ſex addas, quos filium natum eſſe oportuit ante Romanum iter, ac prius quam Pater Clero adſcriberetur, jam accedes ad ætatem illam, in qua Damaſus poſitus erat, cum acta SS. Martyrum audiit, & memoriæ mandata deſcripſit. At vero

A tunc

(a) Act. SS. Petri, & Marcellini Junii tom. 1. pag. 176.

(b) De Veter. diſc. p. 1. l. 2. c. 67.

(c) Obſerv. ad fragm. Vit. pag. 115.

(d) Vid. Siric. Epiſt. ad Himer. num. 14. Innocent. Epiſt. ad Felic. Nuc. Cap. 5. Zoſim. Epiſt. ad Heſich. Salonit. Cap. 5.

tunc temporis jam Lector fuisse videtur. An itaque in inferioribus Ordinibus positi, pater, & filius, uno fere, eodemque tempore, atque eadem in Ecclesia? Hoc alii judicent. Non diffiteor legi in Vita S. Damasi ex Ms. Cod. Vaticanæ Basilicæ, a Sarazanio edita, ut S. Martyrem Laurentium, sic Damasum ipsum gente Hispanum fuisse, quos ideo *una genitos patria, una promotos Ecclesia, una in terris Basilica cultos, unoque in Cœlis Deo coronatos ait*. Dubitari enim vehementer potest, an ipse etiam Laurentius Romæ ortus sit. Nam in Veteri Sacramentario, quod Cl. Joseph Blanchinius edidit, atque auctorem habere censuit S. Leonem Magnum, Romanus *nascendo Civis* dicitur (*a*).

II. Post Lectoris itaque Officium, Damasum ad Diaconi gradum evectum scimus; an verò a Julio, an a Liberio, incertum; Si tamen cum Liberius electus est, agebat Damasus annum 48., vix inducor, ut credam ejus ordinationem, ultra præstitutum a Canonibus spatium tam diù dilatam. Videtur itaque verosimilius gradum hunc sub Julio consequutum, actisque sub eodem Pontifice magnis rebus interfuisse. Id, ut ego facilius credam, facit præterea familiaritas illa, qua Damasum cum Athanasio junctam fuisse colligo ex ejus Epistola ad Afros, & ex Basilii ad Athanasium ipsum litteris; quæ tunc cæpisse debuit, cum Alexandrinus Præsul Romæ sub Julio moram traheret, ac Sacris Ecclesiasticis ejus Urbis Conventibus interesset, qua etiam inter cæteras causa se detineri ajebat Liberius, quominus in ejus damnationem deinde subscriberet (*b*). Quo vero loco apud Liberium Damasus interea fuerit, hinc conjicere possumus, quod eum in exilium abeuntem sequutus fuerit, atque hac de causa factum puto, ut *Liberii Diaconus* aliquando dictus sit, quia nempe Pontifex ille ejus potissimum opera, & ministerio uteretur; ac denique inter eos esset, qui uni Papæ adstabant, Palatini Diaconi posterioribus sæculis dicti (*c*) sed Luciferiani, & schismatici scriptoris verba hoc loco afferenda a me sunt, ut impositam hac occasione Damaso ambitus, & perjurii calumniam amoveam: Agit itaque Auctor præfationis ad Marcellini, & Faustini preces, quisquis ille sit, de persecutione, qua Liberius, Eusebius Vercellensis, Lucifer Calaritanus, & Hilarius Pictaviensis exulare coacti sunt, atque hæc ait = *Hi ergo mittuntur in exilium pro fide servanda; Cum Liberio Damasus Diaconus ejus se simulat proficisci: Unde fugiens de itinere, Romam rediit ambitione corruptus. Sed eo die, quo Liberius ad exilium proficiscebatur, Clerus omnis, idest Presbyteri, & Archidiaconus Felix, & ipse Damasus Diaconus, & cuncta Ecclesiæ officia, omnes pariter, præsente populo Romano, sub jure jurando firmaverunt, se vivente Liberio, Pontificem alterum nullatenus habituros* (*d*) duo itaque statuit, ut vides, hic Auctor, quæ se se mutuo destruunt: Primo Damasum deserto Episcopo suo in itinere posito, Romam clam rediisse, ambitione corruptum, qua nempe Summum Pontificatum animo conceperat: Secundo Ea die, qua Liberius in exilium proficiscebatur, Clericos omnes jurasse, se nullatenus habituros alium Pontificem, vivente Liberio ipso, eidem juramento jurando Damasum quoque adfuisse: At si hoc ille juramento spem sibi omnem præciderat, qui fieri potest, ut una tantum ambitione corruptus Episcopum suum deseruerit; & ad Urbem reversus sit? Constat itaque Da-

(a) In Prol. ad Anast: tom. 4. pag. 38. Quamquam enim Sanctorum tuorum propagante te Domine toto orbe clara sit gloria, de beati tamen solemnitate Laurentii, peculiaris præ cæteris Roma lætatur, cujus NASCENDO civis, Sacer Minister, & dedicatum numini tuo munus est proprium:

(b) Ἡ τίς ἡμᾶς ἀποδέξεται, εἰ ὃν παρόντα ἠγαπήσαμεν, καὶ εἴχομεν τῇ κοινωνίᾳ, τοῦτον ἐὰν ἀπογράφωμεν ἀπόντα: Athan. Hist. Arcan. ad Monach. num. 37.

(c) Vid. Mabill. comm. ad Ord.Rom.Cap3.. ac Bencini notas ad Evaristi vitam.

(d) Apud Sirmond. Venet. Edit. tom 1. p. 138.

Damasum Episcopo suo in Exilium abeunti bono sinceroque animo socium se dedisse: At incertum est, quem usque ad locum comitatus illum fuerit, & quare ad Urbem reversus deinde sit. Onuphrius Panvinius illum Mediolanum usque deducit, ac ex ea Urbe a Liberio benevole dimissum scribit in Ecclesiastica Ms. historia, ex qua Schelstratius (*a*) hæc recitat = *Eum in certum exilium abeuntem Damasus Diaconus, qui postea Episcopus Romanus fuit, Mediolanum usque comitatus est; quem ubi relegatum in Thraciam vidit, Romam rediens, cum nulla ejus restitutionis spes esse videretur, Auctor Clero fuisse dicitur, ut alium Pontificem in Liberii locum eligerent* = quod tamen nonnulli intelligunt, ac si Damasus hujus Consilii Clero dandi ex ipso Liberii mandato auctor fuerit (*b*) Alii vero Beroeam usque, illum Liberio socium fuisse scribunt: At cum omnes veterum testimoniis, solidaque aliqua conjectura destituantur, hac de re nihil a me statuendum puto. Hoc tamen ego non concedam, Damasum, cum rediit, auctorem Clero fuisse, ut alter in absentis Episcopi locum eligeretur, cum mihi præ omnibus potior sit auctoritas Athanasii scribentis, (*c*) *Constantium Epicteto Ministro usum, adornato in Ecclesiæ locum Palatio, cum tres Castratos populorum vice sibi adesse jussisset, demum tres improbos Catascopos, haud enim Episcopi nominandi, adegisse, ut Felicem quemdam, ipsorum moribus dignum hominem, Episcopum Ordinarent*. Unus itaque Constantius Imperator, unus Epictetus, & ut Hieronymus (*d*) ait, Acacius Cæsareæ, hujus tunc illegitimæ atque adulterinæ electionis auctor, ac nullæ in ea aut suadenda, aut paranda, Damasi, & Cleri Romani partes fuerunt. Quamobrem si quid a Liberio Damaso ipsi mandatum est, si quid egit ille pro Felice, illud est duntaxat, ut curaverit eum recipi loco Vicarii ab eodem Liberio constituti, ex recepta persecutionum tempore disciplina, ut Papebrochio placet Liberium namque Pontificiam semper retinuisse potestatem vix ullus negaverit, qui Epistolas in exilio, ac quo in primis tempore frangi ac cedere visus est, ab eo scriptas legat, quas huc afferre supervacaneum puto.

III. Damasus itaque medio interea tempore ad Presbyteri gradum evectus dicitur, an vero a Felice, ut Baronius censet (*e*) an, ut aliis videtur, a Liberio reduce, minimè constat. Una tantum conjectura est, quæ Baronii opinionem præ altera mihi potiorem efficit. Siquidem eum Presbyterum fuisse legimus, cum Liberius, ut iræ Constantii se subduceret, in Cæmeterio Ostriano latitare coactus est; atque ideo non omnino verosimile videatur, intermedio hoc tempore, turbulento prorsus, molestiisque gravissimis impedito, quod a Liberii reditu ad ejus iteratum secessum interjacet, ordinari illum potuisse. Fieri itaque facile potest, ut inter eos, quos a Felice prometos Liberius, restituta jam tranquillitate, *in propriis locis reliquit*, ille fuerit.

IV. Quod vero ad perjurii calumniam attinet, Clerum Romanum fidem Liberio in exilium abeunti suam jure jurando obligasse probat etiam Hieronymus hæc in Chronico scribens: *Liberio in exilia ob fidem truso, omnes Clerici juraverunt, ut nullum alium susciperent*: quæ ferè verba Prosper exscribit. At cum altum apud illos de Damaso silentium sit, valde admodum dubito, ne Schismaticus Auctor illud quoque ad alia quæ de eo mentitur, adjecerit; atque hoc ut ego facilius credam, facit Ammiani Marcellini testimonium aperte asserentis, *Liberium ægre, populi metu, qui ejus amore flagrabat, cum magna difficultate, noctis medio asportari potuisse* (*f*) Nam si Liberius clam, *ac noctis medio* cum magna difficultate ob populi metum in exilium raptus est, qui fie-

(a) Antiq. Eccles. Differt. 2. cap. 9.
(b) Vid. Papebr. Con. Hist. Differt. 9. num. 6.
(c) Epist. ad Solit. num. 75.
(d) De S. E. Cap. 98.
(e) Ann. 359. n. 46.
(f) Lib. 15. Cap. 7.

ri potuit, ut juratum fuerit *eo die, quo ille in exilium proficiscebatur*? alio itaque die, quam quo scribitur, juratum fuerit oportet, atque, ut Hieronymus ait, *Liberio in exilium jam truso*: quod si verum sit, Damasus eidem abeunti comes adjunctus jurejurando adesse non potuit; Frustraque Tillemontius medicam huic loco manum adhibet (*a*).

Fac tamen præstitutum a Damaso juramentum illud,nihil hoc obstare potuit, quominus Felici Romanus Clerus deinde accederet, ejusque consilii tunc Damasus Auctor fuerit; Id vero factum arbitramur, nisi non his in rebus circumfusa caligo fallit, anno 358. nondum adulto, ac postquam Liberius exilio frangi, & ad Arianorum partes, atque hæresim transire visus est; ac demum *postquam Ariani Episcopi Sirmii constituti* literas scripserunt Felici, & Clero ejusdem Ecclesiæ ut Liberium ipsum reciperent, atque ambo pariter Apostolicam Sedem administrarent (*b*). Tunc enim idem Clerus certior factus de iis, quæ Liberius animo præconceperat, ac palam etiam fecerat, auctaque deinde, & confirmata calumnia Libérianæ hæreseos, ab eo forte recessit, ac sub capite illo esse se diutius non posse censuit, quod ad Catholicæ Ecclesiæ Corpus pertinere non videbatur; Hinc postquam ille ad Urbem reversus est, Clerus ipse cum primis ægre a Felice divelli potuit, qui *quantum ad Religionem* spectat, omni prorsus repræhensione carebat (*c*), ac res eo venit, ut seditio aliqua Clerum inter, ac populum, & proceres, aliis Felici, aliis Liberio adhærentibus, orta fuerit. (*d*)

Dixi calumniam Liberianæ hæreseos, cum primæ tantum Sirmiensi formulæ subscripserit, quod salva fidei integritate fieri potuisse doctiores plerique censent. Nam qui illum Secundæ Sirmiensi formulæ, sive Arianæ perfidiæ subscripsisse putant, manifeste falluntur, sive Catholici, quamquam oppido pauci, sive ii a nobis alieni sint; quorum numerum potius quam vires nuper auxit anonymus ille, qui pudorem cum cucullo exuit, historiamque Summorum Pontificum infeliciter consarcinatam, ac tribus voluminibus recenter impressam, Amstelodamensium typis edidit. At ne lectorem plus æquo detineam consulat is, si voluerit peculiarem de Gestis Liberii exulis Diatribam, in qua de iis omnibus, quæ huc pertinent, actum a nobis est.

Cum vero idem Liberius statim ac rediit, omnem de se suspicionem sustulisset, cum denique Felix amore pacis, ac ne diutius sui causa Ecclesia turbaretur, Pontificatu interea cessisse videri posset (*e*) Damasus cum reliquo Clero ad illum, a quo bona fide discesserat, bona quoque fide rediisse potuit, ut etiam fecit citra aliquam pristinæ existimationis, & gratiæ jacturam; siquidem constans traditio est, monumentis etiam confirmata, fuisse illum Vicarium a Liberio Ecclesiæ Romanæ datum, cum ille post abrogatum Ariminense Concilium, iterum secessit ab Urbe, seque in Cæmeteriorum latebras recepit, ut Arianorum furorem declinaret; qua de re vide, si lubet, Baronium, ac gesta Liberii exulis Cap. ultim.

V. Quid preterea Damasus sub Liberio tum Diaconus, tum Vicarius egerit, incompertum est. In ejus ex Archivo Vaticanæ Ecclesiæ Mss. actis scribitur, illius potissimum opera effectum, *ut omnes Episcopi, quos imperitia, aut metus in Ariminensi Concilio fecerat deviare, ad fidem Catholicam remearent*; *atque eos ipsum, favente sibi Hilario Pictaviensi, contra Sententiam Luciferi, qui se diviserat, in communionem, & consortium recipi consuluisse*: Quid quid horum sit, ego minime dubito, quin ad Ecclesiastica quæque graviora negotia adhibitus fuerit.

(a) De Arian. art. 20. p. 386.
(b) Sozom. Lib. 4. cap. 15.
(c) Sozom Lib. 4. Cap. 13.
(d) Vid. Diatr. de Gest. Liber. exul. Cap. 9.

(e) Philostorg. lib. 4. num. 3. εἰς ἑαυτὸ ἀρχεῖν.

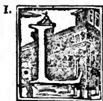
rit. Nam si quis Epistolas, quæ ante exilium, & quæ post Exilium a Liberio scriptæ sunt, attente legat, ac deinde eas conferat cum illis, quæ exilii tempore ab eo Pontifice exaratæ supersunt, facile cognoscet, quanto aliæ ab aliis differant. Priorum namque magna in Sententiis vis est, & gravitas, nitidus præterea fluensque stylus, ac Damasiano similis: posteriorum vero inconcinna, & salebrosa prorsus Oratio; cujus equidem rei unam hanc rationem fuisse puto, quod Damasum, cujus opera tum ante tum post exilium usus fuisse videtur, tunc præsto non habuerit, cum in exilio scriberet.

CAP.II.

CAP. II.

366. GRATIANO, ET DAGALAIFO COSS.
367. LUPICINO, ET JOVINO COSS.
DAMASI I. II.

I. IBERIO die 24. Septembris humanis rebus erepto, Damasus eligitur Romanus Pontifex, ac die prima Octobris, quæ ut Blanchinus & Pagius observant, Dominica fuit, consecratur: Cujus tamen loco paulo post à factiosis aliquot Ursicinus, sive Ursinus Romanæ Ecclesiæ Diaconus intrusus est. Rem narrat Hieronymus in Chronico, Rufinus (a) Ammianus Marcellinus (b), ac Schismaticus ille, qui præfationem scripsit ad preces Marcellini, & Faustini a (c) Sirmondo editas. Quia vero non omnia omnes persequuntur diligenter, ac in aperta luce collocant, eorum verba referre operæ pretium duxi, ut tota rei series uno oculorum obtutu compræhendi possit.

II. Hieronymus itaque, qui forte præsens tunc Romæ fuerat, hæc scribit: *Damasus trigesimusquintus Romanæ Ecclesiæ ordinatur Episcopus: Post non multum temporis spatium Ursinus à quibusdam Episcopus constitutus, Sicininum cum suis invadit: quo Damasianæ partis populo confluente, crudelissimæ interfectiones diversi sexus perpetratæ.*

Rufinus alia addit, quæ a Hieronymo omissa sunt, ac sic ait: *Damasus post Liberium, per successionem Sacerdotium in Urbe Roma susceperat, quem prælatum sibi non ferens Ursinus quidam ejusdem Ecclesiæ Diaconus, in tantum furoris erupit, ut persuaso quodam imperito, & agresti Episcopo, collecta turbulentorum, & seditiosorum hominum manu, in Basilica, quæ Sicinini appellatur, Episcopum se fieri extorqueret, legibus, & ordine, & traditione perversis: quo ex facto tanta seditio, imo vero tanta bella coorta sunt, alterutrum defendentibus populis, ut replerentur humano Sanguine Orationum loca quę res factione Maximini Præfecti Sævi hominis, ad invidiam boni, & innocentis versa est Sacerdotis, ita ut causa Clericorum usque ad tormenta duceretur. Sed assertor innocentiæ Deus adfuit, & in caput eorum, qui intenderant dolum, pœna conversa est:* At Rufinus hoc loco plura complectitur, quæ alio tempore contigerunt. Ut dicam nunc quod ex utroque constat, illud est, Damasi electionem jure potiorem esse, cum tempore prior sit: *cum post primum, secundus esse non possit, ac quisquis post unum qui solus esse debeat, factus est, non jam secundus ille, sed nullus est:* (d) In cæteris, si alter cum altero conferatur, videtur Rufinus scribere, Ursinum in Siciniana Basilica Episcopum a factiosis constitutum, eoque ex facto ortam seditionem, ac interfectiones. Hieronymus autem, cui Ammianus consentit, Ursinum, Episcopum jam constitutum, priusquam Sicininum invaderet: ab eoque cum Damasianos ad eam Basilicam confluentes arcere vellet, cædes perpetratas esse.

Nunc audiendus est Ammianus Marcellinus Ethnicus Scriptor (e) *Damasus, ait, & Ursinus supra hominum modum ad rapiendam Episcopatus Sedem ardentes, scissis studiis conflictabantur, ad usque mortis vulnerumque discrimina adju-*

(a) Hist. lib. 2. Cap. 20.
(b) Lib. 27. Cap. 3.
(c) Tom. 3. pag. 138.
(d) Cypr. Epist. 52. Veron. edit.

(e) Ethnicum eum facimus cum Hadriano Valesio, Jo. Alberto Fabricio & melioris notę criticis.

adjumentis utriusque progressis, quæ nec corrigere sufficiens Juventius, nec mollire, vi magna coactus secessit in suburbanum: & in concertatione superaverat Damasus, parte, quæ ei favebat instante; constatque in Basilica Sicinini, ubi ritus Christiani est conventiculum, uno die centum triginta septem reperta Cadavera peremptorum, efferatamque tandem diu plebem, ægre postea delinitam. Ammianus itaque minime attigit, quis auctor seditionis fuerit, quique ex iis prior Sedis occupandæ cupidus, alterius electionem turbaverit. Nihil præterea de auctore cædis in Siciniana Basilica perpetratæ: quamobrem nihil ex hoc loco colligi potest, quod Hieronymi, ac Rufini testimonium infirmet, quidquid Gallico litterarum D. Ambrosii interpreti visum fuerit, Ammianum sic intelligenti, ut earum turbarum, Damasum reum fecerit (a).

Anonymus Historiæ Summorum Pontificum scriptor, cujus superiori Capite inscitia, & mala fides notata est, tum hoc, tum alio celebri Marcellini testimonio, a Baronio (b) etiam producto utitur, ut Damaso fastum, deliciasque exprobret. (c) Dignitas profecto, ac splendor, quo Deus Romanam Ecclesiam auxit, Ethnicorum perpetuo, & invidorum oculos perstrinxit, quos inter quin tu recenfearis, doleasque, nullus dubito. At meliorem a te fidem, aut rationis vim postulo, cum hæc ais; An vero quia Romanæ Ecclesiæ proventuum affatim fuerat, Damasus luxui, deliciisque deditus? An iis uti non potuit pauperibus alendis, hospitio excipiendis Episcopis, templorum nitori, & cultui procurando, ac Religioni Christianæ promovendæ ut constans Romanorum Pontificum consuetudo fuit (d). Quod si quis aliquando, sequioribus præsertim sæculis, meliora decessorum exempla minime sequutus est, his addere Prætextatum tuum profecto posses. Hic enim si Romanæ Ecclesiæ Pontifex fuisset factus, minime dubito, quin ea summa quam ambiebat Dignitate, divitiarumque copia, ad luxum, superbiamque abusus esset. Cæterum, quæ nunc etiam sit in fastigio tanto, regioque patrimonio Romanorum Pontificum integritas morum, vitæque modestia, ut eos tantum, quos ego cognovi, veneratusque sum, commemorem, argumento tibi apertissimo esse possunt, Clemens XI., & XII., Innocentius XIII., ac Benedicti duo XIII., & XIV., quem diu nobis servatum cupimus. Quin in Romano Clero luxus, & deliciæ esse potuerint, non ego tecum contendam. illud tamen monebo te, ut cum in ea re probanda Hieronymum, & Nazianzenum testes adhibes, videas quomodo fidem tuam liberes, quove jure iis auctoribus uti possis ut Florido, & Bailleto, qui illud Marcellini testimonium parvi faciunt, confidentia tanta insultes.

III. Sed ut ego revertar, unde discessi; reliquum est, ut præfationem ad Preces Faustini, & Marcellini huc afferam, cujus Scriptor rebus, quæ tunc agebantur, adfuisse videtur. Primo itaque recitat factionis causas, aitque Ursinianos eos ipsos esse præclaros viros, qui integram Liberio fidem servaverant. Damasum vero elegisse perjuros illos, qui Felici primum, eoque fatis functo, aut abdicante Pontificatum, iterum Liberio parpuerant: quibus ad contumaciam cohonestandam præmissis, tum hæc ait; „ Item Octavo Kalendas Octobris „ Gratiano, & Dagalaifo Coss. Libe„ rius humanis rebus eximitur, Tunc „ Presbyteri, & Diaconus, Ursinus, „ Amantius, & Lupus, cum plebe „ sancta, quæ Liberio fidem servave„ rant in exilio constituto, cæperunt in „ Ba-

(a) Adnot. ad Epist. XI.
(b) Ann. 367.
(c) On ne sauoit douter, que Damase lui meme, ne fut adonnè au luxe, & aux douceurs d'une vie molle, puisque Pretextat, qui fut depuis Prefet de Rome, lui disoit par plaisanterie, faitez moy Eveque de Rome, & d'abord je ferai Chretien; ce qu'un Seigneur de cette consideration, n'eut pas dit, si la conduit de Damase eut etè un peu plus Apostolique.
(d) Vid. Eufeb. H. E. lib. 4. Cap. 23. lib. 7. Cap. 5.

„ Basilica Julii procedere, & sibi Ursinum Diaconum (a) in locum Liberii ordinari deposcunt. Perjuri vero in Lucinis Damasum sibi Episcopum in locum Felicis expostulant: Ursinum Paulus (b) Tiburtinus benedicit. Quod ubi Damasus, qui semper, Episcopatum ambierat, comperit, omnes quadrigarios, & imperitam multitudinem pretio concitat, & armatus fustibus ad Basilicam Julii perrumpit, & magna cæde fidelium per triduum debacchatus est. Post dies septem cum omnibus perjuriis, & arenariis, quos ingenti corrupit pretio Lateranensem Basilicam tenuit, & ibi ordinatus Episcopus, & redimens Judicem Urbis Viventium, & Præfectum Annonæ Julianum, id egit ut Ursinus Vir venerabilis, qui prius fuerat Pontifex ordinatus, cum Amantio, & Lupo Diaconibus, in exilium mitteretur. Quod ubi factum est, cœpit Damasus Romanam plebem, quæ se nolebat, procedere fustibus, & cæde varia perurgere. Presbyteros quoque numero septem detentos per officium nititur ab urbe propellere, sed Plebs fidelis occurrens eosdem Presbyteros eruit, & ad Basilicam Liberii sine mora perduxit. Tunc Damasus cum perfidis invitat arenarios, quadrigarios, & fossores, omnemque Clerum cum securibus, gladiis, & fustibus, & obsedit Basilicam hora diei secunda, septimo Kalendarum Novembrium die Gratiano, & Dagalaifo Coss., & grave prælium concitavit. Nam effractis foribus, igneque supposito, aditum, unde irrumperet, exquirebat; Nonnulli quoque de familiaribus ejus tectum Basilicæ dextruentes, tegulis fidelem populum perimebant. Tunc universi Damasiani irruentes in Basilicam centum sexaginta de plebe occiderunt: vulneraverunt etiam quamplurimos, ex quibus multi defuncti sunt: De parte vero Damasi nullus est mortuus. Post tres autem dies, sancta plebs in unum conveniens cœpit adversus eum Domini mandata recitare: dicentes: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam vero non possunt occidere: psallebat etiam in laudibus, & dicebat: Posuerunt mortalia servorum tuorum escas volatilibus Cœli, Carnes Sanctorum tuorum bestiis Terræ; effuderunt sanguinem eorum, veluti aquam in circuitu Hierusalem, & non erat, qui sepeliret. Sæpe itaque eadem Plebs adunata in Basilica Liberii clamabat dicens, Christiane Imperator nihil te latet. Omnes Episcopi Romam veniant, agatur causa: quintum jam bellum Damasus fecit: a Sede Petri homicidas foras. Dei autem populus Episcopos convenire multis precibus exorabat, ut memoratum, tanta impietate maculatum, sententia justa propellerent: quem in tantum Matronæ diligebant, ut Matronarum auriscalpius diceretur. Voces ergo Plebis ad Valentinianum sunt delatæ Principem; qui reditum concessit Exulibus. Tunc Ursinus cum Amantio, & Lupo Diaconibus XVII. Kal. Octobrium Lupicino, & Jovino Coss. ad Urbem rediit, cui plebs sancta gratanter occurrit. Sed Damasus tantorum sibi conscius scelerum, non mediocre timore concussus, redemit omne palatium, ne facta sua Principi panderentur. Imperator nesciens quid Damasus perpetrasset, Edictum prorogat, ut Ursino exilio relegato, nulla ulterius populos contentio nefanda collideret. Tunc Ursinus Vir Sanctus, & sine crimine consulens ple-

(a) Unde igitur scriptor, qui litteras D. Ambrosii in Gallicum sermonem vertit, acceperit Ursinum, Basilicę Julii constitutum a Liberio Presbyterum, ille videat.

(b) Athanasius Apol. contr. Arian. num. 58. & in Epist. ad Solit. num. 26. *libellum*, quo Ursacius & Valens, a Julio veniam deprecari coacti sunt, sibi transmissum scribit a Paulino *Τιβίρων* Episcopo, Nannius *Tiburonsem* vertit, ac BB. Tiburtinum intelligunt, veluti Romæ proximum, Forte itaque is ille est, qui Ursicinum ordinasse dicitur.

„ plebi tradidit se manibus iniquorum, & 16. Kalendas Decembres jussione Imperatoris ad exilium sponte properavit. Sed populus timens Deum, nullisque persequutionibus fatigatus, non Imperatorem, non judicem, nec ipsum auctorem scelerum, & homicidam Damasum timuit, sed per cæmeteria Martyrum stationes sine clericis celebrabat: unde cum ad Sanctam Agnetem multi fidelium convenissent, armatus cum satellitibus suis Damasus irruit, & plurimos vastationis suæ strage disjecit: quod factum crudelissimum nimis Episcopis Italiæ displicebat, quos etiam cum ad Natale suum solemniter invitasset, & nonnulli convenissent ex eis, precibus apud eos molitur, & pretio, ut sententiam in Sanctum Ursinum proferant. Qui responderunt, nos ad Natale convenimus, non ut inauditum damnemus. Ita prava ejus intentio corruit, quo nitebatur, effectu: Exinde Presbyteri diversis modis afflicti per exilia, & peregrina loca dispersi sunt: ex quibus Marcellinus, & Faustinus, preces Valentiniano, Theodosio, & Arcadio obtulerunt = Hucusque præfatio schismatici Scriptoris, quæ tametsi mendaciis scateat, aliqua tamen continet, quæ veritati cognoscendæ facem præstant.

Primo itaque, cum *liberianam Basilicam* audis, ejus etiam antiquitatem intelligis. Nam etsi ea vox præstitutum prophanis etiam conventibus locum exprimat, cum tamen idem scriptor, eam undique *occlusam*, atque ideo a Damasianis *obsessam*, cum præterea *fractas fores*, cum *tectum destructum* afferat, facile etiam tibi fingis locum sacris agendis synaxibus attributum, & instructum, ac populi Christiani confluxu celebrem ut cæteros Urbis titulos.

Vides secundo Anonymum hunc auctorem, quamquam Ursinum prius ordinatum scribat, minime tamen exprimere, utra electio prior fuerit. An vero hoc ille tacuisset, si, ut ordinatione, ita etiam electione Damasum præoccupasset? Verissimum itaque est, quod Hieronymus, & Rufinus ajunt, illum scilicet ambitione percitum Cathedram contra Cathedram ponere aggressum.

Vides Tertio, eumdem electum, ac deinde consecratum nulla interposita mora. At ex hoc ipso, tum electionis, & ordinationis vitium magis aperte constat, tum major Ursini ambitio elucet. Dies enim legitimæ ordinationis cadebat in primam Octobris, quæ Dominica erat (a); quam tamen factiosus ille Diaconus prævertere ausus est. Contra vero Damasi erga Sacros Canones reverentia sese commendat, qui post septem ab electione dies ordinatus est, neque clam, aut per agrestem aliquem Episcopum, ut alter, sed in Lateranensi Basilica pro recepto more, ubi animadvertimus Anonymi transfugæ oscitantiam, qui scribit Damasum in Lucinis electum, ac consecratum.

Observare quarto potes, inter sectatores Ursini septem tantum numerari Presbyteros, ac tres Diaconos. Atqui ex Cornelio scimus, atque ex Optato (b) quadraginta extitisse titulos, sive Ecclesias, cum Victor Garbiensis Romam pro Donatistis accessit. Eorum deinde numerus auctus fuerat sub Romanis Episcopis Cornelii successoribus: nam vix annis quinquaginta a Damasi electione elapsis, septuaginta recensentur Presbyteri, qui Eulalio rejecto, uni Bonifacio suffragati fuerant (c) Quid sunt igitur decem insana Cleri capita, quæ pro Ursino steterant, habita ratione sacrorum omnium Ministrorum, qui tot in Ecclesiis necessarii erant, ac pro Damaso suffragium tulerant?

Nunc ut ad institutum redeat sermo, ob schismatis hujus causam interfectiones

(a) Pag. ad ann. 367.
(b) Epist. 9. ad Fabium num. 3. apud Constant. Optat. lib, 2. num. 4.
(c) Baron. ann. 419. num.

nes tertio iteratas memorat hoc scriptum. Primo in Basilica Julii, atque hæc prior intra ipsos septem electionis, & consecrationis dies perpetrata est. Quæritur quænam sit Julii Basilica, in qua Ursinus tumultuarie electus, & consecratus est, ac cædes deinde facta. Sunt qui illam collocant in Patriarchio Lateranensi, atque afferunt aliquot ex Anastasio locos, quibus id astrui putant. Me tamen dubium tenet Liberiani Catalogi auctoritas, in quo habes Julium quinque extruxisse Basilicas, tres nempe extra Urbem, intra Urbem duas, quarum alteram Juliam simpliciter nuncupat, & *in VII. Regione* collocat juxta Trajani forum, alteram vero *in Regione XIV.* trans Tiberim juxta *Callixtum*. Quod etiam legitur in breviario Liberianæ Basilicæ. At neque Lateranense Patriarchium in Regione VII. neque juxta Trajani forum: quamobrem hæc Julii basilica alibi quærenda est, quamquam facilius sit in tanta rerum, ac temporum obscuritate ubi non fuerit, quam ubi posita fuerit ostendere. Minime tamen negaverim, quin Lateranensis Patriarchii pars aliqua fuerit, quæ *Julia* appellaretur. At incertum est, an hæc a Julio, an a Julia nomen traxerit, cum lectio varia sit, & modo Julii, frequentius etiam *Juliæ* scriptum viderim. Hanc vero lectionem veriorem esse probat, ni fallor, Anastasius ipse in Sergio primo, cum eam Lateranensis Patriarchij partem, *Basilicam Domus Juliæ* nuncupat. Hinc enim, aut ab aliqua illustri hujus nominis fœmina, aut a Julia Familia, potius quam a Julio Pontifice sic dictam crediderim. Ex Capitolino enim discimus, M. Aurelium natum in Cœlio Monte, educatumque fuisse *in Domo Avi sui Veri juxta ædes Laterani*, fieri itaque potest, ut ad Juliam Nervæ filiam, quæ ut Harduino (*a*) placuit, *Vero* nupsit, pertineret antea, aut etiam ab illa extructa esset: deinde vero post alios Imperatores, ad Juliam Flaviam Constantini familiam pervenerit, ac Lateranensibus ædibus tunc conjuncta, hoc nomen retinuerit, cæterum cum res conjecturis, iisque incertis agatur, sua cuique opinio pro lege sit.

Altera deinde cædes, eaque gravior non diu post primam in Liberiana Basilica contigit. Ursino enim in exilium pulso, quominus tranquillitas, & quies integra restitueretur, obstabant nonnulli ex ejus partibus, atque ex ipso Clero, quos forte jurgia fovere, ac contentionis funem ducere intererat. Cum igitur illi quoque die 24. Octobris jussu Præfecti Urbis Juventii in exilium ducerentur, populus cui præerant, eos vi rapuit ex militum manibus, duxitque ad Liberianam Basilicam, quæ factiosorum concurrentium hinc inde atque irrumpentium sanguine fœdata est. Hujus in Liberiana Basilica cædis, nulla apud Ammianum, Rufinum, ac Hieronymum mentio, apud Schismaticum contra nulla, alterius quam illi in Siciniana perpetratam scribunt; quamobrem viri nonnulli docti hinc colligunt, Sicinianam, ac Liberianam unam, eamdemque esse Basilicam, secus ac alii censent, qui Sicinianam intra septa Monasterii S. Antonii statuunt. At aliam esse cædem, quæ in Siciniana, aliam, quæ in Liberiana Basilica perpetrata est, facile intelliget, qui adverterit aliam Ursino præsente, & agmen factiosorum ducente, ut Rufinus, & Hieronymus scribunt, aliam verò Ursino jam absente, & in exilium truso, contigisse. Quamobrem si de duplici, eaque diversa cæde agitur, nihil impedit quominus aliam in Siciniana, aliam verò in Liberiana proxima Basilica perpetratam dicamus.

Tertia denique illa est, quam fieri contigit ad Sanctæ Agnetis extra Muros, quo Schismaticis conveniendi mos fuerat. At hæc ad annum sequentem pertinet, atque illa ipsa est, cujus cognitionem a Maximino Annonæ

(a) Histor. Aug. p. 776. Oper. Select.

næ Præfecto institutam Ruffinus ait. Harum vero interfectionum, ac Cædium, nuperus Romanorum Pontificum historiæ consarcinator, Damasum reum agit, una tantum Faustini, ac Marcellini auctoritate innixas, quam tanti facit, ut allatis omnibus pro Damaso testimoniis præferat. At quid expectes ab illo hominum genere, quibus præ veritate, calumnia potior esse solet, & debet?

IV. Nunc ut res concludamus, quæ anno 366., & 367. gestæ sunt, & ad Ursinianum Schisma attinent: ex his constat, Ursinum Schisma conflasse: tum deinde velut ejus, cædiumque inde consequutarum auctorem, causa prius cognita, ac præsentibus, & *instantibus* partibus concertata, ut Ammianus verbis illis a Foro deductis indicat, cum Sociis aliquot Presbyteris, & Diaconibus, in exilio pulsum a Juventio P. V., quem *virum integrum*, *& prudentem* cum idem Ammianus vocet, Schismaticus hic, falsusque Scriptor, auro Damasi frustra corruptum blaterat.

Ursino itaque cum socijs ab Urbe ejecto, schisma ab eo conflatum, extinctum videri poterat, atque ob eam forte causam Prosper in Chronico a Canisio edito (a) *mensibus sex* duravisse scripsit. At cum abiisset a Præfectura Juventius circa Majum, aut Junium anni 367. eique subrogatus esset Prætextatus, ut liquet ex lege Cod. Theod. de ingrat. Liber. data 14. Kalend. Septembris, atque hic Magistratum suum, optime, ut sibi videbatur auspicaturus, Ursinum, ejusque Socios exilio solvi, & Urbi restitui a Valentiniano obtinuisset, factiosi Romam iterum ingressi sunt die 15. Septembris. Edictum Baronius (b) recitat Prætextato missum quo Valentinianus, exulibus ad Urbem redeundi veniam facit; atque illud, ea quæ deinde consequuta sunt, circa Julium, aut Augustum mensem, datum fuisse probant. Nam turbulenti viri ingenii, post duos elapsos a reditu menses, die scilicet 19. Novembris, alio Valentiniani edicto iterum exulare coactus est, ut ex hoc scripto discimus. Veram causam silentio præterit ejus auctor, ac pro more suo culpam rejicit in Damasum, cujus fraude hoe factum fuisse impudenter scribit: At quæ vera, ac genuina iterati hujus exilii causa fuerit, partim ex citato per hunc auctorem Valentiniani Rescripto, partim ex Ammiano Marcellino colligimus; (c) Valentinianus enim exulibus reditum concesserat, hac merito adjecta conditione, *ut si iidem in pristino statu restituti, aliquid spiritu iterum gesserint inquieto, quo tranquillitas reformata turbetur, Severissima in eos sententia proferatur*. Contra vero edicto illo, quo Ursinum rursus expelli jussit, hoc a se factum ait, *ut illo relegato nulla ulterius populos nefanda contentio collideret* ut Anonymus ipse scribit: Ursinus igitur post reditum suum ita se gesserat, ut rursus a Prætextato expelli debuerit: quod cum jure factum Ammianus scribat, Anonymi in Damasum calumnia manifesta est. En vero Ammiani ipsius verba: *Cujus*, Prætextati, *auctoritate*, *justisque veritatis suffragiis tumultu lenito, quem Christianorum jurgia concitaverant, pulsoque Ursino alta quies pari jam proposito Civium Romanorum adolescebat gloria clari Rectoris, complura, & utilia disponentis*. Atque hunc, quod spectat annos 366., & 367. Ursini Schisma finem habuit.

V. Balutius iisdem annis Damasi Concilia duo consignat: Alterum illud est, quod in Actis Eusebii Presbyteri memoratum legimus: Alterum vero illud, quod Anastasius in Damasi Vita refert, convocatum *pro accusatione adversus eum instituta, cui adulterii Crimen imputabatur ab Adversariis ejus*, in eoque etiam Pater-

B 2 nia-

(a) Tom. 1. edit. Basn.
(b) Ann. 368. num. 4

(c) Lib. 27. Cap. 3.

nianos, seu Venustianos damnatos scribit. (a) At utrumque hoc Concilium fictitium fabulosumque est: Nam quod ad primum attinet, acta illa Eusebii Presbyteri tot mendaciis, fabulis, & anachronismis scatent, ac fœdata sunt, ut operam non necessariam omnino ponat; qui ea sibi singillatim refellenda sumat. (b) Hinc Bossuetus ipse, seu quisquis ille sit, dum eorum auctoritatem, ut causæ suæ inserviat, una tuetur manu, altera falsitatem prodere cogitur, excommunicationem, quam in Liberium a Damaso jam *Pontifice* latam scribunt acta illa apocrypha, ad Damasum *Presbyterum* suo marte revocans. Nobis itaque cum Tillemontio ridere Baluzium liceat, vana prorsus opinione abreptum, ac sibi plaudentem de hoc primum a se producto Concilio, quod numquam extitit. Quod ad posterius attinet cujus ab Anastasio mentio injicitur, si quæ narrat ille, vera sunt, alio prorsus tempore ea consignari oportet, cum nulla per id tempus sub Damaso Synodus habita fuerit. (c) Præterea institutam contra hunc Sanctissimum Pontificem adulterii accusationem, non ego facile admiserim, de qua tamen rursus sermo redibit. Si quid autem de Paternianis, aut Venustianis, quos in ea Synodo a Damaso damnatos ait, Baluzius ex immensa a se collecta penu uberius explicuisset, magnam apud Ecclesiasticæ historiæ amatores gratiam profecto iniisset. Sed de his etiam alquid suo loco.

CAP.

(a) Conc. Ven. edit. Tom. 2. pag. 1037.
(b) Vid. Diatrib. de Gest. Liberii exulis cap. 9.
(c) Vid. ad ann. 396.

CAP. III.

VALENTINIANO, ET VALENTE AA. II. COSS. 368.
DAMASI III.

Alentinianus Imperator, cui Prætextatus Ursinum iterato exilio a se damnatum scripserat, judicium P. V. ratum habuit ut constat ex ejus Rescripto, quod Baronius recitat ad annum 268. n. 2., quod tametsi nota temporis careat, videtur ad anni currentis initium referri oportere, quia Ursinus ipse Roma excesserat ultimo pene mense superioris anni, ut vidimus: Hunc, quem Imperator *dissensionis auctorem* vocat sequuti deinde sunt cæteri factionis Socii & Ministri, quos pariter Urbis Præfectus abire jussit, si paucos excipias, qui ne prodirent, in latebras sese abdiderant. Id vero colligimus tum ex Scriptore præfationis, qui schismaticos stationes per Cæmeteria sine Clericis celebrasse ait, tum ex alio Valentiniani rescripto (a) dato pridie Kal. Junii iisdem Coss., quo tamen factiosis ipsis *propter quietem Urbis* ejectis conceditur, ut certo præstitutoque exilio soluti, quo velint loco habitent, Roma excepta. Cæterum nedum Ursini exilium Valentiniano probatum fuit, verum providentissimo etiam consilio, est Urbis præfecto mandatum, ut una illa Ecclesia, quæ a Schismaticis adhuc retinebatur, Damaso adtribueretur, Verebatur enim Princeps fore ut nullum ex Ursini exilio fructum Ecclesia caperet, si quam præterea superesse in Urbe fineret jurgiorum materiam. Hoc vero a Defensore Ecclesiæ Urbis Romæ Valentinianus postulatum scribit, ex quo colligimus defensoris Ecclesiarum Officium in eo positum, ut earum causas ageret apud Sæculares Judices, atque ad ipsos etiam Imperatores accederet, cum rerum ratio id postulare videbatur. Eorum vero officium constitutum fuerat diu ante Valentiniani tempora, secus ac nonnulli censent siquidem Cyriaci cujusdam, Ecclesiæ Anciranæ defensoris mentio est apud Epiphanium. (b) Derivatus autem ab exemplo Civitatum, prophanorumque Collegiorum, quæ defensores suos habebant, mos iste ad Christianam religionem sapienter fuerat. His successerunt, qui sequiori tempore advocati dicti sunt, qui cum sua abuterentur potestate nonnullorum deinde Conciliorum sanctionibus sublati sunt.

II. Hæc ad Prætextatum rescripta, cum de rebus agant post iteratum Ursini exilium gestis, primos occupant hujus anni Menses. At popularis æstus qui nihil interea aut parum de vi sua remiserat, rursus erupit in mutuas cædes ad S. Agnetem, quo temere factiosi convenerant, nulla legum contra eos latarum ratione habita; atque hoc facinus pro consueto Schismaticorum more, crimini datum immerenti Damaso apud Olybrium, qui circa Junium, aut Julium mensem Prætextato successerat; ut ex Chronologia Codicis Theodosiani, ac ex Tillemontio constat. Hic vero cum Aginatio neglecto, quem Reinesius (c) ex Anicio Paulino olim Consule, & P. V. descendisse asserit in causis dijudicandis uteretur opera Maximini, qui annonæ Præfecturam post Julianum administrabat, intelligitur, cur Rufinus postquam scripserat, humano Sanguine repleta Orationum loca statim addat rem hanc *factione Maximi in invidiam* bo-

(a) Apud Baron. ann. 368. num. 3.
(b) Hær. 72. num. 8. 11. 12.

(c) Epist. 69. pag. 635. & 636.

boni, & innocentis Sacerdotis Damasi versam esse. Maximinus enim, sive ut Schismaticis placeret, qui in partes suas traxerant Judæum quemdam *Isaacum* nomine eoque accusatore utebantur, sive ut feroci ingenio suo indulgeret, induxit animum, ut Damasum seditionis, ac Cædis, quæ in Ecclesia ad S. Agnetem perpetrata fuerat, reum ageret apud Imperatorem, utque hoc assequeretur, testimonia contra Pontificem innocentissimum a viris perditæ famæ, atque ab ipsis Clericis illata tortura extorquebat. Verum Aginatius Urbis Vicarius, *indignissime ferens*, in examinandis Causis Maximinum sibi ab Olybrio prælatum, (*a*) tum de iis, quæ contra Damasum agebantur, Valentinianum certiorem fecit, tum præterea factiosos in suburbiis ex Olybrii conniventia conventus agere, unde frequens jurgiorum, ac seditionum, quæ supererant, fons, & Origo. Imperator itaque veritate cognita conventus illos suburbanos vetuit statuitque exilio mulctandos, si intra *vicesimum* ab Urbe lapidem coirent atque ita Rufino scribente accidit, *ut assertor innocentiæ Deus adfuerit, & in caput eorum qui dolum intenderant, pœna conversa sit*. Enim vero quin res ita gesta fuerit, vix dubitare poterit, qui Valentiniani rescripta attente legerit ad Olybrium, & Aginatium eodem tempore data, quæ magnus annalium parens in lucem protulit. (*b*) Ex his enim constat utrumque ex iis ea de re litteras ad Imperatorem dedisse. Sed alia Olybrius alia Aginatius significavit. Prior enim scripsit perfecisse se, *ut nulla in Urbe Roma posset esse discordia, ac Christianum populum profunda securitate in otio frui*, iis, quæ per Maximinum Annonæ Præfectum, ac Schismaticos agebantur, studiose dissimulatis. Alter vero Imperatorem nihil latere voluit: *adbuc scilicet misceri, quæ aliquanto placata fuerant, extramuraneisque cædibus frequenter strepitus excitari*: Hisce autem verisimile est aliqua etiam addidisse de Maximini erga factiosos, ac perduelles Studio ut et de præconcepto odio in Damasum Pontificem bonamque ejus causam: Quamobrem hinc factum, ut Valentinianus ipse, qui alias arbitrio Prætextati nulli partium studio addicti, rem totam antea permiserat, nunc Olybrio, quem Maximini artibus antea præoccupatum senserat, parem Aginatio in ea causa potestatem faceret, ac idem utrique mandatum daret. Hisce autem duobus rescriptis ad Olybrium, & Aginatium datis, aliud Baronius addit ad Olybrium ipsum, quo Imperator conceptam a se voluptatem significat ex literis, quibus ille denunciaverat *compressos eos, qui Sanctissimam legem tumultu & seditione miscuerant*. Ex quo discimus illum tamdem integre Imperatori paruisse, tum mandatum hoc aliis posterius esse: Atque hunc aliquando post biennium finem habuit Ursini Schisma.

III. Aginatii literis pro Damaso scriptis, magnam cæteroquin vim addidisse potuit Evagrius Antiochenus Presbyter, qui Imperatorem accesserat pro Vercellensi fæmina septies icta; quam rem Hieronymus narrat veluti gestam, prius quam in Orientem ipse secederet, (*c*) Hoc vero Officium Evagrius a se deberi censuit Eusebio Vercellensi Episcopo, quo cum antea ex Oriente in Italiam, ac Romam venerat: Hac enim captata occasione, duabus aliis de causis Hieronymus Evagrium ipsum laudat; Altera, ejus opera effectum esse ut *Auxentius Mediolani incubans sepultus prius antequam mortuus videretur*, Altera vero *ut Romanus Episcopus pene factionis laqueis irretitus, & vicerit adversarios, & non nocuerit superatis*. Utraque vero mire convenit huic anno. Ut enim Auxentius damnari libere posſ-

(a) Lib. 28.
(b) Ann. 369. num. 3. & 4.

(c) Ep. 1. Ver. edit.

possset, ac pro damnato Ecclesiæ denunciari, quod factum fuisse dicam sequenti anno, adlaborandum erat, ne Imperator, qui ejus velut Catholici communioni sese adjunxerat, huic negotio intercederet: Quamobrem nihil mirum est, si ea Synodus, qua damnatus edicitur in Holsteniana Collectione, *Imperiali rescripto* congregata dicitur. Damasus autem neque unquam magis irretitus factionis laqueis, neque Ursinus cum Sociis magis perfecte victus, & superatus, quam hoc anno: Anno enim superiori, quo ab exilio Romam reversus est Victor potius, quam victus videri poterat.

IV. Ferrarius (a) Damasum Nolam accessisse scribit, ut ad sepulchrum S. Felicis votum solveret, *eo quod eo duce servatus fuerat*, *ac mortis vincula ruperat*, angustamque ejus sepulchro Basilicam superstruxisse, quam S. Paulinus deinde latiori alia, ac ornatiori a se ædificata inclusit. Huic autem rei, quam multi narrant, ac præ cæteris, qui Nolanam historiam nuper conscripsit Jo. Stephanus Remondinus (b) contentus id constituere auctoritate Petri de Natalibus, aliud nullum argumentum superest, præter unum ejusdem Damasi Carmen. XV... , quod revera votivum est, ut Baronius etiam, & Clar. Muratorius (c) observant. At nisi votum, a Damaso absente, ac longe posito persolutum velis, hoc factis est, ni fallor, ut illum Nolam accessisse credamus. Neque enim in Urbe Roma eo tempore constructa fuerat Ecclesia illa, quæ deinde S.Felicis in Pincis a Pincianorum ædibus dicta est, (d) ut Damasus supplicem in ea statuere sese, ac coram solvere votum posset. Id præterea neque ab eorum temporum more, neque ab ejus loci religione alienum videri potest, cujus tanta erat fama, ut ex quavis terrarum parte, atque ab ipsa Roma frequens concursus Nolam fieret. Hinc Paulinus. (e) Natali ejus sancti die jure cecinit.

Ipsaque cælestum sacris procerum monumentis
Roma Petro, Pauloque potens rarescere gaudet
Hujus honore die, portæque ex ore Capenæ
Millia profundens ad amicæ mœnia Nolæ
Dimittit duodena decem per millia denso
Agmine, consertis longe latet Appia turbis.

Cum autem hic Pontifex se capite periclitantem præsidio hujus Sancti Martyris servatum dicat, atque in hoc ille discrimen adductus fuerit inimicorum fraude, sub Maximino Præfecto Annonæ, si Nolam accessit vix alio accessisse potuit, quam hoc, aut sequenti anno, quo hæc illi quies, & securitas parta est.

CAP,

(a) De Nol. Cœm. Cap. 10.
(b) Lib. 3. Cap. 4.
(c) Not. ad Carm. XI. V. 11.. & Differt.18.
(d) Donat. lib. 3. Cap. 8.
(e) Carm. 3. ex edit. cl. Murat.

C A P. I V.

VALENTINIANO N. P. ET VICTORE COSS. 369.
DAMASI IV.

Postquam igitur Damasus aliquantum è fluctibus domesticæ seditionis emerserat, ad Catholicæ Ecclesiæ curam animum adjecit. Hoc enim anno celebrem illam contra Auxentium convocavit Synodum nonaginta trium Episcoporum, cujus apud Theodoretum, (*a*) qui numero rotundo utitur, ac Sozomenum (*b*) mentio cum laude est. Auxentius cum paucos ante annos *iis lusisset verbis*, Hilario teste *quibus posset fallere & electos*, a Valentiniano, quem in sui communionem fraudolenta confessione traxerat, obtinuerat edici, ne a quopiam Mediolanensis Ecclesia perturbaretur (*c*). Hac igitur ratione obfirmatus in scelere, magnæ præterea Ecclesiæ auctoritate, atque Imperatoris præsidio fultus, Arianum virus latius propagare, Transpadanæ, ac Venetiæ Episcopos a catholica religione avellere cœperat. Cum autem Hieronymus scribat (*d*) *post Auxentii seram mortem, Ambrosio Episcopo constituto, omnem ad fidem rectam Italiam conversam esse*, facile colligi potest, impium hoc hæretici studium non exiguo rei catholicæ per diæcesim Vicarii Italiæ detrimento fuisse. Ut autem indoctos illos, simplicesque Episcopos ad suam hæresim perduceret, utebatur subdolis, captiosisque fidei formulis, quas Damasus *scævas interpetrationes vocat*, atque Ariminensis Conciliabuli sexcentorum, ut ille falso ajebat, Episcoporum auctoritatem obtendebat, *perversaque* hæc consilia adhibebat, nequis ab eo recederet. Hæc discimus ex tractatu Hilarii contra Auxentium ipsum, atque ex ejus hæretici ad Valentinianum libello, unde Romanæ huic Synodo, scriptæque ab ea epistolæ lumen accedit. Hisce itaque de rebus Damaso retulerant Galli, ac Venetenses Episcopi, quos inter Hilarium Pictaviensem, Eusebium Vercellensem, qui ab exilio redux per Illyricum Nicænam fidem confirmans iter fecerat (*e*) ac Philastrium Brixiensem merito numerant eruditi viri, quamquam decem fuisse Episcopos illos, qui contra Auxentium Mediolani congressi sunt, ex eodem Hilario constat. Ex illis igitur intellexerat Pontifex, esse aliquos inter primi Ordinis Sacerdotes, qui sive *ex inscitia*, sive *ex simplicitate scævis illis interpretationibus, ac perversis consiliis æstuantes*, hærerent inter Catholicam fidem, Arianamque perfidiam. Addiderant Auxentium ea præcipue de causa, damnatum pridem fuisse: verum a Damaso potissimum, Sedeque Apostolica dandam esse operam, ne labes illa latius propagaretur. Hanc enim ego esse puto horum verborum vim: *Denique Auxentium Mediolanensem hac præcipue causa damnatum esse perscribunt*, quæ obscuritate aliqua laborare videntur; ut nempe intelligamus, præsules illos vigilantissimos anteactas, quibus jam perstrictus fuerat sententias Damaso memorasse, eum in finem, ut illas calculo etiam suo confirmatas Ecclesiis denunciaret, quo infallibilis, atque indeclinabilis auctoritatis vim acquirerent, atque ita fieret, ut ille amplius nocere desineret; sic Galli iidem

(a) Lib. 2. Cap. 22.
(b) Lib. 6. Cap. 23.
(c) Hilar. lib. contr. Auxent. num. 7.
(d) Chron. ad ann. XI. Gratian.
(e) Vit. apud Ughell. tom. 4. pag. 759.

iidem Episcopi superiore sæculo Stephanum rogaverant ut litteras per provincias scriberet, quibus Marcianum Arelatensem in Novatiano, cujus sequebatur partes, & hæresim, jam damnatum, & extra communionem factum, a se etiam publice *abstentum* constare omnibus posset, ne diutius Episcoporum illorum Collegio insultare, ac gregem Christi dissipare pergeret; (a) Quam etiam ob causam Basilium, ut Eustathius & Apollinaris publice a Sede Apostolica damnati denunciarentur, postulasse legimus [b] atque hinc tum ejus disciplinæ diuturnitatem cognoscimus, tum eam esse, quam dixi, eorumdem verborum vim. Damasus itaque Synodum congregat hoc anno ex 93. Episcopis compositam, tum ut latæ prius in Auxentium sententiæ, ratæ a Sede Apostolica haberentur, tum ut Nicæna fides confirmaretur, abrogato Ariminensi Concilio, atque ita qui nutare in fide, *ac secus ac Dei convenit Sacerdotes*, sentire viderentur, errores suos deponerent. Hoc vero abunde præstitum fuisse constat ex ejus ad Illyricos epistola, quam Thedoretus, ac Sozomenus recitant, Holstenius autem latinam, ac primigeniam edidit (c).

II. Nunc cur eam cum magno Baronio, Sigonio, Petavio, & Holstenio hoc anno congregatam censeam, rationes accipe: I: constat ex proœmio precum Faustini, ac Marcellini, nullos ad Synodum convenisse Episcopos, antequam Ursinus exilio pulsus esset. Ille autem extorris factus est die 16. Novembris anno 367. Cum autem Damasus rebus ita sedatis potius quam compositis, Episcopos ex Italia convocasset pro Natali ordinationis suæ die, qui incidebat in Kalendis Octobris subsequentis anni, cumque ii, qui convenerant, in Synodum coire noluissent, jam liquet ante hunc annum, nullum habitum sub Damaso Concilium. En verba schismatici scriptoris: *quod factum crudelissimum* (agit hic de tumultu ad S. Agnem) *nimis Episcopis Italiæ displicebat, quos etiam cum ad Natale suum solemniter invitasset, & nonnulli convenissent ex eis, precibus apud eos molitur, & pretio, ut sententiam in Ursinum proferant, qui responderunt: Nos ad Natale convenimus, non ut inauditum damnemus*: Nulla vero est solida ratio, cur allatum testimonium hac in parte repudiemus, cui præterea fidem adstruunt, tumultus, seditiones, ac cædes, quibus tum Damasum, tum Urbem ipsam anno elapso agitatam fuisse liquet. Secundo Accedit authoritas Sozomeni, qui Patres ad Synodum convenisse scribit, oppresso jam opera Præfecti Urbis, Ursini schismate, quod vix obtineri potuit anno 367. jam labente, ut vidimus. Tunc enim dumtaxat ac postquam quies Urbi restituta est Episcopi ex multis Provinciis Romam convenerunt, & Auxentium, eosque, qui idem cum illo sentirent, alienos esse a communione sua decreverunt (d) Constat itaque in ea, quæ post schisma oppressum, Synodo primum coacta est, damnatum Auxentium; sed oppresso schismate, non illico coacta videri potest. Nam post acceptas Gallorum, ac Venetensium relationes, Damasus habuit opus aliquo temporis spatio, ut deliberaret, ac statueret, num Synodus congreganda esset, ut illam deinde iudiceret, ac demum ut tot Episcopos ex diversis Italiæ & Galliæ partibus evocaret: Illis vero indulgenda erat mora aliqua, qua se itineri parare possent, atque ut e longinquis partibus Romæ præstituto die adessent, quibus omnibus conficiendis integrum anni spatium vix longum videri poterit.

Scio viris doctissimis magis placere, ut Synodus, qua Auxentius damnatus est, anno 370., aut etiam serius, ac ut

(a) Vid. Cyprian. Epist. 68. Ver. edit.
(b) Vid. Epist. 262. & 263.
(c) Collect. Roman p. 1.
(d) Sozom. Lib. 6. Cap. 23.

ut Pagius ait (*a*) anno 372. consignetur. Sic verò rem statuunt. Damasus Anno 367. aut 368. Synodum congregat, qua confirmat Nicænam fidem, lapsos persequutionis tempore Sacerdotes ad officium revocat, Ursacium, & Valentem Occidentalium Arianorum antesignanos damnat nulla de Auxentio inquisitione facta, scribitque de his actis, ac decretis Synodicas litteras. Censet autem Pagius, litteras tunc scriptas ab ea Synodo eas ipsas esse, quas *Episcoporum Italiæ*, nomine, *Fratribus per Illyricum paternam fidem retinentibus* inscriptas Hilarius recitat in Fragmentis. (*b*) Tum vero Athanasium iis lectis Synodum Alexandriæ congregasse, ex qua epistolam tum ad Afros scripsit, ut eos contra Arianorum fallacias instrueret, tum etiam Damaso, ut gratias ipsi ageret, quod Ursacium, & Valentem ab Ecclesia ejecisset, moneretque præterea, ut eodem jure contra Auxentium uteretur: Damasum vero Athanasii, atque Alexandrinæ Synodi monitis excitatum, anno 370. aut etiam serius Concilium illud 93. Episcoporum coegisse, in quo Auxentius condemnatus est, & munere, ac dignitate dejectus; Hoc constare putant ex alia ejusdem Athanasii epistola ad Epictetum, quam altera posteriorem censent: Ait enim ad Afros scribens. *Satis quidem sunt, quæ a dilecto, & comministro nostro Damaso magnæ Romæ Episcopo, ET A TOT EPISCOPIS una cum illo coactis, nec minus ea, quæ ab aliis Synodis in Gallia, & Italia celebratis scripta sunt de sana, & Orthodoxa fide*: Tum vero cap. 9. hæc addit: *Sic nos igitur affecti cum contigisset nos in unum convenire, literas quoque dilecto nostro Damaso magnæ Romæ Episcopo misimus de Auxentio, qui Mediolanensem invasit Ecclesiam, cujus illi gesta narravimus, eum nempe non modo esse Arianæ hæreseos sectatorem, sed etiam multis sceleribus obnoxium, quæ cum Gregorio impietatis suæ socio perpetravit, NOSQUE MIRARI CUR NONDUM DEPOSITUS, ET AB ECCLESIA EJECTUS SIT, gratiasque retulimus ejus pietati, nec non iis, qui in magnam Urbem convenerant, quod Ursacio, & Valente, aliisque, qui cum illis sentirent, ejectis, Catholicæ Ecclesiæ concordiam servassent*: At damnato interea Auxentio per Damasum, Romanamque Synodum, idem Athanasius hæc ad Epictetum Scripsit: *Arbitrabar equidem omnium, qui unquam fuere, hæreticorum vanam loquacitatem a Nicæna Synodo compressam fuisse: Nam quæ illic a Patribus promulgata fides est, ad impietatem omnem avertendam sufficit; Quamobrem cum hoc tempore variæ Synodi per Galliam, Hispanias, & magnæ Romæ celebratæ sunt, quotquot eo convenere, eos qui etiam num latenter hæresim sapiunt Arianam, AUXENTIUM nempe, Ursacium, Valentem, & Cajum ex Pannonia, communi calculo damnarunt.*

At vereor, ne hæc Pagii, aliorumque virorum doctissimorum sententia de duplici hac Synodo, quarum prior Ursacium & Valentem damnaverit, Auxentium non attigerit, altera vero hunc etiam eadem pœna perstrinxerit, excogitata magis ex ingenio, quam vera sit. Neque enim ulla ante hunc annum aut habita a Damaso Synodus est, ut dixi, aut haberi facile potuit, tanto præsertim numero Episcoporum, quot in illa adfuerunt. Epistola autem illa, quæ *Fratribus per Illyricum paternam fidem retinentibus inscripta est*, & quam Pagius ad eam Damasi Synodum revocat, quam primam statuit, ad Liberii Pontificatum pertinere probant BB. Sancti Hilarii operum editores; sed quod gravius est, illa ipsa *ad Afros* epistola, cujus auctoritas obtenditur, duas illas Synodos evertit potius, quam adstruat: Athanasio enim eo loco, una eademque col-

(a) Ad ann. 369. n. 5. & 6.

(b) Fragm. 12. juxta Ver. edit.

collecta Romæ Synodus est, qua Damasus Nicænam confirmavit fidem, quæ Ecclesiæ Catholicæ concordiam servavit, quæ Ursacium & Valentem, *aliosque, qui cum illis sentiebant*, a communione *ejecerat*, atque ob hæc omnia eidem Pontifici Athanasius gratias egerat: Si vero ab eorum qui cum Ursacio, & Valente sentiebant numero, nemo *Auxentium* separandum esse dixerit, nemo etiam jure negaverit, quin ejus quoque nomen eadem cum reliquis damnatione comprehensum ab Athanasio fuerit. Hinc quos ille sub generali Valentis & Ursacii sociorum nomine non obscure designat, & a communione ejectos ait in epistola ad Afros, *Auxentium scilicet*, & *Cajum* ex Pannonia nominatim exprimit in Epistola ad Epictetum, veluti sese explicans, atque eos ejusdem cum Ursacio, & Valente pœnæ socios factos inquit ab illis ipsis, quæ memorat Conciliis *magnæ Romæ*, *per Galliam*, *& Hispanias celebratis*; frustraque proinde alia posterior excogitata est Synodus a Damaso convocata monente Athanasio, ut Auxentius damnaretur, qui damnatus hoc anno atque ab hac Synodo fuerat. Accedat postremo, quod eadem ad *Afros* epistola Romanam eam Synodum, qua Ursacius & Valens eorumque Socii damnati sunt, ex magno Episcoporum numero compositam fuisse asserit, ut vidimus. An igitur aliam apertius designare potest, quam quæ tribus, & nonaginta ex Galliis, Italia, aliisque partibus congregatis constitit, qua de nunc agimus? At inquiunt, si Auxentius ab hac Synodo damnatus fuerat, cur Damaso scribit Alexandrinus Præsul, mirari se cur nondum depositus, & ab Ecclesia ejectus sit? At ego respondeo, non eam esse quam illi putant Athanasii mentem, atque ejus loci sententiam, sed aliam prorsus, eorum temporum rationi magis consentaneam: Cur enim mirari ille potuit, Auxentium hactenus non fuisse depositum, quem in ipsa eadem Epistola ad Afros, cum Ursacio & Valente aliisque hæresis Sociis ab Ecclesiæ communione rejectum, non obscure expresserat, ac præterea minime ignorare nequiverit ipsum eodem anathemate variis in locis, & a pluribus Conciliis sæpe perstrictum (a) Cum itaque hoc etiam loco scribit *mirari* se, cur non ille *depositus*, & ab Ecclesia *pulsus* fuerat (b) aliquid amplius postulavisse videtur a Damaso, quam ut ille iterum damnaretur; atque illud est, ne Mediolanensi Ecclesiæ diutius incubare permitteretur vir plane dignus, qui throno, & Christiano nomine exueretur: Verba enim *καταίρω*, & *ἐκβάλλω*, quibus Athanasius utitur, tum pronunciatum adversus reos sententiam, tum ipsam etiam ejus, ut ajunt, exequutionem exprimunt, si quis illi aliquando casus, aut si qua vis, ut in hac causa rescriptum Valentiniani, moram fecisset. Sic Paulus Samosatenus quamquam ab Antiochena Synodo damnatus esset; ab Ecclesia tamen *per sæcularem potestatem exturbatus* dicitur ab Eusebio (c) ac Photinus & si sæpe antea depositus, *& a Communione unitatis jam pridem abscissus* fuerat, quia tamen *per factionem populi* numquam re ipsa *amoveri* potuerat, a Socrate, & Sozomeno tunc *depositus* dicitur, ab Hilario *dejectus*, cum Orientales, qui Sirmium accesserant, eum sede, & loco per Imperatorem Constantium expelli curarunt, & obtinuerunt (d).

Hoc itaque, ut mihi quidem videtur, primo sub Damaso Concilio, atque hoc ipso anno, confirmata, & enci-

(a) Theod. H. E. lib. 4. Cap. 6.

(b) Θαυμάζοντες, πῶς μέχρι νῦν οὐ καθῃρέθη, καὶ οὐκ ἐκβέβληται τῆς ἐκκλησίας.

(c) Euseb. lib. 7. Cap. 30.

(d) Socr. lib. 2. Cap. 21. Sozom. lib. 4. Cap. 6. Κάτωλον Hilar. de Synod. Cap. 37. & Fragm. XII. n. 21.

enciclycis literis promulgata Auxentii damnatio est, siquidem Imperator vetuerat ne throno, & sede quam invaserat, exueretur; Ariminensis prætera iterum proscripta formula, ac Nicæna fides roborata; ut ex Epistola constat, quam Damasus ipse ejusdem Concilii nomine ad Illyricos scripsit, quæque tantum ex ejus actis superest. Baronius damnatum eodem tempore Ursicinum censet, sed literæ Valentiniani, ad quas provocat (a), hac de re nihil ajunt. Hoc tamen in ea Synodo factum fuisse mihi etiam verosimile sit, quia ex testimonio Faustini, & Marcellini scimus, Damasum id jam præcogitasse anno elapso, atque erat tum disciplinæ, tum unitati, ac tranquillitati Ecclesiæ pernecessarium, ut hic damnaretur statim ac rerum ac temporum conditio ferre poterat, prout actum in schismate Novatiani a Cornelio fuerat (b).

Quæritur, an epistola illa, quam Damasus Synodi nomine ad Illyricos scripsit, græco primum an latino sermone conscripta sit, & an germanum ejus exemplar illud sit, quod Theodoretus recitat, an illud, quod Holstenius edidit. Labbeus, Valesius, ac Tillemontius hanc laudem Holsteniano exemplari adtribuunt: Constantius eam il i abjudicat, ut in græcum exemplar transferat, sed ut ego puto, levissimis inductus conjecturis: nulla enim est ratio, cur Damasus græcam Epistolam ad Illyricos scripsisse dicatur, qui Occidentalibus accensebantur, & latina lingua utebantur, nullaque proinde probabilis conjectura est, cur, quod Holstenius reperit, sumptum potius ex Græco sit, quam ipsum latinum, ac primigenium exemplar. Deinde neque Damasus, neque alii Occidentales *hypostasis* voce utebantur, ut substantiam exprimerent, Basilio præ cæteris teste: (c) hinc in ipsa epistola, quam Holstenius edidit, legitur Patrem, & Filium *unius esse substantiæ* tantum. Non ergo, ut verbis utar doctissimi tertii Basilii operum tomi editoris, *dixerant Occidentales, Patrem, & Filium ejusdem esse* ὑποστασεως, *ἢ* οὐσίας *ut habent græca exemplaria*, sed tantum ejusdem οὐσίας, omissa ὑποστασεως voce: atque inde colligitur eos non *græce scripsisse, nec epistolam, quæ est apud Sozomenum, ac Theodoretum* primarium esse, *ac germanissimum exemplar, ut eruditus editor literarum summorum Pontificum contra Tillemontium, & alios contendit, sed potiori jure hanc laudem editæ ab Holstenio epistolæ tribuendam* (d). Gravissimi viri judicium confirmatur ex varia lectione, atque interpretatione, quæ apud Sozomenum, Theodoretum, atque Epiphanium observari potest atque etiam a Valesio animadversa est: Hæc enim, ni fallor, manifeste probant, Epistolam primò latine scriptam, ac deinde pro utriusque græci scriptoris ingenio, ac etiam, e diversis exemplaribus varie ab utroque intellectam, ac græce diversimode fuisse expressam.

Ex hisce autem Damasi literis ad Illyricos Episcopos, vir doctissimus Josephus Augustinus Orsi, supremam Sedis Apostolicæ auctoritatem, ac irreformabile judicium egregie asserit. Nam cum ex Romanæ hujus Synodi mente ait Pontifex, *Neque enim præjudicium aliquod nasci potuit e numero eorum, qui Ariminum convenerunt, cum constet neque Romanum Episcopum, cujus ante omnes fuit expetenda sententia, neque Vincentium, neque alios, hujusmodi statutis consensum aliquem commodasse*: inde merito conficit, *non utcumque in Ecclesiarum, & Patrum consensione, & unitate Conciliorum vim esse repositam, sed eam inde potissimum esse repetendam, quod cum Romano Pontifice veluti capite conjunguntur, eo plane modo, quo salus, & vita, motusque* cor-

(a) Ann. 369. num. 72.
(b) Vid. Eufeb. H. E. lib. Cap. 43.
(c) Epist. 212.
(d) Not. ad Epist. Bas. 92.

corporis in integritate sita sunt, & mutua membrorum conjunctione, & tamen ex eorum cum capite conjunctione, atque ex ipso capite defluant, & originem ducant. Hinc quia Nicænæ Synodo per Legatos suos Romanus Pontifex adfuerat, & assensum præstiterat, Damasus Fidei formulam tunc præscriptam, *Apostolorum* vocat, sive *Apostolicam*, Ariminensem vero rejicit, quod eo consensu careat. Ut enim pergit vir clarissimus, *Ariminensem formulam, & Nicænam, Romanæ hujus Synodi Episcopi invicem conferunt, & priorem quamvis illi maximus Episcoporum numerus suffragatus erat, ideo potissimum explodunt, & nullius momenti esse decernunt, quoniam absque Romani Pontificis assensu condita fuerat, Nicænam vero ideo perpetuo retinendam esse constituunt, quoniam Apostolorum, idest Sedis Apostolicæ, sive Romani* Pontificis sententia, & auctoritate firmata fuerit (*a*).

IV. Mirum tamen videri possit, *Vincentium* illum, Capuanum scilicet, aperte laudari, quod *Sacerdotium tot annos illibate servasset*. An vero de eo, qui ut cum Arianis faceret, Athanasii communionem deseruerat, hæc merito dicta videri poterunt? Mihi itaque opinio subit, Vincentium nihil umquam admisisse, quo aut a fide, aut ab Ecclesia, atque Athanasii communione ipsum discessisse palam constare posset. Unam Liberius ejus *simulationem* dolet in literis ad Osium, & Eusebium Vercellensem; (*b*) quid vero simulationis nomine intelligat, explicat ipse, cum ait, non tantum nihil impetrasse Vincentium a Constantio ex iis, ob quæ legatus fuerat, sed *videri sententiis* Orientalium *accomodasse consensum*, in eorum scilicet ire consilium, qui dogmatis Ariani seponendam tunc cognitionem, atque unam Athanasii damnationem urgendam, proponendamque censebant, ut idem Pontifex exilio jam fractus explicat in epistola ad Orientales (*c*) At si Vincentius *consensum accommodare videbatur*, nondum profecto re ipsa accommodaverat, sed falsa ea spe lactabat hæreticos, ut tempus interea duceret, atque exilio, quod Imperator in repugnantes statuerat, sese subtraheret. Hanc sententiam confirmare videtur tum Athanasius ipse in Apologia ad Constantium, cum ait, *Vincentium vim non vulgarem, gravesque contumelias passum*, donec significaret nolle se cum Athanasio communicare (*d*); tum præterea Liberius in epistola ad eumdem Imperatorem missa per legatos posteriores Luciferum, Pancratium, atque Hilarium, expressis his verbis: *Manent legatarum, Vincentii* scilicet, & Marcelli, *literæ, qui ad Clementiam tuam fuerant destinati, quæ NUPER venerunt, quibus significant propter turbationem quidem omnium Ecclesiarum, se quidem ante succumbere sententiis Orientalium voluisse, proposuisse tamen conditionem, ut si iidem Arii hæresim condemnassent, hoc genere inclinati eorum sententiis obedirent*. Hinc igitur liquet, legatos illos cum hæc scriberent, lapsui proximos, at non fuisse prorsus victos, atque hanc extitisse causam, cur Liberius literis illis acceptis, alios legatos mitteret, prioribus scilicet jam pene fractis, ac rei agendæ ob illam *simulationem* ineptis. Cæterum non hæc eo disserui, ut Vincentium culpa omnino carere affirmem, sed ut intelligamus, quo sensu is illibatum tot annos sacerdotium servasse, a Damaso dici potuerit, quatenus scilicet nihil ille aut contra fidem, aut contra Athanasium palam gesserit.

CAP.

(a) De Irreform. R. P. Judic. lib. 1. Cap. 7. Art. 2.
(b) Apud Const. ep. 1. & 2.

(c) Apud Const. Epist. XI.
(d) Cap. 24.

C A P. V.

Valentiniano, et Valente III. AA. Coss. 370.
Damasi V.

Amasi spem minime frustrarunt Illyrici Episcopi: Ejus enim Synodicis litteris excitati, cum convenissent, consubstantialis Trinitatis fidem confirmaverunt, ut Romæ sub eo Pontifice factum fuerat. Polychronium præterea, Telemachum, Faustum, Asclepiadem, Amantium, & Cleopatrum damnaverunt, quos si quis suspicetur, eosdem esse, qui antea veluti Novatores Apostolicæ Sedi delati fuerant a Galliæ, & Venetiæ Episcopis, habebit suspicionis suæ non levem conjecturam a Socrate, & Sozomeno (*a*) qui Mursam Pannoniæ, idest Illyrici Castellum in Galliis collocant: nam latius nimirum Gallia accepta invenitur aliquando, quam vulgo fieri consuevit. Tum deinde ipsius, ut ego quidem puto, Damasi, & Romanæ Synodi mandato, de his omnibus fecerunt certiores Asianos Episcopos per Elpidium Legatum, atque eos hortati sunt, ut & ipsi Trinitatem consubstantialem esse perpetuo prædicarent, atque errore deposito, in quo dudum versati fuerant, Nicænæ Fidei formulam profiterentur. Illyricanæ hujus Synodi litteris per Elpidium legatum afferendis, suas adjunxit in eamdem sententiam Valentinianus Imperator, atque utrasque Theodoretus, ac Nicephorus recitant ex latino, ut ego censeo in græcum sermonem versas (*b*).

Cum autem Valentinianus in iis aperte scribat, Romanam Synodum, quam Illirici præ oculis habuerant, *paulo antea* fuisse habitam, hinc Valesius recte conficit, tum eam, quæ in Illyrico coacta fuit, alterius consequentem esse, tum eamdem non posse differri ultra hunc annum, secus ac nonnullis nulla solida ratione visum est. Hoc præterea confirmant tum ipsæ ejusdem Synodi litteræ, inscriptæ *Episcopis Diæceseos Asianæ, Phrygiæ, Cataphrygiæ, Pacatianæ*; tum potissimum Valentinianus ipse, cum eos omnes sedulo monet, *ne ultra Valentis auctoritate contra rectam fidem abuti, neve sedulos Dei Ministros persequi pergerent*. Id enim potissime factum currenti Anno, quo Valens longam in Phrygia moram traxit (*c*), ac prosperis adversus Barbaros successibus elatus, cum totum se dedisset Arianorum factioni, Provincias omnes Constantinopolim inter, & Cappadociam interjectas, quidam veluti pestilens turbo afflavit, disjecitque, atque Ecclesiis, quas legitimis Pastoribus orbaverat, hæreticos superinduxit. Nam cur Illyricanæ Synodi Patres, cur Valentinianus ad Episcopos tantum *Asianæ Diæceseos, Phrygiæ, ac Cataphrygiæ Pacatianæ* scriberent, cur eos monerent, ne *Catholicos* Præsules *persequerentur*, si de alia, quam quæ iis in locis tunc temporis ferveret, persequutione agebatur? Subsequens enim persequutio, qua Syria, Egyptus, Mesopotamia, aliæque remotiores provinciæ deinde vexatæ sunt, cum nihil ad eos Episcopos attineret, non erat cur eorum præ cæteris studium postularetur erga Catholicos. Cæterum harum gravissimarum rerum occasione, atque hoc tempore cæptum fuis-

(a) Socrat. lib. 2. cap. 32. Sozom. lib. 6. Cap. 36.
(b) Lib. 4. Cap. 8. & 9. Niceph. lib. 2. Cap. 35.
(c) Pag. ad ann. 370. num. 20. & 372. num. 6.

fuisse crediderim litterarum commercium Damasum inter,atque Ascholium, atque huic commissum Illyricanū Apostolicum Vicariatum: Ascholium enim circa ea tempora Thessalonicensem Ecclesiam administrasse, Tillemontius ex Ambrosio, & Basilio conjicit, quamquam vir clar. Gorgnæus Svessionensis Canonicus ejus ordinationem referat ad Ariminensis Concilii tempora (a).

II. Magnus itaque Baronius lapsus est, cum deceptus potissimum hisce Valentiniani litteris, quæ in codice, quo ille usus est, Gratiani inscriptione caruerant, præferebantque *Eustathii* nomen, quem putavit esse celebrem Sebastenum Episcopum, ac olim Lampsacenæ Synodi ad Apostolicam Sedem Legatum, hæc omnia retulit ad annum 365. & ad Liberii Pontificatum, ut eo loco Pagius recte observat. Neque enim *Eustathius* ille, cujus in litteris ejus Synodi ad Asianos scriptis mentio est, Sebastenus fuit, sed alter forte in Illyrico Episcopus, atque ille cujus apud Chrysostomum mentio est (b); existimat præterea *Elpidium* illum, cujus in litteris Illyricorum Episcoporum nomen exprimitur, Romanæ Ecclesiæ Presbyterum fuisse, atque illum ipsum, quem Julius ad Orientales cum Philoxeno pridem legaverat. Nititur hæc magni viri opinio, hisce græcis Illyricorum epistolæ verbis = *ἀνάγκην οὖν ἔχομεν πέμψαι πρὸς ὑμᾶς τὸν Κύριον ὑμῶν, καὶ συλλειτουργὸν Ἐλπίδιον ἀπὸ τῆς βασιλευούσης Ῥωμαίων ἀρχῆς, τὸ πρόγραμμα ἔχοντα*, quæ Cristophorsonius, Camerarius, & Langus sic reddunt, ut Elpidium *ab Urbe Roma, quæ est Imperii caput*, missum dicant: ab Epiphanio autem scholastico, quem sequitur Sirmondus, ea sic accipiuntur, ut Romanum Imperium potius quamurbem Romam, atque Imperatorem potius, cujus Elpidius litteras ad Asianos attulit, quam Urbis Episcopum designent. Valesius (c)Christophorsonii pro parte, pro parte vero Sirmondi interpretationem probat, atque ita intelligit, ut Elpidius ille non Ecclesiæ Romanæ Presbyter, ut putavit Baronius, sed in Illyrico Episcopus fuerit, ac græca verba sic reddit: *Necesse itaque habuimus Dominum, & Comministrum nostrum Elpidium ab Urbe totius Imperii Regina ad Vos mittere cum his litteris, cogniturum, utrum ita se habeat prædicatio vestra*: rationem vero cur Elpidius ille ab Urbe Roma dici possit, hanc esse putat, quod ille ab Episcopis in Synodo congregatis ad Damasum missus fuerat, atque inde Legatione, ut necesse erat, ex ipsius Synodi mandato accepta in Asiam profectus sit. Ut tamen dicam, quod sentio, nuspiam legi, supremam Sacerdotii dignitatem *ἀρχὴν* dictam aliquando, citra adjunctam vocem aliquam, quæ sacrum a prophano Magistratu distingueret: hinc est, quod Nazianzenus Episcopatum *ἀναίμακτον ἀρχὴν* Chrysostomus *πνευματικὴν ἀρχὴν* vocat. Quid itaque censeas, si, ut hoc loco res se habet, ea ipsa vox aliam adjunctam habeat, quæ prophanum potius, quam sacrum Magistratum designet? Deinde quo alio exemplo statui poterit, hisce verbis *ἀπὸ τ. βασιλευούσης Ῥωμαίων ἀρχῆς* Urbem significari? Vix itaque ferenda aut Christoforsonii, qui Urbem Romam Imperii caput, aut Valesii interpretatio est, qui sub iis Damasum Urbis Romanæ Episcopum designatum intelligit. Neque vero Sirmondi opinio difficultate caret, cum ea sic reddit: *Sed necessitas nobis imposita est, ut ad vos mitteremus Dominum, & Comministrum nostrum Elpidium, a regio Romanorum principatu litteras habentem*: Quamquam enim me non lateat, iis vocibus Romanum Imperium sæpe designari, cujus rei alia afferri exempla possent; cum tamen Illyrici Episcopi scribunt Elpidium se legatum mittere *τὸ πρόγραμμα ἔχοντα* de iis litteris agunt, quas ipsi scripserant, ac Elpidio ferendas dederant: Unde Epiphanius, cujus in-

(a) Differt. de Concil. Arim. quæst. 5.
(b) Epist. 27.
(c) Ad Theodor. H. E. lib. 4. Cap. 9.

interpretationem Sirmondus sequitur, particulam *bas* adjunxit, quam ille omisit. Hoc igitur loco, atque iis verbis Valentinianum ipsum Imperatorem, designare non possunt. Accedat, quod cum Synodica hæc Epistola exarata fuit, Valentinianus nondum scripserat, neque Episcopi illi tunc certo scire poterant, an ille suas Concilii litteris adjuncturus esset, quod tamen eisdem cognitum, certumque esse debuisset, ut de iis mentio eo loco facta, existimari posset. Horum igitur verborum alia omnino vis esse debet, quam quæ illis a viris his doctissimis adtribuitur. Si quis itaque sic ea interpretetur, *necessarium duximus ad vos Dominum, & Comministrum nostrum Elpidium mittere bas litteras babentem, a Latino Imperio*, Latino scilicet sermone scriptas, forte, aut ego fallor, aut propius accedet ad verum, ac locum planiorem, atque extricatiorem reddet. Constat enim a græcis scriptoribus sub Ῥωμαίων vocabulo latinos designari ac exprimi solitos. Hinc Sozomenus ait, Photinum Ῥωμαίων, ἐ Ἑλλήνων φώνη doctum scripsisse, ac Socrates illum. Ῥωμαϊκῆς linguæ, haud expertem vocat. Eodem quoque sensu, Tertullianus, Rufinus Aquilejensis, Cassianus Massiliensis, aliique Latini Patres *Romani* dicti sunt (*a*). Ac Hieronymus ipse in Illyrico ortus, de Orientalibus queritur, quod *novellum a se bomine Romano nomen* exigerent: idque aliis exemplis confirmari posset.

III. Scribit annalium parens hoc anno Damasum Romanum Pontificem, Constantinopolim misisse Sanctum Zanobium, Florentinum deinde Episcopum, qui insultantem Arianorum petulantiam coërceret, quod tamen ante Baronium scripserat Petrus Casella veteres, ni fallor Florentinæ Ecclesiæ traditiones sequutus (*b*). Actorum profecto, quibus vir magnus adductus est, ut hoc scriberet, levissima prorsus fides est, ut Tillemontius (*c*) probat, ac Bollandus, qui ea minime describenda censuit; frustraque recentior aliquis in iis vindicandis operam collocavit suam. Quod pro hac opinione observari potest, illud est, quod Valens anno illo pæne integro Constantinopoli abfuit: Eudoxius præterea Arianus defunctus fuerat, ac plurimum intererat ejus loco Chatolicum Pastorem eligi. Probabile itaque est, Damasum captata occasione, aliquem eo misisse, qui suo nomine Catholicos confirmaret, eisque ea in re procuranda auxilio esset, cum constet alio loco (*d*) ejus Pontificis studium optimo eligendo ejus Ecclesiæ Episcopo non defuisse. Evagrius revera a Catholicis electus tunc fuit, quod Socrates, ac Sozomenus factum scribunt opera Eusthatii Antiocheni Episcopi, qui clam in Urbe, & Catholicos ad rectam fidem hortabatur. At cum magnus hic Præsul diu antea, si Theodoreto fides est, ad superos abivisset (*e*), quid si dicamus, utrumque auctorem, unum pro altero, Eusthatium scilicet pro Zanobio suppofuisse?

IV. Quidquid horum sit, certum est, hoc anno Damaso directum celebre Valentiniani rescriptum, contra Clericos, falsosque Monachos, qui religione abutebantur ad captandas viduarum, aliarumque suspectarum fæminarum hæreditates; De hac ipsa lege Hieronymus (*f*), & Ambrosius agunt (*g*), iisque Auctoribus constat eamdem Ecclesiasticas tantum Personas respicere, non autem prohiberi Ecclesias quominus Legata, & Hæreditates caperent. Hinc idem Hieronymus: *sit hæres, sed mater filiorum id est, Gregis sui Ecclesia, quæ illos genuit, nutrivit, & pavit*: Cum autem Lex illa a Damaso, Populo *in Ecclesiis lecta* fuerit, inde colligi potest,

(a) Fabr. BB. G. lib. 5. Cap. 38. num. 197.
(b) De Tuscor. orig. Cap. 12.
(c) Not. in Ambr. 50. tom. 9.
(d) Vid. ad ann. 380.
(e) Theodor. lib. 3. Cap. 4. Tillem. in Eusthat. not. 5.
(f) Ep. 52. num. 6. Ver. edit.
(g) Ep. 18. num. 13.

test, quo ille studio adlaboraret, ut Cleri sanctitatem, famamque integram servaret, seseque præterea ab omni avaritiæ suspicione alienum probaret. Nam cur dicamus cum Gotophredo, illam jubente Valentiniano potius, quam Romano ipso Episcopo in Ecclesiis publicatam, veluti moderandæ suorum cupiditati perutilem, & necessariam? An aliquod Imperatorii hujus præcepti in ipsa lege vestigium est? An præterea moris erat, ut Imperatorum leges, si quæ ad rationes Ecclesiæ pertinerent, in Ecclesiis legerentur? Hoc nemo dixerit, aut saltem probaverit. Nam quæ de Clericorum privilegiis lex a Constantio lata fuerat, quamquam Felici Papæ directa, tamen apud *acta*, civilia scilicet, & Urbanæ Præfecturæ, aperte *lecta* dicitur (*a*). Cum itaque hæc, de qua agimus, fuerit in Ecclesiis præter morem proposita, jure meritoque hoc factum uno jubente Damaso, imo eodem impulsore legem illam ab Imperatore latam, Baronius censuit, quod ad hujus Pontificis laudes accedit; nec video cur Baronii opinionem, quæ eruditis placuit, Constantius rejiciat. Cæterum quæ indoctus Jannonius hinc conficit, prætermittenda censeo, tum quod ea huc non attineant, tum quod illum hac Valentiniani lege ad suas confirmandas opiniones abuti, aperte demonstret P. Antonius Blancus, quem consulas si lubet (*b*).

D CAP.

(a) Cod. Theod. lib. 16. tit. 2. Cap. 14. ibiq. Gotophred.

(b) Tom. 4. lib. 2. Cap. 5. §. 2.

C A P. V I.

Gratiano Aug. II.
Sexto Petronio Probo. Coss. 371.
Damasi VI.

Baronius hoc anno duo recitat Valentiniani rescripta, alterum ad Ampelium, qui Olybrio interea in Præfectura successerat, alterum ad Maximinum Urbis Vicarium, quibus Ursicino, sociisque Urso, Rufo, Gaudentio, Auxanoni, Auxanio, Adiedo, & Rufino copia fit discedendi a constituto exilii loco, ac ubicumque vellent, consistendi, ea tamen conditione apposita, ne Romam, aut intra *Suburbicarias regiones* pedem inferrent. Hinc itaque discimus, præcipuos Ursicini asseclas, Roma primum, mox extra vigesimum lapidem pulsos, ac denique certo exilio damnatos sub Olybrii Præfectura fuisse, cui proinde, quod contumaces compresserit, Valentinianus, ut vidimus, gratulatus fuerat.

Hæc, quæ memorata a me sunt, & quibus *Suburbicariarum* regionum mentio fit, Valentiniani rescripta abripiunt, & in rem suam transferunt Gotophredus, & Tillemontius: Uterque igitur *Suburbicarias provincias & regiones* unum idemque esse putat cum Suburbicariis Ecclesiis, quas Rufinus a Nicæno Can. 6. Romani Episcopi sollicitudini attributas ait (*a*); sed horum prior *Suburbicarias regiones* concludit intra centesimum ab Urbe lapidem, iisdemque cancellis jura ejusdem Romani Episcopi omnia concludit; alter vero *Urbicariarum provinciarum* voce eas omnes intelligit, quæ parebant Urbis Vicario, & latius patebant, Campaniam scilicet, Thusciam & Umbriam, Picenum Suburbicanum, Valeriam, Samnium, Apuliam, & Calabriam, Lucaniam, & Brutios, Siciliam, Sardiniam, & Corsicam; atque hinc *Suburbicarias Ecclesias* recte conficit eas esse etiam, quæ iisdem provinciis omnibus continebantur; sed ultra Italiam, ejusque fines negat pretendi potuisse argumento ab rescriptis ipsis petito, quæ Ursicino exuli copiam faciunt discedendi e Galliis, atque alio pro arbitrio divertendi, sed prohibent vetantque, ne Romam accedat, & pedes inferat *in regiones Suburbicarias*, siquidem si Occidentem totum *Suburbicariis regionibus* expressum intelligis, Ursicinus secedere debuisset in Orientem, eique gravior fuisset Imperator ille clementia sua, quam pœna antea imposita: Hoc vero argumenti genere usus etiam fuerat Dupinius ante Tillemontium: Nam, ut ait ille, *Si regiones Suburbicariæ, vel universo Imperio Romano, vel saltem Occidentali responderent, quid ineptius, quam homini cuidam, velut insignem gratiam concedere, ut Gallia excedat ea tamen lege, ne pedem in universum Imperium Romanum, aut saltem in Occidentem inferat? Ejusmodi profecto gratia summi supplicii loco habenda esset* (*b*).

Porro quod ad priorem sententiam attinet, vix est amplius, qui Gothophredum, & Salmasium *Suburbicarias regiones* intra centesimum dumtaxat lapidem collocantes errasse non fateatur, cum apertissime constet eadem voce sæpe designatas reliquas omnes provincias, quas Urbis Vicarius mode-

(a) Histor. lib. 1. Cap. 6.

(b) De Eccl. Discip. Differt. I. §. ultim.

derabatur (*a*). At quod ad eorum opinionem spectat, qui metropolitica Romani Episcopi jura intra decem reliquas illas provincias coarctata vellent, vides illam hac una ratione niti, quod *Suburbicariæ Ecclesiæ* nihil differant *a Suburbicariis provinciis*, atque una eademque sit in definienda causa eorum verborum vis: Hinc Dupinius rem sic urget: *Restat inquirendum, quæ fuerint provinciæ, & Ecclesiæ Suburbicariæ, & quinam illarum fines: Hoc autem in primis circa istam quæstionem statuendum videtur, & pro certo supponendum, Ecclesias Suburbicarias respondere provinciis Suburbicariis: Quemadmodum enim Ecclesiæ Ægiptiæ, Asianæ, Illyricanæ eæ sunt Ecclesiæ, quæ in istis diæcesibus erant sitæ, ita etiam Ecclesiæ Suburbicariæ aliæ esse non possunt ab illis, quæ provinciis Suburbicariis continebantur... Ferri igitur minime potest illorum opinio, qui provinciarum nomine, vel universum Imperium vel saltem Occidentem universum designari volunt.* sic ille ex tripode (*b*).

Nunc vero ego argumenta non afferam, quibus contra Sirmondus, aliique viri doctissimi demonstrarunt, quam futilis ea ratio sit, ne actum agam. Illud adjiciam dumtaxat, argumentum hoc, quo Tillemontius utitur, & Dupinius, vim aliquam habere affirmativam posse, at minime negativam. Nam si *Urbicarias Ecclesias*, esse illas ais, quæ quatuor annonariis ac reliquis etiam provinciis continebantur, id ego facile concedam, non ob eam solum rationem, quod *Suburbicariis provinciis* continerentur, sed quia nullus erat, cui parerent Metropolitanus præter Romanum Pontificem. At si contra contendas *Suburbicarias Ecclesias* illas dici non potuisse, quæ extra Italiam late acceptam positæ fuerant quanquam nulli parerent Metropolitano, utar jure meo, si pernegavero, nec tu facile evinces, quod vis, nisi aliquem præterea superioris gradus Episcopum fuisse probaveris, cui omnes per Italiam, atque Occidentem Ecclesiæ subessent. Nullum enimvero toto eorum locorum tractu hujus generis, & dignitatis Episcopum fuisse ante Nicænum Concilium, ac quarto etiam provecto sæculo concedat necesse est, qui Ecclesiastica eorum temporum monumenta percurrat, nec sic ineptire cum Quesnello velit, ut Romanos Pontifices, omnes Metropoliticæ dignitatis prærogativas, & officia ad se traxisse, ac Metropolitanos si qui fuerint, titulum habuisse sine re, temere asserat (*c*). Vides igitur *Suburbicarias Ecclesias* non eas esse dumtaxat, quæ continebantur illis Italiæ finibus, quos Urbis Vicarius potestate sua moderabatur, sed latius etiam protendi potuisse, atque hinc intelligis, quam ineptum fallaxque sit argumentum illud, quod a *provinciis Suburbicariis ad Suburbicarias Ecclesias* designandas, & definiendas capitur. *An vero*, ut verbis utar viri gravissimi Benedicti Bacchinii, *ignoraverit* Rufinus, *quod nos non latet, Romano scilicet Metropolitano per ea tempora provincias omnes subjectas fuisse, quæ Urbis Vicario parebant, concessis Italicis Metropolibus reliquis, quas Italiæ Vicarius regebat? Reliquum itaque est, ut ambigua illa Suburbicarum Ecclesiarum voce, plurium provinciarum Ecclesias illas intellexerit, quæ alicubi, sive intra, vel extra centesimum lapidem, sive in Italia, sive alibi sitæ Romano Pontifici tamquam Metropolitæ obediebant* (*d*). Usus igitur, ut ille prosequitur, ea voce Rufinus est, ut Nicæni Canonis interpretationem suorum temporum rationi accomodaret: exortis enim post Nicænum Concilium, seu concedente, seu non repugnante Ro-

(a) Consule Schelestr. Differt. 6. Cap. 1. & 2. & inter hæterodoxos Bingham. lib. 9. Cap. 1. §. 9.

(b) De Discipl. Eccl. Differt. I. num. 14.
(c) Ad Epist. D. Leon. 16. & 80.
(d) De Eccl. Hier. Orig. part. 2. ℣. 16.

mano Episcopo per Italiam late acceptam Metropolitanis aliquot, Apostolicis præterea institutis alicubi Vicariis, qui *præsentiam*, ut ait Leo Magnus, *Apostolicæ legationis longinquis ab Urbe provinciis impenderent*, aliisque factis in Ecclesiastica politia immutationibus, quibus prior Romani ipsius Episcopi potestas decurtata videri per Occidentem poterat, secus ac in Alexandrino, cui nihil de antiquo jure per integram diœcesim decesserat, putavit Rufinus veterem illam a Nicæno Concilio adhibitam Romanum inter & Alexandrinum ipsum Episcopum nullis circumscriptam limitibus, comparationem, minime amplius convenire posse, sed rem expressit, ut sese habuit per id tempus, nunc vero obscuriori dicendi genere, Ecclesiasque illas omnes, quas retinere adhuc, atque administrare Romanum Episcopum vidit quoquo loco positas, *Suburbicarias* dixit, novaque prorsus appellatione, hominem, ut ita dicam, antiqua ætate & moribus, iuverilem in modum nobis posteris repræsentavit. Sed cum jam verear, ne in re hac ab instituto aliena nimius fuerim, in viam redeo.

II. Hæc igitur dum in Occidente agerentur, Orientalis Ecclesia ea gravissima tempestate jactabatur sub Valente, atque Arianis, quam ut cæteros prætercam, Basilius describit pluribus in locis, sed potissime in Epistolis ad Damasum, aliosque Occidentales Episcopos, & ad Athanasium scriptis. Cæpit itaque id consilii, quod sæpe alias, ac nuper sub Liberio a Macedonianis captum, præsenti subsidio fuerat, ac ut verbo dicam, a Damaso auxilium petendum censuit. Hinc Athanasio inquit: *Dudum novi, & ipse pro mediocri rerum notitia, unam esse Ecclesiis nostris auxilii viam, si nobiscum conspirent Occidentales Episcopi. Nam si voluerint, quod adhibuerunt studium, in uno, aut altero* (a) *pessime sentire deprehensis, illud etiam pro nostrarum partium parœcia ostendere, fortasse rebus communibus aliquid utilitatis accesserit* (b): Hisce autem verbis ni fallor, Auxentii damnatio designatur, quod etiam advertit vetus hoc Scholium, quod ad oram regii Codicis D. Maranius adscriptum legit: *Περὶ τῶν Κατὰ Ῥώμην ἐπισκόπων Αὐξεντίου καὶ τῶν περὶ αὐτόν*. Audiverat itaque jam Basilius, quæ decreta a Synodo sub Damaso contra Auxentium fuerant, quæ proinde ad hunc annum, aut etiam ad sequentem male a nonnullis consignantur, ab aliis vero, quorum ego sententiam amplexus sum, annum 369. optime relata fuere; verum neque ipse, neque Athanasius ejus acta viderant: nam cur alioquin comn unicatis cum eodem Athanasio consiliis, Damaso scribendum censuisset, ut quos ille pro auctoritate sua missurus erat Legatos ad Orientales visitandos, *secum haberent, quæcumque post Ariminense Concilium gesta fuerant, ad eorum, quæ per vim illic acta fuerant, dissolutionem*? Cur præterea Athanasius, si ejus ad se Synodi acta pervenerunt, nedum ea statim misit ad Basilium, sed neque ullam eorum mentionem fecit in literis ad eum scriptis?

Basilius igitur, postquam rem omnem cum SS. Athanasio, & Meletio contulerat, Damaso scripsit, ac Dorotheo Diacono perferendam dedit epistolam in recente BB. editione septuagesimam (c), quam ii, ut etiam Constantius priorem inter eas censent, quas a Cæsariensi Episcopo ad eum Pontificem datas legimus. Eam vero D. Maranius scriptam putat circa medium hunc annum, cujus rei præter rationes a docto & solerti viro productas (d), non levia apparent indicia, tum ex ipsis ad Damasum, tum ex aliis ad Meletium (e) litteris. Ejusdem Basilii senten-

(a) ὑπὲρ ἑνὸς ἢ δύο.
(b) Epist. 66. edit. BB.
(c) In Veter edit. 220.
(d) Vit. Basil. Cap. 17. & Cap. 20.
(e) Epist. 68.

tentia fuerat, ut ad Damasum scriberetur communi Orientalium nomine; rogaveratque propterea Meletium, ut & literas ipse exararet, & commentarium dictaret, de quibus, & ad quos Dorotheum verba facere oporteret; prętereaque ut gravior esset illarum auctoritas apud Damasum, eorum omnium, qui sibi communicabant, nomina adjungeret, etiamsi abessent. Ita enim sperabat fore, ut ad communionem Meletio potius quam Paulino concedendam Romanus Pontifex facilius permoveretur. An autem Meletius per Dorotheum scripserit, quamquam id asserat Anonymus transfuga, cujus a nobis mentio facta, ac iterum facienda erit, incertum est;

Interim ex hac Basilii epistola observari potest, quæ ejus foret de sedis Apostolicæ auctoritate, & dignitate sententia. Nam si Damasum rogandum censet, ut Legatos in Orientem mitteret, qui *vel dissidentes concilient, vel Dei Ecclesias ad amicitiam reducant, vel saltem perturbationis auctores eidem clarius indicent, itaut vobis manifestum sit, quibus cum communionem deceat habere*, Romani Pontificis supremam auctoritatem, in Ecclesias omnes ubique positas extendi, atque ab ejus judicio Sacræ communionis jura pendere, clarissime professus est Cæsariensis Episcopus. Ne vero suspicio subeat, quin ille sincere hæc senserit ut eidem Anonymo hariolari placuit, observanda præterea sunt, quæ antea ad Athanasium scripserat (*a*): *Nobis autem operæ pretium visum est, ad Episcopum Romæ scribere, ut res nostras invisat, & consilium dare, ut cum illinc communi, ac Synodico decreto mitti difficile sit, ipse hoc negotium suo marte aggrediatur*, vel ut proprius ad verborum vim alii vertunt, *ipse suprema sua auctoritate hoc in negotio utatur*. Neque enim necesse est, ut quæ Basilius aliis locis scripsit, ac suo tempore referenda a me sunt, huc transferam, quibus ejus de Sedis Apostolicę auctoritate judicium constat, ac Scripturientis transfugę temeritas deprehenditur, qui Fleurio Divini Primatus jura ex hisce litteris nobiscum demonstrare aggresso (*b*) insultare ausus est. Illud autem Damaso potissime commendatum cupit, ut Legati, quos in Orientem missurus erat, secum ferrent quęcumque Ariminense Concilium a se dissolutum fuisse demonstrare possent; quod eis oppido adversatur, qui non supremam Romano Pontifici, aut parem Concilio auctoritatem concedunt, ut optime ante me observavit vir doctissimus P. Josephus Augustinus Orsius, cujus in lectorum gratiam huc verba transferam: *Interim autem partibus litigantibus, tot Episcoporum in Synodum coactorum numerus magnum videri poterat pro Arianorum sententia præjudicium. Itaque ut simpliciores inter Catholicos ab Arianorum fraudibus tuti essent, non iis rationibus muniendi erant, quæ ipsos in rerum gestarum examen conjicerent, sed aliquod simplex, & quod esset inter Catholicos pervulgatum statuendum erat, nempe legitimas non esse, & periculo errandi subjacere eas Synodos, quæ sine consensu Romani Pontificis celebrantur, tum etiam nullius esse auctoritatis, nisi a Sede Apostolica confirmentur. Quare sanctus Basilius Magnus, etsi perspectum, & exploratum habebat, ea quæ Arimini gesta fuerant, per vim acta fuisse, ac proinde ipsa per se, & ipso jure nulla & irrita esse, ne tamen Episcoporum numerus, qui Ariminensi formulæ subscripserant, pluribus, ac præsertim simplicioribus inter Catholicos imponeret, scribendum Damaso duxit, petendumque ab eo, quid Romæ pro Ariminensium gestorum dissolutione fecisset. Noverat enim Sanctus Doctor, hujus rei ultimum ac peremptorium judicium ad Sedem Apostolicam pertinere* (*c*).

III. Cæterum ut Basilius Apostolicam Sedem adiret, præter afflictas res Orientalis Ecclesiæ, fecit etiam ingens ejus

(a) Epist. 66.
(b) Lib. 17. §. 31.

(c) De Rom. Pontif. infall. Tom. 1. lib. 2. Art. 3. Cap. 1.

ejus erga Meletium amor, & studium, cui favebat præ Paulino. Hoc ipse fatetur ad Athanasium scribens (*a*), atque hoc præterea sibi volunt ea verba, quæ recitavimus ex epistola ad Damasum. Antiocheni hujus schismatis historiam texere superfluum existimo, cum ea neminem Ecclesiasticarum rerum studiosum lateat. Eusebius Vercellensis, Luciferi, qui Paulinum ordinaverat, consilium haud omnino probans, Antiochia discesserat, in Italiam reversurus *neutri partium*, ut Rufinus ait, *communionem suam* relaxans (*b*), Liberius a Meletio minime alienus visus est; hunc enim expresse, ac nominatim comprehendit inter Episcopos, quibus inscripsit celebrem illam Epistolam, quam Socrates recitat (*c*) a Silvano altero Macedonianorum Legato ad Orientales allatam, quod concessæ communionis argumentum Basilius censet (*d*). Hinc Basilius ipse, scribens Athanasio, quo eum ad ejusdem Meletii partes pertrahat, ait sententiam hanc *unanimibus tuis Occidentalibus placuisse, ut ostendunt Literæ per beatum Silvanum nobis allatæ* (*e*). Damaso vero Eusebii Vercellensis exemplum placuit, ac visum est in re tanti momenti diutius oportere deliberare, causamque propterea inter utramque partem, suspensam tenuit per aliquot annos, optimo sane consilio, ut suo loco dicam.

IV. Præter hæc idem Cæsariensis Episcopus Athanasio scribit, censere se cum aliis nonnullis, ut Episcopo Romano denuncietur perniciosa Marcelli hæresis, requiraturque, ut eam exterminet: *Arium quidem*, ait ille, *sus deque anathemate feriunt... Marcello vero, qui impietatem ex diametro oppositam protulit, & in ipsam Divinitatis Unigeniti existentiam impius fuit, nullum videntur intulisse vituperium.... atque hujus rei argumenta sunt servati apud nos nefariæ illius scriptionis Libri: sed tamen nusquam eum reprobare visi sunt, idque eo nomine vituperati, quod eum ab initio ex veritatis ignoratione in Ecclesiasticam etiam communionem receperint* (*f*). De Marcello tamen nulla est in litteris ad Damasum mentio: quamobrem ea quæ ad eum pertinent, arcanis mandatis, & commentario rerum per Dorotheum in Urbe agendarum commissa fuisse oportet.

Cæterum nolim ego commemorare ea omnia, quæ tum pro Marcello, tum contra Marcellum disputata sunt, ante quam Montfauconius in lucem proferret analecta veterum Patrum. Vir enim doctissimus monumentum edidit eruditissima diatriba exornatum (*g*), ac in Veneta Conciliorum editione deinde recusum, quo Ancyranum illum Episcopum, ac Clericos, aliosque Catholicos, qui sese colligebant seorsum ab Episcopis illis, qui in locum Marcelli suffecti fuerant integra, puraque fide fuisse constat. Alter tamen ex eadem Congregatione Monachus doctissimus, ac de re Ecclesiastica optime meritus, sodali suo nuper opposuit, monumentum illud ad postremos Marcelli annos non pertinere, nulla enim, ut ait ille (*h*) inest temporis nota in Fidei confessione; quæ Marcelli, ejusque Cleri, & Plebis nomine oblata Athanasio fuit, ut inde constet, fieri non potuisse, quin Marcellus in hæresim relapsus post eam fuerit. At qui sic Basilium defendunt, ut dicant agere illum de hæresi a Marcello iterum propugnata, postquam eam a se alienam solemni hoc testimonio apud Athanasium ejusque Synodum declaraverat, effugium quærunt, quod suis ipse verbis Basilius obstruit. Neque enim ille provocat ad recens aliquod

(a) Ep. 67.
(b) Lib. 10. Cap. 30.
(c) Lib. 4. Cap. 12.
(d) Vid. etiam ejus Epist. 240. nuperæ edition.
(e) Epist, 67.
(f) Ep. 69.
(g) Tom. 1. Collect. nov. vet. PP.
(h) Vit. Basil. Cap. 37.

quod documentum, quo Marcellum in hæresim iterum lapsum probet, sed ad libros diu antea ab eo scriptos eodemque ipso gladio utitur, quo Eusebius, ac cæteri Ariani usi contra illum fuerunt. Deinde Occidentalibus exprobat communionem Ecclesiasticam, quam diu antea illi concesserant, ac proinde non aliam profecto, quam quæ illi a Sardicensi Synodo, ac Julio Romano Pontifice pridem decreta fuerat:

Sed, quod rem conficit, ut mihi videtur, ipsa hæc Fidei confessio, quæ Athanasio oblata est, eas præsefert notas, quibus tuto asseri possit, oblatam illam fuisse aut paulo antea, aut non diu postquam hæc Basilius ad Athanasium scriberet. Observandum quippe est nomen *Theoduli Oxyryncki*, quod illi subscriptum legitur. Montfauconius, quem aliquin nihil fugit, fatetur nescire se quis ille fuerit. At ego illum ipsum fuisse puto, quem Marcellinus, & Faustinus in precum Libello *Theodorum Oxyryncki* vocant, tempore Arianorum lapsum, a Georgio Ariano in Laicorum numerum redactum, atque iterum ordinatum Episcopum, qui denique ad Ecclesiam redux inter cæteros Episcopos Egyptios Constantinopolitano Concilio subscripsit. Sæpe enim Theodorum aut Dorotheum pro Theodulo apud Latinos præsertim usurpatum videas. Nam qui Theodulus apud Athanasium, Theodoretum, & Socratem Trajanopolis scribitur, in Sardicensis Concilii ad omnes Ecclesias epistola, & ab Hilario Theodorus dicitur, cujus rei alia præterea exempla Fabricius attulit (a). Hæc itaque confessio, cui Theodorus hic, seu Theodulus præsens fuerat, longe diu post Alexandrinum Concilium, quo Episcopos in persequutione lapsos ad communionem recipiendos esse decretum fuit, oblata videri debet. Neque enim Theodolus inter eos legitur, qui Concilio illi adfuerunt: neque credibile est eum adesse potuisse tantæ tunc prævaricationis reum. Paulo post hoc Alexandrinum Concilium, Athanasius solum vertere a Juliano Augusto coactus est, quamquam autem eo defuncto Alexandriam circa finem anni 364. reversus esset, iterum tamen latitare, & exulare compulsus est post quatuor, aut quinque menses, Valentis edicto (b), nec rediit ad suam Ecclesiam ante Consulatum Gratiani, & Dagalaiphi. Hæc constant ex antiqua illa Athanasiii vita, quam Cl. Maffejus e tenebris erutam primus in lucem protulit (c). Cum autem induci non possim ut credam, tum Ancyranos legatos Alexandriam accedere voluisse, tum potuisse Alexandrinum Præsulem turbulentis illis temporibus congregare tot Episcopos quot actui interfuerunt, reliquum est, ut hoc factum dicamus postremis illis, ac tranquillis annis, quos ille apud Ecclesiam suam traduxit: Tempus vero exacte definire, nihil ad rem interest: Nam quod ad nos attinet, perinde est sive confessionem suam Marcellino obtulerit paulo antea, sive non diu postea, cum inde manifestum sit, non potuisse illum in hæresim lapsum dici, cum Basilius ad Athanasium scripsit; si quis tamen conjecturæ locus, forte cum Theodorus, sive Theodolus adesset frequenti illi Synodo, cujus Athanasius meminit in epistola ad Afros, Ancyranorum legati Alexandriam accesserunt, ac luculentissimam, egregiamque illam fidei confessionem Athanasio, aliisque in Synodo congregatis Episcopis obtulerunt. Forte etiam Montfauconius, qui eam retulit ad postremos Athanasii menses, propius verum attigit; enim vero, ut ille recte judicat, hoc a Marcello testimonium petere debuit Alexandrinus Præsu-

(a) Vid. Fabr. BB. GG. tom. 9. pag. 250. & tom. 10. pag. 546.

(b) Commentarium de rebus ad Athanasium pertinentibus a Cl. Maffejo editum, locum, ubi ille latuit. *Thereu*, vocat. Hinc a viro docto in falsi suspicionem adducitur, quod ejus loci nomen nusquam occurrat. Ego vero *Chersu* legendum puto, cujus nominis duplex erat Vicus, alter 12. alter 8. milliaribus Alexandria distans. Vid. Itinerarium a Schelestrato editum tom. 2. pag. 543.

(c) Offerv. letter. tom. 3.

ſul, ut Baſilii, aliorumque cum Baſilio ſentientium præjudicatæ opinioni occurreret. Id enim elucet ex poſtremo ejuſdem confeſſionis capite, quo Legati Ancyrani Cleri Athanaſium rogant: *Ne fidem habeat iis, qui nos inſimulant, reſcribat autem iis, quos Orthodoxos eſſe noverit, ut ſi ad eos calumnia adverſus nos conflata pervenerit, conſpecta hac noſtra fidei confeſſione, malitiam eorum deprehendant, qui temere invidiam nobis movere ſtuduerunt:* Cum autem Athanaſium mors præpediiſſet, ne Ancyranorum de fide illius teſtimonium Baſilio communicare poſſet, factum proinde eſt, ut huic illud ignotum diu manſerit.

Baſilius tamen, ante obitum præconceptam opinionem adverſusMarcellum, ejuſque Eccleſiam depoſuiſſe viſus eſt, ac Marcellianos ad communionem admiſit tamquam eos, qui Catholici per petuo fuiſſent. Colligi id ego arbitror ex iis, quæ ad Eulogium, Alexandrum, & Harpocrationem, alioſque duodecim Egyptios Epiſcopos pro fide ſub Valente in Paleſtina exules, & ad Petrum Alexandrinum tunc reducem deinde ſcripſit. Egyptii illi Epiſcopi in Sacrorum ſocietatem Marcellianos illos receperant, poſtquam ii producti, ut Epiphanius ait (*a*), communionis cum Athanaſio litteris, egregie Catholicos ſeſe probaverant. Eo facto Baſilius commotus eſt, tum quod Marcellus, ejuſque Sectatores vulgo pro hæreticis habebantur, tum quod pauci Epiſcopi, cæteris omnibus inconſultis hoc negocium confeciſſent, quod ne aggredi quidem ſoli debuiſſent, eaque de cauſa ſcripta ad eos epiſtola 265. graviter queſtus eſt, petiitque, ut quibus illi conditionibus admiſſi in communionem fuiſſent, certiorem ſe facerent. Nondum itaque tunc noverat egregiam illam fidei confeſſionem, quam Marcelli ipſius nomine Athanaſio obtulerant, quæque effecerat, ut ab Athanaſio ipſo cum cæteris tunc congregatis Epiſcopis pro Catholicis habiti, ac dato teſtimonio illo, quod Montfauconius edidit, pronunciati ſint. Certo autem aliquo documento minime conſtat, an exules Epiſcopi Baſilio reſcripſerint, quidve reſcripſerint. At graviſſima conjectura adducor, ut credam, illos datis ad eum litteris tum ſeſe purgaſſe, tum Marcellianos ipſos a nota hæreſeos vindicaſſe. Nam Baſilius Petro Alexandrino hac ipſa de re ſcribens ep. 266., ab iis in communionem recipiendis minime alienus eſt, ſed hoc optat ſolum, ut illi ita recipiantur, ne ipſe ac cæteri ſibi conſentientes Epiſcopi ad Marcellianos acceſſiſſe, ſed ipſi potius Marcelliani ab Eccleſia nunquam receſſiſſe viderentur, *itaut* (Zaccagni (*b*) interpretatione utor) *malitioſa de hæreſeos crimine calumnia quaqua verſum diffuſa per noſtram receptionem deleatur, nec amplius nos pudere debeat, quod eorum partes ſequuti ſumus:* Si itaque Marcelliani, ut Baſilius ait, perpetuo fuerant in Eccleſiæ Corpore, qui fieri poteſt, ut Marcellum, quem ii ſequebantur, cujuſque nomine Synaxes ſuas agebant, cum hæc ſcriberet Baſilius ipſe, ab Eccleſia abſciſſum crederet? Videtur itaque rem melius tunc edoctus, a veteri ſententia ſua receſſiſſe, ac cavere dumtaxat voluiſſe, ne quid ſibi, cæteriſque Catholicis Epiſcopis, ſi Marcelli aſſeclæ inexplorato ad communionem admitterentur, ob vulgatam contra eos confirmatamque calumniam, de optima, qua merito fruebatur fama decederet. Quam vero ſapiens Baſilii conſilium fuerit, conſtat ex Gregorii Nyſſeni facto, qui ob junctam cum iiſdem Marcellianis ſacrorum ſocietatem, tum de eorum hæreſi, tum de violatis Canonibus inſimulatus, duplici ſe apologia purgare debuit, quarum poſterior dumtaxat ſupereſt in epiſtola ad Sebaſtenos, quam Zaccagnius edidit. Ait itaque, quod ad Canones attinet, non ipſum ſe ſponte ſua rem tantam aggreſſum fuiſſe *aut inexplorato ac ſine neceſſaria deliberatione quidpiam confeciſ-*

(a) Hæreſ. 72. pag. 843.

(b) Præf. ad Vet. Mon. Cap. 30.

cisse, *sed orthodoxis in Oriente fratribus*, *atque comministris*, *ut istorum hominum negotium tractaretur*, *hortantibus*, *& quod a se factum fuerat*, *comprobantibus*, *omnia peregisse*. Deinde ut omnem de se, suaque religione malam opinionem depelleret, apertissimam fidei professionem jungit.

Hanc Nisseni ad Sebastenos Epistolam idem Zaccagnius anno 377. scriptam putat. Hoc profecto saltem negaverit, quin Eusthatio adhuc superstite, ac Petro Basilii fratre, Episcopo nondum instituto, scripta fuerit. Sebastenos enim quibus inscripta est, non omnes ejus loci cives, sed eos dumtaxat Chatolicos Clericos intelligere debemus, qui ab Eusthatii cum se is Arianum prodidisset, communione non diu antea se subduxerant, quorum apud Basilium Epist. 138. & 237. nuperæ editionis mentio est. Quamobrem si Eusthatius e vivis, sedeque illa excesserat anno saltem 380., quia Petrus Basilii frater, ac Sebastenus Episcopus Constantinopolitano Concilio sub anni sequentis initium coacto adfuit, aut illam eodem Basilio, adhuc in vivis agente, aut certe non diu post ejus obitum scriptam fuisse oportet. Ab eorum autem Episcoporum numero, quos Gregorius *hortatores*, ut Marcellianorum negotium tractaret, ac eorum deinde, quæ a se gesta, & definita fuerant, *comprobatores*, ac sui imitatores habuit, non ego quidem Basilium ipsum Gregorii fratrem, ac pene Magistrum excludendum puto. Hæc vero cum ita sint, facile colligi potest, nullo jure Basilium incusasse Damasum, Romanamque sedem, cur Marcellum nunquam ab Ecclesia ejectum duxerit, edixeritque; fierique prætera potuisse, ut ingens ejus Sanctissimi Præsulis pro religione studium nonnihil auxerit amor erga Meletium prorsusque aversus a Paulino animus, cujus idem Marcellus sequebatur partes.

C A P. V I I.

MODESTO ET ARINTHEO COSS. 372.
DAMASI VII.

Orotheus Diaconus cum Athanasii, & Basilii literis Romanum iter aggressus est circa finem præcedentis anni (*a*), quamobrem vix eo pervenire potuit ante hunc, quem ingredimur. Diximus Basilium tria a Damaso postulavisse: primo, ut Visitatores in Orientem mitteret, secundo, ut ii, quos missurus esset pro sua auctoritate Legatos, leni ingenio, ac in rebus agendis constantia præditi essent, ac a partium studio alieni, quo nempe facilius Antiochenos omnes ad unum, sicut optabat, Meletium transferrent: tertio, ut secum afferrent, quæ decreta fuerant post Ariminense Concilium, quo ipsum irritum fuisse declaratum palam constare posset.

Damasus itaque Basilii, ac forte etiam Athanasii consilio obsequutus est, ac Sabinum Diaconum Mediolanensis Ecclesiæ, deinde vero, ut videtur, Placentinum Episcopum ad Orientales misit, eique acta habitæ coram se ante biennium Synodi, cum literis tunc ad Illyricos scriptis perferenda dedit. Hinc ea Synodus hunc ex Holstenio titulum habet: *Exemplum Synodi habitæ Romæ Episcoporum 93. ex rescripto Imperiali: Damasus, Valerianus, Vitalianus, Aufidius, Pacianus, Victor, Priscus, Innocentius, Abundius, Theodulus, & cæteri, qui ad audiendam Auxentii causam, exponendamque fidem in Urbe Roma convenerunt, Episcopis Catholicis per Orientem constitutis in Domino salutem*: Ac in fine hæc clausula apposita legitur: *Ego Sabinus Diaconus Mediolanensis de authentico*, ex actis scilicet ad Illyrici Episcopos antea missis exceptum *dedi*. Sabinum hunc Mediolanensis Ecclesiæ Diaconum forte Damasus probe cognitum habuerat occasione Synodi contra Auxentium antea convocatæ. Huic enim ille adfuisse potuit, vel cum Eusebio Vercellensi, qui Catholicorum Mediolanensis Ecclesiæ curam interea agebat, aut cum Victore, quem Placentinæ per hæc tempora præfuisse, apud Ughellium legimus.

Si itaque Meletii causam excipias, de qua nihil tunc definitum constat, Basilio in cæteris Damasum obsecundasse vides: Nam & Legatum ad Orientales, & acta habitæ a se Synodi misit, quibus Ariminense Concilium eversum prorsus, abrogatumque a se fuisse constare po'et, atque hæc præterea cum præstitit, ea sua auctoritate præstitit, ut idem Basilius fieri oportere monuerat. Hinc eos probare non possum, qui putant Dorotheum Romam advenisse sub finem præcedentis anni, cumque ea Synodus, qua Auxentius damnatus est, vel adhuc congregata foret, vel paulo ante, quam eo adveniret, dissoluta esset, ipsum deinde rebus celeriter confectis iterum discessisse cum Sabino, qui circa Pascha hujus anni literas Athanasio Alexandriæ reddidit. Quidquid enim sit de tempore, quo Diaconus ille Romam venit, atque inde abiit cum Sabino, quod bene constitutum puto, si Synodus aliqua tunc Romæ habebatur, quæ causa est cur Damasus non litteras ad Orientales ex hac ipsa Synodo, sed exemplum tantummodo litterarum ad Illyricos antea scriptarum Sabino perferendum dederit? an Sozomeno forte, ac Theodoreto Occidentalium magis, quam

(*a*) Vid. D. Marant. Vit. Basil. Cap. 17.

quam Orientalium res cognitæ fuere, ut Synodicam quidem legerent, quæ ad Illyricos scripta est, quæ vero eodem tempore ad *Orientales* allata asseritur, clam illos fuerit? At inquiunt, Sabinus Diaconus per Illyricum iter fecisse debuit, siquidem literas ab eorum locorum Episcopis Basilio reddidit, qui propterea illis privatim se rescripsisse ait (*a*): quam vero aliam ob causam ad eas regiones penetrasse potuit, quam ut Synodicam illam Romani Concilii Epistolam primo ad illos ferret, tum deinde in Orientem ad Athanasium, & Basilium? Ego vero non facile admiserim, eum Diaconum iter suum per Illyricum instituisse: nam primo terrestri via euntibus, ab Arianis, a quibus pro majori parte Ecclesiæ occupabantur, timendum erat: deinde si pedibus cum Dorotheo iter fecerat, cur non recta ad Basilium, & Cæsaream, quæ prima longæ viæ, & laboris quies fuerat, sed ad Athanasium, divertit & Alexandriam? Nec aliud suadet Basilius, cum acceptas ab *Illyricis Episcopis* literas memorat: nam qui illi sint clare colligimus ex subsequenti epistola 91. in qua mentio injicitur unius Valeriani Aquilejensis, quem idem Basilius locorum proximitate deceptus *Illyricorum Episcopum vocat*. Fieri itaque facile potuit, ut Sabinus iturus in Orientem ex Damasi mandato Aquilejam accesserit ad Valerianum ipsum, qui secundus ab eodem Damaso in Synodicæ, quæ ad Orientales ferebatur Epistolæ exemplo inscriptus erat, ac magnæ præterea in Occidente urbis Ecclesiæ præerat, aut aliquam aliam ob causam; at inde ex aliquo Dalmatiæ aut Istriæ portu facile etiam solvere Alexandriam potuit, neque opus est, ut ob hanc causam prima sub Damaso Synodus, cujus hæc Epistola superest, ab anno, cui eam illigavimus, removeatur.

Sabinus itaque cum Dorotheo Diacono Alexandriam appulit, primis hujus anni mensibus (*b*), litterasque a Damaso attulit Athanasio, a quo etiam missæ ad Basilium sunt, quæ ad eum pertinebant, *Synodica* scilicet Romani Concilii, quæ ab eo *Occidentalium* dicitur, ac quorumdam præterea ex Gallia Episcoporum, ac Valeriani Aquilejensis epistolas. An Damasus præter Synodicam illam, alias adjunxerit ad eumdem Basilium litteras privatim scriptas, asserere non ausim: cur enim non eas ille recensuisset inter cæteras, quas se accepisse ait ejus generis epistolas (*c*) cum Romanus Episcopus primo loco collocari, ac memorari debuisset? Aliud vero videtur mihi statuendum cum Athanasio, sive quia Sabinus dimitti ad eum non debuit sine litteris, sive quia Damaso cognitus ac familiaris fuisse videtur, sive quod scriptis ad Damasum a Basilio litteris, quas expendimus, suas alter rogatus adjunxerat, sive denique quia vix fieri potest, quin aliquod etiam missum eidem fuerit ad res, quæ tunc agebantur, necessarium commonitorium. Hinc subsistit Mediolanensis hic Diaconus aliquo temporis spatio apud Athanasium, tum deinde Cæsaream accessit ad Basilium, qui propterea solatium aliquod cæpisse ait ex *Occidentalium* litteris, velut quæ rectæ eorum fidei, & invictæ in ea retinenda concordiæ argumentum essent, additque solatium illud auctum deinde Sabini Diaconi adventu (*d*).

II. Ad has autem Synodicas litteras Illyricis primum, tum deinde Orientalibus inscriptas, & transmissas, aperte, ni fallor, Sozomenus respicit, cum ait, controversiam illam, quæ jam pridem agitabatur, Utrum Spiritus Sanctus Patri, & Filio consubstantialis censendus esset, judicio Romanæ Ecclesiæ terminatam, ac definitam quie-

(a) *Nos nacti Diaconum Sabinum ab illis* (Occidentalibus) *missum scripsimus ad Illyricos, & ad Italiæ & Galliæ Episcopos, & quosdam alios, qui privatim ad nos literas dederant* Epist. 89. ad Melet.

(b) Vit. Basil. Cap. 22. num. 3.

(c) Vid. Epist. 89.

(d) Epist. 90.

quievisse, statim ac *Romanus Episcopus de ea certior factus scripsit ad Ecclesias Orientis litteras, ut una cum Sacerdotibus, & Episcopis Occidentalibus Trinitatem, & consubstantialem esse, & gloria æqualem existimarent*(a). Quod profecto gravissimum est supremi, ac irreformabilis Romanorum Pontificum in caussis fidei definiendis judicii argumentum (b). Sunt qui hoc factum Liberio adtribuunt, eo quod sequenti deinde capite ejus obitum, ac Damasi electionem Sozomenus narret: at in Sozomeno frustra sæpe rerum, ac temporis ordinem quæras, quem in hoc præcipue loco inversum fuisse apertissime constat: quæstio enim de Divinitate Sancti Spiritus ante duodecim circiter annos agitari cæperat: at cum Macedoniani ab Arianis, & Valente vexati Catholicis in speciem sese adjunxissent, hæresis illa tunc delitescere potius in tenebris, quam extingui visa est. Hinc factum, ut Liberius a tribus illis Lampsacenæ Synodi Legatis minime petierit, ut Divinitatem Sancti Spiritus aperte profiterentur, sed fide tantum Nicæna contentus fuit. Tunc itaque caput attollere rursus cæpit, postquam res pene compositas in Thianensi Synodo triginta quatuor Episcopi a reliquis secessione facta perturbassent (c), opus namque fuit, ut iterum serpentem, ac palam prodeuntem hæresim Damasus judicio suo proscriberet, cui proinde adtribui debet, quod Sozomenus ad Liberii tempora, præpostere, ut Constantius ait, retulisse videtur. Id vero, quam certum fit, facile deprehendet, qui Damasi literas cum iis conferat, quæ tum Sozomenus scribit, tum præterea Valentinianus Imperator ad Asianos Episcopos, ac Basilius ad Occidentales respondit post illas a Sabino acceptas. Id enim, quod Sozomenus a Romano Episcopo ad Orientis Ecclesias tunc scriptum fuisse indicat, in hisce Damasi literis non obscure legitur. Siquidem postquam hic Pontifex Nicæna Synodo definitum fuisse dixerat, *Patrem, Filium, Spiritumque Sanctum, unius Deitatis, unius virtutis, unius figuræ, unius credi oportere substantiæ*, tum hæc addit: *Concinat ergo cum omnibus Dei Sacerdotibus, & vestræ sententia Charitatis: in qua vos fixos, atque firmatos, ut bene credimus, ita etiam nos vobiscum recte sentire, debetis reciprocis Sanctitatis vestræ literis approbare*: Hinc Valentinianus Romanam hanc Synodum sequi se professus ad Asianos ait: *Nos vero perinde sentimus ac Synodi, tum quæ Romæ, tum quæ in Galliis recenter facta sunt, unam eamdemque substantiam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti in tribus esse Personis*: ac Illyricanæ Synodi Episcopi anathema iis dicunt, qui non sentiunt, ac prædicant, *consubstantialem esse Trinitatem*.

III. Sed ut in viam revertar, Basilius acceptis literis, rescribendum censuit triplici epistola (d), quarum prima *Sanctissimis Fratribus Occidentalibus Episcopis*, altera *Valeriano* Aquilejensi, tertia vero *ad Italos, & Gallos* inscripta est. At quæ *Occidentalibus* inscribitur, ac privato Basilii nomine exarata est, ad Italos, & Gallos, quæ vero *ad Italos, & Gallos* titulum habet, communique aliorum Orientalium nomine scripta est *ad Occidentales*, & Damasum pertinet, erroreque factum, ut secus ac oporteb at inscriberentur (e). Omnes Sabino, cujus etiam in iis mentio est, tunc in Occidentem reversuro traditæ sunt, ut redderentur. Utraque illa Romanæ ejus Synodi definitionesque, scriptamque ab ea epistolam laudat, & complectitur: at Basilius, cum Italis, & Gallis scribit, eorum preces opemque desiderat, ut apud Orientales quoque libere proferri possit *bona illa Patrum promulgatio, infamem Arii hæresim ever-*

(a) Sozom. lib. 6. cap. 22.
(b) Vid. Orf. tom. 1. lib. 1. cap. 8. art. 1.
(c) Vid. Vit. Basil. cap. 18.
(d) Vid. Epist. 89. 90. 91. 92.
(e) Vit. Basil. cap. 22. n. 4. 5.

evertens, Ecclesias vero in sana doctrina ædificans, in qua filium Patri consubstantialem confitemur, atque spiritus Sanctus pari honore simul & numeratur, & adoratur: ut quam vobis Dominus dedit pro veritate libertatem, & in divinæ salutarisque Trinitatis confessione gloriationem, hanc, & nobis per vestras preces, opemque vestram largiatur. Cum vero Occidentales, Damasum, scilicet cæterosque sub eo collectos Episcopos alloquitur communi nomine, ejus operam atque auctoritatem postulat, atque optat, ut non unus, aut alter, ut antea, sed plures ex Episcoporum cætu, ac nulla interposita mora in Orientem Legatos mittat, quia *celeritate opus est ad eos, qui supersunt servandos, & plurium Fratrum præsentia, ut Synodi numerum expleant, ut non solum ex eorum, qui eos miserint gravitate, & majestate, sed etiam ex suo ipsorum numero pondus, & auctoritatem ad res emendandas habeant, qui & fidem a Patribus nostris in Nicæna conscriptam instaurent, & hæresim proscribant, & Ecclesiis loquantur pacifica, eos qui idem sentiunt, ad concordiam adducentes*, quæ postrema ad Meletii causam, & Antiochenos pertinent, quam rursus Damaso Basilius, quamquam subobscure, commendatam cupit: tum his tandem verbis Epistolæ finem imponit: *Revera enim laude dignum est, quod a Domino pietati vestræ datum est, adulterinum quidem a probo, ac puro discernere, Patrum vero fidem sine ulla dissimulatione prædicare, quam quidem & nos suscepimus, agnovimusque Apostolicis notis signatam, eique ut cæteris omnibus, quæ in Synodico scripto, Canonice, ac legitime statuta sunt, assentimur.* Quibus Basilii verbis accurate perpensis vir clarissimus Joseph Augustinus Orsi recte iterum conficit, ex Basilii sententia supremum, ac irreformabile Romani Pontificis esse judicium. Nam si ille, ubi Epistola Synodi Romanæ Ariminensem irritantis reddita est, eam statim suscepit, eique incunctanter assensus est, nullas censuit Ariminense Concilium habere vires posse, Romano Pontifice decernente, ac Synodice, Canonice, & legitime judicante (a). Si quis autem has Basilii literas cum iis conferat, quas Athanasius ad *Afros* & ad *Epictetum* dedit, facile conjiciet, eas omnes, uno eodemque pene tempore scriptas, post acceptam scilicet allatam a Sabino, Damasi, cæterorumque, qui ad ejus Concilium convenerant, Episcoporum epistolam. Hinc uterque frequentiam illius Concilii laudat, ob servatamque fidei Catholicæ, Occidentalium consensu concordiam, Damaso gratulatur, quamquam præterea Athanasius scripserit, mirari se, cur Auxentius damnatus jam, dejectusque, ac tot sceleribus obnoxius, Mediolanensi Ecclesiæ, ut vidimus, incubare pergeret, ea scilicet de re a Sabino ejusdem Ecclesiæ Diacono tunc certior factus.

Quo anno scripta hæc altera ad Damasum Epistola fuerit, ex duabus notis facile cognoscitur: altera, quod Meletii Antiocheni, altera, quod Anthimi Thianensis nomen præfert: alter enim nondum pulsus a Sede Antiochena fuerat, quod hoc anno accidit, postquam Valens Antiochiam accessit: alteri autem nulla adhuc cum Basilio simultas intercesserat ob Cappadociam in duas provincias divisam, quod hoc ipso pariter anno factum, quamquam serius fortasse ac nonnulli putant. Itaque Sabinus hoc eodem tempore ad Damasum rediit cum hisce literis, a Basilio Orientalium aliorum nomine scriptis, eique, quo loco res essent tum Orientalis universæ, tum Antiochenæ Ecclesiæ, exposuit. Baronius itaque lapsus est, cum illas ab eodem Basilio ad Damasum literas hoc anno scriptas putat, quæ *Maritimis Episcopis* inscriptæ sunt, easque Petrum Basilii fratrem Romam attulisse censet. Nam si quis eas attente legat, facile dijudicabit missas esse ad Episco-

pos

(a) Tom. 2, lib. 2. cap. 3. art. 1.

pos alicujus Provinciæ non procul a Basilio positæ, qui sese a fraterna illius communione sejunxerant calumniis hæreticorum inducti, quosve sibi reconciliare pro eximia sua caritate hic optat. Nuperus editor ejus epistolarum, post accuratos alios Criticos, *Maritimos* illos fuisse putat aliquos Ponticæ Diœcesis Episcopos (a); cui ego facile assentior, quia cum iis ita Basilius agit, ut & suam erga illos singularem caritatem ostendat, & quamdam etiam suæ adversus illos potestatis, & dignitatis rationem habeat; quæ profecto scribendi ratio Episcopum, qui Damasum alloquitur, minime decuisset.

IV. Valentinianus hoc anno legem dedit inscriptam Ampelio P. U. contra Manichæos (b). Baronius huic legi causam dedisse censet factiones, ac turbas, quæ ab hac colluvie sæpe excitatæ Urbem ipsam vexabant, easque ab Augustino pluribus in locis descriptas recitat. Hoc Baronii dictum Gotophredus, ac Pagius minime probant, quamquam nulla solida ratione. Nam quod ajunt illi, ea quæ de moribus Manicheorum Augustinus narrat longe post datam eam legem, nihil commune cum ipsa habere, falsum profecto est. Augustinus enim quæ narrat, non ea narrat se veluti præsente facta, sed longe antea, quam Romam ipse accederet. An vero domesticæ illæ seditiones, a quibus Urbis quies detrimentum capere poterat, quæ diu antea ac sæpe excitatæ fuerant nihil ad Imperatorem, nihil ad Urbis Præfectum pertinere posse videbantur, ut iis aliquando occurreretur? Quid vero præterea, si dicamus, legem illam latam fuisse suadente Damaso, ut Siricio suadente Gotofredus latam contra eosdem Manichæos censet legem 20. eod. tit. Cur itaque hanc ego Damaso adtribuam, causam accipe. Prædestinatus asserit Damasum damnasse *Paternianos* hæreticos in scelere detectos, atque id Valentiniano Majori denunciasse, ejus hæc verba referens: *scire volumus pietatem vestram, Venustianos in scelere turpissimo detectos ab Apostolica sede esse damnatos* (c). Dehinc addit contra eos legem postea prodiisse, ut ubicumque essent reperti, vindice gladio plecterentur, quod statuitur in eadem lege 3. de hæret. *Venustianos*, dictos etiam *Paternianos* ex Augustino constat, at nullus, quod ego sciam, exposuit, cur utrumque hoc nomen illis inditum fuerit. Nam quod Daneus Calvinianus inquit, Paternianos a Paterno dictos, cum nos ejus hominis, patriam, ætatem, atque alia, quæ ad eam rem pertinent, ignorare patiatur, nauci est, ut hoc etiam quod Venustianos a Venere derivatos velit (d). Quod ad rem attinet, aliquam ex Manichæorum fæce sectam Venustianos fuisse oportet, tum quod inferiores corporis partes a Diabolo factas crederent, tum quod impurissime viverent, quæ sunt manifesta Manichæismi argumenta. Hoc liquet ex Augustino, (e) qui hæc Juliano respondit: *Sed Paterniani, inquis (f) iidemque Venustiani hæretici similes Manichæis, dicunt a Lumbis usque ad pedes, Diabolum fecisse corpus hominis, superiores vero partes Deum,* ve-

(a) Vit. Basil. cap. 33.
(b) Cod. Theod. l. 3. de Hæret.
(c) Hær. 85.
(d) Ad cap. 85. Augustin. de hær.
(e) Contr. Julian. lib. 5. n. 26. edit. BB.
(f) Marius Victorinus libellum scripsit a Sirmondo editum tom. 1. Oper. p. 244. Ven. edit. adversus *Justinum* Maniehæum, quem *Romanum* vocat. Hujus igitur propudiosæ sectæ choragum illum fuisse conjicio; cur enim præ cæteris Victorinus illum peteret? Cæterum fuisse illum ex hac Manichæorum fæce hominem colligimus ex his ejusdem Victorini verbis: *Deum omnipotentem conditorem tuum fatearis, ut vere templum Dei sis ... Si enim templum Dei non sumus, neque spiritus ejus in nobis est; si ejus sumus, utroque ejus sumus, anima, & corpore; & est illud verum, & catholicum sancto ore prolatum, omnia in omnibus Deus*. Quid igitur si hæretieos illos *Justinianos* ab illo tunc dictos, librarii per facilem errorem *Venustianos* effecerint? Manircheum illum alii Justum vocant.

velut supra basim aliquam collocasse, adduntque nihil ab hominis studio requiri, quam ut anima, quam in stomacho, & Capite habitare dicunt, munda servetur, pubem vere, si omnium flagitiorum sordibus obliniatur; ajunt ad suam non pertinere curam... quod ego in libro meo posui, longe distat ab istis Paternianis, seu Venustianis. Ego secundum Catholicam fidem, totum hominem totam scilicet animam, totumque corpus Deo summo, & vero tribuo Creatori: Diabolum, autem dico, humanam, vel aliquid ejus non creasse, sed vitiasse naturam.... quod si parum est, ecce damno, & anathematizo ea, quae Paternianos, & Venustianos sentire dixisti, addo etiam Manichaeos: Venustianos itaque a Damaso damnatos Valentinianus coercuit, lege generali lata contra Manichaeos, quorum appellatio omnes ex infecta radice pestiferos surculos complectebatur. Hinc Gotfridus Viterbiensis (a) hunc Pontificem Manichaeos detestatum scripsit. Damasi exemplum deinde sequuti Siricius, ac Leo Magnus, tum ipsi per se, tum per Imperatores hoc infamiae genus, nedum ab Ecclesiae, verum etiam a Reipublicae corpore ejecerunt.

CAP.

(a) In Chron. part. 16.

C A P. V I I I.

Valentinianus Aug. IV.
Valens Aug. IV. Coss. 373.
Damasi VIII.

Litteræ quas a Basilio communi Orientalium nomine scriptas, Sabinus in Occidentem retulerat, Damaso non placuerunt. Id constat ex Basilii ipsius Epistola ad Eusebium Samosatenum hoc anno data, quæ sic ait: *Presbyter Evagrius Pompejani Antiochensis filius, qui quondam in Occidentem cum beato Eusebio profectus fuerat, Roma nunc venit, petens a nobis epistolam, ad verbum ipsa illa, quæ ab eis scripta sunt continentem (nostra autem nobis retro retulit, ut viris illis accuratioribus non placentia) & legationem aliquam per viros præstantes celeriter mitti, ut speciosam illi occasionem habeant nos invisendi* (a). Sunt qui ex hoc loco arguunt, Evagrium invisisse Basilium, cum ab Occidente redux, & Hieronymo Comes, per *Cappadociam peregrinaretur*, atque antequam Antiochiam, unde cum Eusebio Vercellensi discesserat, iterum se redderet. At hæc opinio vix probari potest. Nam si Evagrius retro tulit, ac Basilio reddidit, quæ ille per Sabinum Romam scripta miserat, si Sabinus anno elapso jam provecto ad Damasum rediturus ex Oriente vix solverat, fieri non potest, ut tunc primum Roma venisse dicatur, hoc scilicet anno, quo a Basilio visus est: Siquidem Hieronymus, cui comes fuisse creditur, ante Rufinum, ut ipse probat eidem Rufino scribens (b), Rufinus autem in Orientem anno 371. profectus fuerat (c), atque insequenti Alexandriam appulerat. Me non latet Syriam, extremum fuisse Hieronymianæ peregrinationis terminum: Siquidem ait hic in epistola illa ad Rufinum, *in incerto peregrinationis erranti, cum Thracia, Pontus, Bithinia, totumque Galatiæ, & Cappadociæ iter, & fervido Cilicum terra fregisset æstu, Siria velut fidissimus naufrago portus occurrit* (d). At si ille, anno 370. aut altero, in Orientem abiit, quod huic toto itineri conficiundo tempus adtribuemus? An vero sub anni 371. finem, aut altero saltem, Antiochiam venire non potuit? At Evagrius in ea urbe agebat, antequam Hieronymus ad solitudinem suam secederet. Hinc Florentio Monacho scribit ipse de se, *magistrum pueri tui, de quo dignatus es scribere, Sæpe Evagrius Presbyter, dum adhuc Antiochiæ essem, me præsente corripuit* (e). Observandum vero præterea est, epistolam illam omnino scriptam, antequam Rufinus Alexandriam accederet, ut ex ejus tantum lectione aperte constat. Si vero Melania, cui Rufinus *Spiritualis viæ* comes aderat, *sex dumtaxat* menses in Ægypto mansit (f). Si præterea eos partim transegit sub Athanasio, a quo celebri *ovina pelle* donata est (g), partim sub initio Petri, Athanasii Successoris, motæque ab Arianis persequutionis, cujus illa pars fuit (h), Ægypti Monasteria circuire non potuit, nisi uno,

(a) Epist. 138. alias 8.
(b) Epist. 3. Veron. edit.
(c) Fontan. de Script. Aquil. lib. 4. cap. 1. n. 6. Ballerinii Fratres in Observ. ad Noris. lib. 1. cap. 2. cl. Vallars Vit. Hieron. cap. 29.
(d) Ep. 3. Ver. edit. tom. 1.
(e) Epist. 5. Ver. edit., & in Præf. in Abdiam.
(f) Pallat. Hist. lauf. cap. 117.
(g) Pallad. in Parad. Her. cap. 6.
(h) Rufin. lib. x1, cap. 2. 3. S. Paulin. Nol. Epist. 29. Veron. edit.

uno, aut altero tantum ejusdem persequutionis mense, eoque elapso Hierosolymam versus solvisse debuit: at cum Hieronymus solitudine sua jam frueretur, ut ex ejus ad Rufinum epistola constat (*a*), quo pacto Cappadociam tunc temporis peragrasse cum Evagrio potuit, qui fieri deinde potest, ut Evagrius, qui Antiochiæ jam sedem collocaverat, atque hospitem Hieronymum aliquot saltem menses retinuerat, antequam ad Eremum secessisset, *Roma* tunc venisse dicatur, cum ad Basilium accessit hoc scilicet anno? Certum itaque, ni fallor, ratumque est, Evagrium hoc iter ad Basilium instituisse, uno tantum jusso, mandatoque Damasi. Basilius autem, cum eum *Roma* tunc venientem scripsit, aut ignorans scripsit, aut *Romæ* nomine, Damasum Romanum Episcopum, a quo missus ille fuerat, intellexit, aut τὸ νῦν, idem valet, ac particula οὖν; ut sæpe solet, ac rectus hoc loco, consequensque orationis ordo postulare videtur: Evagrius enim jam diu antea Sedem Antiochiæ constituerat, amicorum litteras ab Occidente accipiens ac vicissim distribuens.

II. Sed ut in viam redeam, cur Damasus legationem ex præstantibus dignitate Viris compositam postulaverit, ratio minime obscura est: ita enim major apud omnes futura erat rerum agendarum auctoritas, prætereaque recens erat exemplum Lampsacenæ Synodi, quæ præcipuos Episcopos ad Liberium Legatos miserat. Cum autem optaret ille, ut ea celeriter mitteretur, hinc ejus deprehenditur erga Catholicam Religionem, atque unitatem studium, eique propterea non rem ipsam a Basilio propositam, sed modum forte, quo eam confici oportere censuerat, displicuisse. Hinc Evagrius, cui Antiochiæ commoranti, ac familiari suo, Damasus ipse agendarum & scribendarum rerum commonitorium miserat, Basilium petiit, ut aliæ litteræ componerentur id continentes, quod dictaverat idem Romanus Pontifex. At quid hoc erat, quod Damaso displicuit, quid optavit ille, ut in aliis litteris exprimeretur? Mihi quidem, si divinare licet, videtur Damaso non placuisse nimium erga Meletium studium, quod Basilius Athanasio, itidemque Dorotheo, tum Sabino ipsi in Occidentem redeunti aperte explicuerat. Videbat enim tantum esse Viri hujus dignitatem, atque auctoritatem, ut nisi tantisper a sententia jam præjudicata decederet, iis quæ forte pro restituenda Antiochenæ Ecclesiæ unitate, ac tranquillitate meditatus ipse fuerat, impedimento esse posset; ideoque optabat, ut litteras iterum scriberet continentes, quod ipse præscripserat, id nempe, quod ad eum finem facilius assequendum, aptum esse intellexerat; & ut cum iisdem litteris viri mitterentur dignitate præcipui. Hoc, ni fallor, non obscure colligitur ex iis, quæ Evagrius ad Basilium scripsit, postquam ab eo discesserat, atque Antiochiam reversus fuerat. Primo enim pacem, atque unitatem impense laudat, ac schismata & divisiones vituperat: deinde Basilium hortatur, ut eas ab Ecclesia Antiochena amoveat, pacemque inter orthodoxos conciliet, ut qui maxime idoneus sit ad id præstandum. Quia vero aliqua pacis ineundæ ratio proposita forte ab Evagrio fuerat, quam neque Basilius pro suo in Meletium studio, neque Meletius pro sua dignitate admittere posse existimabant, respondet ea de re se Meletio scripturum, deinde hæc addit: *Nihil tamen expecto ex litteris alicujus momenti eventurum, tum viri* (Meletii) *accuratam agendi rationem considerans, tum ipsam litterarum naturam: quia non solet idoneus esse ad clare persuadendum sermo transmissus. Nam multa opus est dicere, ac multa vicissim audire, & quæ objiciuntur solvenda; & inferenda quæ suffulciunt; quorum nihil potest litterarum sermo iners, & inanimis in charta projectus. Veruntamen quod jam dixi, scribere non gravabor* (*b*) = Agebatur itaque de re aliqua

(a) 3. Veron. edit.

(b) Epist. 156. alias 342.

qua permolesta Meletio, & quæ ægre illi, ac multo cum labore suaderi vix posset. Quia vero Evagrius minime ignorabat, Basilium non bene affectum erga Paulinum, in quem Damasus propendebat, hocque illi forte exprobraverat, veluti futuro pacis sequestro minime congruum subjicit ille = *Scias autem frater vere religiosissime, & nobis desideratissime nullum mihi cum quoquam, Dei gratia, privatam esse contentionem, neque enim memini me curiose inquirere crimina, quibus quisque obnoxius est, aut dicitur: quare sic vos attendere sententiæ meæ convenit, ut hominis, qui nihil ex propensione facere possit, neque accusationibus in quemquam præoccupatu. sit* = Interea hinc inferri potest, Damasum communionem suam minime concessisse tum Meletio, tum Paulino ad hoc usque tempus, sed rem integram servare voluisse, ne unam ex Antiochenæ Ecclesiæ partibus præferens, alteram offenderet, atque ita spem omnem reconciliationis excluderet: neque enim credibile est, Evagrium rem tantam sine Damasi jussu, arcanoque mandato aggredi voluisse. Accedit quod Evagrius ipse, qui Basilio præsenti antea promiserat, communicaturum se cum Meletii partibus orthodoxis, statim ac Antiochiam rediit, promissis minime stetit; An vero promisisset se communicaturum cum Meletio, si Damasus cum Paulino jam antea communicasset?

III. Causa itaque, cur Damaso non placuerant Basilii litteræ per Sabinum redditæ, & cur ille iteratam honestiorem legationem peteret, non alia fuisse videtur, quam ardens ipsius desiderium reconciliandi Antiochenæ Ecclesiæ Orthodoxos, atque ideo Basilium abducendi ab omni studio partium, ut eo adjutore potius quam adversario uteretur: atque eum in finem Evagrium ad eum misit, quo ejus animum pertentaret. Basilius tamen Evagrio ipsi tunc responsum distulit, ut prius Eusebium Samosatenum præsens consuleret, quod deinde quominus faceret, longa infirmitate detentus, ea ipsa quam initio memoravi, epistola quærit, quid de rebus ab eo Presbytero propositis, constituendum censeat.

Eusebius ex parte saltem Evagrii consilium probasse visus est. Scribit enim Basilius Meletio tunc exuli, se accepisse litteras ab Episcopo Samosateno, *quæ præcipiunt, ut rursus scribatur ad Occidentales de rebus quibusdam Ecclesiasticis*, ac velle illum præterea, ut a se epistola efformetur ab omnibus deinde communicatoribus subscribenda. At hanc a se curam deprecatur, & in Meletium ipsum rejicit, cui propterea commentarium eorum, quæ Eusebius scribenda censuerat, per sanctissimum alterum Antiochenæ Ecclesiæ ex Meletii partibus presbyterum mittit. Cæterum spondet sese & subscripturum, & curaturum, ut a reliquis epistola subscriberetur, ut ille qui iturus esset in Occidentem, cum omnium subscriptionibus proficiscatur (*a*). Hæc eadem repetit in alia ad eumdem Meletium epistola scripta, postquam certior effectus fuerat eumdem sanctissimum apud illum versari (*b*). Dum vero de legatione hac mittenda Basilius, Eusebius, ac Meletius deliberant, totus effluxit annus, nullusque Romam est missus. Hinc Basilius ipse Eusebio legationem iterum urgenti scribit = *Mittere autem in Occidentem*, ait ille, *mihi prorsus impossibile est, neminem habenti idoneum ad hoc ministerium. Quod si quis ex fratribus, qui apud vos sunt, Ecclesiarum causa laborem suscipere volet, is scit proculdubio, ad quos profecturus sit, & ad quem finem, & quorum sit litteris communiendus, & qualibus. Ego enim conjectis in Orbem oculis, mecum video neminem* (*c*), quæ profecto omnino probant, nullam hoc anno ad Damasum ab Orientalibus, quamquam cæteroquin pararetur, legationem missam (*d*).

Atha-

(a) Epistol. 120. alias 58.
(b) Ep. 129.
(c) Epist. 156.
(d) Vid. Marant. Vit. Basil. cap. 28. n. 6.

IV. Athanasius Episcopus Alexandrinus ad superos migravit *Consulatu Valentiniani*, & *Valentis IV. Pachom. VIII.* die scilicet 3. Maij 373. Diu disputatum est a Viris doctis de anno ejus emortuali, at postquam cl. Maffeius edidit vetus illud, ac pene synchronum monumentum, quod totam fere Athanasii vitam compendio narrat, eoque beneficio præter alia plura eruditos sibi devinxit, causa confecta est(*a*). Athanasio successit Petrus magno Ecclesiæ plausu, qui Damaso statim pro recepto more & ordinationem suam, & calamitatem denunciavit, quam Palladius Præfectus Ethnicus homo, Christiano populo intulerat. Damasus vicissim consuetas communionis, ac præterea consolationis litteras misit per Diaconum quemdam Urbis Romæ; cujus nomen Petrus Alexandrinus tacet, quamquam profecto dignissimum, quod ad posteros transmitteretur. Scribit enim Alexandrinus Præsul in encyclicis litteris, quas Theodoretus recitat (*b*), Beatum illum Diaconum vinctis post terga manibus ductum a carnificibus, non secus ac insignem quemdam maleficum, homicidarum tormentis cruciatum, lapidibus, ac plumbatis cervice diu verberata, navigium cum permultis aliis confessoribus conscendere jussum, divinæ crucis signo consignata fronte omni cura, ac solatio destitutum, ad metalla datum fuisse. Huic vero diræ persequutioni a Palladio excitatæ contra Alexandrinam Ecclesiam, cumulus accessit ab Arianis. Euzojus enim Arianus Antiochiæ pseudo Episcopus, ac Magnus Sacrarum Comes a Valente missi post auditam Athanasii mortem, ut Lucio Ecclesias traderent, Petrum Alexandrinum carceri mancipارunt, a quo tamen elapsus, conscensa navi ad Episcopum Urbis Romæ se contulit (*c*). Valesius, ac Pagius inter ordinationem Petri, ejusque fugam, satis longum temporis spatium intercessisse putant (*d*), ut vix fieri possit eum ad Urbem hoc eodem anno venire potuisse: Tillemontius observat hanc Valesii opinionem antiquorum testimonio destitui: at ego addo nulla etiam probabili ratione fulciri. Trimestri enim spatio hæc omnia confici nullo negotio potuerunt, ac quarto, aut quinto ab Etnicorum, atque Arianorum persequutione mense, Septembri nempe, aut Octobri conscensa Navi Romam Petrus appellere. Sub prima itaque persequutione, quæ a Palladio Etnico homine excitata est, Petrus minime cessit, neque Ecclesiam deseruit. At Postquam Euzojus cum magno Sacrarum largitionum Comite Lucium in throno collocarunt, tunc ille exemplo Athanasii ad Apostolicam Sedem perfugium cæpit: quamobrem Bonifatius illum merito inter eos numerat, qui præsidio appellationis ad Romanum Pontificem usi sunt, ut jus suum sartum, tectumque servarent (*e*). Hinc Synodicus Catalogus, latronem Lucium a Damaso anathemate notatum scribit in Synodo, de qua mox dicam.

Cæterum qua Damasus charitate Petrum exceperit, ac detinuerit apud se, cum cætera nobis documenta desint, conjicere ex his facile possumus, quæ Nazianzenus scribit; *Petrus pro cadaveribus cruentas vestes Ecclesiæ Romanæ protulit, ut auxilium nancisceretur, quemadmodum etiam nactum esse scimus. Fit enim sæpe, ut qui opibus, & potentia præcellit, ad infirmi, afflictique miseriam sublevandam maximè inflectatur, ac spontaneæ benevolentiæ affectu, ad eum, qui dignitate imminutus est, se adjungat* (*f*).

F 2 CAP.

(a) Vid. eruditos Ballerinios fratres observ. ad Norif. lib. 1. cap. 2.
(b) Lib. 4. cap. 22.
(c) Vid. Socr. lib. 4. cap. 21. Sozom. lib. 6. cap. 19.
(d) Valesius, H. E. lib. 4. cap. 22. Pagius ad ann. 372. n. 22.
(e) Bonifat. ad Ruf. Thessal. Epist. 15. apud Coustant. Vid. Lup. de Rom. appell. dissert. I. cap. 4.
(f) Orat. in Laud. Hieron.

C A P. IX.

GRATIANO AUG. III. ET FL. EQUITIO Coss. 374.
DAMASI IX.

Um itaque Eusebii Samosateni, ac Meletii auctoritas Basilium permovisset, ut Evagrii Antiocheni consilio cederet, ac ut iterum mitterentur ad Occidentales, qui literas ferrent, ac Orientalis Ecclesiæ calamitates viva voce describerent, Dorotheus Presbyter Antiochenus, Orientalium eorundem nomine Romanum iter aggressus est (*a*). Hoc constat ex epistola Basilii 242. & 243. (*b*) quarum prior Occidentalibus, sub qua potissimum voce Romanum Pontificem designatum scimus, altera vero *Italis, & Gallis Episcopis* inscripta est. Nam cum Evagrii sententia fuisset, ut plures, iique præstantes dignitate viri Romam ablegarentur, neque hoc Basilius, ejusque partium sanctissimi Episcopi ignorarent, causam quominus id fecissent, gravissimam allegant his verbis: *His de causis plures ex nobis oportebat ad vestram dignitatem accurrere, & unumquemque rerum suarum narratorem fieri: nunc vero hoc ipsum vobis indicio sit illius, in qua degimus afflictionis, quod nec facultas quidem nobis est itineris suscipiendi. Etenim si quis vel brevissimo tempore abfuerit, traditos relinquet populos insidiantibus* (*c*): An vero manifestior esse potest ad hoc Evagrii consilium adlusio? Cum vero Evagrius Basilium de hac mittenda legatione monuisset anno elapso, an literas has, quæ eo respiciunt, differemus ad annum 376., ut nuper viro alicui docto visum fuit. Postquam igitur Basilius causam hanc gravissimam Italis, & Gallis Episcopis aperuit, cur plures, iique dignitate præstantes viri missi non fuerant, tum hæc addit: *Unum misimus vice multorum, religiosissimum, ac dilectissimum fratrem nostrum Dorotheum compresbyterum, qui & quæcumque effugerunt literas nostras, sua ipsius narratione potest supplere, cum omnia assequutus sit accurate, & defensor sit rectæ fidei. Hunc suscipientes in pace, celeriter dimittite, bonum nobis nuntium afferentem studii vestri ad fratres adjuvandos*: In ea vero, quæ Occidentalibus, Damaso scilicet, eorum corypheo reddenda fuerat, breviori, & graviori exarata stilo, Orientales auxilium jamdiu ab Occidentalibus expectatum iterum postulant; expositisque, quibus Catholici vexabantur procellis, *obsecramus*, ajunt, *ut vel nunc tandem porrigatis manum Orientalibus Ecclesiis jam in genua inclinatis, & mittatis, qui admoneant de reservatis ob mala pro Christo tolerata præmiis: Non enim tantum consueta oratio efficere, quantum peregrina vox solet afferre solatii, præsertim ab hominibus veniens ubique præclarissimam in partem Dei gratia cognitis*: sed præter hanc causam aliam addunt, qua magis Occidentales permoveri debeant, quæ cum claris verbis minime expressa sit, nullus dubito, quin in commonitorio rerum a Dorotheo explicandarum

(a) Idem ipse, ut ego puto, qui Diaconus priores Basilii litteras Romam attulerat anno 371. ad presbyteratum deinde evectus. Sic Possidonius sub Cyrillo Alexandrino Diaconus, deinde presbyter litteras sæpe attulit Cælestino, Sixto, ac Leoni. S. Leo. Magn. Epist. 81. Lugdun. edit.

(b) Alias 50. & 82.

(c) Ep. 243. n. 5.

rum descripta fuerit: *Apud nos*, inquiunt, *sunt qui gloriæ desiderio, & maxime evertente animas Christianorum tumore, effutierunt quorumdam novitatem verborum, unde Ecclesiæ quassatæ, quasi vasa quædam luxata influentem hæreticam corruptelam receperunt. Sed Vos o dilectissimi nobis, ac optatissimi, sauciorum quidem sitis medici, sanorum vero hortatores, quod ægrotum est, ad sanitatem revocantes, & quod sanum incitantes ad pietatem*. Hoc tamen loco Apollinarium tecto nomine indicatum puto, iisque coloribus adumbratum, propterea quod ejus tunc fama si non integra, saltem non prorsus mala ferebatur.

II. Damasus his sibi redditis a Dorotheo litteris Synodum convocat. Ejus unicum fragmentum superest, quod Holstenius in lucem protulit, ac nos suo loco collocavimus. Hoc autem omnes tunc in Oriente grassantes hæreses proscriptæ sunt, Sabelliana scilicet, & Photiniana, Ariana, sive Eunomiana, Pneumatomachorum, & Apollinaristarum, quamquam posterior hæc levi brachio petita est, ac veluti fugientibus armis, quia nondum palam eruperat. Eas omnes una Episcoporum Occidentalium consensione concidisse Damasus ait, veluti Hierico communi Israelitarum voce conclamata, prolapsa est. Quia vero Basilius tum per Sabinum antea scripserat, ut viderent Occidentales, quibus eum communionem habere eos oporteret, tum iterum per Dorotheum Presbyterum monendos censuerat, ne sine judicio *reciperent communiones ex Oriente venientium* (a), ideo Damasus post eam Fidei ecthesim addit: *Hæc est Fratres dilectissimi fides nostra, quam quisque sequitur, noster est particeps, his nos communionem damus*: ex quo observari potest concessam a Romano Pontifice, aut negatam communionem, habitam ubique pro lege fuisse. Monuit deinde Orientales, ne Canones in Clericorum ordinationibus negligerentur, neve eorum prævaricatoribus facile communio impertiretur, ac tum litteras ita concludit: *Ceterum quod ad removendas vestræ dilectionis spectat injurias, nec Frater noster Dorotheus Præsbyter explicare omnia vivaciter prætermittit, nec nisus nostri, ut ipse testis est, defuerunt*. quibus quidem verbis intelligimus, Damasum cum Synodo aliquam pertentasse viam, qua Orientalibus auxilio esse possent.

III. Cur vero hanc Synodum præsenti anno coactam dicamus, obvia profecto, ac certa est, ni fallor, ratio. Dorotheus enim, qui litteras Orientalium Romam attulerat, secum retulit Synodicum Decretum, ac responsa ad Orientales, ut ex modò recitatis verbis constat. Litteras verò Orientalium hoc ipso anno ineunte scriptas probavimus, tùm quia in iis aperta adlusio fit ad ea, quæ Evagrium inter, & Basilium non multò antea tractata fuerant, tum quia Orientales ipsi, cum illas scriberent, ajunt, annum esse *tertium decimum*, ex quo hæreticum in Catholicos bellum exortum fuerat, qui si numeretur a persequutione post Constantinopolitanum Arianorum Concilium cæpta, nos ad hoc tempus omninò ducit, cui præterea cætera omnia, quæ in hac epistola 242. & 243. describuntur, mirè conveniunt (b). Quamquam enim sub Juliano, ac deinde sub Joviniano Catholici Episcopi reversi essent ad Sedes suas, alter tamen, cum ita Arianis apertè faveret, ut non multò melius essent Catholicorum res, quam sub Constantio, alter verò post paucos ab Imperio menses obiisset, persequutio vix interrupta videri poterat. At contra si annos tredecim a Valentis persequutione numerare volumus, quod placuit Scriptori Vitæ Basilii, cum ea non cæperit ante annum 367., ut Pagius probat, sive ante annum 365. ut aliis videtur, hæc temporis nota nos traheret ad annum 378., aut 380. quod falsum oppido est.

IV. Ad

(a) Epist. 129.

(b) Vid. Tillem. in Basil. not. 67.

IV. Ad hanc itaque Synodum puto referri posse legem 20. Cod. Theod. lib.XI. tit. 36., qua Cecropius a Concilio Septuaginta Episcoporum damnatus a Valentiniano dicitur, atque ad Præfectum Urbis ab ea sententia provocans, pecuniaria pæna mulctatus. Lex illa data est Valentiniano II. B. P. & Victore Coss. anno scilicet 369. 8. Id. Jul. contra cum inscripta sit Claudio P. V. ejusque Urbana Præfectura cum in annum cadat 374. (a) quo hanc sub Damaso Synodum habitam dicimus, vitium in Consulatum irrepsisse dicamus oportet. Quod si error, ut aliis magis placet, in inscriptione latet, ac Olibrius loco Claudii reponendus est, Cecropius a prima sub Damaso Synodo anno scilicet 396. damnatus videri poterit. Ipsa verò lex Præfecto Urbis inscripta non obscurè indicat, verosimillimam esse Baronii (b), aliorumque conjecturam existimantium, Cecropium illum ab Episcopatu depositum, quod Ursino adhæserit. Factiosorum enim horum hominum contumacia, ac protervia sæpè factum est, ut Imperatores, Urbanique Judices huic rei sese immiscere debuerint, quamquam id Schismaticorum malo semper acciderit, ut jam dixi, atque iterum dicam.

V. Hoc anno Vicario Urbis Ursicino Simplicius successor est datus (c). Gratianus hujus Simplicii meminit in rescripto ad Aquilinum Vicarium, de quo iterum suo loco, atque ei missum a se edictum ait, quo jubebatur, *ut omnes, qui impios cœtus prophanata religione tentarent, ad centesimum ab Urbe milliare expellerentur, ubi pertinax furor ab obsequentibus destitutus, in ejus perniciem rueret, qui solus erraret*. His igitur ejus rescripti verbis, quod Simplicio tunc Urbis Vicario transmissum, ad Valentiniani Imperium pertinet, rebaptizantium omnium sectas designatas intelligamus necesse est, quia Valentinianus pater, si eos, & Manichæos excipias cæteris omnibus *quod animo imbibissent, colendi libertatem* antea concesserat (d).

Sunt itaque Viri docti, qui ad hunc annum referunt, quæ Faustinus, & Marcellinus vesana Capita, ex Damasi mandato gesta fuisse narrant contra Luciferianos. Hac enim lege Damasus agere, per Ecclesiæ Defensorem potuit, ne Luciferianorum, ac rebaptizantium cœtus fierent, atque hac, aliaque forte Valentiniani constitutione contra rebaptizantes Episcopos edita (e) curare ut Aurelius Luciferianorum tunc in Urbe pseudo-Episcopus, veluti Sacerdotio indignus alio amandaretur.

Hanc vero conjecturam confirmare videtur Theophanes, cum scribit ad annum divinæ incarnationis 377. Damasum Sabbatianos ab Ecclesia ejecisse. Annus enim ille apud Alexandrinos, incipit a Kalendis Decembris anni 374. ut etiam Pagius notat (f). Nullos sub Damaso Sabbatianos fuisse certum est: hoc quippe nomen audiri cœpit post obitum Theodosii Magni, cum Sabbatius a Novatianis secessione facta, sectam condidit ab eo dictam; ex quo aperte colligimus, septimum Constantinopolitani œcumenici Concilii canonem, in quo expressa Sabbatianorum mentio est, alterius ab illo temporis, & Concilii esse. Novatianos itaque omnes, sub ea voce Theophanes intelligit, eosque ab Ecclesia Damasus proscripsisse potuit, veluti qui cum Montensibus, ac Luciferianis sub Imperatorum edicto ad Simplicium dato compræhensi videri poterant. Novatiani quippe non secus ac Donatistæ, anabaptismum profitebantur, atque arcta erat inter eos conjunctio, ut ex Innocentii litteris (g) constat atque ex

(a) Reinef. epist. 19. p. 45.
(b) Anno 369.
(c) Gotophr. Chronol. ad hunc ann. Tillem. de Valentin. I. art. 29.

(d) L. 9. Cod. Th. de hær.
(e) Cod. Theod. lib. 16. tit. 6. l. 1.
(f) Ad ann. 373. n. 2.
(g) Apud Const. ep. 5. n. 2. ep. 2. n. x1.

ex Cypriano, & Ambrosiastro (a): quam profecto hæresim Hilarius Luciferianorum Diaconus inter suos quoque invexerat, ut Romæ haberet, quibus cum communione jungi posset Damasus itaque videtur auctor fuisse, ut Valentinianus, & Gratianus hanc contra rebaptizantes legem ferrent, atque ad simplicium Urbis Vicarium mitterent, ut junctis viribus, ac sententiis, religioni consuleretur. Hinc Luciferiani Faustinus, & Marcellinus queruntur, Damasum ipsum *accepta auctoritate regali Catholicos præsbyteros, & laicos insecutum, in exilium misisse*: Urbis autem Judices accusant, quod Imperatorum legem perperam interpretati, Damaso ipso nimium obsequerentur.

Cæterum, ut ipse cognoscas, definiasque, quæ Luciferianis schismaticis his præsbyteris, cum Damasum, aliosque egregios Catholicos Episcopos calumniis aspergunt, fides haberi possit; uno hoc præ cæteris exemplo ostensum eo. Maximo post Ariminense Concilium ab Sede pulso, Zosimum ab Arianis subrogatum asserunt, quem præterea honoris gratia ad se venientem a Lucifero ex Oriente reduce non admissum ajunt. At hunc Maximum, Zosimumque inter Neapolitanos Episcopos in Chronico Joannis Diaconi alioque a Blanchino edito frustra quæras. Quin vero, si ejus Ecclesiæ monumentis fides est, nullus omninò locus illis esse poterit; nam Severus, cui scribit Ambrosius epistolam 59. Et cujus apud Simmacum mentio cum laude est (b). Episcopatum illum tenuit, ac Sancte administravit ab anno saltem 342. ad ann. 387. Hinc vir clar. Alexius Symmacus Mazochius in not. eruditissimis ad vetus marmoreum Neap. Eccl. Kalendarium, ad diem 21. Februarii recte colligit inter fabulas rejici oportere Neapolitanum Ursicini Episcopatum, quem cl. Muratorius ante Severum ipsum in notis ad ejusdem Joannis Diaconi Chronicon, collocare visus fuerat. Quamquam deinde non video, cur alio loco Zosimum hunc, & Maximum inter ejusdem Urbis Episcopos recensere ille potuerit, eosque Ecclesiam illam ab anno 359. ad annum 364. administrasse scripserit (c) quos æque ac Ursicinum Severus tunc ejus Urbis Episcopus rejicit.

CAP.X.

(a) Cyprian. epist. ad Jubaian. n. 8. Ambrosiast. in Cap. 1. epist. 2. ad Corinth.
(b) Epist. 51. lib. 7.
(c) Ad Non. Aprilis p. 188. & ad xi. Junii tom. 2.

C A P. X.

Post Consulatum Gratiani Aug. III. et Equitii, 375.
Damasi X.

Hæ Damasi litteræ, quarum dumtaxat fragmentum superest (a), ac Dorotheus redux Orientalium Episcoporum animos erexerunt, ob auxilium, cujus Romanus Pontifex, ac congregati Episcopi tum re ipsa, quoad poterant, tum verbis, ac prolixa voluntatis declaratione spem fecerant. Id colligitur ex iis, quæ Basilius tunc scripsit ad Præsbyteros Antiochenos, ad Pelagium Laodicensem, & Vitum Charrorum Episcopum (b). Verum paulo post mutata rerum facies est, ob ea quæ recenter Antiochiæ contigerant. Vitalis præsbyter ex Meletii Clero fuerat, qui cum ægre ferret prælatum sibi Flavianum, causatus se contemptui ab illo habitum, ad Apollinarium se transtulit, a quo regendis iis, quos sibi in ea urbe adjunxerat, præpositus est (c). Credibile est rem omnem delatam Damaso per Paulinum, augeri scilicet Antochiæ Apollinarii sectam, huic nuper accessisse Vitalem magni in ea urbe nominis, atque illum ab eodem Apollinario agendis hæreticorum synaxibus admotum, haud exiguo damnatæ ab Alexandrina, & Romana ante acta Synodo hæresis præsidio, & Catholicæ fidei detrimento. Quam enim aliam præter hanc afferemus magni illius, quod utrumque obtinuerat, dissidii causam (d)? Romam itaque Vitalis accessit, ut se purgaret, an sponte sua, an vero accitus, obscurum est. Tillemontius illum sponte sua accessisse putat ut communionem, quam frustra a Paulino rogitaverat, a Damaso obtineret (e). At cum idem Damasus, ut Nazianzenus ait, *fidei* ab eo professionem exegerit, cum præterea in eo libello, quem Pontifici ἀπαιτηθεὶς obtulit, id agat dumtaxat, atque in hoc incumbat, ut Apollinarii hæresim alienam a se faciat, seque ab ea suspicione liberet, facile colligimus, eum non sponte sua, sed accitum, tantum confecisse viam, Cyrillus Alexandrinus quamdam fidei confessionem recitat Vitalis Episcopi his conceptam verbis: *Si quis dixerit Dominum, ac Salvatorem nostrum, qui ex spiritu sancto, & Maria Virgine secundum carnem natus est, anima, aut mente, aut ratione, aut sensu destitutum esse, anathema sit* (f).

Petavius hæret an eam Vitali nostro adtribuat (g). Verum si quis eam piis, ac veram fidem spirantibus dictionibus conscriptam videat, si quis eam cum altera conferat, quam ab eodem Vitali expressam Epiphanius retulit (h), vix dubitaverit, quin ut Lequienius ait (i), ex ipsius officina prodierit. Hinc Nestorius Cyrillo exprobat, quod testimonio Vitalis Apollinaristæ, velut alterius ab illo Vitalis, usus sit (k). Vitalis enim non secus ac alii ejus sectæ homines, rationis, mentis, & sensus voce, quem Christo

(a) Vid. post epist. 1. num. 1.
(b) Ep.253.254.255.Vit.Basil. cap.36.n.6.
(c) Sozom. lib. 6. cap. 25.
(d) Vid. Epiph. Hær. 77. num. 20.
(e) De Apoll, art. 9. tom. 7.
(f) Ad Reg. cap. X. tom. 6.
(g) Theol. tom.4. lib.6. cap. 1. §.18.
(h) Hær. 77. ex num. 20.
(i) Differt. 2, §. 7.
(k) Epistol.15. apud Lup. ad Ephes. Concil.Oper. tom.7. *est Vitalis qui orthodoxus fuit Episcopus, est & alius Vitalis, qui ab impio fuit Apollinario consecratus.*

sto Domino concedere videbatur, aliud nihil intellexit, Epiphanio teste, quam Divinum ipsum Verbum, quod mentis suppleret vices. Cum itaque fides hæc, quam scripto obtulerat, prima fronte sana, ac recta visa esset, Damasus eum, quoad Romæ fuit ad communionem admisit; quod versutam nequitiam atque abditam, & occultam fraudem sub iis latentem verbis, tunc minime deprehendisset: at pro eo, quod ad futurum tempus, & Ecclesiam Antiochenam attinet, scripsit Paulino, ut ille, cui ea exploratior esse debuerat, causam expediret, se ratum habiturum, quidquid optimum censuisset, atque eas litteras Vitali tunc abeunti tradidit, ut illi redderentur. Verum paulo post ejus ab Urbe discessum, scripto iterum brevi epistolio per Petronium Presbyterum afferendo, significavit aliquem subortum sibi in ea re scrupulum: at quia deinde prævidit, fore ut Paulinus ob eam causam consilii incertus nihil ageret interea, ac rem omnem detineret, quousque aliæ allatæ essent a Romano Pontifice litteræ, quibus eo dubio absolveretur; ne tempus frustra traheretur, ac ne Vitalis, aliorumque ad Ecclesiam venientium receptio diutius differri posset, hanc Antiocheno Præsuli, quæ tertia est, epistolam scripsit, qua veluti quodam rerum agendarum commonitorio conditiones adjicit, ac expressam in eam fidei formulam (a) mittit, *non tam tibi*, ut ait Damasus, *qui ejusdem fidei communione sociaris, quam his, qui in ea subscribentes, tibi, idest nobis per te voluerint sociari*. Hinc vero intelligimus, Damasum cum hæc scriberet, incertum prorsus, atque in expectatione futuri Antiochiæ eventus fuisse: Quamobrem *Anathematismum* illum, quo Nazianzenus captiosum fidei a Vitalio oblatæ libellum eversum, & sublatum ait (b), alium esse ab eo, qui hac eadem epistola exprimitur, atque alio tempore promulgatum, postquam scilicet intellexit Vitalem ipsum atque Apollinarianos in pristinis perstare expositionibus, ac postquam *rectius edoctus*, fucum sibi factum vidit, & *permoleste tulit*, ut idem etiam de se Nazianzenus inquit.

II. Hac itaque Damasi ad Paulinum epistola, quam secundo loco ego recenseo, factum est, ut causa ipsum inter ac Meletium diu agitata, confecta aliquando visa fuerit, ut statim dicam. Cur vero Damasus Paulino potius, quam Meletio communicandum censuerit, plures sunt, ac gravissimæ rationes. Prima, quod Vitalis Presbyter a Flaviano contemptui habitus Meletii communioni renunciaverat, nec alter supererat Antiochiæ Catholicus Episcopus, quo cum spes esset, ut communicare vellet, quam Paulinus. Secunda, quod Meletius, qui longe aberat a suo Grege, in exilium pulsus, gravissimo huic negotio ea, qua par erat, diligentia expediendo adesse non poterat. Tertia, quia Paulinus contra, erat Antiochiæ præsens, & rectæ fidei studium præsetulerat in ea urbe, suumque regimen Damaso jam adprobaverat. Illum his rationibus inclinatum jam erga Paulinum, promovere etiam potuerunt tum exemplum Athanasii, qui quoad vixit, communionem cum eo retinendam censuit, tum consilium Petri Alexandrini ejus discipuli, ac successoris, qui per id tempus Romæ aderat; tum etiam haud laudandus Meletii in Ecclesiam Antiochenam ingressus, frequentesque ejus de Ecclesia ad Ecclesiam migrationes, quamquam deinde eam notam vitæ sanctitate, ac fidei integritate eluisset. Quamobrem non longe a temeritate abeunt, qui injuriam Meletio a Damaso factam, eique præ Paulino Ecclesiam Antiochenam adjudicari debuisse scribunt..

Dorotheus itaque Presbyter, qui commode sub antecedentis anni autumnum reversus ab Urbe fuerat, ac legatione illa confecta Antiochiæ substi-

 terat,

(a) Vid. Epist. 2.

(b) Vid Nazianz. epist. 2. ad Cledon.

terat., Basilium illico de iis, quæ ibi agebantur., certiorem fecit: venisse scilicet ab Occidente literas, quibus Paulino Episcopatus adjudicatus fuerat, illisque præterea litteris Paulinianos uti, ut Terentium Ducem ad conjunctionem cum Meletianis pertractandam permoverent. Basilius igitur tum Meletio denunciavit rem omnem, tum Terentio statim scripsit, ne sese daret omnino alteri parti, sed rem integram ad Meletii reditum servaret. Ex iis autem, quæ ad utrumque scribit, liquido constat, tum agi hic de literis, quas Damasus in Vitalis negotio ad Paulinum dederat, tum ante hoc tempus alias nullas ad eum scriptas. Sed audiamus Basilium: *Rumor ad nos pervenit versari te Antiochiæ, & quæ in manibus sunt negotia cum summis potestatibus administrare: præter hunc rumorem illud etiam accepimus, stantes a Paulino fratres nonnulla tecum disserere de conjunctione nobiscum ineunda, idest cum iis, qui sunt ex parte hominis Dei Meletii Episcopi, quos etiam & litteras audio NUNC OCCIDENTALIUM circumferre, quæ Episcopatum urbis Antiochenæ ipsi adtribuunt, Meletium vero frustrantur* (*a*). Nullas itaque ante hoc tempus a Damaso litteras Pauliniani acceperant, quas circumferrent, adjudicatumque Paulino Episcopatum probarent. Cur vero Basilius dicat, Paulino adtributum iisdem litteris Episcopatum, intelligimus ex his, quæ eodem tempore ad Meletium scribit: *Postquam redivimus ex imbribus, & molestiis plurima infirmitate collecta, statim nos ab Oriente* (Antiochia nempe) *litteræ exceperunt, quibus significabatur, Paulino ab Occidente litteras quasdam veluti cujusdam principatus tesseram allatas fuisse, valdeque efferri hujus partis Duces, & gloriari de litteris, deinde etiam fidem proponere, ac ea conditione paratos esse cum nostra Ecclesia conjungi* (*b*). An vero apertius designari poterant, quæ Damasus ad Paulinum scripserat, ac ipsa literarum verba, quæ a nobis recitata sunt, clarius exprimi? An vero non iis Paulinus quoddam veluti Apostolicæ communionis in Oriente Symbolum, ac caput constituebatur, cum Damasus illum suo loco ponit, atque eos, qui Paulino communicaverint, secum communione junctos censeri jubet?

Has autem litteras hoc anno a Damaso scriptas omnino fuisse probat accuratissimus Vitæ Basilii scriptor, easque immerito a sodali suo D. Petro Constantio referri ad ann. 378. (*c*). Argumentis, quæ vir doctissimus affert, nonnulla ego tantum adjiciam, ut res omnino certa videri possit. Primum est, quod statim ac Dorotheus ab Occidente reversus est, ac litteras attulit Orientalibus Episcopis, Basilius exultare potius, ac fructum aliquem ex ea legatione capere visus est: an vero id fieri potuisset, si Meletium ante hoc tempus spe sua palam dejectum vidisset? Deinde cum Damasus ad Paulinum scripsit, Vitalis nondum fuerat ordinatus Episcopus, quia eum loco filii habet, ac illum eo nomine in epistola compellat, quamquam Norisius aliud agens aliter senserit [*d*]. Sed ea dignitate auctus nefarie fuerat anno 376., quo colloquium cum Epiphanio habuit, quod ille recitat (*e*). Hæc itaque epistola scripta est, eo intermedio tempore, quod ab ejus ab Urbe reditu ad annum 376. lapsum fuerat. Tertio cum litteræ illæ Antiochiam perlatæ sunt, & vulgari ceptæ, Terentius Dux, qui publicis curis valedixerat, ut animæ vacaret, ad negotia iterum redire coactus Basilio teste, cum summis potestatibus Rempublicam administrabat in eadem urbe. Quærendum itaque tempus est, quo ille otio se ac quieti dederit, tum quo ad negotia accesserit. Aliud vero non occurrit, quam quod inter annum 373. & 375. medium est. Anno enim 373. ne-

(a) Ep. 214. alias 359.
(b) Ep. 216. alias 272.
(c) Tom. 3. cap. 33. n. 6.
(d) Differt. de Sanct. Siric. Oper. tom. 4.
(e) Hær. 77. cap. 20.

negotiis illum vacavisse constat ex Basilii epistola ad eum ex Armenia scripta (*a*). Putat autem Tillemontius hoc ipso tempore Ducem illum in Iberiam missum duodecim legionibus præpositum, ut Sauromatium in regnum restitueret. Re itaque feliciter confecta, ac devictis si qui fuerant, hostibus cum ex Armenia Antiochiam, ubi Valens sedem fixerat, reversus esset, ad otium secessit, ratus se contemptum ab eo Imperatore, qui sibi anxie petenti ne unam quidem Ecclesiam pro Catholicis concesserat, quin potius libellum ab eo oblatum laceraverat, quem Terentius in frusta discerptum cum collegisset, habeo inquit, quod petii. Egregium hoc factum, quod Theodoretus narrat (*b*), Pagius merito collocat ad annum 373. (*c*). Si itaque eo anno jam provecto secessit Dux ille ad otium, ad aulam, & negotia vix redire potuit ante sequentem, eumque ad finem vertentem annum: ac proinde litteræ, quæ a Damaso Antiochiam venerant, Terentio iterum ac paulo antea negotiis admoto, extra hunc, de quo agimus annum prætergredi non possunt.

III. Dorotheus itaque, cui non secus ac Basilio Meletii causa cordi fuerat, cum hæc scripsit, significavit etiam sibi in animo esse Romam iterum proficisci, ut eam scilicet, quibus posset rationibus tueretur, rogavitque, ut Gregorium Nyssenum ad hoc iter secum suscipiendum impelleret. Hæc ex ipso Basilio discimus (*d*), qui rescripsit iter illud hyeme omnino confici non posse, ac vias omnes præterea, quæ Constantinopolim ducerent, militibus interceptas esse; quo intelligimus has literas scriptas esse autumno inchoato jam & inclinato. Quod si Dorotheus navigatione uti velit, non negat Basilius, quin tempus abeundi *commodum*, & opportunum sit, & quin statim abeat, dummodo Gregorius frater tum navigationem, tum legationem non recuset. Quæ deinde addit de Occidentalium supercilio, animum produnt ob Meletii causam exulceratum, ac sanctissimum ceteroqui virum aliquid humani passum. Nam Damaso fastum omnem, ac supercilium abfuisse probant, tum ejus scripta, quæ extant ad Paulinum, Hieronymum, atque Acholium, tum Hieronymus ipse, qui mitissimi eum ingenii virum prædicat.

IV. Annalium parens ad hunc annum (*e*) S. Ambrosio, qui sub exitum præcedentis anni ex laico, & Neophyto ordinatus fuerat Mediolanensis Episcopus, a Damaso missum scribit Simplicianum Romanæ Ecclesiæ Presbyterum doctorem, & monitorem. Tillemontius hac de re majus aliquod Testimonium quærit; nam primo incertum esse ait, an Simplicianus Romanæ Ecclesiæ Presbyter fuerit, cum tantum constet, illum sub Constantio egisse Romæ, ac Victorinum ad Christiana sacra traduxisse sub Juliano, tum illum Mediolani fuisse sub Ambrosio Episcopo, atque ab eo, patris spiritualis loco habitum Augustino teste; at inde contendit non effici, eum a Damaso illuc missum, atque eum in finem, quem Baronius memorat (*f*). Verum cum Simplicianus Presbyter fuerit, cum Ambrosius præterea eum loco patris spiritualis habuerit, sive quod eum Romæ instruxisset, sive ob aliam causam, eum Præsbyterum fuisse oportet longe ante ordinationem Ambrosii, quod Tillemontius ipse non negat. Nullus autem tunc presbyter esse poterat, qui non certo loco sive Ecclesiæ adscriberetur, quem Episcopo invito deferere non poterat, ut alio migraret. Rem notissimam, atque a Thomassino egregie pertractatam [*g*] iterum non agam. Hinc

(a) Vid. epist. 99. apud BB.
(b) Lib. 4. cap.32.
(c) Ad ann. 373. n. 3.
(d) Ep. 215.
(e) Ann. 375. n. 22.
(f) de Ambrof. art. 10. ac de Simplic. tom. x.
(g) tom. 2. lib.1. cap. 1. cum pluribus seq.

Hinc Hieronymus a Paulino Antiocheno ordinari se passus est, ea adjecta conditione, ut liberum sibi foret eundi quo vellet(a), ac de se idem factum asserit Sanctus Paulinus Nolanus, cum ad Severam hæc scribit (b). *Ea conditione in Ecclesia Barcinonensi consecrari adductus sum, ut ipsi Ecclesiæ non alligarer, in Sacerdotio tantum Domini, non etiam in locum Ecclesiæ dedicatus* = quod cum Abbas Floridus retulisset, recte etiam adjecit, inter priora liberæ ordinationis exempla referri oportere (c). Cum itaque Simplicianus Romæ Presbyterum ageret, antequam Mediolanum accederet, Romanæ Ecclesiæ Presbyter jure meritoque a Baronio dictus est. Cur vero a Damaso Mediolanum missus censeri debeat, duplex est ratio; altera quod Presbyteri sine formatis, ac invito Episcopo deserere stationem non poterant: altera quod Damasus Ambrosii ordinationem confirmaverat, quare etiam per Simplicianum, cujus sanctitas, doctrina, ac cum Ambrosio familiaritas perspecta erat, cavere debuit, ne sub novo Episcopo etsi integerrimo in sacris tamen Canonibus nondum instructo, aliquid detrimenti caperet Ecclesiastica disciplina. Erat enim præcipua cura, ut recens ordinati, vel ordinandi, ab iis, quibus suberant, & a suis consecratoribus instruerentur, ac scripto sæpe etiam acciperent regularum Ecclesiasticarum Codicem [d]. Ambrosii vero ordinationem a Damaso causa cognita confirmatam fuisse constat ex Ambrosio ipso, qui hæc ad Vercellenses scripsit = *Ordinationem meam Occidentales Episcopi JUDICIO, Orientales autem exemplo probarunt* (e). Hoc autem ad ordinarium Romani Episcopi jus tunc pertinuisse colligitur ex iis, quæ disserunt Bacchinius ac Joannes Antonius Blancus, qui conferri poterunt (f).

CAP.

(a) Bar. ann. 378, n. 65,
(b) Epist. 1. Ver. edit.
(c) Lib. 19. cap. 57.
(d) Vid. Quesnell. ad S. Leon epist. 16.
(e) Ep. 63. apud BB.
(f) De Eccl. Hier. orig. p. 2, cap. 5. cum seq., Tom. 4. lib. 2. cap. 1. §.16.

CAP. XI.

Valens Aug. V.
Valentinianus Aug. Coss. 376.
Damasi XI.

Regorius Nyssenus, quem sibi socium adjungi Dorotheus optaverat, de Romano itinere minime cogitare visus est, sive quod recusaverit, sive quod eum alia negotia, ac quibus paulo post vexatus fuit, Arianorum persequutiones detinuerint. At Dorotheus ipse, cui sanctissimus alter Antiochenæ Ecclesiæ Presbyter comitem sese obtulerat, illud urgebat diligenter, eique sese parabat circa hujus anni initium. Hæc constant ex Basilii epistola ad Eusebium Samosatenum; cujus hæc sunt verba = *De rebus autem Occidentalibus prius ipse didicisti, narrante omnia fratre Dorotheo, cui quales dandæ rursus litteræ abeunti? Fortasse enim se itineris socium junget optimo sanctissimo, qui magno ardet studio, ac Orientem peragrat, & ab insignioribus quibuscumque subscriptiones, & epistolas colligit* = (a). Accuratissimus postremi operum tomi editor, qui ab hoc anno numerat primum Dorothei Presbyteri romanum iter, primamque ejus ad Damasum legationem, hæc allata verba interpretatur, ac si Basilius quærat *quæ rursus dandæ litteræ* Dorotheo, non ad Urbem, sed in Orientem *abeunti* ex Cappadocia, aut alio Cappadociæ finitimo loco, ad quem ille forte venisse poterat ab Eusebio, quem inviserat, redux (b). At si quis epistolam illam attento animo legerit, facile deprehendet, eo loco sciscitari illum, quid iterum scribendum per Dorotheum Romam cum sanctissimo profecturum; siquidem statim prosequitur, *quæ igitur per ipsos scribenda sint, aut quomodo cum scribentibus consilia conjungenda, equidem dubito. Sed si cito reperias, qui ad nos proficiscantur, nobis exponere non graveris: mihi enim venit in mentem illud Diomedis usurpare, utinam precatus non esses, quoniam, inquit, vir est superbus. Etenim si nobis placetur Dominus, quonam alio adminiculo indigemus? Sin autem perseverat ira Dei, quale nobis præsidium supercilii Occidentalis?* Recens animi dolor ob prælatum Meletio Paulinum, hæc a viro sanctissimo duriora expressit: At ex iis aperte liquet, de quibusnam litteris Dorotheo dandis, quove ejus itinere tunc Basilius ageret. Minime itaque necesse est, ut Dorotheum ipsum, Eusebium in Thracia Scythis forte proximiore exulantem accessisse dicamus, ut illi Occidentalium rerum statum præsens exponeret, quod facere per epistolam facile poterat: prætereaque minime credibile est, Presbyterum illum Meletii causam, in eo, quod scripserat, discrimine Antiochiæ positam deferere voluisse, ut iter nihil profuturum, sive in Thraciam, sive in Cappadociam institueret, hyemali potissimum tempore, quod iis in locis perdifficile, ac perincommodum esse solet, quodve jam prope aderat, cum Basilius ad eum Antiochiæ agentem rescripsit, ut superiori capite vidimus. Certum itaque, ratumque sit, Basilium ipsum hoc loco, ab Eusebio quærere, quæ rursus dandæ litteræ Dorotheo, in Occidentem, unde non diu antea advenerat, iterum abeunti.

II. Abiit

(a) 279. alias X.

(b) Vit. Basil. Cap. 35. num. VI.

II. Abiit igitur Dorotheus Presbyter iterato Romam, secumque tulit epistolam Orientalium nomine a Basilio scriptam, in veteri editione 74., in nupera 263. Hæc vero lenitate, atque humilitate tanta, adeoque præclaris sinceri erga Romanum Pontificem obsequii significationibus referta est, ut verissimum sit, quod Magnus Baronius (a) ait, Sanctos Viros capi humana aliqua animi perturbatione aliquando posse, minime autem detineri. Agit itaque Damaso primo loco gratias, ob eam, quam fecerat in anterioribus alicujus auxilii spem, operamque illam, quam posuerat, ne ea frustraretur. Huc enim pertinet, eoque respicit hoc ejus epistolæ initium. *Dominus Deus noster, in quem speravimus, tantam cuique vestrum gratiam largiatur, ut ad propositam spem perveniatis, quanto ipsi gaudio corda nostra implevistis, tum ex commiseratione, quam ærumnis nostris impendistis, ut induti viscera misericordiæ, quemadmodum prædicti viri annunciaverunt nobis*, Dorotheus scilicet ab Urbe tunc redux, & qui comites ei fuerant. *Quapropter rursus etiam per dilectos, & salutamus, & adhortamur, ut si Dominus quidem facultatem Vobis dederit ad nos proficiscendi, ne pigremini nos invisere, ... Quod si bonus Deus, ac sapiens vitæ nostræ moderator hoc beneficium in aliud tempus reservat, saltem nobis scribite, quæcumque a vobis scribi decet ad solamen afflictorum, & erectionem confractorum ..... nec aliunde expectatio ulla auxilii, nisi Dominus per vos, a quibus sincere colitur, miserit medelam*. Tum deinde rem aggreditur, causasque gravissimas, ob quas Apostolicæ Sedis auctoritatem efflagitat, ac pauca de Ariana hæresi veluti ab Ecclesiæ corpore abscissa, atque ideo minus ad nocendum apta cum attigisset, ita pergit: *qui autem pelle ovina induti sunt, ac speciem blandam præseferunt ac lenem, intus vero dilaniant crudeliter Christi gregem, & propterea, quod ex nobis exorti sunt, facile perniciem inferunt simplicioribus, hi sunt, qui molestiam exhibent, ac ægre vitari possunt. Nos rogamus, ut vestra diligentia omnibus ORIENTIS Ecclesiis denuntiet ... Necesse est autem horum nominatim meminisse, ut & ipsi cognoscatis eos, qui turbas apud nos movent, eosque nostris Ecclesiis MANIFESTOS facite*. Primum inter eos locum assignat Eusthatio Sebasteno, alterum Apollinario; hisque tandem Paulinum adjungit, quamquam minori hunc cum libertate, ac veluti subdubitans tangat. Eusthatium itaque *post acceptam Romæ Patrum fidem*, & ad communionem admissum, nunc inter eos esse ait, qui consubstantiale condemnant, ac ducem se præbere Pneumatomachorum hæresis: Apollinarium vero, intemperanti scribendi facilitate usum, ac non petitis ex scriptura probationibus, sed humanis rationibus innixum, in varios errores lapsum esse, in iis præsertim, quæ de incarnatione tradiderat, ut jam pauci, qui ab eo scripta legerant, priscam pietatis formam servarent. Denique quod ad Paulinum attinet, hæc pauca dumtaxat scribit. *Paulinus utrum aliquid & circa ordinationem reprehensioni obnoxium habeat, ipsi dixeritis. Nos sane mærore afficit, quod in Marcelli dogmata propendet, ac illius sectatores sine discrimine ad suam communionem admittit*: quod tamen non diu postea ab eodem etiam Basilio, re melius perpensa ac cognita, factum fuisse alio loco probavimus (b). *Scitis enim spem nostram omnem everti Marcelli Dogmate, quod neque Filium in propria hypostasi confitetur, sed prolatum esse, & rursus reversum esse ad eum, ex quo processerat*. Quibus Romano Pontifici denunciatis, epistolæ finem imponens hæc ait: *A vobis ut horum curam suscipiatis, efflagitamus. Suscipietis autem, si omnibus Orientis Ecclesiis scribere non gra-*

(a) Ad ann. 372. num. 2.

(b) Vid. Cap. 6.

gravemini, eos qui hæc depravant, si corrigantur, admittendos ad communionem: sin autem pertinaciter novitatibus adhærere voluerint, ab Ecclesiis abscindendos.

Hæc itaque rerum inter Damasum & Basilium gestarum, & litterarum hinc inde scriptarum series est. Basilius anno 371. Dorotheum Diaconum legat ad Apostolicam Sedem cum epistola in nupera editione 70. Rescribit Damasus anno sequenti per Sabinum Diaconum Mediolanensis Ecclesiæ, ad Orientales missum. Basilius eodem ipso anno scribit rursus epistolam 90., eamque Sabino in Occidentem redituro ferendam dat. Cum ea forte non placuisset Damaso, idem Cæsariensis Præsul Evagrii monitis excitatus scribit iterum anno 374. ineunte, epistolas 242. & 243., easque tulit in Occidentem Dorotheus Præsbyter: eodemque anno ad Orientales rescribit Damasus per ipsum Dorotheum, ut constat ex Damasiano I. fragmento, atque ex hac ipsius Basilii ad Damasum epistola 263. Hæc vero hoc anno scripta, Damasoque per dictum Dorotheum reddita, omnium postrema est, eique ab eodem Damaso responsum fuisse constat longiori epistola Synodica, cujus dumtaxat fragmentum alterum ab Holstenio servatum superest, quod numero secundo a primo distinguimus. Duplicem ego hanc Synodum colligo ex mutua utriusque fragmenti collatione. In primo siquidem Damasus Pontifex multam futuri auxilii Orientalibus spem facit, ob quam Basilii animus mirifice erectus est, & exultare visus, ut constat ex ejus epistola 253. 254. 255. In Altero nullum spei locum dat. Nam tametsi sapientissimus Pontifex Episcopos Orientales certos esse jubeat, esse se pro membris sollicitum, aperte tamen fatetur, nullum aliud præsens refrigerium expectari a se posse, quam quod ex mutua in retinenda fide concordia, capi poterat. Si itaque fieri non potest, ut hæc inter se contraria, sibique repugnans oratio ab una eademque Synodo, atque uno, eodemque tempore profecta sit, eorum alterum fragmentorum ad unam, alterum vero ad alteram pertineat necesse est, primum scilicet ad eam, quæ anno 374. congregata fuerat, ac Basilio pergrata accidit, alterum vero ad eam, de qua nunc agimus.

III. Damasus igitur his acceptis a Basilio litteris, convocata Synodo, cui Petrus Alexandrinus adfuit, ac Dorotheus Presbyter Orientalium Legatus, Apollinarium cum Timotheo damnavit, amentemque eorum hæresim ab Ecclesia proscripsit. Quo vero ad Eusthatium Sebastenum, aliosque Pneumatomachos, ac Marcellianum Dogma, cujus Paulinus insimulatus fuerat, brevibus sese expedit, hac proposita fidei regula. *Ut enim Nicæni Concilii fidem inviolabilem per omnia retinemus, sine simulatione verborum, aut sensu corrupto, nullo modo Spiritum Sanctum separamus, sed perfectam in omnibus, virtute, honore, majestate, Deitate cum Patre conveneramur & Filio; itaque etiam plenitudinem Dei Verbi, non prolativi, sed nati, neque in Patre remanentis, ut non sit, sed ex æterno in æternum subsistentem, perfectum, id est integrum hominem adsumpsisse, id est salvasse confidimus.* Nam quod ad ejusdem Paulini ordinationem attinet, cui Basilius aliquid vitii objecerat, cum eam Damasus judicio suo jam probavisset, non erat, cur aliquod addere necesse esset.

Nunc vero minime difficile est statuere ejus Concilii tempus. Nam si hoc anno nondum provecto citata Basilii epistola scripta est, ad eumdem profecto, aut ad sequentis initium, tum hoc fragmentum referri debet, tum ea Synodus, cui a me adscribitur. Hoc facile præterea dijudicabit, qui epistolam illam cum eodem fragmento conferat, observetque ab eo tria illa confici, quæ Basilius a Damaso potissimum postulaverat. Accedat insuper Socratis testimonium scribentis,

Pe-

Petrum Alexandrinum ad Ecclesiam suam jam reversum, cum Valens Antiochia discedere coactus est, iturus contra Gothos (a), anno scilicet 377. jam ad finem inclinato (b). Si vero idem Petrus Alexandrinus illi Synodo adfuit, necesse est, ut intermedio hoc tempore, atque ideo vel hoc ipso anno, vel alio nondum adulto confectam illam dicamus, ac præterea errare illos, qui Concilium, in quo damnatus Apollinarius cum Timotheo fuit, in annum conferunt 378.

IV. Fatendum quidem est, ex hoc fragmento Apollinaris nomen, ac Timothei in ea Synodo damnatum fuisse, minime probari posse, sed ejus dumtaxat impium Dogma proscriptum; at hoc validis argumentis aliunde petitis conficitur. Enim vero quin Damasus in Concilio, cui Petrus Alexandrinus adfuit, utrumque damnaverit, graduque moverit, nemo dubitaverit, qui ejusdem Damasi ad Orientales epistolam 6. legerit. Hoc præterea aperte asserunt Rufinus (c), Sozomenus (d), ac Episcopi nonnulli in litteris ad Rufum Thessalonicensem Ephesino Concilio insertis (e). At utrumque in hoc ipso, de quo agimus, Concilio damnatum, graduque motum & ab Ecclesia projectum, ex Basilio ni fallor, manifestum fit. Neque enim Apollinarius meritam hanc sententiam passus fuerat, cum idem Basilius eum detulit ad Apostolicam Sedem, petiitque tam anxie ut damnaretur. Hinc in litteris ad Patrophilum Ægensis Ecclesiæ Episcopum circa hoc tempus scriptis, Apollinarium ait se non habere inimicum, quamquam nec ita amicum habeat, ut ejus in se accusationes suscipiat, cum potius sint, quæ in eo repræhendat nonnullis lectis ipsius libris (f). Contra vero Apollinarium pro hæretico, projectoque habuit ab Ecclesiæ Corpore, statim ac Dorotheus ab Urbe rediit, attulitque Synodicam illam Damasi Epistolam. Scribit enim ad Eulogium, Alexandrum, & Harpocrationem exules pro fide Episcopos, de quibus alio loco actum a nobis est, eosque laudat, quod Apollinaris communionem rejecerant, atque hortatur, *ut eum conentur ad bene constitutum Ecclesiæ Ordinem reducere, eique fortiter rectæ fidei Dogmata proponant, ut illius emendatio manifesta fiat, ac fratribus innotescat illius pœnitentia* (g). Cur vero alia de Apollinario ante Dorothei iter, alia vero post ejus reditum Basilio mens, agendique ratio fuisse potuit, quam quia post eam Synodum nullus supererat de ejusdem damnatione ambigendi locus?

Huic itaque Concilio præter Petrum Alexandrinum, ac Dorotheum Presbyterum Orientalium Episcoporum nomine agentem, Timotheus adfuisse debuit eo missus, ut Apollinaris causam tueretur (h). At hic etiam cum Magistro suo damnatus, ut in Orientem rediit, simulatione omni deposita in apertum furiosumque Schisma prorupit, ac Petrum eumdem Alexandrinum, Basilium præterea, Epiphanium, ac Paulinum *anathematizare* ausus est, alios scilicet ut Sabellianos, alios autem ut Tritheitas, ut ego puto, cum Apollinariani de recta præ cæteris in Trinitate fide sese efferrent, atque alia nulla excogitari possit causa, cur viros illos sanctissimos atque integerrimos excommunicare ausus fuerit. Hujus rei testis est Petrus ipse in epistola *ad Episcopos, Presbyteros, & Diaconos pro vera fide in exilio constitutos*, cujus fragmentum Facundus (i) recitat. An vero Timotheus id sceleris ausus sit, postquam idem Petrus ad Ecclesiam suam reversus fuerat, an vero

(a) Lib. 4. Cap. 37.
(b) Vid. Pag. ad ann. 378. num. 5. 6.
(c) Lib. XI. Cap. 20.
(d) Lib. 6. Cap. 25.
(e) Conc. Ven. edit. tom. 3. p. 1274.
(f) Epist. 244. alias 82.
(g) Epist. 265. antea 293.
(h) Vid. Cap. 22.
(i) Lib. 4. Cap. 2.

vero cum moram Romæ adhuc traheret, statui non potest. Quod affirmari a me posse puto, illud est, hoc accidisse, postquam Epiphanius cum Vitali Antiochiæ congressus fuerat, ab eoque Apollinarista detecto, sese separaverat, ac postquam Basilius ad Sedem Apostolicam Apollinarium detulerat, damnarique obtinuerat: neque enim erat causa, cur iis ante hoc tempus vesanus homo anathema diceret: videtur tamen verosimilius, hæc a Timotheo perpetrata flagitia, postquam Petrus Alexandriam reversus Romanam hanc Synodum, ut Rufinus ait, *confirmaverat*, eorumque hæreticorum damnationem Episcopis, & Ecclesiis sub se positis denunciaverat. Apollinarius enim ejusque asseclæ, tunc quærere qui sibi communicarent, contra præcipua Catholicorum Episcoporum capita calumnias serere, ac dissensiones ubique, & scissiones Ecclesiarum excitare cœperunt, ac nefaria quæque pudore omni deposito audere. Hinc quippe factum, ut idem Petrus, & Basilius, uno eodemque tempore iisdem *exulibus Episcopis* scriberent, alter ut summam Timothei, aliorumque Apollinaristarum impudentiam iis notam faceret, alter ut eos laudaret, quod eorum communionem aperte rejecerant.

V. Præter hæc, quæ feliciter confecta vidit, Dorotheum non neglexisse Episcopi sui Meletii causam, tum verisimile est, tum Basilius probat in eadem ad Petrum Alexandrinum epistola, quin potius eam vehementiori, quam forte par erat, studio ab eo tractatam discimus ex his ejusdem Basilii verbis: *Nos autem in tristitiam conjecit frater noster Dorotheus, quod ut ipse scripsisti, non omnia leniter, & mansuete dixerit dignitati tuæ. Is reversus mihi narravit, quos coram Damaso reverendissimo Episcopo cum tua præstantia sermones, disputationes, habuisset, ac dolorem mihi afferebat, cum diceret numeratos in Arianis fuisse religiosissimos fratres comministros nostros Meletium, & Eusebium:* Forte itaque cum Dorotheus vehementior esset, quam deceret, ac Meletii præ Paulini communionem retinendam contenderet, Petrus, qui Athanasii vestigiis inhærens a Paulino stabat, ut disputatoris vehementiam retunderet, objecit iterum tum retentam a Meletio, & Eusebio cum Acacio, atque Arianis societatem, tum præterea, quod cum Homousion præferrent, ab Homousio recedere viderentur, atque ad Arianos ipsos transire. Hæc enim quæ tunc invaluit suspicio, deinceps etiam diu permultis hæsit, ac Hieronymum induxit, ut in Chronico scriberet, *Meletium* in Antiochena Synodo, *Homousio, Anomæoque rejecto, medium inter hæc Homoeusion, Macedonianum Dogma vindicavisse:* ac causam dedit libro inter Athanasii opera impresso, qui inscribitur *Refutatio hypocrisis Meletii, & Eusebii Samosateni, & Sociorum adversus Consubstantialitatem.*

At Damasus ea, qua præditus erat sapientia, atque animi constantia, nihil decessit a concepta semel, definitaque sententia. Neque enim Ecclesiasticæ Disciplinæ ratio patiebatur, ut Paulinus, qui legitime ordinatus fuerat, ac nulla unquam hæreticorum communione se polluerat, qui magno animo, magnaque constantia, neque Valentis, neque Arianorum minis perterritus, Catholicam fidem palam professus fuerat, quem Hieronymus *Confessorem*, Rufinus *Virum Sanctum, ac per omnia Sacerdotio dignum appellat*, posthaberetur Meletio, qui Antiochenam Ecclesiam veluti præmium criminis obtinuerat, quamquam eorum societati renunciasset. Contra vero, atque ob hanc causam, quod Ario anathema dixisset, ac pro vera fide exul tunc esset, quæ a Petro Alexandrino tunc forte illatæ sunt veteres criminationes, minime effecerunt, quin Damasus cum Basilio, aliisque Meletii, & Eusebii communicatoribus societatem sacrorum servans, cum eodem etiam Meletio communionem misteriorum sacrorum retineret. Hinc

Dorotheum ipsum, & Sanctissimum Meletianarum partium presbyteros semel iterumque ad se missos perhumaniter suscepit, ac ad Sacra omnia admisit. Habitus itaque Meletius pro Catholico Episcopo fuit, at minime cum eo inita, & retenta arcta illa conjunctio, ac fraterna caritas, qua fruebantur, qui plena Romani Episcopi communione minime carebant, atque hæc cum Flaviano Meletii successore agendi ratio a Sede Apostolica deinde etiam servata est, donec cum eorum altero, transactione, de qua redibit sermo, cum altero vero Theophilo Alexandrino, & Chrysostomo conciliatoribus, controversia finem habuit. Hinc vero liquet, quam fallaci, captiosaque ratione utantur Dupinius, aliique ejus ingenii homines, qui hoc Meletii & Flaviani exemplo abutuntur, ut probent, in Ecclesia Catholica esse posse aliquando, qui extra Romanæ Ecclesiæ communionem sit. Quæ enim cum Meletio, & Flaviano non habebatur communio, non ea sacrorum misteriorum privatio fuit, sed arctæ illius Ecclesiasticæ societatis, & confæderationis, quæ Presbytero cum suo Episcopo, Episcopo cum suæ provinciæ Episcopis, ac cum Romano potissimum intercedebat, disjunctio: cujusmodi sunt, mutua Visitatio, formatarum, ac commendatitiarum commercium, in Conciliis consessus, ac alia quæ ad externam Ecclesiæ politiam attinent, ac quibus carere, gravissima iis temporibus pœna reputabatur (*a*). Hoc enim est, quod Sozomenus (*b*) scite indicat, cum ait Occidentales ob Flaviani ipsius ordinationem non mediocriter indignatos, *ad Paulinum quidem tanquam Episcopum Antiochiæ consuetas scripsisse epistolas, ad Flavianum vero nullas*. Hæc vero externæ societatis disjunctio, quæ aliquando latius porrigebatur, aliquando angustioribus finibus coarctabatur, non prohibebat, quominus illi, qui ita abstenti essent, in Ecclesiis, in quibus iis communio concessa erat, cum aliis etiam, cum quibus erat vetita, Episcopis communicarent. Hinc Theophilus Alexandrinus, cum Flaviano ipso, a quo Egyptus disjuncta erat Synodo Constantinopolitanæ cuidam adesse non dubitavit, nullaque est ratio, cur Tillemontius (*c*), mirari se dicat, quomodo illud ab eo fieri potuerit. Cæterum ut redeam unde diverteram, cum Damasus Dorothei sermones, & acriores etiam disputationes ipso Basilio teste patienter audierit, humani aliquid passus est Cæsareæ Episcopus alioquin Sanctissimus cum scripsit, *elatum illum, sublimem, & altius sedentem, audire non posse veritatem humi prædicantem* (*d*).

VI. Hæc vero cum ita sint, nunc Anonymi transfugæ sive oscitantia, sive mala iterum fides lectorum oculis exponenda est. Hic igitur primo loco nihil unquam tum Athanasio, tum Basilio, a Damaso rescriptum fuisse asserit, sive quia litibus propriis occupato nihil esset opus alienis, sive quia timuit ne Valentis Imperatoris, rebus suis nihil profuturam in se provocaret iram. Secundo litteras, quas Basilius scripserat, ab Evagrio Antiocheno tum Romam allatas, tum ab eodem ad Basilium relatas. Tertio hinc factum ait, ut Basilius omnem cum Romano Episcopo litterarum consuetudinem abruperit. Quarto ne quid vero interea religio detrimenti caperet, ab Athanasio postulasse, ut ad Damasum ipse scriberet, peteretque ut Legatos in Orientem mitteret. Quinto Occidentis Episcopos acceptis Basilii litteris, Meletium contra Damasi sententiam prætulisse Paulino. Sexto Presbyterum Sanctissimum ab Occidentalibus iisdem, in Orientem cum Sabino aliisque aliquot Clericis Legatum missum. Hæc enim omnia, quæ ille scribit, quam falsa sint, tum ex recensita a nobis rerum gestarum serie constat, tum præterea nos doceat, quæ deinceps indiligenti huic, mendaci, ac insulso scriptori in cæteris etiam fides haberi possit.

(a) Vid. Morin. exercit. l.2. Cap. 17. 18. 19.
(b) Sozom. lib. 7. Cap. XI.
(c) De Flavian. art. 7.
(d) Ep. 215.

CAP. XII.

GRATIANO AUG. IV. MEROBAUDE Coss. 377.
DAMASI XII.

Sanctus Hieronymus, qui ad Chalcidis eremum ante quinque circiter annos sese receperat, celebres hoc anno literas Damaso scripsit (a), quibus quærit an tres in Deo hypostases dicendæ sint, & quocum communicandum sibi Antiochiæ sit. Cur eas literas hoc anno, aut altero ineunte saltem, cum cl. Vallarsio scriptas censeam ratio ex iisdem constat. *Fremebat* enim cum scribebantur, *fulta Mundi præsidiis*, *Ariana rabies*; ac Hieronymus, cuinam Antiochiæ communicaret, incertus, sequebatur *Egyptios Confessores* in Palestina exules, quos in Damasi communione esse noverat, ab iisque *Sanctum Domini* expetebat. At anni sequentis Augusto mense, Valentis obitu *Ariana rabies præsidiis* suis omnino decidit nec ulli jam amplius, erant Egyptii Confessores in Syria exules, a quibus Hieronymus *Sanctum Domini* petere amplius posset, omnibus exilio solutis. Coustantius, qui has Hieronymi literas iterum impressas dedit, easque anno 380. jam labente exaratas putat, Egyptiorum Confessorum nomine Petrum Alexandrinum intelligit. At qui fuerint illi, ex Basilio jam vidimus, ipseque præterea Hieronymus aperte nos docet, qui ad eos veluti sibi viciniores pro *Sancto Domini Corpore* recurrebat: quamobrem vix puto fore, ut Coustantius interpretationem hanc suam, a vi genuina verborum, & temporum ratione alienam, eruditis probet. Cur vero tum Meletiani, tum Vitaliani dicerent, *hærere* se Damaso, non secus ac Paulinus, ratio minime a longe petenda est, ut visum fuit eidem viro docto opinanti Hieronymum respexisse legem de restituendis Basilicis a Theodosio latam, contentionemque inter Meletium, Paulinum, & Vitalem coram Sapore ea occasione habitam, quam Theodoretus narrat (b). Enim vero qui secum reputet, oportere eos, qui se Catholicos haberi volunt, Cathedræ Petri communione junctos esse, intelliget, quod idem Hieronymus ait: qui vero ab eo indicatam putant contentionem illam, minime advertunt, legem de restituendis Basilicis die x. Januarii anni 381. fuisse propositam, Saporem vero, cui mandatum a Theodosio fuerat, ut eam Antiochiæ exequeretur, vix ad Urbem illam ante Martium mensem venire potuisse. Nemo autem dixerit, Hieronymum tam sero Antiochia discessisse, ut disputationi illi adesse potuerit: siquidem, ut reliqua, quæ afferri possent argumenta prætercam, cum esset ille *Constantinopoli*, *& apud eloquentissimum Gregorium Nazianzenum* tunc ejusdem Urbis Episcopum (sive Episcopi loco eam Ecclesiam administrantem) *Sanctarum scripturarum studiis erudiretur*, *brevem de Seraphim tractatum dictavit* (c), quem deinde publicatum dicavit Damaso. Pammachio autem, & Oceano librum illum *ante viginti annos* dictatum scribit (d). Si vero eam ad Pammachium, & Oceanum

(a) Epist. 15. 16. Ver. edit.
(b) H. E. lib. 5. cap. 3.
(c) In Isai. cap. 6.
(d) Ep. 84. cap. 3. Ver. edit.

num epistolam anno 399. scriptam esse inter eruditos convenit (*a*), necesse est, ut illum anno saltem 379. moram in regia urbe traxisse dicamus. Cæterum quæ Theodoretus dicta factaque inter Meletium, Paulinum, ac Vitalem in ea disputatione scribit, vel pro ejus erga Flavianum studio conficta sunt, ut Baronius censet (*b*), vel ut alii putant, res diversas, diversoque gestas tempore indiligenter miscuit.

Sed ut ad institutum redeam, siquis epistolam ipsam legerit, facile intelliget, quæ sit ex S. Hieronymi sententia Apostolicæ Sedis auctoritas, ac quam indeficiens in fidei quæstionibus definiendis judicium. Pauca referam, ut hoc constet: *Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam desuper textam, minutatim per frusta discerpit, ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam consulendam censui. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, idest Cathedræ Petri communione consocior. Super illam Cathedram ædificatam Ecclesiam scio,...* Qui itaque ajunt Hieronymum consuluisse Damasum, sive ob Romanæ Ecclesiæ, in qua baptizatus fuerat, dignitatem, ac majestatem, sive quod eam sequeretur universus Occidens (*c*), id agunt dumtaxat, ut animum præjudiciis sane occupatum prodant. *Petrum enim peculiariter inter cæteros elegit Christus, ut eum gentes in fidei controversiis non audirent solum loquentem, sed etiam crederent. Ita enim cum Petrus sententiam edixisset, tacuit omnis multitudo Petro definienti consentiens, ut act. 15. a Luca refertur* (*d*). Hinc Sanctus Doctor addit: *non novi Vitalem, Meletium respuo, Paulinum ignoro:* Nulli enim, quicumque ille sit, a Deo concessum est, ne in fide deficiat, præterquam Petro, ejusque Cathedræ Hæredi, quem proinde cum de Dogmate res est, veluti unum fidei magistrum respicit, & agnoscit. Hic verò cum sit obvius horum verborum sensus, frustra Tillemontius quærit, cur Hieronymus Paulinum ignorare se dicat, qui illi non cognitus, & familiaris esse non poterat, Paulinum enim Hieronymus ignorat præ Damaso, Antiochenum scilicet Episcopum, qui falli poterat præ Romano Pontifice falli nescio, siquidem statim addit, *quicumque quisquis ille sit tecum non colligit, spargit.*

Quæstio illa de tribus hypostasibus, post *Alexandrinum juncto Occidente Concilium*, Eusebio nempe Vercellensi, ac Lucifero Calaritano Apostolicæ Sedis Legatis composita fuerat. Athanasius enim, *utraque parte leniter ac benigne accita, verborumque Sententia diligenter, & accurate perpensa, postea quam concordes reperit, nec quantum ad Doctrinam ullo modo inter se diffidentes, ita rem transegerat, ut nominum usum concedens rebus eos constringeret* (*e*). Cur igitur ea potissimum recrudescere visa est circa hæc tempora, ratio minime a longe petenda est. Nam postquam Damasus Paulini communionem elegerat litteris ad eum scriptis, Eusthatianos quibus ille præerat, de conjunctione cum Meletianis ineunda cogitasse, atque in eum finem Terentii Comitis tunc Antiochiæ versantis operam adhibuisse vidimus. Basilius itaque, aliique Meletiani, qui merito timebant fore, ut ii qui a Meletio stabant, ab eo tunc exulante facile abscederent, ac Paulino præsenti accederent, ut huic conjunctioni suis partibus minime profuturæ impedimentum aliquod afferrent, totis iterum viribus trium hypostaseon dicendarum necessitatem tueri cæperant, ac trium Personarum Vocabulum veluti Sabellianismi vehementer suspectum explodere. Hinc idem Cæ-

(a) Vid. cl. Vallars. in præf. ad Hier. epist. Fontan. S. A. lib. 5. cap. 3.
(b) Ad ann. 378.
(c) Tillem. in Hieron. art. 16.
(d) Melch. Can. de loc. lib. 6. cap. 3.
(e) Nazianz. Orat. 21.

Cæsariensis Præsul, qui de tribus hypostasibus ne verbum quidem fecerat, cum de reducendis ad Meletium Paulinianis ad Athanasium scripserat, atque eos proinde tres Personas, & unam hypostasim professos, recipere paratus erat, in litteris ad Terentium deinde missis, ait, *Paulinum dum unam hypostasim ac tres perfectas Personas admittit, a Sabellio minime discedere, qui unam pariter hypostasim, ac tres personas admiserat: quæstionem propterea de tribus hypostasibus levis momenti videri non posse, sed latissimum hæreticis campum ad detrahendum de Ecclesia apertum iri, si qui unam cum Sabellio hypostasim profitetur, Ecclesiæ Antiochenæ principatum, contempto Meletio obtineat* (a). Hæc omnia acute perspexit nuperus doctissimus tertii operum Basilii tomi Editor, qui propterea hæc scribit: *Non id agebatur, ea scilicet concordia, ut Schismati Antiocheno finis imponeretur, & ad legitimum* (ut ipse quidem opinatur) *Pastorem Meletium oves redirent. Si tanti commodi spes affulxisset, certo scio Basilium omnia paci, ac charitati posthabiturum fuisse ac libenter suscepturum Paulini plebem, ac Clerum, etiamsi unam hypostasim admitterent. Sed Paulini amicorum consilia omnia eo spectabant, ut Paulinus exclusɔ Sancto Meletio solus Antiochiæ præesset. Non immerito ergo cum Paulino communionem ineundam negabat, quippe cum iniri non posset, quin Meletius rejiceretur, qui solus Antiochiæ legitimus erat, Episcopus* (b). Id quo erga Apostolicam Sedem, ac tot Sanctissimos Occidentis Episcopos obsequio affirmet, quibusve præterea rationum momentis hæc probet, viderit clarissimus Auctor. Nunc ut eo redeat, unde diverterat oratio, Flavianus, ac Diodorus Antiochenæ Meletianorum, seu Campensium Ecclesiæ Duces, Basilii litteras, atque auctoritatem, tunc iterum obtendere cœperunt, Paulini asseclas *cauterio unionis inurere*, Sabellianæ hæresis reos traducere, atque eo pacto suos a conjunctione cum iis ineunda deterrere. Hæc vero est caussa, cur ea contentio iterata fuerit in Constantinopolitano Concilio post Meletii obitum, veluti ad Paulinum ab Episcopatu Antiocheno repellendum, comparata, & in primis accommodata, ut colligi potest ex Gregorii valedictoria ad 150. Patres *Desinant*, ait enim, *qui de his inter se contendant, ineptire, perinde ac si fidei nostræ pietas in nominibus, non in rebus consistat ...., quid igitur Vobis hypostases volunt, aut Vobis personæ? Nimirum tria esse, quæ dividantur non naturis, sed proprietatibus: optime; an fieri potest, ut quidam magis inter se se concordent, atque idem dicant, quam cum ita sentiunt, tametsi alioqui Syllabis discrepent?* Enim vero cui bono Nazianzenus rem illam egisset iterum, si non erant, qui eandem contra Paulinum cantionem iterum canerent?

II. Quid Damasus Hieronymo responderit, certo non constat, cum ad nos Damasi litteræ non pervenerint. At cum ille sub hujus anni finem, aut alterius initium scribat iterum ad Marcum Presbyterum, hæreticum se judicari, quamquam idem dicat, ac credat, quod *Damasus, & Petrus Alexandrinus* & credunt, & ore exprimunt, cum præterea Presbyter a Paulino Antiocheno ordinatus deinde fuerit, idque per hæc ipsa tempora contigerit ut Cl. Vallarsius invicte probat (c); hinc apparet tum factam illi a Damaso facultatem, hypostasim unam, ac tres personas profitendi, tum præscriptum, ut cum Paulino communicaret: neque enim, qui *Paulinum* ipsum *ignorare* se paulo antea profitebatur sacram ab eodem ordinationem accepisset citra sibi præscriptam, a Romano Pontifice legem.

Eo-

(a) Epist. 214.
(b) Præf. ad tom. 3. §. 3.

(c) Vit. Hier. cap. XI.

Eorum itaque sententiam, qui Damasum *hypostaseos* voce ad designandas Personas usum aliquando fuisse asserunt, erroneam esse constat ex Hieronymo ipso: siquidem ad Marcum Præsbyterum deinde ait: *Hæreticum me cum Occidente, hæreticum cum Egypto, idest cum Damaso, Petroque condemnent. Quid unum hominem exceptis sociis criminantur? Si rivus tenuiter fluit, non est alvei culpa, sed fontis.* Hieronymo præterea accedit Acacii Beroæ in Syria Episcopi testimonium, ex quo scimus Paulinum a tribus dicendis hypostasibus abstinuisse, ut piissimos Occidentis Episcopos sectaretur (*a*). Cum itaque Damasus a tribus dicendis hypostasibus abstinuerit, magnus Baronius (*b*), merito Theodoretum rejicit scribentem, Meletio a Sapore, Arianorum Ecclesias adjudicatas ea de causa, quod Damasus non secus ac Meletius ipse, unam Trinitatis substantiam confitens, tres hypostases diserte prædicaret (*c*). Hinc quæ in aliis Damasi ad Paulinum litteris leguntur verba, *unum Deum in tribus hypostasibus* (*d*), purum ejusdem Theodoreti putumque additamentum sapiunt, quæ propterea a latinis omnibus exemplaribus absunt. Nec vero id insolens huic Scriptori est: nam cum in Illyricana Synodo, cujus alibi a nobis mentio facta est, congregati Præsules aperte professi fuissent cum reliquis omnibus Latini Imperii Episcopis, *eamdem substantiam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti in tribus esse Personis*, Theodoretus, qui eas literas in Græcum versas recitat (*e*), statim addit τοῦτ' ἔστιν ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσιν quod itidem apertum ejusdem glossema est.

III. Prius quam ab his Hieronymi litteris discedam locum ex iis afferam, quod illum haud recte sæpius acceptum viderim: ait itaque, *Trium hypostaseon ab Arianorum Præsule, & Campensibus, novellum a me homine romano nomen exigitur.* Sunt qui disjunctionem illam & omittendam censeant, ac sub *Arianorum Præsule* Meletium unum intelligunt, qui eorumdem Arianorum manu evectus ad Cathedram Antiochenam fuerat: aliis verò placet, ut legamus *sub Arianorum prole Campensibus*, ajuntque Meletianos Arianorum prolem non sine probabili ratione a Hieronymo dici posse. Ego vero opinor, aliud nihil eumdem Hieronymum hoc loco velle, quam se revera tum ab eodem Arianorum Præsule, sive Euzojus ille fuerit sive Dorotheus, tum a Campensibus, Meletianis scilicet ob eam causam vexatum; ideoque nihil a veteri lectione movendum. Neque enim minoris Arianorum quam Meletianos intererat tres hypostases dici, eratque una eademque omnium causa, quamquam non idem omnium finis. Hinc in alia epistola, *Campenses cum Tarsensibus, hæreticis copulatos* ait, quia Meletianarum partium duces, vires cum hæreticis Arianis, & consilia in ea contentione conjunxerant. Falluntur itaque meo judicio, qui *cives Tarsenses* hoc loco ab Hieronymo *hæreticos* dictos putant, ac in hujus rei perquirenda causa laborant. *Campenses enim cum Tarsensibus* idem Hieronymus jungit, quia Flavianus, & Diodorus, qui Silvani Tarsensis Episcopi alumnus fuerat, Meletianarum partium Catholicis conjunctim præerant; uterque vero cum *hæreticis copulatus* videri poterat, tum quod unam cum Arianis eandemque causam in tribus hypostasibus tueri videbantur, tum quod Theodoreto (*f*), ac Philostorgio testibus, promiscua erat inter Meletianos, & Arianos *precationum, hymnorum, consultationum, aliorumque omnium, si mysticum Sacrificium* excipias, *Sacrorum* com-

(a) Apud Cyrill. ep. 13.
(b) Ad ann. 378. num. 37.
(c) Lib. 5. cap. 3.
(d) Apud Theodor. lib. 4. cap. 8.
(e) Lib. 4. cap. 8.
(f) Theodor. Hist. E. lib. 2. cap. 24. Philost. lib. 3. cap. 14.

communio. Quid enim Tarsenses, si qui fortè hæreticis adhæserant cum Antiochenis Catholicis, commune habuere, ut eos Hieronymus hoc loco præ cæteris omnibus expressos velit. Hoc iterum Hieronymus ipse indicat, in epistola ad Marcum Presbyterum, cum ait, *Sabellianæ impietatis arguor, cum subsistentes, veras, integras, perfectasque personas pronuncians: si ab Arianis, merito: si ab Orthodoxis, qui hujusmodi arguunt fidem, orthodoxi esse desierunt*. Utramque enim factionem notat, a qua molestias illas ferre cogebatur. Hinc vero colligi etiam aperte potest, hæc Antiochiæ gesta fuisse, antequam Meletius eo iterum reversus esset, atque ideo has epistolas, eo quem dixi anno scriptas esse oportere.

IV. Nunc quærendum restat, cur Hieronymus Vitalem pro Catholico habuerit, atque eum numeret inter Episcopos, qui Damaso *hærere* se dicerent. An vero Romano Pontifici *hærere* Hieronymo videri poterat, qui Apollinario parebat, atque ordinatus ab illo fuerat, ab Ecclesia jam projecto? Ego sic existimo, Vitalem ordinatum ab Apollinario fuisse, non diu postquam a Damaso rediit cum communionis litteris; idque dolo malo, atque eum in finem, ne a Paulino cogi posset ad subscribendam formulam, quam illi a Damaso transmissam noverat. Ne vero vaferrimus homo malam de se suspicionem injiceret, Paulinum Sabellianismi incusare, atque ejus communionem palam ejurare deinde cæpit. Rem narrat Epiphanius (*a*), qui Antiochiam se se contulerat anno 376., ut utrumque inter se conciliaret. Interea vero Apollinarius, ac Timotheus ab Ecclesia ejecti, ac eorum, asseclarumque hæresis a Damaso cum Romana Synodo proscripta est. At Vitalis Damaso sese hærere dicebat, non secus ac Meletius, ac Paulinus, sive quia ejus rei fama nondum Antiochiam pervenerat, cum Hieronymus scriberet, sive quia nominatim, ut cæteri, minime damnatus, fultus prætterea communionis literis, quas olim a Damaso surripuerat, ac simulatione virtutis, & religionis, pro Catholico sese gereret, & Ecclesiam falleret. Hunc profecto ludum deinceps etiam diu lusisse discimus ex Ambrosii epistola ad Theodosium Imperatorem, atque a secunda Nazianzeni ad Cledonium quas expendi diatr. 2. cap. 4. ex iisque non obscure colligimus vaferrimum illud caput nunquam fuisse ab Ecclesia aperte projectum, atque inter hæreticos proclamatum.

V. Diximus Petrum Alexandrinum hoc anno ad Ecclesiam suam reversum. Itaque litteras illas, quas a Damaso secum attulit, quæque perierunt, hoc anno scriptas fuisse oportet. Earum mentio est tum apud Socratem, tum apud Sozomenum (*b*), qui eodem tempore, quæ illarum vis esset, nos docent, cum eorum alter & consubstantialis fidem, & Petri in Sedem Alexandrinam collocationem; alter vero ordinationem a Damaso confirmatam scribit, atque ita uterque ejus, quæ Romano Pontifici inest, aucto itatis specimen Damasum dedisse fatetur. Huc sane respexisse liquet Eutherium Thianensem, & Helladium Tarsensem Episcopos, qui ita ad Xixtum scribunt: *Et olim sæpius ex Alexandria hæreticis zizaniis insurgentibus suffecit vestra Apostolica Sedes per Universum tempus istud, ad mendacium convincendum, impietatemque reprimendam, & corrigenda, quæ necessarium fuit, muniendumque orbem terrarum ad gloriam Christi, tam sub illo ter beato Episcopo Damaso, quam pluribus aliis* (*c*). Hæc autem cum Lupus adnotasset pertinere ad Petri Alexandrini in Sede confirmationem, Luciique Ariani damnationem, Baluzius eum errare vehementer inquit, cum Damasus non solus, sed cum Concilio Ita-

(a) Her. 77. cap. 20.
(b) Socr. lib. 4. cap. 37. Sozom. lib. 6. cap. 39.
(c) Lup. in Sinodic. cap. 117.

Italiæ, & totius Occidentis Lucium damnaverit (a). Unde autem Synodum illam Baluzius ex omnibus Occidentis Episcopis collectam probet, ipse viderit: ego enim præter Petrum ipsum, ex Suburbicariis, atque iis, qui Romano Pontifici præsto esse solent, Episcopis compositam fuisse crediderim. Cæterum inepta prorsus observatio est, quamquam alii, qui non æquo in Sedem Apostolicam animo sunt, ea uti soleant. Nam quæ fuerit in Romana Synodo Episcoporum Italiæ auctoritas, ipsi aperte explicant, ut nemo melius, cum ad Clericos, & Monachos Orientales hæc scribunt: *Quoties intra Italiam propter Ecclesiasticas causas, præcipue fidei, colliguntur Domini Sacerdotes, consuetudo retinetur, ut successor Præsulum Sedis Apostolicæ ex persona cunctorum Italiæ Sacerdotum, juxta sollicitudinem sibi Ecclesiarum omnium competentem cuncta constituat, qui caput est omnium* (b). Nam qui cuncta constituit, ad illum ex eorum Episcoporum sententia pertinet decernere, quid faciendum ab aliis sit.

CAP.

(a) Collect. Concil. nov. p.817. not. c. Conc.tom. 5. Ven. edit.
(b) Concil. Rom.II. sub Felic. contr.Acac.

C A P. XIII.

VALENTE VI.
VALENTINIANO II. AUG. COSS. 378.
DAMASI XIII.

Hic annus clarus est in Ecclesiastica Historia ob partam Ecclesiæ pacem Valentis obitu. Cæterũ quod ad Damasi res gestas attinet, ejus potissimum studio referri potest, quod Gracchus, *cum Præfecturam gereret Urbanam, speleum Mitræ, & omnia portentosa simulacra, quibus Corax, Gryphus, Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater initiantur, subvertit, fregit, excussit* (a), Baronius, ut hoc factum conferat in annum 383. quo Gracchus P. P. fuit, Hieronymum errasse, Urbanamque loco Prætoriæ Præfecturam scripsisse putat. At Gothophredus, Pagius, ac Tillemontius rem narrant ad annum 376. & 377., quo Gracchum Urbanam eamdem Præfecturam gessisse colligunt ex duabus illi inscriptis legibus Theodosiani Codicis (b). Altera enim data est Valente V., & Valentiniano AA. Coss. anno scilicet 376., altera vero Gratiano Augusto IV., & Merobaude Coss. anno nempe 377., ajuntque non obstare huic sententiæ, quod utraque ad Gracchum PP. inscripta sit: inscriptionem enim in mendo cubare censent, eamque corrigendam ex Codice Justinianeo, quo lex illa prima ad Gracchum P. V. directa legitur; quod etiam probatur ex Ms. Wurceburgensi Theodosiano Codice, qui Cl. Rittero teste, loco PP. habet ad Gracchum P. V. At Philippus a Turre Adriensis Episcopus cujus ego sententiam sequor, Gracchi Præfecturam Urbanam, ac Mithræ excidium ad hunc annum revocat (c). Observat enim anno 376. eo Magistratu functum fuisse Rufinum, cui in Junio mense data est lex. 3. de Off. P. V., quam Codex Justinianeus recitat. Sequenti anno ac post Rufinum, Urbis Præfecturam Probianum administrasse constat ex Theodosiano Codice l. 3. tit. 2, lib. XI., quæ Septembri mense data legitur. Quamobrem unus Graccho locus esset, inter Januarium scilicet, & Septembrem menses, quod idcirco intermedium spatium Tillemontius illi adtribuit (d). At si Probianus Graccho successerat in Septembri, ut Tillemontius putat, cur iterum eidem Graccho inscriptam legimus in Codice Justinianeo legem, *ne in sua causa quis judicet*, datam *Kal.* Decembris Valente VI., & Valentiniano II. Coss. anno nempe 378. Restat itaque ut dicamus errorem Codici Justinianeo irrepsisse: at cur non potius Codici Theodosiano contigisse potuit? Id ego libentius inducor ut credam, quia Ms. Wuceburgensis Codex legem illam Valente, & Valentiniano Coss. lectam ait, sed consulatus annum silentio præterit, quæ proinde ad utrumque referri potest; atque nihil impedit, quominus Gracchus implere debeat, annum illum, quo nullus apud Panvinium & Blanchinum Præfectus notatus legitur.

II. Huic itaque egregio facinori, quin Damasus manus admoverit, ego minime dubito, erat enim Episcopi munus tum baptismum conferre, tum

I ba-

(a) Hier. epist. 107. Ver. edit.

(b) L. unic. lib. 1. tit. 2. & L. 3. lib. 9. tit. 35.

(c) Differt. de Mitr. cap. ultim.

(d) De Gratian. art. 5.

baptizandos probare per aliquod aut tempus, aut factum, antequam ii ad baptismi gratiam admitterentur (*a*). Hinc cum Hieronymus scribat, Gracchum monstruosis destructis simulacris, *his quasi obsidibus præmissis impetravisse baptismum Christi*, facile intelligimus hanc illi a Damaso propositam conditionem fuisse pro eo consequendo. Nam cum Præfecto Urbis inter cætera, ludorum ac spectaculorum cura, ac disciplina incumberet, quæ Cypriano teste (*b*) cum vix idololatriæ crimine, aut periculo carere possent, eum pro recepto Ecclesiæ more a baptismo repellere videbantur; æquum proinde, ac e bono religionis fuerat, ut antequam admitteret ad gratiam, majus aliquod, ac constantis in proposito voluntatis argumentum, Damasus in Graccho quæreret. Quo loco Urbis positum esset Mithræ spelæum, quod Gracchus destruxit, affirmare vix ausim, quamquam minime dubitem, quin celebri, & præcipuo. Forte vero in Capitolio ipso, atque in ea parte, quæ aquilonem spectat; quo Adriensis Episcopus subterraneum repertum templum, ac Mitræ simulacrum ex Grutero refert (*c*), eaque omnia ut & inscriptionem se vidisse Ricquius & Pignorius affirmant (*d*). Cæterum Damasus hanc a Graccho rem petere, ac Gracchus eo facilius præstare debuit, tum quod Constans aras, & idola Romæ destrui jusserat (*e*), tum quod Gentiles Socrate teste (*f*), mithriacis Sacris ad magicas artes, & divinationem abuterentur, quæ gravissimis Christianorum Principum constitutionibus prohibita fuerant (*g*). Hinc Nazianzenus in Carmine ad Nemesium, *Mithræi fani scelera, orgiaque haud memoranda* execratur, ac S. Paulinus eos jure merito perstringens ait,

Quid quod & Invictum spelæa
sub antra recondunt.
Quemque tegunt tenebris, auderit hunc dicere solem,
Quis colat occulte lucem, sidusque supernum.
Celet in infernis, nisi rerum causa malorum (*h*).

III. Sirmondus in lucem protulit Romani Concilii litteras inscriptas ad Gratianum, & Valentinianum, nec non Gratiani ejusdem, & Valentiniani rescriptum ad Aquilinum Vicarium, in quo iisdem de rebus agitur, de quibus in ejusdem Concilii litteris (*i*). Pagius, Tillemontius, ac cæteri fere omnes tum Romanum hoc Concilium, scriptasque ab eo litteras, tum Gratiani rescriptum referunt ad hunc annum, nulla alia prorsus ratione, nisi quia cum nulla neque in Romani Concilii litteris, neque in Imperatorum rescripto aut Valentis, aut Theodosii mentio sit, intermedio proinde tempore, quod ab alterius obitu ad alterius electionem elapsum est, hæc contigisse oporteat; quæ levissima prorsus conjectura est, nam neque semper omnium Imperatorum nomina exprimebantur in litteris, quæ ad eos pro rerum opportunitate scribebantur, neque id necesse videbatur, cum satis esset, ut litteræ, aut rescripta eorum Principum nomen præferrent, quorum erat iis in locis imperium, ac potestas, quod, (ne ego non necessario labore defungar) ex Symmacho colligi potest. Deinde quot sunt in Codice Theodosiano leges, ac edicta publice recitata, quæ unius, aut alterius ex Imperatoribus nomine sæpe careant? Percurrat tantum apud. Gothofredum chronologiam legum sub Valentiniano, Valente, ac Gratiano editarum, videatque Reinesii epi-

(a) Bingham. lib. X. cap. 1. §. 3. & 5.
(b) Cyprian. de spectac. *quod enim spectaculum sine idolo, quis ludus sine sacrificio, quod certamen non consecratum mortuo?*
(c) Cap. 5.
(d) Ricq. De Capitol. cap. 42. Pignor. adnot. ad Cartar. de Deor. imagin. p. 506.
(e) L. 3. de Pagan. Cod. Th.
(f) Lib. 3. cap. 2.
(g) Vid. Vulp. Vet. Lat. lib. 4. cap. 7.
(h) Carm. ultim. Ver. 112. Veron. edit. Vide etiam virum doctum Banuerium Mitholog. lib. 7. cap. 12. tom. 3.
(i) Append. ad Cod. Theod. tom. 1 p. 422.

epistolam 19. qui quam imbecillum sit hoc probationis genus, exploratum habere cupit. Plura itaque sunt, quæ me impellunt, ut Romanum hoc Concilium ab hoc anno removeam, atque ut in aliud tempus transferam. Primum, quod vix fieri potuit, ut tam brevi intervallo temporis, quod a Valentis obitu ad Theodosii electionem interjacet, Romanum illud Concilium Gratiano scribere, ac Gratianus rescribere potuerit, tam longe tum positus, ac aliis iisque gravissimis reipublicæ negotiis distentus. Prælium enim, quo Valens occubuit, die 9. Augusti initum est, & acceptæ cladis nuncius ad Gratianum delatus a Victore fuit, qui fuga elapsus, per Macedoniam ad eum se receperat, in Dacia eum exercitu positum. Quantum vero residuum est temporis, ut Romam de Valentis obitu nuncius afferri, ac deinde ea omnia, quæ reliqua sunt, fieri potuisse credatur ante Theodosii electionem, quæ die 16. aut 19. Januarii subsequentis anni publicata est? Secundo Gratianus post Valentis cladem cum Sirmii constitisset, temporum necessitate coactus, legem dedit, qua Manicheis, Eunomianis, ac Photinianis exceptis, cæteris cujuscumque religionis hominibus permisit, ut *secure, & libere conventus in Ecclesiis* propriis *agerent*. Hujus legis testis est Socrates (*a*), Sozomenus (*b*), ac Suidas, cujus verba Gothofredus recitat (*c*), quamquam eam sequenti anno iter faciens, Ambrosii, ut par est credere, consilio obsequutus revocaverit (*d*). Qui igitur fieri potuit, ut aliam huic omnino contrariam eodem hoc tempore dedisse videatur? Nam quæ Aquilino Vicario inscripta est, alteram tollit omnino.

Postremo rerum aliquot gestarum series, quæ in ejus Concilii epistola narratur, minime patitur, ut illud hoc anno celebratum censeri possit. Ne vero alio loco dicta repetam, vide si placet, ad ann. 380. Cap. 15.

I 2 CAP.

(a) Lib. 5. Cap. 2.
(b) Lib. 7. Cap. 1.
(c) Ad lib. 4. de hær.
(d) Vid. lib. 5. eod. tit.

CAP. XIV.

AUSONIO, ET OLYBRIO Coss. 379.
DAMASI XIV.

Acta itaque, ut diximus, Gratiani lege Catholicis Episcopis ad Ecclesias suas redeundi copia, S. Meletio ea inter primos uti licuit; siquidem ejus exilii locus circa Nicopolim fuerat Armeniae Metropolim, quae Antiochia non longe aberat. Statim vero ac reversus est, concordiae studuit, proposuitque ad eam sarciendam, ut greges ambo Episcopi jungerent, atque in commune pascerent, sive ut communi auctoritate Ecclesiam illam administrarent (a). Hanc conditionem, cum Paulini pars meritο rejecisset, alia oblata est, quae cum omnibus placuisset, transacta res fuit, ac populus ad unitatem, sacrorumque societatem rediit. Conditio vero, quae tunc pacis beneficium attulit, haec fuit (b). Ut ii scilicet, qui ad regendum Episcopatum idonei videbantur, sperabanturque, jurejurando se adstringerent, neque ambituros se, neque oblatum Episcopatum suscepturos, quamdiu alteruter sive Paulinus, sive Meletius in vivis essent, sed ut is, qui e duobus superstes esset, sedem illam solus obtineret. Theodoretus igitur, qui concordiam a Meletio oblatam, a Paulino rejectam scribit, nimio suo, ut saepe solet, erga Flavianum studio indulsisse visus est, frustraque Tillemontius causas quaerit, quibus illum purget (c). Huisce siquidem pacti, ac juramenti aperta est apud Nazianzenum mentio in oratione XIV. quam pro pace habuit in Constantinopolitana Ecclesia, paulo antea quam illi Cathedrae valediceret, siquidem haec ejus verba eo respiciunt. *Pax amica non re dumtaxat, sed nomine quoque ipso jucunda, quam nunc populo dedi, ac recepi; haud scio an sinceram ab omnibus vocem, spirituque dignam, an non potius PUBLICA PACTA DEO TESTE VIOLATA, quo gravior sit nostra condemnatio*. Socrati praeterea & Sozomeno, quorum major, quam unius Theodoreti auctoritas est, fidem adstruit Sancti Ambrosii Aquilejensis Concilii nomine scribentis testimonium, quod alio loco expendam.

II. Rebus itaque hoc pacto Antiochiae compositis, Meletius ex Episcopis communione sibi junctis Synodum cogit. Cui Synodo praeter Eusebium Samosatenum, Pelagium Laodicenum, Eulogium Edessenum, Zenonem Tyri, ac Diodorum Tarsi, quorum nomina in fragmento, quod Holstenius, ac deinde Coustantius edidit, expressa sunt, alii 146. Episcopi subscripserunt, quorum memoria periit, praeterquam Gregorii Nisseni, qui se Concilio illi adfuisse aperte testatur duobus in locis, quos Baronius (d) recitat. Ejus Synodi acta, ingenti rei Ecclesiasticae jactura tempus abripuit. Hoc tamen constat, recitatas in eo fuisse Damasi literas, tum eas, quae primo ad Illyricos missae fuerant ex Romana prima ejusdem Synodo, ac deinde ad Orientales per Sabinum allatae; tum quas a secunda ac tertia Synodo anno scilicet 374. ac 376. exeunte, aut altero ineunte scriptas, Do-

(a) Theodor. H. E. lib. 5. cap. 3.
(b) Soc. lib. 5. cap. 5. 3. Sozomen. Lib. 7. cap. 3.
(c) De Meletio not. 12. tom. 8. de Flavian. art. 3. tom. X.
(d) Ad ann. 379.

Dorotheus Præsbyter Orientalium Legatus, secum retulit ut diximus. Iis autem lectis Meletius primo loco, tum Eusebius Samosatenus, aliique deinde omnes subscripserunt verbis hisce, quæ digna sunt, ut observentur: *Consentio omnibus suprascriptis, ita credens, & sentiens, & si quis præter hæc sentit, anathema sit.* Ex his enim tum colligitur, quanti habitum perpetuo fuerit apud omnes Catholicos Sedis Apostolicæ in rebus fidei definiendis judicium, tum præterea an verum sit, quod Bossuetus ait, controversiam de Sancti Spiritus divinitate, quam Sozomenus (a) Romanæ Ecclesiæ judicio finitam dixerat, in Constantinopolitano deinde Concilio retractatam fuisse. Nam ut mea faciam verba viri clarissimi P.Orsi (b): *Cum totus Occidens, universa Egyptus, omnis Orientalis Ecclesia & omnes per universam Ecclesiam Catholici Episcopi, Damasi, & Ecclesiæ Romanæ, de Spiritus Sancti divinitate judicium amplecterentur, & Macedonianos tamquam manifestos hæreticos ab Ecclesiæ Communione repellerent, dirisque devoverent, ac sæpius repetitis anathematis jacularentur, quis æquo animo ferat, ut tam solemne judicium non adhuc omnino immobile, & irreformabile, sed adhuc retractationi obnoxium videretur?*

Blondellus ad hoc ipsum Concilium revocat pactum illud, quod Paulinum inter, & Meletium atque utriusque partem, initum fuisse diximus, quod tamen ante Blondellum magnus Baronius scripserat (c), cui Valesius etiam consentit. At Tillemontius (d), qui non potest adduci ut credat, concordiam illam tam frequenti gravissimorum Episcoporum numero confirmatam, in Constantinopolitano deinde Concilio irritam fieri, nulloque in pretio haberi potuisse, Blondelli opinionem rejicit, sed hæc Tillemontii ratio infirma prorsus & nullius momenti est; Nam primo, graviores, ac seniores Episcopi, qui Constanti nopolitanæ Synodo aderant, nihil innovandum cum Nazianzeno censebant, ut alio loco dicam: deinde, si ea concordia ab eorum pluribus probata antea, & confirmata non fuerat, cur Gregorius ipse pacem ab iis fractam, ac publicas Deoque teste confirmatas pactiones violatas doluit?

Hujus deinde Synodi acta ad Damasum a Meletio ipso missa fuisse oportet, cum eadem originalia in Romanæ Ecclesiæ Archiviis pridem servata fuerint. Hoc ipsum præterea nos docet Synodicus libellus his verbis: *Meletius suo in throno Antiochiæ, divinam, & sacram convocavit Synodum, quæ divinum confirmans Symbolum, & Marcellum, & Photinum & Apollinarium anathemate notans, divinam ad Damasum, & Episcopos Occidentis misit expositionem* (e). Quis autem Romam missus, dicam ad annum sequentem: nunc enim pauca de hujus Synodi tempore.

III. Hanc itaque eruditi omnes conferunt in annum 379. Enim vero ante hoc tempus profecto haberi non potuit, quia Eulogium Edessenum Episcopum ab Eusebio Samosateno ordinatum ad Ecclesiam, unde sub Valente pulsus fuerat, hoc ineunte anno reversum fuisse constat ex Chronico Edesseno, quod vir doctissimus Joseph Assemanus edidit (f). At qui Septembrem illi, aut Octobrem mensem adsignant, mihi videntur rem prorsus incertam, pro certa asserere. Quamquam enim Gregorius Nissenus eam congregatam scribat (g) nono aut decimo post obitum Basilii mense, ac sedata jam persecutione, quia tamen disputatur adhuc de Basilii die emortuali, nihil certi exculpi ex eo po-

(a) Lib. 6. cap. 22.
(b) Lib. 2. cap. 8. art. 2. tom. 1.
(c) Ad ann. 378. num. 26.
(d) De Meletio art. 13. num. 8.
(e) Synod. cap. 74.
(f) BB. O. tom. 1.
(g) Vit. Macr. tom. 3. pag. 187.

potest. Si Nazianzeno credimus (a), Basilius octo tantum annos in Episcopatu vixit: vel ut Nissenus ait, nonum incæpit. Quamobrem si annos ipsos numeremus ab ejus ordinatione, quæ a Petavio, Tillemontio, ac nupero operum editore in vita Basilii consignatur ad annum 370. (& si quo mense, quove die obscurum sit) vivendi finem fecisse debuit vir sanctissimus anno 378., & ut mihi videtur non diu post Valentis obitum, ac Gratiano solo imperante, sub quo & Hieronymus ejus obitum collocat (b).

Hanc vero sententiam, alia etiam gravissima, ni fallor, conjectura confirmat. Nam cum ille ad superos translatus est, Nazianzenus, *gravi ac periculoso morbo*, quo affictabatur, *ereptum* sibi fuisse doluit, *ut Sanctum Cinerem exoscularetur*, ac Nisseno cui scribit, cæterisque communibus amicis, consolando adesset (c). Non itaque longe ab iis aberat, cum hæc scriberet, quamquam Tillemontius, Floridus, ac Scriptor Vitæ Basilii, illum Seleuciæ Isauriæ tunc agentem, ac ex ea Urbe Constantinopolim recta profectum statuant. Horum enim doctissimorum hominum judicio, ipsius ego Nazianzeni auctoritatem potiorem habeo, qui Seleucia, quo secesserat, Nazianzum se reversum scripsit, questusque est, res ab eo, quo eas reliquerat statu, minime immutatas a se repertas. Siquidem cum Seleuciam se contulisset, *ibique tempus haud breve peregisset*, tum ut Deo vacaret, tum sperans fore, ut interea Nazianzenæ Ecclesiæ, cujus curam constantissime declinaverat, Episcopus aliquis præficeretur cum *reversus* est, *nil reperit horum*, *finxerat quæ mens sibi*; *fugisse*, *sed quæ putabat*, *hæc agmine oborta magno comperit negotia* (d), Ecclesiastica scilicet, quæ excutere optaverat; apertissima itaque sunt Nazianzeni verba, nec aliam quamquæ a Gregorio Presbytero in ejusdem Nazianzeni vita, & a Billio illis adtributa est, interpretationem ferunt. Statim itaque, ac reversus Nazianzum fuit, actum est iterum, ut ejus Ecclesiæ curam susciperet; at cum flecti nullo modo posset, Basilius, cæterique Provinciæ Præsules obtinuerunt, ut iret saltem ad regiæ Urbis Catholicos instruendos, & veræ doctrinæ in ea Ecclesia reliquas excitandas favillas. Hæc enim est causa, cur in oratione de laudibus ejusdem Basilii profiteatur, *non præter ejus sententium voluntatemque*, illud a se susceptum onus, atque hæc verba Gregorius Presbyter sic intellexerit, ut Cæsariensis Præsul Nazianzeno jam currenti *stimulos addiderit* eumque *ad spirituale hoc certamen inunxerit*. Sed cur argumentis utimur non necessariis, cum ille Constantinopolim se accessisse afferat, *Cappadocia relicta* (e). Constans itaque certumque est Gregorium Seleucia Nazianzum, & ad suos reversum, antequam Constantinopolim proficisceretur. Reliquum nunc est, ut eum ante Basilii mortem, inde minime abiisse probemus: at hoc una ejus ad Simplicium hæreticam pulcherrima epistola demonstrari potest. Ejus itaque irrequisitæ ac minime consentientis servum Basilius ante aliquot annos Episcopum ordinaverat; gravique deinde, & vehementi oratione ejusdem fæminæ furias, & convicia compresserat (f). At quæ eo vivente mutire amplius non auserat, vix defuncto, sæcularia judicia minari, atque iterum vehementer contendere cæpit, ut ordinatio illa antiquaretur. Gregorius igitur, cui ea de re matrona scripserat, lenissimo illam sermone demulcendam censuit, laudavitque propterea primo, quod de Basilio tunc *recens Defuncto* per honorifice loque-

(a) Carm. 64. num. 45.
(b) De S. E. cap. 116.
(c) Naz. Ep. 371.
(d) Carm. de vit. sua vers.

(e) Εγὼ δ' ἐπῆλθον Καππάδοκας γλωσσαλ-γῶν Η' πιστος ἔρεισμα τοις πᾶσιν δοκεῖ: Carm. de Epulc. ỷ.94.
(f) Epist. 115.

queretur; tum deinde ad negotium quod attinet, eam rogavit, ne Ecclesiam optimo illo Episcopo quodam veluti donario divitem expoliaret, majorem sibi laudem conciliatura rebus ea inconsulta gestis consensum accomodans, quam si antea rogata acquievisset. Quod si petat, ut servus ille, qui bona administraverat, rationes reddat, æqua illam postulare inquit: sin autem contendit, ut deponatur velut Sacerdotio indignus, hæc Coepiscoporum Provinciæ nomine rescribit: *Nos nec aliam quemdam ex iis, qui criminis alicujus rei sunt, incognita causa dimittimus, nec hunc dimittemus. Verum si quis aliquid habet, quod eum accuset; te præsente, simulque judicante, si ita libuerit, sin minus absente quoque, NOBIS JUDICIBUS EXPLORATUS, siquidem innocens inventus fuerit, etiamsi servus fuerit, absolvetur, si vero convictus fuerit condemnabitur* (a). Nondum itaque Nazianzenus ex Cappadocia pedem moverat, cum Basilio vix tunc defuncto hanc epistolam Simpliciæ scripsit, seque Judicem cum reliquis ejus Provinciæ Episcopis hoc in negotio sessurum obtulit: atque hæc insuper ratio est ut, cum in vicinia esset, purgare se debuerit apud Nissenum Basilii fratrem, cur ipsius funeri non adfuisset. Si itaque Gregorius Constantinopolim accessit post obitum Basilii, ipse vero eam Ecclesiam administravit *integro* fere *triennio* (b); si eam denique dimisit medio anno 381. vix elapso, fieri non potest, ut Basilius vitam protraxerit ad Kalendas usque Januarias anni 379., ejusque idcirco obitus dies revocandus erit ad annum 378., atque ad Julium mensem, vel Augustum. Rationes autem illæ, quibus alia sententia defendi solet, haud difficulter everti, aliaque rursus argumenta afferri possent, quibus confici videtur, tum illigari haud posse Basilii mortem anno 379., tum ad aliquot saltem menses Antiochenum hoc Concilium retrahi oportere. At cum perinde sit, quod ad nos attinet, utram eligas opinionem supervacaneo labore abstinebo, ut ad alia transitum faciam.

CAP.

(a) Ep. 38.

(b) Carm. de Episc. vers. 101. ἐπ' ἴσως ἔτων.

C A P. X V.

GRATIANO AUG. V.
THEODOSIO AUG. Coss. 380.
DAMASI XV.

Oc anno 3. Kalen. Mart. data est celebris l. 2. de Fid. Catholic. Acholio suadente, atque hoc a Theodosio sinceræ fidei testimonium forte exigente, antequam ille ad baptismum, quod ægrotans postulaverat, admitteretur. Causa vero, ob quam Sozomenus (*a*) legem illam datam memorat, aperte etiam demonstrat, quid Imperator intellexerit, cum subditos suos ad *religionem* revocat, *quam divinus Apostolus Petrus Romanis tradidit*, *quamque Pontificem Damasum sequi claret*, *& Petrum Alexandriæ Episcopum*: nempe ut Orientales sui in *varias sectas divisi*, intelligerent aliquando, quo se vertere possent, ne amplius in fide nutarent, ad Romanam scilicet Ecclesiam, quam divinus Petrus in fide instituerat, supremumque ejus Episcopum Damasum, quem Basilicorum libri ejusdem Apostoli hoc loco successorem vocant (*b*), ac Petrum Alexandrinum. At cum de Petro sermo est, cur nullam Theodosius Alexandrinæ Ecclesiæ mentionem facit? An forte Alexandrina Petri Ecclesia a fide tunc defecerat? nullo modo, sed ut intelligerent, quanta esset inter unam, alteramque Ecclesiam, atque inter utriusque Episcopos differentia, atque hanc cum suo capite conjunctam errare non posse, ut poterat, ac potuit altera. Hinc Petrus Alexandrinus nullam aliam ob causam propositus est Orientalibus pro exemplo quod sequerentur, quam quia cum ille Damaso, & Romanæ Ecclesiæ manifesta communione junctus esset, minime dubitari poterat, quin veram fidem profiteretur. Illi igitur errare convincuntur, qui cum rationum, & scripturarum pondere oppressi, Romanam Ecclesiam periculo errandi subtrahant, non idem de Romano Episcopo sentiunt, perinde ac si membra sine capite perfectum efficere corpus possent, aut dotes esse aliquæ in corpore præcipuæ, & excellentes, quæ non sint capitis, & a capite deriventur. Sed ne extra campum excurram, adisis Orsium hac de re optime disserentem (*c*), ego siquidem ad institutum redeo.

II. Dixi superiori capite, a Meletio missa fuisse Antiochenæ a se habitæ Synodi gesta. Quærendum nunc est, quis ea tulerit, quoque anno.

Alexander Hierapolitanus Acacio Beroeæ in Syria Episcopo hæc scribit: *Scit Sanctitas tua, sicut olim mihi per epistolam scripsit, quia, & in Roma coram S. M. Episcopo Damaso præsente tua Sanctitate, motum est de hæresi Apollinarii: & nobis duas naturas confitentibus, ut non divininitati passionem tribuamus, dicebant hi, qui erant Apollinarii, duos nos dicere filios* (*d*). Pagius post recitata hæc verba ita prosequitur. *Lupus in Scholiis ad illam epistolam, existimat sermonem hic esse de Synodo Romana tertia*, quam anno 375. ille habitam putat; sed *ut animadvertit Baluzius in notis ad eumdem, Acacius tunc non-*

(a) Lib. 7. cap. 4.
(b) Δάμασος ὁ καὶ διάδοχος αὐτοῦ δοξάσει.

(c) Tom. 3. lib. 15. art. 2.
(d) Apud. Lup. epist. 57. ad Concil. ephes. oper. tom. 7.

nondum erat Episcopus : huc usque detegere non potui , an Acacius sub hujus anni 378. finem vel anno 382., quo alia Synodus Romana celebrata, in occidentem venerit (*a*).

Ego vero Acacium neque anno 378., neque anno 382. Romam venisse puto: ad priorem enim quod attinet, constat illum ordinatum Episcopum circa ejus anni finem a S. Eusebio Simosateno ad suam Ecclesiam redeunte post Valentis interitum (*b*); quamobrem unusquisque facile cum Baluzio affirmaverit illum adesse non potuisse Romanæ Synodo, quam anno illo congregatam plerique frustra asseruńt, ut dictum est superius.

Quo minus vero dicamus, Acacium ivisse Romam anno 382. illud prohibet, quod *Damasus, ac cum eo cuncti Sacerdotes Occidentales, Theodorum Tarsi, & Acacium Berta Episcopos reos agebant*, ob ordinatum Flavianum Paulino superstite, *eosque pro excommunicatis habebant* (*c*); vix itaque fieri potest, illis paucis tantum elapsis ab ea ordinatione mensibus, rebusque, animisque adhuc exasperatis, Acacium ad Synodum Romam ire, Damasi, atque omnium Occidentalium Episcoporum conspectum subire voluisse, atque inter eos locum habere potuisse: hinc non legitur ejus nomen inter tres illos Episcopos, quos anno illo ab Orientalibus iterum Constantinopoli congregatis missos ad Damasum Theodoretus ait (*d*), nec ejus in literis tunc scriptis mentio est.

At si ad causas adtendimus, ob quas Acacius Romam mitti potuit, ac debuit, tum tempus, quo eo accessit, tum ejus Synodi, cui adfuit, annus haud difficulter statui poterit. Causa itaque duplex afferri potest; prima ut Meletius de pacto, quo inter ipsum ac Paulinum, atque utriusque partis Catholicos divisio sublata fuerat, Damasum, atque Occidentales Episcopos certiores faceret, atque ea ratione plenam atque apertam Apostolicæ Sedis communionem sibi, suisque conciliaret; ac præterea ut pactum illud Sedis ejusdem auctoritate, ratum, inconcussumque haberetur: neque enim ignorare Meletius poterat, sacris esse Canonibus interdictum, ne duo essent in una civitate Episcopi, atque eos Canones probe intelligebat valere oportere, nisi aliter supremo Ecclesiæ capiti ob graves rationes visum esset. Altera vero causa, eaque justissima fuit, ut ad eamdem Apostolicam Sedem ferret acta Antiochenæ Synodi, ex quibus Damaso perspecta fieret Meletii ipsius atque Orientalium illi communicantium fides, & obsequium erga definita ab eodem Damaso Dogmata, atque eo pacto æquior, tum Antiocheno huic Præsuli, tum cæteris omnibus fieret, quorum fides in suspicionem adducta aliquando fuerat. Hanc porro causam Synodicus libellus non obscure indicat allatis superiori capite verbis, quibus ait, ejusdem Antiochenæ Synodi *expositionem* ad Damasum, & Occidentales a Meletio *Missam*; atque hoc est multo probabilius, quam illud, quod Valesius ait (*e*) Legatos scilicet a Damaso Antiochiam missos, ut Synodo illi adessent, a quibus deinde acta ad Urbem relata putat, ut *in Scriniis* reconderentur.

III. Hæc vero cum ita sint, Berdensis Episcopus nullo alio commodiori tempore Romam venisse potuit, quam hoc anno, post confectam scilicet Antiochenam Synodum, cujus afferebat acta. Hic vero cum Romæ præsens esset, habita est quarta sub Damaso Synodus, cujus Alexander Hierapolitanus meminit, eique adfuit; adfuerunt itidem Apollinaristæ, quos etiam post Synodum illam Antiochenam, a qua damnati fuerant, Romam versus ut se purgarent, malamque cau-

(a) Ad ann. 378. ex n. 17. 18.
(b) Theodor. H. E. lib. 5. cap. 3.
(c) Sozom. lib. 7. cap. XI.
(d) H. E. lib. 5. cap. 8.
(e) Ad Theod. lib. 5. cap. 3.

causam pro hæreticorum more tueri pergerent, ab Oriente discessisse, verosimillimum est. Hæc vero illa ipsa est Synodus, quam Synodicus libellus post Valentis obitum a Damaso congregatam narrat his verbis: *Valens autem cum in Tracia adversus Gothos pugnasset, igne absumptus ad æternum ignem migravit. Valentiniano etiam defuncto, Gratianus filius pios ab exilio Episcopos revocavit, quo tempore beatus etiam Damasus sacram Romæ congregavit Synodum adversus Arianos Pneumatomachos, & alios plurimos hæreticos* (a). Neque enim existimare debemus, aut supremum illum Pontificem *innumeros ex diffusis Italiæ partibus* Episcopos convocare, aut hisce adesse potuisse, primis illis post Valentis obitum turbulentis temporibus, sed cum reddita Ecclesiæ pace, ac securitate, majori omnes cum libertate, ac religionis commodo, officio suo fungi poterant.

Fructum vero, quem ex ea legatione sibi proposuerat Meletius, uberrimum cæpit; nam Damasus & ratum habuit pactum illud, quo Antiochenum schisma sublatum fuerat, & Meletium ipsum in plenam communionem recepit non secus ac Paulinum. Hæc constant tum ex eo, quod Acacius ab eo missus Synodo sub Damaso adfuit, tum ex eo quod acta, & subscriptiones, quas ab Antiocheno Concilio attulerat, in Romanæ Ecclesiæ Archivo reconditæ fuerunt; constant hæc eadem insuper ex Gregorio Nazianzeno, & literis Aquilejensis Concilii, de quibus ad annum sequentem rediturus erit agendi locus. Ne quid vero res ita compositas turbare deinceps posset, Ambrosius, ut ego puto, cæterique tunc Romæ congregati Episcopi provide dispicientes, quod deinde accidit, scripserunt Theodosio, ut *juxta partium pactum, altero decedente penes superstitem Ecclesiæ remanerent, ac ne altera superordinatio attentaretur*. Eam porro epistolam ante Aquilejense Concilium scriptam esse, nemo saltem negaverit, qui alias legerit ejusdem Concilii literas, quæ supersunt, aliam vero aut aptiorem occasionem, aut Italicorum Episcoporum conventum excogitasse vix poteris, præter hunc, a quo sic scribi potuerit.

IV. Ab hac autem Synodo quarta sub Damaso, profectam ego insuper existimo celebrem illam Fidei confessionem ad Paulinum, quam iterum impressam damus sub numero tertio. Illam profecto Synodicam fuisse, Theodoretus, Vigilius Papa, auctor Synodici, aliique veteres asserunt. Hinc Valesius (b) eam scriptam putat in Synodo, quam Damasus habuit anno 382. missamque Paulino, qui redux in Orientem, Thessalonicæ substiterat. At nulla est causa, cur Paulino mitti debuerit, quæ ei tunc præsenti in manus tradi potuit. Pagius itaque ob ejusdem Synodici libelli auctoritatem, eam refert ad eam Synodum, quam post Valentis obitum anno 378. collectam putat (c). Harduinus autem anno 379. Cæterum si nulla est idonea ratio, cur adeo coarctemus Synodici libelli verba, ut jam præmonui, propius ad veritatem accesserit, qui eam tum Synodum, *tum divinorum Capitum definitionem* ad hunc revocaverit annum: quam præterea opinionem, nonnullæ, ut mihi videtur, conjecturæ confirmant.

Nam primo ex Alexandro Hierapolitano constat, Apollinaristas in ea Synodo, cui Acacius adfuit, Catholicis objecisse, quod duos Filios assererent, quia duas in Christo Domino naturas profitebantur: hanc igitur calumniandi occasionem, ut deinceps eriperet, tunc factum puto, ut Damasus eos anathematizaverit, *qui DUOS asserunt Filios, unum ante sæcula, & alterum post assumptionem Carnis ex Virgine*.

Se-

(f) Cap. 72.
(b) Ad Theod. H. E. lib. 5. cap. XI.

(c) Ad ann. 378. num. 19.

Secundo. Cum omnes ad eam usque diem exortas hæreses ea Fidei ecthesis proscripsisse videatur, cur de Priscilliani portentosis opinionibus nulla mentio est? An forte aut Priscillianum ipsum, aut infamem ejus hæresim silentio præteriisset, meritaque sententia minime confixisset Damasus, si hæc illi innotuisset? Hoc ego mihi persuaderi non patiar, ac potius credam, illam Fidei regulam scriptam fuisse, priusquam hæreticus ille Romam accederet, atque ideo ante annum 381., quo constat eum a Cæsar-Augustano Concilio damnatum ad Urbem accurrisse, ut dicam.

Tertio. Observanda sunt hæc Damasi verba ex anathematismo quarto: *Anathematizamus Macedonianos, qui de Arii stirpe venientes non perfidiam mutavere, sed nomen*. Macedoniani, quos Damasus hoc loco exprimit, qui sint, neminem latere puto: at inquirendum, quo primum tempore, qui Sancti Spiritus divinitatem oppugnabant, hoc nomine a *Macedonio* sectæ duce appellati sint. Ut vero hoc facilius adequamur, tria tempora distinguenda, & observanda sunt: primum quod excurrit a morte Constantii ad Lampsacenam Synodum, quæ congregata est anno 364. aut altero nondum provecto: posterius, quod eam Synodum usque ad Valentis Imperatoris interitum, tertium denique, quod Valentis interitum subsequutum est. Constantio itaque defuncto, Semiariani *usiæ* assertores, qui ex *indulgentia novi* Principis ad Sedes suas reversi fuerant, libere congregare sese, arctiorem inter se societatem jungere, Arianos, sive Acacianos iterum palam execrari, ac diris devovere cæperant. Ea igitur occasione Macedonius, qui ad eosdem Semiarianos jam se transtulerat, ac cum iis in latrocinali Conventu Constantinopoli depositus fuerat, seque in villa huic urbi proxima abdiderat, e latebris exiens in publicum erupit, missaque ad Semiarianorum capita legatione, vires illis suas addidit, effecitque nedum, ut Homoeusium mordicus retinerent, verum etiam ut Spiritum Sanctum a divinitate excluderent, eumque in creaturarum numero collocarent. Eam itaque hæresim Sylvanus, Eleusius, Eustathius, Sophronius, ac quotquot denique ab Acacianis Constantinopoli depositi fuerant, professi sunt, aliique deinceps ex illis etiam, qui in recta cæteroquin de Filio doctrina fuerant. Hæc ex Socrate, Sozomeno, Nazianzeno, aliisque eorum temporum Scriptoribus constant, quorum dicta huc afferre supervacaneum est(a). Eam vero hæresim haud diu latuisse, colligimus ex Alexandrina Synodo, quæ eam damnavit, & ex Athanasii ad Serapionem epistolis: at qui eam profitebantur, Socrates *Pneumatomachos TUNC* dictos ait, *Macedonianorum* scilicet vocabulo nondum exorto, cui Socratis testimonio vim haud exiguam eorum temporum scripta addunt, in quibus Pneumatomachorum vox perpetua est, *Macedonianorum* nulla. Joviano interea defuncto, habitâ a Semiarianis Lampsacena Synodus est sub Valente, quæ decrevit, ut omnia Arimini, & Constantinopoli ab Arianis gesta, irrita essent, Antiochena in Encæniis formula, ac Homoeusium mordicus retineretur, & ubique reciperetur; Acacianis, & Eudoxianis pænitentiæ locus datus, sin minus iterum depositi. Hinc vero Valentis, qui se Eudoxio dederat, jussu orta in Catholicos, æque ac in eosdem Semiarianos dira illa persecutio, quæ eos impulit, ut tres illos Eustathium scilicet, Sylvanum, ac Theophilum Legatos ad Liberium, & Occidentales mitterent, qui Nicænam fidem profiterentur, & communi cæterorum omnium nomine communionem exposcerent. Recepti itaque in plenam Catholicæ Ecclesiæ communionem ab eo sunt, ut ex Liberii ejusdem, quæ adhuc supersunt, litteris constat; Basilius quoque in epistolis rem sæpe memorat,

(a) Vid. Socr. lib. 2. Cap. 45., Sozom. lib. 4. cap. 27.

sed accurate descriptam legimus apud Socratem, & Sozomenum (a), qui præterea Semiarianos illos per anticipationem quamdam *Macedonianos* perpetuo vocant, ut intelligamus, unam eamdemque esse hujus vocabuli vim. Ab anno igitur 366, quo hæc gesta sunt, quousque Valens rerum potitus in Oriente est, nullum Semiarianos inter & Catholicos Episcopos discrimen fuit, nullus ejus vocis usus, cum omnes haberentur ut fratres: nam si qui cum Eunomio Spiritum Sanctum a divinitate excludebant, uno Pneumatomachorum nomine adhuc compellabantur, ut antea. At quonam igitur primum tempore hæc vox usurpari cæpit? Ab hac Romana Synodo, & a Damaso hoc ipso anno. Nam Valente defuncto, cum Gratianus Manichæis, Photinianis, & Eunomianis exceptis, necessitati rerum, ac temporum compulsus, lege lata concessisset, ut quam quisque vellet, religionem profiteretur(b), Semiariani illi seorsim a Catholicis collectas agere instituerunt, ac conciliabulo Antiochiæ in Caria celebrato, decreverunt vocem consubstantialis rejiciendam esse, nec ullo modo communicandum cum iis, qui Nicænam fidem profiterentur. Hæc igitur publica atque iterata antiquæ hæresis professio, & a Catholicis separatio, prima hujus anathematismi origo, & causa censenda est: cumque Conciliabulum illud extra annum 379. collocari certe non possit, manifesto etiam deprehendimus, anathematismum ipsum, quo primum Pneumatomachi, a Macedonio hæresis duce *Macedoniani* dicti sunt, non diu postea publice propositum, denunciatumque Catholicæ Ecclesiæ esse potuisse. Hinc Nazianzenus cum Ecclesiam Constantinopolitanam administraret, & orationem anno illo, aut altero haberet, quæ *quinta* de Theologia dicitur, quæstionem de Spiritu Sancto *pridem oppressam*, *&* *extinctam*, *atque a fide summotam*, *&* *exturbatam* vocat, ac propterea *tunc renovari dolet*, *&* *ingemiscit*. Ab eo vero tempore *Macedonianorum* vox passim usurpata est: Nam Theodosius eo vocabulo utitur in l. xi. proposita die 22. Julii anno 383., ac deinde in l. 12. & 13. Cod. Theod. de Hær. ac Socratis, & Sozomeni ętate non alio nomine hæretici illi compellabantur.

Hæc autem cum ita sint, Quesnellium (c), aliosque errare oportet, qui hanc epistolam cum epistola alia conjungunt, quæ de Vitali agit, unamque esse Damasi ad Paulinum epistolam censent, duplici constantem parte. Ut enim cætera nunc omittam, diversa inter utramque, scriptionis causæ, & temporis ratio duas esse probant ejusdem Pontificis ad eumdem Paulinum litteras. Nam quod ad tempus attinet, hæc scribi vix potuit ante hunc annum, alia vero anno 375. Basilio jam innotuerat: hæc Thessalonicam missa est, alia Antiochiam: deinde hæc Synodica, alia vero familiaris est: postremo cum Vitalis ob unam Apollinarii hæresim delatus esset, nulla erat causa, cur ad tot abjurandas hæreses adigeretur, a quibus erat alienus. Hinc nihil mirum est, si Paulinus ipse, hac minime usus est coram Epiphanio, ut sabellianismi notam, quam Vitalis vicissim illi exprobabat, a se amoliretur, sed ea fidei professione, quam pridem Athanasio obtulerat, sese Catholicum probaverit (d): nondum enim anno 376. quo rem coram se actam Epiphanius narrat, plenam hanc a Damaso ecthesim acceperat, quam profiteri posset. Duas igitur Damasi ad Paulinum litteras merito distinguit Cælestinus Pontifex hæc scribens. *Prædecessor meus Damasus scribens ad Paulinum Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum inter cætera ait; anathematizamus eos, qui duos filios Dei asserunt, alterum qui ex Patre ante sæcula*

(a) Socr. lib. 4. cap. 12. Soz. lib. 6. cap. 11.
(b) Socr. lib. 5. cap. 24. Sozom. lib. 7. cap. 2.
(c) Diss. 14.
(d) Vid. Epiph. hær. 77. num. 20.

la est genitus, *& alterum qui assumptione carnis natus est ex Virgine*: quæ ex prima epistola sumpta sunt: tum pergit: *Item ipse Apostolicæ memoriæ vir Damasus in altera epistola ad Paulinum anathematizamus eos, qui duos in Salvatore filios confitentur alium ante incarnationem, & alium post assumptionem carnis ex Virgine, & non eumdem Dei filium, & antea, & post*. Duplicem etiam Damasi epistolam numerat, unamque ab altera distinguit Codex Canonum Ecclesiæ Hispanæ a viro clar. Joseph Cennio nuper egregie illustratus.

V. Dixi supra celebrem eam fidei expositionem in Synodo Episcoporum a Damaso scriptam, atque ad id probandum Vigilii Papæ testimonium attuli. Verum ejus verba recitanda a me sunt, cum ex iis alia etiam colligi possint, quæ ad historiam illustrandam pertinent. En vero illa ex priori ejus constituto (a) *Perspectis prædecessoris nostri b. m. Damasi Synodalibus constitutis, quæ post Nicænum Concilium de Sancto Spiritu tractantibus & convenientibus in Urbe Roma Episcopis Catholicis, & b. m. Ambrosio Mediolanensis Civitatis Antistite sunt edita, inveni plenissime definitum, eos qui duos Filios affirmant unum ante sæcula, & alterum post assumptionem carnis ex Virgine, anathematis pœna percussos*: quæ ex anathematismo sexto sumpta sunt. Primo itaque intelligimus, hoc Concilium, a quo anathematismus ille promulgatus est, illud ipsum esse, in quo collecti Episcopi *post Nicænum*, *tractarunt & addiderunt etiam de Spiritu Sancto*, atque id verissimum esse, plura ad ejus divinitatem & adorationem attinentia capita abunde probant: nec me ab hac sententia revocat, quod in ejusdem expositionis initio non *addidimus* scriptum sit, sed addiderunt, quod Verbum, aliud Concilium designat anteriori tempore habitum: siquidem cum apud Theodoretum aliud sit Damasianæ ecthesis initium, ea quæ ille omittit indicio nobis sunt, pro vario transcriptorum ingenio exordium fuisse adjectum, nec illud pro ejusdem ecthesis parte habendum. At quod gravius est, deinde ab eo Vigilii loco cognoscimus, Ambrosium huic Concilio adfuisse, quod duplici alio argumento confirmari potest: primo quod cum ejus epistola ad Gratianum Augustum, de qua sequenti capite agam, certos nos faciat, Romano huic Concilio *innumeros ex diffusis Italiæ partibus Episcopos adfuisse* nulla est ratio, cur ab eorum numero Mediolanensem Præsulem excipiamus: secundo quod epistola illa ejusdem consequenter Ambrosii fœtus reputari possit, quidquid BB. editoribus visum sit. Paulinus profecto unum refert Ambrosii romanum iter, quod post aliquot ab ordinatione elapsos annos collocat, quodve propterea Tillemontius, & BB. conferunt in annum 382. At si quis Paulini verba attendat, nihil exsculpet, quod eorum sententiam probet magis quam nostram, qui Ambrosium Romam venisse dicimus, tum hoc anno, atque occasione Concilii a Damaso tunc convocati, tum anno 382. ut alteri quoque Concilio adesset. Certe idem Paulinus unam tantum Ambrosii ad Maximum legationem memorat, an vero propterea alteram, cujus ipse Ambrosius in oratione in funere Valentiniani dicta testis est, falsam esse dicemus? Scio magnum Baronium scribere, Ambrosium ipsum, hoc anno Sirmium profectum fuisse pro Avemio Episcopo ordinando: at quidquid hujus rei sit, nihil impedit, quominus utrumque iter confici commode potuerit.

VI. Reliquum est, ut causam afferamus, cur hæc epistola, Theodoreto teste Thessalonicam missa fuerit. At quisque facile dijudicabit, illam Acholio familiari suo Damasum dedisse, ut Paulino in romano itinere posito ac per eam Urbem, unde percommoda, & parata in Italiam navigatio, per-

(a) Constitut. pro damnat. trium cap. 26. Conc. Ven. edit. tom. 6.

pertransituro redderetur. Cum autem Hieronymus cum Paulino ipso, ac Epiphanio Romam venerit (*a*), utrique socium se junxisse debuit in regia urbe, quo anno elapso se contulerat post sacros ordines Antiochiæ acceptos. Epiphanium porro Constantinopolim accessisse Imperatoris literis evocatum, ut *Romam* navigaret, scribit Polibius ille, cui Papebrochius (*b*) Epiphanii vitæ supplementum tribuit, cujus ego testimonio utor, quamquam alia prorsus occasione, atque alio tempore, hoc ab eodem Epiphanio iter susceptum scribat; siquidem cum in iis erret, iter illud, quod aliunde confirmatur, minime rejiciendum, sed suo tempori, suæque causæ reddendum est. Eo igitur Paulinum quoque Antiochenum venisse puto, tum quod hæc Antiochia Romam eunti terrestri itinere via esset, tum ut Hieronymum suum videret in ea urbe tunc commorantem. Quin cum ego lego decimātertiā Gregorii orationem, videoque illum de Antiocheno schismate recens transacto luculenter agentem, ac duos ejusdem civitatis Episcopos impense laudantem, ac pari in honore collocantem, eumdem Paulinum familiari Nazianzeni consuetudine, non secus ac Hieronymus, ac Meletius ipse, usum fuisse suspicor in ea urbe, antequam inde discederet.

CAP.

(g) Epist. 127. num. 5. Ver. edit.

(h) Ad diem 12. Maij

CAP. XVI.

D hoc praeterea Concilium referendam ego puto epistolam illam *ad Gratianum, & Valentinianum*, quam Sirmondus *Romani Concilii* nomine in lucem protulit (a), ac deinde tum in Veneta Conciliorum editione, tum inter Damasi epistolas a Coustantio impressas legimus. Cur vero ea referri non possit ad annum 378. ut plerique censent, rationes jam protulimus cap. 13. & 15. Dicendum modo superest, cur huic anno & Concilio alligandam eam censeamus; quod ego epistolam ipsam exponens facilius assequar. Laudant itaque hujus Concilii Patres pietatem Principum, ac beneficia in Ecclesiam, religionemque collata, atque illud prae caeteris veluti necessarium ad reintegrandum ejusdem Ecclesiae corpus furore Ursini tunc in partes sectum, quo decretum fuerat, *ut eo jam pulso, sociisque ab ejus conjunctione divulsis, de reliquis Ecclesiarum Sacerdotibus, Episcopus Romanus haberet examen, ut de religione, religionis Pontifex cum consortibus judicaret*; cujus sub initio Schismatis, dati a Valentiniano rescripti, nullo alio quam hoc loco memoria superest. Hoc tamen bonum, quod praecipuum reputant, effectu hactenus caruisse dolent, ejusdem Ursini culpa. Hic enim quamquam extra suburbicarias regiones *relegatus* esset, Urbemque accedere prohiberetur, *per eos* tamen, quos *sacrilegè ordinaverat*, plebem *sollicitare conabatur* continuo, atque populos impellere, ut a Damaso, officioque deficerent. Hinc verò factum fuisse ajunt, ut apud *nonnullos alios Episcopos*, hoc pessimo *exemplo*, quadam quasi auctoritate commotos, ipsius Damasi judicium, atque auctoritas nullo jam loco esset, ac res eo redactae essent, ut qui vel se damnatos ab eo intellexerant, vel merito timebant, ne damnarentur, vulgi multitudinem redimerent, qua judices perterrefacerent, fugarentque; eaque ratione; quo quisque *flagitiosior* esset, eo *tutior*, deque retinenda injuste Ecclesia certior videretur.

Haec vero in Parmensi Episcopo, ac Florentio Puteolano manifesto deprehendi scribunt. Parmensis enim, quamquam Damasi ejusque Synodi judicio damnatus esset, *Ecclesiam* tamen *retinebat* impudenter. Parmensis hujus Episcopi nomen reticent, at si Ughellio credimus, Philippus fuit, Romanus patria, ob eamque causam in partes Ursini trahi potuit, ac a Damaso deinde deponi. Florentius (b) Puteolanus aeque damnatus fuerat; atque hic deinde ab Imperatore, ad quem confugerat, jure meritoque pulsus, per summam audaciam *post sextum* a depositione *annum repserat ad Civitatem*, Ecclesiae incubabat, multasque in eo oppido seditiones concitaverat. Hinc verò non obscure colligi potest, has ipsas literas hoc anno, cui eas alligavi scriptas esse. Nam si Florentius post *sextum annum*, ex quo dejectus ab Ecclesia fuerat, iterum ad eam repserat, haec temporis nota, tum nos ducit ad annum 374. atque ad eam Synodum, quam anno illo Romae collectam diximus, tum ad hanc ipsam, quam currenti congregatam asserimus. Hinc in Gratiani rescripto, de quo ad sequentem annum rediturus est sermo, cum antea legeretur Florentium *post quintum decimum*

(a) App. ad Cod. Theod. Oper. tom. 1. p.422. Ver. edit.

(b) Florentii nomen eum iis legitur, qui contra Athanasium in Mediolanensi Concilio subscripserunt, sed Ecclesiae locus non additur. Vid. Bar. ad ann. 355. num. 22.

mum annum, Ecclesiam a qua pulsus fuerat, *iterum contaminare conari*, Blondellus locum corruptum fuisse vidit, ac non ut antea *post decimum quintum*, sed *post quintum demum annum*, meritò legendum censuit, quod Pagius etiam, aliique observarunt.

Inter eos autem, qui Sacerdotale judicium declinaverant, ne damnarentur, *Restitutum* deferunt in Africa Episcopum, quem a Gratiano coram Synodo jussum causam dicere, *sæva, & insolentium manu diffugisse* ajunt. Quis fuerit Restitutus ille, cujusve Ecclesiæ Episcopus, vix conjici datur inter tot hujusce temporis, & nominis horumque locorum Episcopos, ex quorum etiam numero eum fuisse scimus, qui cum cæteris Ariminensis Concilii Legatis manus perfidiæ dedit Niceæ in Thracia. Quod afferi pro certo potest, illud est, aut Romanæ huic Synodo aliquot ex Africa Episcopos adfuisse, aut Damaso hujus negotii relationem de more transmissam, ut ille quid facto opus esset, rescriberet.

Per eamdem præterea Africam *sacrilegos rebaptizatores* Gratianus *expelli* jusserat. At expulsi *Claudianum* sacrilege ordinaverant, & Romam transmiserant, ut Montensibus præesset *quasi Episcopus*. Imperator jusserat, ut hic Roma abiret, *patriamque repeteret suam*. Sed sæpe etiam *constrictus, judiciis contemptis*, ac imperialibus rescriptis, residebat adhuc, pretio pauperiores sollicitans, & redemptos rebaptizans. Hujus Claudiani memoriam ad nos transmisit Optatus(*a*), a quo discimus illum, post Macrobium, qui vivebat circa annum 370., quo alter lucubrabat opus suum, ac Lucianum qui Macrobio successerat, præfuisse iisdem Donatistis in Urbe, ac vitam produxisse ad Siricii tempora.

Cæterum cum rebaptizatores, hoc loco *sacrilegos* dictos audis, facile intelliges, qui fuerint *sacrilegi* illi, a quibus inferius hæc eadem epistola Silvestrum accusatum dicit, causamque cognosces, ob quam accusatus fuit. Hi sunt Donatistæ, quos *sacrilegos* per excellentiam jure dictos, eoque nomine ab Imperatoribus ipsis sæpe designatos nemo negaverit (*b*). Cum igitur, Romani hujus Concilii Patres Silvestrum a *sacrilegis*, Donatistis scilicet accusatum scribunt, falsum traditionis, & thurificationis crimen indicant, de quo illum cum Melchiade, Marcello & Marcellino Presbyteris, per summum scelus ex Augustino delatum scimus (*c*), ut conficerent, se ab eo, qui Judex esse non poterat, nullo jure damnatos; quam etiam ob causam Lupus, & Norisius, Sinvessanam Synodum ab iis obtrusam putant. Hinc præterea discimus summum illud Ecclesiæ caput sese purgare apud Imperatorem voluisse, ut Ecclesiam ipsam ab iis difficultatibus expediret, in quas illam conjicere per putidam calumniam *sacrilegi* adlaboraverant. Cum igitur a Donatistis Silvestrum accusatum fuisse certo constet, cum præterea calumniosæ illius accusationis manifesta sit causa, nulla est solida ratio, cur Floridus, & Coustantius non hanc hujusce rei fuisse causam sint arbitrati, atque aliam inutili sane labore exquisierint.

Deinde quod hoc loco *Claudianum ab expulsis* ordinatum scribunt intellige de expulsis ab Ecclesiis. Neque enim Gratianus aliunde quam ab Ecclesiis, quas occupabant, Donatistas per Africam expelli jusserat, ut illæ Catholicis restituerentur, ut ex l. 2. Cod. Theod. ne sanct. Baptism. iteret. aperte constat. Hæc vero cum data sit die 17. Novembris anni 377. cumque ordinatio Claudiani ejus publicatione posterior sit, jam vides, neque hanc Romani Concilii epistolam, neque Gratiani rescriptum, de quo proxime agendum erit, anno 378. ut plerique falso putant, datum videri posse. Neque enim Claudianus ordinari potuit, statim ac lex illa proposita fuit; nec con-

(a) Lib. 2. num. 4.

(b) Lib. 2. & 4. ne Sanct. Baptis. iter.

(c) De unic. Bapt. cap. 16.

confestim Romam venit: rursus non statim ac Romam venit, deprehensus est: tum postea ad Imperatorem scribi debuit, ac rescripta expectari oportuit, quibus expelli juberetur, eaque postremo cum venissent, nec ille cessit tamen; sed judiciis, rescriptis, ac vinculis, quibus sæpe constrictus fuerit, neglectis, & contemptis, contumax resederat, antequam hæc eadem epistola scriberetur, ac residebat adhuc: quibus omnibus transigendis profecto si spatium damus, biennium vix nimium videri poterit. Non ego diffiteor, quin hæc lex, quæ Flaviano Africæ Vicario inscribitur, aliam memoret ad *Nitentium*, quæ *dudum* præterea *data* scribitur. At ea, quæ ad Nitentium data fuerat, si bene advertatur, agit dumtaxat de fundis ac domibus, in quibus *hæretici* vetitos conventus agerent, publicandis; de pellendis vero Donatistis ab Ecclesiis, quas occupaverant, nihil habet omnino. Quia vero solemne erat, ut hæretici, qui ab Ecclesiis sacrisque locis ejiciebantur, prophanas Synaxes agerent ubi possent, ut ex pluribus Theodosiani Codicis legibus (a), aliisque scriptoribus constat, Gratianus ut Donatistas ipsos, non secus ac alios hæreticos eo commodo arceret, ejus, quam alias ad Nitentium perscripserat, legis exemplo usus est, magnasque domos & fundos, in quibus sacrilegos illos ab Ecclesiis eodem tempore pulsos grassari occulto furore contingeret, publicari jussit. Sed jam revertimur ad hujus Concilii epistolam.

His igitur Ecclesiæ ac religionis incommodis, quorum in Ursinianos culpam vertunt, Gratiano denunciatis, eum præterea monent in hæc verba: *Sic denique factio profecit Ursini, ut Isaac Judæo subornato, sancti Fratris nostri Damasi peteretur caput, sanguis innocentium funderetur, componerentur doli, quibus divino plane instinctu, providentia vestræ pietatis occurrit, spoliaretur prope Ecclesia omnibus ministeriis, ea fraude videlicet, ut dum causam dicit, qui judex in omnes fuerat constitutus, nemo esset, qui de lapsis, vel certe de factiosis posset Episcopatus invasoribus judicare*. Hinc nonnulli Scriptores putant, atque hæc ita intelligunt, ut velint Damasum, tum accusatum recenter ab Isaaco, tum ab Imperatoribus paulo antea absolutum. Quærunt etiam, quo de crimine Sanctissimus hic Pontifex postulatus tunc fuerit, ac levissimis conjecturis permoti, illum de adulterio falso accusatum ajunt. Ego vero existimo non agi hoc loco de recenti aliqua contra Damasum rursus excogitata, propositaque accusatione, sed antiquas illas, quas etiam Rufinus indicat, calumnias dumtaxat, atque insidias memorari, eo scilicet consilio, ut Gratianus iis perpensis, quæ Ursiniana factio in primis illis contentionis æstibus ausa fuerat, videret, quam necessario ab iis sibi etiam cavendum esset imposterum; nam si Ursiniani contra Damasum fraudes composuerant, ut illo inter reos delato, nemo esset, qui de factiosis Episcopatus invasoribus judicare posset, necessario sequitur agi hic de re prave meditata, antequam *factiosi Episcopatus invasores*, Ursinus scilicet, ejusque socii damnarentur collecta Synodo; quod anno 369. ac deinceps etiam factum diximus; atque ideo conficitur hæc omnia iterum Gratiano eum in finem referri, ne se ab iis decipi pateretur, ac ut ad ea quæ postulabantur in his litteris, veluti futuris eorum dolis destruendis accomodata, facilius concedenda permoveretur.

Quæ vero pro eorum temporum ratione Romani hujus Concilii Patres a Gratiano petunt, duo sunt potissimum. I. *ut quicumque Damasi, ejusque Synodi judicio, fuerit condemnatus, atque injuste voluerit Ecclesiam retinere, vel vocatus Sacerdotali judicio non adesse*, a Præfectis Prætorio Italiæ, vel Vicario Romam evocare-

L tur:

(a) Vid. lib. 3. 4. & 5. de Hær.

tur: in longinquis vero partibus ad Metropolitani examen per locorum judices deduceretur; sed si Metropolitanus ipse, aut damnatus jam, aut contumax esset, Romam contendere, aut ad eos, quos Romanus Episcopus iudices daret, auctoritate publica juberetur. Id enim si fieret, necessario consequebatur, ut *qui depositi essent*, ab ejus *civitatis finibus segregarentur*, *in qua gesserant Sacerdotium*, *ne rursus usurpare* possent, quod *jure sublatum* fuerat. Alterum quod petunt, illud est, ne Damasus publicis judiciis subjectus esset, sed si quæ emergerent causæ, in Synodo Episcoporum, cui sese ipse sponte subjiceret, deinceps proponerentur: iniquum enim videbatur, Romanum Episcopum, qui *omnes prærogativa Apostolicæ Sedis excellit*, eo jure privari, quo ceteri Episcopi gaudebant (*a*). Primum si Gratianus præciperet, futurum erat ut plurimum auctoritatis, & splendoris eidem Romano Pontifici accederet, ac Parmensis, & Puteolani Episcopi, hisque similium, qui deponi deinceps poterant, audaciæ, ac temeritati obviabitur. Alterum vero si concederet, futuris Ursinianorum, ac factiosorum hominum calumniis, atque insidiis obstruebat ostium. Nec vero esse ajunt, cur Gratianus suspicari possit, hoc peti pro Damaso dolo aliquo malo, atque eum in finem, ut illum sæcularium iudiciorum severitati subtrahant. Nam cum id peterent *post latam* pro illo *sententiam*, ac postquam ejus *innocentia*, *& integritas Valentiniani patris* judicio *comprobata* iam, *& prædicata* fuerat, atque ideo non lateret Gratianum ipsum, quæ à perspectæ sanctitatis viro expectari deinceps possent, videri ille non poterat ad Sacerdotes perfugere, ut publica judicia declinaret, sed ut collati Episcopis omnibus beneficii ipse etiam particeps esset: ac præterea, ut caveretur deinceps, nequis iterum calumniator existens, dum *virum innocentia satis munitum sua* frustra impetit apud sæculares judices, illud obtineat dumtaxat, ut tormentis, & vexationibus sacrorum Ministrorum, religioni injuriam inferat, ut alias factum fuerat, Damaso ipso cæteroquin ob integritatem suam innocuo, & incolumi. Cæterum ne reliquum huic suspicioni locum faciant, ac ut probent, Damasum, quem virum sanctum appellant, aliquid potius de suo jure cedere, quam sibi adrogare velle, Gratianum postremo rogant, ut ejus causas, si noluerit ab Episcoporum Synodo cognosci, ipse ad se trahat, & ad suum Consistorium, cui spondent eum, Silvestri exemplo, adfuturum. Illud dumtaxat eo casu petunt, ut negotium prius ipse *examinet*, an honestum scilicet, an justum, an verosimile sit, *interrogranda* deinde *distinguat*, edat scilicet, & distincte perscribat puncta, quæ sub inquisitione cadent, (*b*) inquisitionem ipsam judici committat, sed *arbitrium sententiæ* sibi *reservet*. Quod hinc sperant fore, illud est, ut *nulli perdito*, *vel infami*, aut *accusandi summi Sacerdotis*, aut in eum testificandi *facultas* deinceps, *pateat illicita*, siquidem huic hominum generi difficilior ad Principem, & periculi plenior esse solet accessus, quam ad ordinarios judices. Hoc enim ad eorum temporum infelicitatem accesserat, ut calumniosi Episcoporum accusatores impune haberentur, quos ideo ut furiosæ huic licentiæ Constantius subtraheret, apud alios Episcopos iterum explorari jusserat, edita l. 12. c. Theod. de Episc.

Quæri hoc loco posset, quænam sit lex illa, quam Concilii Patres memorant in his epistolæ verbis: *Certe prius examinet causam vestra clementia, etsi emerserit quæstio, interrogranda distinguat, ut quemadmodum*

DU-

(a) Hoc eodem Valentiniani Senioris rescripto Ambrosius iterum usus est scribens ad Valentinianum filium in causa de non tradendis Basilicis epist. 21. quem locum vide, ac cum hoc, si placet, conferas.

(b) Vid. l. 30. de app. Cod. Th.

DUDUM ESTIS CENSERE DIGNATI, *factorum a judice ratio quæratur, non arbitrium sententiæ vindicetur*. Neque enim dubitari potest, quin legem aliquam respiciant rei, quæ tunc ab iis tractabatur, accomodatam; sane duæ inveniuntur in Cod. Theodosiano ab hac re minime alienæ. Altera Valentiniani Patris ad Prætextatum P. V. datam anno 367., altera Gratiani ad Senatum, lecta Valente V. & Valentiniano Coss. anno scilicet 376. Prima jubet, ut cum Senatores vocantur in crimen, ac pœna aliqua gravior infligenda iis fuerit, Imperatoris arbitrium præmissa relatione exploretur Cod.Th. l. 10. de pœn.; secunda vero statuit, ut ordinarii judices intendendi examinis & cognoscendi criminales Senatorum causas potestatem habeant, sed nihil de animadversione decernant, & integro personæ statu, aut ad Imperatorem referant, aut *ad inclytas potestates* urbi scilicet, & Prætorio Præfectos Cod.Theod. l. 13. de accus. Hanc itaque putarem respicere verba illa, quæ retuli, potius quam alteram; Valentinianus enim pater ordinariis judicibus, ne hanc quidem simplicem cognitionem permiserat, ut constat ex l. 2. Cod.Theod. de exhib. reis. Quamobrem scriptam oportuit epistolam hanc anno minimum 380. Si enim ut alii censent, anno 378. hæc scripta credatur, lex illa, quæ biennio nondum elapso publicata recens potius esse videbatur, nulla prorsus ratione, ab Episcopis illis *dudum lata* dici poterat.

II. At enim cui bono Romanum hoc Concilium veteres illas calumnias, & insidias Gratiano commemoratas voluit? Optimo sane, sapientique consilio. Ursinus enim, ac Valens Pettavionensis, per ea tempora in sceleris societatem Mediolani convenerant, ac occulta agitabant consilia, quibus Ecclesiæ pax turbaretur, quod aperte constat ex litteris Aquilejensis Concilii ad eumdem Gratianum anno insequenti scriptis. Romam itaque Concilii Patres, ac Ambrosius potissimum, cujus sub oculis res agebantur, cum timerent, ne qua rursus ex pessima illa conspiratione, injuria Damaso, aut Ecclesiasticæ tranquillitati detrimentum accederet, Imperatorem monendum censuerunt de antiquis illis factionis Ursinianæ fraudibus, ut Damasum eo pacto ex insidiis, quas eidem forsitan ii parabant, subtraherent. Hac ipsa enim de causa, atque ut idem Ambrosius ait, *non solum futura præcavens, sed præterita, quæ Ursini temeritate gesta fuerant, perhorrescens*, Aquilejense Concilium, Gratianum ipsum rogandum iterum censuit, ne quid sibi e turbido illo, & irrequieto capite obrepi pateretur. Quæ profecto cum ita sint, tum liquet eamdem in Romano hoc, ac in Aquilejensi Concilio rotam versatam esse, tum perspicua est ratio, cur Romanum hoc Concilium, ejusque ad Gratianum litteras ad hunc annum retulerim. Valens enim Pseudo Episcopus Pettavionensis, quocum Ursinus ad turbandam Ecclesiæ pacem fœdus iniverat, Mediolanum accedere vix potuit ante annum 379., siquidem Gothis, qui post Valentis cladem in Illyricum, atque ad ipsa Italiæ ostia proruperant, sese junxerat, ac patriam suam prodiderat, inclinato jam anno 378. Hinc vero manifestum est, hoc idem Concilium, si eam sceleratorum hominum societatem, cum scriberet, præ oculis habuit, vix alio quam hoc tempore congregatum existimari posse: deinde vero colligo, cum viris gravissimis Sirmondo, atque Harduino, has ipsas Romam Concilii litteras Ambrosio adtribuendas esse, quidquid BB. editoribus videatur, qui eas ex operum editione eorum cura adornata expunxerunt; tum quia illum ipsum adfuisse huic Synodo probavimus, tum quia idem utriusque epistolæ Romanæ scilicet, & Aquilejensis & stilus est, & scopus, ac eædem pene sententiæ. Sirmondi vero, & Harduini judicium præferendum esse præterea liquet ex

 Hen-

Henrico Clerico, qui in M. S. Codicum Monasterii Padolivonensis Catalogo sæculo XI. confecto eam Ambrosio adtribuit, (*a*) quam quam deinde decipiatur, cum ex Aquilejensi Concilio scriptam asserit, cum ab hoc Romano exaratam potius fuisse probet altera ejusdem Aquilejensis Concilii ad Gratianum epistola, quam modo indicavi: neque enim, una eademque de causa, ab una eademque Synodo ad unum, eundemque Imperatorem geminas uno tempore litteras scriptas esse crediderim.

III. Nunc redeo ad eos, qui Damasum de adulterio delatum putant, quod Gratianus *turpissimis* illum *calumniis* impetitum dicat in rescripto ad Aquilinum Vicarium; ac si cujuscumque generis calumniæ perpetuo turpissimæ per se ipsæ non sint, ac legum infamia eas non sequatur. Non ego tamen contendo, quin huic opinioni pondus aliquod videatur Anastasius addere, in Damaso hæc scribens. *Hic incriminatus de adulterio, & facta Synodo purgatus est a* 44. *Episcopis, qui etiam damnarunt Concordium, & Callixtum Diaconos accusatores, & projecerunt de Ecclesia*. At in describendis Liberii, Felicis, & Damasi gestis, Anastasius tot erroribus scatet, tantaque rerum confusione laborat, ut nulla prorsus aut exigua illi fides haberi possit, nisi argumenta aliunde suppetant. Saltem Concilio illi, quo accusatus, & hoc crimine purgatus dicitur, nullum locum esse posse toto illo biennio, quod ab electione ad celebrem illam Synodum anno 369. congregatam intercurrit, quidquid Baluzius asserat jam vidimus. Ego itaque ne eorum qui sic statuunt opinioni accedam, duplici potissimum ratione adducor, silentio nempe Marcellini, & Faustini, ac litteris ipsis Romani hujus Concilii. Nam quod ad primum attinet, an vero hi Presbyteri, qui livore, atque odio perciti, omnes in Damasum, aliosque illi similes sanctitate Episcopos calumnias evomunt, qui eum præterea Matronarum *auriscalpium* dictum fuisse scribunt, turpissimum hoc crimen silentio præteriissent, si ejus nedum suspectus, verum etiam reus apud Judices traductus fuerat?

In litteris vero Romani Concilii non aliud Damaso crimen ex parte accusatorum affingitur, quam publicas leges ipsum violasse, ut ex his earum verbis constat; *Nam quod ad publicas leges pertinet, quæ potest esse vita munitior, quam vestra prudentia, qua innititur, judicata?* si vero nullus præter necessarios, proximosque accusare adulteros poterat (*b*), tum nulla est ratio, cur Isaaco judæo, nulliusque nominis ac conditionis homini, hoc licuisse putemus, tum præterea aliud fuisse crimen oportet, quo Damasus *in leges publicas* peccasse fingeretur, ut ab eo verpo accusari posset; aliud vero nullum ego video, quam *de vi publica*, ob dejectos pridem a Liberiana, & S. Agnetis Basilica Ursinianos, patratasque ea occasione cædes, ut dixi: cui quidem delicto cum pœna capitis statuta foret, ideo Præsules congregati scribunt, ab Isaaco factione Ursini subornato, eos instructos dolos, olim scilicet, quibus *Sancti fratris Damasi peteretur caput*. Hinc vero factum puto, ut Schismatici contra Symmachum, neque Damasi, neque Sixti III. exemplo uterentur, ut eum Pontificem Synodo adesse cogerent, quamquam de simili accusatione, eodemque de crimine scilicet adulterii ageretur, atque alia in eum finem exempla allegarent; neque enim credibile est res tantas, publice actas, ac quæ hominum memoriam vix excesserant, Symmachi ejusdem adversarios latere potuisse.

Hæc autem cum ita sint, quisque facile dijudicare poterit, quanta se prodat in Jannonio oscitantia, seu potius inscitia cum scribit, *rogatum ab Ita-*

(a) Montfauc. Diar. Ital. p. 93.
(b) Cod. Theod. l. 2. ad l. Jul. de adult. ibiq. Gotophr.

Italiæ Episcopis Gratianum, ut Damasi, quem ipsi accusaverant, causas ipse cognosceret. Sed eo, quem cum Magistro suo Dupinio egregie castigatum dedit P. Joannes Antonius Blancus (*a*) nunc omisso, ad Anonymum, qui anceps est, an Sanctissimum illum Pontificem ab hoc turpi crimine missum faciat, an vero damnet, oratio iterum convertenda est. * Si enim hunc audis, cum Synodus illa Damasum absolverit, Christianæ caritatis officium est, ut illum falso accusatum credas: at quia vix credibile, esse potuisse adeo perfrictæ frontis homines, qui dicam illam tam grandem Romano Episcopo impingere ausi sint, & in judicium vocare innocentem, ac præterea cum nullum de calumniatoribus illis capitale supplicium sumptum fuisse constet, res adhuc in ancipiti posita est, tibique Anonymo judice, quam malueris, sententiam eligere fas erit. Papæ, quam doctus es, quam Sapiens Theologus, cum hæc pronuncias! Aliam porro sententiam ab Apostolo 1. Cor. 13. didiceram ego: at tu mihi potiori loco deinceps eris, tuoque periculo credam, cum de honesta proximi fama agitur, magis valere posse, obscurorum aliquot, viliumque ac nullius pretii hominum audaciam, quam diligenti plurimum gravissimorum, ac Sanctissimorum virorum judicio confirmatam sententiam. Vereor tamen, ne cum hæc scribis Lectorem tuum fallere velis. Siquidem tu minime ignoras, unam illam, quam pro tua opinione comprobanda, rationem affers, falsissimam esse, ac minime licere Ecclesiæ, calumniatores suos in sæculari foro ad pœnam persequi, ac Sacerdotum religionem, ut ajunt hujus Concilii Patres, tormenta abhorrere. Cæterum hac ego te sollicitudine liberum deinceps esse jubeo. Siquidem nullam esse Synodum assero, in qua Damasus de hoc crimine aut accusatus aut innocens pronunciatus fuerit, nulloque aut gravi auctore, aut solida aliqua conjectura niti, qui secus censent. * *Je ne sais*, ait ille, *ce, qu' il faut croire de l' accusation d' adultere intentèe au Pape Damase. Avoit il donnè lieu à cet affreux scandale? Ou n' etoit ce qu' une malice de quelque partisan d' Ursin? Je pense, qu' on ne sauroit sans temeritè prononcer sur ce fait, quoique S. Jerome ait dit de ce Pape, qu' il fit profession d' une continence parfaite, & qu' il la garda inviolablement jusqu' à la mort. La charitè nous oblige à croire, que le Synode, qui justifia Damase, de cette accusation atroce, agit avec equitè & ne fit, que lui rendre justice; mais se persuadera-t-on aisement, qu' il se soit trouvèz des gens assez effrontès pour calumnier un Pape avec tant d' insolence? Et leur imposture ètant averèe, comme on le suppose, pourquoy ne furent ils pas livrès au bras seculier pour etre punis selon toute la rigueur des lois Romaines contre les calumniateurs publics? Je borne icy mes reflexions: Il est facheux de faire sentir, qu' on est assez fondè, à juger mal de la vertu d' un Prelat, dont l' Eglise honore la memoire.*

§ CAP.

(a) Tom. 4. lib. 2. cap. 3. §. 7.

(b) In Damas. Vit. p. 135.

C A P. X V I I.

UM S. Gregorius Nazianzenus, quem anno elapso saltem ineunte Constantinopolim accessisse diximus, ut eam Ecclesiam pro Episcopo administraret magno religionis bono, parum abfuit, quin Ecclesia ipsa, atque Urbe exturbaretur fraude Maximi Cynici. Res cum ipsis etiam cognita sit, qui Ecclesiasticas historias summis tantum labiis degustarunt, ea ego dumtaxat eligam, quæ ad Damasum pertinent. Is itaque ambitiosam, atque illegitimam Cynici ordinationem irritam denunciavit, data hoc anno ad Acholium Thessalonicensem, Euridicum, Severum, Uranium, Philippum, & Joannem gravissima atque elegantissima illa epistola, quam inter multas, quas Damasum in hac Causa Nicolaus I. scripsisse memorat, e tenebris erutam Holstenius vir apprime doctus, & singularis judicii primus edidit in Romana collectione, ac Coustantius deinde inter Damasi epistolas octavo loco recensuit, ego vero quarto. Quarum Ecclesiarum Episcopi fuerint, cæteri illi, quibus epistola inscripta est, nullus prodit. Ad Thessalonicensem tamen Metropolim pertinuisse oportet, siquidem Ambrosius (*a*) Severum, & Philippum, eos ipsos scilicet, quibus illa inscribitur, *Thessalonicenses Sacerdotes*, ad eam nempe Metropolim pertinentes, vocat, ab hac Damasi epistola triennio nondum transacto.

Causæ cur Damasus eam ordinationem in irritum miserit, plures sunt: 1. quod ab extraneis confecta fuerat, ab Episcopis scilicet ad eam Ecclesiam & provinciam nihil attinentibus. Hinc Concilium, quod anno sequenti in ea urbe congregatum est, cavendum censuit can. 2., ne Episcopi ex una Diœcesi ad aliam transilirent ad ordinationes faciendas, aut ad alia negotia, jussitque, ut ea quæ suæ essent Diœcesis, curarent dumtaxat. 2. Quia ea ordinatio nocturno tempore ac clandestine in Ecclesia incæpta, intra prophanas deinde ædes festinanter continuata, ac consummata fuerat, quæ omnia receptæ Ecclesiasticæ disciplinæ adversabantur. 3. Quia nulla populi, ac Cleri postulatio præcesserat. Hinc Julius Romanus Pontifex, Gregorii, quem in locum Athanasii intruserant, ordinationem Arianis exprobat quia *externus homo*, *qui non illic baptizatus*, *qui compluribus ignotus*, *nec a Presbyteris*, *vel Episcopis postulatus*; nec decere ait *sic præter jusque, fasque & contra Ecclesiasticum Canonem ordinare quemquam*. (*b*) Cui Athanasius ipse consentit (*c*) 4. Quod alienus esset a Christiana Religione habitus ille, quo Maximus utebatur, quemque Damasus *habitum idoli* merito vocat, siquidem philosophorum hujus sectæ habitus, non secus ac idolorum, uno tantum fine tunica palliolo, barba præterea, ac coma constabat, ut ex Luciano liquet (*d*). Eum Theodoretus (*e*) videtur inter sectatores Apollinarii recensere. At cum nullus eorum temporum scriptor, ne Gregorio quidem Nazianzeno excepto, qui illum profecto optime noverat, hanc illi dicam inscripserit, vereor ego ne forte Theodoretus nomine deceptus, Maximum unum pro alio acceperit, illum posteriorem scilicet, qui post Ephesinum Concilium, atque initam cum Cyrillo concordiam habitu monachi indutus, &

(a) Epist. 15. apud BB.
(b) Jul. Epist. 1. num. 14.
(c) Epist. Encicl. ad Ep. num. 2.
(d) Vid. not.
(e) Hist. lib. 5. cap. 8.

& *Apollinarii errore fervens*, a Joanne Antiocheno missus per Orientem dicitur cum *imperialibus litteris*, & *praeceptis praefectoriis*, ut *haeresis languorem* disseminaret, atque anathema ferret adversus eos, qui Apollinarii deliramenta, ejusque haeresis venena detexerant (*a*).

Episcopos illos ordinatores, quos Damasus *ab Aegypto venientes* ait, a Petro Alexandrino Constantinopolim missos, ut Maximum ejus civitatis Episcopum constituerent, Gregorius ipse testis est, cui tamen Alexandrinus ille Praesul suasor antea atque auctor fuerat, ut Ecclesiam illam pro Episcopo administrandam adsumeret. Hinc mihi verosimilis eorum opinio fit, qui putant, Maximum hunc, illum ipsum esse, quem Athanasius & Basilius scriptis ad eum literis impense laudant, quem propterea nihil mirum est, si Petrus Athanasii successor, vacanti Constantinopolitanae Ecclesiae, qui praeficeretur, idoneum censuit. Nunc vero si quis eam Damasi epistola n cum iis conferat, quae Nazianzenus ait in Carmine de vita sua, aperte deprehendet Romanum illum Pontificem nihil latuisse eorum, quae cum haec fabula ageretur, contigisse alter commemorat; adeoque alterum alteri similem mirabitur, ut verba ipsa, ac sententias alter ab altero accepisse videantur. Hinc colligitur, quae in iis inquirendis, ac referendis Acholii fides, & diligentia fuerit, siquidem haec Damasus ab illo se didicisse profitetur. Cum autem idem Pontifex esset eodem tempore jam certior factus, Maximi conatus a Theodosio Imperatore, ad quem Thessalonicae tunc agentem confugium caeperat, in irritum missos, ac quod male caeptum ab eo fuerat, *auctoritate publica* jam destructum, hinc discimus, has ejus ad Acholium, caeterosque Episcopos, hoc anno, quem Theodosius fere integrum in ea urbe transegit, scriptas esse oportere, quamquam haud facile sit, praecisum tempus statuere. Rerum tamen gestarum series exigit, ut eas Septembri, aut Octobri mense datas conjiciamus; siquidem scriptae sunt, postquam Theodosius Maximum rejecerat, ac Concilium pro Episcopi Constantinopolitani electione jam indixerat. Quidquid horum sit, quod pro certo videtur asseri posse, illud est, scriptas illas fuisse, postquam Damasus in Romana Synodo Antiochenam concordiam confirmaverat, plenamque Meletio, atque ejus omnibus communicatoribus communionem concesserat. Ait enim optare se, ut cum brevi futurum esset Constantinopoli Concilium pro ejus Urbis eligendo Episcopo, dent operam, ut is assumatur, qui nullam habeat reprehensionem; *ut Deo propitio cum integra pax Catholicorum omnium Sacerdotum fuerit confirmata, nullae deinceps dissensiones in Ecclesia oriantur, ut praestante Deo, quod jamdudum optavimus, cum Catholicis Sacerdotibus, possit pax perpetua permanere*: quod in familiari etiam ad Acholium epistola repetit. Verebatur itaque, ne quid in ea electione fieret, quod partam jam confirmatamque illam pacem iterum perturbare posset. Atque hinc colligo, sublatum jam cum scriberet, diuturnum illud inter Occidentales, & Orientales dissidium.

Sunt qui ex allatis hujus epistolae verbis conficiunt Acholium Damasi nomine adfuisse Constantinopolitano Concilio, ejusque vices egisse. At haec opinio communi eruditorum calculo, ac gravissimis praeterea rationibus, quae apud Baluzium, Pagium, Lupum, Tillemontium, aliosque legi possunt, rejecta est. Baluzius tamen in alium errorem lapsus est, cum existimavit ex eodem loco colligi, Acholium ipsum, ejusque tractus Episcopos Damaso scripsisse, postquam ad eam Synodum evocati fuerant (*b*), siquidem Gregorius Nazianzenus aperte asserit, Macedones Episcopos aut ex improviso ac-

(a) Vid. Synod. adv. Trag. Iren. cap. 195.

(b) De Conc. lib. 5. cap. 21. num. 2.

accitos a Theodosio, aut ex improviso venisse post Meletii obitum, sero scilicet, ac diu postquam Damasus de indicto Concilio monitus ab iis fuerat: cum itaque idem Damasus Acholio scribit, *ut det operam quemadmodum Catholicus Episcopus in Urbe Regia constituatur*, id vult dumtaxat, ut hoc agat officiis suis, ac consiliis apud Imperatorem ab eo baptizatum, ac Thessalonicæ tunc agentem: nam qua ratione petere potuisset ab Acholio Occidentali Ecclesiæ accensito, ut eam rem præsens curaret in Synodo illa, cui *soli Orientis Episcopi interesse debuerant* (a)? Cum vero Thessalonicensis Præsul pro singulari sua sanctitate, ac religione hoc negocium sæpius, ac diligenter egisset apud Imperatorem ipsum, quousque in ea urbe mansit, illudque eidem Constantinopolim sub ejus anni exitum profecturo sedulo commendasset, hinc ego factum fuisse puto, ut Theodosius ejus rei memor, Acholium ipsum, ac qui ab eo pendebant Macedones Episcopos tam sero ad Concilium acciverit, inopinato præterea, ac eo ipso tempore, quo Gregorius ob decretam Flaviani ordinationem, ortasque ob eam causam gravissimas contentiones in proximo erat, ut sese Episcopatu abdicaret (b), ut ii nempe componendis rebus, ac fanciendo fœderi adlaborarent; sin minus curarent, quod Damasus pridem in mandatis dederat, ne qua illi, qui eligeretur, nota inuri posset.

Censet iterum Baluzius, quem Pagius exscribit (c), Damasum non favisse Gregorio, ut Baronius scripsit; quin potius illum, eorum consilium damnasse ait, qui ejusdem Gregorii translationem peregerant, atque ad id probandam his utitur epistolæ verbis. *Illud præterea commoneo sanctitatem vestram, patiamini aliquem contra statuta majorum nostrorum de civitate alia ad aliam transduci, & deserere plebem commissam, & ad alium populum per ambitionem transire &c.* Alii vero Meletium hoc loco notatum putant. Ego tamen neque hunc, neque illum perstrictum existimo, sed Romanum Pontificem sacrorum Canonum observantiam promovere voluisse censeo, quos apud Orientales tum in electionibus, tum frequentibus transmigrationibus violatos fuisse non ignorabat, ut ex Socrate discimus, ac ex Nazianzeno ipso, qui hoc vitium iis exprobrat in carmine adversus Episcopos (d). Quod saltem ad eumdem Gregorium attinet, certum manifestumque est, non potuisse ejus hoc loco translationem perstringi, siquidem ea epistola scripta est diu ante, quam illa decreto Episcoporum Constantinopoli congregatorum fieret, ac proinde Baronium, cum Damasum Gregorio favisse censuit, a vero aberrasse haud liquet. Me tamen non latet, Macedones, Egyptiosque Episcopos statim, ac Constantinopolim venerant, post decretam scilicet Flaviani ordinationem, Gregorii inthronizationem improbasse, ob violatos in ea re Canones. At illud ab iis factum præter Damasi mentem videri poterat; siquidem ille, qui nulli se Ecclesiæ addici passus unquam fuerat, ea lege, ut ipse ait in carmine de vita sua, non tenebatur.

Epistolam hanc Acholio inscriptam reddidisse videtur Rusticus, familiari alia Damasi epistola eidem commendatus ut filius, a se ipso scilicet baptizatus. Erat hic ex silentiariis Gratiani Augusti, quorum officium erat excubias agere ante cubiculum Principis, vel cum in Consistorio is resideret, vel cum exteros, eorumque Legatos audiret (e), atque iis Principes sæpe utebantur, ut huc, illuc pro rerum opportunitate mitterentur, quod huic Thessalonicam forte ad Theodosium tunc misso contigit.

(a) Vide etiam Adnotat. ad epist. 4.
(b) Carm. de vita sua ex num. 152.
(c) Ad ann. 379. num. 11. & seqq.
(d) Vers. 800. ex Toll. edit.
(e) Vid. Gothoph. ad l. 4. & Tit. de Decur. & Silent.

git. Utraque vero hæc epistola tam aperta familiaritatis argumenta continet, ut veterem Damasum inter, & Acholium ipsum confirmatamque consuetudinem fuisse ex iis clare pateat: quamobrem cum Ambrosius frequentes illum in Italiam excursus fecisse asserat (a), quin Romam usque, ante hoc tempus accesserit, ut habitis a Damaso anteactis Conciliis interesset, atque inde quin huic Pontifici probe notus Acholius fuerit, ego minime dubito.

Interim hinc colligi non obscure potest, eumdem Acholium diu ante hoc tempus vices gessisse Romani Pontificis per Illyricum, siquidem illum *sæpe* a se monitum Damasus inquit, ne fieret aliquid inconsiderate. Vicariam illam potestatem a Damaso Acholio collatam, Siricius deinde, Anastasius, Innocentius, ac successores Romani Pontifices, Anisio, Rufo, ac cæteris Thessalonicensibus Episcopis ad Justiniani usque tempora confirmarunt. Ex quibus vir Clar. Joseph Cennius merito colligit, eam delegationem veluti personæ adtributum, cessavisse moriente Pontifice, cujus agebantur vices (b). Hunc Vicariatum minime placuisse Dupinio, ejusque similibus, deprimendo Romanæ Ecclesiæ juri uri ce intentis, nihil miror. Mirum profecto videri potest, cur Tillemontius qui veritati tantum studuisse videri vult, Vicariam illam delegationem rejicere, ac sub invidioso *innovationis* vocabulo traducere sibi licere putaverit. Hic enim vir sane doctissimus, primo loco dubius est, an Damaso Vicariam illam præfecturam instituere licuerit, & an hoc ab illo consilium, ex Canonum præscripto, an vero potius ex solo retinendæ per Illyricum totum recenter a Gratiano divisum, potestatis studio captum fuerit (c). Rursus alio loco Vicariatum illum aperte exagitat, ac veluti contra Canones institutum damnat, laudatque Theodosium, quod eum rescripto suo revocaverat (d), ac dictatorie pronunciat, nullam esse juri congruam rationem, cur Damasus primum per Illyricas provincias Vicariatum suum conferre potuerit (e). Verum nondum evictum est, Gratiano deberi Illyrici divisionem, ut ex ea Damasus ad Vicariatum instituendum moveri potuerit: deinde probari oporteret, eumdem Vicariatum minime institutum fuisse ante Illyrici divisionem a Gratiano factam, quod Tillemontius numquam evincet. Fac tamen Damasum Acholio commisisse vices suas, et Illyricum totum tunc divisum sub se ac Patriarchatu suo retineret, quid rogo peccavit in Canones? Quid Basilius Capadocia integram contra Anthimum Thianensem sibi asserens tanta contentione, veteri consuetudini, ut Nazianzenus ait (f), ac huic, quæ a Patribus facta fuerat divisioni inhærens? Cæterum Apostolici Vicariatus origo, natura, & causa alia est, quam quæ Tillemontio visa fuit, siquidem ea petenda est, ut Bacchinius ait, in dissertatione de Ecclesiasticæ Hierarchiæ originibus, ab eo jure, quo Romanus Episcopus velut unicus Metropolitanus Occidentem totum sub se habuit, atque Ecclesiastica negotia per se cum poterat in vicinis provinciis, in longe vero a se dissitis, per certos, quibus demandandum censuit, Episcopos administrabat, ut factum etiam per Episcopum Alexandrinum in toto suo Patriarchatu ex Synesii epistolis discimus, quæ est causa, cur Nicæna Synodus celebrem illam inter eos comparationem instituerit Can. 6.. Quam viri doctissimi sententiam confirmare videtur Innocentius I. in epistola ad Alexandrum Antiochenum, qua eum monet, ut Episcopos longe a se positos per datas a se litteras ordinari jubeat (g) Leo

M ma-

(a) Epist. ad Anisium apud BB.
(b) Antiq. E. H. Disp. 3. cap. 2.
(c) De Damas. art. 13.
(d) Cod. Theod. leg. 45. lib. 16. tit. 2.
(e) De Bonif. art. 9. tom. 12.
(f) In laud. Bas. orat. 20.
(g) Apud Coust. epist. 24.

magnus, cum Anastasio Thessalonicensi profitetur vices suas delegasse se, *ut curam, quam universis Ecclesiis principaliter ex divina institutione debemus, adiuvares, & longinquis a nobis provinciis præsentiam quodammodo nostræ Visitationis impenderes* (a). Hoc autem Apostolicæ Sedis in Illyricum utrumque jus, quod Tillemontius verbis a subreptitio Theodosii rescipto mutuo acceptis, *innovationem* vocat, Theodosius Magnus, Gregorius Nazianzenus, Basilius, ac Constantinopolitani Concilii Patres facto probarunt, ac rationi consonum judicarunt, illudque Bonifatius I., Honorius deinde Imperator, ac Theodosius ipse, veritate cognita, alia prorsus justaque voce laudant, ac *dudum a Patribus constitutum, perpetuo servatum, tot sæculorum reverentia confirmatum*, asserunt, *ac sub illis etiam Principibus obtinuisse* dicunt, *quos nulla nostræ religionis cura constrinxit* (b). Hæc obiter dicta sufficiant, cum mihi non sit animus jus hoc Apostolicæ Sedis a viris doctis egregie vindicatum asserere, sed Damasi gestis lucem afferre.

III. Ut itaque unde discessit, revertatur oratio, postremo quæri posset, cum Damasus Maximi Cynici ordinationem rejecerit, qui fieri potuerit, ut Italicum Concilium eam deinde tueri ac probare videatur in literis ad Theodosium scriptis, atque a Sirmondo editis in Appendice Codicis Theodosiani. Ego quid sentiam exponam particulari Diatriba, qua utramque illam epistolam discutiam, ne interea Lectorem plus æquo detineam.

CAP.

(a) Epist. 12. Juxt. Lugd. impress.

(b) Apud Coustant. in Epist. Bonif. 7. 8. 9. 10.

C A P. X V I I I.

FL. SYAGRIO . FL. EUCHERIO . Coss. 381.
DAMASI XVI.

Hic annus ac sequens, plures, ac gravissimas res secum adducit, quibus illustrandis pro ingenii modulo immorabimur. Initium vero faciam a Constantinopolitano Concilio, quod anno ipso pene ineunte cæptum, die 9. Julii finem habuit.

Disputatum est, an illud auctore Damaso convocatum sit, aliis asserentibus, negantibus aliis: an præterea Acholius ejusdem Pontificis vices in eo egerit. Quod itaque ad primum attinet, qui illud Theodosii jussu, Damasi accedente etiam auctoritate & consensu convocatum, ac congregatum scribunt, vix errare dixeris. Nam cum Romanus Pontifex tempestive monitus, convocationi, quod facere jure poterat (*a*), minime intercesserit, auctor videri, ac dici potuit, ut illud congregaretur; quæ profecto est ratio, cur sexta Synodus, Theodosio, ac Damaso ejusdem Concilii convocationem tribuat (*b*), at nullus omnino Damasi ejusdem Legatus affuit; errantque si qui sunt, qui Acholium dignitate illa ab eo ornatum censent, cum Thessalonicensis Episcopus sub ipsius Concilii finem, atque ut electioni Constantinopolitani Episcopi post Gregorii dimissionem faciendæ adesset, advocatus fuerit, ut alio loco dixi.

Jam vero, quod ad ejusdem Concilii acta pertinet, illam jam Photii ætate perierant: aliquot itaque dumtaxat supersunt Canones, quorum alii ad fidem, alii ad disciplinam spectant. Ad fidem pertinet primus Canon, quo cum aliis hæreticis Pneumatomachi, atque Apollinaristæ damnati sunt. At eos ipsos Damasus jam antea damnaverat, ejusque decreta, tum Occidentales omnes Episcopi, tum Orientales, si paucos Macedonianos excipias, complexi fuerant. Si quis hac de re dubitat, adeat virum doctissimum P. Orsi, qui Ecclesias omnes percurrens rem in aperta luce collocat (*c*). Frustra itaque Bossuetus hoc canone abutitur, ut probet, in Fidei controversiis finiendis ad Sedis Apostolicæ auctoritatem, aliarum quoque consensum Ecclesiarum accedere debere, eumque propterea in finem, Constantinopolitanum hoc Concilium Congregatum fuisse, ut eo scilicet Canone de consensione hac, & unitate constare posset (*d*). An vero Episcoporum aliquot hæreticorum contumacia efficere potuit, ut generali Concilio opus esset, pro dogmate, quod Apostolicæ Sedis judicio definitum, atque Ecclesiæ totius obsequio comprobatum fuerat, iterum stabiliendo? Id vero, neque Pseudo-Bossuetus, neque aliquis ex doctissimo, religiosissimoque Gallicanorum Præsulum corpore unquam dixerit; nam quo alio telo Janseniani hæretici generale Concilium frustra, doloque malo inclamantes, nuper ab iis disjecti sunt, & prostrati? An vero aliam Gregorio utrique, Meletio, Amphilochio, cæterisque illis Con-

M 2

(a) Socr. lib. 2. cap. 17. Sozom. lib. 3. cap. 10. Bar. ann. 351. num. 20.
(b) Act. 18. prosphon. ad Imp.
(c) tom. 1. lib. 1. cap. 8.
(d) Vid. part. 2. lib. 12. cap. 8.

Constantinopolitani Concilii Patribus, aliam Gallicanis Episcopis mentem fuisse dixerit scriptor ille?

Certum itaque, ratumque sit, Episcopos illos non potuisse congregare sese, neque Canonem illum condidisse eo potissimum consilio, ut de confessione, & unitate constaret, de qua nullus erat dubitandi locus. Quin vero si Socratem, & Sozomenum attente legimus, aperto colligimus a Constantinopolitanis Patribus damnatos Semiarianos, & Pneumatomachos ob eam potissimum causam fuisse, quod a fide Patrum, ut Basilius ait (a) Romæ accepta discesserunt. Ut enim Socrates, & Sozomenus scribunt (b), antequam Canon ille pronunciaretur, quo Semiariani, seu Macedoniani proscripti sunt, *Imperator cum Episcopis partis ipsius omni ope adnitebantur, ut Eleusium, & qui cum illo erant, ad partes suas traducerent, revocata illis in memoriam legatione, quam olim ad Liberium Romanorum Episcopum miserant per Eusthatium, nec recte eos facere, qui cum consentientem fidei doctrinam semel agnoverint, iterum nunc ea, quæ ab ipsis decreta sunt, subvertere conentur*. Unde enim Constantinopoli congregati Episcopi doctrinam illam fidei consonam esse cognoverant, quam ex anteacta Apostolicæ Sedis sub Liberio definitione, & judicio, cui Macedoniani ipsi sese submiserant? Illa itaque eorumdem Episcoporum sententia, pro alienis a fide censebantur ante ipsum Concilium, fidesque a Liberio proposita, irreformabilis, atque irretractabilis dogmatis, eorum judicio vim assumpserat. Erit ne igitur qui putet illos in Synodum congregasse sese, ut definitionibus illis assensu suo robur conferrent, & auctoritatem? At inquit, scriptor ille quisquis sit, *Constantinopolitani Patres relatis iis, quæque circa fidem, quæque circa disciplinam a se decreta essent, id tantum postulant, ut Damasus, & qui cum ipso erant Episcopi, secum collætentur, atque ita futurum ajunt, ut cum verbum Dei communi consensu stabilitum, & Christiana inter nos Charitas confirmata fuerit, desinamus id dicere, quod ab Apostolis condemnatum est, ego quidem sum Apollo, ego autem Cephæ. Videt eruditus Lector, ut in communi consensu Verbi interpretationem, ac Fidei stabilitatem collocent*. Hæ litteræ non ad Constantinopolitanum primum Concilium pertinent, sed ad alterum quemdam Conventum sequentis ab hoc anni, ad quem earum discussionem rejicimus. Verum non id quærimus, an Constantinopolitani Patres Apostolicæ Sedis definitionibus consenserint, ut facere tenebantur, sed an disentire potuerint. Id vero est, quod sibi minime concessum putant, ut ex Socrate, & Sozomeno audivimus. Quamobrem ex hoc loco, detortisque a recto sensu verbis nullum sententiæ suæ præsidium capere idem scriptor potest.

II. Cæterum, quæ fuerit Constantinopolitani Concilii erga primam sedem, observantia, & obsequium, ex quinto ejus Canone non obscure colligitur. Ait itaque Canon: *De Tomo Occidentalium, etiam eos suscepimus qui unam Antiochiæ Patris, & Filii, & Spiritus Sancti divinitatem confitentur*. Quæritur inter eruditos quid intellexerint Concilii Patres *sub Occidentalium Tomo*; variasque in sententias itum est, quæ apud de Marca, Valesium, Lupum, Tillemontium, Caveum, atque alios legi possunt. Ego tamen ad veritatem accedere puto Baronii (c) opinionem, qui sub his verbis indicari censet *regulam seu confessionem fidei* a Damaso, Romanaque Synodo expositam, de qua superiori anno egimus. Antiochenos enim Catholicos duplicis generis fuisse constat, alios, qui unam divinitatem, ac tres hypostases, alios vero, qui hypostaseon

(a) Epist. 244. juxta BB.
(b) Socr. lib. 5. cap. 7. Sozom. lib. 7. cap. 8.

(c) Ann. 381. num. 28.

ſeon voce repudiata, divinitatem unam ac tres perſonas profitebantur; atque illi Meletium, hi vero Paulinum Epiſcopum ſequebantur. Ad primi generis Antiochenos quod attinet, nulla apud Epiſcopos Conſtantinopoli congregatos controverſia eſſe poterat, quin Catholici forent, atque ad communionem recipiendi. Canon itaque ille, ſecundi generis Antiochenos reſpicit, quos ad communionem recipiendos eſſe jubet, quamquam tres hypoſtaſes minime profiterentur, cujus rei cauſas alibi expoſuimus. Cur vero *Occidentalium tomi* hic mentio eſt, aut quis hic tomus? *Occidentalium* voce Romanum unum Pontificem velut eorum caput, & e Synodo ſua plerumque ſcribentem, a Græcis deſignari ſolitum, tam certum eſt, quam quod certiſſimum Vid. Cap. 20. Nemini præterea obſcurum eſt *tomi* vocabulo ſignificari Dogmaticas definitiones ab eo propoſitas. Hinc Baſilius (a) alias Damaſi litteras ad Orientales ſcriptas *Occidentalium tomum* vocat, atque eas veluti ad fidei normam provocat.

Hoc igitur loco agebatur de aliqua definitione Romani Epiſcopi, ejuſque Concilii, quæ ad eorumdem Antiochenorum cauſam pertineret; at Damaſus anathematiſmo 20.& 21. ſublata trium dicendarum hypoſtaſeon neceſſitate, eos perfecte Catholicos eſſe pronunciaverat, qui unam divinitatem, poteſtatem, Majeſtatem, ac gloriam, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac tres veras, æquales, ſemper ſubſiſtentes perſonas profiterentur. Hæc vero erat eorum Antiochenorum fides, ut ex Hieronymo (b), Nazianzeno (c), ac ex Paulino ipſo conſtat, eaque formula Antiochenæ Synodo adjecta, quam coram Athanaſio profeſſus eſt. Ille igitur *Occidentalium tomus* aliud nihil eſt in Conſtantinopolitano eo Canone, quam celebris illa Damaſi Ecthesis, quam Epiſcopi illi cum pro lege haberent, eos quos antea pro alienis habuerant, complectuntur, velut ad ejus normam egregie Catholicos. Id vero eſt, quod præter Damaſi ipſius acta a Sarazanio publicata, Eutychius Alexandrinus aperte aſſerit apud Renaudotium (d), ac Synodicus libellus non obſcure indicat, cum ait, eum Pontificem collecta Romæ Synodo divinum decretum edidiſſe, & ad eam, quæ Conſtantinopoli cogebatur, emiſiſſe Synodum (e).

Hunc ego Canonem, ut obiter dicam, Meletio auctore, cujus magna erga Sedem Apoſtolicam obſervantia profecto fuit, conditum fuiſſe puto, dictamque ea occaſione Nazianzeni orationem 13. de pace inſcriptam. Elias Cretenſis eam refert ad eamdem cauſam, ob quam oratio XII. habita fuerat, ad ſublatum nempe Monachorum, qui ab ejus parte diſceſſerant, Schiſma. Billius qui merito obſervat plures eſſe locos, qui neque ad eam cauſam, neque ad id temporis referri poſſunt, ab Eliæ opinione diſcedit, ſed a judicio abſtinet, neque ipſe indicat, qua occaſione, quove tempore dicta videri poſſit. Tillemontius itaque (f) eam Conſtantinopoli dictam putat, poſt Valentis obitum, ac collatum non diu antea Theodoſio Imperium, quod profecto nemo negaverit, qui orationem ipſam prope finem attente legerit. Cenſet etiam eo loco agi de Antiocheno Schiſmate tunc ſublato, ac mutua diſſidentium concordia extincto, quod certum omnino eſt; nam Gregorius de reintegrata caritate gaudio affectus, ad Arianos ſeſe converteos, qui anteactam diſſenſionem Catholicis probro verterant, *ubi ſunt*, ait, *igitur, qui res noſtras tam bene, quam male ſe habentes, obſervant, non ut judicent, ſed ut improbent. Agite igitur .... ad Concilium vos etiam exoſi vocamus, ut pudefacti, victique*

(a) Epiſt. 265. num. 3.
(b) Hier. Epiſt. 15.
(c) Nazianz. Or. 32.
(d) Renaud. H. P. Alex. in Timotheo.
(e) Cap. 76.
(f) De Greg. Naz. act. 56. & not. 30 tom 9.

quæ recedatis, cognita nimirum ex eo ipso quod ægrotavimus, nostra sanitate.... Non enim de Deitate dissensimus; sed ordinis, & disciplinæ causa certavimus: nec de eo inter nos contentio extitit, utra impietas eligenda esset, ea ne quæ Deum contrahit, an illa, quæ Spiritum Sanctum dumtaxat, vel Filium quoque ipsum a divina essentia distrahit.... Quibus profecto verbis Paulinianos ac Meletianos respicit, eosque omnes perfecte Catholicos & integræ fidei fuisse ait, quamquam alii ob reticentiam trium hypostaseon de Sabelliana hæresi, alii vero, ac si Ariani, & Macedoniani essent, calumniose traducerentur, ob retentam cum iis societatem. Tum pergit: *Nostra non eadem ratio est. Nam quod ad divinitatem attinet, inter nos consentimus, labiumque unum, & vox una fuimus.... Verum aliis de rebus contentio inter nos fuit. Male etiam id quidem, non enim inficiabor. Nam cum fieri non posset, quin aliquid, homines cum simus, peccaremus, nostrum hoc erratum fuit, quod nimio pastoris amore affecti sumus, nec ex duobus bonis utrum magis expetendum esset, reperire potuimus; quousque in hoc convenimus, ut UTRUMQUE PARI IN LAUDE, & admiratione poneremus.* An vero quid clarius, & exprimendo Antiocheno Schismati, & Concilio, quod tunc habebatur designando, aptius quid dici poterat? At quamquam vir exquisitæ diligentiæ ad veritatem propius accesserit, fallitur tamen, cum putat agere Gregorium in ea oratione de peculiari suæ Ecclesiæ dissidio; ex cujus Clero cum aliquis, aut Meletio, aut Paulino tantum, communicandum crederet, a Nazianzeno ipso, qui se designat *candidi ac probi patris* nomine, secessionem fecerat, ac deinde ad eum redierat, quem proinde Gregorius *filii obsequentis* loco habet, nam si quis orationem illam recte perpendat, facile dijudicabit, Tillemontii interpretationem nullo fundamento niti: siquidem Nazianzenus utrique parti communicaverat. Deinde *candidus ille, ac probus pater* Gregorio tunc dicenti assidebat cum *obsequente* sibi *filio*. Ille præterea ante Gregorium de pace verba fecerat. Alius itaque ab ipso Gregorio ille esse debet. Postremo probum illum ac candidum patrem, & obsequentem filium sibi assidentes, & *mutuum sibi ipsis ornamentum afferentes* ait. Id vero ea qua erat humilitate, ac modestia Gregorius minime de se diceret. Ego itaque hoc loco, atque iis verbis de Meletio, & Flaviano, quem Meletius non diu antea ad præsbyteratus ordinem evexerat, agi puto. Hunc igitur, *probi ac candidi patris*, illum vero *filii obsequentis* nomine appellat, ac designat. Uterque Gregorio tunc dicenti assidebant, ac mutuo sibi ipsis ornamento erant, quia Flavianus Meletium ad Regiam urbem sequutus fuerat. Meletius tandem *vir simplex, apertis moribus, & vultu placidus*, tum pro pace laboraverat, tum paulo antea, ut erat eorum temporum mos, ad populum de eadem sermonem habuerat (*a*), eos igitur veluti pacis, & concordiæ eo Concilii Canone restitutæ auctores, sibi tunc dicenti assidentes, pro concione laudat, atque hoc est, ni fallor, certum, minimeque obscurum ejus orationis argumentum. Atque hinc etiam lux affulget ad cognoscendam causam, ob quam oratio 14. quæ similiter de pace inscribitur, recitata est. Nam cum divinus ille vir, concordiam vix dum sartam, iterum ac turpiter abruptam, *& publicas ac Deo teste confirmatas pactiones in irritum missas* doleat, aperte intelligimus habitam fuisse ad Episcopos Constantinopoli congregatos, postquam Meletio defuncto, de subrogando contra vim pacti in ejus locum Flaviano agi cæptum est, eamque esse illam ipsam, cujus a se ea occasione dictæ meminit in carmine de vita sua.

III. Ad canonem 3. alias 4. transitum facio, quo scilicet Maximi Cynici ordinatio in irritum mittitur, qua etiam in

(a) Vid. Greg. Carm. de Vita sua ex n. 121.

in re Damasi sententiæ Concilium obsequutum est. Hinc vero factum, ut Ægiptii, & Macedones Episcopi, quos inter Acholius recensendus est, quamquam Gregorii Nazianzeni Episcopatum improbare visi sint, ac violatos ob ejus translationem Canones, causarentur, nihil tamen pro eodem Cynico, aut contra ejus exauctorationem moverint. Quin potius hæc ab illis gerebantur, non tam odio ejusdem Nazianzeni, vel ut in ejus Throno alium collocarent, quam ut iis, qui illum Episcopum Constantinopoli constituerant, dolorem aliquem, ut ipse ait (a), inurerent. Ex quo discimus Maximum ipsum ad hoc usque tempus, neque in Italiam venisse, neque aliud quidpiam egisse apud Damasum, & Occidentales Episcopos, quo rebus suis opem ferret. Cæteros autem Concilii Canones omittimus, tum quod nihil ad eum Pontificem, Sedemque Apostolicam pertineant, tum quod dubium adhuc sit, an ex iis nonnulli ad hoc ipsum Concilium, an vero ad aliud quodpiam, referri debeant, quod vero propius videtur.

IV. Agendum itaque superest, de ordinatione Flaviani, & Nazianzeni abdicatione, quæ sunt ejusdem Concilii pars, & accessio. Meletio ante ejus finem defuncto, Paulinus vi pacti, quod juratum fuerat, Antiochenam Ecclesiam retinere solus debuerat. Id censebat Gregorius, atque ut hæc sententia obtineret, totis eloquentiæ viribus adlaboravit, ea præ cæteris ratione usus, quod venia fortasse dignum videri poterat Occidentales, ab Orientalibus molestia aliqua affici, quousque nondum manifestum fuerat, an illi Meletium, dum viveret, *pro Antiocheno Episcopo habituri essent, atque excepturi* (b). At cum iidem illum excepissent, ac parta utrinque pace, res in tranquillitate, Dei beneficio, positæ jam fuissent, alios ab Orientalibus animos induendos, ac nihil omnino innovandum (c). Verum Episcopi illi, tumultu, clamore, ac turpi etiam arte effecerunt, ut sapientissimo Gregorii, atque aliorum graviorum Patrum Consilio posthabito, *unico Præsuli, Præsul novus opponeretur*, atque ut Flavianus Paulino *superpositus* potius, quam successor Vacanti Ecclesiæ datus esse videretur. Rem omnem ab eodem Nazianzeno in carmine de vita sua atque alibi elegantissime descriptam, præterea recitant Baronius, Tillemontius, atque alii, ut nihil opus sit, illam iterum a me recantari. Minime tamen impetrare a me possum, quin iterum afferam Theodoretum nimio suo erga Flavianum studio abreptum fuisse, cum Episcopos illos, quos Gregorius gracculorum, ac vesparum nomine compellat, tueri voluit per apertam adversus Paulinum calumniam, hæc scribens (d). *Paulinus quidem Præsulatum Ecclesiæ illius sibi vindicabat: sed reclamavit Antistitum Cætus rationi consentaneum non esse dicens, ut qui Meletii consilia respuisset, post ejus obitum sedem illius acciperet.* Nam si Meletius, & Paulinus pacto convenerant, ut qui eorum alteri superstes esset, Ecclesiam integram administraret, falsum profecto est, Paulinum Meletii consilia, concordiæ restituendæ idonea respuisse. Hinc Gregorius, cujus testimonium nemo repudiaverit, aliam eamque prorsus ridiculam causam affert, cur sequior illa, quamquam major Episcoporum pars, Flaviano Meletium subrogandum censuerit. Quamobrem si Flavianus ipse, ne Episcopatum illum aut ambiret, aut sponte oblatum acciperet,

(a) Carm. de Vit. sua ex num. 155.

(b) Ἕως μὲν οὖν ἦν ἐν μέσῳ θεῖος σκοπὸς
Οὐδ' ἦν σαφής πω, ποθ' οἱ τῆς Ἑσπέρας
Τὸν ἄνδρα δέξοιντ' ἡγεμωμένοι τέως.

Norunt vero omnes, quæ sit Ecclesiastico stilo perpetua hujus verbi vis. Hinc δεκτοί, qui communionis jure utuntur, quibus ἄδεκτοι oppositi sunt. Vid. Can. Ap. 13. ac SWicerum. Vide etiam epistolam Julii ad Orientales n. 13.

(c) Vid. Naz. Carm. de Vit. sua ex num. 127. & seqq.

(d) Lib. 5. cap. 23. ex Interp. Vales.

ret juramento sese obstrinxerat, nulla est ratio, cur juramenti religionem sprevisse non videatur, cum nedum se eligi, & ordinari Antiochenum Episcopum passus est, sed tanta deinde contentione sedem retinere studuit. Neque, quod Græca Ecclesia ejus inter sanctos memoriam colat, æstimare debemus nullius eum peccati reum fieri potuisse, quod deinde pænitentia, aliisque virtutibus eluerit.

Hosce itaque improbos Episcopos, & tumultuarios Cætus cum abhorreret Gregorius, de regiæ civitatis Episcopatu dimittendo consilium cœpit, quod post adventum Ægyptiorum, ac Macedonum Episcoporum exequutus est, tunc scilicet, cum manibus Flaviano tandem impositis, nulla amplius supererat, tentatæ ab eo concordiæ spes. Flavianus enim, ordinatus est, ut ego puto, medio illo tempore, quo Gregorius nondum resignatione facta, a domo Ecclesiæ secesserat, seque abdiderat, ne *malis*, ut ille ait, conventibus adesse cogeretur (*a*). Nam cum orationem valedictoriam ad Patres 150. habuit, exemplum se relinquere professus est, *quod si nonnulli imitarentur, ac thronis cederent, non facturi essent jacturam, sed habituri supernam Cathedram multo sublimiorem, ac tutiorem*. Ex quibus non obscure colligi potest, Flavianum ipsum, qui hoc loco perstringitur, Episcopum, cum hæc Nazianzenus diceret, jam creatum, ac in throno collocatum fuisse. Flavianus deinde, si Sozomeno credimus, auctor in primis fuit, ut Nectarius Gregorio ipsi succederet. Quid autem de utraque hac ordinatione Damasus senserit, dicam sequenti anno.

Me non latet (*b*) Tillemontium scribere, ab Episcopis sedi suæ redditis, atque deinde Antiochiæ in eum finem iterum congregatis, impositas Flaviano manus. At ille quærit opinioni suæ præsidium, unde illa destruitur, ut alio loco probatum dedi. Deinde hæc viri docti sententia receptæ tunc disciplinæ minime consentanea est. Nam Episcopis, qui aut defuncti, aut in plena Synodo dejecti fuerant, alter dabatur, & consecrabatur eodem in loco, ac ab eadem plena Synodo successor, cujus rei a Nicæna, quæ Philogonum, Constantinopolitana ipsa, quæ Nectarium, Ephesina, quæ Maximianum, Chalcedonensi, quæ alium Dioscori loco, ac sexta, quæ Theophanem consecravit, exempla peti possunt. Unum pro Tillemontio præsidium videtur capi posse ex ejusdem Constantinopolitanæ Synodi actis, quibus Flavianus ipse subscribit, ut Presbyter. At qui ex hujusmodi subscriptionibus aliquod ad suas opiniones confirmandas argumentum trahunt, næ ii prorsus e tenebris lucem quærunt, ut idem Tillemontius alio loco probat (*c*), ego vero puto duo habita fuisse, ac distingui oportere Concilia, quæ est plurium doctissimorum hominum sententia, Socratis, ac Sozomeni testimonio non obscure confirmata. Primum non adeo frequens: alterum multo frequentius. In primo Maximum exauctoratum, ac confirmatum Meletio Præside in Sede Gregorium. In altero, cui Gregorius aliquando præfuit, Flavianum ordinatum, ac deinde Nectarium, editosque aliquot præterea Canones: utriusque autem subscriptiones, & Canones in unum deinde collatos, ac ex duplici unum effectum, ac reputatum. Hinc factum, ut Flavianus, qui Meletio vivo, primo subscripserat, ut Presbyter, alteri illi, iterum subscribere postquam ad Episcopatum evectus est, minime sibi necesse duxerit. At de hoc Concilio, rebusque ad illud attinentibus iterum agendum erit sequenti anno.

CAP.

(a) Carm. de Vit. sua ex num. 151.
(b) De Flavian. art. 3. tom. X.
(c) De Nazianz. tom. 9. not. 42.

C A P. X I X.

On diu poſt Conſtantinopolitanum Concilium, Aquilejenſe congregatum eſt, ac menſe Septembri abſolutum. Ex illo igitur, quod ſi non frequentia, dignitate ſaltem, ac ſanctitate Epiſcoporum qui adfuerunt, celeberrimum inter Concilia locum tenet, ego ea dumtaxat colligam, quæ ab inſtituto meo haud aliena ſunt, atque ad Damaſum attinent.

Præter ejus acta, quæ a Chiffletio fruſtra ſollicitata ſunt, tres extant epiſtolæ, quarum geminæ ad Gratianum Occidentis Imperatorem, altera ad Theodoſium pertinet, quamquam earum inſcriptio omnibus communis ſit. Memorantur priore epiſtola ea, quæ ad fidem ſpectant, & confecta in Concilio fuerant: depoſitos ſcilicet Palladium, & Secundianum Epiſcopos Arianos, atque Attalum Presbyterum Concilio ipſo præſentes. Palladii, & Secundiani mentio eſt in literis Singedunenſis Conciliabuli, & in Germinii ad eas reſponſo, anno 365. jam labente ſcriptis: at Secundianus nondum promotus ad Epiſcopatum fuerat (a). Presbyterum Attalum Aquilejenſes Patres Juliani Valentis diſcipulum vocant: Valentem vero ipſum, quamquam non longe abeſſet, Concilium declinaſſe ſcribunt, ne *everſæ patriæ, perditorumque civium cauſas præſtare in eo teneretur* (b). *Hic poſt proditam*, ut Ambroſius ait, *Gothis patriam*, in Italiam ſeceſſerat, eamque contaminare, & inficere conabatur conſtitutis variis in locis, falſis ſuæ Sectæ Epiſcopis, atque hoc ipſo anno, & tempore, quo Concilium congregatum fuerat, *Mediolani* latebat, Juſtinæ forte præſidio tutus. Hunc igitur a Gratiano petunt, ut domum ſuam repetere jubeat, atque florentiſſimas Italiæ civitates ea peſte liberet.

In altera ejus Concilii epiſtola de Urſicino agitur, eaque eodem tempore, quo prior, ſcripta, ac Legatis abeuntibus tradita eſt, ut eidem Gratiano redderetur. Poſtquam igitur decretis ſuis ſe providiſſe putaverant, ne duo illi, qui juxta angulum ripenſis Daciæ, Nicænum Concilium oppugnare auſi fuerant, amplius latere, ac venenum Arianum afflare poſſent, aliud ſe negotium curare debuiſſe ajunt, graviſſimum ſane, ac magnam ipſis ſollicitudinem afferens, quippe quod Eccleſiæ corpus toto orbe diffuſum turbare poſſet. Eorum vero verbis exprimam, quid hoc fuerit. *Licet frequenter compererimus, Urſinum non potuiſſe obrepere pietati veſtræ, quamvis quietum nihil eſſe patiatur, & inter bellicas neceſſitates obreptio importuna tentetur, tamen ne ſancta mens veſtra animique tranquillitas, quæ omnibus conſulere geſtit, importuni hominis ſimulata adulatione flectatur, deprecandos vos, & obſecrandos, ſi dignanter ducitis, æſtimamus, non*

(a) Conc. Ven. edit. tom. 2. pag. 989.

(b) Hic latrocinaliter Petavionenſem Eccleſiam occupaverat. Sunt qui eo vocabulo illam intelligant, quæ nunc Paſſavienſis dicitur, quod utraque in Norico ſita ſit, ac fieri facile potuerit ut Petovionenſis, ſeu Petovienſis in Patavienſem, ac poſtremo in Paſſavienſem tranſierit. Vid. Auctorem Commentarii de litteratis Italiæ Venetiis impreſſi ann. 1749. tom. 2. ac Tillemont. tom. 5. pag. 707. Ætate profecto Innocentii III. ut ego ex ejus Pontificis epiſtola In Archivio Paſſavienſi aſſervata olim legi *Patavienſis* dicebatur. Si itaque hæc vera ſunt, Paſſavienſis Eccleſia Victorinum Epiſcopum & Martyrem, cui Hieronymus in catalogo locum dedit, ſibi merito vindicabit. Deinde illuſtris ejus Cleri & populi laudanda religio, & fides erit, qui latronem illum ſibi præeſſe noluerit, ac turpiter rejectum a ſe expulerit.

solum præcaventes futura, sed etiam præterita, quæ jam ipsius temeritate gesta sunt, perhorrescentes. Nam si aliquam viam nactus fuerit audaciæ, quid non ille confundat? ... & ideo petimus, & rogamus, ut obripiendi ei adimere dignemini facultatem. Ursinus itaque Valentiniani rescripto, quod anno 371. datum diximus, pridem relaxatus a certo, constitutoque exilio, Mediolani sedem fixerat, ac cum Juliano Valente, qui etiam eo deinde secesserat, in sceleris societatem coierat. Inde vero ad Romani Concilii preces anno superiori abire coactus, & in Galliam relegatus, Gratianum tunc bello Alamannico occupatum adire potuit, atque omni suo, suorumque studio agere, ut Imperatorem illum flecteret, suasque in partes traheret. Obsecrantur itaque, ut *seditiosum illum, Arianorum socium*, ac sceleratum hominem a se rejiciat, atque eo facto Ecclesiam tutam, tranquillamque servet. Hoc vero Consilium, atque hanc agendi rationem eo magis Gratiano necessariam scribunt, quo Ursini animus apertius sese prodiderat. Eo ipso enim tempore, quo ille Imperatori in Galliis molestus fuerat, Romanam quoque Ecclesiam, civitatemque adversus Damasum concitabat, missis distributisque per Urbem litteris per Paschasium quemdam, seditione plenis. Hinc Præfectus Urbis, a quo curandum erat, ne quid civium quies detrimenti caperet, iis de rebus Gratiano ipsi retulerat, ac populus Romanus cum hæc Aquilejæ scribebantur, *pendebat* incertus, ac rei exitum expectabat. Hujus Paschasii, cum in hisce litteris dumtaxat mentio sit, nihil mihi occurrit, quod addam: quia tamen abscisus dicitur, illum Eunuchum fuisse intelligo, quod hominum genus impudens, atque ad omnia audax esse solet. Nunc si hæc conferantur cum Epistola Romani Concilii, quam superiori anno adscripsimus, nemo dubitaverit, quin una eademque res utrobique agatur, ne scilicet Damasus Ursini, ejusque similium fraudibus, ac calumniis deinceps pateat, ac præterea facili negotio intelligitur unam epistolam diu ab altera distare non posse. Cum igitur Gratianus tunc bello occupatus, neque ad Romani Concilii, neque ad Præfecti Urbis literas rescribere potuisset, ideo Ambrosius, aliique eorum plures, qui eidem Concilio adfuerant, tunc Aquilejæ positi, scribendum iterum censuerunt, rogandumque Imperatorem, ut provide pro rerum necessitate consuleret; quod tamen extra Damasi ipsius consilium sententiamque non ego factum crediderim. Nam quod Acholius in eodem Concilio, Legati munere functus sit, nonnullorum opinio est, quam ipsa Synodi acta destruunt.

II. His itaque litteris Gratianus excitatus est, ut hoc anno rescriptum daret ad Aquilinum, ut videtur, urbis Vicarium, Cod. Theod. lib.16. tit. 2. l. 35. memoratum, confirmatumque, quo tum Romani, tum ipsius Aquilejensis Concilii postulatis fecit satis. Hoc ex Vaticano Codice magnus annalium parens ad ann. 381. tum deinde magis correctum Sirmondus, postremo Coustantius edidit inter Damasi epistolas. Obscurum illud identidem, perplexumque est, sive ob aliquod transcriptorum vitium, sive ob stilum ipsum, qui Gallicano cothurno perpetuo assurgit. At eorum, quæ continet, hæc summa est. Se pridem dedisse litteras ad Simplicium quondam Vicarium, quibus jubebatur. Primo *ut omnes, qui impios cœtus prophanata religione tentarent, ad centesimum Urbis milliare pellerentur, ubi pertinax furor ab obsequentibus destitutus, in ejus tantum perniciem rueret, qui solus erraret*. Secundo *ut condemnati judicio recte sentientium Sacerdotum, reditum ad Ecclesias, quas contaminaverant, non haberent, ac reintegrationem judicii* frustra apud Imperatorem *precarentur*. Prima hujus ad Simplicium rescripti pars Donatistas, Luciferianos, ac Novatianos per-

perstringit, ac cum iis omnibus communione junctos Ursinianos. Alteri vero ejusdem capiti, Florentium Puteolanum, ac Parmensem Episcopum, postquam a Romana secunda Synodo sub Damaso collecta damnati fuerant, causam dedisse puto. Simplicium siquidem Vicarii Urbis Officium administrasse scimus Gratiano A. III. & Equitio Coss. anno scilicet 374. (*a*) atque ita Valentiniano adhuc vivo. At Valentinianus Ursicinianos, dumtaxat, & rebaptizantes legibus suis coercuit (*b*), ad hos enim Augustinus scribit: *Huic*, Joviano, *successit Valentinianus*, *legite quæ contra vos jusserit*. Hujus itaque furfuris, & pertinaciæ homines, ultra centesimum lapidem, Episcopos vero ab earum Ecclesiarum, a quibus depositi fuerant, finibus expallere Simplicius a Valentiniano, & Gratiano jussus fuerat. Quærunt nonnulli cur hic Parmensis Episcopus *inclytæ Urbi proximior* a Gratiano dicatur, atque ideo perniciosior, quam Florentius. An vero Puteolanus non erat Romæ proximior? Inclytæ igitur Urbis appellatione Tillemontius ac Coustantius Mediolanum potius, quam Romam designatam putant, quod ego verissimum existimo, quamquam ad hoc probandum, idoneam rationem non afferant: observandum siquidem est, Urbis Præfectos ac Præfectos Prætorio, *inclytas Potestates* per excellentiam dictos (*c*). Eodem igitur jure nihil obstat, quominus *inclytarum Urbium* nomine eas intelligamus, in quibus illi residere, ac jus dicere consueverant: sed iterum ad rem.

Nec Donatistas tamen, nec Ursinianos ad centesimum ab Urbe lapidem pulsos, nec Puteolanum, & Parmensem Episcopos ab earum Ecclesiarum finibus trusos scimus: sive quia idem Simplicius aliis gravioribus occupatus, hoc negotium neglexerit, sive quia non diu post hoc mandatum, munere abiverit, alii vero, qui deinde successerunt, ut Aquilino contigit, privatæ gratiæ, ut Gratianus ait, imperiale hoc præceptum condonaverint. Hinc ea judicum, ac ministrorum socordia freti, Donatistæ qui expelli debuerant, Claudianum ex Africa in Urbem evocaverant, ut iis loco Episcopi præesset, in eaque ille hactenus residebat, spretis Imperatorum legibus; Ursiniana vero factio, quæ extra centesimum trudenda fuerat, audaciam adversus Damasum receperat, ac populum Romanum sollicitabat, eoque exemplo Episcopi nonnulli, qui aut jam damnati fuerant, aut quos damnari oportebat, ejusdem Damasi, Romanæque Synodi definitiones nihili pendebant, ac sedes, a quibus depositi fuerant, per scelus, ac seditiones, & popularem emptam pretio gratiam, aut retinebant, aut repetere audebant.

His igitur gravissimis calamitatibus, partim se jam providisse, partim vero se nunc occurrere, hoc rescripto Gratianus significat. Nam quoad Ursinum attinet, qui fuerat potissimum in causa, cur Romanum, & Aquilejense Concilium ad eumdem Gratianum scriberent, eum *Agrippina secessione tunc cohiberi* ait, ne *motus aliquos inquietos exerceat*: Cum vero Imperator sese quodammodo purgare videatur, quod inquietum illum hominem, *per occursantes obtundentem sæpius*, *quam monentem* audiverit, id scilicet eo consilio a se factum asserens, ut ad saniora pertraheret, suaderetque, ut *sectatores abjiceret*, duo hinc colligi possunt. Primo hoc rescriptum videri datum post Aquilejensis Concilii literas, quibus ob eam causam facilitatem nempe suam, perstrictus fuerat, atque ideo huic ipso anno, quo Baronius illud collocat, secus ac alii censent omnino alligandum. Secundo Ursinum ipsum, qui anno 379. suas cum Juliano Valente vires contra Ecclesiam Mediolani junxerat, ex-

(a) Cod. The. lib. 9. tit. 29. l. 1.
(b) Cod. Th. lib. 9. tit. 5. l. 5. & tit. 16. l. 1. 2.

(c) L. 13. C. Th. de accus.

extra Italiam trusum, ac certis exilii finibus conclusum fuisse eo, quod inter annum 379. ac 381. interjacet, temporis spatio. Cum vero illum, ejusque amicos sibi occursantes Gratianus in Galliis a se auditos scribat, facile intelligimus hoc contigisse anno 380. jam provecto, cum scilicet Sirmio redux eo profectus est, ut bello Alamanico vacaret (*a*), eaque est ratio, cur Ambrosius ait Aquilejensis Concilii nomine, *inter bellicas necessitates obreptionem importunam tentori*. Verissimum itaque est, quod Cl. Muratorius ait (*b*) Ursinum sero admodum in Galliis exulasse; quamquam haud satis feliciter, ut alio loco dixi, hinc conjiciat, eum in Cathedra Neapolitana sedere potuisse ante Severum. Cum igitur Ursinus factionum dux, Isaac præterea antiquus Damasi calumniator, procul ab Urbe positi, certoque exilio conclusi nihil amplius efficere per se possent, quo pax Ecclesiæ turbaretur, reliquum erat, ut etiam de cæteris aliquid gravius statueretur, jubet itaque Aquilino, ut leges exequatur in eos, quos rescriptum nominatim complectebatur, ac rebaptizantes, Ursinianos, omnesque alios, quos Episcoporum judicia, hujusmodi turbarum reos ostenderent, ultra centesimum milliare ab Urbe depellat; depositos vero Episcopos ab earum civitatum finibus extorres faciat, quarum plebem, vel Ecclesias sive per se, sive per alios sui similes vexant, piaculo neglectæ sanctionis, nisi paruerit, obstringendus. Cæterum si Parmensis Episcopus Romanæ Synodi decreto damnatus fuerat, si ea civitas Vicario Italiæ suberat, hinc primo colligas, frustra contendi suburbicarias Ecclesias eas esse dumtaxat, quæ suburbicariis provinciis includuntur. Deinde vides quantum ex eo facto momenti accedat conjecturis illis, ac rationibus, quibus Bacchinius, serius, ac alii putant, ortam censuit Mediolanensis Episcopi per reliquas Vicariatus Italiæ provincias Jurisdictionem.

Ut vero ejusdem Damasi securitati magis consuleret, ac cæteri in eo, quo par erat, erga Apostolicam Sedem officio continerentur, duo præterea statuit Imperator: primo nequis scilicet sive ob pravitatem morum, sive ob calumniæ crimen infamis, aut Episcopos accusare, aut testis contra illos esse possit; secundo ut qui Damasi judicio sistere se noluisset, ac contumax cum fuisset, damnatus ab eo, quinque aut septem Episcoporum habito consilio depositusque esset, si Ecclesiam, a qua dejectus fuerat, retinere pergeret, ad Urbem Romam *sub prosequutione* fida scilicet, atque idonea custodia *per Præfectos Prætorio Galliæ, & Italiæ, Proconsules, & Vicarios* transmitteretur. Quod si quis item contumax Episcoporum judicium spreverit, diffugeritque, eadem publica auctoritate ad idem Episcopale judicium remitteretur. Constat igitur licuisse Romano Pontifici Episcoporum causas in prima etiam, ut ajunt, instantia cognoscere extra Suburbicarias provincias, per Gallias scilicet, & Italiam totam, ejusque hoc jus ab Imperatore ipso assertum confirmatumque fuisse, nisi illæ ad Episcoporum provinciæ Synodum delatæ antea fuissent. Minime diffiteor tamen, quin hoc eodem rescripto statui videatur, eas quæ in *longinquioribus partibus* emergerent, a Metropolitanis cognoscendas esse, nisi Metropolitanus ipse suspectus esset. At quæ sint longinquiores illæ partes, aut certo definire nemo poterit, aut saltem constat, nullam in re de qua agitur, intra Galliarum, & Italiæ præfecturas provinciam, in longinquioribus partibus positam dici posse; siquidem Gratianus earum Præfectis aperte imperat, ut Episcopos, qui Romano Pontifici aut non paruerint, aut ejus judicium diffugerint, ad Urbem Romam etiam invitos pertrahant. Sed hæc cum a meo

(a) Sozom. lib. 7. cap. 4.

(b) Not. ad Joann. Diac. Sc. Ital. tom. 1.

meo instituto aliena sint, attigisse satis sit.

Newtonius (a) huic Gratiani rescripto Petri successorum in tota Ecclesia Primatus originem attribuit: atque hinc Romanum Pontificem repræsentatum scribit sub undecimo cornu Danielis cap.8., cujus deinde durationi annis nescio quot præstitutis, judicium postremum futurum inquit. At si hæc serio scripsit, aliud nihil consequutus est, quam ut magnam tum Civilis, tum Ecclesiasticæ historiæ inscitiam proderet, augeretque numerum prophetarum ex grege sectariorum, in quorum ore dedit Deus Spiritum mendacii. Anonymus vero historiæ Romanorum Pontificum consarcinator, Gratianum ipsum vecordiæ incusat, quod ea lege nedum Romanos eosdem Pontifices a sua ac cæterorum Imperatorum jurisdictione subtraxerit, verum etiam illam, qua deinde abuterentur, in eos transtulerit. Si enim transfugæ huic fidem habes, cum Romanus Episcopus ad forum sæculare tunc trahi posset, nondum fuerat ante hoc tempus supremus Ecclesiæ Judex: hoc Damasi exemplo probatum putat, quem primum Synodale judicium ab Imperatore postulasse inquit, ut sæcularium Magistratuum sui conscius sæveritatem atque integritatem declinaret, quamquam deinde, cum neque apud Synodum, neque apud civiles ipsos Magistratus purgare se posse confideret, ad ipsum Principis consistorium velut ad asylum, confugiendi consilium postremo ceperit. Profecto si putidum hoc bibliopolæ mancipium ob singula mendacia notari deberet, nullus esset orationi finis; Nam quot uno hoc in loco dolos consuat, fallaciasque nectat, facile, aperteque deprehendet, qui Romani Concilii, & Aquilejensis litteras, ac Gratiani ipsius rescriptum ad Aquilinum, cum his ejusdem Anonymi dictis conferat. Cæterum, quod ad divinam Romanorum Pontificum, Episcoporum, ac Sacerdotum, sacrorumque omnium ministrorum exemptionem attinet, eam tam solidis, invictisque rationibus asseruerunt complures scriptores Catholici ante me, ut iis, quæ tam sæpe dicta sunt, iterum dicendis, tempus, frustra tereretur.

III. Præter hanc epistolam, quæ ad unum Gratianum spectat, eique reddenda fuerat, alteram scripsit Aquilejense Concilium, quæ ad unum Theodosium, & ad Orientales Episcopos pertinet, quæque per Legatos ab eo Concilio missos allata, ac reddita Imperatori fuit, ac plura complectitur, quæ ad ejus temporis illustrandam historiam faciunt, si recte advertantur. Primo itaque Imperatores laudant, quod eorum pietate factum sit, ut in Occidente vix duo hæretici reperti fuerint: in Oriente vero *Arianis ejectis, quod omnes Ecclesiæ Dei Catholicis restitutæ sint, atque illæ per solos Catholicos frequententur*: ex quo patet Episcopos Aquilejæ congregatos de legibus a Theodosio die X. Januarii, & xxx. Julii in eum finem latis, certiores factos, cum scriberent. Tum dolent, *crebras inter ipsos Catholicos dissensiones, impacatamque discordiam*, in causa esse, quominus his beneficiis integre gaudere possint. Cum itaque dissensiones *illæ inter ipsos Catholicos* fuerint, eas hoc loco expressas existimare debemus, quas post Meletii obitum ortas fuisse diximus, ac Gregorius Nazianzenus iis lacrymis dignas ait *quales, nec olim, nec recens quisquam edidit adhuc, ob ullos fortis adversæ impetus. Etenim Magistri plebis, atque Antistites functi datores spiritus, & qui thronis fundunt ab altis verba, queis pariter salus, tanto furore se petunt ipsi invicem, tumultuando, contrahendo copias, carpendo sese mutuo linguis, efferre fallendo, mentis ut solent, sanæ impotes, prædando quos quis ante prædari queat rabida imperandi dum tenet mentes sitis, Orbem Universum prorsus, ut divulserint.*

Hæc igitur omnia, quæ ob unam Fla-

(a) In Daniel, Proph. cap. 8. & in Apoc. c. 3.

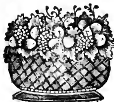
Flaviani ordinationem contigisse Gregorius tum hoc loco ait, tum rursus in Oratione ad 150. Patres, cum perspecta haberent Patres Concilii Aquilejensis, simulque intellexissent, non levem Paulino injuriam factam, ajunt sese non mediocriter commotos, quod pleraque *innovata* compererant, quodque ii *gravabantur*, quos ob perpetuo servatam cum Occidentalibus communionem *adjuvari* potius oportebat, Timotheum nempe Alexandrinum & Paulinum Antiochenum. Hos enim queruntur *eorum dissensionibus* urgeri, quorum fides superioribus temporibus hæsitabat, eorum scilicet, quos idem Gregorius ἀμφίδοξος, & μέσος ὄντας vocat, *ac qui tuentur, quam Princeps tenet, fidem*. Si vero Timotheus post turpissimas illas excitatas, atque agitatas contentiones, cum suis Episcopis Constantinopolim venit, *ut sanciendo foederi* adlaboraret, si nihilominus eorum hominum molestias, ac dissensiones ferre coactus est, planum, perspectumque est, aliam non posse excogitari causam, quam unam retentam cum Paulino, rejectamque cum Flaviano ordinato jam Episcopo communionem, ac proinde manifestum est, Aquilejense Concilium, quidquid Tillemontio ac Florido visum sit, nihil latuisse eorum, quæ Constantinopoli decreta, ac confecta jam fuerant, hoc autem si constat, contra vero si nihil de Maximi Cynici exauctoratione, si de Gregorii inthronizatione, si de Nectarii ordinatione nihil prorsus in hisce litteris afferunt, dijudicare ipse potes, quid Ambrosius, cæterique ejusdem Concilii Patres iis de rebus censuerint. Sed ut eo revertar, unde breviter digressus sum, hos *dubiæ fidei* Orientales Episcopos optat Ambrosius suæ, atque aliorum Occidentalium communioni adjungi, dummodo integræ sinceræque fidei illi sint, *ac vetustæ communionis sociis*, Paulino scilicet ac Timotheo eadem *prærogativa servetur*, quos ejusdem juris participes esse volunt, sive quia *communis societas nullam habere debet offensam*, sive quia cum Occidentales *utriusque partis*, Meletianæ scilicet, & Paulinianæ *litteras dudum accepissent*, utrique communicaverant, nullaque erat causa, cur unam modo præ alia eligerent. Ut illam igitur, qua ipsi cum omnibus utebantur, inter utriusque partis catholicos pacem conciliarent, pridem se deliberavisse addunt, de mittendis ex suo corpore Legatis Episcopis in Orientem: at cum hoc captum consilium hostilibus deinde irruptionibus, publicisque tumultibus retardatum impeditumque fuisset, negotium illud per literas agendum censuerant, quibus Theodosium rogaverant, ut pactum, quo Antiochenum schisma compositum, sedatumque fuerat, ratum firmumque esse vellet, neve pateretur *subordinationem aliquam attentari*, qua profecto timendum erat, ne illud asperius recrudesceret. Sed eos audire præstat: *Sed quia studia nostra tunc temporis habere effectum per tumultus publicos nequiverunt, oblatas pietati vestræ opinamur preces nostras, quibus juxta partium PACTUM POPOSCIMUS, ut altero decedente, penes superstitem Ecclesiæ permanerent; nec aliqua superordinatio attentaretur*. Hic liquet igitur; primo illas Occidentalium preces oblatas Imperatori fuisse, quia hostiles irruptiones, ac publici tumultus vias interceperant, ne Legati mitterentur; secundo postquam iisdem innotuerat Antiochenum illud pactum, quod medio circiter anno 379. jurejurando firmatum in ea urbe fuisse diximus, necesse itaque est, ut preces ipsas Theodosio oblatas fuisse dicamus anno elapso, bello tamen Gothico nondum confecto, ac ut dixi ejus Synodi Romanæ nomine, cui Acacius Meletii Legatus adfuit. Sed cum deinceps neque ejus pacti, neque earum precum Theodosio oblatarum rationem habitam fuisse aliquam Episcopi Aquilejæ congregati cognovissent, ac vix restitutam concordiam, ruptam iterum, dissociatamque in Constantino

nopolitana Synodo, hujus proinde decreta parvifacientes, *petimus*, ajunt, *vos clementissimi & Christiani Principes, ut & Alexandriæ Catholicorum omnium Sacerdotum Concilium fieri censeatis, qui inter se plenius tractent, atque definiant, quibus impartienda communio, quibus servanda sit*. Cæterum Aquilejenses Patres non in eum finem Orientale plenarium Concilium Alexandriæ convocari petunt, ut ejus ipsi definitionem in ea causa sequantur. Nam quod ad se attinet, aperte asserunt, permansuros se in communione Timothei, & Alexandrinæ Ecclesiæ, neque a pacto, quod Antiochiæ jurejurando adjecto initum fuerat, sese quoquo modo discessuros, atque ideo Paulinum pro Antiocheno Episcopo perpetuo habituros; in quo vides, quid Occidentales ipsi de propria dignitate, ac suffragii prærogativa sentirent. Cur itaque Concilium illud convocari petunt? Ratio in iisdem litteris, atque his verbis exprimitur, *ne aut aliqui videantur esse postbabiti, qui & pacto, QUOD STARE VOLUMUS, communionem nostram rogarunt, aut ullius pacis, & societatis neglecta compendia*. Duplex igitur hujus Concilii petendi causa: altera, ut eo pacto eorum, qui ad Paulinum, & Occidentalium communionem recenter accesserant, rationem habuisse viderentur: plures enim qui Meletii partes sequuti fuerant, ab Flaviano ob violatum pactum deinde recesserant (*a*): altera, ne in Occidentales ipsos dissidii culpa deinceps transferri posset, atque iis iterum exprobari, quod Orientales negligerent. Videntur tamen in spe optima, justaque positi cum scriberent, res Antiochenas feliciorem in Alexandrino illo Concilio, secus ac in Constantinopolitano contigit, exitum habituras. Hinc ajunt, *id obsecramus, ut cum inter se cætu pleniore tractaverint, etiam auxilia decretis Sacerdotalibus vestræ pietatis adspirent, & nobis deferri in notitiam censeatis, ne titubanti nutemus affectu, sed læti, atque securi pietati vestræ apud Deum omnipotentem gratias agamus, non solum quia exclusa perfidia est, sed quia Catholicis fides & concordia est restituta*. Hæc tamen sic accipienda sunt, si Romani deinde Episcopi auctoritas accederet. Hinc idem Ambrosius in hac Flaviani causa Theophilo Alexandrino cum suis Episcopis, a Capuana plenaria Synodo Delegato Judici scribit, *sane referendum arbitramur ad Sanctum Fratrem nostrum Romanæ Sacerdotem Ecclesiæ, quoniam præsumimus ea te judicaturum, quæ etiam illi displicere nequeant: ita enim erit consultum sententiæ, ita pacis, & quietis securitas, si id vestro statuatur consilio, quod communioni nostræ dissensionem non afferat* (*b*).

IV. Severus sulpicius scribit Justantium, Salvianum, ac Priscillianum a Cæsaraugustana Synodo damnatos, ac Romam profectos, ut apud *Damasum objecta purgarent*, ne in conspectum quidem ejus admissos esse (*c*); quod profecto nemo est, qui non videat uni tantum relationi ad Apostolicam Sedem de more ab ea Synodo mature transmissæ tribuendum. Hæc eruditi viri ad hunc annum merito referunt; Cæsaraugustana enim Synodus habita fuit anno elapso circa septembrem mensem. Priscillianus autem neque statim movit ab Hispaniis, neque iter deinde cæptum prosequutus est diligenter, sed substitit in Aquitania, spargendis perfidiæ seminibus, ac corrumpendis moribus occupatus. Damasi pietatem ac religionem laudant hoc loco qui sapiunt, animumque gerunt præjudiciis vacuum: at qui vel hæresi patrocinium quærunt, vel odio in transversum aguntur, Quesnellus nempe, ac Dupinius (*d*) hoc ab eodem factum asserunt metu excommu-

(a) Sozom. lib. 7. cap. 11.
(b) Apud. BB. ep. 56.
(c) Hist. lib. 2. n.250. Oper.Sigon. tom. 4.
(d) Quesn. differt.5. cap. 16. Dupin. diss.2. cap. 2. §. 2. pag. 161.

municationis, qua eadem Synodus eos obstrinxerat, qui damnatos illos hæreticos in communionem reciperent. Apage deliria: an vero duo illi Episcopi recto itinere Romam se contulissent eo consilio, ut objecta *apud Damasum* purgarent, si non fuissent omnino certi, hoc Romanum Pontificem jure uti, ut supremus sit omnium Judex in fidei causis? An vero Hosius Nicænorum ac Sardicensium Canonum auctor præcipuus, ac promotor, Hispanos suos ignorare passus fuerat, hanc iis in Conciliis confirmatam divini primatus prærogativam? Id ego mihi persuaderi non patiar. Cæterum ut non ex conjecturis tantum, sed ex iis, quæ adhuc supersunt monumentis cognoscas benigne lector, quæ fuerit erga Sardicenses Canones Hispanæ Ecclesiæ observantia quarto hoc sæculo, adi sis vir.clar. Cajetanum Cennium in eruditis ejus Ecclesiæ antiquitatibus (a), qui nobis otium hoc a labore fecit. Cum vero hæreticos illos Roma pulsos, cum Mediolanum accessissent, ab Episcopo Ambrosio Sulpitius pariter rejectos addat, hinc colligas cum eodem clarissimo auctore, magnam Damasum inter, atque ipsum Ambrosium, animorum, consiliorumque conjunctionem fuisse, ac Mediolanensem eximiam jam Ecclesiam, Romanæ in primis obsequentem extitisse. Neque enim puto inter Catholicos, quin vero neque inter doctos a Catholica religione alienos esse posse, qui nunc asserant, Gnosticos Roma pulsos Mediolanum confugisse, quod Episcopum illum Romano æqualem, aut etiam superiorem existimarent: hæc vero utriusque Ecclesiæ, quæ sub Damaso potissimum & Ambrosio conspicua erat, præclara conjunctio; cum aucta deinde, atque ad Siricium, Anastasium, Simplicianum, & Venerium propagata fuisset, effecit, ut Africani, Hispanique Præsules Mediolanensem Episcopum aliquando consulerent, quem non ignorabant Romanæ Ecclesiæ arctissimo junctum fœdere, ac dogmatum, sententiarum, consiliorumque instructissimum, & tenacissimum.

CAP.

(a) Differt. 2. cap. 4.

C A P. X X.

Syagrio, et Antonio Coss. 382.
Damasi XVII.

PRimis hujus anni mensibus per Senatores Urbis idolorum cultores, actum est de restituenda statua, atque Ara Victoriæ, dataque est Symmacho cura legationis in eum finem petendæ ad Gratianum Imperatorem. Statuam illam Tarento pridem Romam advectam, Ægyptiis deinde spoliis decoratam, Augustus in media Curiæ latitudine collocaverat, qua parte introitus erat Patribus ad Senatum pro deliberatione euntibus, aramque dedicaverat. Ad eam Romani Duces, rebus feliciter gestis, bellisque perfuncti cum sacrificarent, acceptasque ex hostibus victorias referrent, Symmachus inde copiam hausit, qua lutulentior in hac causa flueret in litteris ad Valentinianum, quæ etiam num extant. Quo factum, ut idolo huic a Senatoribus Curiam pro consilio ingressuris, mero, & thure sacrificari, ac juramentum dici oportebat: Hinc Ambrosius (*a*). *Ferendum ne istud est, ut Gentilis sacrificet, & Christianus intersit; hauriant omnes, hauriant vel inviti fumum oculis, symphoniam auribus, & aversantium licet ora, excitata focis vestris favilla respergat? Non illis satis sunt lavacra, non porticus, non plateæ occupatæ simulacris? Etiamne in communi consilio non erit communis conditio? Obstringetur pia Senatus portio obtestantium vocibus, adjurantium sacramentis?* Aram igitur illam a Constante dirutam, a Magnentio restitutam, a Constantio iterum eversam, ac rursus sub Juliano superstitioni repræsentatam, Gracchus, ut creditur cum Urbanam Præfecturam gereret, legis ab eodem Gratiano latæ auctoritate fultus dextruxerat, quod egregium facinus Prudentius his versibus contra Symmachum indicat.

Jamquid Publicolas percurram carmine Gracchos
Jure potestatis fultos & in arce Senatus
Præcipuos, simulacra Deum jussisse revelli,
Cumque suis pariter lectoribus Omnipotenti
Suppliciter Christo se congregasse regendos.

At Senatores illi, qui Christianæ fidei nomen dederant, ut alterius partis studia frustrarentur, communicatis cum Damaso consiliis libellum alium composuerunt, quo obtestabantur, falso obtendi a Symmacho Senatus nomen; quin vero se non adituros amplius Curiam, si res ea juberetur: Eum deinde libellum Damasus Ambrosio misit, injunxitque ut daret operam penes Gratianum, qui annum fere integrum in Italia transegit, ne quid interea Christiana Religio detrimenti caperet. Eorum, qui libello scribendo adfuerunt nomina, cum Damasi ad Ambrosium litteris perierunt, quos tamen Ambrosius ipse *innumeros* fuisse ait, atque id Prudentius confirmat, aliquot indicans. Gratianus itaque, cui Mediolanensis Præsul haud imparis Damaso erga Religionem studii eum libellum miserat, cum intel-

(a) Ep. 17. ex BB. edit.

lexisset rem iniquam, cui præterea gravissimorum Senatorum numerus haud exiguus repugnaret, a se postulari, legationem non concessit; atque ita Damasi providentia, atque Ambrosii opera evenit, ut Symmachi, aliorumque conatus male tunc verterent. Quæ sub Gratiano haud bene cesserat, res iterum tentata est eo defuncto, apud Valentinianum puerum ab eodem Symmacho, cujus relatio etiam nunc superest inter ejus epistolas lib. X. ep. 54. Verum huic etiam petitioni magna animi vi intercessit Ambrosius, *memor legationis* a Damaso acceptæ, effecitque gravissima, ac vehementissima epistola, ac oratione, ut Adversariorum spes iterum frustraretur. Hanc alteram autem legationem cum Symmachus obierit jam *Præfectus Urbis*, Urbanam vero Præfecturam cum administrare cæperit elapso jam medio anno 384., liquido constat priorem removeri non posse a primis hujus anni mensibus, ac rem illam confectam antequam Ambrosius pro Synodo, de qua mox dicam, Romam accederet, siquidem ille hæc scribit. *Nam & ante biennium ferme, cum hoc petere tentarent, misit ad me Sanctus Damasus Romanæ Ecclesiæ Sacerdos judicio Dei electus, libellum, quem Christiani Senatores dederant, & quidem innumeri, postulantes nihil se tale mandasse, non congruere gentilium istiusmodi petitionibus, non præbere consensum: Questi etiam publice, privatimque, se non conventuros in Curiam, si tale aliquid decerneretur... Hunc libellum ego Fratri Clementiæ vestræ direxi.*

II. De Synodo itaque, quæ hoc anno Romæ congregata est, nunc agendi locus. Quæritur autem primo loco quis eam convocaverit, ac quam ob causam: tum deinde quo tempore convocata, ac etiam celebrata, quidve actum, definitumque in ea fuerit.

Theodoretus illam a Damaso convocatam scribit (a) his verbis: *sequenti vero æstate*, ab ea scilicet, qua Constantinopolitanum generale Concilium confectum est, *cum plerique eorum* Episcoporum, qui ei adfuerant, *ad eamdem Urbem venissent, OCCIDENTALIUM Episcoporum epistolam acceperunt, quæ ipsos hortabatur, ut Romam ad maximam Synodum, quæ illuc parabatur, se conferrent.* Nemo enim nescit, Occidentalium vocabulo Romanum Episcopum imprimis intelligi, eorum scilicet Coriphœum. Hinc litteras Lampsacenæ Synodi, quamquam *Liberio, & Occidentalibus* inscriptas, uni Liberio traditas ex Socrate, & Sozomeno scimus (b). Hinc quoque Hieronymus ait, *hæreticum me cum Occidente, hæreticum me cum Ægipto, hoc est cum Damaso, Petroque condemnent* (c). Errant igitur, ut obiter dicam, qui hoc Theodoreti loco, *Occidentalium* voce, Italici cujusdam Concilii Episcopos designatos putant, quorum epistolam extare ajunt a Sirmondo vulgatam (d). Hanc enim interpretationem, ac divinationem, ne alio loco dicta repetam, præter Theodoretum, Sozomenus etiam manifeste refellit; inquiens *Romanum Episcopum, ac reliquos Occidentalium partium Sacerdotes ob Flaviani ordinationem non mediocriter indignatos ad Orientales scripsisse*, ut eos in *Occidentem convocarent*.

Cum autem Orientales Romani Pontificis epistolam accepisse se dicant, *æstate jam facta*, ac postquam juxta literas Aquilejensis Concilii anno superiori scriptas, a Theodosio acciti Constantinopolim venerant, seque vix non deprehensos tunc doleant, merito colligas primo, hoc Concilium fuisse, confecto jam Aquilejensi, convocatum; deinde tractoriam illam Da-

(a) Lib. 5. Cap. 8.
(b) Lib. 4. Cap. 12. lib. 6. Cap. X.
(c) Epist. 18. ver. edit.
(d) Tillem. de Ambros. art. 30.

Damasi epistolam primis hujus anni mensibus transmissam; atque hanc esse, ni fallor, rei gestæ seriem. Diximus enim anno elapso Aquilejense Concilium a Theodosio postulasse, ut ad sedandum ex ordinatione Flaviani ortum dissidium, Alexandriæ Synodum cogi juberet, ex omnibus Orientalibus collectam. Hæ litteræ mense Septembri jam labente scriptæ, ac per legatos missæ, vix reddi potuerunt anno illo jam ad finem inclinato. Theodosius igitur iis post Episcoporum discessum acceptis, Aquilejensium sententiæ obsequuturus, imperii sui Præsules Constantinopolim iterum convocat, cum iis acturus, tum de loco, tum de causa Concilii, quod propositum, postulatumque fuerat. Interea vero Romano Pontifici præstare visum est, ut Concilium Romæ potius, quam Alexandriæ indiceretur, misitque in eum finem evocatorias literas, quæ ideo *æstate jam facta*, Episcopis illis Constantinopolim juxta literas Aquilejensis Concilii a Theodosio convocatis, communicatæ sunt. Utramque siquidem hanc epistolam a Damaso aliam, aliam ab Aquilejensibus Patribus, Orientales commemorant aperte, ac distinguunt, ac quod ad Aquilejensem attinet, ad regiam Urbem se venisse ajunt *secundum litteras anno superiori post Aquilejense Concilium ad Imperatorem Theodosium missas*, eum vero de recenti a Damaso scripta agunt, inexpectato nuncio, se quasi deprehensos dolent, ac Romano illi itineri se imparatos asserunt. Cæterum Romam hujus Concilii indictio minime a Damaso facta est inexplorata Gratiani Imperatoris sententia, quem ideo suas ejusdem Damasi literis adjunxisse ex Sozomeno liquet: atque hæc est ratio cur Hieronymus *Orientis, & Occidentis Episcopos imperialibus literis* Romam contractos scripserit (*a*) & cur præterea Orientales ipsi *piissimi Imperatoris Theodosii literis* ad Romanum Concilium se evocatos dicant; siquidem unius Imperatoris literæ, alterius etiam nomen præseferre debuerant.

III. Quod ad causam cogendi ejus Concilli spectat, hanc potissimam fuisse Sozomenus nos his verbis docet. *Meletius Sepulturam est consequutus: Flavianus vero ejus loco ordinatus contra jurisjurandi fidem: qua ex re ingens perturbatio Antiochensem Ecclesiam iterum occupavit: & plurimi se a communione Flaviani sejunxerant, ac seorsim sub Paulino collectas celebrabant: sed & Sacerdotes ipsi, hujus rei causa inter se diffidebant. Verum Episcopus Romanus, ac reliqui Occidentalium partium Sacerdotes non mediocriter indignabantur, & ad Paulinum quidem tamquam Episcopum Antiochiæ consuetas scribebant epistolas, quas Synodi as appellant; ad Flavianum vero nullas literas dabant: quin & Diodorum Tharsi, & Acacium Beroæ Episcopos, qui illum ordinaverant in crimen vocabant, & ab eorum communione abstinebant. Itaque ut bis de rebus cognosceretur, tum ipsi, tum Imperator Gratianus ad Orientales Episcopos scripserunt, eos in Occidentem convocantes* (*b*). Quod Sozomenus aperte asserit, Hieronymus sub involucro verborum indicat, *Episcopos ob quasdam Ecclesiarum dissensiones Romam contractos* scribens (*c*) atque hæc est ratio, cur Orientales illi Damaso cæterisque sub illo Episcopis rescribentes, paratum ad pacem, atque unitatem animum declarant.

Nolim tamen ego asserere hanc unam fuisse hujus Concilii convocandi causam; sed eam inter cæteras probare non possum, quam Valesius, Baluzius, aliique Patroni Italici Concilii studiosè sæpe urgent, ut nempe de Ne-

(a) Epist. 108. Ver. edit.
(b) Sozom. Lib. 7. Cap. XI.
(c) Epist. 127. Ver. edit.

Nectarii ordinatione cognosceretur, quam Occidentales rejicere videbantur, pro suo erga Maximum Cynicum ad eum appellantem studio. Hanc enim falsam esse probant, tum Sozomeni silentium, tum Bonifacii, & Nicolai testimonia, quæ alio loco produxi; tum præterea quod a vero prorsus abhorreat, Damasum qui tumultuariam Maximi ordinationem in irritum miserat solemni, publicoque edito judicio, adeo sibi deinde non constitisse, ut Nectarii ordinationem eodem Cynico impellente reprehenderit. Quamobrem si in Romana hac Synodo de Nectarii ordinatione actum fuit, alia prorsus, quam quæ obtenditur, ratio esse debuit, cur de illa, ut dicam, ageretur.

IV. Evocatoriis Damasi litteris rescripserunt Orientales, epistola illa, quam Theodoretus recitat, & impense laudat (a) in eaque causas attulerunt binas, quominus Romam accederent, primo quod cum hæretici quamquam ab ovilibus depulsi, greges in saltu diripere, prophanos conventus agere, ac nihil non in religionis perniciem moliri pergerent, Concilio adesse non poterant; quin Ecclesias deserere ac necessario nudare præsidio viderentur: Secundo quod præstitutum tempus non erat tam longo itineri, cæterisque ad illud parandis sufficiens. *Siquidem conveneramus*; ajunt, *Constantinopolim secundum litteras a Reverentia vestra anno superiore post Aquilejense Concilium ad piissimum Imperatorem Theodosium missas, ad hanc solam profectionem instructi, & de hac una Synodo consensum Episcoporum, qui in Provincia erant, afferentes, cum de longiori itinere suscipiendo nec suspicati essemus, nec audivissemus quidquam, priusquam Constantinopolim convenissemus; ac præterea constituti temporis angustia, nec ad longioris itineris apparatum, nec ad omnes communionis nostræ Episcopos, qui in diversis Provinciis sunt, commonendos, & consensus ab iis accipiendos sufficeret*: Hæc vero ego attuli, ut videat Lector hoc loco apertam de literis, quæ tum ab Aquilejensi Concilio, tum deinde a Damaso scriptæ fuerant, mentionem fieri, nullam vero de illa epistola, quam postremo loco Italici Concilii nomine Sirmondus protulit; atque ut hinc rursus colligat, illam suppositititiam esse, ac nunquam aut scriptam, aut saltem ante æstivos hujus anni menses Constantinopolim transmissam; tum deinde errare eos, qui illam ipsam a Theodoreto indicatam putant sub Occidentalium epistolæ voce, eique tunc cum scriberent acceptæ, ab Orientalibus responderi. Nam si illam Ambrosius, cæterique Italici Vicariatus Præsules f..li scripserant, ut Tillemontio aliisque hujus sententiæ patronis placet, nulla erat causa, cur Orientales rescriberent Damaso, Acholio, Britoni, ac Basilio, qui fictitio huic Italico Concilio profecto non adfuerant, ac ejusdem gesta ignorabant. Sed hæc obiter, cum res alibi, atque operose discussa a me fuerit.

Postquam vero iidem Orientales his se rationibus excusaverant, ne Romam accederent, ut caritatem, qua se ad Synodum vocatos ajunt, mutua caritate rependerent, tres ex suo corpore, Legatos miserunt, Cyriacum nempe, Eusebium, ac Priscianum, eisque dederunt in mandatis, tum ut cæterorum omnium *voluntatem pacificam esse, atque ad unitatem spectare declararent*, tum ut eorum *pro sana fide zelum manifestum facerent*: qua profecto declaratione ii revincuntur fucum facere, qui eos Romam accedere noluisse ajunt, quia *supremam esse contendebant Orientalium Conciliorum auctoritatem*. Cæterum quo ipsi etiam sanos sese, atque integros esse

(a) Lib. 5. Cap. 9.

esse probarent apud Romanum Pontificem, in literis, quas Legatis ad Damasum ferendas dederant, tum aperta, copiosaque fidei expositione, Arii Sabellii, Eunomii, Macedonii, & Apollinarii hæreses damnarunt, tum postremo hæc, quæ referre operæ pretium est, verba adjunxerunt: *Si quid amplius desideratis, satis vobis fiet, si tomum Antiochiæ a Synodo, quæ illic celebrata est, conditum, nec non eum, qui superiore anno Constantinopoli ab Oecumenica Synodo editus est, legere dignemini: quibus in tomis fidem nostram uberius exposuimus, & in hæreses recens exortas anathematis sententiam protulimus*. Ex his enim tria potissimum colligo, primo inter eos, qui hanc Epistolam scripserunt, aliquos fuisse ex illis, qui Antiochenæ Synodo adfuerant, atque, ut ego conjicio, Diodorum Tarsi, Acacium Beroeæ, Pelagium Laodiceæ, ac Gregorium Nyssæ Episcopos; secundo certos illos fuisse Antiochenæ Synodi acta ad Damasum allata antea fuisse: Nam quo pacto ea legere alioquin hic poterat, ut pleniori cognitione ea de re instrueretur? Atque hoc confirmat conjecturam meam, qua opinabar, anno 380. acta illa per Acacium allata ad Urbem fuisse (a). Tertio, si ad ea quæ de Constantinopolitana antecedentis anni Synodo, Orientales scribunt animum diligenter advertas, facile intelliges, eorum quæ gesta, ac constituta fuerant, aliud nihil ad Apostolicam sedem referri præter hæreses, in quas anathematis sententiam protulerant, aliaque nonnulla ad disciplinam spectantia capita, de quibus nunc sermo erit. Jure igitur, ac merito Leo magnus ad Anatholium scribit, quo ejus ambitionem retunderet, *Episcoporum quorumdam conscriptionem*, eam scilicet, qua Constantinopolitano Præsuli primæ honoris partes post Romanum adtributæ fuerant, *numquam fuisse ad Apostolicæ Sedis transmissam notitiam* (b), gravissimamque Viro Sanctissimo injuriam inferre, qui hac de re dubitare visi sunt.

Quæ vero ad disciplinam spectant, de quibus Orientales, nulla reliquorum Canonum mentione facta, per legatos Damaso retulerunt, Nectarii, & Flaviani ordinationem respiciunt, ac Cirillum Hierosolymitanum, sic enim habent. *De particulari autem Ecclesiarum administratione, antiqua ut probe nostis obtinuit Sanctio, & Sanctorum Patrum Niceæ congregatorum regulæ, ut in singulis Provinciis Episcopi illius Provinciæ, & si illis placuerit, una cum Episcopis ipsis finitimis, ordinationes, prout utile fuerit, faciant; ex quarum legum præscripto Constantinopolitanæ Ecclesiæ, Reverendissimum ac Religiosissimum Nectarium ordinavimus Episcopum in Universali Concilio, communi omnium consensu, coram Religiosissimo Imperatore Theodosio, adstipulante omni Clero, & Civitate. Antiquissimæ vero Antiochenæ in Syria Ecclesiæ Reverendissimum, & Religiosissimum Episcopum Flavianum, tum illius Provinciæ, tum Diœcesis Orientalis Episcopi in unum congregati canonicè ordinarunt tota Ecclesia consentiente, & quasi uno ore virum collaudante: quamquidem ordinationem Synodus universa suscepit. Hierosolymitanæ autem Ecclesiæ Reverendissimum, ac Religiosissimum Cyrillum indicamus, qui canonicè olim fuit ordinatus, & plurima variis in locis contra Arianos certamina subiit*. Hoc autem loco Beveregius utitur (c), ut apostolicorum Canonum, quos sub voce antiquæ Sanctionis indicatos recte putat, auctoritatem, atque antiquitatem adstruat, ac ut Nectarii, & Flaviani Ordinationes, nedum a cujuslibet Provinciæ, verum etiam

(a) Vid. Cap. 15.
(b) Epist. 80. Lugd. edit.

(c) Cod. Can. Vend. lib. 1. Cap. 51.

etiam aliarum Provinciarum, ac totius Orientis, in Concilio Constantinopolitano tunc congregatis Episcopis, factas probet. Nam si secus esset, cur provocassent ad *antiquam* illam *Sanctionem* Canones scilicet Apostolicos 34. & 35? Hi enim tantummodo agunt de vocandis, si placuerit aliarum etiam, & finitimarum Provinciarum ad sacras Ordinationes Episcopis: Hoc vero contra eos, qui Flavianum Antiochiæ consecratum asserunt interim observatum volui: Sed iterum redeamus, unde discessimus.

Quid igitur Cyrillo crimini datum fuerit, ut Orientales Episcopi, ejus apud Sedem Apostolicam Romanamque hanc Synodum causam tueri debuerint, minime constat. Sunt qui factum putant, quia Damasus, ac Occidentales ejus ordinationem infamatam noverant. Rufinus præterea, Socrates, ac Sozomenus illum in fide varium fuisse scribunt, quod recentia aliquot Græcorum menæa confirmare videntur. At vir doctrina, ac pietate insignis Touttæus in vita ejusdem Patris operibus præmissa, hanc ab eo culpam diligenter amovet. Rationibus autem ab eo allatis addi posset id, quod in Synodico legitur eum scilicet, *ab Synodis sub Damaso Romæ*, ac *Constantinopoli sub Nectario celebratis*, *multis elatum laudibus*, ut hinc colligas pura fuisse illum fide: accedat quod si hæresim professus aliquando fuerat, ad Communionem recipi per Orientales non poterat, nisi causa a Sede Apostolica antea cognita, & discussa. Siquidem Felix III. hanc esse Ecclesiæ regulam, & veterem traditionem scribit, primarum sedium Episcopi cum ab hæresi revertuntur, non prius recipiantur, ac communionem obtineant, quam ad primam Sedem acta relata, atque ab ea, quæ definita fuerant, confirmata sint (*a*).

V. Quod ad Nectarium attinet, sunt, quod jam observatum a nobis fuit, qui censent ejus ordinationem, ex præscripta Nicæni Concilii lege factam Orientales asserere eo consilio, ut eam tueantur adversus Damasi atque Occidentalium, qui Maximo Cynico favebant, minas; at ii prorsus divinare, mihi videntur, suisque præconceptis opinionibus abrepti: Pontifex enim Bonifacius testis procul dubio idoneus, unam tantum affert hujus rei causam, quia nempe id negotii in Romani Episcopi *notione non esset*, eamque propterea *firmitatem* non haberet, quæ ex una tantum Apostolicæ Sedis communione accedere illi poterat; siquidem Nectarius, Catechumenus cum esset, Nicæno Can. 2. ab Episcopatu arcebatur, eaque est causa cur plures ex Patribus ejus consecrationi ab initio intercesserint. Hoc itaque cum etiam Theodosius probè intelligeret, ac vereretur ne quid iterum propterea contra Nectarium moveri posset, tribus qui tunc ab ea Synodo Romam Legati Episcopi fuerant, Aulicos suos adjunxit, quo facilius Damasum permoveret ad concedendas suæ communionis literas, sive *formatam*, quæ collatum Neophyto *Sacerdotium roboraret*. Id vero est, ni fallor, quod Ambrosius, cujus alio loco verba attuli, non obscurè sensit, cum ordinationem suam *ab Orientalibus*, *& Occidentalibus* comprobatam scripsit, atque aliis, *Orientalibus* scilicet, *exemplum* dumtaxat, *Occidentalibus* autem supremo nempe ejus Ecclesiæ Capiti *judicium* adtribuit (*b*). Cum igitur certam ac necessariam causam teneamus, cur Episcopi illi de Nectarii ordinatione Damaso retulerint, minime necesse est, ut ad Italicum Concilium ejusque literas, mera nempe figmenta, recurramus. Ceterum erat altera preterea ratio, cur *formata* a Romano Pontifice pro Nectario peteretur, sed quæ silentio tegi, ac dissimulari debuit. Nam cum Epi-

(a) Conc. Ven. edit. tom. 5. p. 187.

(b) Vid. Cap. 9. in fin.

Episcopus Constantinopolitanus ab Heracleæ Metropoli subtractus, decreto Synodi primum honoris gradum post Romanum consecutus esset; ut novæ dignitatis quasi possessionem iniret, videbatur necessarium exemplo Alexandrini, & Antiocheni, ut de sui ordinatione Apostolicæ Sedi referret, ab eaque literas communionis acciperet, quod exemplum sub Nectario positum Sanctus Joannes Chrysostomus, ac cæteri Successores longo deinceps ordine secuti sunt; hisce autem, quæ Orientales a se ἐνθέσμως καὶ Κανονικῶς constituta putabant, epistolam concludentes petunt, ut Damasus, cæterique Occidentales secum *gratulentur*: qua Ecclesiastica, ac mutuam caritatem exprimente formula utuntur, ut eorum omnium, quæ constituerant, confirmationem peterent, siquidem hic erat Synodicarum relationum, quæ ad Romanum Pontificem mittebantur, finis (a).

VI. Hæc Orientalium epistola inscripta est *Damaso*, *Ambrosio*, *Britoni*, *Valeriano*, *Ascholio*, *Anemio & Basilio*, *ac cæteris in magna Urbe Roma congregatis*, ex quo colligimus eos omnes Concilio illi adfuisse. Si *Basilium* excipias, ac *Britonem*, aliorum Sedes cognitæ satis sunt: Britonem tamen Bollandus, cujus sententiam Tillemontius (b) sequitur, Trivirensi magni in illa etiam ætate nominis Ecclesiæ præfuisse censet: pro *Basilio* alii *Bassianum* legunt; at frequentiores codices *Basilium* habent, quæ mihi lectio magis placet; Bassianus enim Laudensis Episcopus haud pridem ordinatus non ita magni nominis, & dignitatis erat, nec tam illustrem Ecclesiam administrabat, ut præ cæteris, qui prætermissi sunt, nominari debuerit; quamobrem Basilium, ne cæteris, qui compellantur, inferior sit, aut in Hispaniis, aut in Africa, aut etiam in Galliis, primariæ alicujus Ecclesiæ Episcopum fuisse verosimile est. Ex Oriente adfuerunt Paulinus, atque Epiphanius, ac forte etiam non defuerunt, qui ex Ægypto venerint, ob arctum cum Romana Ecclesia fœdus, ac Imperialium, quibus omnes evocati fuerant, literarum auctoritate. Basnagius quidem Paulinum atque Epiphanium abfuisse, Maximum vero Cynicum Concilio illi adfuisse asserit (c). Unde autem colligat, quod de Paulino, & Epiphanio scribit, viderit ille: Nam quod de Maximo asserit, a Baluzio hausisse potuit, qui hac sæpe fabula delectatur (d). His deinde accessere tres illi Episcopi, Cyriacus nempe, Eusebius, ac Priscianus ab Orientalibus Constantinopoli congregatis, legati; quibus forte aulici illi a Theodosio missi comites sese junxerant.

Cum Paulino præterea, atque Epiphanio Hieronymus ad Urbem accessit, cujus rei ipse testis est in epistola ad Principiam (e). Si enim *pene certe triennium Romæ vixit* (f). Si præterea Hierosolymam post obitum Damasi profecturus *mense Augusto in Romano portu navim adscendit* (g) ad Urbem cum iisdem sociis accessisse debuit hoc anno circa autumnum, Concilio jam prope futuro, ac proinde longiorem, secus ac nonnulli censent, moram Constantinopoli traxere. Illius autem, a quo etiam literas acceperat, nomen haud erat Damaso ignotum. At eum præterea huic Pontifici familiarem fuisse, conjectare possumus tum ex epistola de tribus hypostasibus, qua ejus humanitatem laudat, tum etiam ex ea, quæ inter Evagrium eidem Damaso pernecessarium, ac Hieronymum ipsum, consuetudine intercedebat. Virum itaque, cujus doctrinam ac pietatem noverat, apud se re-

(a) De Marc. lib. 1. Cap. 10. §. 9.
(b) De S. Just. Tom. 8.
(c) Ad ann. 382. n. 2.
(d) Vid. lib. 5. de Conc. Cap. 21.
(e) Ep. 127. n. 10. ver. edit.
(f) Ep. 45. n. 2.
(g) Adv. Rufin. lib. 3. n. 22.

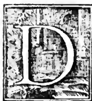
retinuit, ut sibi in caufis, negotiisque Ecclesiasticis expediendis præsto esset, ac ut *Orientis* & *Occidentis Synodicis consultationibus* suo nomine respondere (*a*). In quo tum optimum ejusdem Damasi judicium laudes, tum supremæ Romanorum Pontificum in Ecclesia potestatis argumentum inde capias certissimum. Nam totum, qua patet, orbem si mente complectaris, quænam alia tibi occurret Ecclesia, cujus proinde ac Romanæ tanta fuerit dignitas, & auctoritas, ut ab ea difficilium, obscurarumque tum in Fide, tum in disciplina quæstionum constantia tanta, ac diuturnitate, fiducia præterea, atque humilitate, explicatio postularetur, ac tanto sinceroque obsequio exciperetur? Hieronymi præterea eruditione toto illo tempore quo Damasus superstes fuit, usus est in sacris illustrandis Scripturis, earumque enodandis difficultatibus, atque ut hoc ageret, tum voce, tum scriptis ad eum epistolis excitabat, quæ adhuc extant, ejusque Pontificis incessantis in Christianam doctrinam studii testes sunt. Sed jam ad alia.

CA-

(a) Ep. 123. n. 20. Ver. edit.

CAP. XXI.

Dolendum profecto est, si quæ alia, tum profecto hujus Synodi, quam Theodoretus maximam vocat, acta, quæ ætate scriptoris libelli Synodici adhuc extitisse videntur, deperdita postea fuisse: neque enim dubitari potest, quin ea omnia, quæ gesta, decretave ab ea sunt, digna prorsus fuerint doctrina, ac sanctitate Patrum, qui frequentes in ea adfuerunt: at cum vetustas temporum hoc nobis bonum præripuerit, reliquum est, ut pauca, quæ possumus, conjectura saltem assequamur.

Quin itaque iis de rebus in illa actum fuerit, ob quas a Damaso convocatam diximus, nemo dubitaverit. Verum cum interea tres ab Orientalibus Episcopis Legati litteras, de quibus nuper actum est, attulissent, quibus eorum, quæ tum circa fidem, tum circa Constantinopolitanam, & Antiochenam Sedem decreta a se fuerant, confirmationem postulare videbantur, hac etiam de causa, quæ omnium maxima, de fide scilicet actum fuisse oportuit, eaque occasione, quæ in Constantinopolitano Concilio definita fuerant, Romæ iterum probata fuisse, ac confirmata, quæ Baronii, aliorumque sententia est.

Objici quidem posset, Damasianæ hujus confirmationis nullum extare certum argumentum ante Photii ætatem: quin potius cum in Gelasiano decreto ex Vaticanis Codicibus per Fontaninum, ac Virum Cl. Blanchinium edito, ac recensito (*a*) Nicenæ Ephesinæ, & Chalcedonensis Synodi mentio dumtaxat sit, secus ac in Hormisdiano a Chiffletio edito, in quo post Nicænam additur etiam Constantinopolitana, hinc colligi videatur, illam ab Apostolica Sede ante Hormisdæ ætatem minime acceptam, & confirmatam. At ejusdem Photii testimonium apertum adeo expressumque est, ut ego vix dubitem, quin literas ab ipso Damaso ea de causa scriptas ut moris erat (*b*) aut aliud aliquod documentum legerit, quo ea de re certior factus fuerit. Recensitis enim in libro de Synodis præcipuarum in Oriente Ecclesiarum Episcopis, qui Constantinopolitano huic Concilio adfuerant, Timotheo Alexandrino Meletio Antiocheno, Cyrillo Hierosolymitano, ac Nectario, quos Synodi Principes fuisse ait, illis Damasum postremo jungit, eadem *non multo post confirmantem, & consensu suo comprobantem*, eumque consensum, ut vides, non ex nudo tantum silentio præsumptum, sed ejusmodi præterea fuisse judicat, ut *ea valida & firma redderet*, recto aliquo scilicet documento munitum, ac cum imperio & potestate conjunctum (*c*). Etsi igitur vigilantissimus Pontifex hæreses illas antea sæpe damnaverat, credibile tamen est, aliquo iterum solemnique scripto, novam hanc invictamque definitis in Constantinopolitano illo Concilio dogmatibus vim conferre voluisse, tum quod ea erant Orientalium Episcoporum vota, tum quod post

 per-

(a) Prolog. ad Anast. T. 4. opus. 3.

(b) Hoc aperte discimus ex epistola Marciani Imperatoris ad Leonem Magnum, qua cum Episcopis, qui Synodo Chalcedonensi adfuerant, drofitetur mirari se, cur non vicissim litteras misisset hic Pontifex, quæ in sacris Ecclesiis legerentur, ostenderentque acta ejusdem Synodi a Sede Apostolica approbari.

(c) *Οἷς ὁ πολὺς χρόνος Δάμασος ὁ τ. Ρώμης τὰ αὐτὰ κρατύνων ἐγνωρίζετο σύμφωνος, τοῖς προ λαβοῦσι καθισάμενος.*

peremptorium hoc Apostolicæ Sedis judicium, nulla erat amplius Macedonianis, atque Apollinaristis evadendi spes. Cum itaque, ut nuper dictum a me fuit, Orientales illos a se gestorum confirmationem postulasse constet literis per Legatos Episcopos Romam allatis, Damasus id præstitisse videtur in eorumdem reditu: illos siquidem abeuntes sine responsione aliqua, ac sine aliis ad Theodosium litteris, quibus certior fieret de confirmata Nectarii Ordinatione, ab eo Pontifice fuisse dimissos nemo dixerit, quem in respondendo Synodicis consultationibus diligentissimum fuisse constat, tum ex iis, quæ supersunt litteris, tum vero ex Hieronymi, cujus opera utebatur, testimonio. Hanc vero puto fuisse causam, cur idem Pontifex Hadriano teste, qui Basilicam S. Laurentii longo post intervallo reparavit, Constantinopolitanum hoc Concilium pictura repræsentatum ad posteros in eadem transmitti voluerit (*a*), quo deinde exemplo Cælestinus, ac Sixtus Ephesinum in Liberiana, Leo Magnus Chalcedonense in Vaticana expresserunt(*b*). Atque hæc sunt, quæ in Romano hoc Concilio circa fidem confecta videri possunt.

II. Tillemontius actum præterea fuisse putat deApollinarianis ab Ecclesia recipiendis: cumque ex mandato Papæ Hieronymus concinnasset formulam, cui hæretici illi deinceps subscribere cogerentur, illud contigisse, quod Rufini verbis hic referre præstat. *Damasus Episcopus cum de recipiendis Apollinarianis deliberatio haberetur, editionem Ecclesiasticæ fidei, cui iidem editioni, si Ecclesiæ jungi vellent, subscribere deberent, conscribendam mandavit amico suo Presbytero viro disertissimo, qui hoc illi negocium ex more procurabat, necessarium visum est in ipsa editione de Incarnatione HOMINEM DOMINICUM dici: offensi sunt in hoc sermone Apollinaristæ: novitatem sermonis incusare cæperunt*(*c*). Nemo profecto negaverit, quin in Romano hoc Concilio agi rursus potuerit de Apollinarianis, occasione Constantinopolitanæ Synodi, a qua damnati fuerant, cujusve definitiones Romæ tunc relatas, & lectas fuisse oportet. At ego vix puto, ut iteratam contra eos fidei expositionem Damasus tunc concedi jusserit: cui enim bono alia fidei formula ab Apollinarianis subscribenda post illam, quam Paulino Antiocheno anno 375. transmissam diximus, atque allatis modo verbis Ruffinus aperte memorat? Anno itaque 375. contigisse hoc debuit, quod idem Rufinus ab Hieronymo audiverat, scriptoque deinceps consignavit, *Presbyter autem ille disertissimus*, quo amico & administro Damasus tunc usus est, alius fuerit oportet ab eodem Hieronymo, qui nec Presbyter dici tunc poterat, ut vidimus, ac Roma aberat, seque ad solitudinem Syriacam receperat. Cæterum factum illud a Rufino minime excogitatum, sed veritati consentaneum esse, conjici potest ex Mss. Cod. in notis ad illas priores ad Paulinum literas a me productis, qui eam vocem, qua impressi carent, adjunctam habent.

III. Holsterius, ex vetusta Vaticana Canonum collectione fragmentum protulit, quod inscribitur *ex Concilio Urbis Romæ sub Damaso, de explanatione fidei*. Hoc duplici parte constat: Agitur in priore *de septiformi spiritu, qui in Christo requiescit*, in posteriori, vero *multiformis nominum Christi* dispensatio explicatur, eamque si quis conferat cum carmine sexto; observetque iis versibus pressius repeti, quod uberiori calamo eodem fragmento hic expressum fuerat, facile concedet, utrumque fætum unius ejusdemque Auctoris esse, Damasi nempe, cujus nomine inscriptus est.

Utra-

(a) Conc. Ven. edit. tom. 8.Epist. ad Carol. Mag. pag. 1591.

(b) Vid. Blanch. not. ad Sixt.3.

(c) Hieron. Apol. 2. Cap. 20.

Utraque vero ejusdem pars Eunomium, ejusque asseclas respicit: nam ut a postrema incipiam, cum ex multiplicibus iis nominibus blasphemi illi conficerent Christum Dominum facturam, & creaturam esse, Catholici e contra Patres iis utebantur, ut vel maxime ejus erga nos misericordiam ostenderent & commendarent, quod aperte colligi potest ex Germinii litteris ad Arianos, a quibus is ad Semiarianos transiverat. *Quod putant*, ait ille, *se pro magno de divinis Scripturis proferre, ut dicant Christum facturam, & Creaturam, e contrario nos secundum Scripturas dicimus Viam, & Januam, & Lapidem offensionis, & Petram scandali, & Fundamentum, & Brachium, & Manum, & Sapientiam, & Verbum, & Agnum, & Ovem, & Pastorem, & Sacerdotem, & Vitem, & Diem, & alia: sed hæc omnia sic intelligimus, & dicimus, ut virtutes, & operationes filii Dei intelligamus, non ut divinam ejus ex Patre nativitatem comparemus* (*a*). Varias illas, ac multiplices appellationes, quibus Christus Dominus designatus legitur, ipse etiam Ambrosius, Basilius, ac Nazianzenus sæpe adhibent, quibus operationum ejus, varietatem, multiplicemque beneficentiam indigitari ajunt dispensationemque ipsius, ac servatoris ministerium non coactum.

Quo vero ad priorem ejusdem fragmenti partem attinet, neminem latet, Eunomium Spiritui Sancto tum divinitatem ademisse, tum ejus originem soli Filio attribuisse: utrumque enim ex blasphemis, quæ supersunt, ejus scriptis constat (*b*): hinc est, quod Damasus post quam argumentis ex sacra Scriptura petitis abunde probaverat Spiritum Sanctum in Filio requiescere, naturaliter scilicet, & essentialiter, tum concludit *Spiritum Sanctum non esse Patris tantummodo, aut Filii tantummodo Spiritum, sed Patris, & Filii Spiritum*, quod adstruit rationibus illis, quibus Athanasius, Basilius, Ambrosius, Epiphanius Cyrillus, ac cæteri Patres usi sunt, ut probent unum esse, ob unam Patris, Filiique naturam, nec ad res creatas amandari posse, veluti utrique consubstantialem: quæ propterea est ratio, cur recentiores Catholicarum partium Græci additionem vocis, *Filioque*, factam Symbolo, quo nunc utimur, veluti dextruendæ Eunomii hæresi optime comparatam tuerentur (*c*), tum deinde cur illam eidem Damaso adtribuerent.

Primus hoc asseruit Alexius Aristenus 12. sæculi scriptor in Scholiis ad Synopsim Canonum a Justello editam; illum siquidem veluti hujus sententiæ auctorem producit Joannes Methonensis Episcopus in responsione ad Marcum Ephesium, ac Simon Constantinopolitanus in epistola ad Joannem Nomophilacem, cujus verba, quæ huc pertinent, ex Allatii (*d*) interpretatione hæc sunt. *Sciendum porro est, ut narrat Dei amantissimus Diaconus, & magnus Oeconomus magnæ Dei Ecclesiæ Dominus Alexius Aristenus compendioso de omnibus Canonibus, & Æcumenicis Sanctissimis Synodis, nec non, & quæ inter eas actitata sunt, tractatu, post Nicænum Concilium exortam esse hæresim, quæ Filium quoque Patrem asserebat: namque nonnulli dicebant, quemadmodum Filius ex Patre, ita & Spiritum a Filio esse genitum, sicque Spiritum Sanctum Filii Filium, & Patris Nepotem decernebant: qua propter ad abolendam similem hæresim & orthodoxam fidem constabiliendam, Damasus Sanctissimus Papa ante Sanctam Synodum Constantinopolitanam Secundam, una cum sibi obnoxiis Catholicis Episcopis Romæ Con-*

(a) Apud Hilar. Frag. xi. ver. edit.
(b) Vid. in adnot. ad epist. 33. n. 16. & n. 20. & p. 460. Petav. Th. Dogm. T. 2. lib. 7. Cap. 2. n. 1.
(c) Vid. Allat. Græc. Orth. Tom. I. p. 72.
(d) Cont. Hotting. Cap. 18. & Cap. 20.

Concilium coegit, qui in Sancto Nicæno Symbolo addiderunt Spiritum Sanctum a Patre, & Filio procedere, asseverantes vero illum genitum esse ex Filio anathemati subjecerunt. Eodem modo anathemati subjecerunt, qui non libere, & confidenter prædicarent eumdem cum Patre, & Filio unius esse auctoritatis atque essentiæ, & plerosque alios anathematismos contra plures hæreses addiderunt. Me non latet Aristenum, seu quisquis ille sit ipso Aristeno scriptor antiquior, aliosque recentiores græcos profecto falli, cum additionem illam Nicæno Symbolo factam Damaso adtribuunt, quæ multo recentioris ætatis est, quamquam quo potissimum tempore ea cæperit, non vacat inquirere (*a*). At hinc saltem colligi poterit ea de re actum, tractatamque fuisse sub Damaso ante Constantinopolitanam Synodum, ac proinde non sine aliqua verosimili conjectura a me asseri posse, hoc fragmentum ad aliud potius, quam ad hoc Concilium, ut Holstenius opinatur pertinere, ad illud scilicet, quod anno 380. congregatum dixi, in quo de Eunomii & Macedonii hæresi actum potissime fuisse constat.

IV. Præter hæc Holstenianus idem Codex decretum continet de Patriarchalibus sedibus, ac de recipiendis, ac rejiciendis libris. Insignem Dionysianæ collectionis Codicem in Monasterio Sanctæ Crucis ego tractavi beneficio Abbatis tunc doctissimi, ac religiosissimi, nunc Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Besutii, atque alterum huic similem Vallicellianæ Bibliothecæ, concedente Viro celebri, atque humanissimo Patre Josepho Blanchino. Tertium ex vetustissimo Veronensis Ecclesiæ Archivo memorat numquam non laudandus Marchio Masseius; alterum a Dacherio sibi communicatum se legisse ait Baluzius (*b*), qui omnes hæc ipsa decreta continent, quæ Holstenianus hic Codex. Merito igitur magnus Baronius (*c*) hoc de Patriarchalibus constitutum eidem Damaso, ac Romanæ huic Synodo vindicat, quo cum viri celebres Holstenius, & Franciscus Blanchinus consentiunt. Huic autem sanciendo decreto inde acceptam occasionem putant, quod cum Pontifex turbatam clandestino Constantinopolitano Canone Patriarchalium Ecclesiarum dignitatem intellexisset, necessarium duxerit Synodali hac sua lege ejus Episcopi, atque Orientalium inconsultam ambitionem retundere, Paulino præsertim curante, ne quid Antiochena sua, ac Alexandrina Sedes, quæ suæ erat communionis, detrimenti caperet.

Me non latet hoc ipsum de Patriarchalium Sedium prærogativa decretum ab editore epistolarum Romanorum Pontificum, aliisque Damaso abjudicari, ac Gelasio adtribui, cujus esse Canonem de recipiendis ac rejiciendis Scripturis, cui junctum legitur, apud eruditos convenit. Potissima hujus opinionis ratio inde capitur, quod cum *fragmentum illud* Holstenianum, quamquam *Damasi nomine insignitum huic de prærogativa Sedium decreto adjunctum habeat generalium Synodorum indicem, in quo nec Ephesini, nec Chalcedonensis, sicut nec Cælestini, nec Leonis, neque Nestorii, neque Eutychetis nomina tacentur*, Damasi esse nequeat, miraturque ideo Coustantius, quo pacto Baronius eo titulo, atque inscriptione, cujus falsitas adeo manifesta est, tam facile decipi potuerit.

At cum hoc de Sedium prærogativa decretum contineatur verbo tenus in Codice Canonum Quesnelliano, ratio hæc non eam, quam Coustantius putat, vim habere posset, si Codex ille jam scriptus fuisset ante Leonis Magni ætatem, ut editor censuit, misso tamen hoc incerto, fallacique præsidio, quod mihi videor asserere posse, illud est, ordinem illum, numerumque *primæ*,

(a) Vid. Allat. eod. Cap. 20. Lequien Dissert. 1. ad Damasc. oper.

(b) Ad Lup. Ferr. Ep. 128.

(c) Ad an. 382. n. 19.

mae, *secundae*, ac *tertiae* Sedis, ante aetatem Gelasii constitutum fuisse atque praescriptum: ejus enim aperte meminit Leo Magnus, ac Felix Gelasii antecessor, qui praeterea eodem loco eam distinctionem ab antiquis majorum Statutis ad se deductam ait (a). Quin vero ea ***Statuta majorum***, anteriora sunt aetate etiam Bonifatii I., cum hic Pontifex ad Episcopos per Thessaliam constitutos scribat: ***quoniam locus exigit, si placet recensere Canonum sanctiones, reperietis quae sit post Ecclesiam Romanam secunda sedes, quaeve sit tertia***: quae profecto apertissima sunt. Scio Coustantium adnotare, hisce verbis indicari 6. Nicaenum Canonem: at praeter ea, quae responderi possent, illud dumtaxat observari cum eodem Quesnello velim (b), Nicaeno illo Canone prorsus non definiri, cujusnam Alexandrini, an Antiocheni Episcopi secundus, aut tertius locus sit, cum tamen Bonifatius aliique Pontifices ordinem inter eos praescriptum exprimant, ac secundum Alexandrino locum, Antiocheno tertium adtribuant: Baronius itaque recto sanoque judicio colligere potuit ex eo Codice, Gelasium non tam haec primo constituisse, quam quae antea recte constituta a Praedecessoribus fuerant, scriptis iterum prodidisse.

Idem esto judicium decreti de recipiendis, ac rejiciendis Scripturis, librisque; nam qui extiterat in Romana Ecclesia Sacrarum Scripturarum, librorumque Canon, necesse etiam fuit, ut pro rerum temporumque ratione confirmaretur aut etiam augeretur a Romano Pontifice. Id vero cum sub Hormisda factum concedant viri docti, qui Gelasij Catalogum auxit (c), cur non Gelasius ipse Damasi Decreto addidisse potuit, atque inde Decretum hoc quamquam ab eo dumtaxat auctum eidem adtribui, ut deinde Hormisdae etiam adtributum aliquando legimus? Neque enim Damasi aetate aut Manichaei deerant, aut Ariani, aut Priscillianistae, qui vel Scripturas Sacras falsarent, vel apocryphas obtruderent, quorum proinde fallaciis confirmato iterum, ac publicato earum Canone occurri debuit, ac dari praeterea Hieronymo earumdem corrigendarum cura: haec tamen fragmenta cum haud omnino constet ad Damasum pertinere, malui a judicio ferendo abstinere, ac inter dubia appendicis loco conjeci.

Quod autem ad Canones spectat, qui a Constantinopolitana Synodo conditi fuerant, eos, si quod de Maximo Cynico decretum fuerat, excipias, a Damaso, Romanaque Sede nullo in pretio habitos, Leo magnus, Gelasius, ac magnus Gregorius nos docuerunt, quorum dicta supervacaneo labore huc ego non transferam: quin tamen Nectarii ordinatio confirmata fuerit, idonei omnino Testes Bonifacius I., ac Nicolaus, nos minime dubitare sinunt (d). Contra vero externam omnem cum Flaviano rejectam communionem Sozomenus, Theodoretus, aliaque eorum temporum monumenta probant: frustra vero Orientales obtendebant Apostolicos, Nicaenosque Canones, ut ejus conservationem rite, recteque factam probarent; alia enim erat causa, cur non oporteret eam fieri, aut factam recipi: nam primo Flavianus impositus fuit, ut Nazianzenus ait, *antiquo Praesuli Praesul novus*? quod Apostolicae traditioni Nicaeno Concilio confirmatae adversabatur: secundo jurisjurandi religio, illum quominus assequeretur Antiochenum Episcopatum, inhabilem effecerat: quarum tamen rerum, ac peracerbi inde orti dissidii, cum nulla in Orientalium literis ad Romanum hoc Concilium Scriptis mentio sit, merito viri gravissimi dubitant, an illae, quod Ecclesiastica simplicitate, ac sinceritate careant,

(a) Vid. Conc. Venet. edit. Tom. 5. p. 185. & pag. 341.

(b) Quesnell. Differt. 12. cap. 4. n. 13.

(c) Vid. Blanchin. in not. ad Clem. & Gelas.

(d) Vid. Diatrib. 2. cap. 3.

reant, ea laude dignæ sint, quam Theodoretus eisdem adtribuit.

Hæc itaque sunt, quæ ab hoc postremo Damasi Concilio gesta præ cæteris videri possunt: nam quæ plura alia ejus nomine, tum in Conciliorum collectionibus decreta circumferuntur, incertum est, an ad istud, an ad aliquod aliud spectent, multoque incertius an Damasum Auctorem habeant, de quo consule, si lubet Tillemontium, ac Coustantium. Cæterum cum hoc Concilium postremum dixi, velim id intelligas ex iis quorum memoria superest; facile enim crediderim, Damasum advocatis ad Natalem suum de more viciniorious Episcopis singulis fere annis Synodos celebrasse, quarum tamen aliquæ ob temporum vetustatem in oblivione sint positæ.

V. Si Landulpho cuidam Seniori Mediolanensi Episcopo fides est; *sedente D. Ambrosio, gravissima dissensio orta est coram Apostolico in Synodo inter Sacerdotes Monogamos, & alios sub castitate, aut Virginitate degentes: eaque Apostolico imperante, & aliis Episcopis consentientibus, judicio B. Ambrosii delegata, ut quidquid ipse diceret, Sanctum & firmum teneretur*, pro uxoratis definita est: quin si *Pseudo-Datium* audias, ea controversia agitata est *in Synodo Damasi I. 150. Episcoporum celebrata Constantinopoli, ubi B. interfuit Ambrosius*. At eas eorum temporum quisquilias referre, viro clarissimo Muratorio judice refellere est; quamquam Puricelli laudanda diligentia est, qui in ea fabella refutanda studium, & operam serio collocavit suam, in dissertatione post ejusdem *Landulphi Chronicon*, inter Italicos Scriptores vulgatum. Propius ad veritatem accessit Dandulus, cum in hoc eodem Damasi Concilio, tum *Priscillianum* damnatum scripsit, tum Synodalia ejusdem gesta tribus Orientalium Legatis fuisse communicata (a), quæ tamen unde hauserit obscurum nobis nunc est.

CAP.

(a) Scr. Ital. Tom. 12.

CAP. XXII.

MEROBAUDE ET SATURNINO Coss. 383.
DAMASI XVII.

D hunc annum eumque nondum adultum refero (quamquam haud omnia) quæ studio Religionis , & veritatis , Damasum Romæ fecisse legimus in libello precum Marcellini , & Faustini a Sirmondo edito. Primo itaque *Aurelium* graviter ab eo afflictum ajunt , eo quod Gregorio Bætico communicaret . Quis ille Aurelius fuerit , quasue afflictiones perpessus sit , minime exprimunt: Luciferianis illum Romæ præfuisse puto , siquidem Donatistæ , Novatiani , Manichæi ipsi , atque omnes propemodum Sectæ , quibus persuasum merito fuerat in ea Urbe centrum Catholicæ communionis esse , curarunt semper , ut suos Romæ Episcopos haberent,ne extra Ecclesiam positi viderentur . Secundo loco schismatici hi *Macarium Presbyterum* recensent , quem miris laudibus mactant , quasi vero virtus Christiana sine caritate esse aliqua possit . Hic cum vetitas imperiali lege , & clandestinas collectas ageret , ab apparitoribus comprehensus Damasi adstantibus Clericis cum vitraheretur , graviter inter eundum vulneratus est : alia vero die ad Judicem ductus , cum ut Damaso communicaret , ac Imperiali rescripto obsequens esset , nec vi , nec blanditiis adduci posset,in exilium pellitur atque apud ostia Tiberina ex accepto vulnere mortuus , a Florentio ejus Urbis Episcopo , cujus tamen nulla apud Ughellium mentio est , in Basilica S. Asterii sepulturæ datur . Hæc libellus de Macario Presbytero ; an vero Luciferianus fuerit , an Ursinianus , hoc ille non exprimit non sine fraude , & dolo malo . Alio autem loco dictum probatumque a me fuit (*a*) Luciferianos nulla Imperatorum lege prohibitos , quin , si rebaptizantibus non se junxissent , libere suæ Religioni vacarent . Addo nunc Canonem nullum adversus eos editum , ante Constantinopolitanum aliquod sub Nectario Concilium , quamquam ubique ab Ecclesia segreges haberentur , in Occidente potissimum . Alia igitur causa fuisse debuit , cur Presbyter ille collectas agere non posset , cur comprehensus Damasum pro legitimo Urbis Episcopo habere juberetur , cur deinde contumax , & obfirmatus cum esset , in exilium pulsus est , præter unam , nullaque publica aut civili , aut Ecclesiastica lege damnatam , Luciferiani nominis professionem . At quæ alia afferri poterit præter confirmatum ejus Presbyteri in Schismate Ursiniano animum , quod Imperatores iteratis legibus puniri jusserant. Hoc vero manifeste probat , *præfationis* ad ipsas Marcellini preces coævus Auctor cum *Ursino Viro Sancto ac si.e crimine* (Vide petulantiam) *jussione Imperatoris in exilium sponte iterum profecto , ejus factionisPresbyteros diversis modis afflictos , & in peregrina loca dispersos* scribit , quos inter *Marcellinum* , & *Faustinum* statim collocat . Ex eorum itaque numero Macarius fuisse debuit , qui cum Romæ clam substitisset , ac collectas agere , factionesque fovere pergeret , postremo deprehensus , exulare merito coactus est . Hinc vide quam phaleratæ sint , quot dolis consutæ eorum Presbyterorum preces : nam

(a) Vid. cap. 9.

nam primo quæ ad Luciferianos pertinent, suis deque miscent, ut ejus Sectæ invidiam minuant: deinde Ursiniani cum essent, atque ob eam causam exilium paterentur, exceratum Ursini nomen silentio tegunt, Luciferiani videri volunt, atque ob unam *incontaminatæ Religionis* causam, tum se a Damasi communione alienos, tum se vexatos ajunt, ea fraude scilicet, ut Imperatorum animos ad Misericordiam flecterent. Macarium hunc ego cum reliquis ejectum puto sub Olybrii, aut Ampelii præfectura; siquidem cum hæc velut diu antea gesta libellus narret, ad eorum præfectorum tempora trahi possunt, sub quibus Ursinianum Schisma, pulsis refractariorum capitibus, finem Romæ habuisse visum est. Nunc pergo ad reliqua, quæ ad hunc annum pertinere videntur.

II. Ait itaque libellus ille *nuper etiam factum, ut idem Damasus Ephesium* perdere *aggressus sit coram Basso Judice*: at Bassum Damasi *accusationes repulisse* ea ratione usum, quod *constitutiones Imperatorum* contra *hæreticos* solummodo *promulgatæ videantur*, *non contra eos*, Luciferianos, scilicet, *qui Sanctissimam fidem sine sæculi ambitione conservent*. Damasum tunc primum erubuisse, quod inventus Judex esset, *qui solus imperialia rescripta piissime interpretans tueretur*. Antequam progrediar, quæro quis idem *Bassus* fuerit, Iudex eo tempore sive Præfectus urbi, sub quo res acta dicitur, notum enim est, qui illicita collegia celebrasse dicebantur, apud Præfectum Urbis accusari debuisse. Bassus, qui Præfectus Urbi fuit, antea quam ad eam Dignitatem ascenderet, Campaniæ consularis fuerat, ut ex inscriptione, quam mutilatam Sirmondus, integram Reinesius attulit (a) manifestè discimus: at qui Campaniæ Consularis fuit, Anicius Auchenius dictus est, ut idem Reinesius probat, ac ex inscriptionibus constat, quarum altera apud P. Josephum Vulpium in Antio legi potest, alteram a viro cl. Josepho Maria Pratillo productam iterum refero (b). Urbanam itaque Præfecturam Bassus nondum attigerat anno 381. quo Syagrius, & Eucherius Consules fuerant, contra, illa jam functus fuerat anno 384, quo Symmachus tunc Urbis Præfectus suos in ea dignitate antecessores *Bassum* ipsum, & Aventium vocat, ac ut Orphiti Soceri sui hæreditatem tueatur adversus fiscum, hac potissimum ratione utitur Valentiniano scribens: quod cum *Bassus*, & *Aventius*, ea de controversia novissime retulissent, hæredes *recenti præceptione* absoluti judicio fuerant (c). Cum itaque Bassi præfectura initium cæperit post annum 381., ac reliquum, quod inde ad præfecturam Symmachi excurrit, partim eidem Basso, partim Aventio necessario tribuendum sit, facile intelligimus, hujus Ephesii causam, cujus idem Bassus cognitor fuisse dicitur, anno 382. aut insequenti confectam. Tillemontius dubitat, an hic Christianus fuerit, siquidem Libellus precum, qui illum *Catholicam Religionem* dumtaxat *venerantem* vocat, quod homini Ethnico convenire potuit, nihil pro certo definire videtur. At hæc verba, quibus Luciferiani, ut solos se Catholicos esse prædicarent, pro more utebantur, ad Christianam Religionem indicandam retulit aliud agens vir accuratissimus: nam quin Bassus Christianus fuerit, vix dubitare nos patitur Prudentius, ac monumentum Junij Bassi, quod in Basilica Vaticana adhuc

(a) De Suburb. cap. 3. Rein. p. 395.

(b) PRO SALUTE
ET VICTORIA
DD. NN. GRATIANI
ET FL. THEODOSII PP. FF. AA.
ANICIUS, AUCHENIUS BASSUS
V. C. CONS. CAMPANIÆ
LUDIS POPULO DATIS, ATQUE
VECTIGAL. L. ABSOLUTIS
POS.
SYAGRIO, ET EUCHERIO COSS.

Pratil. de Via Appia lib. 3. cap. 4.

(c) Vid. Symmach. epist. 33. 36. 39. & 47. lib. 10.

adhuc superest, ab Auctoribus Romæ subterraneæ productum.

III. *Ephesius* ille ordinatus a Taorgio fuerat *Episcopus incontaminatæ plebis Romanæ*, ejus scilicet, quæ in Schismate adversus Damasum permanserat, & Ursini absentis, & relegati sequebatur partes, qui locus ut obiter dicam, observatione dignus est, cum argumentum præstet minime dubium, ex quo ordinandi pro Romano Episcopo Pontifice, aut absente aut impedito Vicarii Episcopi recepta pridem disciplina constet. Sed ne longius abeam quis ille *Taorgius* fuerit incompertum est: forte Novatianis tunc plures in Urbe Ecclesias obtinentibus præerat, quibus cum Ursiniani fœdus & societatem junxerant; siquidem adversus Taorgium ipsum ex parte Damasi nihil actum legimus: *plebis* vero *incontaminatæ* nomine, Ursinianos laicos intelligo, quia projectam eorum temeritatem nunquam deserbuisse, probat epistola Romani Concilii ad Gratianum, quam supra expendimus, ac Valentiniani rescriptum ad Pinianum P. V. a magno Baronio relatum pro confirmanda Siricii electione adversus iteratas Ursinianæ factionis molitiones. Hujus autem Ephesii nomen idem Baronius (*a*) *asterisco* notat, velut in mendo cubans: Gothofredus vero Ephesium nostrum, *Euresium* illum fuisse putat, quem Arcadius anno 395. in numero Sacrorum Antistitum haberi non oportere jussit in l. 18. Cod. Theod. de Hær. quod scilicet Episcopatu jam dejectus fuisset. Gothofredum Pagius, ac Tillemontius sequuti sunt, quorum probabilis est opinio ob eam, quæ sæpe occurrit litterarum V. & F. commutationem, fierique facile potuit, ut librarius loco *Ephesii Euresium* levi errato scripserit. Quidquid horum sit, quin *Ephesius* ille pulsus ab Urbe fuerit, ac libellus precum, qui fuisse illum iudicio liberatum ait, hoc etiam in capite mentiatur, vix dubitaverit, qui ad hæc adverterit animum: primo scilicet Bassum non fuisse Urbanæ Præfecturæ admotum ante annum 381., atque aliquam sequentis anni partem Aventio ejus successori dandam: secundo celebre Theodosii edictum, quo Ariani occupatas Basilicas Catholicis restituere jussi sunt, Constantinopoli fuisse promulgatum die 19. Julii anni 381.: tertio cum illud Oxyrinchi effectui datum est, Ephesium eo loci adfuisse, atque etiam aliquandiu post hæc ibi substitisse: vides igitur, quid hinc effici possit. Nam si ille, Basso jam Urbis Præfecto delatus est, si eodem, aut sequenti anno eum per interiora Ægypti, ac per Palæstinam cursitasse constat, haud diu Romæ substitisse sub eodem Præfecto potuit, sed solum vertere coactus est: cur enim aut Romam tam cito, ac gregales suos, quibus Episcopus datus fuerat deseruisset, aut quæ illi cum Heraclida tam longe a se posito negotia esse poterant, ut ad eum Oxyrinchum usque sese sponte conferret? Cur vero eo tempore quo Bassus Urbanam Præfecturam gerebat Ephesium per Ægyptum, ac Palæstinam cursitantem dixerim, alia etiam ratio ex eodem libello manifesta est. Postquam enim Oxyrinchi Theodosii jussa impleta vidisset inde Eleutheropolim ab eodem Heraclida luciferianorum Episcopo missus dicitur, ut Hermionem ejus sectæ Virginem visitaret, atque ea forte occasione factum, ut arctum illud cum Faustino, & Marcellino fœdus stringeret, qui jamdiu antea eo exules sese contulerant; ac cum aliquandiu in ea quoque Urbe moratus esset, in Africam navigavit: gravia deinde, ac continuata incommoda, quæ post Ephesii discessum se ac cæteros Luciferianos passos ajunt a Turbone Eleutheropolis Episcopo, in causa tandem fuerunt, ut eas preces scriberent, ac Theodosio offerrent. At Damasus superstes erat, cum supplex ille Libellus scriptus, oblatusque Imperatori fuit. Cynegius autem Præfecturam Prætorij Orientis tunc temporis ad-

(a) Ad ann. 396. n. 30.

adminiſtrabat,ut ex ejuſdem Imperatoris reſcripto, quod eidem Libello ſubeſt, cognoſcimus. Cum vero eam dignitatem indeptus ille ſit primo aut altero menſe anni 384., libellum ipſum eodem currente anno datum fuiſſe oportet. Concedamus itaque illo jam medio datum, oblatumque Theodoſio fuiſſe; ſi diuturnas Epheſii peregrinationes moramque in Ægypto factam, antequam in Palæſtinam ſe conferret, ſi tempus, quo ibi ſubſtitit, ac illud quod ab ejus diſceſſu, deinde fluxit, antequam libellus ille ſcriberetur, ac ii Presbyteri ad Imperatorem Conſtantinopolim accederent, ſupputemus, id quod dixi, facile ſtatuemus, Epheſium ſcilicet ſub Præfectura Baſſi Romana Urbe neceſſario exceſſiſſe.

IV. Quod itaque ex eodem tot mendaciis ſcatente libello colligi poteſt, illud eſt, fabellam de damnato Liberio per Damaſum, in actis Euſebii Presbyteri a Baluzio publicatis recitatam, ejuſdem Damaſi ætate poſteriorem eſſe. Nam ſi ille Liberium prævaricatorem *facta Synodo damnaverat*, cur non iidem Presbyteri hanc eidem prævaricationem viciſſim deinde eodem libello exprobaſſent, ut Athanaſio, Hilario, atque aliis ejus generis, ac nominis Epiſcopis? Cur ne momento quidem, ut ex eorum ſcripto conſtat, tum ipſi, tum cæteri Romanæ Urbis pervicaces Clerici, huic Pontifici communicarunt?

V. Codex Canonum a Queſnello editus expoſitionem fidei continet Fauſtini Presbyteri nomine inſcriptam. Eandem ſcriptor ille ab eodem Presbytero oblatam Theodoſio conjicit, atque a Theodoſio deinceps tranſmiſſam Damaſo contra Schiſmaticos Imperatorem illum obtundenti, a quo poſtremo ad ſcrinia Sedis Apoſtolicæ, atque ab iis in eum, quem Romanæ Eccleſiæ peculiarem vocat Codicem, tranſierit (*a*). Quæ tamen quanti ſint, inde cognoſcitur, quod Codex ille tam fuit unius Romanæ Eccleſiæ, quam cæterarum omnium peculiaris, ut viri doctiſſimi Conſtantius, & Maffejus, qui conſuli poterunt, jam demonſtrarunt.

VI. Antequam a Luciferianis diſcedam, illud poſtremo adjiciam, eſſe ſcilicet viros graviſſimos, qui Damaſi in Religionem ſtudio factum ajunt, ut Hilarius Romanæ Eccleſiæ Diaconus ab eo Schiſmate ad Eccleſiam redierit(*b*), ejuſque rei illuſtre teſtimonium reliquerit in Cap. 3. Epiſt. 1. ad Timoth. his expreſſum verbis: *Cum totus mundus Dei ſit, Eccleſia tamen Domus ejus dicitur, cujus rector eſt Damaſus* (*c*). Quæ & ſi meram veritatem ſapiant, ita tamen nonnullis diſplicuiſſe miror, ut Mss. omnibus repugnantibus vix non pro ſpuriis, & addititiis habeant. Scio non deeſſe viros doctiſſimos, qui hoc opus eidem Diacono abjudicant, neque mihi animus eſt, ut meam faciam hanc litem. Fateor tamen ea verba vix non efficere, ut commentarium illud ab aliquo ſaltem Auctore ſcriptum exiſtimem, qui Luciferianam, & Schiſmaticam ſectam profeſſus antea fuerit. Siquidem cum ii neque Liberium, neque Damaſum haberent pro legitimis Romanæ Eccleſiæ Epiſcopis, eoſque Hieronymus monuiſſet *Eccleſiæ ſalutem in ſummi Sacerdotis dignitate pendere* (*d*), videbatur viri tunc ad Eccleſiam ipſam ſincere redeuntis eſſe, fidem in eo capite ſuam argumentis minime dubiis palam publiceque teſtatam facere, quam etiam ob cauſam, iteratum baptiſmum, quod antea cum Luciferianus eſſet, aſſeruerat, palam deinde a ſe rejici oportere exiſtimavit, *Cap. 1. Epiſt. 1. ad Corinth.* Hæc autem cum ita ſint, noſque impellant, ut Commentarium illud a Luciferiano ad Eccleſiam reduce ſcriptum fuiſſe opinemur, cur non ab Hilario, cui S. Auguſtinus illud attri-

(a) Queſnell. Differt. 14. n. 6.
(b) Vid. Pag. ad Annum 362. n. 5. Nat. Alex. Sec. 4. Cap. 6. art. 14.
(c) In Append. Oper. Ambr. tom. 2. p. 295.
(d) Adv. Lucif. Cap. 9.

tribuit? Auctorem porro Romanum fuisse, atque in Urbe circa hæc tempora illud scripsisse constat ex 1. Timoth. 3. ubi hæc ait: *Nunc autem Septem Diaconos esse oportet, & aliquantos Præsbyteros, ut bini sint per Ecclesias, & unus in Civitate Episcopus. Omni enim hebdomada offerendum est, & si non quotidie peregrinis, incolis tamen vel bis in hebdomada; & si non desint, qui quotidie quoque baptizentur ægri.* Sed de his jam satis.

VII. Prioribus etiam, ut ego puto, hujus anni mensibus Arsenium Arcadio puero jam declarato Augusto, huic muneri obeundo parem, Damasus præceptorem misit, rogatus a Gratiano, cui Theodosius ea de re scripserat (*b*). Baronius Metaphrastis fide nixus eum Romanæ Ecclesiæ Diaconum vocat: at Tillemontius non una Metaphrastis auctoritate adduci potest, ut illum Diaconum fuisse credat, ac gravius aliquod, & antiquius testimonium quærit. Verum cui bono scriptor ille hanc in Arsenio dignitatem fingere potuisset? Cur potius non hoc scripserit ille, antiquiori aliquo, minimeque dubio testimonio fretus? Nicephorus sane, cui Constantinopolitana Bibliotheca patuit, lectorem provocat ad libros ab Arsenio relictos, & ad historiam, quæ de illo conscripta est (*c*), eaque legi a Metafraste potuerunt. Neque vero rationes, quas Tillemontius affert, gravioris momenti sunt; siquidem minime necesse fuit, ut hæc Arsenii dignitas in veteribus martyrologiis, Patrumque vitis exprimeretur, a quibus una dumtaxat ejus professio suspiciebatur monasticum scilicet institutum: quod autem vitæ genus paulo mollius, ac splendidius, cui se illum dedisse ferunt post suum ad aulam accessum, minime conveniat tum Diaconi officio, tum pietati, quam Romæ præsetulerat, hinc colligi poterit moribus aulæ fractum declinasse illum tantisper a pristina sanctitate: an vero hoc mirum, & insuetum? Cæterum quidquid horum sit, vides lector, quam acris, maturique judicii in deligendis viris Damasus fuerit. Theodosium vero laudaveris, quod Libanio, Themistioque neglecto, quos Arcadio præceptores dare poterat, Arsenium elegerit, velut qui probe sciret, doctrinam, cæteraque ornamenta a sincera pietate, ac religione sejuncta, Principibus Reipublicæ admoveneis obesse sæpius magis, quam prodesse.

(a) Bar. ad ann. 380. n. 22.

(b) Lib. 12. Cap. 23.

C A P. XXIII.

Oc eodem anno scriptam a Damaso *ad Orientales* epistolam puto, quam a Theodoreto acceptam Epiphanius latine reddidit, *postremo* loco a me recensitam. Apollinaristæ enim & si ab eo Pontifice semel atque iterum damnati fuerant, ut dixi, ac deinde a Constantinopolitana Synodo, sese tamen, ut hæretici solent, in perfidia obfirmaverant, atque in ea disseminanda totis viribus adlaborabant. Ajebant vero impudenter, se veluti rectæ fidei consentientes ab Occidentali Ecclesia susceptos esse, & nullam ex legibus, quæ adversus hæreticos promulgatæ fuerant obstare sibi quominus religioni vacarent, ac suæ sectæ dogmata prædicarent ubique. Hinc publicos colligebant cætus, prophanasque agebant Synaxes, ac circuibant palam per Ægyptum, Syriam, Cappadociam, totumque Orientis tractum, mysteriorum suorum, aut ordinationum exercendarum causa, quæ fieri non poterant absque gravissimis Ecclesiarum bene constitutarum, ac Catholicorum Episcoporum incommodis, ac molestiis, quas Nazianzenus Olympio tunc Cappadociæ Præsidi enarrat hæc scribens, (*a*). *Præter alia omnia eo quoque audaciæ proruperunt, ut Episcopos etiam quosdam, quibus dignitas ab Universali Orientalium, & Occidentalium Synodo abrogata fuerat, accersentes, aut transeuntibus abutentes Imperialibus omnibus constitutionibus, atque omnibus vestris edictis violatis, cuidam impii, & adulterini sui gregis* (Nazianzi scilicet (*Episcopi nomen imposuerunt*.

Quamquam plures fuisse oportet deambulones illos Pseudo Episcopos, paucorum nomina ad nos a Leontio transmissa sunt At primas inter eos agebat partes, Apollinario tunc defuncto, Timotheus ejus discipulus arcanorum omnium particeps, atque ingens jam sub eodem Magistro Ecclesiæ turbo: nam quam aliam ob causam ejus potissimum damnationem Orientales a Damaso enixe efflagitassent, nisi quia ille unus omnium instar cum esset, eum nominatim damnari tanti interesse putaverunt? Hunc Berythi Episcopum fuisse idem Leontius ait, quod tamen nullus eo auctore paulo antiquior asseruit. Hinc vereor, ne ille subscriptionibus Episcoporum, qui Constantinopolitano I. Concilio adfuerunt, deceptus sit, ac quod inter eos Timotheum Berythi legerit, unum pro alio acceperit: neque enim fieri potuisse videtur, virum hunc perditæ famæ, & gradu jam antea dejectum, sedisse inter Catholicos Præsules, ac sententiam præterea in Apollinarium suum dixisse, atque ideo illum inter eos potius numerandum puto, quos prophane ordinatos Apollinarius huc illuc commeare jusserat, ut Ecclesias bene constitutas scinderent, quosque Basilius memorat, & sine populo, sine Clero obambulantes, ac nudum Episcopi nomen circumferentes appellat (*b*). Timotheus autem iste semel atque iterum Romam venerat primo ante obitum Athanasii, a quo etiam commendatitias ad Damasum cum attulisset simulatæ tunc fidei reus, litteras in Orientem retulit suæ cum Sede Apostolica communionis testes, atque hujus primi ejus Romani itineris præter Leontium, Facundus Hermianensis meminit (*c*). Venit iterum Athanasio jam defuncto, ab Apollinario missus, ut sectæ suæ negotia procuraret apud Romanum Pontificem; sed

(a) Epist. 77.
(b) Epist. 265.

(c) Lib. 7. Cap. 3.

sed Apollinaristarum fraude tunc detecta, in Concilio quod habitum fuisse dixi anno 376. aut altero ineunte, Petro Alexandrino præsente, *tum ipse damnatus est*, ut Leontius ait (*a*) *tum qui eum miserat*, *Apollinarius*: ex quo factum, ut longe obstinatiores, & audaciores nefarii homines evaserint, ut alibi diximus; quamquam eodem tempore, quoad potuit, perseveraret ille se Catholicum asserere, ac subdolis, captiosisque formulis simpliciores decipere, ut constat ex PseudoJulii epistola ad Prosdocium, qua vix non adsequitur, ut recte, ac cum Catholicis sentire videatur; siquidem eam ipsi Timotheo Leontius adjudicat; rejiciuntque viri docti Lequienius, Coustantius, ac Muratorius inter eas, quas Appollinaristæ Julio Papæ affinxerunt: aliud etiam simulatæ ab eo Religionis argumentum ducitur ex Polemii opere contra illum scripto, cujus apud Photium Cod. 130. fragmentum superest, ubi Timotheus reprehenditur, quod esse se ex Apollinarii discipulis videri vellet, atque ea, quæ docuerat ille sentire, *quamquam binarium naturarum prædicaret*, *atque ad Cappadocum dogma*, *& Italorum arrogantiam accederet*.

Gregorius itaque Nazianzenus, qui summum, quo tenebatur, Religionis studium minime cum solio deposuerat, præter litteras ad Olympium Cappadociæ Præsidem, alias dedit ad Nectarium Constantinopolis Episcopum, rogavitque ut Imperatorem adiret, moneretque, nihil Ecclesiæ rediturum ex ejus pietate utilitatis, si eam Apollinaristarum licentiam diutius valere permitteret ad rectæ fidei eversionem (*b*). Scripsit etiam Posthumiano PP. Orientis, petiitque, ut cum Episcopi in Regia Urbe iteratam Synodum celebraturi essent, Ecclesiarum paci ab hæreticis illis potissimum labefactatæ, pro ea summa, qua Præfectus Prætorio utebatur, auctoritate provideret, etiamsi asperius aliquid statuere necesse esset: has enim literas agere constat, de Synodo illa, quam Socrates, & Sozomenus hoc anno a Theodosio convocatam scribunt (*c*) quia anno superiori Posthumianus nondum evectus ad Orientis Præfecturam fuerat. Minime vero ego dubito, quin præterea Gregorius ad alios scripserit, ad amicos scilicet, probosque Episcopos, ad eam Synodum convocatos, & ad Nyssenum præcipue, quem Concilio illi adfuisse scimus, ac habuisse orationem, quæ de Abraham titulum præfert (*d*).

Videntur vero Nectarius, & qui Constantinopolim venerant Orientales Episcopi Nazianzeni monitis excitati expostulavisse Imperatoris opem, ac præterea scripsisse Romano Pontifici; responsio enim Damasi, quæ *Episcopis Orientem gubernantibus* inscripta est, non obscure indicat plures ac simul collectos fuisse, qui communi nomine scripserant, quantum vero colligi ex eadam responsione potest, Orientales Damaso renuntiaverant, Timotheum præcipue jactare se, ac in vulgus spargere, aut se minime Romæ damnatum, aut iterum velut Catholicum ad communionem admissum, eaque fraude ingens sanæ doctrinæ & Ecclesiarum tranquillitati detrimentum in præsentia afferri, ac in posterum imminere, nisi illum a Sede Apostolica publice damnatum, ac rejectum fuisse Ecclesiis omnibus palam fieret.

Quis earum rerum eventus Constantinopoli fuerit aperte discimus *ex l.* 11. *Cod. Theod. de Hæret.* proposita die 4. Septembris hoc anno, & eidem Posthumiano inscripta. Hac enim cum cæteris hæreticis eo loco expressis, Theodosius *Apollinarianos*, quorum nulla in anteactis constitutionibus mentio fuerat, manifeste recenset, eosque vetat, ut Gregorius fieri oportere existimabat, ne collectas agant quoquomodo, ne Ecclesias constituant, neve adulterinas ordinationes habeant, at-

(a) Adv. Fraud. Apoll. in fin.
(b) Naziauz. or. 46.
(c) Socr. lib. 7. Cap. 10. Sozom. lib. 7. Cap. 12.
(d) Oper. tom. 1. p. 898.

atque ut a cætibus, locisque omnibus a quibus extranei sunt, expellantur, & ad terras, a quibus ortum traxerant, amandentur, a quibus insuper vult, ne umquam discedere iisdem liceat. Hanc Synodum latamque ejus occasione legem Sozomenus memorat (*a*), eaque factum inquit alio loco (*b*), ut hæreticorum duces ex amænioribus imperii Romani locis in squallidas, ac desertas regiones deportati tunc fuerint, quos inter Timotheum numerandum puto, siquidem illum Byziam Regum Thraciæ arcem, Imperatoris jussu relegatum fuisse scimus (*c*).

Sed neque Damasum defuisse officio suo, hæc ejus ad Orientales epistola certiores nos facit. Hinc vero auctum est, adversus Gregorium, & Damasum ipsum, cujus auctoritatem hæreticorum more, arrogantiæ loco habuerunt, Apollinaristarum odium, ut ex memorato Polemii fragmento vidimus, ac præterea colligimus ex iis, quæ Eunomius Bæræ in Thracia Pseudo Episcopus scripta reliquit (*d*), quibus *Ægyptios*, *Cappadoces*, *&* *Romanos* perstringere audet, eo quod duplicem naturam prædicarent, quam vesanus ille unam ex utraque compositam, & contemperatam, ut Apollinarius deliraverat, esse asserebat.

II. Observandum modo est, in eadem Damasi Epistola moneri Orientales ipsos, ut in fide a Nicæno Concilio tradita immobiles perstent. An forte Apollinaristæ Nicænæ fidei repugnabant? Hoc profecto verissimum; Nicæni enim Patres ita *incarnatum* asserunt Christum Dominum, ut illum etiam *inhumanatum* statuant, idest hominem prodiisse in simili nostræ forma, ac specie, anima ac mente minime carentem, ut explicat Chalcedonense Concilium in adloquutione ad Marcianum Imperatorem: quod etiam docemur a Leone magno, cum scripsit, id ipsum quod a Chalcedonensi Concilio de Domini nostri incarnatione traditum fuerat, apud Nicæam etiam definitum antea fuisse (*e*). Hæc itaque est ratio, cur idem Damasus in priori ad Paulinum Antiochenum epistola, qua formulam præscripsit Apollinaristis, qui ad Ecclesiam revertebantur, recipiendis accomodatam, edixit primum, atque iterum hic repetit, ut *Nicænæ fidei* subscriberent; atque hinc præterea intelligimus, cur Vigilius Tapsensis, postquam scripserat, Macedonium incusasse Alexandrinam Synodum, quod a Patrum sententia recessisset, nova decernendo de Spiritu Sancto, quæ a Nicæna fide tradita non fuerant, adijciat statim, eadem quoque impietatis præscriptione contra Ecclesiam usum fuisse Apollinarium (*f*), nam cum negare non posset, quin Nicæna eadem Synodus verbum *inhumanatum* fuisse diceret, Ecclesia vero hujus vocis vim ita explicaret, ut Verbum humanam mentem, atque animam cum carne, ac totum perfectumque sine peccato hominem assumpsisse assereret, ac duas in una persona naturas perfecte unitas statueret, ejusque hæresim everteret, Catholicam, verissimamque interpretationem calumniatus ille est, perinde ac si aliquam Nicæno Symbolo additionem induceret. Hoc deinde argumentum ab Apollinario Magistro suo haustum adhibuit Eutyches delirus senex, cujus verba eodem loco Tapsensis affert: neque enim intelligere potuerunt, aut voluerunt vesana capita, quo pacto Christus Dominus in duabus, & ex duabus naturis totus esse posset, atque una persona complecti, quid quid utrique naturæ unitæ convenit, quin duæ personæ, ac duo filii esse, ac dici deberent: hominem itaque factum Christum Dominum, eumque perfectum homi-

(a) Lib. 7. Cap. 12.
(b) Lib. 6. Cap. 26.
(c) Add. ad Aug. de Hær. in fin. tom. 8. Ven. edit.
(d) Lequien. Differt. 2. n. 21.
(e) Epist. 79. Lugd. edit.
(f) Cont. Eutich. lib. 5.

hominem confitebantur cum Nicænis Patribus, ita tamen ut duarum naturarum unionem fine commixtione reijcerent, velut nuper Nicenæ fidei additum Dogma, ac Christum Dominum hominem dicerent, *divina* tantum *perfectione perfectum*, Verbo scilicet humanæ mentis supplente vices ad omnia, ut ait Leo Magnus, rationis officia (*a*). Quæ profecto cum ita sint, nulla est solida ratio, cur Valesius (*b*) & Pagius (*c*) magnum Baronium redarguant, qui eam fidei expositionem, quæ in græcis actis Ephesinæ Synodi, Nicænis Patribus Librariorum forte errore tribuitur (*d*), latina veteri interpretatione usus, Antiocheno contra Paulum Samosatenum Concilio adjudicaverit, putaveritque Eusebium dolo malo, ac studio Arriani dogmatis in ea referenda versatum: quam deinde Baronii sententiam eruditi alii Scriptores merito complexi sunt a Fabricio memorati (*e*), ac nuper etiam cl. Bencinus, qui illam sumptam existimat ex veteris ejusdem Antiochenæ Synodi encyclicis litteris(*f*), nam cum ea fidei ecthesis Christum Dominum in duabus, & ex duabus naturis apertissime definiat, ac velut inconcussum dogma credendum proponat, non erat cur Apollinarius, ejusque asseclæ Catholicos criminarentur, quod nova Nicæno Concilio decreta addidissent, si ea jam fides a Nicænis Patribus conscripta, ac proposita fuerat.

Videtur nonnullis mirum, atque insuetum, quod Damasus Episcopos, quibus scribit, *filiorum* vocabulo compellet. At hoc exemplo non caret, siquidem Athanasius, Diodorum Tyri *filium* vocat, & amantissimum Sacerdotem: ac propterea hoc concedendum tum Sedis dignitati, ob quam Ambrosius Siricium Damasi successorem, *parentem* vocat (*g*), tum charitati, qua idem Pontifex eos in sinu suo gestare videri voluit, tum grandævæ ejus ætati, cui tamen, si ad eam Epistolam attendas, de consueta ingenii vi nihil interea decessisse videatur.

Hæc cum Romæ agerentur Gratiano die 25. Augusti defuncto, ac Maximo per tyrannidem imperium adepto, magna rerum mutatio facta est; de qua tamen majoris perspicuitatis, atque ordinis servandi gratia, agendum superest sequenti, ac postremo Damasi Pontificatus anno.

CAP.

(a) De Nativ. Serm. 8.
(b) Ad Euseb. lib. 7. Cap. 30.
(c) Ad ann. 272.
(d) Conc. Ven. edit. T. 3. p. 1502.
(e) BBG. lib. 6. Cap. 4. p. 363. Tom. XI.
(f) De lit. Encic. p. 272.
(g) Epist. 85.

C A P. X X I V.

CLEARCHO RICHOMERE Coss. 384.

His consules postremum signant Damasi Pontificatus annum : ejus siquidem tunc superstitis Ambrosius meminit in Epistola ad Valentinianum contra Symmachum, cujus Cap. XX. verba attuli, ac Symmachus ipse tunc Urbis Præfectus in litteris ad Theodosium, Valentinianum, & Arcadium pro se scriptis (a): hic enim delatus Imperatoribus, quod prætextu inquirendi publicorum ornamentorum spoliatores, *Christianos ex Ecclesiæ penetralibus ad tormenta rapuisset, ac de longinquis finitimisque Urbibus Antistites in vincula duxisset, tragicasque de Ministris Ecclesiæ Catholicæ quæstiones agitasset*, specie quidem mandatis imperatorum obsequuturus, at revera *fana* sua diruta, ac destructa *Christianæ legis injuriis vindicaturus*, ut se purgaret, Damasum Innocentiæ suæ testem dedit, qui literis Valentiniano datis significavit, Christianos nullam omnino a Præfecto contumeliam passos; Symmachus addit, inter plures, quos in custodia habebat, variorum criminum reos, nullum fuisse repertum Christianæ legis cultorem: quod viri ab ea religione alieni testimonium eorum temporum mores haud parum commendat.

Nunc ut ad annum elapsum revertamur, quin gravissimam Damaso molestiam attulisset Gratiani interitus, vix dubitaverit, qui secum reputet optimum illum Principem ab eo Pontifice filii loco habitum. Accesserat præterea ad ægritudinis cumulum fœda Ecclesiæ facies ob impia Priscillianistarum facinora: Hi enim corrupto Macedonio Officiorum Magistro; sedes a quibus ejecti fuerant, iterum occupaverant, tractoque ad suas partes Volventio Hispaniarum Proconsule, rerum Domini effecti, Catholicos aliquot Episcopos ad fugam compulerant. Quamquam itaque Maximus, dum hæc agebantur, in Gallias penetrasset, Gratianum magna celeritate oppressisset, Gallias sibi ipsas, ac Hispanias adjunxisset, Pontifex tamen ad eum minime scripsit, sive gravi casu perculsus, sive consilii inops, & dubitans, ne Valentinianum Justinæ Matris artibus in Religione tunc nutantem, a Catholicis magis alienum faceret, atque ad Arianorum partes prorsus impelleret. Ex ejusdem igitur Maximi litteris ad Damasi successorem, nondum post usurpatum imperium datis intelligimus, Syricium ipsum primum in scribendo fuisse, ac novum Principem ad Catholicæ fidei defensionem cohortatum esse. Cum vero Maximus Syricio rescribens, se statim ac in Gallias advenit, Religioni, quam sceleratorum labe pollutam deprehenderat, opem celeriter attulisse asserat, hinc merito viri docti conficiunt Burdigalense Concilium ad annum 384. Damasique Pontificatum referri oportere: cum enim non diu post Gratiani obitum Treviros Maximus victor ingressus sit, atque eum Ithacius Episcopus illico accesserit, cum statim deinde collapsis Ecclesiæ rebus restituendis consilia, manumque admoverit Burdigalensis Synodus, anno 383. convocari, eique omnes sequenti anno adesse

(a) Lib. 10. Epist. 34.

adesse commode potuerunt, Damaso nondum defuncto. Hinc ego vix dubito, quin omnia ad illum relata de more fuerint; at fractas senio, tristitia, morboque vires in causa fuisse puto, cur hoc negocium successori expediendum reliquerit, quod Siricius statim ac Pontificatum iniit, diligenter aggredi visus est, ut ex memoratis ad eum Maximi litteris a Baronio (*a*) productis constat; quas, ut obiter dicam, si quis attente legat, videatque Priscillianistarum *scelera non argumentis, neque suspicionibus dubiis, vel incertis, sed ipsorum confessionibus inter judicia prolatis* in aperto posita, eaque in gestis ad eumdem Pontificem transmissis exposita, si quis etiam omnes eorum temporum historias consulat, secum profecto statuet, quam leviter, ne dicam temere Beausobrius eam hominum fæcem, turpemque eorum causam defendendam susceperit; dignum prorsus patella operculum(*b*); sed jam ad finem pergo.

Damasus itaque post 18. in Pontificatu exactos annos, menses duos, ac dies decem, *prope octogenarius*, ut Hieronymus ait (*c*), rebus humanis ereptus est, die scilicet x. Decembris, qua vetustissima Kalendaria ejus depositionem collocant. *Sepultus fuit juxta matrem suam ac germanam in Basilica a se excitata via Ardeatina in Catacumbis*; cum vero locum ipsum, viris clarissimis Boldetto, & Marangonio facem præferentibus quasi digito ostenderit Illustrissimus Æsinus Episcopus, eoque lectorem non sine multa voluptate manu ducat(*d*), ego plura non addam. Quamquam cum idem cl. Marangonus rem totam narraverit iterum in *Commentariis ad Chronologiam Romanorum Pontificum in picturis Ostiensis Basilicæ superstitem*, quæ nuper prodierunt, ejus ipsius verbis velut futuram lectori jucundiorem, descriptam dabo: *Qui etiam sepultus est via Ardeatina in Basilica sua, juxta matrem suam, & germanam... Situm ejusdem Basilicæ inter Cœmeterium Callixti, seu Prætextati, & viam Ardeatinam, putamus nos detexisse anno 1736. una cum sepulchris tum etiam Matris, atque sororis. Cum enim anno ipso fossores Eminentissimi Cardinalis Vicarii sub Custode Marco Antonio Buldetho in ea parte Cœmeterii operi incumberent, sub vinea tunc Margaritæ Bellotti sita inter viam Appiam, & Ardeatinam, invenerunt sarchophagum marmoreum ex candidissimo Pario lapide figuræ ovalis, palmorum fere 14 longitudinis, sex altitudinis, latum quinque, cujus prospectus spiralibus undis in fronte exornatus erat, & utrinque desinens in prægrandis formæ duos leones affabre sculptos. Ex hoc jamdiu corpus diligenter extractum fuisse apparebat, sed coopertum tamen erat prægrandi, sed diversi generis marmore effracto, quo super erecta fuerat fabrica lateritia, quæ pertingebat usque ad superiorem partem cubiculi: juxta vero Sarchophagum in superiori parte aderat janua parva, per quam patebat aditus in non admodum amplum cubiculum, xv. fere passuum latitudinis, totidemque longitudinis, & altitudinis; in cujus fronte aderat alter simplex marmoreus Sarchophagus, sicuti in latere similis formæ alius, qui pariter vacui reperti sunt. Post paucos etiam dies non longe ab ipso Mausoleo reperta fuit quædam ampla Scala, seu descensus, per quem ipsummet vas marmoreum introductum olim fuit in Cœmeterium. Hisce attente consideratis in animo fuit nobis explorare quodnam in superiori parte hujus loci adesset ædificium, quod fulciretur eo muro, seu columna structili constituta supra grande illud marmoreum Sepulchrum; unde reperimus adesse antiquam formam Ecclesiæ longitudinis palmorum fere 60., in cujus par-*

(a) Ad ann. 387. n. 65.

(b) Differt. de Præadam. apud l'Enfant Histor. du Concil. de Basil.

(c) De S. E. Cap. 108.

(d) Lib. 1. Cap. 8.

parte Septemtrionali extant tres absidæ circulares; unde dignoscitur eam olim extitisse Ecclesiam, quæ locum superiorem tum cubiculi inferioris, tum Sarchophagi occupabat: insuper cognovimus illam fuisse olim depictam ex quibusdam residuis coloribus, qui adhuc supersunt. Ex his igitur probabilibus conjecturis judicavimus hanc esse potuisse Basilicam S. Damasi, sub qua S. Pontifex matrem, sororemque defunctas sepelivit in supra memorato Cubiculo Cæmeterii, juxta quas & ipse sepeliri voluit in ea parte Cæmeterii, quæ postea Damasi appellata fuit, prope viam Ardeatinam. Baronius epitaphium profert ex pervetusto Codice Trevirensis Bibliothecæ a Browero exscriptum, quod sibi ipsi, si Codici fides, Damasus fecerat. Illud iterum Sirmondus inter opera Theodulphi Aurellanensis lib. 2. carm. 14. *in obitu Damasi* inscriptum, ac postremo Sarazanius edidit: quod tamen an revera tumulo incisum fuerit, nunc incerta res est, amino scilicet, disjectoque superiori lapide Sarcophagi, in quo eum Pontificem depositum fuisse conjiciunt viri illi clarissimi. Vaticanæ Ecclesiæ Codex, cupientem dissolvi, *febri correptum*, sumpto corpore, & Sanguine Domini, elevatisque in Cælum oculis, ac manibus orantem obiisse illum refert, quæ forte est causa, cur eum febricitantes Patronum aliquando elegerint (a). Hujus sanctissimi, ac sapientissimi Pontificis in tuenda Catholica fide constantiam, in moribus integritatem erga pauperes oppressosque Episcopos misericordiam, atque humanitatem, Christianam humilitatem, doctrinam, Sacrorum Ædificiorum curam, aliasque præclaras virtutes, allata per Sarazanium, ac P. Coustantium Græcorum, ac Latinorum Patrum testimonia, ac ejus præterea, quæ supersunt scripta, ita commendant, ut frustra sint omnes antiquorum, ac recentium hæreticorum adversus illum calumniæ,

§. I.

(a) Fonsec. lib. 1. Cap. 16.

§. I

De Damasi scriptis.

Ieronymus inter Scriptores Ecclesiasticos Damaso locum dedit, ejusque elegans in versibus componendis ingenium, multaque in eo genere opuscula laudat (*a*). Alio loco memorat, quæ *de Virginitate*, metro, prosaque composuerat, Eustochiumque monet, ut ea legat, non secus ac Tertulliani, Cypriani, & Ambrosii scripta (*b*). Hæc opuscula Baronius Ireni sorori ab eodem inscripta fuisse putat, quod tum præterea acta ejusdem Virginis a Bollando producta, tametsi haud magni ponderis sint, confirmant (*c*) Eginhartus, cujus alio loco testimonium attuli, acta SS. Petri & Marcellini ab eo Pontifice ad nos transmissa asserit, sed quæ nunc apud Surium, & Bollandianos ad diem 2. Junii referuntur, alium auctorem habent. Quia vero in actis ipsis legimus Dorotheum, a quo SS. Martyres percussi fuerant, pænitentia peracta ad baptismum admissum sub Julio, qui Pontificatum iniit anno 337. videri posset, Damasum pubertatem egressum ac plus minus triginta annorum fuisse, cum ea scripsit, secus ac ipse de se, & Eginhartus ait (*d*): at cum fieri facile possit, ut Dorotheus ille, seu coacte, seu sponte per plures annos inter cathecumenos manserit, sua proinde tum actis, quæ Tillemontius, & Bailietus frustra sollicitant, ac cl. Mazochius egregiis notis illustrat (*e*), tum Damasi dictis fides constat. Oldoinus huic præterea Pontifici adscribit *de Fide contra hæreticos librum unum*, *ac de Trinitate libellum unum*, quem Ms. Verderius, & Possevinus Constantinopoli vidisse ajunt. At eum *de Fide contra hæreticos* librum, illum ipsum fuisse puto, quem Trithemius etiam indicat, alteram scilicet ad Paulinum epistolam, de qua a me actum est Cap. 15. Libellus vero de *Trinitate*, aliud fortassis non est quam Symbolum Damasi nomine sæpe inscriptum, de quo mox dicam. Ex iis tamen, quæ supersunt fragmentis, liquido constat, huic egregio Pontifici, nec ingenii, nec judicii, nec doctrinæ præsidium defuisse, neque immerito cum Ambrosio & Cypriano, a Theodoreto ejusdem *Doctrinæ gratia* comparari (*f*).

Cæterum, quamquam ille gravissimis Ecclesiæ Universæ expediendis negotiis occupatus haud multa, & præter necessitatem scripserit, in causa tamen fuit, ut plura Hieronymi opuscula, quibus forte caruissemus, a nobis possideantur, ut sunt *tractatus de Seraphim*, *binæ Origenis homeliæ in Cantica Canticorum*, *liber Didymi de Spiritu Sancto*, *ac de perpetua B. M. Virginitate* contra Helvidium, quem ab eo Pontifice lectum antea, probatumque Hieronymus ipse innuit in litteris ad Pammachium (*g*). Helvidius ipse tunc præterea ab eo Pontifice videtur ejectus ab Ecclesia fuisse, siquidem *Marius Mercator Bonosum a Damaso prædamnatum* scripsit, in Helvidio scilicet, ut ego conjicio: enim vero Bonosum ob eam,

 quam

(a) De S. E. Cap. 103.
(b) Epist. 22. n. 12. Ver. edit.
(c) Ad diem 28. Febr. tom. 3.
(d) Vid. Cap. 1.
(e) Ad Kalend. Neapol. 11. Junii.
(f) Epist. 146. Oper. tom. 3.
(g) Epist. 48. Ver. edit.

quam Helvidius professus fuerat, hæresim a Siricio reprehensum constat epistola ad Anisium Thessalonicensem, quam Ambrosio pridem inscriptam, Holstenius huic Pontifici restituit (*b*). Me non latet, mercatorem ipsum scribere, *Bonosum*, Ebionis, Pauli Samosateni, ac Photini execratum dogma sequutum esse; Gelasium præterea, ac Arelatensis II. Concilii Patres, *Bonosiacos* eodem cum Photinianis ac Paulinavistis errore abreptos asserere. At hoc factum, quia cum ii perpetuam B. M. Virginitatem cum Heluidio negarent, merito in suspicionem venerant, de non servata in ipso etiam partu integritate ipsius Deiparæ, eoque ex capite cum Photino & Ario facere videbantur, ac Deum puri hominis loco habere, ex quadam dumtaxat nefarii dogmatis consecutione. Hoc innuit Siricius ipse cum eos, ait, qui hoc adstruunt, aliud nihil adstruere, quam *Judæorum perfidiam*; atque hæc preterea est ratio, cur Ambrosius, cum perpetua B. M. integritate adversus Bonosum ipsum, Filii quoque divinitatem defendendam suscepit (*c*), optimo scilicet, sapientique consilio advertens, quam hæc duo inter se arcte conjuncta, ac colligata sint; atque hinc præterea factum, ut Arelatensis II. Synodus, quæ Photinianos & Bonosiacos *ex eodem errore venientes* dixerat, illos ad Ecclesiam redeuntes *baptizari*, hos vero veluti jure suspectos, *si interrogati fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrismate, & manuum impositione*. Can. 17. &. 18. *recipiendos* statuerit; sed iterum ad rem.

Ut Damaso hos Hieronymi tractatus, ita Hieronymo debemus binas Damasi epistolas, quas ille inter suas servavit integras, atque ejus præterea, quæ est de *Filio luxurioso & frugi*, partem. Quæ integræ supersunt suo loco recensui. Postremæ vero, quæ periit, eam, quam Hieronymus retinuit, ut Damasi propriam, hoc loco partem affero (*d*). *Ais quis est iste in Evangelio pater, qui duobus filiis substantiam dividit? Qui duo sint filii, qui major, sive minor? Quomodo minor acceptam substantiam cum meretricibus dissipat? Fame facta a principe regionis præponitur porcis, siliquas comedit, ad patrem redit, accipit anulum, & stolam, & immolatur ei vitulus saginatus? Quis sit major frater, & quomodo de agro veniens susceptioni fratris invideat? Et cætera quæ in Evangelio planius explicantur. Addis insuper, scio multos in hac lectione diversa dixisse, & fratrem majorem, Judæum, minorem existimasse Gentilium populum, sed quæro, quomodo Judaico populo possit aptari*: Ecce tot annis servivi tibi, & numquam mandatum tuum præterii, & nunquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis epularer, *& illud*, Fili tu mecum semper es, & omnia mea tua sunt: *si autem, ut ais, de justo & peccatore voluerimus esse parabolam, justo non poterit convenire, ut de salute alterius, & maxime fratris contristetur*. Quid vero ad hæc proposita dubia Hieronymus responderit, ex eadem epistola cupido lectori constare poterit. Aliæ circumferuntur Damasi ejusdem ad Hieronymum, & Hieronymi ad Damasum epistolæ, sed quin utrique falso adscriptæ sint, vix est qui dubitet. Ejusdem etiam generis sunt, quas hujus Pontificis nomine ad *Stephanum Archiepiscopum & Concilia Aphricæ*, ad *Prosperum Numidiæ primæ Sedis Episcopum*, *ad Episcopos Italiæ*, *& Aurelio Episcopo* Sarazanius edidit numero 8. 9. XI. & XII. Hinc Petrus Coustantius merito eas omnes rejicit a numero epistolarum Damasi a se editarum, cujus ego aliorumque judicium sequutus, illas dumtaxat, quæ certæ prorsus, & minime dubiæ fidei sunt, retinui.

At

(a) Coll. Rom. p. 1. p. 189.
(b) De Justit. Virg. Cap. 5. ad 12.
(c) Vid. Epist. 21. Ver. edit.

At fructum præcipuum, quem hujus Pontificis in sacras litteras studium ab Hieronymo obtinuit, ego facile collocaverim in novi Testamenti ad Græcos Codices, & Psalterii juxta lxx. castigatione. Quid in novi testamenti emendatione præstiterit Hieronymus, explicat ipse in præfatione ad eumdem Damasum, ex qua præterea colligimus, quæ fuerit, & quanta consilii ab eodem capti necessitas, & utilitas. Psalterium vero, cujus ipse S. Pater meminit in epistola ad Paulam, & Eustochium, illud ipsum esse creditur, quo una dumtaxat Vaticana Basilica nunc utitur, Romanum deinde appellatum, quod ab initio esset Romani Cleri proprium, eique a Damaso traditum: hinc idem Hieronymus adversus Rufinum ait, *Psalterium quoque certe emendatissimum juxta* lxx. *interpretes nostro labore*, *Roma suscepit*, Damasi nempe jussu, quem præterea hac accepta occasione *divinam* ut Anastasius ait, *ordinasse psalmodiam*, putant viri docti, recto scilicet psallendi per Urbis Ecclesias ordine constituto. Huic deinde illud successit, quod S. Pater Bethlhemi positus ex hebræis fontibus vertit, ac ubique præterquam in Vaticana eadem Basilica postremo obtinuit; qua tamen de re, nequid ego amplius addam, fecit labore suo vir Cl. Abbas Antonius Martinettus ejusdem Basilicæ Presbiter Beneficiatus, singulari, eruditaque dissertatione de *Romano Psalterio* inscripta, quam te si lubeat, consuluisse non pigebit.

Sed hæc, quæ ego attigi, juvat nunc in *gestis* ejusdem Damasi ex Archivio Vaticanæ ipsius Ecclesiæ uberius expressa referre: *Sciens Virum* (Sanctum Hieronymum) *in omnium diversitate linguarum sufficienter instructum, cœpit eum ad explanationem divinarum Scripturarum impellere, & quæstionibus difficillimis pulsare. At ille libenter obediens, multa posteris profutura ejus nomini dedicavit, quorum quædam inter ejus epistolas continentur, ut sunt solutiones quarumdam quæstionum libri Genesis, homiliæ in Canticum Canticorum, de Osanna liber unus, de morte Oziæ, de Seraphim, & Calculo liber unus, & de Prodigo Filio liber unus. Seriem quoque quatuor Evangeliorum, diversorum arbitrio confusam ad rectam lineam ejus jussio e reduxit, sed & psalterium juxta* lxx. *interpretes de Græco transtulit in latinum, cujus postea meram veritatem non ex aliarum linguarum rivis turbidis, sed ex ipso fontis Hebraici puritate transfudit. Quæ quidem translatio, licet in Ecclesiis non cantetur, usu pristino prævalente, ad evitandam tamen Hebreorum illusionem multum prodest. Epistolarum autem ejus ad eumdem incertus est numerus, nec scientiæ nostræ præ multitudine subjacet: quod utique volens innuere vir ille doctissimus, in quodam loco sic ait: B. M. Damasus meus sermo erat, & in Apologetico ad Pammachium, quam sapiens fuerit Beatus Damasus, quam pudicus sic commemorat: dum adviveret S. M. Damasus, librum contra Helvidium de B. Mariæ Virginitate perpetua scripsimus, in quo necesse nobis fuit ad Virginitatis beatitudinem præferendam, multa de molestiis dicere nuptiarum: num vir egregius, & eruditus in Scripturis, Virgo Virginis Ecclesiæ doctor, aliquid in illo sermone reprehendit? Sed & Beatus Damasus plures luculento stilo scripsit epistolas, quarum quædam inter Epistolas Hieronymi continentur. Scripsit & passionem SS. Marcellini, & Petri, quam sibi eorumdem spiculatorem in sua adolescentia asserit tradidisse. Librum quoque de laude Virginitatis versu prosaque composuit, sed & summam quorumdam voluminum, tam novi testamenti, quam veteris, hexametris versibus composuit.*

Sarazanius operibus a se editis addidit acta Damasi, seu potius lectionaria, quæ ex Vallicelliana, & Vaticanæ Ecclesiæ Archivio Baronius sæpe nie-

memorat; at ex iis, si pauca excipias, quæ suo loco ego minime neglexi, vix colligas, unde diuturni hujus Pontificatus, atque eorum temporum historiam illustrare possis; atque hinc conjicio acta ista ætatis esse a Damaso longissime remotæ, atque ob eam causam censui illa omitti sine dispendio posse. Hoc tamen dumtaxat te monitum volui, *Vitæ Damasi*, quam Sarazanius primo loco impressam dedit, initium deesse, quod ego ex antiquo Vaticano Cod. olim S. Mariæ Rotundæ, ut Holstenius adnotat, exscriptum, in Barberinam BB. illatuo, tibi sistendum hoc loco censui, ut dijudices, quanta ejus etiam auctoritas esse posse videatur.

VITA ET ACTUS B. DAMASI PAPÆ

Imperante Constantio filio Magni Constantini, Liberius Urbis Romæ præsidebat Episcopus, qui mira quidem sapientia, & virtutibus tempore quodam enituit, ita quidem ut Constantinum Christiani nominis inimicum publice redargueret, asserens eum post Christianæ professionis susceptionem, famulis omnipotentis Dei emolumenta non incommoda conferre debere: unde iratus Constantinus eum quasi in exilium deportari præcepit extra Civitatem, & habitavit extra milliario tertio in cœmeterio, quod dicitur Novellæ via Salaria. Sed humani generis inimicus sensum Liberii commutavit, adeo ut hæresi Constantii consentiret: fuerat namque Constantius rebaptizatus ab Eusebio Nicomediensi in Aquilone Villa in Arianorum dogmate, sed Domino Ecclesiæ providente pacem in Nicomedia mortuus est, & cessavit persequutio. Regnante autem Valentiniano &c.

Præter hæc duplex circumfertur Damasi nomine inscriptum Symbolum, particulam *Filioque* exprimens. Alterum illud est, quod Hieronymo etiam adtribuunt MSS. aliquot Codices. Alterum vero in Florentini Concilii disputationibus coll. 23. & a Gennadio prolatum est (a). Primum tum Hieronymo, tum Damaso abjudicant critici ob eam potissimum rationem, quod additio ejus particulæ recentioris ætatis est; quæ tamen ratio haud decretoria profecto est, quia cum ea fuerit eorum etiam temporum fides, ut ex Hieronymi ipsius, Ambrosii, Hilarii, aliorumque Patrum scriptis liquet, nihil prohibet, judice Allatio (b), quin Damasus in privata suæ fidei ecthesi ea formula uti potuerit, quæ præterea ejus ætatem sapit, & a Scriptoribus octavi sæculi laudata est. Alterum quod in Concilii Florentini disputationibus laudatum dixi, majorique in pretio videtur haberi a Lequienio, veluti ex antiquissimo exemplari productum (c), aliud nihil est, quam pars libelli, qui inter Augustini opera legitur, in Toletani Concilii calce cap. 40., quamquam Codex hic particula illa, *filioque*, careat. Mihi vero in tanta Codicum, atque opinionum varietate, cum etiam illud mecum reputarem parum inde laudis aut accessurum, aut Damaso decessurum, præterquam quod nullæ in utramque partem satis validæ rationes, sed leves tantum conjecturæ afferri possint, nihil statuere visum est. Nihil etiam attinet de *Pontificali* verba facere, quem Damaso, cujus falso fert nomen, eruditi omnes abjudicant: quod vero ad Bucherianum catalogum spectat, qui in Liberio nondum e vivis sublato desinere videtur, quamquam nulla est causa, cur ab eodem Damaso tunc Diacono scriptus esse non possit, ut nonnulli censent, ita etiam nulla est certa ratio, cur hoc ab eo factum dicamus: quamobrem ad alia ejusdem scripta progredior.

§.II.*De*

(a) De Proc. Sp. S. sect. VII.
(b) Contr. Hotting. cap. 20.
(c) Differt. 1. Damas. cap.

§. II.

De Damasi Carminibus.

Carminum, quæ Damasus composuit, ut de iis etiam pauca dicam, major pars amissa periit, siquidem ea desunt, quæ de Virginitate scripsit, & in vetus, & novum testamentum. Præterea neque omnia habemus, quibus ornavit memorias Martyrum, ut ex hoc Vigilii Papæ testimonio constat.

De SS. Martyribus Vitali, Martiali, et Alexandro

Dum peritura Gethæ potuissent castra sub urbem,
Moverunt sanctis bella nefanda prius.
Totaque sacrilego verterunt corde sepulchra,
Martyribus quondam rite sacrata piis.
Quos monstrante Deo Damasus sibi Papa probatos,
Affixo monuit carmine jure coli.
Sed periit titulus confracto marmore sanctus,
Nec tamen his iterum posse latere fuit.
Diruta Vigilius nam posthæc Papa gemiscens,
Hostibus expulsis omne novavit opus.

Quin igitur ob eamdem caussam atque eodem naufragio alia multa lapidibus incisa perierint, ego minime dubito, atque illud præ cæteris, quod inscripsisse debuit Alexandri Episcopi, & fortissimi Martyris sepulchro, siquidem illum vigesimo milliario a via Claudia ad Urbem ab eodem Pontifice translatum, ac in nova Crypta reconditum memorat Adonis Martyrologium ad diem 26. Novembris: immo vero ea ipsa, quæ superfuerunt, ac nunc possidemus variis temporibus, ac locis detecta, atque hinc inde paulatim collecta fuisse constat. Nam quæ priora lucem viderunt, inter Christianos Poetas ab Aldo editos Venetiis 1502. 4., ac rursus per Georgium Fabricium Basileæ 1562., paucissima sunt. Tum deinde paulo auctiora prodierunt in veterum Poetarum Corpore Genevæ 1611.2. vol. 4., & Londini 1713. in fol. At omnium diligentiam superavit Martius Milesius Sarazanius Romæ 1638., qua ego editione utor. Hic enim tum ea retinuit, quæ publicam lucem jam conspexerant, tum plura alia addidit, quæ numerum quadragenarium complent; nam quæ in anteactis editionibus legebantur, hæc sunt dumtaxat: de Paulo Apostolo, II. de Agnete, III. de eadem, IV. de Andrea Apostolo, V. de Agatha, VI. de Fælice, VII. de Nomine Jesu, VIII. de eodem, IX. de Christo, X. de Ascensione Christi, XI. de cognomentis Salvatoris; quamquam Sarazanius, qui hæc ex Baronio, & ex Palatinis menbranis a Grutero editis fere omnia accepit, alia duo iis adjicere potuisset, quæ cum Damasum, nisi ego fallor auctorem habeant, collegi ego, ne diutius a ceteris divulsa, ac sine patre essent.

In his autem recensendis ordinem ab eodem Sarazanio servatum paululum immutavi. Nam, quod ille non tanti esse putavit, ut faceret, ego primum iis, qui in *laudem Davidis* sunt, versibus locum dedi, quod profecto hexametrum carmen unum forte ex iis superest, quæ Damasus *in vetus testamentum* composuit: tum ea locavi, quæ de Deo sunt, de SS. Apostolis deinde, ac Romanis Pontificibus. Transeo deinde ad Martyres, ac primo loco Laurentium recenseo velut illum, quem Damasus præcipue coluit, ac cæteros deinde; postremo vero illas, quæ supersunt, inscriptiones col-

lo-

loco; sed prius de iis Lectorem nonnulla monitum volo, quae tum carminibus ipsis, tum Ecclesiasticae historiae lucem aliquam affundere posse existimavi, ne prolixior in notis deinceps sim.

I. Carmen itaque de *Christo Servatore*, inter opera Cl.Claudiani etiam impressum legitur, quem propterea Christianum fuisse Barthius opinatus est: at quoniam Vossius, & Colomesius ad Giraldum, Damasi nomen in quibusdam Mss. praeferre asserit, ac Damaso praeterea adtribuit del Rio in calce conjecturarum ad Claudianum, (a)ego etiam,quidquid Sarazanius dubitet, Damaso asserui: Nam quin Claudianus alter, Mamercus scilicet ejusdem Auctor videri possit, faciunt postremi hi versiculi.

.... Mox aethereas evectus in auras.
Purgata reparans laetum te luce, Parentem.
Augustum foveas festis ut saepe diebus.
Annua sinceri celebret jejunia sacri.

Si enim rationem temporum tecum ineas, vix statuas, cuinam ex Imperatoribus, qui cum Mamercus scriberet, ac floreret, rerum potiti sunt, aptari illi commode possint. Hinc vero colligas, quam vetus mos ille fuerit, cujus in Marculphi formulis mentio est, ut Episcopi in solemnioribus anni celebritatibus missis ad Reges litteris fausta omnia apprecarentur.

II. Quae de Apostolis agunt, tria sunt. Primum, quod *de S. Paulo* inscribitur, atque illud, ex iis forte unum, quae *ad Novum Testamentum* pertinent, Ven. Card. Thomasius in Hymnario, cani solitum fuisse notat in ejusdem Apostoli conversione, postremis duobus omissis versiculis. Alterum, quod de *S. Andrea* est, an Damasum auctorem habeat Sarazanius ambigit, nulla, ut mihi videtur de causa, siquidem in omnibus ejus operum editionibus legitur; atque illud etiam cani alicubi consuevisse colligimus ex veteri Mozarabica liturgia, quam Josephus Blanchinius vir clarissimus edidit, addita dumtaxat ad usum chori Doxologia.

III. Postremum, quod ad Apostolos attinet, Catacumbis ad S. Sebastianum, ubi sacra Petri, & Pauli Corpora jacuerunt, inscriptum legebatur, atque hoc illustre Damasi testimonium, si caetera deessent, eos revincit manifesto, quibus ea de re incertus adhuc animus esse posset. Caeterum quo tempore eadem sacra pignora ad *Catacumbas* allata, ac iterum inde accepta, antiquae primaeque sedi restituta fuerint, obscura, & perplexa res est. Consule, si placet, Praesules eruditissimos Blanchinum, & Vignolium in notis ad Cornelium, cui Anastasius hanc laudem adtribuit, ac Romam subterraneam Viri Clar. Bottarii alterius ex Vaticanae Bibliothecae Custodibus (b); si vero causam quaeris, cur tamdiu in *Catacumbis* fuerint, Gregorius Magnus hanc attulit: *De Corporibus vero BB. AA. quid ego dicturus sum, dum constat, quia eo tempore quo passi sunt, ex Oriente Fideles venerunt, qui eorum Corpora sicut Civium suorum repeterent, quae ducta usque ad secundum ab urbe milliarium in loco, qui dicitur ad Catacumbas, collocata sunt: dum exinde levare omnis eorum multitudo conveniens niteretur, ita eos vis tonitrui, atque fulguris nimio metu terruit, atque dispersit, ut alia denuo nullatenus attentare praesumerent* [c]. Addit sacra haec pignora a Romanis deinde levata, ac prioribus in locis recondita, sed nec tempus exprimit, nec quo auctore id factum. Hoc ipsum itaque, quod Gregorius aperte explicat, Damasus haud obscure indicat, cum ait.

Discipulos Oriens misit, quod sponte fatemur,

Ro-

(a) Fabr. BB. Lat. lib. 3. cap. 13. p. 125. tom. 2. Ven. edit.

(b) Tom. 1. p. 31.

(c) Oper. tom. 2. reg. 4. Ep. 30. juxt. BB.

Roma suos potius meruit defendere Cives .

Me non latet , narrationem hanc prostare etiam in Actis Petri, a Florentinio Marcelli cujusdam nomine , ac deinde a Fabricio inter apocrypha Novi Testamenti scripta editis , in quibus praeterea adjicitur Sacra Corpora novemdecim mensium spatio in Catacumbis jacuisse , quod Gregorius Magnus siluit . Sed ego ob eam impostoris audaciam non inducar , ut apertum hoc , & antiquissimum ea de re Damasi testimonium inter incertas traditiones , sive ut Pearsono placuit , inter fabellas rejiciam . Primo enim existimo , quae pseudo Marcellus de sacris AA. Corporibus sub Actorum finem narrat , pannum esse recentius iis assutum : siquidem pseudo Abdias , falsarius alter , quamquam Petrum a *Marcello* discipulo e cruce depositum , ac in Vaticano sepultum scribat , hac tamen de re ne verbum quidem habet : suspicor autem additamentum hoc sumptum ex historia , quam Carolo Magno regnante in Gallicanis Ecclesiis Mabillonius lectam probat(*a*),atque Actis illis deinde insertam ; atque hoc , ut ego jure suspicer , facit idem utrobique expressum spatium temporis , quo AA. Corpora in *Catacumbis* jacuisse dicuntur , novemdecim scilicet mensium : deinde pseudo Marcellum illum , aut Damaso, aut Gregorio Magno nemo antiquiorem dixerit , ut viri illi gravissimi sua ex impuro hoc fonte hausisse videri possint : quin potius in eo figmento tantam prodit impostor ille Romanarum rerum inscitiam , tantam praeterea stili crassitiem , ut nedum Damasi , aliorumque ejus saeculi Patrum aetatem aequare , sed ne sequiora quidem tempora excedere videatur ; unde fit , ut ille ex probatis potius , confirmatisque traditionibus veri aliquid acceperit , quo suas incrustaret fabulas . Sed de his satis . Ejusdem Praetextati Caemeterii vestibulo inscriptum fuerat carmen aliud de *Sepulchro suo* dictum , quod huic propterea conjunximus : quos autem eo carmine praeter Sixtum , ejusque Socios Damasus exprimat , incertum est . Cinsildensis Monachus a Mabillonio editus , ubi Sixtum , ibi Fabianum , Anterum , & Miltiadem collocat : Malmesburiensis , Stephanum , Zephirinum , Eusebium , Eutychianum , Dionysium , Pontianum , ac Lucium addit , quorum alii martyrio coronati fuerant , alii *in pace* objerant, ac *Proceres , & Sacerdotes* summi fuerant , atque ideo prae caeteris indicati eo loco videri possunt .

IV. Quae ad Romanos Pontifices carmina attinent ; quatuor sunt , iisque Stephanus , Marcellus , Eusebius , & Marcus laudantur . Quae de Marcello , & Marco agunt , Baronius , ac Sarazanius jam produxerant : quamobrem alia duo nunc primum sub ejusdem Damasi nomine , atque inter ejus scripta prodeunt . Certe epigramma primum , quin illum Pontificem auctorem habeat , vix me dubitare sinit tum stilus , tum prior ille versiculus , qui Damaso saepe placuit , atque aliis in locis legitur . Eo vero Stephanum Papam , ac Martyrem designari facile deprehendet , qui cum Actis conferat a Baronio productis (*b*) . Hic siquidem cum Christianos in Caemeterio Callixti congregatos ad martyrium fortiter tolerandum cohortaretur , a militibus eo immissis *in sua sede decollatus est* , atque eodem loco sepultus a suis , illaesis tunc dimissis , atque orbitatem dolentibus , ex quo conjici potest , Stephanum sub Valeriano passum , qui in *Episcopos , Presbyteros , & Diaconos* potissimum , gladio *incontinenter* animadverti jusserat (*c*) . Eam itaque *sedem* sanguine respersam , eodem in Caemeterio diu servatam , ineunte , hoc saeculo ab Innocentio XII. Cosimo III. magno Etruriae Duci dono datam , ac Pisas translatam , collocatamque in Ecclesia Clarissimi Equitum Or-

S

(a) Apud Tillem. de Petr. art. 3.
(b) Vid. Notas .
(c) Cyprian. Epist. 82.

Ordinis sub ejus Papæ, & Martyris nomine, describit Damasus cum ait.

Hic positus Rector cælestia jussa docebam;

Siquidem, ut Augustinus ait, *sedens Dominus docet, quod pertinet ad Magisterii dignitatem* (*a*): atque hinc colligas Actorum illorum fidem, quod saltem ad genus Martyrii attinet, a criticis intemperantioribus temere, ac frustra sollicitatam. In eodem Palatino Codice legitur epigramma de Nemesio Martyre, de quo in eisdem Actis sermo. An vero Damasum authorem habeat, ego non assero: illud tamen iterum assero, tum ut eorum Actorum fides magis constet, tum præterea, ut videas, quantam in iis describendis epigrammatis incuriam collector attulerit.

Martyris hic Nemesi sedes per secula floret.
Serior ornatu, nobilior merito.
Incultamque pridem dubitatio longa reliquit,
Sed tenuit virtus, asseruitque fidem.
Effera quem rabies neglecto jure Sepulchri,
Sanctorum tumulos, præda furentis erat.

Postremi enim hi duo versiculi leguntur etiam in eo carmine, quo Chrysanthus & Daria laudantur.

V. Ex Marcelli Papæ, & Martyris inscriptione discimus, cæptam sub Cornelio de lapsis recipiendis controversiam, licet confectam tunc, & definitam, ob eorum, qui deinde ceciderant, proterviam iterum excitatam sub eo Pontifice; atque ex sequenti carmine, ad Eusebii etiam successoris ætatem protractam, atque ampliatam; siquidem uterque a tyranno in exilium pulsus est, ob Apostolicam in servanda Ecclesiæ disciplina constantiam. Intelligimus etiam, cur idem Marcellus *Titulos 25. in Urbe propter Baptismum, & pænitentiam multorum constituisse* dicatur ab Anastasio, & cur præterea *tentus, & coarctatus fuerit, eo quod ordinaret Ecclesiam*: enim vero hæc omnia collapsam præcedentium persequutionum causa pænitentiæ disciplinam, ab eo restitutam demonstrant. Cur vero Damasus eodem carmine Martyrium sileat, atque unum Marcelli exilium referat, hanc ego causam fuisse puto, quia scilicet Donatistæ, quorum haud exiguus Romæ erat numerus, Pontifici huic per summum scelus dicam traditoris impegerant, quorum Damasus calumniam ut palam faceret, excelsum ejus adversus lapsorum audaciam animum, ac toleratum eorum vitio magna fortitudine exilium commemorat, & laudat.

VI. Venio nunc ad Eusebianam sepulchralem epigraphen, quam ex antiquis inscriptionibus Baronius produxit, & ad Eusebium Presbyterum retulit (*b*). At cum ea, quæ ad hunc Eusebium Presbyterum attinet, omnia prorsus incerta sint, ac magnis tenebris obruta (*c*), ego virorum gravissimorum Tillemontii, Coustantii, ac P. Orsi Apostolici Palatii Magistri nunc meritissimi, cum quo me sentire gavisus sum, judicium sequutus, Carmen hoc tum Damaso adtribuo, tum Eusebium Papam in eo laudari censeo. Id vero jure factum dijudicabit, ni fallor, qui Carmen ipsum, cum eo quod de Marcello est, conferat, videritque utrumque ita sibi simile, ut iisdem sententiis, ac pene verbis constet. Nec a mea me sententia deterret, quod Eusebius Papa in Callixti Cæmeterio sepultus dicitur in indiculo Bucheriano, ille vero, de quo in hoc carmine agitur, in Sicilia defunctus sit: potuit enim Eusebius Pontifex ex Sicilia, ubi decesserat, ad urbem transferri, ut factum de Pontiano ex Sardinia legimus. Quin vero si quis hoc pro certo habeat, a vero vix ipse aberraverit: Bucherianus enim alter Romanorum Pon-

(a) Lib. 1. de serm. Dam. in Mont. Vid. Bonar. Vetr. p. 102.

(b) Ad ann. 357. n. 52.

(c) Vid. si placet Diatribam de gestis Liberii exulis Cap. 9.

Pontificum Catalogus, Eusebii mortem consignat ad diem 17. Augusti; aliam vero causam expone si vales, cur ejus depositio dilata fuerit ad diem 26. Septembris. Hinc patet Pontificem illum in vetustissimis aliquot Martyrologiis a Florentinio indicatis (*a*) inter Martyres jure, meritoque adnumeratum, ac certum hujusce rei argumentum Damaso potissimum acceptum ferri oportere. Si aliquod extaret de *Heraclio* illo, qui *lapsos* dolere vetuit, in Ecclesiasticæ Historiæ monumentis vestigium, aut si *Judicis*, sub quo Eusebius pulsus est, nomen exprimeretur, in majori forte luce res collocari posset. Heraclium Ruffinum, sive sit ille Statius, sive Aradius, Urbanam Præfecturam administrasse legimus sub Maxentio anno 310. 311. (*b*), ac nihil obstat, quominus ille sit, cujus in eo carmine mentio est, quive innocentis & integerrimi Pontificis pæna & exilio, gliscentem in urbe furorem, ac gravissimam seditionem compesci posse existimaverit. Quidquid autem sit, ad hæc potissimum adverti velim, primo magnas a lapsorum contumacia excitatas tunc temporis in Ecclesia turbas, quod etiam liquet ex Arelatensis Concilii Can.3., quo repressi sunt. Secundo Eusebium illum a Damaso *Rectorem* dici, quo verbo Romanos Pontifices designare ille solet. Tertio denique, quod hic *Rector*, ob eam ipsam, ob quam Marcellus causam, pulsus est, ac quod ejus *exemplo*, læto animo exilium *pertulit*. Cedo itaque Eusebium alterum, cui hæc omnia aptari possint, præter eum, qui cum Summus Pontifex, ac Marcelli ejusdem Successor fuerit, recens sibi propositum exemplum habuit, quod sequeretur.

VII. Marci Sepulchro inscriptum Carmen obscurum facit, ut ego puto, transcriptoris indiligentia, his potissimum versiculis.

Te Custos, Christi perfectus Amicus,
Et Damasus, tumulum cum reddit honorem,

qui aut nullam, aut satis perplexam sententiam reddunt: primo igitur loco moneo legendum *tumuli*, aut *tituli*. Sic apud Gruterum *tituli honorem* usurpatum videas (*c*), deinde, si nullus in transcribendo error irrepsit post hoc *Te*, subaudi *in Pace*: formulam enim hanc *Te in pace*, *Te cum pace*, solemnem esse, ac Christianorum tumulis sæpe inscriptam legas apud Boldettum, Marangonum, & P. Lupum (*d*); Fabrettus præterea has etiam ad Gentilium lapides incisas memorat extremas litteras ET TV. lector scilicet, aut viator, qui me prius valere jusseras, vale (*e*). *Custodis* autem voce, si proprium nomen haud sit, illum intelligere poteris, cui vel Martyrum, qui in eo Cæmeterio sepulti fuerant, vel Basilicæ in eodem loco a Marco conditæ custodiendæ cura commissa fuerat, & qui forte ejus Pontificis ornando sepulchro cum Damaso adlaboraverat: utrumque enim titulum inter Ecclesiastica Officia sæpe memoratum videas, etiam apud Græcos, quibus Κλειδοῦχος erat, qui apud nos *Custos* & is plerumque Presbyter. Cum vero audis *Marcum orasse, populus quod disceret omnis*, vides illum tum suas habuisse ad populum Conciones, & Cathecheses, tum vero Sozomenum, Græcum hominem, & longe ab Urbe remotum, ejus Ecclesiæ ignorasse morem, cum scribere visus est, Romæ nec Episcopum, nec quemquam alium in Ecclesia docere populum (*f*); neque enim ego aliquem esse puto, qui statas hoc loco, consuetasque liturgiæ preces, ac formulas intelligi oportere existimet.

VIII. Carmen de *Felice* Ruinartus dubitat, an Nolanum exprimat, an alium anonymum, quem Presbyterum Romæ ortum, ac post varios

 to-

(a) Ad diem 26. Septembris.
(b) Apud Sigon. de Occid. Imper. p. 71. & 75. Mediol. edit.
(c) Pag. 954. n. 10.
(d) Osser. p. 411. 413. delle cose Gentilesche p. 455. ad Epitaph. S. Severæ p. 171.
(e) Inscript. cap. 9. p. 669. 670.
(f) H. l. 7. cap. 19.

toleratos pro fide cruciatus, exulem factum, Nolæ in pace Sepultum ajunt, ejus alterius Felicis fratrem, qui cum Adaucto sub Diocletiano Martyr occubuit, sequenti ab hoc carmine laudatus (a), cujus Basilica non in Pincis fuerat, ut Cl. Mazocchio visum, sed via Ostiensi e conspectu fere S. Pauli, atque in Cæmeterio Commodillæ, quod a Clar. Boldetto non multis ab hinc annis repertum, & demonstratum est. Damasus profecto, Felicem, quem hoc loco laudat, longe ab Urbe positum judicare videtur, cum ait

Nec quemquam pateris repedare viantem.

Quamobrem cum populi non ab Urbe tantum, sed a toto pene terrarum orbe ad Nolanum religionis causa confluerent (b), vix alium ab illo, hoc carmine designatum dixeris, cui propterea Baronius, Bollandiani, Muratorius, aliique eruditi viri dicatum illud censent. Hinc ego factum puto, ut cum celebris esset ejus diei Romæ solemnitas, Basilica illi ædificata fuerit non diu post Damasi obitum, quæ deinde, ut ab aliis Basilicis Felicis nomine insignitis (plures enim Felices in Urbe fuerant) distingueretur, in *Pincis* dicta est, a proximis Pincianæ familiæ domibus: quæ vox cum ab eo tempore ad Nolanos Urbi proximos transiisset, ab iis etiam Romanorum more Felix in *Pincis* dici cæptus: siquidem nulla vel apud Paulinum, vel coævos scriptores ejus loci mentio Nolæ est. Nuperus Nolanæ Ecclesiasticæ Historiæ Scriptor alioquin eruditus, hoc carmen Maximo Nolano Episcopo a Damaso dicatum statuit, una tantum cujusdam MS. Breviarii auctoritate permotus. Cæterum hoc Breviarium in eo fragmento, quod Bollandiani ad diem 7. Februarii recitant, tum fabulas admixtas habet, tum sequiorem ac recentiorem ætatem sapit, quæ sunt in causa, cur Bollandiani ipsi non in pretio multo illud habere videantur.

At quod efficit, ut fide careat, illud est, quod primum versum immutatum refert, ac quo loco Felix Scribi debuerat, *Magne* legendum proposuit hoc modo.

Corpore, mente, animo, pariter quoque nomine Magne.

Neque enim puto esse, qui sibi libenter persuaderi patiantur, *Magni* pro *Maximi*, appellationem a Damaso usurpatam, quasi vero Magni & Maximi unum esset, idemque nomen. Certe apud S. Paulinum *Maximi* Episcopi frequentissima mentio est, *Magni* nulla. An vero versiculus ille parietibus Nolanæ Ecclesiæ olim inscriptus *Magne* habuerit, an *Felix*, nullus nunc idoneus testis docere nos potest, cum amplius non appareat. Hac tamen de re dubitare Nobis licet, siquidem Ferrarius Nolanæ Ecclesiæ Canonicus tum eos versus recitat, ut apud Baronium impressi sunt, tum eos ad Felicem refert (c) quod si tandem; res ita se habuit, ac loco *Felicis* Ecclesiæ muris *Magni* nomen inscriptum aliquando fuit, tunc versus immutatos fuisse crediderim, cum saxo insculperentur, siquidem alter hic versiculus.

Hostibus extinctis, fuerant quæ falsa loquuti,

quem nec Bollandus, nec Sarazanius, nec cæteræ editiones habent, atque ea proinde occasione cæteris additus est, aliqua tunc usus licentia quadratarios probat. Neque enim ex Damasi Adversariis aliquem morte mulctatum fuisse scimus, ac nemo facile animum inducet, ut credat, mitissimi animi Pontificem, quem Adversariis ipsis quamquam superatis Hieronymus non nocuisse asserit, vota Beato Felici persolvisse, quod hostes sui extincti, ac morte sublati fuerant. Fama vero est, ut alio loco dixi, voti hujus persolvendi causa Nolam sese Damasum contulisse; quam ego incertis, ut sæpe fit, conjecturis non impetam. Illud profecto constat, tumulum Felicis Nolani, *aram ve-*

(a) Vid. Boll. ad diem 14. Januarii.
(b) Augustin. ep. 78.

(c) De Nol. Cæmet. p. 34.

veritatis dictum, ejusque reliquias *veritatis vindices* (a); quam ob causam ille, qui Ursicini, Isaaci Judæi, aliorumque adversus se calumnias effugerat, hoc nuncupare votum, ac Patrono suo præsens reddere facile potuit. Huic simile & proximum est votum aliud, quod pro Cleri a se divulsi reditu inscribitur.

IX. Carmen, quod Sarazanius n. 17. recensuit, ac *de incertis Martyribus* dixit, *ad SS. Nereum & Achilleum* pertinere nos docuit Emsildensis Monachus, quem Mabillonius primum, ac deinde Blanchinus edidit in Prolegomenis ad Anastas. opusc. 15. Hujus profecto Codicis non spernenda est auctoritas, tum quod videtur octavo sæculo scriptus, tum quod omnes, quas habet inscriptiones, ex autographis ipsis excepit auctor, ac in commentaria retulit, cum iter agens extramuranas Ecclesias, & Cæmeteria lustraret. Si itaque hoc epigramma ad eos Martyres attinet, hoc accedet ad conjecturarum cumulum, ob quas eorum, quæ nunc legimus Acta, dubiæ videntur fidei: neque enim, qui Eunuchi fuerant, Domitillæ Virginis familiares, ac custodes, *militiæ dedisse nomen*, *almum gessisse officium*, *castra deinde reliquisse*, *clypeos*, *pharetras*, & *tela projecisse* videri possunt, ut Christianos sese profiterentur; siquidem hoc genus hominum iis potissimum temporibus ab armata militia arcebantur. Malui ejusdem tamen antiqui Scriptoris fidem cum Ciampinio (b) sequi, quam Sarazanium, ac de iisdem Martyribus carmen inscribere.

Epitaphium, quod Eutychio in Callixti Cæmeterio optimis characteribus incisum fuerat, adhuc superest integrum in Ecclesia S. Sebastiani: at nihil aliud inde colligimus, præter maximam iteratamque cruciatuum vim, divinamque Martyris in iis tolerandis constantiam. Ætate S. Gregorii nondum amotus ab eo loco fuerat, & ad Basilicam Sancti Laurentii in Damaso translatus, siquidem ex sacro ejus Corpore idem Pontifex oleum misit ad Theodelindam Reginam.

X. Tharsicii Martyrium in Adonis Martyrologio 15. Augusti descriptum, sumptum est a Damaso ex Actis S. Stephani Papæ, & Martyris, quæ Baronius retulit (c); frustra enim alibi hoc quæras, atque hinc vides eorum antiquitatem, auctoritatemque, quæ iis accedit ex hoc carmine, adversus Pearsonum, aliosque aliquot morosiores, & recentiores criticos: sed ab eorum argutiis Acta ipsa vindicant Bollandiani ad diem 2. Augusti, atque Anonymus in Dissertatione Avenione impressa sub hoc titulo *Authoritas Pontificia notissimo Cypriani facto impugnata*, *sed a Galliæ Theologis vindicata*. At ex hoc eodem carmine plura colligimus: primo scilicet viguisse ea ætate disciplinam Arcani (d): secundo diu ante Melchiadis ætatem transmissum fuisse intelligis ad Ecclesias *fermentum*, quo nomine jam liquet, consecratarum ab Episcopo oblationum partem exprimi; quamobrem cum Anastasius Melchiadem ipsum *fecisse* scribit, ut *oblationes consecratæ per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur*, aliud nihil exprimit, quam eo auctore, ac Pontifice factum, ut ad intermissam præcedentium persequutionum tempore consuetudinem, restitutis jam Clero sacris sub Maxentio Basilicis, reditus fieret: tertio vides *fermentum* ipsum ad Basilicas etiam extramuranas allatum, siquidem Tharsicius extra Urbem *Sacramenta gerens*, deprehensus est, & lapidibus obrutus. An vero dicamus, hoc factum pro recepto more, an vero ob persequutionis causam, qua durante plura licebant, quæ pace Ecclesiæ reddita non permittebantur? Equidem puto *fermentum* ad Presbyteros etiam in Cæmeteriis excubantes, & suburbanas Ecclesias admi-

(a) Remond. Hist. di Nola lib. 2. Cap. 4. & Cap. 26.
(b) Vet. Mon. Tom. 2. Cap. 20.
(c) Ad ann. 270.
(d) Vid. Schelestr. de disc. arc. Cap. 7. S. 5.

ministrantes, pro recepto, confirmatoque more transmissum. Enim vero si Melchiadis, & Siricii decreto non licebat, *cujuslibet loci Præsbytero missas per hebdomadam celebrare*, non accepto prius fermento Episcopi; nisi quis contendat, in Cæmeteriis non potuisse sacra fieri, quod nemo dixerit, necesse est, ut cum clariss., atque eruditissimo Bottario fateamur, illud ad eorumdem etiam Cæmeteriorum Presbyteros fuisse missum, per quod iis sacra facere licebat (*a*). Accedat Pontifices summos in Cæmeteriis ipsis, & ad memorias Martyrum sacras sæpe habuisse Synaxes: quamobrem si tunc a Suburbanis Ecclesiis ad Urbanas fermentum mitti oportuit, nihil impedit quominus ab Urbanis ad suburbanas statis diebus transmitteretur. Quod itaque Innocentius ait in epistola ad Decentium Eugubinum, *non putare se, ut fermentum per Parochias mitteretur, quia non longe portanda sunt Sacramenta*, Vir clarissimus refert ad legem aliquam tunc ab eo Pontifice editam, qua juberetur, ne hoc deinceps fieret: quem præterea Presbyteros, qui per Cæmeteria manerent, constituisse, atque iis conficiendorum Sacramentorum primum copiam fecisse censet. Vides quarto *fermentum* ipsum ab Acolytho delatum, cum ad Diaconorum Officium id antea spectaret (*b*); at forte cum necessitas fecisset prius, ut Acolythi Diaconorum officio fungerentur, atque id semel atque iterum usu receptum fuisset, in legem postremo hoc ipsum abiit Innocentii ætate: suspicari tamen forte quis posset, hunc eumdem Tharsicium Diaconum fuisse; siquidem Damasus illum Stephano comparat, atque utriusque meritum pari loco habet, quod profecto tum Martyrii genus, tum etiam Ecclesiasticum gradum, ac ministerium respicit.

XI. Duo, quæ sequuntur, Carmina, Beatos Martyres Petrum & Marcellinum, ac Gorgonium complectuntur, De Petro, & Marcellino nihil occurrit dicendum, siquidem eorum, quæ supersunt Acta a Clar. Mazzocchio ad diem II. Junii eruditis adnotationibus illustrata, egregie hoc epigrammate confirmantur. Quod ad Gorgonium attinet, dubitat Florentinus ad diem 9. Septembris, an hic idem atque ille sit, quem Nicomediæ cum Dorotheo passum Eusebius narrat (*c*). Ita enim plerique censent, quibus Romani Martyrologii, & Adonis testimonium præit. Bollandiani vero ad diem XII. Martii gravissimas rationes afferunt, cur noster, alius ab illo Gorgonius sit. Fuldense certe Martyrologium duos Gorgonios, alterum Nicomediæ, alterum Romæ passum statuit (*d*), atque huic sententiæ Damasus favere videtur, siquidem *beatos* alios, *quos vicina in sede habitare* ait, cum eodem pariter Gorgonio passos, ac cum eodem, ut loco, sic etiam Martyrio conjunctos fuisse innuit. Quinam vero illi fuerint, difficile est dicere. Notitia ab Exkardo edita apud Georgium hæc habet: *ibi Sancti isti dormiunt Petrus, Marcellinus, Sancti XXX. Milites, Gorgonius, Geminus* &c. quos etiam Melesburiensis memorat, ac iis *non longe positos Sanctos quatuor Coronatos* addit. Hos etiam XXX. milites via Lavicana ad duas lauros una die sub Diocletiano coronatos memorat Hieronymianum Martyrologium, ad diem 22. Decembris, quos omnes forte Damasus eodem loco quiescentes designare potuit. Iconographiam superioris, & inferioris Cæmeterii SS. Petri, & Marcellini iterum edidit Cl. Bottarius Vaticanæ Bibliothecæ Custos (*e*), in eaque cubiculum repræsentat, in quo Dominus Jesus medius sedet inter Petrum, & Paulum Apostolos stantes, sub ipsis vero *Gorgonius*, *Petrus*, *Marcellinus*, *Tiburtius* expressis nominibus indicantur.

XII. Ex Priscillæ Cæmeterio quamquam

(a) Rom. Subter. tom. 2. p. 146.
(b) Justin. apol. I. n. 65. 67. edit. BB.
(c) Lib. 8. H. E. cap. 6.
(d) Vid. Georg. ad Mart. Ad. 9. Septembris.
(e) Tom. I. Tab. 4.

quam multa perierint, plura tamen, quam ex aliis, Damasi carmina tulerunt ætatem. Adhuc enim supersunt, quæ Marcelli, Prothi, Hyacinthi, Saturnini, Mauri, ac Chrisanti & Dariæ Sepulchris inscripta fuerunt. At quod de Chrisantho & Daria inscribitur, cum ex apographo oscitanter exscriptum olim fuerit, medica manu indiget, quam Sarazanius applicuit, ac, ut nunc legitur, ex Actis eorumdem Martyrum, & ex Gregorio Turonensi illustrari oportet (a); siquidem ex iis intelligi datur, cur eorum Sanctorum tumulum, idololatriæ *furentis predam* Damasus fuisse dicat; illo scilicet, furiosa Etnicorum manu, qui ad Cæmeterium adversus Christianos confluxerant, disjecto penitus, eversoque, cryptaque insuper occlusa lapidibus terraque aggesta. At post redditam Ecclesiæ pacem, loco eodem pristinæ religioni restituto, Damasus hæc carmina tum inscripsit, tum præterea aliquid novi operis sua impensa addidit, qui ob eam caussam, puto, sub *pauperis* appellatione se haud immerito designavit.

XIII. Carmen de S. Agnete cum archetypo collatum, atque emendatum dedi: lapidem enim, cui pridem optimis characteribus insculptum fuerat, projectum jam disjectumque non multis ab hinc annis, Deo favente a se repertum penes Ecclesiam extra portam Nomentanam, servatumque, iterum ejusdem Ecclesiæ parieti affigi curavit pro suo in sacras antiquitates studio Cl. Marangonus. Ex hoc iterum epigrammate colligi primo poterit, Damasum eorum opinioni favere, qui Agnem sub Diocletiano passam arbitrantur; siquidem earum rerum, quas Virginis *parentes dudum retulerant*, fama inter præsentes nondum perierat, cum ille hoc Carmen scriberet. Secundo fortissimam Virginem, pronunciata *præconis* voce adversus se Judicis sententia, statim liquisse *nutricis*, quæ eam non deseruerat, *gremium*, ut pœnam, cui damnata fuerat, imperterrita obiret: erat enim moris, ut præco silentium tuba indiceret(b), tum deinde ut Judicis sententiam alta voce legeret: quamobrem si mos ille servatus in Agnetis Martyrio fuit, non est, cur hæc Damasi verba, *cum lugubres cantus tuba concrepuisset*, de publicato tunc primum Diocletianæ persequutionis edicto cum Tillemontio accipiamus, ac Martyrem fortissimam, statim ac impiam promulgatam adversus Christianos legem audivit, ad pœnam sese *ultro* obtulisse dicamus. Tertio ex eodem Carmine intelligimus, Agnetis ad pœnam damnatæ jam, nudæque, ac pellucida veste contectæ, cum prius ad Lupanar de more ducenda esset, effusis per membra crinibus, pudorem ab procacitate oculorum mirabiliter defensasse Deum, ac nullam propterea esse caussam, cur Actis, quæ Ambrosii nomine circumferuntur, fidem non habeamus, quamquam nulla hujusce rei apud Ambrosium ipsum, & Prudentium, mentio fit. Quarto denique Martyrem Sanctissimam igne damnatam, quod idem Ambrosius silet, vulgata vero Acta confirmant; atque hinc intelligis, quam levibus sæpe de caussis vetera monumenta suspecta habeamus. An vero Agnes igne, an ferro Martyrium fecerit? Ambrosius, & Prudentius gladio, Acta Martyrum Occidentalium, quibus vir Clar. Evodius Assemanus Archiepiscopus Apameæ ex Vaticano Syriaco Veteri Codice, ac præclaris adnotationibus adjectis Ecclesiam nuper locupletavit, igne absumptam docent: latina vero Acta, Virginem in flammas primo projectam, tum a Numine servatam illæsam, postremo gladio jugulatam asserunt. Hoc verius esse Damasus hoc versiculo non obscure innuit.

Urere cum flammis voluisset nobile Corpus:

Siquidem hinc liquet, iniquum Judicem *voluisse* quidem, sed nequaquam efficere potuisse, quod *voluit* ut non pau-

(a) De Gl. Mart. Cap. 38.

(b) Senec. Epist. 78.

parva latinis, quæ circumferuntur, Actis ex hoc carmine auctoritas accedat. Hinc Agnes media Petrum inter & Paulum Apostolos, flammaque circa ipsam succrescens ex Cæmeterio Pontiani exhibetur in veteri fragmento a Bonarrotio illustrato (*a*), atque id præterea confirmant veteres ejus Basilicæ picturæ, quæ & flammas, & sub ipsas gladium, quo Martyrium consummatum fuit, adhuc repræsentant (*b*).

Irenem Damasi sororem, non secus ac ipsum Damasum, sibi vindicant Scriptores Hispani, ut liquet ex ejus Actis, quæ Bollandus produxit ad diem 21. Februari. At si quæ Actis illis fides haberi potest, nemo negaverit, quin Irenes Romanis Virginibus accensenda sit. Nam cum eam *duodecimo Damasi Pontificatus anno*, qui incidit in annum 378. ad Superos abiisse afferant; contra vero cum Damasus ipse hoc carmine *anno Vigesimo* nondum completo sibi ereptam fuisse doleat, hinc facile vides illam alibi quam Romæ nec ortam, nec educatam videri posse: sed Actorum illorum, ut verum fatear, levissima prorsus, utram in partem velis, auctoritas est.

Hæc habui, quæ ad Damasi carmina hoc loco observarem, ex quibus, præter ea quæ dixi, veterem hymnorum usum, sacrarum reliquiarum cultum, Sanctorum invocationem, votorum tum nuncupationem, tum piam solutionem confirmatam videas. Cur vero iis, quæ Sarazanius edidit, non solum ea, quæ Stephanum & Eusebium Romanos Pontifices laudant, ac superius recensui, sed & alia nonnulla addiderim appendicis loco, una hæc est ratio, quod scilicet illa etiam Damasum mihi sapere videantur, atque ejus aliquando verba, ac sensus referant, atque ætatem. Sed hac de re, ne quid ego temere statuam, lectoris judicium esto.

Cæterum quod Damasus in metrum peccare aliquando videatur, haud mirabitur, qui in legendis inscriptis versibus, & elogiis mediocriter versatus sit: vix enim, ut mea faciam viri docti verba, pauca de multis epigrammata in lapidibus reperias, quæ non multis modis in metricas leges offendant, & si illa sint alioquin elegantissima (*c*).

§. III.

De Damasi Operibus.

Reliquum nunc est, ut etiam de Damasi Operibus pauca adjiciam. Pontificale itaque hæc memorat. *Hic fecit Basilicas duas, unam juxta theatrum S. Laurentio, & aliam via Ardeatina, ubi requiescit in Catacumbis, & ædificavit platoniam, ubi Corpora Apostolorum jacuerunt, quam & versibus ornavit*. Platoniam vocat Anastasius pretiosa marmora in tabellas dissecta, quibus nempe murum & pavimentum Damasus obduxerat, locumque hoc pacto ornaverat (*d*) Basilicam via Ardeatina ædificatam ubi sepultus jacuit, pro majori parte adhuc superesse putant Viri Clar. Boldettus, & Marangonius, idonei profecto Judices, quæ in usum Cellæ Vinariæ conversa postmodum fuit, inter Ardeatinam, & Appiam viam. Nam primo locus ille in longitudinem ad palmos septuaginta, in latitudinem vero ad triginta extenditur: habet deinde a Septemtrione Semicyclum, seu absidem pro altari comparatam: tertio parietes alicubi colorem picturæ obtinent; quæ profecto omnia vetustæ sacræ ædis speciem servant: quarto tandem huic ipsi

(a) Framm. p. 91.
(b) Ciamp. tom. 2. p. 39.
(c) Mazocch. ad Kal. 30. Junii not. 18.
(d) Muf. Ital. tom. 1. p. 89.

ipſi loco cæmeterium ſubeſt, a viris illis diligentiſſimis primo detectum. Eam itaque eſſe illam cenſent, quam Damaſus extruxerat, ac cæmeterium quod ſubeſt, illud ipſum, in quo depoſitus jacuit. Eorum rationes dilucide attulit Illuſtriſſimus Æſinus Epiſcopus loco jam indicato, quem videas.

Alteram ad *Theatrum Pompeii*, ejus Pontificis ætate anteriorem fuiſſe, manifeſto probat ejuſdem carmen *de templo S. Laurentii* inſcriptum: quamobrem non eam primus ædificaſſe, ſed refeciſſe videri debet, quamquam ſic reſtauraverit, auxerit, & ornaverit, ut unus deinceps ejus auctor dictus fuerit. Eam vero reſtauratam, amplificatam, atque ornatam præterea conſecravit, ut ex marmoreo monumento diſcimus, quod a Cardinali Farneſio, cum eam Baſilicam iterum reficeret, repertum, & ad ædes translatum ſuas adhuc ſervatur his inſcriptum litteris.

T. I. X. N. EGO DAM

ASIUS VRB̄ ROME

EP̄S ANC. dOMV̄ CŌSE

CRAVI N. R. Ʒ. Ꞩ. M.

ꞨPA. S. PE.

Has ego litteras hoc loco tranſcripſi eo modo, quo immortalis memoriæ vir Franciſcus Blanchinus poſtremis curis expreſſit. Nam cum prius eas retuliſſet in prolegomenis ad primum Anaſtaſii Tomum, lapidem deinde forte diligentius obſervatum, ac una tantum ſigla D. loco alterius. Q. quam antea deſcripſerat, immutatum iterum attulit in notis hiſtoricis ad Damaſi noſtri vitam tom. 3. atque ita explicavit *Titulus in Chriſti nomine: Ego Damaſus Urbis Romæ Epiſcopus hanc domum conſecravi, nona regione, dedicatam Septembri menſe S. Paulus, S. Petrus*, cujus deinde menſis prima die obſervat in ea Baſilica geſtæ rei memoriam celebrari; quod ſi cui ſiglis illis N. R. S. M., nec nona regio placeat, nec ſolitarius die certa non deſignata, annoque non adſcriptis conſulibus expreſſo *September menſis*, legere forte poterit *hanc domum conſecravi novatam, refectam, dedicatam S. Martyri*: ſiquidem hæc omnia re ipſa Damaſus tunc præſtitit. Cæterum obſervari hoc loco poteſt, *Sancti* prænomen una tantum littera S. indicatum quarto jam ſæculo, nec id fieri propterea cæptum poſt ſæculum XI; ut cenſuit Fontaninus (*a*).

Ex hac vero marmorea *tabella* cauſam tenes, ni fallor, unde *Tituli* dicti ſint, ac præterea intelligis, quotquot erant in Urbe Baſilicæ, *Titulorum* nomine tum nuncupari potuiſſe, tum merito nuncupatas. Ut vero plures erant Baſilicæ Eccleſiaſticis cogendis Synaxibus aſſignatæ, quam *viginti quinque*, (Siquidem ſacras Ædes ſub Cornelio numerum quadragenarium exceſſiſſe ex Optato ſcimus) ita etiam totidem fuiſſe titulos fateri cogimur: neque enim Marcellus illam cæteris aliis Baſilicis nuncupationem eripuit, ut ea ſolis illis *viginti quinque*, quos ipſe *conſtituit*, propria eſſet. Baſilica igitur hæc, quam Damaſus *Titulum* conſtituiſſe dicitur, *Titulus* neceſſario fuerat ante ejus Pontificatum, ſiquidem ſuos habuit Sacerdotes, Diaconos, alioſque gradus, qui ſacris agendis præerant, ut ex carmine XXXV. aperte conſtat. Aliquid itaque amplius, quam illam omnibus Urbis Baſilicis communem nuncupationem, tum Marcellus ſuis, tum Damaſus Eccleſiæ S. Laurentii contulit, cum *Titulum conſtituit*. Quid vero illud ſit, ex Anaſtaſio intelligimus, cum ait Marcellum, *vigintiquinque Titulos in Urbe Roma conſtituiſſe quaſi DIÆCESES propter baptiſmum, & pænitentiam multorum, qui convertebantur ex paganis*; ſed quia poſt Decianam perſequutionem uſu receptum fuerat, ut ab Epiſcopis Præsbyteri aliquot conſtituerentur, qui lapſos ad pænitentiam re-

(a) De diſc. arg. Cap. 14.

ciperent (a). Marcellus ut Christianis diuturna, acerbissimaque Diocletianea persequutione prostratis consuleret, loca iis recipiendis, non tam constituisse, quam restituisse videri potest. Cum igitur jam tot essent *tituli*, quot Basilicæ, ac loca sacris agendis assignata, ex omnibus elegit vigintiquinque dumtaxat, eosque *quasi Diæceses* esse jussit, communicato scilicet pænitentes reconciliandi, & baptismum conferendi jure, quod cum esset unius Episcopi proprium, iis, quibus conferebatur *tituli*, præstabat, ut *quasi Diæceses* esse viderentur, ac earum Presbyteri, quasi Episcopi. Erat itaque, ut *Tituli* nuncupatio, sic etiam Sacrorum usus communis cæteris etiam Basilicis Urbis, At illæ, quæ hoc peculiari jure prætcrea utebantur, majores præ cæteris, ac digniores habebantur, unde illis *Cardinalium titulorum* vocabulum deinceps hæsit. Atque hæc sunt, quæ Damasus huic a se *novatæ*, *restauratæ*, *dedicatæ*, fundis, & donis auctæ Basilicæ beneficia præstitit, ut supra alias permultas extolleretur.

Hunc fortissimum Martyrem Romanis civibus, secus ac hactenus creditum fuerat, adnumerandum demonstravit Josephus Blanchinus vir Clar. aperto Leonis magni testimonio, ex ipsius Sacramentario nuper a se edito. Ego vero alium Sancto huic Pontifici testem addi posse existimo, Prudentium scilicet, qui Romanæ Urbis gloriæ hoc unum defuisse scribit, ut post domitum orbem terrarum vinceret *Spurcum Jovem*, non *Cassii Camilli*, aut *Cæsaris turbulenta vi*, sed *Laurentii Martyris haud incruento prælio*: ex quo quidem illud evidenter consequitur Laurentium a claris illis ejus Urbis filiis minime disjungendum.

Carmen de *Fontibus* nobis indicat, aliquid operis in Vaticana etiam Basilica ab hoc Pontifice factum. Quid hoc sit, Ciampinus quantum potuit in tanta vetustate temporum, ac rerum immutatione, veteris templi ichnographiam describens, his verbis explicuit: *Ab ara Sanctorum trium Regum, longe operosior, & pulchrior moles attollebatur, ut patet ad n. 30. cum vetustissimo altari S. Joannis ad fontes appellato. Non longe ab hujus Altaris gradibus in medio magnum, ac patulum labrum laxabat pretiosissima Concha marmore alabastrino, qua lævi nitore, qua signis extantibus illustris. In hanc cæco meatu per fistulas e solo undæ irrumperent, quibus Chatecumeni baptizarentur, illam Liberius Pontifex extruendam olim mandaverat Damaso, cum non adhuc Pontificia fulgeret Majestate. Quin ut operis tam perspicui memoria ad posteros perveniret, ipse Musarum non humilis cultor Damasus, lapidi incidit quosdam versiculos, quorum nonnulla fragmenta, cum in parietibus intra novum Oratorium S. Leonis Papæ vix legi possent, tandem erudita, pertinacique curiositate primævo, ac genuino sensui restituta visuntur in Cryptis Vaticanis* (b). At quia aliud baptisterium, aliud vero baptisterii fons, hinc ut ego puto, duplex est Damasi carmen *de Fontibus Vaticanis*, aliud integro baptisterio ipsi, curante *Mercurio* Diacono, aliud vero ipsi aquarum receptaculo, *Achatii* opera inscriptum. Nam fons alius, seu cantarum, quod Paulinus Nolanus eleganter describit in atrio Basilicæ positum, ac ab nonnullis pro baptisterio acceptum fuit, uni tantum lavandæ pro more plebi Ecclesiam ingressuræ comparatum fuerat (c). Hujus Damasiani operis iterata extant testimonia tum Pauli V., tum Innocentii X., qui *aquam Vaticani Collis, incerto olim a capite deerrantem, a B. Damaso inventam, scaturigine ad lavacrum novæ generationis in fontem corrivatam, rursus amissam, conquisitam, repertamque, ac mire probatam, fonte recens extructo restituit, ut in Urbe aquis peregrinis affluente, Ædes Vati-* ca-

(a) Soc. lib. 5. Cap. 19.
(b) Vet. Mon. tom. 1. p. 59.
(c) Cl. Murat. n. 41. 42. ad Epist. Paul. 13. Ver. edit.

eanæ suam hanc haberent, gemina Salubritate hauriendam.

Sanctæ Anastasiæ vetustam sane Basilicam a Damaso picturis ornatam narrat Hilarius Papa, recitatis a Sarazanio versibus in notis ad carmen 17. ex quo forte aliquid præsidii, quamquam frustra, accedere videbitur ad eorum sententiam, qui eam Ecclesiam Hieronymi Cardinalis titulum fuisse scripserunt. Baronius denique, ac Ciacconius actorum Damasi auctoritate permoti, Ecclesiam S. Ruffinæ, & Secundæ in Silva Candida, a Julio inceptam, a Damaso absolutam fuisse asserunt. Sunt etiam, qui hoc Damasi studium extendant ad loca ab Urbe dissita; Nolani enim Scriptores ædiculam illam, in qua S. Felicis Sepulchrum fuerat, quam deinde amplissima illa Basilica sua a se clausam Paulinus scribit (*a*). Damaso adtribuunt, ac veterem hanc præ cæteris in ejus rei testimonium inscriptionem afferunt. ✠. *Septima die stante mense Madii ✠ dedicatio erit hujus S. Ecclesiæ Beatus Damasus PP. construxit, & ædificavit. Ad Honorem. Di. Et Beatissimi. Felicis. Conf.* qua de re, vide, si placet, cl. virum Joannem Stephanum Remondinum (*b*). Mirum tamen videri merito poterit, Paulinum ipsum, quamquam de ædicula illa sæpius egerit, nullam unquam ejus Pontificis mentionem fecisse.

DE GESTIS LIBERII EXULIS,

DIATRIBA

CAP. I.

MEcum ipse constitueram, quamquam occasio sese obtulisset, ne quid sermonis istis de rebus agerem, quod illæ extra institutum meum positæ viderentur, ac ne rotam tam sæpe versatam, inutili labore a me versari iterum diceretur. Verum consilium postea immutavi meum, quod videram tum Liberii hæresim ab Jansenianis, elapsis annis ad nauseam usque recantari adversus Catholicos, tum fuisse nuper nostrarum partium scriptorem historicum, qui eam pro re indubia habeat, tum denique quod legendo, & meditando observaverim quæstionem hanc deficientibus monumentis a viris cæteroquin doctissimis, dum quisque præconceptæ opinioni inservit, non tam explanari, quam implexam magis atque obscuriorem effici. Me igitur cum iis multis, qui hanc controversiam tractarunt, abripi passus sum; ne autem lectores meos nimium fatigarem, coævis dumtaxat Scriptoribus, quorum supersunt opera, eam dilucidare aggressus sum: quod tamen an successerit ex voto, ii dijudicent.

Principio quin Liberius Papa in exilio positus *Sirmiensem fidem* susceperit, nemo dubitaverit, qui ejus ad Orientales epistolam legat: neque enim is sum ego, qui eam repugnantibus tot sæculis postulare falsi, ac inter Arianorum commenta rejicere prorsus audeam: an vero voluntatem verbo tenus expressam, an potius subscriptione aliqua etiam sua jam confirmatam, Liberius eo loco explicet, prout etiam quænam *Sirmiensis* ea *fides* sit, de qua ille loquitur, dicam postea. Nunc breviter monuisse satis sit, Sirmiensem fidem triplicem esse, ut triplex est formula, seu ecthesis, quæ in ea urbe procusa, & promulgata est; prima scilicet, cum Photinus ab Orientalibus damnatus, & Sirmiensi episcopatu, atque ipsa urbe pulsus est: altera, quæ ab Ursacio, Valente, & Germinio con-

(a) Ep. 12. Ver. edit.

(b) Della Nolan. Eccles. Storia lib. 2. Cap. 8. 9.

conscripta posteriori tempore, atque Hosii etiam, quamquam immerito, & Potamii blasphemia dicta est: tertia denique, quæ a Marco Arethusio *die 21. Julii Hipatio, & Eusebio Coss.* anno scilicet 359. dictata est, ac ob eam merito causam, ob adscriptos scilicet diem & Consules, ab Athanasio in libro de Synodis risu excipitur.

Cum igitur quærimus ex tribus illis fidei expositionibus quamnam susceperit, atque ex iis utri deinde subscripserit Liberius Pontifex, si hujus ætatis Patres, qui hac de re agunt, Athanasium, Hilarium, Hieronymum consulamus, cum hi nullam ex iisdem formulis aperte designent, incertos nos relinquunt; Athanasius enim in historia Arianorum ad Monachos, sive epistola ad Solitarios hæc scribit. *Porro Liberius extorris factus post biennium denique fractus est; minisque mortis perterritus subscripsit*: tum illum ut purget, statim hæc addit: *Verum ea ipsa re comprobatur cum violentia eorum, tum Liberii in hæresim illam odium, ejusque pro Athanasio suffragium, quamdiu scilicet libere, arbitrioque suo agere licuit: nam quæ tormentorum vi præter priorem sententiam eliciuntur, ea non reformidantium, sed vexantium sunt placita* (a).

Hieronymus duobus in locis factum attigit, in Chronico scilicet, & in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis: ac primo hæc ait: *Liberio in exilium ob fidem truso, omnes juraverunt* (Romani Clerici) *ut nullum alium susciperent; verum cum Felix ab Arianis fuisset in Sacerdotium substitutus, plurimi perieraverunt, & post annum cum Felice ejecti sunt, quia Liberius tædio victus exilii, & in hæretica pravitate subscribens Romam quasi victor ingreditur* (b). Posteriori loco: *Fortunatianum* Aquilejensem *detestabilem haberi* asserit, *quod Liberium Romanæ Urbis Episcopum pro fide in exilium pergentem, primus sollicitavit, ac fregit, & ad subscriptionem hæreseos* compulit (c).

Hilarius etiam Liberii lapsum bis memorat: primo contra Constantium, ubi hæc ait: *Vertisti deinde usque ad Romam bellum tuum, eripuisti illinc Episcopum: Et oh te miserum, qui nescio utrum majore impietate relegaveris, quam remiseris* (d). Tum deinde in fragmentis, quo loco Romanum hunc Pontificem susceptam a se Sirmiensem fidem scribentem, *apostatam* vocat, atque *anathemati* dat, verba non affero, quæ inferius opportuniori loco recitanda a me sunt.

Si itaque Liberius hæresi subscripsisse dicitur, secundæ tantum Sirmiensi formulæ subscripsisse videri potest; nam prior quæ in Concilio contra Photinum convocato promulgata fuerat, Hilario ipsi Catholica visa est, & sancta in libro de Synodis: atque hæc una est ratio, ob quam ut Heterodoxos præteream, ex nostris nonnulli in hanc iverunt sententiam.

§. II.

CÆterum *Sirmiensem fidem*, quam *Liberius suscepit*, aliam non esse ab ea, quæ a Concilio contra Photinum promulgata fuerat, manifesto probat Hilarius ipse, quem propterea miror minime hactenus attente lectum. Agit ille prolixius de Sirmiensi hoc Arianorum Concilio, ejusque, quam Orientales sibi proposuerant, duplici convocandi causa: prima scilicet, ut ea occasione de Photino data Sardicensis Catholicæ Synodi, quæ Marcellum Photini Magistrum, & Athanasium innocentes pronunciaverat, decreta convellerent: altera vero, eaque gravior, ut Photinianæ hæreseos prætextu no-

(a) N. 41.
(b) Ad Olymp. 282.
(c) De S. E. cap. 97.
(d) Cap. XI.

novam promulgarent fidei ecthesim, qua per cuniculos Nicenum Dogma destruerent. Ecthesim illam deinde recitat, fraudulentam, hæreticam, & verbis blandientibus veneno interiore prægnantem vocat, ac ita comparatam, ut uno eodemque contextu, Photinum ejiceret, Athanasium reum ageret, & Fidem Nicænam everteret. Eam etiam cum Nicæna Fide comparat, ut hac ipsa alterius falsitatem demonstret, atque hæc ait: *Nam quæ, apud Nicæam ordinata est, plena, atque perfecta est, & omnibus undique quibus adrepere hæretici solent, aditibus observatis, inviolabili inter Patrem & Filium æternæ unitatis soliditate connectitur: hæc vero simplicitate blanditur, primum afferens nos ita credere, quod absit a quopiam: cæterum Occidentalium fides, Evangelicis constituta doctrinis, Patrem in Filio, Filium confitetur in Patre, Patrem ingenitum, Filium substantia æternitatis æternum, idest ut Patrem semper, ita & Filium semper in Patre, & natum de Deo esse, & in eo semper, de quo est, esse: at vero hæc PERFIDIA, non fides*, Deum *ex Deo dicens, & primogenitum commendans, & Trinitatis nomen instituens, virus suum sub modestia religiosæ moderationis occultat*. Post hæc ad Athanasium venit, atque eum ejusdem Nicenæ Fidei auctorem, ac vindicem acerrimum laudat, ob eamque causam ab Arianis, falsis accusationibus vexatum, a Sardicensi vero Synodo absolutum probat, productis ejusdem Synodi, ac pluribus a *Liberio* scriptis ante exilium literis (*a*). At illum postremo hæc omnia, quæ ante exilium vel gesserat, vel promiserat, in exilio positum fluxa fecisse dolet, atque hoc ut evincat, recitat illam ad Orientales, & alteram ad Ursacium, & Valentem ab eo scriptam epistolam.

Ejus igitur ad Orientales epistolæ, ac illi adjecta Hilarii verba recitanda nunc a me sunt, quæ rem definiunt: Ait itaque Liberius, *ut sciatis me vera fide loqui, Dominus, & frater meus communis Demophilus, qui dignatus est pro sua benevolentia fidem vestram, & Catholicam exponere, quæ Sirmii a pluribus fratribus, & Coepiscopis nostris tractata, exposita, & suscepta est*: ad ea vero Hilarius illico hæc adnotat: *Hæc est perfidia Ariana* (*b*). Sirmiensem itaque, quam Liberius susceperat fidem, Hilarius, ut vides *perfidiam* vocat: at quæ *perfidia* hoc loco Hilario est, Sirmiensis una, ut vidimus, contra Photinum fides est; hanc enim ille execratur, hanc cum Nicæna comparat, hanc ipsam Liberio exprobrat; eam itaque Liberius susceperat Hilario teste. Ad hæc igitur minime advertit animum, qui prior Hilarii fragmenta in lucem protulit, vir doctissimus Nicolaus Faber, & si qui sunt alii, qui iis Hilarii verbis, secundam exprimi Sirmiensem formulam putant: an vero ille eam designare hoc loco potuit, de qua neque cum hæc scriberet, neque toto fragmentorum Opere, aut agere unquam, aut ne cogitare quidem visus est? Verum nec optimam, ut mihi videtur, ejus Pontificis ab hæresi extricandi rationem ineunt, qui eas Hilarii interjectas adnotationes, pro adscititiis, adulterinis, atque aliena manu insertis habent; siquidem cum illæ ad Sirmiensem, quam hic Pontifex susceperat fidem, nos quasi manu ducant, causam hanc pro eo potius conficere videantur. Cur vero idem Hilarius Sirmiensem contra Photinum fidem, quam in libro de Synodis Catholicam censuit, *Arianam perfidiam* hic vocet, dicam alibi: nunc enim rem hanc aliis argumentis confirmare pergo.

§.III.

(a) Fragm. 2. 4. 5. 6.
(b) Apud Coust. Epist. 11. & Hilar.fragm. 6. n. 4.5.

§. III.

EX eadem igitur epistola, fidem illam prӕterea a *pluribus* Fratribus, & Coepiscopis *tractatam*, *& expositam* fuisse intelligimus. Hoc ipsum Hilarius confirmat, Episcopos duos supra viginti enumerans huic conscribendæ præsentes. *PERFIDIAM autem apud Sirmium descriptam, quam dicit Liberius Catholicam a Demophilo sibi expositam, hi sunt qui conscripserunt. Narcisus Theodorus, Basilius, Eudoxius, Demophilus, Cecropius, Silvanus, Ursacius, Valens, Evagrius, Hyrenius, Exuperantius, Terentianus, Bassus, Gaudentius, Macedonius, Marcus, Actius, Julius, Severinus, Simplicius, & Junior omnes hæretici*. MS. Codices a Baronio memorati *alios* etiam adfuisse indicant; at Sirmiensem secundam formulam tres dumtaxat Episcopos Ursacium scilicet Valentem, & Germinium, si vero Potamium & Olium addere placet, ad summum quinque conscripsisse constat: Hilarius profecto eos dumtaxat ubique exprimit, neque unquam plures: hoc ipsum præterea eadem formula his verbis indicat: *Cum nonnulla putaretur esse de fide disceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata sunt & discussa, præsentibus Sanctissimis Fratribus, & Coepiscopis nostris, Valente, Ursacio, & Germinio*. Hanc itaque nec Hilarius eo loco exprimit, nec a Liberio susceptam execrari potuit, sed alteram.

Deinde, si recte advertas, fidei quam Liberius susceperat conscribendæ, neque Osium, neque Potamium, neque Germinium præsentes fuisse Hilarius ait. Cur vero eos reticuisset, si secundam Sirmiensem formulam eo loco exagitaret, quam alibi ab iis conscriptam ait? Aliam itaque tunc designaverit, necesse est, Sirmiensem scilicet editam contra Photinum, cui nullus ex iis adfuit: contra vero Sirmiensi, quam Liberius susceperat, perfidiæ conscribendæ, *Theodorum*, *Basilium*, *& Eudoxium*, idem Hilarius adfuisse asserit: at, si de Sirmiensi secunda formula hæc intelligas, falsissima sunt; siquidem prior jam objerat, alii vero duo longe aberant: hæc manifesto constant ex Theodoreto, Sozomeno, & Epiphanio, quos lector consulere ipse poterit (*a*), ac Petavio præterea in dissertationibus de Sirmiensi Synodo contra Photinum. Hoc ipsum de Narcisso & Cecropio affirmari forte posset: hunc enim inter eos legimus, quos Georgius Laodicenus epistola sua excitabat, ut fidei, Eudoxii, & Aetii fraude pereunti mature succurreret (*b*). Alter vero in Sede sua tranquillam agebat vitam, cum Basilii Ancyrani opera, ac Imperatoris jussu hæreticos illos Antiochia pulsos fuisse intellexit (*c*). Fides illa postremo, quam Pontifex probaverat, ac Hilarius *perfidiam* vocat, ab *Orientalibus* conscripta fuerat, qui Sirmium accesserant Photini dejiciendi specie, at revera, ut Athanasium iterum Sede pellerent, ac Nicænam Fidem convellerent. At Sirmiensis secunda formula solis Occidentalibus ortum debet: hinc Eudoxius statim ac illam ab Hosio probatam fuisse intellexit, Ursacio, & Valenti gratias egit, quod eorum Ministerio *Occidentales* recte sentire cæperant (*d*). Eam itaque Hilarius, nec iis verbis exprimit, nec in mente habuisse videri potest.

Unum video, quod forte opponi possit, esse scilicet, præter illam quæ Photinum dejecit, ac sede expulit, aliam Sirmiensem Synodum anno 349. congregatam, a Petavio, & Coustantio memoratam, quamquam Petavio Occidentalium Catholicorum, Coustantio vero, ac nupero Ecclesiasticorum Au-

(a) Vid. Theodor. lib. 2. cap. 13. Sozom. lib. 4. cap. 13. Epiph. hær. 73.
(b) Sozom. lib. 4. cap. 13.
(c) Philost. lib. 8. cap. 10.
(d) Sozom. lib. 4. cap. 12.

Auctorum Historiæ Scriptori, Arianorum Orientalium sit: Ejus igitur esse Scriptum hoc de fide decretum, quod Hilarius recitat his verbis expressum. *Profitemur enim ita: Unum quidem ingenitum esse Deum Patrem, & unum unicum ejus Filium Deum, ex Deo, lumen ex lumine primogenitum omnis Creaturæ, & tertium addentes Spiritum Sanctum* (*a*). Proindeque illam quam Liberius suscepit, fidem conscriptam ab hac Synodo esse, atque ab iis Episcopis, quos ille exprimit. Profecto, quod attinet ad hoc Sirmiense Concilium, Petavius magnos adversarios habet: verum quidquid de hac lite sit, quam non facio meam; quod confidenter assero, illud est, nullum Sirmii coactum videri posse Orientalium Arianorum Concilium anno illo, atque ante Constantis obitum. An vero Imperator ille in Urbe imperii sui, ac suis pene sub oculis (*b*) passus unquam fuerit cogi Synodum, qua Nicæna Fides, cujus fuerat perpetuo tenax, everteretur, atque Athanasius sibi carus, ac suam in tutelam merito receptus, sede iterum exturbaretur, idque ab Episcopis sub Constantii ditione positis, quorum præterea fraudes, animumque a se aversum noverat. An hoc eorum temporum politiæ tum Civili, tum etiam Ecclesiasticæ consonum? At enim verba illa, quæ Hilarius recitat, frustra quæras in Sirmiensi, a qua Photinus funditus eversus, & dejectus est, Synodo. Hoc vero ego nego: siquidem si animum bene advertas, Hilarium sententias potius compendio exscripsisse, quam verba ipsa, quarum tamen partem aliquam retinet, referre voluisse dices.

Cæterum nullum Sirmii esse potuisse Arianorum Orientalium, ejusque anni Concilium, Athanasius, & Hilarius apertissime probant. Narrat ille in Historia Arianorum ad Monachos (*c*) pacem illam summam, ac concordiam, quæ Ecclesiam universam exceperat, ac complexa fuerat, cum sedi suæ restitutus fuisset. Tum vero cur disrupta illa, ac turbæ illæ gravissimæ, quæ deinceps illam vexarunt, iterum exortæ, hanc affert causam. *Hæc cum audirent, & conspicerent sententiæ Eusebianæ hæreseosque successores Leontius, Georgius, Acacius, Theodorus, Narcissus, qui in Synodo* (Sardicensi) *depositi exauthoratique erant, magno pudore suffundebantur. Deinde cum viderent tantum cum Athanasio animorum consensum, & pacem agitari, metu, invidiaque anxii fuere, & quod tot Episcopi cum Athanasio communionem foverent, & quod formidarent, ut quos ipsi deceperant, a se deficerent, & huic unanimitati, communionique sese adjungerent, neve quod futurum videbatur, de eorum hæresi ubique famosa triumphus ageretur*. Constantium itaque una omnes adivisse, atque illum contra Magnentium properantem adversus Athanasium ira iterum inflammasse scribit, idque malorum omnium quæ deinde sequuta sunt, initium fuit. Hilarius autem, ut quæ tunc agitaverant consilia effectui darent, Sirmii illos convenisse, asserit (*d*) *homines mente calidos, ingenio subtiles, malitia pertinaces, occasionem revolvendi ejus, quod Athanasii absolutione dissolutum fuerat, judicii quæsivisse* scribens, ut *mortuam de Athanasio ipso jam tempore quæstionem, & veritatis judicio consepultam, in publicam recordationem nova Photini causa excitaret*. Fidem præterea illam, cujus pauca verba attuli, tunc illos condidisse ait, quam *hæreticam*, *fraudulentam*, *verbis blandientibus veneno interiore suffusam* ac postremo *PERFIDIAM* vocat, *ut cum securitas legentium, atque indoctorum simplicitas tam mollibus principiis intercepta esset, uno, eodemque subscriptionis elicitæ assensu, in Photini animadversionem in Athanasii rea-*

(a) Hilar. frag. 2. n. 21.

(b) Constantem 27. Maij Limenio, & Catalino Coss. Sirmii & in Illyrico egisse ex Chronolo. Cod. Theod. ac ex Libanio orat. 3. Tillemontius probat art. 13.

(c) Cap. 28. cum seqq.

(d) Frag. 2. n. 21.

reatum, in damnationem Fidei Catholicæ transiretur. Hic igitur Sirmiensis hujus adversus Photinum Concilii Scopus. Acta vero res hæc Athanasio sedi suæ jam restituto, ac Constante Magnentii fraude extincto: si itaque Athanasius anno 349. exeunte Alexandriam redire vix potuit, ut viri celebres censent, ac nuper oppido demonstravit vir Cl. P. Thomas Mamachius Casanatensis Theologus, de Ratione Temporum Athanasianorum epist. 1. & 3. Si Constans Imperator, Januario ineunte, Sergio & Nigriniano Coss. periit, si ab uno illo eodemque Sirmiensi Concilio id actum, ut una Subscriptione in Photini animadversionem, in Athanasii tunc in sua Ecclesia pacifice agentis reatum, atque in FideiNicenæ damnationem ire omnes possent; aliud quæras tempus, atque annum necesse est, iis profecto agendis accomodatum, quam qui viris illis eruditis visus est.

§. IV.

POstremo Sirmiensem a se susceptam fidem, antea sibi a Demophilo expositam fuisse Liberius asserit; quod ne mirum videri possit, Hilarius facit, qui Occidentales præter unam Nicænam, reliquas omnes scriptas Fides magno Dei beneficio ignorasse scribit (*a*). Inquirendum igitur nunc est, an Demophilus Arianus, an Semiarianus esset, cum Liberius Beroeæ exularet, ac utram hæresim tum eo tempore, tum etiam deinceps professus sit.

Illum itaque cum Eudoxio, Martirio ac Macedonio *Μαχρόςιχον formulam* ad Occidentales attulisse legimus, atque e Mediolanensi Concilio *iratis animis* cum sociis *exivisse, quod Arii sententiam hæreticam damnare noluerant*(*b*). At eam formulam, si qui attulerant, sincere profitebantur, Orthodoxi specie saltem videri poterant; siquidem illos *qui dicunt Filium ex eo quod non erat, aut ex alia Substantia non autem ex Deo, aut tempus aliquando, aut sæculum fuisse, cum non extaret, pro alienis habebant a Sancta, & Catholica Ecclesia* (*c*). Eudoxium salem ex Arianorum Sententia ad eos, qui homoeusium asserebant, lectis Asterii libris transiisse, ac postremo ad anomoeos revocatum Philostorgius scribit (*d*). Omnes præterea Concilio Sirmiensi contra Photinum adfuerunt, atque unam omnes idcirco fidem professi sunt, si non aliam voce asseruerunt, aliam mente sententiam retinuerunt. Ab ejusdem Concilii tempore ad Sirmiensem usque secundam formulam, nullam aliam palam saltem, inter hæreticos invectam Sententiam fuisse scimus: prodiit primis, ut ego puto, anni 358. mensibus ea blasphemia per Ursacium, Valentem, & Germinium; at Demophilum ipsum iis sese aliquando junxisse nuspiam legimus, sive cum ea conscripta est, sive cum aliorum aliquot Episcoporum numero, & consensu, aucta deinceps fuit.

Ob turbas deinde ortas, anno insequenti Ariminensis Synodus coacta est: huic, si Socrati, ac Sozomeno credimus (*e*), Demophilus adfuit cum Ursacio, Valente, Germinio, & Cajo, atque iis in Patrum consessu tertiam proponentibus Sirmiensem formulam tum succenturiatus est, tum ob eam caussam cum sociis anathemate damnatus. Socrates, ac Sozomenus hæc hauserunt ex Athanasio (*f*), quem tamen magnum ac Sanctissimum Præsulem vereor, ne memoria deseruerit in libro de Synodis, ut cum deseruit in

(a) De Syn. cap. 63.
(b) Liberius in epist. ad Constant. apud Coust. ep. 4.
(c) Socr. lib. 2. cap. 19.
(d) Lib. 4. cap. 4.
(e) Lib. 2. cap. 37. lib. 4. cap. 18.
(f) Lib. de Syn. cap. 9. epist. ad cap. 3,

in Epiſtola ad Afros, ubi Eudoxium quoque inter eos recenſet, qui Ariminenſi Synodo adfuerant, ac depoſiti ſunt: nam Beroenſis Epiſcopus, qui Orientalibus accenſebatur, nec adeſſe illi Concilio potuit, nec præterea deponi, ſiquidem Conſtantius Occidentales Arimini collectos ſuperbe vetuerat, ne quid omnino contra Orientales Epiſcopos ſtatuerent; hæc vero eſt ratio, cur ejus Concilii, quæ ſuperſunt acta, ac Synodicæ epiſtolæ, quarum auctoritas potiori habenda in pretio eſt, *Urſacium*, *Valentem*, *Germinium*, *Cajum*, *&* *Auxentium*, Arianos tunc Synodo præſentes memorant dumtaxat, & inter depoſitos referunt, Demophili vero nomen nuſpiam exprimunt: qui enim abſentem ac longe ab eo loco poſitum memorare potuiſſent?

Actis iiſdem auctoritas accedit ex teſtimonio Hilarii, qui in tractatu contra Auxentium, eos omnes inter Arii Spiritus hæredes numerat, hunc vero ſilentio præterit (*a*), atque hunc etiam omittunt Marcellinus, & Fauſtinus Presbyteri, cum Arianos alios recenſent, qui Ariminenſi eidem Concilio præſentes fuerunt. Quid vero præterea, quod decem illi Epiſcopi, qui ad Imperatorem confecta Synodo legati fuerant, ac Nicææ in Thracia prævaricati deinde ſunt, cum priora Concilii acta reſcinderent, ac communionem *Urſacio*, *Valenti*, *Germinio*, & *Cajo* nominatim reſtituerent, eumdem Demophilum alto ſilentio præterierunt? An vero gravius ille peccaverat, ut omni omnino venia apud ignaros illos Epiſcopos indignus eſſe cenſeretur? Certum itaque ratumque ſit Demophilum Ariminenſi Concilio non adfuiſſe. Quæri tamen hoc loco poſſet, cur nulla in Seleucienſi etiam Synodo, cui Imperator Orientales omnes adeſſe juſſerat, ejuſdem mentio ſit? An forte ab iis turbis abeſſe maluit? An potius inter illos centum & quinque Homæuſianos ab Hilario (*b*) memoratos, ſed fugitans jurgiorum fuit? Utrumque fieri facile potuit, ſiquidem Baſilius Magnus ſic illum animo affectum ſcribit *Conſtantinopolis dudum habet Demophilum, ac de illo quidem ſimulacrum quoddam rectæ fidei, & pietatis ab omnibus advenientibus ſummo conſenſu jactatur; adeo ut etiam diſſidentes Civitatis partes coaluerint in unum, atque ex vicinis nonnulli Epiſcopi conjunctionem amplexi ſint* (*c*).

Sed cur argumentis utimur in re manifeſta non neceſſariis. Nam quæ Demophili ſententia fuerit, intelligimus ex fragmento quodam, quod ex ejus Commentariis Philoſtorgius excepit, Suidas autem ſervavit, & ad nos tranſmiſit. Ait itaque *Filius ſolius Patris voluntate genitus eſt, ſine tempore, & ſine medio, ut juſſorum Patris Miniſter ſit, & famulus*[*d*], in miſterio diſpenſationis ac redemptionis ſcilicet, ut videtur iis explicare, quæ ſubſequuntur verbis: hæc enim ſi conferas cum prolixa Antiochena formula, ſeu cum Sirmienſi contra Photinum Synodo (*e*), unam eamdemque ſententiam utrobique expreſſam videas, Filium ſcilicet genitum ſola voluntate Patris, ſine tempore, ſine medio, ut Patri obſequeretur, ac miniſter eſſet, Patrem vero non ſubſtantia tantum, ſed & auctoritate Patrem, quam porro auctoritatem ſic explicavit Hilarius, ut nihil æqualitati detraheret, quia pietatis ſubjectio, non eſt eſſentiæ diminutio, nec religionis officium, degenerem fecit naturam (f). Hinc idem Philoſtorgius Demophilum ipſum, ut ſolet omnes a ſua ſecta alienos, carpit, quod lutulentus flueret, quod omnia, atque Eccleſiaſtica potiſſimum dogmata confunderet, miſceretque, ac denique, quod *Eunomianis graviſſime infenſus graviſſimis eos malis affecerit* (*g*). Hoc vero te-

V

(a) Lib. Contr. Aux. cap. 6.
(b) Contr. Conſt. n. 12.
(c) Tom. 3. ep. 48.
(d) Apud Valeſ. H. E. tom. 3. p. 558.
(e) Can. 1. 3. 25. 27. Ancyr. Conc. Can. 17. 18.
(f) De Syn. cap. 79.
(g) Lib. 9. cap. IX.

testimonium, cum apertissimum, & decretorium sit, nemo jure dubitaverit, quin Demophilus Semiarianus perpetuo fuerit, ac quin præterea illam, quam sincere profitebatur, fidem Liberio exuli exposuerit.

§. V.

HOC etiam mihi proposui, ut perscrutarer diligentius, quo anno, & tempore Sirmiensis hæc blasphemia scripta videri possit, ac quis deinde exitus, fructusque ejus fuerit; siquidem his etiam fiet, ut eorum temporum historiæ aliquid lucis accedat.

Plerisque itaque placet anno 357. malis artibus in lucem obtrusam; at vix est, qui aliquam suæ opinionis rationem proferat, præter Petrum Coustantium, qui Hilarii auctoritate utitur ad Gallicanos Episcopos, qui eam damnaverant, hæc scribentis: *Vicistis enim Fratres cum ingenti fidei gratulatione, & geminam habuit illæsæ conscientiæ vestræ bonor gloriam, de integritate scilicet conscientiæ, & de exempli auctoritate. Nam fidei vestræ imperturbatæ fama quosdam Orientalium Episcopos sero jam commovit ad aliquem pudorem nutritæ hæreseos, & auditis iis, quæ apud Sirmium conscripta impiissime fuerant, irreligiosorum audaciæ quibusdam decretis contradixerunt* (a). Decreta, quæ Hilarius memorat, illa sunt, quæ Ancyrana Synodus promulgaverat. Hinc ait idem Coustantius *ex Hilarii verbis ea inter hanc*, Gallicanam scilicet, *& Ancyranam Synodum debet intercedere temporis mora, ut commode potuerit illius formula in Gallias deportari, deinde Gallicanorum Episcoporum convocari Synodus, hujus decreta in Asiam ad Hilarium, & ab Hilario ad Orientales perferri, qui Gallorum exemplo excitati Ancyranam Synodum coegerint.* (b) Non unus tamen est Coustantius, qui hanc in Gallicanos Episcopos gloriam conferat, siquidem Tillemontius sic Hilarium intelligit, ut Orientales Episcopos Ancyranam illam Synodum coegisse velit, postquam eam blasphemiam in Galliis proscriptam fuisse intellexerant. Cæterum quin Gallicani eorum temporum Episcopi, Sanctissimi profecto, ac doctissimi fuerint, & a Deo concessi, ut Fidem tuerentur, nemo negaverit: ego etiam concedo libenter, plures fuisse hoc eodem sæculo, ac esse nunc etiam D. O. M. beneficio, qui tantorum Patrum filii & & hæredes gloriam auxerint; at forte non ea est Hilarii hoc loco mens, quam Tillemontius, & Coustantius putant: neque enim ille Gallicanos Episcopos laudat, quod in revocanda, & damnanda Sirmiensi hac formula, exemplo suo Orientalibus auctores fuerint, ut enim, mox dicam, ex Hilario ipso hoc falsum fuisse constat: sed quod ii servatæ perpetuo rectæ fidei fama effecerant, ut Orientales nutritæ a se hæreseos aliquando puderet: quæ profecto constans fama ut facile per Orientem diu antea spargi, atque ad earum provinciarum Episcopos ferri potuit, ita etiam diu antea eos ipsos ad pudorem nutritæ hæreseos permovisse debuerat, quem tamen palam fecerunt dumtaxat, cum captata Eudoxianæ blasphemiæ occasione, editis Ancyranis definitionibus, hæreseos infamiam alienam a se facere visi sunt. Hinc vero fit, ut ratio, ob quam Coustantius illam retulit ad annum 357. nondum provectum, haud satis solida videri possit.

Qui vero illam anno 358. conscriptam putant, hoc potissimum fundamento nituntur, quod Constantius, qui huic conscribendæ adfuit, quamquam anno 357. exeunte Majo, Roma digressus sit, ut in Illyricum festinaret, tamen nec Italiam reliquisse, nec Sirmium ante postremos ejus anni dies accef-

(a) De Syn. n. 3.

(b) Adnot. ad Hilar. de Syn. Cap. 11.

cessisse videatur, cum leges habeamus ab eo *Mediolani* datas die 4. & 6. Decembris mensis (a), at hæc quoque ratio haud difficultate vacat. Ammianus enim Marcellinus, Urbe ægre relicta, in Illyricum *festinasse* Imperatorem scribit, ut *Quadorum*, & *Sarmatarum* motus compesceret: Ammiano accedit Julianus, qui Chnodomarium Argentinensi prælio captum, *statim* Constantio misisse ait, *commodum e quadis & Sarmatis redeunti*: tum hæc addit: *Ita contigit, ut cum ego dimicassem, ille solum iter fecisset, & cum Istri accolis pacifice collocutus esset, non ego, sed ille triumpharet* (b), nunc vero cum prælium argentinense, ab anno 357. removeri haud possit, atque anno illo per Illyricum Constantius iter fecerit, nihil impedit, quominus Sirmium commodo accedere, ac conscribendæ formulæ adesse potuerit. Neque vero opus est, quod nonnulli faciunt, ut Imperatorem invitum, ac defatigatum ex Illyrico iterum revocemus Mediolanum, Decembri mense, quo leges in ea Urbe datas legimus, atque eum deinde 18. ejusdem die, Sirmii rursus statuamus vacantem publicationi aliarum legum (c). Facile enim illum ab hoc incommodo liberamus, si cum Reinesio (d) librariorum imperitia factum dicamus, ut *Medianæ* aut compendio scriptæ, aut exscriptorum imperitia *Mediolanum* successerit. Erat enim *Mediana* locus, sive Imperatorum recessus, tertio a Naisso lapide, imperii Valentinianum inter, & Valentem divisione celebris. Hanc vero correctionem facilius etiam probaturus erit, qui secum reputet, habita itineris, ac mansionum ratione vix fieri potuisse, ut Imperator, qui 6. & 7. Decembris Mediolani agebat, 18. ejusdem mensis die, publicandis in Sirmiensi Urbe legibus vacaret. Quod si lex 14. de Episcop., quæ Felici Romano Episcopo inscribitur, non *Mediolani*, sed *Medianæ* data est, Liberius exeunte anno 357. nondum Beroea discesserat, ac pristinam constantiam dimiserat, siquidem eum Pontificem, statim ac cedere visus est, ad Imperatorem venisse, ab eoque *sedi suæ restitutum fuisse scimus*.

Cur itaque eorum, qui eam Sirmiensem formulam primo aut altero mense anni 358. scriptam putant, sententiam ego veriorem existimem, facit duplex Hilarii testimonium, alterum in libro de Synodis, alterum in opere contra Constantium. Nam primo loco, cum Gallicanos Episcopos de Ancyranæ Synodi definitionibus certiores faceret, hæc ait: *Et hæc quidem Fratres Carissimi, omnis quæ edita est fidei doctrina per paucos juxta universitatis modum Orientales, SUB HIS IPSIS PROPE DIEBUS, quibus vos ingestam hæresim respuistis, emersit; cujus exponendæ ea fuit ratio, quod unius substantiæ silentium decernebatur* (e). Hisce itaque verbis, quæ profecto decretoria sunt, manifesto liquet, uno prope, eodemque tempore a Gallicanis, & Ancyranis Episcopis, anathema dictum eidem fuisse. Si vero id ab Ancyranis factum fuisse scimus sub festum Paschatis, quod incidit anno illo in duodecimam Aprilis, eodem etiam mense id a Gallicanis præstitum videri debet; quo argumenti genere Sirmondus utitur, ut Synodum, qua Sirmiensem eam blasphemiam damnatam a Gallis putat, eodem prope tempore collectam merito censeat. Quantum vero temporis spatium intercurrisse potuit, ut impia hæc formula a loco, ubi scripta est, in Gallias deferri posset? Nam statim ac ea accepta, & significata est, Hilarius damnatam fuisse indicat: (f) An vero mensis unius spatium minime sufficiens fuerit, Ursacio potissimum, & Valente adnitentibus, ut ea quam citissime transmitteretur? Itaque ex-

(a) Cod. Theod. lib. 5. de malef. & lib. 14. de Episc., & l. 9. de curs. pub.
(b) Orat. ad Athen. p. 279. edit. Spauh.
(c) L. 3. de Erog. mil, & l. 27. de appel.
(d) Epist. 27. p. 114.
(e) De Syn. n. 28.
(f) De Syn. n. 2.

extra primum aut alterum anni ejusdem mensem collocari vix poterit.

Alterum Hilarii testimonium, hæc ejus ad Constantium verba suppeditant: *incerto enim doctrinarum vento vagamur .... Jam vero proximi anni fides, quid jam de immutatione non habet? Primum, quæ Homoeusium decernit taceri. Sequens rursus, quæ Homoeusium decernit, & prædicat. Tertium, quæ Usiam simpliciter a Patribus præsumptam per indulgentiam excusat. Postremum, quæ non excusat, sed damnat* (a). Scribebat ille Constantinopoli positus, anno 359. jam prope exeunte, aut altero jam ineunte. Huic vero *proximus* unus est, qui præcesserat, annus: hic igitur Sirmiensi blasphemiæ, ac quæ huic contrariæ est, Ancyranæ ecthesi ortum dederat; quas deinde formulas haud multo post Sirmiensis tertia, quæ *usiam* excusat, ac deinde Seleuciensis Acacianorum, quæ deinde nova appendice Constantinopoli ab iis donata est, ac *usiam* aperte damnat, subsequutæ sunt.

Monstrum itaque hoc, quin statim ac in lucem prodiit, in Gallias missum fuerit, dubitare nos haud sinunt Hilarius, & Phæbadius. At cum Hilarius, non a Synodo, quæ nulla fuerat, non ab Episcopis, sed tantum *ex Oppido Sirmiensi missum* dicat, non obscure viam indicat, qua missum fuerat. Ursacius igitur, & Valens, rerum Domini cum essent, Magistriani, seu publici Cursoris opera usi sunt, eo consilio, ut celerrime ferri posset, ac præterea ut Imperatoris nomen, & jussionem præseferret, quo facilius reciperetur; Magistrianos enim ad magna Principum perferenda mandata electos Gottofredus observat, atque iis uti in rebus Ecclesiæ perturbandis, Constantio haud insuetum fuisse, ex Theodoreto colligimus (b). Hoc vero est, quod idem Hilarius alio loco, atque his verbis apertius explicat: *Antea in obscuro, atque in angulis Dominus Christus Dei esse secundum naturam filius negabatur, & essentiæ inops paternæ, accepisse cum aliis Creaturis de non extantibus prædicabatur. At vero nunc PUBLICÆ AUCTORITATIS PROFESSIONE hæresis prorumpens, id quod antea furtim mussitabat, nunc non clam victrix gloriabatur*: tum deinde Ursacium & Valentem veluti impietatis hujus auctores arguens, *fefellerunt*, ait, *ignorantem regem, ut istiusmodi perfidiæ fidem bellis occupatus exponeret, & credendi formam Ecclesiis nondum regeneratus exponeret*; hinc enim colligis uno omnia Imperatoris nomine tunc peracta fuisse. Hac eadem illi fraude, quæ male cecidit, usi fuerant latrocinali in Mediolanensi Synodo anno 355. congregata. Nam *metu plebis propria piacula non ausi proferre, epistolam sub Imperatoris nomine miserunt, omni pravitate refertam*, eo consilio, *ut si ea æquis auribus populus reciperet, PUBLICA AUCTORITATE cupita referrent: sin aliter fuisset excepta, omnis invidia esset in rege, & ipsa etiam venialis, quia etiam tum cathecumenus sacramentum fidei merito videretur potuisse nescire* (c). Ex hoc autem Severi loco intelligis etiam, quid Hilario sit, *publicæ auctoritatis professio*.

Sed & alia est causa, cur ea formula non Synodi, aut Episcoporum, sed uno tantum Imperatoris nomine missa videri oporteat. Si enim Osium excipias, cæteri quatuor, quos Hilarius illius auctores fuisse asserit, extra Ecclesiæ communionem fuerant: hoc saltem de Ursacio & Valente Galli Episcopi certo statuerant (d). Quamobrem omni cum Orthodoxis Episcopis interdicto per Canones litterarum commercio, non erat, cur illis consueto more, ac de rebus ad fidem pertinentibus Ariani illi scriberent; unaque hæc supererat via, qua etiam usi sunt, ut formulam a Constantio mitti, ac per magistratus promulgari curarent, quod aliquan-

(a) Lib. 2. adv. Const. n. 5.
(b) H. E. l. 2. cap. 3.
(c) Sever. Hist. lib. 2. n. 460.
(d) Hil. de Syn. n. 2. & Contr. Const. n. 2.

quando a Constantio factum legimus. Siquidem cum de Athanasio agebatur, *Magistratibus scripserat*, & mulctam denunciaverat, nisi quis propriæ Civitatis Episcopum adversus illum *subscribere coegisset* (a). Quæ cum ita sint; paradoxa mihi videtur eorum sententia, qui Sirmiensem illam blasphemiam Synodicam appellant, atque in Synodo conditam ajunt, cum præterea nec Episcoporum numerus rei tantæ definiendæ necessarius adfuerit, nec Synodicæ de more aut scriptæ, aut missæ fuerint, nec ii convocati, quibus accedendi jus erat; quamquam si fortuitum illum, ac quatuor, aut quinque Episcoporum clandestinum congressum Synodi nomine, editamque ab eo formulam Synodicam appellare volueris, minime repugnarem, eo tamen sensu, quo Sardicense Concilium scripsit *Arianos venientes Sardicam* per singula loca *Synodos* fecisse inter se, & pactiones cum interminationibus, ut omnino venientes Sardicam ad judicium non accederent, neque in unum cum Sancta Synodo convenirent, ea voce peculiares, clandestinosque eorum conventus exprimens (b).

Sed ut ad institutum redeam, quamquam hæc ab eo minime prorsus extranea sint, statim ac formula hæc Gallis Episcopis nuntiata, ac significata est, palam rejecta, palam damnata fuit: an vero collecta Synodo, ut Sirmondus censet, an vero circumeuntibus Episcoporum litteris, ut fieri etiam potuit, nihil interest quærere. Nunc vero, quo recidat oratio, vide: si eam anno 357. scriptam asseris, si Constantii auctoritate promulgatam, ac fulsultam vides, cur nihil actum ab illo interea fuit contra repugnantes Episcopos? Hilarius profecto Ursacio, & Valenti exprobrat, quod ea promulgata, contradicentes Episcopos ad exilium coegerant. *Coegerunt enim nos*, ait ille, *ad voluntatem exulandi, dum impietatis imponunt necessitatem* (c).

At viris illis ad omnem audaciam, crudelitatemque paratis, non consilium, non animus, sed tempus defuit. Nam confecta interea Ancyrana Synodus est ineunte Aprili mense, quæ Sirmiensem blasphemiam sub Eudoxiana hæresi latentem confixerat. Legati qui ab illa ad Constantium fuerant, Basilius Ancyranus, Eleusius, & Eustathius, ac Sirmium ineunte Majo commodo accedere potuerant, Imperatorem a priori sententia depulerunt. Ursacius ipse, Valens, ac Germinius Constantio obsequi, Sirmiensem formulam ejurare, atque Ancyranam ectesim, quæ tunc promulgata est, profiteri coacti sunt. Hinc illis omnes nocendi nervi repente, ac præter omnem expectationem succisi sunt. Rem narrant Hilarius, Socrates, ac Sozomenus, qui consuli possunt. An non vides aperta omnia, & plana, ac quod Hilarius ait, Gallos, & Ancyranos Episcopos uno prope, eodemque tempore impietatem illam damnasse, ut verissimum sit?

Sed pergamus rei, de qua agitur, lucem afferre. Quæri igitur potest, an ea formula sicut in Gallias, ita missa in Orientem fuerit, ac promulgata? Sic nonnulli putant: equidem haud facile concesserim, Ursacium, Valentem, Germinium, & Potamium ejus auctores, Occidentales cum essent, ac cæterarum omnium Ecclesiarum consensu carerent, fidem proposuisse propriam Orientalibus, ut iis etiam communis esset, ac promulgasse, ut ab omnibus velut certum, constitutumque dogma reciperetur. Hanc vero sententiam hæc, ni fallor, præterea confirmant. Primo quod Georgius Laodicenus in litteris, quæ in Ancyrana Synodo recitatæ sunt, unum tantum Aetium, & Eudoxium hæresis tunc ortæ auctores dat. Secundo quod Basilius Ancyranus in encyclica ex Synodo a se habita, scripta, tum eos per-

(a) Athan. ad solit. p. 829.

(b) Ex interpretatione Hilarii fragm. n. 7. græce apud Athanasium: Καὶ Ερχόμενοι δὲ εἰς τὴν Σαρδικὴν κατὰ τόπους Συνόδους ἐποιοῦντο πρὸς ἑαυτούς.

(c) De Syn. cap. 78.

perstringit dumtaxat, tum vero ex *Illyricorum nunciis* (*a*) accepisse se scribit, perniciem illam latius serpere propagarique, ad instar fermenti: eam igitur non viderant Orientales, nec illa iis in locis vulgata de more fuerat. Tertio non ego diffiteor, quin Eudoxio, qui recenser Antiochenæ sedi irrepserat, cognita fuerit: at uni Eudoxio significatam contendo, ac familiaribus tantum Ursacii, Valentis, & Germinii litteris, quod eos non lateret, cujus esset animi vir pessimus, commumemque sese habere cum illo causam: hinc ille unus gratias egit Ursacio ipsi, Valenti, ac Germinio, *quod eorum Ministerio Occidentales recte sentire cæperant*; Hosium eam blasphemiam profiteri coactum iis verbis exprimens: (*b*) atque ii, quibus rescribit, ut vides, tres sunt dumtaxat. Quarto Constantius hæresi per Legatos, qui Ancyra venerant, indicata, tum novatores exilio damnavit, Aetium, scilicet, Eudoxium ac Socios, tum scriptis litteris Antiochenos monuit, ne promulgatam *in Encæniis* fidem defererent: atque ut Eudoxianam hæresim, *impiam, novam, ac sero ex erroris barathro emersam* execrarentur (*c*). An vero ille tam impudens fuerit, ut hæc ageret, & scriberet, si ea formula probata antea a se fuerat, si per Orientem promulgata jussu suo, ac encyclicis Episcoporum litteris, ut reciperetur? At inquies, potuit ea privatim, ac familiaribus epistolis vulgari: quid vero hinc colliges? An eam propterea Demophilus certo viderat? An fidem præterea, quam fama tantum, ac incerta voce clanculum protusam acceperat, nec satis perspectam habebat, exponere Liberio potuit? Contra vero Ancyranæ definitiones, quibus Antiochena, & Sirmiensis expositio expresse confirmata est, promulgatæ statim fuerant enciclycis de more litteris: Constantius præterea illas tunc obtinere solas jusserat (*d*). Vix igitur aliam ab ea, quæ tunc obtinebat, fidem Demophilus Liberio exposuisse potuit.

Hæc autem cum ita se habeant, minime necesse est, ut diutius immorer in refellendo Dupinio, atque anonymo Scriptore, qui Dupinium nobis iterum proposuit elapsis annis in Gallicam linguam conversum sub Titulo *Tractatus de Ecclesiastica, & sæculari Potestate* (*e*). Qui primo Demophilum inter Anomoeos confidenter collocat, deinde duplicem a Liberio signatam formulam somniat, alteram scilicet Beroæ, eamque Arianam totam, atque Anomæorum sententiæ conformatam, alteram vero Sirmii, eo nempe animo, consilioque, ut de priori illa Beroæ subscripta sese purgaret, vulga tamque quod Filium Patri dissimilem professus esset, famam dissiparet apud Basilium Ancyranum, cæterosque Semiarianos, qui ad Constantium Sirmii agentem legati fuerant (*f*). Quæ enim dicta a me hactenus, & disputata sunt, ac quæ præterea rursus dicenda restant, aperte demon-

(*a*) Οἱ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπαγγείλαντες.

(b) Sozomen. lib. 4. cap. 12.

(c) Sozom. lib. 4. cap. 13.

(d) Soz. lib. 4. cap. 14.

(e) Traitè de la Puissance Ecclesiastique, et Temporelle. MDCCXXVII, p. 713.

(f) *Ce n' est pas ici le lieu d' examiner, quelle est cette formule de foi, à la quelle il souscrivit: Il nous suffit, que les Anciens aïent assurè, que la formule de foi, à la quelle il souscrivit, ètoit heretique, et qu' il approuva l'Arianisme.... D' allieurs la formule, qu' il avoit souscrite dans son exil, lui avoit ètè presentèe par Demophile Arien; et elle etoit si fort Arienne, qu' à l'occasion de cette souscription les Ariens dirent hautement, que Libere avoit reconnu par sa souscription, que le Fils ètoit dissemblable à son Pere; ce qui obligea les Semiariens, quand Libere fut revenu à Sirmich à l' engager à signer une profession de Foi, dans la quelle il reconnoissoit le Fils semblable à son Pere. Car Libere signa deux Foix: la premiere dans son exil une formule de Foi tout à fait Arienne, que Demophile lui presenta, et àpres il ècrivit aux Orientaux.... ètant ensuite rappellè à Sirmich les Deputès du Coucile d'Ancire... l' obligerent de signer un recueil des formules de Foi, et de reconnoitre, que le Fils ètoit semblable à son Pere C' est ainsi, que Sozomene rapporte cette histoire, et sa relation est conforme aux anciens monumens dans les Fragmens de S. Hilaire... Hæc exscripta ex Dissert. 5. §. 3.*

monstrant, Dupinium, quæ numquam fuerunt, facta temere comminisci, falsisque ea testimoniis confirmare, ut fucum, prout solet, lectori faciat.

§. VI.

QUÆ itaque hactenus dicta, & disputata a me sunt, cum quæ suscepta a Liberio fides fuerit, ostendunt, tum vero totam rerum gestarum seriem facile jam pervidendam offerunt. Basilius igitur confecta Ancyrana Synodo, ac Paschalibus forte diebus ad Imperatorem profectus est Sirmii agentem; eoque, ut dixi, pervenire facile potuit ineunte Majo: res illum suas pari celeritate, ac felicitate confecisse ex Hilario, & Sozomeno scimus: nam Sirmiensis blasphemia abrogata, & Antiochena in Encæniis fides iterum confirmata est; Ursacius præterea & Valens ejusdem blasphemiæ auctores ignorantiam professi, revocarunt, quod fecerant, Antiochenæ, & Ancyranæ ecclesi subscribere coacti: Eudoxius, & Aëtius, aliique manifesti ejus impietatis Sectatores exules facti: Basiliani denique victores universa loca peragrarunt, ut *Homoeusium* sive Ancyranam fidem, quæ eadem cum Sirmiensi est, confirmarent (a). Nullus itaque dubito, quin literas quaquaversus illico spargi curaverint, quibus Episcopi omnes per Orientem, atque ii potissimum, qui Sirmiensem fidem profitebantur, ea de re certiores fierent, quos inter Demophilus merito numerandus est, quia non longe aberat, ac Sirmiensi eidem fidei conscribendæ adfuerat, eamque ut vidimus, cum Semiarianis palam profitebatur. Hæc vero omnia cum ille Liberio præsens narrasset, atque explicasset, obtinuit, ut ille exilio fractus, & Urbis revisendæ cupidus, ad Orientales scriberet, qui in Comitatu erant,& rerum apud Imperatorem potiebantur, Basilium scilicet, ut Nicephorus explicat, ejusque socios (b). Nec vero sententiam hanc meam evertere videtur,quod idem Pontifex Ursacio etiam, & Valenti scripserit, Sirmiensis ejus blasphemiæ auctoribus, & assertoribus: cum enim istam tunc ii revocassent, & eamdem cum Basilio,cæterisque Semiarianis fidem profiteri coacti fuissent, nulla erat aperta ratio, cur idem Pontifex, qui Orientalibus scripserat, eorum Occidentalium etiam, quorum magna erat apud Constantium gratia, ac eadem tunc cum cæteris fides, communionem refugere debuisset. Hinc vero intelligis, cur in litteris ad Orientales scriptis, *fidem* sibi a *Demophilo expositam* se suscipere Liberius ait; hac vero de re nullum in aliis ad Ursacium ipsum,& Valentem & Germinium exaratis, verbum fecerit. Quis enim hinc non videat, cum idem Liberius eas litteras exararet, unam fuisse eorum omnium fidem, missamque proinde utramque epistolam, postquam Valens, Ursacius, & Germinius Ancyranæ Synodi definitionibus subscripserant, nullaque inter eos, & Orientales exterior in sententiis discordia esse videbatur?

Nunc vero videndum a nobis est, quid Liberius egerit, postquam Sirmium accessit. Athanasius, & Hilarius, ut dixi, nihil profecto exprimunt, quod nos ejus rei dilucide scientes faciat. Socrates de hujus Pontificis lapsu nihilominino attigit, siquidem Rufinus, quem sequitur plerumque, hac de re nihil certi compertum se habuisse scribit (c). Unus itaque Sozomenus superest, qui gestæ tunc rei memoriam transmisit ad posteros, atque illam adeo descriptam accurate, ut omnem omnino pudorem exuisse oporteat, qui ejus hoc in facto auctoritatem sequi nolit. Illum itaque operæ pretium est, ut audiamus:

Haud

(a) Philost. lib 4, cap. 9.
(b) Niceph. lib. 9. cap. 37.
(c) Lib. 1. cap. 27.

Haud multo post Imperator ab Urbe Roma Sirmium reversus, cum Occidentales Episcopi legationem ad ipsum misissent, Liberium Beroea ad se accersivit: cumque adessent legati Episcoporum Orientis, convocatis Sacerdotibus, qui in comitatu erant, Liberium cœpit compellere, ut Filium Patris non esse consubstantialem profiteretur. Instabant autem, & Imperatorem ad hoc impellebant, Basilius, Eustathius, & Eleusius, qui præcipua apud ipsum auctoritate pollebant. Qui cum ea, quæ contra Paulum Samosatenum, & contra Photinum Episcopum Sirmii decreta fuerant, ac præterea fidei formulam in dedicatione Antiochensis Basilicæ editam, in unum tunc libellum conjecissent, perinde quasi quidam sub obtentu vocabuli consubstantialis propriam hæresim stabilire conarentur, effecerunt ut Liberius, & Athanasius, Alexander, Severianus, & Crescens Aphricæ Episcopi ei formulæ consentirent. Consenserunt pariter Ursacius, & Germinius Episcopus Sirmii, & Valens Mursæ, & quot quot ex Orientis partibus aderant Episcopi. Sed & confessionem a Liberio vicissim susceperunt, qua eos, qui Filium Substantia, & per omnia Patri similem non esse assererent, alienos ab Ecclesia pronunciabat (a) ..... His per Legatos Occidentalium confectis, Imperator Romam redeundi potestatem fecit. Scripserunt etiam Episcopi, qui Sirmium convenerant ad Felicem, qui tum Romanæ Ecclesiæ præsidebat, & ad Clerum ejusdem Civitatis, ut Liberium susciperent, atque ambo Apostolicam Sedem gubernarent, & simul sacerdotio fungerentur absque ulla dissensione (b). Hæc Sozomenus: at quos Valesius, cujus interpretatione utor, Occidentalium *legatos* in medium statuit, equidem nullos fuisse puto: siquidem Græcum verbum Πρεσβείαι, tum eos exprimit, qui legati missi sunt, tum eos quandoque, qui pro alio deprecatores accedunt: hoc saltem sensu Langus Nicephori interpres, ac Fronto ducæus vocem illam acceperunt (c). Fortunatianum igitur Aquilejensem, quem Liberius cum literis ad Imperatorem miserat, hoc loco ego designatum intelligo, atque ipsos etiam Ursacium, & Valentem, quos ille sibi devinxerat, cæterosque in Comitatu tunc positos: neque enim brevis mora patiebatur, ut quos mitti per Vincentium Capuanum ex Campania idem Pontifex optaverat, tunc adesse potuerint.

Vides itaque Liberium Basilii opera ab exilio revocatum, postquam Sirmiensem fidem se recepisse scripserat: deinde vero, postquam eidem fidei cum Afris aliquot Episcopis reipsa subscripsisset, Romam eundi, suamque recipiendi sedem potestate donatum. Cum autem ille Anastasio teste III. Non. Augusti Urbem ingressus sit, Sirmium accessisse debuit in Junio mense, rebusque eo jam labente confectis, Romano itineri se dedisse. Omnia vero, si sic accipias, sibi recte cohærent: nam clandestina Ursacii, & Valentis formula, Basilio instante abrogatur, ac Sirmiensis contra Photinum ect-

(a) Hunc Sozomeni locum, nefarie tamen falsatum exscripsit Græculus ille, cujus extat variis in Bibliothecis rapsopia quædam sub ementito *Photii Patriarchæ* nomine, ac sub hoc titulo:

Συναγωγαὶ καὶ ἀποδείξεις ἀκριβεῖς συνειλεγμέναι ἐκ τῶν συνοδικῶν, καὶ ἱστορικῶν γραφῶν περὶ Ἐπισκόπων, καὶ Μητροπολιτῶν, καὶ λοιπῶν ἑτέρων ἀναγκαίων, Ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.

Ἐρώτησις

Ἐν ποίοις φαίνονται πταίσαντες οἱ Ῥωμαῖοι παραλόγως,

Ἀπόκρισις.

Ἐπὶ Κωνσταντίου Λιβέριος ὁ Ῥώμης μετὰ τὴν ἐκ τῆς ὑπερορίας ἐπάνοδον, τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκτεθείσῃ πίστει ἐγγράφως συνῄνεσαν: ἐν μέρει δὲ ὁμολογίαν παρ᾽ αὐτοῦ ἐκομίσαντο Βασίλειός τε ὁ Ἀγκύρας καὶ Εὐστάθιος, Σεβαστείας, ἔτι γε μὴν καὶ Ἐλεύσειος ἀποκηρύττει Γ᾽ ὥσαν τοὺς μὴ κατὰ πάντα ἈΝΌΜΟΙΟΝ τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν λέγοντας. καὶ τῆς κοινωνίας δὲ αὐτῶν ἐδίστατον.

(b) Lib. 4. cap. 15.
(c) Niceph. lib. 9. cap. 37.

ectesis iterum promulgatur Majo nondum provecto: Liberius non longe absens a Demophilo expositam suscipit, idque Basilio Ancyrano, aliisque Orientalibus in Comitatu positis denuntiat iis, quas memoravi litteris. Ab exilio itaque evocatur ad Imperatorem, ac fidem, quam se suscepisse dixerat, scripto professus, ad sedem suam revertitur. Neque enim negaverit aliquis, quin hæc omnia trimestri spatio fieri commode potuerint.

Cæterum non unus Sozomenus hujusce rei testis est; siquidem non obscuro Acacii Cæsariensis testimonio confirmantur. Fuerat ille cum cæteris ex fæce Ariana, qui *Usiam* a fide rejiciendam statuerant, depositus in Seleuciensi Synodo a Semiarianis *Usiæ* assertoribus: sed Acaciani paulo post fortiores, ut par referrent in latrocinali Constantinopolitano Conventu, Semiarianorum Duces sedibus expulerunt: quod cum jure fecisse videri vellent, ubi de Basilio Ancyrano agunt, has cum nonnullis aliis expresserunt causas, *quod* scilicet, *Illyriis, Italis, & Afris dissidii, & tumultus causa extitisset, & eorum quæ Ecclesiæ Romanæ contigerant, auctor fuerat*. (a) Cur igitur Illyriis, Italis, & Afris dissidii, & tumultus causa ille fuisse dicatur, ego minime inquiram, quamquam inclinat animus, ut credam iis verbis exprimi studium illud, quo adlaboraverat, ut iis in locis Ancyranæ definitiones reciperentur, atque Anomoei damnarentur. Quæro itaque, siquidem hoc ad institutum pertinet, quænam fuerant, quæ Ecclesiæ Romanæ haud pridem contigerant, atque eidem Basilio Acacius veluti auctori præcipuo, crimini vertit. Plerique rem, veluti in obscuro positam, intactam prætereunt; Tillemontius vero, cujus nihil diligentiam fugit, suspicatur hoc loco Felicis intrusionem judicari, atque ejus rei culpam in Basilium ab Acacio transferri (b). At cur Acacius Felicis ordinationem Basilio exprobrare potuit, cujus ipse Mediolani cum cæteris Arianis Constantium possidens, (c) si Hieronymo credimus, auctor potissimum ac promotor fuerat? Ego vero miror, cur nullus unam illam, quæ sese sponte offert, veram causam attigerit, eorumque verborum vim aperte explicuerit: iis enim haud obscure expressas intelligimus seditiones illas, ac forte etiam cædes, quas Socrates, ac Sozomenus, & preces Marcellini, & Faustini memorant, Romæ ortas, & perpetratas, cum Felix, quem Acacius evexerat, sede expelleretur Liberio reduce; earumque in culpam vocatum eo loco fuisse Basilium, quippe qui unus, ac præcipuus fuerat ejus Pontificis reducendi auctor. Quod si Liberius Basilii ejusdem opera Beroea evocatus est, si fidei ab eo propositæ subscripsit, si iis deinde confectis sedi suæ restitutus est, nullum deinceps futurum esse puto, qui de Sirmiensi blasphemia huic Pontifici litem moveat, nisi sibi antea persuadeat, eam fuisse a Basilio propugnatam, prætereaque Constantium, qui huic rei agendæ præerat, qui Antiochenam formulam retineri jusserat, qui Eudoxium, atque Aetium ejusdem blasphemiæ per Orientem duces mulctaverat, qui Valentem, Ursacium, & Germinium coegerat, ut eam ejurarent, permisisse, ut Romanus Pontifex illam eodem tempore confirmaret; mirari itaque haud satis possum præceps eorum judicium, qui cum tam longe absint ab ætate gestarum rerum, Liberium, quod nemo veterum Scriptorum ausus est, subscriptæ Sirmiensis secundæ formulæ reum agere potuerit.

(a) Sozom. lib.4. cap.24. Καὶ διχονοίας καὶ στάσεως αἴτιος ἐγένετο Ἰλλυριοῖς, καὶ Ἰταλοῖς, καὶ Ἀφροῖς, καὶ τῶν περὶ Ῥωμαίων τῆς Ἐκκλησίας συμβάντων.

(b) De Arian. tom. 6. art.58.

(c) Subscripsit enim cum cæteris tunc habito latrocinali Concilio) Vid. Bar. ann. 355. num. 22.

§. VII.

An Liberius homousium non reticuerit solum, verum etiam damnaverit.

HAnc dubitationem nullus in medium adduxerat ante Tillemontium, qui eam primo proposuit, cum de Arianis ageret, versatamque in utramque partem, postremo inexplicatam deserit doctiori, ut ille pro singulari sua modestia inquit, viro dignam (*a*).

Cur vero sic dubitaverit, faciunt hæc pauca, quæ jam recitata sunt, Sozomeni verba: *Convocatis* Constantius *Sacerdotibus*, *qui in Comitatu erant*, *Liberium cæpit compellere*, *ut Filium Patris NON ESSE consubstantialem profiteretur*: Siquidem ea sic accipit, ut Liberium nedum homousii professionem deserere, verum etiam illud palam *damnare* a Constantio coactum putet. Erat vero causa, ut suspicatur, cur Imperator id vellet. Nam si Basilius, aliique Semiariani in Ancyrano conventu huic voci *anathema* dixerant, si Constantii animum tunc possidebant, ac moderabantur, fieri etiam facile potuit, ut temporum benignitate, atque ejusdem Imperatoris auctoritate usi sint, ut eum Pontificem in hanc sententiam pertraherent. Unum tamen est, quod Tillemontium ea de re dubium habet, atque illud est, quod Basilius, aliique Ancyranæ Synodi Legati *anathema* illud clam esse oportere statuerant, atque hoc decretum ab iis, quæ Sirmii promulgatæ sunt, definitionibus expunxerant. Rationes deinde, seu conjecturas affert, ob quas eos captata opportunitate ab instituto illo consilio recessisse, ac liberas eidem *anathemati* habenas laxasse censet; primo quia Hilarius scribit, Ursacium, Valentem, & Germinium ab eodem Basilio postulasse, ut legeretur epistola de *homousii*, *&* *homoeusii expositione*; quam illam ipsam esse opinatur vir doctus, quæ ab Ancyrana Synodo scripta fuerat, ab Epiphanio recitata (*b*), ac *homoeusium* asserens, *homousium* anathemate proscripserat; secundo quia Victorinus nos docet scriptas ab Orientalibus ad Afros litteras, ut ii cum Orientalibus omnibus, & Afris ipsis, qui sic statuerant, *homousium* ab Ecclesia ejicerent, ac iis litteris non rationes a Sacra Scriptura petitas, sed jussiones, & minas adjunctas fuisse dolet: nam si omnes, ut vidimus, uni eidemque formulæ cum Liberio subscripserant, idem profecto de omnibus judicium esse debet; & si Afri Episcopi, & Orientales *homousium* ab Ecclesia tunc proscripsisse dicti sunt, nulla afferri ratio potest, cur ab eo crimine Liberius excipiatur.

Hæ igitur sunt causæ, ob quas vir ille accuratissimus rem hanc in incerto relinquere visus est; quæ tamen, ut in aperta luce collocari possit, primo disquirendum a me est, quid Sozomenus recitatis modo verbis senserit, tum deinde expendenda allatarum conjecturarum vis. Quod itaque attinet ad primum caput de mente nempe Sozomeni, haud equidem contendo, quin Constantius, ac Semiariani illi Episcopi Liberium sollicitaverint, ne profiteretur *μὴ εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ ὁμοούσιον*. At quæstio est, quæ sit horum verborum vis, an scilicet apertam homousii execrationem, an nudum ejus silentium expetitum inferant; atque hoc ego tota, quam idem Sozomenus narrat, facti serie recte perpensa, verissimum, ac manifestum puto. Constat enim Basilium Ancyranum subscribenda proposuisse *ea*, *quæ contra Paulum Samosatenum*, *&* *contra Photinum Episcopum*, *Sirmii decreta fuerant*, *ac præterea fidei formulam in dedicatione Antiochenfis Ecclesiæ editam*, una simul scriptione conjuncta, atque aliud nihil. Quid vero

(a) Tillem. de Arian. §. 74. & in not. 57.

(b) Hær. 73.

vero hinc colligas haud obscurum est. Si enim Sirmiensis cum adjunctis anathematismis, si Philippopolitana fides, si Antiochena illa, quæ cæterarum omnium, ut ita dicam, fons & origo est, *homoeusium* adstruunt dumtaxat, *homousium* vero quamquam supprimant, minime damnant (*a*), nec Basilius voluit, ut a Liberio ea vox damnaretur, nec eam Liberium damnasse videri potest, sed nudo involvisse silentio; quæ una erat oblatæ ac ab eo confirmatæ formulæ vis.

Unum tamen video, quod ex Sozomeno ipso objici adversus hanc sententiam forte posset. Eudoxius, ut hæresi tunc erumpenti patronos quæreret, in vulgus sparserat, Liberium, & Occidentales tum *homousium* rejecisse, tum præterea confiteri *Filium Patri dissimilem*. Vides itaque bicipitem esse calumniam. Quid vero Liberius? *Eos qui Filium secundum substantiam, & per omnia Patri similem non esse assererent, alienos ab Ecclesia pronunciat* (*b*). Cum itaque una tantum *homoeusii* professione eum Pontificem sese purgantem videas, alteri calumniæ capiti latus præbet. At hoc minime necesse est, ut dicamus: Eudoxius enim, qui utraque voce eamdem exprimi & asseri fidem merito intelligebat, *homousium* æque ac *homoeusium* proscripserat, atque in ejus criminis societatem Liberium falso advocaverat: Id igitur tunc agebatur dumtaxat, ut idem Pontifex fidem Catholicam adversus Eudoxii dolos assereret, vulgatamque adversus se calumniam eversum iret. Id vero cum aperta una homoeusii professione abunde consequeretur, tum apud Eudoxianos, tum apud ipsos etiam Catholicos, quibus tunc temporis una erat utriusque vocis, eademque vis, nihil opus fuit, ut etiam de homousio aliquid adderet, aut suam tunc proferret sententiam. Cæterum cum Liberium oblatæ a Semiarianis formulæ subscribentem, *Anomoeos* dumtaxat ab Ecclesia alienos pronunciantem vides, aperte etiam intelligis, homousianos, & homoeusianos pari in pretio, & loco ab illo habitos, ac etiam non obscure colligis, quæ ejus præterea de voce illa, cum hæc ageret, sententia fuerit.

Sed ut ad eam, cui a Liberio subscriptum vidimus, formulam revertatur oratio, ab eruditis quæritur, an illa tunc temporis ex integro composita, & procusa fuerit; an vero, quæ jam extabant, Antiochena in Encæniis, & Sirmiensis iterum exscriptæ simpliciter, unaque scriptione, unoque libello alligatæ huic Pontifici oblatæ sint. Sed observari debet pro rei dilucidatione Antiochenam in Encæniis fidem, omnium, quæ deinde excogitatæ sunt, expositionum fontem, ac typum, ac quamdam veluti sectæ suæ tesseram, Semiarianos perpetuo esse voluisse. Hinc ex Antiochenæ hujus fidei formulis Pseudosardicensis expositio primo composita, & conflata, tum deinde anathematismis adversus Paulum Samosatenum, & Photinum promulgatis adaucta est: (*c*) Sirmiensis vero, quam hoc loco Sozomenus memorat, Pseudosardicensem illam retinet, ac fere verbo tenus exprimit. Si igitur Sirmiensis fides Pseudosardicensem, si hæc Antiochenam continet, si præterea anathematismos adversus Samosatenum, & Photinum promulgatos iterum explicat, nihil opus est, ut formulam, quæ oblata Liberio a Basilio est, recenter compositam, & tunc procusam fuisse dicamus ex Sozomeni mente: siquidem una hæc Sirmiensis fides omnia in se ipsa continet, & complectitur, quæ ille exprimit. Vim igitur huic Scriptori inferunt, qui *Antiochenæ* fidei voce, eam etiam indicatam putant, quæ adversus Pauli Samosateni hæresim in ea Urbe olim promulgata fuerat,

 eam-

(a) Vid. Petav. ad Epiph. hær. 73. p. 320.

(b) Sozom. lib. 4. cap. 15. Ἐν μέρει δὲ ὁμολογίας ἐκομίσατο παρὰ Λιβερίου, ἀποκηρύττουσαν τοὺς μὴ κατ᾽ οὐσίαν καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ἀποφαινόντας.

(c) Vid. Athan. de Syn. p. 895. apud BB. Hilar. contr. Constant. num. 23. P. Coustant. in not. ad Hil. de Syn. l. f. p. 482. Ver. edit.

eamque Antiochenæ in *Encæniis*, & *Sirmiensi* junctam fuisse opinantur, veluti Homousio evertendo, qui erat Semiarianorum conatus, imprimis idoneam, & comparatam. Enim vero Sozomenus unam tantum exprimit Antiochenam fidem, eam scilicet, quæ in *Encæniis* dicta est: quis igitur reliquus veteri illi Antiochenæ expositioni locus? Quod si Liberio ea etiam proposita fuisse ait, *quæ adversus Paulum Samosatenum, & Photinum Episcopum Sirmii decreta fuerant*, cum Antiochena in Encæniis, & Sirmiensis ecthesis eos hæreticos nominatim damnent; ecquæ amabo Antiochenæ veteris illius adversus eumdem Samosatenum Synodi definitioni, si quæ umquam fuit, iterum tunc depromendæ necessitas esse potuit?

Sed nec ego facile concesserim, homousium ab Antiochena adversus Samosatenum Synodo damnatum, rejectumque fuisse. Hoc quidem decretum (neque enim nego) Basilius Magnus, hoc Hilarius memorat. At viri docti Basilio apponunt auctoritatem Athanasii, ac rationes alias afferunt, ob quas ea de re merito dubitamus. Primo scilicet, quod assertum illud Antiochenæ Synodi decretum iis repugnat, quæ paulo ante Synodum inter utrumque Dionysium, Romanum scilicet, & Alexandrinum gesta fuerant. Secundo quod illud ab omnibus prorsus, ne Arianis quidem exceptis, ignoratum fuerat usque ad annum 358., cujus profecto rei idoneus testis Eusebius vir infinite propemodum lectionis, qui cum rationes omnes afferret in Synodo Nicæna adversus homousium propositas, hanc nec memorat quidem (*a*). Tertio denique, quod nullo alio testimonio nititur, nisi tunc viventium Arianorum, quorum nemo ignorat, quam suspecta fides fuerit (*b*). Quod vero ad Hilarium pertinet, nullum in historica hujus perscrutanda veritate studium posuit, sed Semiarianis, aut credidit simpliciter, aut quod magis placet, credere videri voluit. Ne vero hoc existimer confidentius, quam par est, asserere, duo faciunt; primum quod jactatum illud ab iis decretum, non Antiochenæ, sed Samosatenæ Synodo adtribuit: alterum, quod cum quam ille causam agit, invictis aliis argumentis obtineat, nihil sua referre putavit quærere, an verum, an falsum illud esset (*c*). Cæterum si epistola Dionysii Alexandrini nomine inscripta ad Paulum Samosatenum vera, ac genuvina est, si quæ Nicænorum Patrum nomine in Ephesino Concilio recitata est, fidei expositio, ad Antiochenam antiquam Synodum pertinet, falsum profecto est *homousium* ab ea rejectum fuisse, cum utroque loco asseratur illud apertis verbis (*d*): ego vero non video, cur eorum, qui hæc pro veris, & genuinis habent Antiochenæ ejusdem Synodi monumentis, sententia non præferenda sit alteri, quæ negat: hæc enim paucis tantum, iisque levissimis conjecturis nititur, alia vero Antiochenæ Ecclesiæ Symbolo congruit, atque auctorum ab ea ætate haud longe distantium testimonio comprobatur. Sed hæc non est iis de rebus agendi locus, quem præterea præoccupavit vir doctissimus Michaeli Angelus Jacomellus intimus Cappellanus SS.D.N. *in dissertatione de hæresi Pauli Samosateni*, quam si quis consulat, operæ pretium fecerit.

Ad epistolam nunc venio, quam Valentem, Ursacium, & Germinium postulasse Hilarius ait, ut a Basilio Ancyrano legeretur. Quæ fuerit igitur, a quibus scripta, quidve ea præterea contineret, obscurum est: hoc tantum ab eodem Hilario intelligimus, actum in ea fuisse potissimum de *homoeusii* & *homousii expositione*. *Epistolam*, ait ille, *quam a vobis de homousii & homoeusii expositione apud Sirmium, Valens, Ursacius, & Ger-*

(a) Vid. ejus epist. ad Cæsar. apud Athan. de Syn. tom. 1. pag. 240.

(b) Vid. adnot. ad Basil. Epist. 52. edit. BB.

(c) Vid. de Syn. num. 81. & n. 88.

(d) Conc. tom. 1. p. 875. & tom. 3. p. 1502. Ven. edit.

Germinius poposcerunt, *legi*; *intelligo in quibusdam non minus circumspectam esse*, *quam liberam* [a]. Tillemontius Arianos illos, ut legeretur postulasse conjicit eo consilio, ut Semiariani, qui eadem epistola *homousium anathemate* proscripserant, ac deinde hoc decretum clam omnes habuerant, palam etiam illud aliquando facere, ac vocem illam damnare cogerentur. At epistola illa, quæ lecta est, *homousium* anathemate notatum, qua saltem conjectura, ne dicam ratione probat vir doctus? Hoc Semiariani illi præstiterant in ea Ancyranæ Synodo encyclica. At si quis Hilarium legat, ac cum eadem Synodica conferat, aliam a Synodo scriptam epistolam, aliam tunc fuisse lectam facile deprehendet: In epistola enim Ancyranæ Synodi, eam quam Hilarius memorat, *homousii*, & *homoeusii expositionem* frustra quæras. Causa etiam, cur quæ Valenti, Ursacio, & Germinio lecta epistola est, aliam esse oporteret ab ea, quæ Ancyræ scripta fuerat, haud obscura est.

Enim vero Ancyrani legati *anathema* consubstantiali dictum clam haberi oportere inter se statuerant: contra Valens, Ursacius, & Germinius *homoeusium* aversabantur, quod nihil ab *homousio* differre merito arbitrarentur: res tota ex Hilario constat (b). Quid igitur Semiariani illi facerent, ut Arianos alios ad *homoeusii* professionem pertraherent; *anathema* vero homousio dictum, clam omnes pro instituto haberent? Alia scribenda ab iis epistola fuit, qua *homousii*, & *homoeusii* vim latius explicarent, ac rationes afferrent, cur hoc alteri præferendum esse videretur. Hæc itaque scripta tunc, ac composita est, hanc Hilarius indicat, at nos frustra nunc quærimus. Cæterum quidquid de hac epistola, quæ Arianis illis lecta est, dixeris, aut scilicet diversam, ut opinor ego, illam esse ab encyclica Ancyranæ Synodi, aut anathema in ea dictum *homousio*, quod tamen ad Liberium attinet, perinde est. Neque enim præsens ille fuit, cum legebatur; sed postquam ea lecta est, postquam Ancyranæ definitiones ab Ursacio, & Valente probatæ jam, ac promulgatæ fuerant, Basilii tunc rerum domini opera ab Imperatore accitus Sirmium venit, omnibus scilicet, ut vidimus, confectis jam, ac compositis rebus, ac eo tempore, quo nihil necesse erat, ut ea legeretur. Hoc vero quod ajo, ex Hilario ipso non obscure colligitur, qui cum tres illos dumtaxat Episcopos ejus lectionem postulasse scribat, alium nullum, cum lecta a Basilio est, adfuisse indicat.

Victorini tandem testimonio, quod idem Tillemontius in suam trahere sententiam nititur, nihil fragilius, nihil obscurius. Hæc sunt ejus scriptoris verba: *Orientales Scribunt ad Afros, ut ejicerent a Sancta Ecclesia homousium, dicentes secum sentire & Afros, & Orientales omnes* (c). Incertum itaque est quonam tempore hæc ad Afros ab Orientalibus scripta sint, an scilicet ante Ariminense, an vero post Ariminense Concilium, ejusque confirmatam Constantinopoli formulam: enim vero Afri aliquot Episcopi, *homousium* bis abjecisse videri possunt; primo cum Liberius Sirmiensem ecthesim professus est, ut vidimus: secundo cum a legatis Ariminensis Concilii Arianorum formula recepta est: constat enim inter prævaricatores illos, tres ex eadem Africa Præsules adnumeratos. Incertum præterea est, an Orientales illi, qui ad Afros scripserant, Ariani, an Semiariani fuerint, quos omnes hoc vocabulum *homousion* æque tunc abjecisse constat. Equidem hoc ego loco *Afrorum* nomine eos, qui Ariminensem formulam receperant, *per Orientales* vero, qui scripserant, Acacianos expressos existimo, ac litteras a Victorino memoratas, datas ab iis puto, post-

(a) De Syn. num. 78.
(b) De Syn. cap. 79.
(c) Lib. 1. de Fid. Adv. Arium. Si oportuit scribi, oportuit & persuadere illis non solum jussione, sed rationibus, & Scripturis Sacris BB. PP. tom. 4. p. 262.

postquam Semiarianos ipsos qua vi, qua fraude induxerant, ut eamdem Ariminensem formulam, a prævaricatoribus illis legatis admissam profiterentur. Cur vero sic ego existimem, facit Hilarius, qui tunc Constantinopoli positus Constantio hæc exprobrat: *Substravisti voluntati tuæ Orientales Episcopos, neque solum voluntati tuæ, sed violentiæ: mandas tibi subscriptiones Afrorum, quibus blasphemiam Ursacii, & Valentis condemnaverant, reddi: renitentibus comminaris, & postremum ad diripiendos mittis* (a). Liquet igitur eo potissimum tempore Afros ab Imperatore variis artibus sollicitatos, ut Ariminensem formulam complecterentur, ac fidem desererent: frustraque aliquod in rerum tunc gestarum commentariis argumentum quæras, quo ante Ariminensem formulam hanc Afris Episcopis vim inferre Constantium potuisse probes. Nemo etiam negaverit, quin Acaciani, qui Constantii authoritate abutebantur, eo etiam tempore ad eosdem litteras communi nomine scriptas miserint, quibus de recepta ab omnibus formula ipsa, tum certiores eos facerent, tum deinde hortarentur, ut reliquis accederent. Si enim Victorini testimonium cum Hilario conferamus, facile intelligimus utrumque designare gravissima ea tempora, quæ latrocinalem Constantinopolitanam Synodum, qua eadem formula comprobata, & promulgata est, subsequuta sunt. Eac tamen hoc Victorini loco *Orientalium* voce Basilium, ejusque in Ancyrana legatione socios exprimi, scriptasque ab eo tunc fuisse litteras in Africam, quibus ejus Ecclesiæ Præsules in suam sententiam pertrahere studuisset exemplo eorum, qui cum Liberio homoeusium professi fuerant: quid vero inde conficies? An forte cum Basilius scripsit, ut *homousium* abjicerent, hoc etiam voluit, ut anathemate configeretur? Id vero minime necesse est, ut dicamus, cum aliud *abjicere* sit, aliud vero *damnare*, atque unum, haud alterum inferat. Rem vero se ipsa manifestam duobus allatis exemplis confirmare placet, altero ex Hilario, altero ex Arianorum penu producto. Hilarius itaque Gallicanos Episcopos laudat, quod missam ex Sirmiensi Oppido infidelis fidei impietatem, *non modo* non susceperint, sed nuntiatam, significatamque *damnassent* (b). Acaciani vero in Seleucensi Synodo homousium, & homoeusium velut voces sacris scripturis incognitas simpliciter rejiciunt, ἐκβάλλομεν: Anomæum vero *anathemate* aperte damnant: ἀναθεματίζομεν.

Infirma igitur, ac jacentia argumenta vides, quæ Tillemontium in eligenda sententia ancipitem habuisse visa sunt. Placet tamen unum adhuc pro Liberio testimonium nunc ex Hilario afferre. Fuerat ille effectus certior Episcoporum aliquot litteris, in Ancyrana Synodo, quam tantopere laudaverat, *anathema Consubstantiali* dictum, quamquam hoc decretum Episcopi illi tectum deinde, ac secretum habere studuissent. Rationes itaque omnes, quibus temerarium facinus tueri poterant, cum attulisset, easque vehementissime expugnasset, tum hæc ait. *Sed forte dicetur mihi, aliqui bodie ex bis, qui tum Synodo* (Nicænæ) *interfuerant, tacendum de homousio decreverunt. Et ego invitus licet respondebo dicenti, numquid non & ipsi tacendo de homoeusio esse constituunt? Oro vos, ne quisquam alius ex bis præter senem Hosium reperiatur, qui tacendum esse existimet de utroque* (c). Vides itaque unius Hosii exemplum pro Semiarianis ab Hilario productum, quamquam eorum propugnandæ sententiæ haud satis idoneum, quia Hosius homousium æque ac homoeusium a fide sustulerat. Cur igitur Liberii exemplo non utitur rei, de qua agebatur confirmandæ aptissimo? An Hilarius hoc dissimulans præteriit? Hoc ne suspicari quidem licet. An igitur ignoravit? Quis

(a) Contr. Const. num. 26.
(b) De Syn. num. 2.
(d) De Synod. num. 97.

Quis vero animum inducere possit, ut credat, Semiarianos ejus Pontificis potiorem auctoritatem negligere potuisse, ac rem, quam illorum in primis interesset vulgari quam maxime, Hilarium ipsum, ac cæteros omnes clam esse voluisse? Verum ignoraverit Hilarius, quod profecto fidem superat, an vero ignoravit Valens, Ursacius, & Germinius, qui rebus a Liberio gestis præsentes fuerant? Cur vero cum ii in Ariminensi Concilio *Usiæ* nomen sublatum, ac tertiam Sirmiensem formulam confirmatam vellent, cum ob eam causam a Patribus quærerent, si Rufino credimus (a), an *homousium* quod summa constantia retinebant, an vero *Christum Dominum adorandum*, sibi proposuissent, de Liberio ne verbum quidem? An forte nullo in pretio apud ill os fuerat æternæ Urbis Episcopi auctoritas, & exemplum, quod tanti fecerant ante ejus exilium, & Mediolanense Concilium, ut ab illo uno cæterorum omnium animos pendere arbitrarentur?

§. VIII.

Cum igitur teneamus Sirmiensem fidem, ac formulam, quam Liberius pro humanæ fragilitatis exemplo professus est; ad ea quæ hinc fluunt, consectaria oratio convertenda esset. At hæc a me omittenda esse existimavi, tum quod unum hoc mihi proposui, ut rerum gestarum veritatem ab involucris, quibus quasi obtegi videbatur, eo quo possem modo, explicarem, tum quod in ea re tractanda alii ante me operam diligenter collocarunt suam. Reliquum igitur est, ut videamus cur formulam illam, quam velut Catholicam probaverat Hilarius in libro de Synodis, *perfidiæ Arianæ* loco habuerit in fragmentis. Nam cum Episcopi aliquot Germaniæ primæ, & secundæ ab eo quærerent, *quid Orientales in fidei professionibus aut gessissent, aut gererent*, rogarentque illum, ut rescriberet, quid ipse *super omnibus eorum dictis sentiret*, post laudatas, probatasque Antiochenam ecthesim in Encæniis, ac Philippopolitanam, quam Sardicensem ex Orientalium ore vocat; cum deinde de Sirmiensi contra Photinum agit, primo ejusdem anathematismo allato (b), sic ait: *Quis hic ambiguitatis locus, aut quid ex sinceræ fidei conscientia reliquum est? Non est extans ei ad originem substantia aliqua alia, nisi sola quæ Dei est: ut in eo nihil aliud natum esse possit, quam omne quod Dei sit, quia non ex nihilo extans aliunde non subsistit* (c). Hoc itaque loco Hilarii apertam & manifestam sententiam vides: frustra vero dixeris illum haud *probasse eam formulam tamquam integram & perfectam*, *sed hoc egisse*, *ut qui ea utebantur*, *eos alliceret ad catholicam fidem*. Quibus enim ita rescribit, Occidentales fuerant, ac perfecte Catholici Episcopi, atque iis cum hæc scribit, aliquam in viro integerrimo, ac in re omnium maxima simulationem suspicari piaculum est. An itaque inconstantem potius in sua illum sententia dicemus? Magnus Baronius, quæ in iisdem *fragmentis* adversus Liberium verba legimus, margini adscripta fuisse censet, & ex eo in textum deinde translata. Natalis Alexander, tum hanc Baronii opinionem probat, tum aliam rationem addit, Sirmiensem scilicet ecthesim, quæ verbis tenus Catholica est, spectatis tamen ejus auctoribus, eorumque consiliis, *perfidiam* merito ab Hilario dictam; quod etiam Tillemontio placuit. Ego ve-

(a) Lib. 1. cap. 26.

(b) *Eos autem, qui dicunt, de nullis extantibus Filius, vel de altera substantia, & non ex Deo; & quod e: t tempus vel sæculum, quando non erat, alienos scit Sancta & Catholica Ecclesia.*

(c) De Syn. n. 39.

vero non video, cur *spectatis auctoribus* ea fides in Liberio *perfidia* videri debeat; cum vero ad Gallicanos Episcopos mittitur, sincera, & Catholica sit, atque cur illa eum Pontificem subscribentem, *hæreticum* efficere Hilario potuerit, eorum vero, ad quos mittebatur, fidei, ac religioni nocere non posset. Petrus igitur Coustantius Sirmiensem eam expositionem ab eodem Hilario numquam ex animo probatam fuisse asserit, siquidem, quidquid *præter fidem unam* Nicænam, *est*, *perfidiæ*, *non fidei* loco constanter habuerat; quo ex capite Hilarium ipsum tum ab inconstantia purgat, tum anathema Liberio dicere haud immerito potuisse putat (*a*): at eo ipso libro, ex quo vir doctus ea verba in rem suam transtulit, Antiochenam, Philippopolitanam, & Sirmiensem fidem iterum laudat idem Hilarius (*b*); ait enim: *damnas quoque & substantiæ nomen, quo te & Sardicensi Synodo, & Sirmiensi, pium esse Occidentalibus mentiebaris, quod tamen prophetica auctoritate susceptum fidei intelligentiam continebat.* Quod si eas ipsas Hilarius eodem loco haud omnino probare alioquin visus est, id se facere innuit, quia nihil iis erat opus post Nicænam fidem;nam etsi nullum in iis vitium agnoscat, aberat tamen *causa religiosæ*, ut ille ait, *voluntatis*, siquidem *bonorum demutatio, mali meditatio est*, *& non necessaria emendatio*, *perversitatis occasio est*. At vero, an ob eam dumtaxat causam, Liberium *Apostatam*, *prævaricatorem* dicere, ac diris *execrari* jure potuerit Hilarius, nemo ut opinor, facile concesserit.

Equidem, ut dicam aperte, quod sentio, non video, cur Hilarianæ auctoritatis tanta (absit invidia dicto) in hoc, quo sese explicat loco, ratio habenda sit. Nemo profecto negaverit, quin fragmentis illis ad posteros transmissis, magnum Ecclesiæ thesaurum servaverit, ac ingentes propterea quin illi habendæ sint grates. At cum in iis collocandis nullus aut ordo temporis, aut rerum servatus fuerit, cum ea quæ primo loco ponenda erant, extremum, quæ extremo priorem occupent, farraginis casu potius congestæ, quam justi operis nomen a viris doctis obtinent. Quis igitur certos nos faciat an *liber de Synodis* prior tempore sit fragmento illo, in quo de Liberii lapsu agitur, an vero posterior, ut hinc judicare possimus, utrum, cum eum librum scriberet, a precipiti illo adversus Liberium judicio re melius ac diligentius cognita discesserit, nec ne?

Confusa deinde rerum congeries, ac monstruosa est ejus Operis facies, ut jam præmonui. Id minime negat Nicolaus Faber,qui primus in lucem emisit, ac in ea expolienda, ac obducto quodam veluti fuco occulenda, tota versatur præfatio viri docti Petri Coustantii. Multa postremo in iis sunt, quæ festinanter exarata extremam manum, & criticum judicium desiderare videantur. Hæc igitur facile me inducunt, ut credam, ea quæ nunc possidemus fragmenta, Hilarium inter *rejectanea*, atque a se improbata habuisse; eamque præterea unam esse causam, cur imprecationes illas nunc legimus; erasurum proculdubio, ac alia omnino scripturum, si futurum putasset, ut ea per manus ire aliquando possent, ac palam fieri: neque enim aliquam aliam rationem video, qua illum tueri alioquin possimus, cum de eo Pontifice, qui tum ante lapsum, tum deinceps etiam, magno animo fidem asseruerat, atque in lapsu ipso minime deseruisse videri poterat, hæc indigne scripta reliquerit.

At quid de Hieronymo, cujus etiam adversus Liberium testimonia afferri solent? Sane in Vaticano Reginæ Svecorum Chronici Hieronymiani Codice, quem Holstenius admirandæ vetustatis appellat, ac viri docti 6. aut 7. Sæculo scriptum putant, de Liberii lapsu, ne vestigium quidem extare, nos

(a) Vid. adnot. ad lib. epist. XI. & ad fragm. 6. n. 5.

(b) Vid. contr. Const. n. 23. 24. 25.

nos admonet vir Clar. Fr. Thomas Mamachius Casanatensis Theologus, atque hinc conjicit recentioribus exemplaribus adjuncta esse, quæ ad eamdem rem pertinent (a). Ut ea vero mihi etiam suspecta sint, facit præterea alter Hieronymi, atque huic repugnans locus ex libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. Nam si Liberius pro *FIDE AD EXILIUM PERGENS*, *a Fortunatiano fractus*, *& ad Subscriptionem hæreseos compulsus est* (b); cur illum antea non jam ad exilium pergentem, *sed tædio victum exilii in hæretica pravitate subscripsisse* asserere potuit? Hinc saltem colligi jure potest, Hieronymum ipsum haud ex compertis a se rebus, sed ex falso potius ac olim vulgato rumore hæc scripsisse, quam sane incertam famam cum Rufinus se haud tuto sequi posse existimaret, optimo sane consilio a certa proferenda sententia abstinuit (c).

Unus esset adhuc, qui adversus Liberium afferri solet, ex Scriptore proœmii ad preces Marcellini, & Faustini locus (d). At illum prætereo, tum quod incertum est, quid *perfidiæ* voce scriptor ille intellexerit, tum quod ejus præterea mendacium manifestum est: nam si Constantius Romam venit ineunte Majo, si Felicem a se intrusum pro Episcopo habuit, si illi veluti Episcopo, legem 14. C. 3. de Episc. anno illo 357. exeunte inscripsit, si Liberius tunc temporis nec *manus perfidiæ* dederat, & de sua deponenda constantia ne cogitabat quidem, qui fieri potest, ut populo suum reposcenti Episcopum Imperator ille responderit, *habetis Liberium, qui melior revertetur*?

§. IX.

HÆc habui, quæ de gestis Liberii exulis, sive ex indubiis veterum monumentis, sive ex probabilibus conjecturis accepta scriberem. At ab illis ego minime separanda puto, quæ ejus ad urbem consequuta sunt reditum; sunt enim hæc veluti quædam ejusdem exilii pars, & accessio: atque hoc eo etiam facio libentius, quod iis abutantur nonnulli, ut eum Pontificem nedum hæreticum, verum etiam acerrimum Catholicorum persequutorem fuisse probent; tanta iis inest Romanos Pontifices deprimendi voluptas. Rediit itaque Liberius ad Urbem, Anastasio teste, IV. Kalendas Augusti anno 358. tertio scilicet, ex quo exul fuerat, ut communior etiam Chronologorum sententia statuit, ac ex rerum, quas narravimus, serie constat. Socrates ac Sozomenus (e), ut vidimus, tunc ortas in urbe seditiones ajunt, at nihil in specie memorant. Hieronymi Chronicon Liberium *quasi victorem* Romam ingressum scribit, ac ejectos cum Felice, qui substitutus illi fuerat, urbis Clericos, qui pro Felice stabant. Aliquam tamen rei tunc gestæ imaginem repræsentat auctor præfationis ad Marcellini, & Faustini preces hæc scribens. *Tertio anno redit Liberius, cui obvians cum gaudio populus Romanus exivit. Felix notatus a Senatu, vel populo de Urbe propellitur; & post paulum temporis impulsu Clericorum, qui perjuraverant, irrumpit in Urbem, & stationem in Julii Basilica trans Tiberim dare præsumit, quem omnis multitudo fidelium, & proceres de urbe iterum cum magno dedecore projecerunt*. Ratio itaque, cur Liberius Romanorum ulnis cum rediit, exciperetur, ac Felix ejiceretur, unus fuit amor gregis erga pastorem suum, cujus præter Christianos scri-

(a) De Rat. tempor. Athanas. epist. 4. §. 25.
(b) Cap. 97.
(c) Lib. 1. cap. 27.
(d) *Post duos annos venit Romam; pro Liberio rogatur a populo; qui mox annuens ait, habetis Liberium, qui qualis a vobis profectus est, melior revertetur. Hoc autem de consensu ejus, quo manus perfidiæ dederat, indicabat.*
(e) Socr. lib. 2. cap. 37. Sozom. lib. 4. c. 15.

ſcriptores egregium in Ammiano argumentum extat, alio loco a me productum (a). Hoc vero testimonium eo gravioris momenti eſt, quod ejuſdem præfationis auctor Liberium poſtremo *manum perfidiæ* dediſſe aſſerit: hinc enim intelligis, maledicum hominem aliam nullam habuiſſe ejus Pontificis vituperandi cauſam.

At ſi Anaſtaſio auſcultas, aliiſque nonnullis, alia omnino rerum facies. Neque enim ille urbem ingredi auſus eſt, cum ab exilio redux eſſet, *ſed habitavit in Monaſterio Sanctæ Agnetis apud germanam Conſtantii, ut quaſi per ejus interventionem, aut rogatum, rediret in Civitatem*. Id autem cum idem Conſtantius reſciviſſet, init cum Urſacio, & Valente, Romanis Presbyteris, aliiſque Arianis conſilium, ex eorum ſententia Liberium a Cæmeterio Sanctæ Agnetis revocat, Imperator una cum Pontifice Romam ingreditur, iterum *ipſa hora* Arianos illos conſultat, & Felicem, qui Catholicus erat, ex Epiſcopatu ejicit. *Ab eo vero die fuit perſequutio in urbe Roma in Clero, ita ut intra Eccleſiam Presbyteri, & Clerici necarentur*. Hos inter acta a Mombritio primum, ac deinde a Baluzio auctius edita *Euſebium Presbyterum* numerant, quem a Conſtantio & Liberio interrogatum, magno animo fidem confeſſum ſtatuunt, ac demum utriuſque juſſu exiguo cubiculo incluſum, ac pro eadem fide mortuum aſſerunt.

Quod ſi dicas, Imperatorem bello per Illyricum, & diſputationibus Arianorum Sirmii occupatum, cum Liberius urbem ingreſſus eſt, atque hæc Romæ agebantur, adeſſe non potuiſſe, audi qua ratione ii, qui acta illa tuentur, omnem tibi dubitationem eripiant. Ajunt igitur, ea ſic intelligenda non eſſe, ac ſi Conſtantius Romæ præſens fuerit, ſed ejus loco data ab eo mandata, ac per Veredarios allata, accipi a te oportere. Sic enim ni feceris, tum Anaſtaſii, tum Actorum, quæ Liberium hæreſim aperte profeſſum, ac præterea in Catholicos acerrime ſævientem produnt, fides perierit. Nihil enim proderit, ſi deinde dixeris, quæ Oroſius *Euſebii conſanguineus, ſodalis, & oculatus teſtis* acta ſcripſerat, non ipſa illa eſſe, quæ nunc legimus apud Mombritium, & Baluzium, ſed interpolata ſequioribus ſæculis, & immutata ad nos perveniſſe. Enim vero, ſiquis hoc negaverit, ut jure poteſt, ac merito, quo argumento, quo judicio contrarium vinces?

Pudet me in his refellendis quiſquiliis diutius immorari: at hinc videre licet, tantam eſſe præjudicatæ opinionis vim, ut quæ aperte falſa ſunt, pro veris obtrudat, ac putidis figmentis in pretio habitis, graviſſimæ in viros ſanctos, & immerentes calumniæ ingerantur. Hinc cum altum ejus perſequutionis apud ſcriptores omnes tum coævos, tum huic ætati proximos, ſilentium ſit, atque hinc figmentum illud ſequioribus ſæculis ortum videas, miraberis tamen eſſe nuper potuiſſe, qui ut, quod volebant, efficere poſſent, ſordes illas collegerint, atque, ut aliquod iis pretium conciliarent, probatos authores vexaverint, ac invitos in eam ſententiam detorquere ſtuduerint, atque hujus perſequutionis veſtigia in iis, quæ retulimus, Sozomeni, ac Hieronymi Chronici verbis, deprehendiſſe ſibi viſi ſint, audi Anonymum adnotatorem ad defenſionem propoſitionum Gallicani Cleri: *Quod ſpectat ad perſequutionem, præterquam quod huic aperta teſtimonia perhibentur in geſtis Pontificalibus Felicis, & Liberii, Sozomenus quoque Liberio ſuos uſque adeo addictos fuiſſe ſcribit, ut ejus cauſa graviſſimam ſeditionem excitaverint, & ad cædes uſque prorupèrint: ſed clariſſime omnium Hieronymus, ideo cum Felice ejectos Clericos memorat, quod Liberius tædio victus exilii, & in hæreticam pravitatem ſubſcribens Romam quaſi Victor intravit: quibus in verbis apparet, utrum-*

(a) Vid. cap. 1.

utrumque pariter junctum, idest fidei negationem, quam importat hæreticæ pravitatis subscriptio, & victoriam, utique non sine vi, & pugna aliqua, cum æmulis, qui per illam victoriam ejecti dicuntur. Et hæc est, (oh lepidum caput) *persequutio peculiaris Urbi Romæ, quam describunt acta Eusebii .... Et illam quidem localem Urbique Romæ propriam acta nostra cassasse volunt sive post Eusebii mortem, sive quod magis series demonstrat, post Synodum auctore Damaso, qui postea Pontifex fuit, in Liberium congregatam, & si non ad multum tempus, idest ad exitum usque Concilii Ariminensis. Nec enim mirum est, Liberium, cui tanta constantia omnes resisterent, intellexisse tandem viam a se insisti, quæ res suas in odium, invidiamque maximam deduceret: tum aliæ subinde causæ intervenisse videntur. Jam enim omissis prima, & altera formula Sirmiensi, quarum alterutri Liberius subscripserat, & hactenus ab omnibus subscribi voluerat, tertia in nova Synodo Sirmiensi parabatur, propter acti disputationem de majoribus Conciliis Arimini in Occidente, & Seleuciæ in Oriente celebrandis agitabantur consilia, quorum expectatio suspensos omnium detinebat animos; unde per illud intervallum, incerto futurorum Liberio, facile Ecclesia respirare potuit. Post Ariminense vero Concilium, si Socrati, Sozomenoque credimus renovata est persequutio, quæ vix integro anno quieverat, adeoque acta nostra cum cæteris Scriptoribus consentiunt, nec veritatem exagerant, dum Liberii sive hæresim sive persequtionem describunt.*

Mirum profecto est, anonymum hunc confidentia tanta, mendacia tot consuere, ac vulgare potuisse. Ut enim cætera omittam. Primo falsum est Synodum illam, quam persequutioni finem imposuisse fingit, a Damaso tunc Presbytero convocatam, quod ut lector ipse judicet, do actorum verba: *Mortuo autem Liberio, levatur Damasus, qui voce publica damnavit Liberium cum Episcopis viginti octo, & Presbyteris viginti quinque, & cessavit persequutio, non tamen multum tempus.* Defensor Gallicanarum propositionum, qui probe noverat, Liberium, ut ait ille, pridem antea resipuisse, ne illa, quæ in suæ sententiæ præsidium advocat, acta deserat, ea sic intelligit, ut eam Synodum a Damaso tunc Presbytero convocatam velit. (a) Eaque etiam fallacia adnotator utitur: at recitatis verbis vim inferunt apertissimam, qui ea sic explicant. Deinde an Damaso presbytero tot Episcopos ad Synodum convocandi jus & copia fuerit? Tertio an ea, quam sibi scriptor uterque fingit, gravissima persequtione fervente id commodum præterea, & facile? Quarto denique si Liberius a Damaso presbytero damnatus, ac per Synodum depositus a sede fuerat, cur idem Damasus jam Pontifex Ariminense Concilium ob hanc potissimum causam rejicit, quod Romani Episcopi sententia expetita non fuerat? An Liberio damnato, & deposito, eo tunc jure uti licuit, ut ejus Concilii decreta moderaretur? Cæterum ex hoc actorum illorum loco videre mihi videor, unde falsarius consuendo huic figmento materiam sumpserit. Viderat ille, libellum Marcellini, & Faustini, ejusque præfationem legerat: quæ igitur tunc contigisse scimus, cum Felix Urbe, ac sede expelleretur, sic accepit, ac si adversus Catholicos perpetrata essent, atque ex Schismaticis Felici ipsi contra Liberium adhærentibus martyres effinxit, infra illius sæculi captum homo plane rudis. Hinc vero Damaso electo persequutionem cessasse ait *non multum tempus*, quia adversus Ursinianos, aliosque Schismaticos, quos ille pro Catholicis itidem habuit, ex legibus, & edictis Imperatorum sæpe actum viderat.

Secundo falsissimum est excitatam a Liberio, cum rediit, persequutione *quievisse anno fere integro* ante Arimi-

 nen-

(a) Par. 2. lib. 14. cap. 34.

nense Concilium: ut etiam falsum, fuisse illam a Liberio integratam post Concilium ipsum. Nam si actis illis fides est, Eusebius Presbyter post septimum ab inclusione mensem *dormitionem accepit* 19. *Kal. Septembris*, 14. scilicet Augusti: mensem igitur ac diem tenemus, quo *Eusebius* defunctus est. Nunc quæro a te, o adnotator anonyme, quo illum anno defunctum censeas, an scilicet anno 358. an vero sequenti 359. Si primum ais, cum Liberius Urbem Romam ingressus sit anno illo die 2. Augusti, quo ea, quam tibi fingis anteacta diuturna persequutio, quo Eusebii tui confessio, quo septimestris ante obitum inclusio, quo denique martyrium recidet? Si vero rem protrahis ad Augustum mensem sequentis anni, tempus illud frustra quæres, & *annum fere integrum*, quo excitatam pridem a Liberio persequutionem, ob imminentis *Ariminensis Concilii expectationem quievisse* ais; siquidem si acta *Eusebii* vera canunt, fatearis necesse est, Liberii & Imperatoris iram adversus Catholicos numquam deferbuisse, sed eo ipso tempore, quo Episcopi in ea Urbe collecti deliberabant, ac statim post ejusdem Eusebii mortem gravius exarsisse, Gregorio Presbytero, qui eum sepulturæ mandaverat, neci tradito, ac cæteris ex Clero *per plateas*, *vicos*, *Ecclesias*, & *balnea*, palam gladio trucidatis.

Tertio. Causæ, ob quas eam a Liberio persequutionem intermissam ais, falso & inepte excogitatæ a te sunt. Ut enim dixi, aut acta Eusebii Presbyteri deserenda a te sunt, aut ejus in Augustum mensem anni 359. mors conferenda est. Jam vero vides, quid hinc fluat. Nam si *Eusebii* ipsius, & *Gregorii* alterius Presbyteri mortem gravior, & acerbior persequutio statim consequuta est, si *tertia Sirmiensis* formula antea conscripta jam fuerat, si Episcopi Orientales Seleuciam, Occidentales Ariminum pridem convenerant, horum profecto nihil Liberium detinuit, quominus in Catholicos sævire pergeret, ac falleris tu, aut nos fallere vis. Cum autem eum Pontificem primæ, aut alteri Sirmiensi formulæ nedum *subscripsisse*, verum etiam ut *ab omnibus subscriberetur*, *voluisse* inquis, facis pro consueta tua bona fide, ac pro ea, quæ Christianum decet, humanitate, qui crimen gravissimum non solum inexploratum, sed falsum profecto, velut manifestum, unus, ac primus in lucem effers. Sed jam anonymum missum faciam: nam si omnes ejus fallacias persequi dicendo vellem, Lectori gravioribus occupato fastidium crearem cum temporis jactura conjunctum.

Cæterum cum acta Eusebii Presbyteri rejicio, quod viri alii gravissimi fecerunt ante me, ne quis a me Eusebii confessionis Sanctitatem, & cultum imminutum putet: hunc si quidem ad alium sub eo nomine latentem transfero, Eusebium scilicet Papam pro asserenda Ecclesiæ disciplina, sartaque tecta servanda, in exilio mortuum (a). Rerum enim ad eum Pontificem pertinentium, cum nulla præter nudi fere nominis, ac cultus memoriam, cognitio esset posterioribus sæculis, hæc ipsa cujusdam veluti substructionis loco jacta sunt construendæ, quæ nunc legitur, de Eusebio Presbytero fabulæ rimarum plenæ. Cur vero ego sic opinor, rationes accipe. Eusebii titulum in Urbe sane antiquum esse haud negaverit, qui eum expressum legat in Concilio primo sub Symmacho. At non videtur dicendum, Eusebio Presbytero dicatum illum esse potuisse, cum ejus presbyteri nomen in Martyrologiis Beda antiquioribus frustra quæratur. Sacramentarium quidem Gregorianum recurrentem hujus Eusebii memoriam colit die 14. Augusti: at *Sacerdotis* vox, qua eum ornat, Episcopum pro usu tunc recepto exprimit, præpereaque omnia, quæ in Antiphonario Gradali, & Evangeliorum Capitulari Ven. Card. Thomasius collecta refert ad xix. Kal. Septembris Episcopo Confessori, aut Martyri accom-

(a) Vid. de Damas. Script. §. 2. & not. ad Carmen xii.

comodata legis , atque ideo in S. Marcelli P. & M. aliorumque Pontificum natali celebrando cani , & legi consueverunt (*a*) . Ad hæc Bucherianus indiculus Eusebii Papæ mortem consignat ad XIV.Kalendas Septembris;Eusebium vero Presbyterum acta illa apocripha XIX. Kalendas itidem Septembris obiisse ferunt : facilis vero in iis exprimendis numeris error , ac ille tam levis , si bene advertas , ut unus idemque credi possit Eusebius , qui utrobique exprimitur . Ex alio denique Bucheriano Catalogo , Eusebium Papam in Cæmeterio Kalisti depositum fuisse constat: in iisdem actis commentitiis Eusebius Presbyter *in Crypta juxta corpus S. Syxti Martyris , & Episcopi in via Appia in Cæmeterio Calixti* sepultus dicitur . Vides itaque quam hæc similia sint inter se , atque hinc intelligis , quam facile fieri possit, ut impostor,qui sequioribus & tenebrarum plenis sæculis acta illa scripsit , ex Eusebio Papa , cujus alioquin gesta diu in obscuro jacuisse scimus , Eusebium Presbyterum effecerit , ac nobis obtruserit (*b*). Sane Gregorius Nonus, qui Ecclesiam Sancti Eusebii consecravit , minime nos edocet , an ille Episcopus , an Presbyter fuerit (*c*) , ex quo conjici potest , nihil illum habuisse certum , exploratumque, ac rem in vado etiam tum hæsisse , quæ hoc sæculo Damasiani Carminis beneficio lucem accepisse visa est ,

§. X.

FAbellis igitur ad eos , quos illæ delectant , amandatis , jam videamus , quid Liberius egerit , quæve fuerit de eo opinio , postquam Felix ejectus est , ac Pontificatum, quem aliquo forte tempore legitime administraverat , sponte dimittere visus est . Duo vero tempora consideranda sunt ; alterum quod ab ejus reditu ad Ariminensem Synodum excurrit ; alterum , quod eam deinceps consequutum est . Primo igitur loco observari potest , nusquam legi aliquid ab eo scriptum , aut gestum, quo veniam , ut æquum fuerat , ab Ecclesia deprecari visus sit. Secundo non liquere eumdem sive a suis , sive ab Italiæ Episcopis pro hæretico aliquando habitum : magnum vero ex hoc silentio de numquam ab eo deposita Catholica fide argumentum capitur Tertio Damasus , cum Ariminense Concilium ageretur , necesse fuisse scribit , *ut Romani Episcopi sententia expeteretur* , atque hinc quid fluat , jam dixi . Quarto denique , cum Ariminenses Episcopi Imperatori scribant , rejectam a se formulam , quam Valens atque Ursacius proposuerant , eo quod vidissent , si ea recepta fuisset , *turbationem* , *ac contentionem* tum reliquis civitatibus , tum vero Romanæ Ecclesiæ suborituras esse (*d*); intelligimus tum Romanos cives ac Clerum cum Episcopo suo,tum eos qui scribunt , Catholicos omnes Episcopos , una cum illo pacifica communione , ac fide jam antea conjunctos.

Ariminensis interea Synodus congregata est : at Liberium neque per se, neque per legatos suos huic adfuisse scimus . Qui vulgatam sub celebri Bossueti Meldensis olim Episcopi nomine *defensionem* ex latino in Gallicum sermonem nuper vertit , id factum putat fraude Ursacii , & Valentis , quorum sci-

(a) Vid. Oper. tom. 5. p. 203. p. 279. & p. 488.

(b) Acta illa Sirmondus , Possinus , & Papebrochius viderunt sub *Bonifacii Papæ & Martyris* nomine scripta ; ex quo idem Papebrochius Differt. X. alterum apertissimæ falsitatis eorum argumentum capit , ab Anonymo adnotatore dissimulatum .

(c) Anno Dom. MCCXXXVII. Dominus Gregorius Papa nonus consecravit hanc Ecclesiam in honorem D. Eusebii & Vincentii cum tribus Altaribus , quorum majus Altare Confessoris ipsius manibus propriis consecravit. Est etiam apud Montfauc. Diar. Ital.

(d) Sozom. lib. 4. cap. 18.

scilicet interérat in absentia Romani Episcopi facinus aggredi, ne ab eo impedirentur, quo minus res suas facilius agerent, ac quo vellent perducerent. Hoc ego non nego, quin fieri potuerit: at si hæc vera est ratio, viderit ille, qua deinde via, quove consilio, acta apocrypha Eusebii Presbyteri cum suo *Auctore* tueri deinceps poterit. Nam si Liberius Catholicorum persequutor fuerat, ut asserunt acta illa, cur duo illi Arianorum coryphæi Romanum Episcopum sibi consentientem abesse ab eo Concilio voluissent? Videtur itaque probabilior eorum opinio, qui illum absuisse putant, ne Concilio huic, quod Constantius iniquis adeo conditionibus convocaverat, & cui certos agendi, ac decernendi fines præscripserat, vim aliquam consensu suo conferre videretur: atque hanc esse causam intelligis, cur congregati Episcopi lapsi sint, quia scilicet Romano absente Pontifice, qui est Ecclesiæ caput, deerat illis divinum illud inerrantiæ donum, quod integro Ecclesiæ Corpori nunquam defuturum scimus.

At quid interea cum Athanasio? An Liberius ejus communionem retinuerat? Sic equidem puto: Arianos enim, antequam is in exilium pelleretur, id unum voluisse constat, ut Pontifex Athanasium damnaret; at de mutanda a Liberio fide, ac omittendo *homousio* ne verbum quidem. Legantur litteræ ab eo ad Imperatorem tunc scriptæ, ac colloquium Mediolani habitum. Abiit itaque Beroeam in Thracia exul ob unam retentam cum Athanasio communionem: postremo fractus ad Orientales scripsit, *Sirmiensem* se suscepisse *fidem*, atque Athanasium a sua communione amovisse, pacemque cum iis habere velle: id Valenti etiam, & Ursacio significavit, quamquam ea epistola suspicione non vacet. Venit igitur Sirmium, Basilii Ancyrani omnia tunc pro arbitrio administrantis opera: quid actum, tractatumque tunc fuerit jam vidimus. Una fides est, quæ Constantii Imperatoris, Basilii præterea, atque omnium animos occupatos habuit, huc omnis omnium cura collata est: de Athanasio nihil. Cur vero? quia mutata scilicet rerum facie, alia omnino studia esse debuerant. Eruperat enim recens Eudoxii hæresis, & factio in apertum campum; adversus quam curæ fuit Basilio, eos omnes, qui *Usiam* profitebantur, aut retinere, aut sibi adjungere: hinc de Athanasio, quem haud ignorabat cum omni fere Ecclesia communione junctum, ne cogitare quidem visus est: sic etiam Constantius, qui Basilii mente regebatur, vetus erga illum odium aliquantisper deposuit. Hinc rursus factum est, ut cum Liberius rem illam tunc prorsus neglectam, atque in oblivione positam videret, ac nihil a se amplius postulari intellexisset, minime censendus sit pristinam cum Athanasio communionem, quidquid antea scripsisset, re ipsa deposuisse; atque hæc est ratio, ut ego suspicor, cur Athanasius ipse, Liberium haud quidem aperte adversus se, sed *in hæresim* potius subscripsisse dicat.

Cæterum, si quo tempore Ecclesiastica communio inter utrumque abrupta est, quin hæc haud diu postea redintegrata fuerit, vix dubitaverit, qui legat ejusdem Athanasii epistolam ad Episcopos Ægypti, & Lybiæ, sive orationem primam contra Arianos, videatque eo loco Liberium atque Hosium inter Orthodoxos Episcopos, & fidei defensores laudatos(a). Hæc enim cum scripta sit, ut Athanasius ait, anno a Nicæna Synodo trigesimo sexto, validissimum aut numquam abruptæ, aut jam redintegratæ caritatis argumentum præstat; si enim rationes subducas, annus tunc labebatur 360: si vero annos il-

(a) Epist. ad Episc. Ægypt. n. 2. *si quæ scribunt, ea scriberent Orthodoxi, ut magnus, & Confessor Osius, ut Maximinus Galliæ, aut ejus successor, vel Julius, & Liberius Romæ Episcopi, aliique, qui idem ac illi sentiunt, si inquam illi*, Ariani, *his essent similes*, nullus *profecto in illorum scriptis esset suspicioni locus*: & n. 3.

illos exactos jam esse vis, annus tibi 361. occurrit. Me non latet esse, qui cum eam epistolam anno 356. atque ante Liberii lapsum exaratam censeant, annos illos ab ea expressos numerant ab Alexandrina Synodo, quæ Arium damnavit, & adversus ejus hæresim classicum prima cecinit: At ii qui ita sentiunt, vim inferunt manifestam apertis Athanasii verbis, qui unius ejusdemque *generalis Synodi*, Nicænæ scilicet, decreto Arianos tum hæreticos declaratos, tum ab Ecclesia ejectos ait. Cæterum, ne qua erroris, atque aliud opinandi occasio esse posset, idem Athanasius quo loco *Arianos* ante 36. annos hæreticos declaratos, & ab Ecclesia pulsos asserit, *Meletianos* ante quinquaginta quinque, Schismaticos factos ait (*a*). Meletiani vero Schismatis initia referri oportere ad annum 305., aut ad alterum huic proximum, ut Baronio visum fuit, manifesto evicit vir doctissimus Marchio Maphejus, productis Ægyptiorum quatuor Sanctissimorum Præsulum, ac Martyrum epistolis antea ineditis, quas ad Meletium iidem miserunt (*b*). Cum enim scriptæ hæ fuerint fervente Diocletianea persequutione, datæque sint ab ipso, quo illi detinebantur carcere; cumque præterea Schismatis tunc temporis erumpentis indicia, & causas iidem referant, ipsumque Meletium acerbe increpent, atque hortentur, ut ad saniora consilia redeat; recte conficit vir celebris nullo prorsus solido fundamento niti, quin potius errare eos, qui Meletianum Schisma ad annum 300., aut ad alterum huic proximum referunt, prævertuntque triennio integro ante ipsam persequutionem.

Tempus præterea, quo eadem epistola scripta est, sequentia quoque verba demonstrant, quæ in ea leguntur. *In hisce regionibus commorans audivi, ut germani & Orthodoxi fratres nunciaverunt, aliquos ex Arii Sectatoribus convenisse, ac de Fide, prout voluerunt scripsisse, velleque ad vos litteras mittere, ut vel quemadmodum ipsis placet, seu potius ut illis suggessit diabolus, subscribatis, vel qui contradixerit, in exilium ejiciatur* (*c*). Enim vero, aut anno illo, aut insequenti exaratæ ab Arianis, ac deinde promulgatæ alicujus fidei nullum omnino invenire est vestigium in veteribus monumentis: contra vero mire omnia conveniunt cum eo anno, quo scriptam eamdem epistolam diximus: nam his verbis facile quisque expressam videt Acacianam formulam, latrocinali ConstantinopolitanoConventu confirmatam, potestatemque nullis constrictam finibus a Constantio factam, quam Socrates, & Sozomenus memorant, quo ea ubique reciperetur; tunc enim Eudoxius, & Acacius simul juncti, fidei formulam, quæ Arimini recitata est una cum additamentis, quæ ipsi tamquam eam correcturi eidem adjecerant, ad omnes Romani imperii provincias miserunt, eosque qui huic fidei subscribere recusassent, in exilium ablegari jusserunt ex Imperatoris mandato (*d*), atque ea tunc potissimum inducta Ecclesiæ facies est, quam Scriptores omnes eorum temporum describunt, ajuntque usque ad obitum Constantii durasse: neque vero ab hac me sententia depellit, quod Athanasius eodem loco *Georgium*, veluti tunc Alexandriam mittendum commemoret: duplex enim prædonis illius in Alexandrinam Sedem irruptio fuit, alia, quæ anno 356. aut ut mihi videtur, sequenti alliganda est; alia vero, anno 361. post tres fere annos, ex quo pulsus ab Urbe illa populi seditione fuerat. Utramque hanc latrocinalem invasionem memorat, & distinguit, suoque tempori assignat Anonymus Maphejanus: ut vero priorem Heraclius Comes, Cataphronius, & Si-

(a) *Meletiani ante quinquaginta quinque annos facti sunt Schismatici, & Ariani ante triginta sex annos hæretici sunt declarati, iidemque sunt ab Ecclesia totius (Œcumenicæ) Synodi judicio rejecti.*

(b) Osserv. lett. tom. 3. p. XI.

(c) N. 5.

(d) Soc. lib. 2. cap. 43. Sozom. lib. 4. cap. 26

Sirianus vim populo illaturi, a Constantio missi præverterant, ita etiam ne quid posteriori deesset, *missus est Paulus Notarius, qui edictum pro Georgio proposuit, & domuit multos ob ejus vindictam*. Quis igitur certo nos doceat, an priorem, an vero posteriorem eadem epistola Athanasius voluerit indicare? Nam quod etiam *Cecropii* Nicomediæ Episcopi, qui anno 358. die 24. Augusti sub ejus urbis Basilica terremotu prostrata periit, mentio ibi fiat, non video, quid argui inde possit, si locus ille attente observetur: si enim cum de Catholicis Episcopis Athanasius agit, Maximinum Trevirensem, Julium Romanum Pontificem, aliosque, quos pridem defunctos noverat, cum Hosio, & Liberio tunc lucis usura fruentibus memorat, atque eos inter egregios fidei defensores collocat, in quorum de fide scriptis nullus esse poterat suspicioni locus; ita etiam non video, cur inter eos, quorum rejicienda scripta, ac dogmata exeeranda docet, recensere non potuerit *Cecropium*, & *Leontium Castratum*, & si jam vita sublatos; siquidem hoc unum eo loco sibi proposuisse videtur, ut comparatis utriusque partis Episcopis, eorumque collatis inter se scriptis, Episcopi Ægypti & Libiæ intelligerent, quorum eligenda, & quorum sibi fugienda sententia sit (*a*).

Redeo nunc, unde discesseram, ad Synodum scilicet Ariminensem, cujus præterea occasione, hæc leguntur in Hilarii fragmentis (*b*). *Sed Potamius, & Epictetus, dum damnare Romæ Episcopum gaudent, sicut in Ariminensi Synodo continetur, audire hæc noluerunt*. Locum hunc luxatum, perturbatum, ac medicam, sed frustra, expectare manum nemo est, qui non videat, ac fateatur. Si quid tamen exsculpi inde potest, videtur, actum in Ariminensi Synodo de Romano Episcopo Liberio fuisse. Quam vero causam? Eam scilicet quæ huic Pontifici laudi, & ornamento esset; hanc ut conjiciamus, præmittendum est, Potamium jam mortuum, si Faustino, & Marcellino Presbyteris fides, Concilio nec adfuisse, nec adesse potuisse. Reliquum igitur est, ut ea quæ in Mediolanensi Concilio ab eodem Potamio, & Epicteto adversus Liberium perpetrata fuerant, refricata iterum, & memorata dicamus in Ariminensi consessu, occasione recentis formulæ ab Ursacio, & Valente propositæ; cui cum Episcopi Catholici repugnarent, ac Romanum etiam Episcopum certo repugnaturum scirent, fieri non poterat, quin etiam præviderent fore, ut ille rursus vexaretur, atque iterum sede exturbaretur.

Rem vero probavit eventus; nam Liberius omnia Arimini gesta, Apostolica auctoritate cassavit, & in irritum misit, datis ad omnes Episcopos encyclicis litteris, quas Siricius in celebri ad Himerium Tarraconensem epistola memorat. Ne vero iteratum humanæ fragilitatis exemplum ederet, ipse deinde sui conscius sese subduxit, ac in Cæmeterii latebras contulit. Liberiani hujus iterati secessus Sozomenus aperte meminit, eumque a priori exilio distinguit (*c*). Rufinus vero, a quo deceptus Socrates, cum Beroeæ exilio inscite confundit (*d*). Quamobrem Tillemontius, quamquam iterato huic ipsi exilio aliquam veri speciem concedat, abesse tamen fundamentum ait, ex quo illud pro certo haberi possit: nam Sozomenus ut ille putat, dubius est, actis vero Liberii, quæ eam rem confirmant, Baronius ipse haud multam adhibet fidem: quod si Liberianus hic secessus perit, Damasi etiam Vicariatus concidit. Sic saltem visum est Coustantio in monito prævio ad eadem Liberii acta in appendicem rejecta.

Verum huic duplici exilio nec ratio deest, nec alii præter Sozomenum testes. Nam quod ad rationem attinet, ex eodem Sozomeno, ac Socrate scimus

(a) Vid. n. 6. 7. 8. 9.
(b) Fragm. 4.
(c) Lib. 4. cap. XI. & cap. 19.
(d) Lib. 1. cap. 27.

mus eamdem, atque illam, quam in Oriente Eudoxius, & Acacius habuere, Ursacio & Valenti concessam per Occidentalem potestatem fuisse; (*a*). Hac vero latrones illos abusos esse, tum ex iisdem Historicis, tum ex Hieronymo, Vincentio Lirinensi, & Augustino discimus, quorum dicta hic frustra afferrem. An igitur Liberium, qui Ariminense Concilium in irritum miserat, atque unus eorum conatus fregerat, ab sceleratis illis illæsum, & intactum prætermissum dicemus?

Sed & Sozomeno accedunt Prosper in Chronico, quod integrum Canisius edidit (*b*), ac Lucifer adversus Constantium. Prioris testimonium minime dubium est, cum utrumque exilium memoret, & distinguat, atque alterum conserat in nonum Liberii Pontificatus annum, alterum vero in Consulatum Constantii VIII. & Juliani Cesaris: quæ vero Lucifer scribit, fateor nobis, qui ab iis temporibus longe absumus, subobscura videri posse: at si attente observentur, argumentum præstant minime dubium iteratæ hujus Liberianæ secessionis: ait itaque ad Imperatorem. *Negabis te ad idololatriam invitasse nos suscipiendam? Si censes negandum, convincent te expositiones fe..æ tuæ Episcoporum comblasphemorum videlicet tuorum, convincent te libelli recitati a te, ac dati ROMÆ Episcopis etiam Catholicis, ad hoc videlicet, ut omni in loco tua roborari posset blasphemia* (*c*). Sunt igitur, qui hisce verbis designari putent tempus illud, quo Constantius in Urbe substitit, anno nempe 357; eoque libellos tunc ab eo recitatos ac distributos conjiciunt Catholicis, qui aderant Episcopis eo consilio, ut persentisceret, quo quisque animo futurus esset erga præmeditatam jam, ac producendam ex Sirmiensi Urbe blasphemiam (*d*). At cum Lucifer, *recitatos* à Constantio *libellos*, ac per manus Episcoporum traditos scribat, ut ejus *in omni loco blasphemia roborari posset*, facile lector intelligit, agere illum non de præmeditata tantum, sed producta jam in lucem & promulgata blasphemia: deinde nemo facile concessurus erit, *blasphemiam*, quam sciunt omnes Sirmiensi illo clanculari, ac fortuito congressu deinde conscriptam, eo jam tempore efformatam, lectam Catholicis Episcopis, ac per manus traditam esse potuisse, quo Constantius in Urbe substitit; si quis igitur ab Lucifero designatam, significatamque censeat impiam illam, quam dixi, Ariminensem, seu potius Acacianam formulam, a vera illum ejusdem mente vix ego abiturum credo. Hæc enim illa est, quæ post diuturnam coram Imperatore ipso disputationem cum a prævaricatoribus Episcopis recepta fuisset, proposita deinde, ac Constantinopoli publice *recitata* est (*e*). Quia vero Romæ, quo interea Imperatoris jussu delata fuerat, *recitari* non poterat, Liberio Episcopo, totaque Ecclesia repugnante, traditam dumtaxat per manus Episcoporum fuisse legimus, nullo tamen prorsus successu. Quamquam igitur Lucifer eo loco non exprimat, an Liberius, cum hæc Romæ agerentur, absens esset, an præsens, illum tamen abfuisse credibile est, eo consilio, ab eorum, quibus in Episcopos huic formulæ adversantes omnia licere Constantius edixerat, potestate liber, Catholicæ fidei integritati sua etiam fuga, & secessu cavere pergeret.

Cæterum quominus de altera Liberii ab Urbe migratione ego dubitem, faciunt potissimum hæc Anastasii de Julio verba: *Fuit temporibus Constantii hæretici filii Constantini. Hic in multa tribulatione, & exilio fuit mensibus decem; & post hujus Constantii mortem cum gloria est reversus ad Sedem Divi* Pe-

(a) Socr. lib. 2. cap. 37. Sozom. lib. 4. cap. 19. Niceph. lib. 9. cap. 41.

(b) Tom. 1. edit. Basnag.

(c) Lib. 1. p. 228. BB. PP. edit Lugdun.

(d) Tillem. de Arian. art. 67. not. 6.

(e) Vid. Socr. lib. 2. cap. 41. Sozom. lib. 4. cap. 23.

Petri: hæc ipsa habet vetus Reginæ Svecorum Martyrologium, a Georgio memoratum (*a*). Vides itaque Julium sub Constantio a sede pulsum; illum præterea Constantio mortuo post decimestre exilium ad sedem suam cum gloria reversum vides. Hæc porro si huic Pontifici adtribuas, falsissima sunt: at si illa expungas ab actis Julii, ac restituas cum Baronio, aliisque eximii judicii viris, sinceris Liberii actis, a quibus sumpta per errorem sunt, tum secundum habes ejus exilium, tum vero omnia nitida sunt, ac sibi cohærent. Latrocinalis enim Constantinopolitana Synodus in Februario mense confecta est. Valentem autem, & Ursacium, quibus tunc facta Occidentales Ecclesias arbitrio suo vexandi copia, non statim ab ea Urbe discessisse constat: siquidem ipsi, si Fortunato credimus, auctores Constantio fuerunt, ut Hilarius redire in Gallias juberetur (*b*). At ille primis ejus anni mensibus Constantinopoli nondum discesserat, ut ex literis Gallicanorum Episcoporum ad Orientales apud eundem discimus (*c*), Vero autem simile est, sceleratos hosce turbones non ante iter in Italiam instituisse quam Imperator viæ se daret, contra Persas iturus, *adulto* scilicet, ut Ammianus ait, *jam vere*. Hoc vero si dederis, facile etiam concedes, eosdem factam sibi ab Imperatore per Occidentales Ecclesias tyrannicam potestatem explicare vix potuisse, anno illo jam medium prætervecto cursum. Hisce deinde per Ecclesias ab Urbe remotiores agendis, si aliquod aliud temporis spatium adsignes, atque huic præterea decem illos menses addideris, quos Julius falso delituisse dicitur, facile pertinges ad Constantii obitum, atque ad tempus illud, quo, ut Hieronymus ait (*d*). *Episcopi qui de propriis sedibus fuerant exterminati, per novi Principis indulgentiam ad proprias Ecclesias redierunt*: prætereaque tum ea, quæ a Julio extranea sunt, ad Liberium pertinere, tum vero alterum ejus exilium nulla solida ratione in dubium vocari.

Atque hæc sunt, quæ ex diligenti Synchronorum testium lectione, de rebus a Liberio exule gestis colligi, ac certo asseri posse existimavi. Scio non deesse viros eruditione præstantes, qui, cum Pontificem nullo unquam modo lapsum fuisse censeant, ac quæ adversus illum vulgata sunt, incerto tantum rumore niti, quæ vero ab eo scripta dicuntur, falsa omnia, ac Arianorum; quorum artes, & fallaciæ aliunde probe constant figmenta esse, non sine probabili aliqua ratione opinentur, sed & si ea pro veris & genuinis habeantur a nobis, puto jam liquere nihil ex iis effici, & extundi posse, quod desperatæ eorum, qui ab Ecclesia projecti sunt, causæ prodesse possit, nullamque ideo esse solidam rationem, cur Anonymus ille Vitarum Romanorum Pontificum consarcinator, Catholicarum partim Scriptoribus thrasonice insultare, ac captiosa perplexaque oratione ejus nobis Pontificis lapsum exprobrare deinceps pergat, ut fecit (*e*); siquidem, si quod in eo vitium fuit, non illud amissæ fidei, sed pristinæ depositæ severioris constantiæ fuit, atque illud haud ita grave, quin ratione aliqua, si non prorsus tolli, extenuari saltem posse videatur. Nam cum is esset rerum status tunc temporis, ut una eademque reputaretur, & esset, *homousii*, & *homoeusii* vis, tum apud Catholicos, tum apud Anomocos, ut oppido demonstrarunt Toutteus, & Clar. Gor-

(a) Martyr. Adon. xı. April. p. 662.
(b) Fortun. vit. Hilar. n. 8.
(c) Fragm. XI.
(d) Contr. Lucif. cap. 19.
(e) *Il faut être horriblement prevenu en faveur de l' infallibilitè pour soutenir, que Liberè ne blessa point la foy en adherant à la perfidie de Sirmium. Aussi voiton, que ceux qui parlent de la sorte, sont des gens obscurs, qui n' osent se faire connoître quoi qu' il soient protegès des Puissances, mais la chute de Libere est un objet trop odieux dans toutes ses circostances. Ie me contente de renvoier sur ce sujet à l' excellente dissertation de M. Larroque, et de remarquer, que nos meilleurs auteurs avouent la dette.*

Gorgneus Svessionensis Canonicus (a). Liberius fidei Sirmiensi ideo fortasse subscripsit, quod duo hæ assequi se posse consideret, & ut fidem retineret integram, & ut inter Catholicos, & Semiarianos homoeusii assertores Episcopos, arctius iniretur fœdus, quo vires amplificarentur adversus Aetii, Eudoxiique, & Anomæorum tunc palam erumpentes conatus, apprime utiles & necessariæ.

(a) Toutt. ad S. Cyrill. differt. 1. cap. 7. & 16.; Gorgn. Differt. de Syn. Arimin. quæst. 3.

An Damasus faverit aliquando Maximo Cynico adversus Gregorium Nazianzenum; ac de duabus Epistolis Italici Concilii nomine a Sirmondo editis.

D I A T R I B A

C A P. I.

SI litteræ illæ extarent, quas Nicolaus I. scripsisse Damasum narrat, ut Maximus episcopatu pelleretur, non esset huic controversiæ locus, neque ausus esset ullus famam vel ex hoc capite impetere Sanctissimi, Sacrorumque Canonum observantissimi Pontificis. Verum injuria temporum factum est, ut intercederent omnes, si duas excipias, quas Holstenius edidit, atque ego quarto, & quinto loco recensui. Itaque aliunde argumenta repetenda sunt, quibus Damasi nomen a calumnia vindicetur. Cæterum cum binas illas, quæ supersunt, Basnagio videndi copia fuerit, deridiculum se præbuit, cum Nicolaum ipsum mendacii expostulare ausus est, quia *nulla extat Damasi Epistola, quæ Nicolai dictis præsidio sit* (a). Utinam vero Romanorum Pontificum regesta extarent adhuc: ex iis enim ego minime dubito, quin maximum nobis præsidium, & decus, hæreticis vero, aliisque Sedis Apostolicæ oppugnatoribus ad cognoscendam veritatem lumen affulgeret; sed jam ad institutum.

Eorum igitur, qui Damasum Maximo Cynico adversus Gregorium Nazianzenum studuisse arbitrantur, duo sunt Scriptorum genera; Alii deprimendis Sedis Apostolicæ, & Romanorum Pontificum juribus, alii vero vindicandis intenti, uno tamen omnes, eodemque præsidio utuntur, uno scilicet *Italico Concilio*, unaque ejus epistola, atque una omnes, eademque via incedentes, contrarium sibi proponunt itineris finem. Hanc primus Epistolam in lucem protulit vir summi judicii, & infinitæ lectionis Jacobus Sirmondus, in appendice Codicis Theodosiani postremo loco(b), eamque deinceps omnes complexi sunt veluti ad id, quod sibi proposuerant, probandum imprimis idoneam; ac postremi Operum Ambrosii editores, veluti fætum tanto Præsule dignum, cum reliquis ejus epistolis imprimendam admiserunt: ex ea enim Baluzius (c), atque alii nonnulli colligunt, nullius tunc usus, atque auctoritatis fuisse Sardicenses de appellatione Canones; nam si recepti jam fuerant, cur non propositi per Italicos Præsules hac ipsa epistola, ut ea Maximi appellationem tuerentur? Dupinius autem (d), & Quesnellus pro more nihil non audent, asseruntque temere cum Eusebianis Philippoli congregatis, nihil Synodo Occidentalium contra Orientales licere statuere; tum quod eorum conatus effectu caruerint, cum Maximus Cynicus perpetuo exauctoratus manserit; tum quod Occidentales ipsi hoc aperte fateantur, cum sibi *non prærogativam vindicant examinis, sed*

(a) Ad ann. 381. n. 5.
(b) Oper. tom. 1. p. 419. Ver. Edit.
(c) De Conc. lib. 7. cap. 4.
(d) Eccl. Discipl. Diss. 2. §. 2.

sed consortium petunt communis arbitrii. Quibus profecto verbis hoc duntaxat volunt, ut cum Orientalibus, non de Orientalibus judicent. Ex adverso Lupus (a), ac Schelestratius (b) hanc ipsam epistolam Romanæ Synodo ac Damaso adtribuunt, ex eaque conficiunt, tum Maximum beneficio appellationis, tum Damasum jure suo usum fuisse, cum eum in communionem recepit, atque in Episcopi gradum restituit, a quo ille per Constantinopolitanam Synodum dejectus fuerat: quod nuper etiam sentire visus est vir Clar. P. Joannes Antonius Blancus ex Observantium familia (c), ac P. Jo: Chrysostomus a S. Joseph ex Piarum Scolarum Clericis (d) quos honoris causa nominatos velim. At vero, an hoc quod viri illi doctissimi ex hac epistola argumentum trahunt, satis firmum sit, & asserendis Sedis Apostolicæ juribus recte comparatum, eorum esto judicium, qui secum reputarint, quem causa illa exitum aliquando habuerit. Itaque cum ea epistola Joanni David (e), ac Natali Alexandro (f) dubiæ fidei visa fuerit, ac viri illi eximii summis tantum labiis rem attigisse potius, quam confecisse videantur, opere me pretium facturum putavi, si in eam diligentius inquirerem, & graviora aliquot argumenta eorum, qui legerint, judicio subjicerem, quibus tum Damasi fama in tuto ponatur, tum falsitas ejus epistolæ, ob quam hic cujusdam veluti prævaricationis reus agitur, constare magis posset. Sed ut Lectores minori incommodo rem ipsi dijudicare possint, ipsam ante omnia Italici Concilii Epistolam iterum hic describendam censui. *Concilii Italiæ ad Theodosium Imperatorem: de Episcopo Antiochiæ subrogato post mortem Melitii. Et ut Nectarius Constantinopoli post Maximum ordinatus loco cedat, aut Romæ super utriusque ordinatione Concilium habeatur. Beatissimo Imperatori & clementissimo Principi Theodosio, Ambrosius, & cæteri Episcopi Italiæ.*

Sanctum animum tuum Deo omnipotenti pura, & sincera fide deditum sciebamus: sed recentibus cumulasti beneficiis, quod Catholicos Ecclesiis reddidisti, Imperator Auguste. Atque utinam Catholicos ipsos reverentiæ veteri reddidisses, ut nihil novarent contra præscripta majorum, nec temere vel servanda rescinderent, vel rescindenda servarent. Itaque dolentius forte quam inconsultius ingemiscimus, Imperator, facilius expelli potuisse hæreticos, quam inter Catholicos convenire. Quanta enim nuper confusio facta sit, explicari non potest. Scripseramus dudum, ut quoniam Antiochena civitas duos haberet Episcopos, Paulinum atque Melitium, quos fidei concinere putabamus, aut inter ipsos pax, & concordia salvo ordine Ecclesiastico conveniret, aut certe si quis eorum altero superstite decessisset, nulla subrogatio in defuncti locum, superstite altero gigneretur. At nunc Melitio defuncto, Paulino superstite, quem in communione nostra, mansisse consortia, quæ a majoribus inoffense ducta testantur, contra fas atque Ecclesiasticum Ordinem, in locum Meletii, non tam subrogatus, quam superpositus asseritur. Atque hoc factum allegatur consensione & Consilio Nectarii, cujus ordinatio quem ordinem habuerit non videmus. Namque in Concilio nuper, cum Maximus Episcopus Alexandrinæ Ecclesiæ Communionem manere secum lectis Petri sanctæ memoriæ viri literis prodidisset, eumque intra privatas ædes, quia Ariani Basilicas adhuc tenebant, secretum esse, mandatoribus Episcopis ordinantibus, dilucida testificatione docuisset, nihil habuimus, beatissime Princeps, in quo de Episcopatu ejus dubitare possemus, cum vim sibi repugnanti a plerisque etiam de populo, & clero testatus esset illatum. Tamen ne ab-

(a) De Rom. app. cap. 31.
(b) Antiq. Eccl. Differt. 6. cap. 4. art. 2.
(c) Tom. 3. lib. 2. cap. 3. §. XL.
(d) Differt. de appell. S. Athan. cap. 4.
(e) De Judic. epi ft. Can. p. 196.
(f) Sec. 4. Differt. 28. Prop. 3.

absentibus partibus præsumpte aliquid definisse videremur, clementiam tuam datis litteris putavimus instruendam, ut ei consuleretur ex usu publicæ pacis atque concordiæ. Quia revera advertebamus Gregorium nequaquam secundum traditionem Patrum Constantinopolitanæ Ecclesiæ sibi sacerdotium vindicare. Nos igitur in Synodo ea, quæ totius Orbis Episcopis videbatur esse præscripta, nihil temere statuendum esse censuimus. At eo ipso tempore qui generale Concilium declinaverunt, Constantinopoli quæ gessisse dicuntur? Nam cum cognovissent ad hoc partium venisse Maximum, ut causam in Synodo ageret suam, quod etiamsi indictum Concilium non fuisset, jure, & more majorum, sicut, & sanctæ memoriæ Athanasius, & dudum Petrus Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopi, & Orientalium plerique fecerunt, ut ad Ecclesiæ, Italiæ, & totius Occidentis confugisse judicium viderentur; cum eum sicut diximus, experiri velle adversum eos, qui Episcopatum ejus abnuerant, comperissent, præstolari utique etiam nostram super eo sententiam debuerunt. Non prærogativam vindicamus examinis, sed consortium tamen debuit esse communis arbitrii. Postremo prius constare oportuit, utrum huic abrogandum, quam alii conferendum sacerdotium videretur, ab his præsertim, a quibus se Maximus vel destitutum vel appetitum injuria querebatur. Itaque cum Maximum Episcopum receperint in communionem nostra consortia, quoniam eum a Catholicis constitit Episcopis ordinatum, nec ab Episcopatus Constantinopolitani putavimus petitione removendum. Cujus allegationem præsentibus partibus æstimavimus esse pendendam. Nectarium autem cum nuper nostra mediocritas Constantinopoli cognoverit ordinatum, cohærere communionem nostram cum Orientalibus partibus non videmus. Præsertim cum ab iisdem Nectarius dicitur illico sine communionis consortio destitutus, a quibus fuerat ordinatus. Non mediocris igitur hic scrupulus. Nec quædam nos angit de domestico studio, & ambitione contentio, sed communio soluta & dissociata perturbat. Nec videmus eum posse aliter convenire, nisi aut is reddatur Constantinopoli, qui prior est ordinatus, aut certe super duorum ordinatione sit in Urbe Roma nostrum Orientaliumque Concilium. Neque enim indignum videtur, Auguste, ut Romanæ Ecclesiæ Antistitis, finitimorumque, & Italorum Episcoporum debeant subire tractatum, qui unius Acholii Episcopi ita expectandum esse putaverunt judicium, ut de Occidentalibus partibus Constantinopolim evocandum putarent. Si quid uni huic reservatum est, quanto magis pluribus reservandum est? Nos autem a beatissimo Principe fratre tuæ pietatis admoniti; ut tuæ Clementiæ scriberemus imperio, postulamus, ut ubi una communio est, commune velit esse judicium, concordantemque consensum.

CAP. II.

QUi itaque hoc Italicum Concilium, atque hanc ejus epistolam pro veris certisque habent, hanc fuisse ajunt rerum gestarum seriem. (a) Maximus Cynicus, qui interea temporis in Italiam venerat, eidem Concilio adest anno secundum aliquos 381. post celebratum Aquilejense Concilium, secundum vero alios circa medium annum 382., seque allatis Petri Alexandrini, qui mortem jam obierat, litteris Catholicum, prætereaque falsis productis testimoniis rite, recteque ordinatum probat. Cur vero Tillemontius Maximum circa hoc tempus in Italiam venisse opinetur, hanc affert ra-

(a) Vid. Pag. ad ann. 379. n. 12. 381. n. 6. Tillem. de Ambr. art. 33. Fleury lib. 16. n. 17. 5.

rationem, quia sperabat fore, ut res suas Constantinopolitanæ Synodi sententia perditas, in Oecumenico Concilio Romæ a Damaso convocato restitueret. Italici tamen Episcopi nihil a se temere definiendum rati sunt, ut causa hæc a generali illo Concilio propediem futuro cognosceretur. Verum ne interea officio suo deesse ipsi viderentur, tum Maximum ad communionem receperunt, tum Theodosio scripserunt, ut ejusdem jurium rationem haberi vellet, eique consuleret ex usu publicæ pacis, & tranquillitatis. Periit autem hæc prior, ut his videtur, epistola: tres enim ab eodem Concilio epistolas Theodosio scriptas inquiunt, ex quibus ea, quam supra descripsi, secundum locum occupat, postremum vero altera, de qua Cap. 4. agam deinceps, Hanc vero fuisse ejus primæ, quæ periit, epistolæ rerum summam, ex hac secunda colligunt, quam propterea transmissam ajunt non diu post primam, tunc scilicet, cum Italici illi Episcopi certiores facti sunt, generale Concilium a Damaso anno hoc convocatum ab Orientalibus declinari, atque aliud ab iis in Regia Urbe cogi.

His itaque acceptis ab Italico Concilio litteris, nunc audi si placet, quid Theodosius ex auctorum illorum ingenio rescripserit. Ajunt rescripsisse Imperatorem, rationes illas, ob quas Italiæ Præsules Concilium in Occidente postulaverant, minime videri idoneas, & graves: allatas enim de Flaviani, & Nectarii ordinatione causas in Oriente excitatas, atque ad Orientalem Ecclesiam pertinentes, in Oriente cognoscendas, & definiendas esse, nec ad Occidentis judicium transferri posse, ne fines moverentur a Patribus constituti: rem ideo iniquam ab iis postulari, & quæ Orientalibus ipsis stomachum movere posset, cum eos ad Concilium Romæ congregandum ob eas res vocabant: atque ideo, si quid illis absentibus in Occidente statueretur, futurum illud irritum, ac majorem inter utramque Ecclesiam jurgiorum causam: Italicos præterea Episcopos, aut Cynico mendaci præter æqui bonique consilia se nimium faciles præbuisse, aut nimio adversus Orientales zelo abripi se passos. Cur vero hæc ipsa Italicis illis Præsulibus Theodosium rescripsisse putent, aliam non afferunt rationem præter hanc, quia nempe illi postrema epistola excusant sese apud Imperatorem, afferuntque, ut se defendant, causas cur generale Concilium necessarium judicaverint, sive ob quas, ut putant hi, peccasse se fateantur.

At hæç, ut mihi videtur, facilius est ex ingenio fingere, quam vera esse demonstrare. Enim vero, quin Maximus in Italiam venerit, nullus dubitat. Fieri etiam potest, illum in Italiam venisse ann. 382., ut Tillemontius censet, quamquam conjectura qua vir doctus movetur, ut sic censeat, levissima profecto sit: Maximus enim a Damaso pridem rejectus, nihil boni expectare poterat ab ea Synodo, in qua ratum haberi oportebat, quod sapientissimo Pontifici placuisset. Athanasii deinde, ac Petri Alexandrini exempla, ut cætera præteream, certiorem fecisse eum poterant, apertam, expeditamque omni profecto tempore ad Romanos Pontifices recursus, & appellationis viam, nulliusque in eum finem Concilii convocatione opus esse. Facit itaque, ut anno illo Cynicum ad nos accessisse facilius credam, Hieronymi testimonium hæc scribentis. *Maximus philosophus, natus Alexandriæ, Constantinopoli Episcopus ordinatus est, & pulsus insignem de fide adversus Arianos scripsit librum, quem Mediolani Gratiano Principi dedit* (a). Advertendum quippe est, eum non venisse in Italiam, statim ac Constantinopoli pulsus est, sed ad Imperatorem Theodosium anno 380. jam medio Thessalonicæ agentem sese contulisse, tum deinde ut canem iterum ab eo loco pulsum, Alexandriam profectum: ubi cum Petro ejus Urbis Episcopo molestias creasset, indequo que

(a) De S. E. cap. 117.

que opera Præfecti exulare coactus est. Postremo ut Nazianzenus eleganter ait, *quiescere* visus est, veluti *nubes*, *quæ gravi grandine facta est*, *expectatque ventum*, *quo incita in non putantes grandinem effundat suam* (a). Hisce autem agendis fieri non potest, quin residuum ejus anni spatium, ac majorem alterius partem adtribuamus. Hinc vero conjicimus, philosophum illum sistere se Mediolani non potuisse, ac librum illum Gratiano afferre mense Martio anni 381., cujus aliquot tantum dies Imperator Mediolani egit, si tamen egit, cum contra annum sequentem fere integrum in ea civitate substitisse ex Codice Theodosiano constet. Verum non hoc quæritur, an scilicet Cynicus Mediolanum venerit, sed cui nam Concilio causam oraturus suam adfuerit (neque enim hac de re dubitari potest) ac præterea e quibus illud Episcopis collectum fuerit?

Petrus de Marca in Concilio Aquilejensi gesta hæc fuisse censet: *Nectario quippe inquit in Gregorii locum ordinato spe sua dejectus Maximus in Italiam se contulit*, *ut Pontificum Italorum*, *sed præcipue Damasi Romani*, *&* *Ambrosii Mediolanensis*, *quorum ea tempestate summa erat auctoritas*, *favore fultus*, *Nectario reprobato Constantinopolitanam Ecclesiam retinere posset*. *Constat autem Nectarii ordinationem non placuisse Damaso*. *Itaque affirmare possumus Damasum*, *&* *Occidentale Concilium*, *hoc Maximi confugium approbasse*, *eamque occasionem explicandæ auctoritatis Romanæ*, *&* *Occidentalis Ecclesiæ in sedem Constantinopolitanam avide arripuisse*. *Hinc factum*, *ut in Concilio Aquilejensi sub Ambrosio*, *quod generale erat ex Occidente*, *cuique Damasi auctoritatem ex eo inter cætera intervenisse colligitur*, *quod de illo congregando Gratianus ad eum scripsit*, *ut fidem facit auctoritas Synodici Cap. 74. in Concilio inquam Aquilejensi*, *damnata Nectarii ordinatione*, *ita approbatus sit Maximus*, *ut Episcopi ex eo Concilio ad Theodosium rescripserint*, *nihil habuisse se*, *in quo de ejus Episcopatu dubitare possent* (b). Hanc opinionem avide etiam arripuit Basnagius (c), atque eidem accedit Valesius, quamquam eam parum firmam cognoverit, cum hæc scribit. *Episcopi igitur Italiæ, qui Aquilejæ in Concilium congregati erant*, *lectis Maximi litteris*, *eum in communionem receperunt* .... *quin & postea cum Nectarius in Concilio Constantinopolitano ordinatus fuisset Episcopus ejusdem Urbis*, *communionem ejus recusarunt*, *scripseruntque ad Imperatorem Theodosium*, *ut Concilium Romæ fieret*, *in quo Nectarii*, *&* *Maximi causa disceptaretur* ... *Initio quidem Damasus ordinationem Maximi improbavit*; *postea tamen favisse videtur Maximo*; *neque enim Concilium Episcoporum Italiæ Maximum in Communionem recepisset*, *aut petiisset unquam ab Imperatore*, *ut Synodus Romæ fieret super ejus ordinatione*, *nisi ex consensu Damasi*. *Utrum vero Maximus in communionem receptus sit a Damaso*, *obscurum est* (d).

At hanc, quam Baluzius quoque, Valesius, Dupinius, Coustantius, aliique amplexi sunt sententiam, ipsa evertunt acta Aquilejensis Concilii, & quæ illud consequuta sunt. Nam si ejus Concilii Patres Maximi causam cognoverant, si eam juri consonam judicaverant, cur in actis ipsis, quæ adhuc extant, horum nihil apparet? Præterea si Theodosium rogaverant, ut philosopho illi *ex usu publicæ pacis*, *& concordiæ* consuleret, cur de Antiocheno dissidio ob Flaviani ordinationem, cur de molestiis, quæ Timotheo Alexandrino inferuntur, agunt dumtaxat, Maximi vero negotium silentio prætereunt in litteris ad eumdem Theodosium missis? Supersunt illæ ejusdem rei testes

(a) Carm. de vita sua.
(b) Lib. 5. cap. 21. lib. 7. cap. 4.
(c) Ad ann. 380. n. 4. & 381. n. 5.
(d) Not. ad Sozom. lib. 7. cap. 9.

ftes (*a*) extant pariter apud Theodoretum (*b*) aliæ, quas Orientales Episcopi Occidentalibus rescripserunt anno 382. jam provecto, atque ego alibi jam expendi, cur, cum in iis fiat mentio de acceptis illis Aquilejensis Concilii litteris, nullum prorsus de Maximo, cur de ejus ad hoc Concilium confugio, nullum omnino verbum est? Valesius itaque, qui difficultatem probe advertit, ut illam effugiat, duo ex ingenio ponit: primum nempe, Concilio Maximum non adfuisse, sed per litteras Aquilejam scriptas causam dumtaxat egisse suam: alterum vero; non ipsum integrum Aquilejense Concilium, quod jam confectum, dissolutumque fuerat, sed Italicos illos Episcopos, qui Aquilejæ, si ipsi Valesio credis, peropportune substiterant, Maximi causam scripto relatam audivisse, ac epistolam, de qua agimus, Theodosio scripsisse. At hæc quam ludicra, quam falso excogitata sint, ipsa ejusdem epistolæ verba, si tantum legantur, aperte demonstrant. Huc adde literas genuinas Aquilejensis, ac fictitias Italici Concilii inter se pugnare, atque dissentire: Aquilejenses namque Patres Concilium, ut Alexandriæ cogatur, postulant, quò Orientales omnes conveniant; Italici vero Præsules eos ipsos Romam evocant: quis autem credat utramque epistolam ab unius ejusdemque Concilii Episcopis, profectam? Merito igitur Tillemontius eam sententiam rejicit, quocum Pagius, Fleurius, aliique eruditi Scriptores consentiunt.

C A P. III.

Reliquum nunc est, ut inquiramus, an potior eorum sententia sit, qui postnabito Aquilejensi Concilio, ad *Italicum* hoc, ex iis scilicet Episcopis collectum, qui Ambrosio suberant, Maximum confugisse putant, atque illi adfuisse. Hoc vero post aliquot a me propositas difficultates, lector dijudicare ipse poterit.

Primo itaque loco me haud bene habet Concilii hujus, quod *Italicum* dicitur, inscriptio, qua nullus designatur, certus, cognitusque in Italia locus, in quo illud habitum, ac celebratum dici queat. Hoc enim insuetum est, ac alienum a recepto Ecclesiastico more, quo Concilia omnia ad illud usque tempus, ac quæ etiam deinceps celebrata sunt, a certo aliquo, determinatoque loco denominationem acceperant. Hinc Hieronymus Rufinum Synodi se judicio probatum asserentem, interrogat. *Synodus . . . in qua Urbe fuit, dic Episcoporum Vocabula, profer sententias subscriptorum, doce qui eo consules fuerint; quis Imperator hanc Synodum jussit congregari: certe ob quam causam Synodus congregata sit* (*c*).

Secundo vix proferri poterit Concilium aliquod circa hæc tempora, quod *Italicum* dictum sit, & non potius Romanum. Romano siquidem Episcopo veluti Metropolitæ universa Italia parebat adhuc; & vix aut Mediolanensis, aut Aquilejensis ob prærogativam Sedis a cæteris Episcopis distingui, & jus illud exercere cæperant, quo deinde usi sunt; quod erudite probat Bacchinius in Dissertatione de Ecclesiasticæ Hierarchiæ originibus (*d*), aperto Eusebii testimonio Concilium a Cornelio in causa Novatiani ex tota qua patet *Italia* collectum, *Romanum* compellantis: at ne longe a Damasi ætate abeamus, Julius a sua Synodo ad Eusebianos scribens, *necesse est*, inquit, *vobis notum facere etiamsi solus scripserim, non ideo mei solius, sed omnium eorum, qui in ITALIA sunt, & qui in his partibus degunt, esse illam sententiam* (*e*). Liberius præterea in literis

A a ad

(a) Conc. Ven. edit. tom. 2. p.
(b) Lib. 5. cap. 9.
(c) Lib. 2. contr. Rufin. n. 19. Ver. edit.
(d) Par. 2. ex 5. 7.
(e) Apud Coust. ep. 1. n. 81.

ad Orientales scriptis, quas Socrates recitat (a), Episcopum se *Italiæ* vocat, unusque ille Italorum, atque Occidentalium ore loquitur: ac Theodoretus Romanam primam sub Damaso Synodum ex *Italia* & Gallia collectam dicit (b). Consulatur etiam P. Antonius Blancus ex Observantium Familia vir doctus, qui hanc adversus Jannonii deliria sententiam egregie confirmat (c). Ex his igitur colligitur, unum tantum in Italia Concilium, illudque Romanum ex universa Italia congregatum tunc fuisse, atque ideirco Italicum alterum a Romano separatum, ac diversum; aut nullum, aut recentioris ætatis. Hinc cum Hieronymus [d] ex male intellecto Eusebii loco *Romanam* ab *Italica* diversam Synodum, ubi de Cornelio agit, agnovisse visus sit, Pearsonus merito observat de hac Italica *Synodo* non liquere, ac dubitare se ait, an *Italicum* Concilium illud ab Hieronymo recte conflatum sit (e).

Tertio Concilium, cui Maximus adfuit, si huic epistolæ fides est, coactum fuit sub Episcopatu Gregorii Nazianzeni. Do verba, ex quibus id constat. *Namque in Concilio nuper, cum Maximus Episcopus Alexandrinæ Ecclesiæ communionem manere secum, lectis Petri S. M. Viri litteris prodidisset, quia Ariani Basilicas adhuc tenebant, secretum esse mandatoribus Episcopis Ordinantibus dilucida testificatione docuisset, nihil habuimus, in quo de Episcopatu ejus dubitare possemus: tamen ne absentibus partibus præsumpte aliquod definivisse videremur clementiam tuam datis literis putavimus instruendam, ut ei consuleretur ex usu publicæ pacis, atque concordiæ, quia revera advertebamus, GREGORIUM nequaquam secundum traditionem Patrum Constantinopolitanæ Ecclesiæ sibi Sacerdotium vindicare*. Hinc vero, quæ sponte sua fluunt, hæc sunt, primo si Maximus huic Concilio adfuit, Nazianzeno Constantinopolis Episcopo confirmato, ejus in Italiam adventus, & confugium referendum necessario foret, ad primos menses anni 381, cum Gregorius in Majo, aut Junio Episcopus esse desierit: hoc vero falsum esse probat tum ratio temporis, ac rerum gestarum series, quam supra expendimus; tum Nazianzenus ipse in carmine de vita sua; tum Aquilejense Concilium, cum nihil prorsus sive in Synodo Aquilejensi, sive apud Nazianzenum ipsum legatur de illius ad Episcopos Italicos confugio, aut de litteris in ejus causa ad Theodosium scriptis: secundo manifestum est errare eos, qui rem hanc, atque Italicum Concilium transferunt ad annum 382 quo adversus Gregorium, qui jam Episcopatui sponte cesserat, nulla esse controversia poterat, ob quam Italici illi Episcopi hæc Theodosio tunc scriberent. Valesius, ac Tillemontius hac difficultate obruti, nodum gladio secant, ac in illis, quæ recitavimus, epistolæ verbis, mendum inesse ajunt, & loco *Gregorii* legi oportere *Nectarium* (f). At hæc lectio nullius omnino Codicis auctoritate nititur, & confirmatur. Deinde rerum seriem in hac epistola expositam si quis recte advertat, nullum esse errori locum, sed omnia secum recte cohærere deprehendet, ac Gregorii, & Nectarii nomen, utroque, quo jacet, loco recte positum fuisse concedet. Tres enim, ut diximus, in ejusdem Maximi causa epistolæ scriptæ finguntur: hinc cum ille ad eos in Concilio congregatos Italicos Episcopos primum accessit, & prior Epistola scripta est, Gregorius Nazienzenus; cum vero hæc altera, ac posterior, Nectarius Ecclesiæ Constantinopolitanæ jam præerat, cujus proinde etiam Episcopatum improbare videntur. Hæc autem cum ita sint, aut Italicum hoc Concilium extra annum 382. collocandum est, ut ad annum 381. nondum provectum referatur, quo Gre-

(a) H. E. lib. 4. cap. 12.
(b) H. E. lib. 2. cap. 22.
(c) Tom. 4. lib. 2. §. 16.
(d) De S. E. cap. 76.
(e) Ann. Ciprian. ad ann. 251. n. 13.
(f) Tillem. in Greg. Naz. not. 43.

gorius revera Episcopus fuerat; aut si ab eo anno minime tibi removendum videatur, ac Nectrii Episcopatum retinere volueris, fatearis necesse est, illud Concilium ex quo cæptum est, numquam postea dissolutum fuisse, sed ad aliquot ultra integrum anni spatium menses protractum, quod nemo sane dixerit.

Quarto in hoc Concilio, cui philosophus ille præsens fuit, suamque causam dijudicandam obtulit, tria inveniamus oportet: primo nempe, ut generale sua saltem convocatione fuerit. Secundo ut habitum sit circa tempus Constantinopolitanæ Synodi, qua Maximus exauctoratus est, & Nectarius ordinatus. Tertio denique, ut illud ab Orientalibus declinatum fuerit. Hæc tria habes ex his epistolæ verbis. *Nos in Synodo ea, quæ totius Orbis Episcopis videbatur esse præscripta, nihil temere statuendum esse censuimus: at EO IPSO TEMPORE, qui generale Concilium declinaverunt, Constantinopoli quæ gessisse dicantur? Nam cum cognovissent ad hoc partium venisse Maximum, ut causam in Synodo ageret suam, cum eum experiri velle adversus eos, qui Episcopatum ejus abnuerant, comperissent, præstolari utique etiam nostram super eo sententiam debuerunt.* Nunc vero hæc singula perpendenda sunt, & inquirendum, utrum Italico huic Concilio aptari possint; utque a primo capite initium faciam, an vero Ambrosius unquam scripserit, *Italicam* illam suam paucorum Episcoporum Synodum, *totius Orbis Episcopis præscriptam* fuisse? Nemo ne hoc cogitaverit quidem. Fleurius itaque difficultatem dissimulat. Tillemontius autem, ut eam tollat, *nos nisi in ea Synodo*, legendum putat, quo unico additamento ut hypothesi subserviat facto, ait Italicos Episcopos nihil definiendum censuisse in ea, quam ipsi habebant Synodo; ut Maximi causa in generali illa Synodo cognosceretur, quam jam indictam Damasus propediem habiturus erat (a), eam quoque hoc loco designatam Pagius inquit, at eo, quo Tillemontius utitur, additamento non adhibito, vim verbis apertissimam inferre, ac fucum lectori facere cogitur. Verum quo Ms. aut impresso Codice, aut libris impressis hæc lectio nititur, ut illam nobis a Tillemontio obtrudi liceat? Insuper an non recitata illius epistolæ verba, ac exposita rerum series, hanc illius correctionem, atque additionem respuunt? Nam quæ sit ea Synodus *totius Orbis præscripta Episcopis*, de qua hoc loco sermo est, quæve nihil temere statuendum censuit, aperte explicant ea, quæ mox adjiciuntur verba, *at qui generale Concilium declinaverunt*; quæ habitam jam in Maximi causa, non vero habendam in futurum Synodum exprimunt, ac præseferunt, ac rem non agendam, sed actam iam præteritamque ostendunt. Deinde si *Italicum* hoc Concilium, a quo Maximi causa ad illud a Damaso jam convocatum rejecta est, habitum fuit *eo ipso tempore*, quo Constantinopolitana Synodus congregata fuerat, aut illud retrahas non secus ac Maximi recursum ad primos menses anni 381. quo Constantinopolitana ipsa Synodus iam convenerat, Nectariumque ordinaverat, Romana vero generalis a Damaso nondum convocata fuerat; vel si illud ipsum anno 382. congregatum asseris, Nectarii ipsius ordinationem conferas necesse est ad eumdem annum, atque ad conventum illum, quem eo tempore Orientales Constantinopoli habuerunt. Primum ne dicas, obstat Gregorii Nazianzeni silentium, obstant quoque Aquilejensis acta Concilii, ac Tillemontius ipse: alterum vero quamquam placuerit Joanni David (b), tamen omnino falsum esse liquet ex l. 3. C. Th. de Fid. Cath., quæ publicata legitur die 28. Iulii anni 381., ac Nectarium Constantinopolitanæ Ecclesiæ jam præsedisse probat. Reliquum igitur est, ut hanc epistolam inter figmenta rejicias, vel cum Tillemontio ipso fatearis

Aa 2

(a) De Greg. Naz. cap. 81.

(b) De Jud. Can. Epis. c. p. 203.

ris aliquando, qui eam scripsit tam vecordem fuisse, ac bardum, ut minime sciverit, adverteritque animum ad ea quae scriberet (*a*). An vero in adeo recenti, ac manifesta re, in Ambrosio praeterea, a quo Epistolam ipsam scriptam censent, oscitantia tanta? Hoc credat qui velit; mihi enim profecto persuaderi non patiar.

Denique quod tertio loco proposui, si Concilium, cui Maximus adfuit, ab Orientalibus declinatum fuit, atque hoc iis Italici Episcopi exprobratum ajunt, vel de Aquilejensi, vel de Italico illo, vel de Romano, quod Damasus convocaverat, intelligas necesse est, atque ut ex tribus illis unum eligas. Si primum; hoc forte jure dictum videri poterit, cum Orientales, quibus facta fuerat, accedendi copia, abesse maluerint, ut ex actis constat. At ut saepe diximus, neque Maximus huic adfuit, aut adesse potuit, neque de ejus causa actum in eo fuit. Si vero *Italicum* eligis, atque illud, quod ex Vicariatus Italiae Episcopis Tillemontius congregatum ait, hoc temere ac falso dictum videri debet: nam quo jure Ambrosius exprobratum ire poterat Orientalibus, declinatum ab iis Concilium illud suum, a quo nulla ratione pendebant? An vero praeterea vocati Orientales ipsi Episcopi ad illud fuerant? Reliquum igitur est, ut tertium eligas, atque haec referas ad illud Concilium, quod ex Occidentis, & Orientis Episcopis colligendum Damasus Romae convocaverat, ac deinde anno 382. jam exeunte coactum fuit. At si hoc asseris, necessario fateri debes Ambrosio, ac caeteris illis Italicis Episcopis innotuisse jam, cum scriberent, Concilium hoc ab Orientalibus certo jam *declinatum*, aut declinandum. Nunc vero haec velim observes. *Ante mediam aestatem* hujus anni nihil illi de hoc Romano Concilio intellexerant, cumque a Theodosio acciti, *juxta litteras Aquilejensis Concilii* Constantinopolim venissent, certiores facti tum illud a Damaso convocatum, tum se evocatos, rei novitate perculsos fatentur, ac legatos mittunt cum litteris, quibus causas exponunt, quominus adesse omnes possent (*b*). Has vero litteras scriptas fuisse constat *post mediam aestatem*, atque ita Julio jam inclinato, aut elapso, easque ab Episcopis illis, quos Legatos miserant, allatas. Nunc quaero abs te, quonam anni illius mense putas illos pervenisse Romam, ut Ambrosius caeterique illi Italici Episcopi certo scire possent, Romanum hoc Concilium ab Orientalibus declinatum? Mihi videtur, ante Octobrem mensem eorum ad Urbem adventum vix statui posse. Aut itaque Ambrosius, caeterique Italici Episcopi jam Romam venerant, ut ego puto, aut non: si primum dicimus, an Damasus, an Acholius, an Orientales Legati, Ambrosium ipsum Maximi fraudes, ambitumque ignorare passi sunt? Id ne Tillemontius quidem decoquere potuit. An vero praeterea Mediolanensis Praesul Concilio praesens, Damaso, Acholio, caeterisque aliis jam congregatis Episcopis inconsultis, rem tantam solus cum suis aggressus est? Absit ut ego hanc viro Sanctissimo, ac prudentissimo calumniam inferam? *Decebat enim omnibus, qui in eadem communione erant, satisfieri, ut res gestae magis firmarentur ex multorum consensu, nec pax scinderetur, aliis abscindentibus dum alii admittebantur; sic igitur decebat consilium graviter, & leniter iniri de rebus ad omnes Orbis terrarum Ecclesias pertinentibus* (*c*). Quod si dixeris, Ambrosium cum Italico suo Concilio haec scripsisse, ante quam Romano itineri se daret, vix mihi persuadere poteris, vel illi tempus sufficere potuisse, vel res tantas fuisse aggressum itineri jam jam paratum, atque e conspectu generalis Synodi Romae propediem futurae. Deinde unde ille resciverat, Orientales eam generalem Sy-

(a) Not. 45. in Greg. Naz.
(b) Vid. cap. 20.

(c) Basil. Epist. 265. ex BB. edit.

Synodum *declinavisse*, ut hoc illis vitio verteret? At, inquit Tillemontius, jam antea intellexerat illos, quos oportuerat Romanum iter aggressos esse, Constantinopoli substitisse, ac Synodum suam media jam æstate instituisse. Ita divinans ait hic Auctor, ut hypothesi suæ inserviat. At ego iterum quæro, quis Ambrosium monuerat, Orientales Synodum illam suam instituisse eum in finem, *ut Romanam declinarent?* An vero non poterant, Synodo illa confecta in Occidentem commodo postea sese conferre? Res itaque eo semper redit, ut hac de re ille certus esse non posset, antequam Orientalium eorumdem litteræ, quibus sese excusaverant, Romani allatæ fuissent, atque eadem idcirco difficultas perpetuo manet.

Quinto Ab Italicis Episcopis Maximus ad communionem receptus dicitur, *quoniam eum a Catholicis constitit Episcopis ordinatum.* Duplex autem in hoc peccatum inest, primo contra NicænumCan.5., quo edicitur, ne quis ejectus, ab aliis recipiatur; quo præsidio, quamquam absurdissime, utebantur Afri Episcopi, ne Cælestinus iis, quos ipsi damnaverant, communionem daret(*a*). Deinde quo pacto hoc sibi licuisse putarunt Italici illi Præsules inconsulto Damaso Romano Episcopo, qui Maximum rejecerat? si enim Apostolico Can. 34. definitum, atque constanti Ecclesiæ disciplina receptum fuerat ubique, ut Episcopi uniuscujusque gentis eum nossent, qui in iis primus esset, eum observarent, ut caput & nihil facerent, quod magni momenti esset, præter illius sententiam; hoc profecto potiori jure debebatur Romano Pontifici, cui Italia universa ab ipsa nascentis Ecclesiæ origine aggregata prorsus, & quodammodo, ut Bacchinius ait (*b*) conglutinata fuerat: rem vero notissimam, 6. Nicæni Canonis testimonio comprobatam, exemplis, atque aliis non necessariis argumentis confirmare supervacaneum puto. Illud tamen a me omitti non potest, veluti rei, de qua agitur, demonstrandæ inprimis idoneum, nullum scilicet ex Episcopis OccidentalibusAthanasium ab Pseudosynodo Tyria & Antiochena ejectum, ad communionem existimasse sibi recipere licere, ante pronunciatam a Julio sententiam, Hinc vero factum, ut Julius ipse in Philippolitano Arianorum conventu damnatus sit, quod *primus januam communionis sceleratis, atque damnatis aperuit, cæterisque aditum fecit ad solvendum jura divina.* Liceat igitur mihi hoc loco cum Hieronymo *mirari, quomodo probaverit ITALIA, quod ROMA contempsit, Episcopi susceperint, quod Sedes Apostolica condemnavit* (*c*). At ne in animum meum inducam, ut hoc de Ambrosio existimem, facit ipsius Ambrosii auctoritas, qui ex Aquilejensi Concilio jam nos docuerat, a *Romana Ecclesia veneranda in omnes communionis jura manare* (*d*).

Sexto. Pari modo ob Nectarium Episcopum ordinatum rejecto Maximo, ruptam Italici Episcopi cum Orientalibus communionem denunciant: *Nectarium cum nuper nostra mediocritas Constantinopoli cognoverit esse ordinatum, cohærere communionem nostram cum Orientalibus non videmus... nec videmus, posse eam aliter convenire, nisi aut is reddatur Constantinopoli, qui prior est ordinatus, aut certe super duorum ordinationem fit in Urbe Roma, nostrum, Orientaliumque Concilium.* Primum autem vix unquam dabo ego hæc scribi potuisse ab Italiæ Vicariatus Episcopis inconsulto, ac repugnante Romano Episcopo, cui parebant. Deinde falsum esse assero ruptam umquam fuisse Occidentales inter, & Orientales communionem ob Nectarii contra Maximum ordinationem; atque in aperto ponunt ni fallor, Sozomeni ac

(a) Epist. 2. apud Coustant. n.2.
(b) De Eccles. Hier. origin. par. 2. §. 13. cum seqq.

(c) Apol. adv. Ruf. lib. 3. n.15.
(d) Epist. 12. ex BB. edit.

ae Bonifacii Papæ testimonia : alter enim unam tantum orti inter utramque causam dissidii rationem affert Flaviani scilicet Episcopatum , eaque de causa duntaxat Orientales ad Romanum Concilium evocatos docet (*a*) . Alter vero hæc scribit : *Theodosius Nectarii ordinationem , propterea quod in nostra notione non esset , habere non existimans firmitatem , missis e latere aulicis cum Episcopis , formatam huic a Sede Romana dirigi regulariter depoposcit , quæ ejus Sacerdotium roboraret* : (*b*) nulla itaque propter Maximum rejectum quæstio , aut dissidium cum Orientalibus fuerat , nullaque communionis ex eo capite abrumpendæ causa subesse poterat. Hinc in Romano Concilio eum eodem Nectario communio statim suscepta est , Flavianum vero ab omnibus rejectum scimus : summo itaque jure cum Michael Imperator ejusdem Nectarii exemplo , Photii electionem tueretur , Nicolaus I. rescripsit *Nectarium vere Catholicum Constantinopolitanæ Ecclesiæ gubernacula suscepisse sine scandalo , SINE VI , SINE OMNI SCHISMATE; & id circo bene & optime Sanctæ Secundæ Synodo, Apostolicæ Sedis auctoritate fultæ ita de Nectario placuisse* (*c*), quæ quam longe abeant ab his , quæ in hac Epistola enunciantur , nemo non videt .

Septimo. Ad hæc Italici Episcopi , *Meletio defuncto , Paulino superstite contra fas , & Ecclesiasticum Ordinem*, Flavianum *non tam subrogatum , quam superpositum* asserunt , *consensione , & consilio Nectarii* : quo in loco vides , Flavianum *contra fas , atque Ecclesiasticum Ordinem* , non *contra pactum* Deo teste confirmatum, subrogatum dici : at hujus pacti cum mentio aperta sit in literis Aquilejensis Concilii,cur hoc loco prætermissa est , si Ambrosius utriusque epistolæ auctor est, & magnum causæ, quam tuebatur pondus adjiciebat ? Præterea Flavianus ordinatus jam fuerat Antiochenus Episcopus , cum de Nectario ne cogitaretur quidem . Rem Sozomenus narrat his verbis (*d*) . *Forte Diodorus. . . Nectarium conspicatus eum Episcopatu dignum esse censuit ,statimque in intimo mentis recessu suffragium suum ei contulit,canitiem viri, vultumque sacerdotio dignum , & morum suavitatem considerans.Itaque tamquam alterius negotii causa eum ad Episcopum Antiochenum deduxit,multisque laudibus prosequutus oravit Episcopum , ut illum suffragio suo adjuvaret* : Flavianus itaque jam præerat Ecclesiæ Antiochenæ , cum Diodorus Tarsensis eum pro Nectario rogaturus accessit ? Flavianus enim *Episcopus* Sozomeno teste indiculum eligendorum componit , Theodosio Imperatori offert , ac primas in electione Nectarii partes agit: an vero ille *Episcopus* dici potuit ante manuum impositionem , aut tunc divisa Episcopalis potestas in duplicem , Jurisdictionis scilicet, & ordinis , ut hæc illi nondum ordinato licere potuissent ? Non itaque , quod hujus Epistolæ scriptor ait , Flavianus Nectarii , sed Nectarius Flaviani opera , & consilio Episcopus est constitutus.Me non latet Tillemontium, qui Flavianum Constantinopoli designatum , Antiochiæ vero ordinatum putat , Sozomeni sollicitare fidem [*e*] . At ejus opinio nullo prorsus teste nititur ; dictoque Sozomeni fidem adstruit epistola , quam Orientales Damaso,Ambrosio , aliisque in Romana Synodo collectis Episcopis anno 382. eo consilio scripserunt , ut eorum quæ in Constantinopolitana anteacta Synodo gesta a se fuerant , rationem redderent , cujus hæc sunt verba : *Antiquissimæ vero in Syria Antiochenæ Ecclesiæ Reverendissimum , & Religiosissimum Episcopum Flavianum , tum illius Provinciæ , tum Orientalis Diœcesis Episcopi in unum congregati ordinaverunt , tota Ecclesia consentiente , & quasi uno ore virum laudante , quam quidem legit-*

(a) H. E. lib. 7. cap. 11.
(b) Apud Coust. ep. 15. n. 6.
(c) Epist. 8. Conc. Venet. edit.
(d) Sozom. lib. 7. cap. 8.
(e) De Flavian. art. 3. tom. 1.

gitimam ordinationem etiam SYNODUS UNIVERSA SUSCEPIT. Non negamus igitur, quin Antiochenæ provinciæ, & Orientalis Diœceſis Epiſcopi, Diodorus nempe Tarſenſis, & Acacius Beroenſis Flavianum ordinare potuerint, quod illi ajunt: ſed cum addunt *ejus ordinationem ab univerſa Synodo ſuſceptam eſſe*, aperte præterea probant eam Conſtantinopoli celebratam, ubi Synodus collecta erat; Fruſtraque Baluzius hæc verba detorquet ad Synodum Antiochenæ provinciæ (*a*) nam ſi Antiochenæ provinciæ, & Orientalis Diœceſis Epiſcopi, *in unum collecti* eum canonice ordinaverant, procul dubio expenderant jam, an ille ab Epiſcopatu ratione aliqua arceretur, ut ferebant diſciplina, & Canones: quamobrem cum additur, ordinationem illam ab *univerſa Synodo* ſuſceptam eſſe, aliam omnino, eamque graviorem deſignant Synodum, Conſtantinopolitanam ſcilicet, quæ tunc agebatur ut Socrates aperte explicat. (*b*) Gregorius inſuper Nazianzenus ab amicis ſe rogatum ait, turpique etiam arte tentatum, ut Flaviano cum cæteris ſuffragaretur, ante dimiſſum ſcilicet Epiſcopatum, ac Concilio illo, cui præſidebat, nondum ſoluto; legatur tota ejus rei ſeries elegantiſſime ab eo deſcripta *in carmine de vita ſua*. Quid igitur negotii Conſtantinopolitano Præſuli, cum Syriæ & Orientalis Diœceſis Epiſcopis, ut ejus, & cæterorum ab Antiochena Sede nulla ratione pendentium ſtudia fervore tanto exquirerentur? An deinde credibile, rem quæ tanta animorum contentione agebatur, atque ita urgebatur, ut vellent illam una confectam hora, tamdiu dilatam poſtea fuiſſe, ut poſt plures tantum menſes perficeretur? Poſtremo Epiſcopatum ab eodem Gregorio dimiſſum conſtat poſt adventum Ægyptiorum, ac Macedonum Epiſcoporum. Cur vero? Quia illi, *ut veteres, & recentes ab Orientalibus acceptas contumelias ulciſcerentur, atque aliquem illis dolorem viciſſim inurerent*, Canones in ipſius translatione violatos cauſabantur, ut idem Gregorius ait. At quæ juſta, ut hoc verbo utar, *ob veteres recenteſque contumelias*, vicem rependendi cauſa ſubeſſe poterat, ſi Flavianus nec dum ordinatus fuerat, ac res illa confecta prorſus ac definita? Adde tandem, electionem, ſeu deſignationem ac ordinationem, ita ſecum pro tunc recepta Eccleſiæ diſciplina cohærere conſueviſſe, ut hæc vix unquam ſeparata fuiſſe videantur (*c*), atque ideo vix eſſe poſſe, qui jure ſentiat Flavianum ipſum diu antea Conſtantinopoli electum ac deſignatum, Antiochiæ deinde conſecrari potuiſſe.

Hæc autem cum ita ſint, nunquam ego adducar, ut credam Epiſtolam illam aut a Damaſo ſcriptam, aut Ambroſium auctorem habere, aut aliquem alium illorum temporum Epiſcopum, eorum quæ agebantur inſtructum. In ea vero ſententia magis magiſque confirmor, cum animum adverto ad ſtilum barbarum, ſalebroſum, obſcurum, ac a Damaſi, & Ambroſii nitore ac perſpicuitate alienum. Quid enim ſibi volunt verba illa *dolentius forte, quam in conſultius ingemiſcimus*? An forte dolor fuerat dolendi cauſa major? Quotus enim quiſque eſt, qui ita loquentem ac cogitantem ferat? Deinde quid referam inconcinnam ſæpe eorumdem verborum repetitionem, ut hæc ſunt, *ſalvo Ordine Eccleſiaſtico, contra fas, & Eccleſiaſticum Ordinem; cujus (Nectarii) ordinatio, quem ordinem habuerit, non videmus*. Contra vero quanta rerum copia, quanta verborum elegantia, cum ſententiarum gravitate conjuncta in iis litteris, quas hac ipſa de cauſa Aquilejenſis Concilii nomine Ambroſius vere Theodoſio ſcripſit? Utramque ipſe inter ſe conferat Lector, ac ſuo ipſe judicio cenſeat, an utraque ab eadem ma-

(a) De Conc. lib. 8. cap. 3. n. 9.
(b) Socrat. lib. 5. cap. 8.
(c) De Marc. Conc. lib. 8. cap. 3. n. 2. Thomaſſin. tom. 2. lib. 2. cap. 8. n. 2. vid. etiam ſi placet cap. 18.

manu profecta videri possit. Quid tandem, quod auctor Italicæ hujus epistolæ pactum, quod Meletium inter, & Paulinum juratum fuerat, quodve concordiam reddiderat Antiochenæ Ecclesiæ, ignorare videtur, cum tamen illud Ambrosio perspectum optime esset? Hinc Theodosio scribens, ait *oblatas pietati vestræ opinamur preces nostras quibus juxta partium PACIUM poposcimus, ut altero decedente, penes superstitem Ecclesiæ remanerent, nec aliqua superordinatio attentaretur*: at vero alterius, de qua agimus, scriptor, hoc se postulasse ait, quod jam factum, constitutumque fuerat, idest, ut concordia iniretur aliqua: *scripseramus dudum, ut quoniam Antiochena Civitas duos haberet Episcopos, Paulinum, atque Meletium, quos fidei concinere putabamus, aut inter ipsos pax & concordia salvo ordine Ecclesiastico conveniret, aut certe si quis eorum altero superstite decessisset, nulla subrogatio in defuncti locum superstite altero gigneretur*. Preces autem quas Ambrosius memorat, quo anno, quave occasione Theodosio oblatæ fuerint, alio loco a me dictum: (*a*) nunc quod ad rem attinet, vide imprimis, quam distent æra lupinis; deinde facile tibi erit judicare, an idem Ambrosius, utriusque Epistolæ auctor merito censeri possit.

At quis illam consarcinavit, quave de causa eamdem nobis cum hoc Italico Concilio obtrusit? Hoc fateor me ignorare: si quid tamen hariolari licet, squator latini sermonis, qui Græcam aliquando linguam sapit, ac peritia aliqua Ecclesiasticæ historiæ cum ejus ignoratione conjuncta faciunt, ut hæc a Photiana officina prodiisse suspicer. Photium profecto versipellem, multa confinxisse indubium est: Ea vero figmenta, quæ produxit, sæpe referre Græcam dictionem, & a proprietate latini sermonis recedere observarunt jam viri docti (*b*). Nectarii præterea exemplum, quo ordinationem suam tueretur, sæpe & ad nauseam usque jactasse illum scimus. Cur vero hanc quoque epistolam ille non confinxerit suæ contra Apostolicam sedem, confirmandæ contumaciæ in primis idoneam, & accomodatam? Accedat, quod idem Photius Maximo Cynico comparatus merito fuerat ab Hadriano Papa in litteris ad Basilium Imperatorem scriptis, cuius hæc sunt verba: *Neque enim inter Photium mæchum, & Maximum Cynicum a secunda Synodo damnatum, vel inter ordinationes huius, & illius distinctionis aliquid esse conjicimus atque ideo pari fine constringi debere videtur, qui par habuisse cum eo principium modis omnibus comprobatur* (*c*), atque ob hanc ipsam causam 8. Synodus *Photio mendaciorum fabricatori, Photio novo Maximo Cynico*, anathema dixerat: ex quibus liquet quanti Photium interesat, aliam Maximi eiusdem Cynici causæ speciem indere, quam quæ revera fuerat. Quidquid vero horum sit, quod porro asseri pro certo potest, illud primo est, post Aquilejense Concilium, aliud statui non posse, quod intermedio hoc tempore collectum fuisse constet: secundo Epistolam hanc plura continere, quæ a veritate prorsus aliena sunt, atque ex hoc capite Mediolanensi Præsule indignam esse. Quamobrem si (quod unum superest) Italici Concilii nomine Episcopos aliquot unius forte provinciæ designatos dicas, qui eam communi nomine, quamquam extra Synodum scripserint, eos te afferre oportet, qui rerum, quæ gerebantur, inscientes omnino fuerint, atque eam inconsulto tum Romano Pontifice, tum etiam Ambrosio ipso, scribere ausi sint. Atque hoc ut opineris, per me liceat.

CAP.

(a) Vid. cap. 15.
(b) Alat. de Phot. Syn. cap. 3. & 12.
(c) Apud Baron. ad ann. 869. n. 5.

C A P. IV.

Reliquum modo est, ut aliquid dicam de altera Italici Concilii ad Theodosium epistola, cujus initium est *Fidei Tuæ*, quam in hac eadem Maximi causa scriptam hactenus putarunt Critici, eademque inter Ambrosii epistolas locum occupat 14. in editione PP. BB. Hanc itaque æque ac alias genuinam censeo, ac dignam prorsus, quæ Ambrosio tribuatur, sive fluentem stilum consideres, sive nitorem Orationis, sive sententiarum gravitatem, sive animum vere Apostolicum cum pari obsequio conjunctum, quo ille Imperatori rescribit. Puto insuper Flaviani negotium Ambrosium permovisse, ut illam scriberet, quod non obscure liquet ex his ejusdem verbis, *dolori enim erat, inter Orientales, & Occidentales interrupta sacræ Communionis esse commercia*; siquidem constat hoc contigisse ob unam Flaviani ordinationem. Cum itaque Orientales post Paulini mortem, hujus dissidii culpam Occidentalibus adscriberent, qui Evagrium, ut videbatur, illegitime ordinatum Flaviano prætulerant (a). Ambrosius, qui uno pacificandæ Ecclesiæ studio tenebatur, atque opportuna ad eum finem subsidia quærebat, tum in hac epistola, tum in alia quam Theophilo Alexandrino eadem ni fallor occasione inscripsit, neutri partium favet, neutram damnat aperte, neque se in eam disputationem immittit, ut quærat *quorum errore quorumve delicto id evenerat, ne ferere fabulas, & eloquia cassa videretur*. Constat itaque hanc epistolam in Flaviani causa scriptam esse, atque eo respicere. At qua occasione quove tempore? Non diu profecto post Capuanam Synodum. Utrumque nobis indicat tum Ambrosius, tum Theodoretus, qui tamen falsa veris miscet, pro aperto suo in partes Flaviani studio. Nam cum Paulino defuncto diuturnum Antiochenæ Ecclesiæ dissidium minime extinctum esset, sed in Evagrio ejusdem successore, utriusque Imperii Ecclesias divulsas teneret adhuc, non sine Theodosii tunc Romæ agentis consilio deliberatum est de convocanda in Italia generali Synodo, quæ causam illam cognosceret, ac finem schismati aliquando imponeret. Huic Synodo Theodosius ipse Occidentalibus Episcopis spem fecerat, daturum se operam, ut Flavianus, aliique ex Oriente Episcopi adessent. Postquam igitur rebus in Italia pacatis ille discesserat, indicta est Capuæ ea Synodus, ac Flavianus a Theodosio Constantinopolim accitus est, ut inde *Romam navigaret*. At hic causatus *hiemem jam esse, pollicitusque ineunte vere se imperata facturum, in patriam revertit*. Cum vero ille frustra expectatus, non adesset præstituto tempore, habita est interea indicta Synodus, qua communio iis omnibus concessa est, qui Catholicam in Oriente fidem profiterentur, sive Evagrium, sive Flavianum sequerentur; duorum vero de integro Episcopatu contendentium causæ judicium Theophilo Alexandrino commissum est, supremo tamen Apostolicæ Sedis judicio confirmandum: speraverat Ambrosius *ex his æquissimis Synodi constitutis, jam remedium datum, finemque futurum discordiæ*. At certior cum esset factus, Flavianum *iterum ad precum auxilia, & Imperialium Rescriptorum suffragia remeavisse*; aliam ut videtur, Synodi ejusdem nomine epistolam Theodosio scripsit, qua ille Theodoreto teste *acrius perstringebatur*. Ejus nempe facilitate factum, ut *frustra tantorum Sacerdotum fusus labor* pro adeunda Capuana Synodo susceptus: *Iterum ad hujus sæculi indicia revertendum, iterum ad rescripta, iterum ve-*

(a) Theodor. H. E. lib. 5. cap. 23.

vexandos Sacerdotes senes, transfretanda maria; iterum invalidos corpore patriam peregrino mutaturos solo, iterum altaria deserenda, ut in longinqua proficiscantur, interea verò Flavianus solus exlex sit, qui neque Capuam accesserat, neque præstitutis a Synodo judicibus *præsentiam fecerat sui*: hæc enim cum Ambrosius Theophilo Alexandrino tunc scripserit (*a*), vix putamus non eadem, aliaque simili vehementiori ratione Theodosio scripsisse; cujus potissimum culpa hæc contigerant. Hinc vero factum est, ut cum Imperator *perstrictus* acrius rescripsisset, Ambrosio ansam dederit scribendi postremo epistolam illam, quam Syrmondus Italici Concilii nomine inscriptam, veluti eam, quæ Capuanæ Synodi pars, & accessio esset, in lucem protulit. Eam utique deliniendo Imperatoris animo unice comparatam constat: uno scilicet pacis studio adductos Italiæ Episcopos Theodosio scripsisse, eumque currentem jam hortatos esse, ut hanc restitutæ publicæ pacis gloriam sibi uni acquireret. Dolere se id frustra cessisse, nec quærere velle, cujus culpa factum: cæterum cum per eos non steterit, quo minus ingens hoc, optatumque bonum contingeret, se crimine vacuos esse, atque hoc saltem se tamen assequutos, ne videantur deinceps Orientalium societatem neglexisse, parvoque in pretio habuisse: Occidentales Episcopos sibi indixisse laborem, ut Capuam accederent, non in Italiæ gratiam, aut Galliæ, aut Africæ, quæ concordi religione florebant, sed ut *ea, quæ communionem ex parte Orientis turbaverant, in ea Synodo cognoscerentur*, atque ita aliquando *omnis e medio scrupulus tolleretur*. Quia vero Ambrosius Imperatorem perstrinxerat, quod esset ex ejus facilitate factum, ut Flavianus Capuanam Synodum declinavisset, ejusque prætterca constitutis parere nollet; is autem contra forte rescripserat, eam merito a Flaviano declinatam, tum quod Occidentales Evagrio studerent, tum quod nihil juris in Orientales haberent, respondit alter hac ipsa epistola, Occidentales Concilium postulasse ex ipsis etiam Orientalibus congregandum, nullamque proinde aut nimiæ facilitatis, aut partium studii suspicionem in eos cadere potuisse: deinde se *non definiendi, sed instruendi gratia*, causæ hujus examen delegasse Theophilo Alexandrino, cui Flavianus alterc se debuerat; atque idcirco, qui alterius arbitrio rem commiserant, salva tamen suprema Romani Episcopi auctoritate a quo Judicium confirmandum esset; *justum potius judicium postulasse, quam detulisse præjudicium*: existimari non posse, aliquod ab Occidentalibus *factum* Orientalibus *convicium, cum postulatum Concilium fuit*, ad quod illi quoque vocati fuerunt; tum quia, quo frequentior est Episcoporum numerus, eo melior, & consultior deliberatio est; tum quia Orientales ipsi Occidentalibus exemplo præiverant, *cum Paulus Constantinopolitanus Presbyter intra Achajam Synodum Orientalium juxta, atque Occidentalium postulasset*: Occidentalibus autem visum esse, ut Capuæ indiceretur, quo omnes facilius, & tutius maritimo itinere accedere poterant, cum contra terrestre periculi plenum esset, quia *Illyris*, quo pertranseundum fuerat, *suspecta* tunc *movebatur*. Tandem *non evulsos* ab Occidentalibus *terminos a Patribu constitutos nec violata* Orientalium *jura*, cum Synodus Capuæ indicta fuit, ab Orientalibus etiam adeunda; sed *Sanctæ memoriæ Athanasii, & eorumdem Patrum definita* se potius servasse; ad cujus exemplum, & ad Sardicenses forte Canones, atque ad causas Orientalium a Julio, Liberio, aliisque antiquioribus in Romæ Synodis judicatas cum Ambrosius Theodosium provocat, debitæ illi reverentiæ nihil se ait derogare; igitur epistolam hanc pro genuino Ambrosii fœtu agnosco,

(a) Epist. 56.

sco, eoque Præsule dignam; at si quis illam Siricio tribuere velit minime repugno: tum quod ipsius Siricii stilus Ambrosianum sapit; tum quod de rebus agit, quarum pars magna Siricius fuit; tum quod Theodoretus Siricium ipsum numerare videtur inter Romanos Episcopos, qui Theodosium ob hanc causam acrius perstrinxerant (*a*).

Cur vero me, ut eam epistolam scriptam existimem non diu post Capuanam Synodum, ejusque sapientissimam deliberationem a Flaviano elusam, movet præterea, quod scribitur in illa, postulatum Concilium, tum ad extinguendum Antiochenum Schisma, tum *ut cognosceretur de iis, qui dogma, quod Apollinaris asseritur, in Ecclesiam conantur inducere*; idemque Concilium in Italia postulatum, quia cum *Illyris suspecta moveretur, maritima, & tutiora quæri oportuerat*. Hæc enim nos ducunt ad tempus illud, quo Theodosius pacata Italia Constantinopolim redierat. Tunc enim Apollinaris hæresim in Oriente palam grassatam scimus, variosque per Illyricum motus exortos ab eo compressos. Primum constat ex Nazianzeno, Socrate, Sozomeno, aliisque, quos hic transcribere supervacaneum est, atque ex l. 14. lib. 16. tit 5. Cod. Theod. anno 388. exeunte Thessalonicæ data. Alterum vero ex Zosimo, & Sigonio cujus hæc sunt verba: *Theodosius in Greciam se recipit. Cæterum Thessalonicam progressus magnum in Macedonia tumultum offendit, Quotquot enim barbari intra paludes, & proximas Sylvas ex priori Romanorum expeditione salvi evaserant, ex Italicis Theodosii occupationibus excitati, Macedoniam Thessaliamque effuse, nullo resistente populabantur; Theodosio vero Thessalonicam regresso in loca se abdita contulerant, atque illucescente die erumpentes, proxima omnia loca infesta habebant* (*b*). Errant igitur qui motus illos Illyricos, quorum in ea Epistola mentio est, referunt ad Gothicum bellum, ac Concilium, quod ob eosdem motus in Italia convocatum scribitur, illud esse volunt, quod anno 382. exeunte, Romæ a Damaso celebratum fuit; Gothicum enim bellum cum anno 380. confectum prorsus, atque omni ex parte extinctum fuisset, insulsa prorsus & de ridicula, ne dicam falsa, hæc Illyricorum motuum excusatio videri potest, si de Romano illo Concilio eam intelligas; ut e converso justa omnino ac vera est, si eam ad Capuanum referas.

Accedat hanc Epistolam nullo alio commodiori, quam quo dixi tempore scriptam videri posse. Nam primo tantum abest, ut Orientales *convicium* sibi factum putaverint anno 382. quo ad illud Concilium evocati sunt, ut ob hoc potius Occidentalium caritatem laudaverint in literis ad eos scriptis: deinde illi se ad Romanum Concilium non solum Damasi, sed etiam Theodosii literis vocatos ajunt, quod Hieronymus etiam asseruit (*c*). Qui itaque fieri potest, ut Theodosius ea tunc Ambrosio scripserit, quæ Tillemontius, Fleurius, & Cellerius aliique opinantur, & fingunt? Postremo Theodosius ipse scribere Ambrosio hæc minime potuit ante annum 382. jam inclinatum: necesse itaque est, ut fatearis, hanc ipsam Ambrosii Epistolam, dequa agimus, datam fuisse anno illo jam exeunte, atque illo ipso tempore, quo Romanum Concilium habebatur. Qui vero hoc concedunt, velim ut dicant, cur non Romani ejusdem Concilii nomine illa inscripta fuerit. Præterea videant illi, qui hoc ajunt, an gloriæ Sanctissimi Mediolanensis Præsulis recte consultum eant.

Hæc itaque sunt, quæ me movent ut hanc epistolam, sive Siricii, sive Ambrosii illa sit, non diu post Capuanam Synodum, ac post declinatum ejusdem Synodi, ac Theophili Alexandrini judicium, scriptam putem. Huic quæstioni lux affulgeret aliqua major,

(a) Lib. 5. cap. 23.

(b) De Occid. Imper. lib. 9. n. 392. T. 1. oper.

(c) V. D. cap. XX. XXI.

jor, si ex historiæ monumentis scire certo possemus, quis ille fuerit, ac cujus Ecclesiæ Episcopus, qui ob Apollinaris hæresim ad Romanum Pontificem delatus fuerat, quique etiam *Paulus Constantinopolitanus Presbyter*, qui Concilium in Achaja postulasse dicitur, ex Occidentalibus, & Orientalibus colligendum. Quod enim ad hunc attinet, nihil habeo, certi quod afferam. Illud constat dumtaxat, quod cum Constantinopolitanæ Ecclesiæ Presbyter fuerit, magnus ejus Ecclesiæ Episcopus Paulus, qui martyr sub Constantio obierat, designari sub eo nomine non potuit; quidquid Labbeus, & Sirmondus fuerint opinati. Quamobrem aliquis re ipsa ex Constantinopolitano Clero Presbyter fuerit, necesse est, quorum plures in Ecclesia illa ministros eo nomine compellatos fuisse, constat ex Palladii Dialogo de vita Chrysostomi. Sed nec Tillemontio, aliisque Italici Concilii patronis facile concedam, postulari ab eo Presbytero illud in Achaja Concilium potuisse, anno ut hic auctor putat, 381. aut 382., eo scilicet tempore, quo Concilia tum Romæ, tum in Regia urbe frequentia fuisse scimus, ac Orientales ipsi Imperatorum litteris convocati, quominus Romam pergerent, alias præter hanc causas adduxerunt, & legatos miserunt; alio itaque anno epistola illa scripta fuerit, atque alio item anno Concilium hoc ex utraque Ecclesia, in Achaja Paulus postulasse debuit; atque aliud nullum aptius huic rei tempus excogitari potest, quam illud, quod post frustaneam Flaviani contumacia Capuanam Synodum, ac Theodosii reditum ad regiam Urbem, labi cœperat. Eo enim Flavianus ab Imperatore accitus, cum Synodum in Oriente, atque in suorum sinu peteret (*a*) Constantinopolitanus hic Presbyter publicæ concordiæ studio ductus Achajam veluti Occidentalibus commodiorem suggerere potuit. Hinc Ambrosius Theophilo scribens queritur, post irritam illam Capuanam Synodum, Sacerdotes senio confectos iterum vexandos esse, transfretanda iterum maria, ac Sacra Altaria deferenda, ut in longinqua proficiscerentur. Illud ipsum autem in Achaja Concilium ab Occidentalibus recusatum est, quod *Illyris*, cujus Achaja pars fuerat *suspecta* tunc *moveretur*.

Episcopi autem illius nomine, qui ob hæresim Apollinaris ad Apostolicam Sedem delatus fuerat, vix aut Apollinaris ipse, aut Timotheus, quod tamen plurimi opinantur, intelligi potest; tum quod uterque ab Occidentali, & Orientali Synodo pridem dejectus fuerat; tum quod alter jam obierat, alter vero mulctatus exilio fuerat (*b*); difficile vero est asserere aliquid certi, cum frequentes essent in Oriente Pseudo Episcopi, qui vineam Domini demoliebantur: si quis tamen conjecturis locus, videtur hoc loco Vitalis indicari, qui Antiochiæ Apollinarianis præerat, quorum haud exiguus erat numerus: nam cum in Capuana Synodo de extinguendo Antiocheno schismate, integraque huic Ecclesiæ aliquando restituenda pace agendum esset potissimum, vix fieri potest, ut non eodem tempore de Vitali ipso, a quo maximum huic bono impedimentum afferebatur, actum fuerit, & cogitatum. Hunc præterea designare videntur hæc hujus epistolæ verba; *ut convictus in dogmate novo, nequaquam sub generali fidei lateret nomine, sed illico, quod doctrinæ magisterio non teneret, & officium deponeret, & vocabulum Sacerdotis; ne fibræ aliquæ posthac fallere cupientibus, & præstigiarum commenta remanerent*. Siquidem hæc nobis hominem exprimunt, qui suam apud Catholicos simularet fidem, ac sub agni specie lupus esset, ipsi scilicet Vitali similem, quem virum versipellem, ac fraudis & fallaciarum plenum Epiphanius, Nazianzenus, Socrates, Sozomenus, ac Theodoretus describunt (*c*). Con-

(a) Bar. ann. 389. n. 67.
(b) Vid. cap. 12.
(c) Vid. cap. 10.

Conjecturam hanc meam videntur confirmare epistolæ ejusdem Nazianzeni ad Cledonium, ac altera præcipue qua ille tum ipsius Vitalis, tum Damasi meminit. Hanc Tillemontius, aliique nonnulli scriptam putant, non diu post abdicatam Ecclesiam Constantinopolitanam, a Gregorio in recessu Arianziano posito, quamquam nullam ad hoc probandum idoneam rationem afferant. Quod hanc opinionem aperte destruit, illud est, quod idem Gregorius Vitalem tunc superstitem ait, ac virum sibi charissimum vocat, Damasum vero, quem *Beati* titulo compellat, jam tunc cum scriberet, defunctum fuisse indicat: scripta igitur epistola illa est post annum 384. quo hic obiit: at enim quo præcise anno? Tempus equidem minime definitum certumque ausim exhibere, puto tamen tuto asseri posse, scriptam esse post annum 388. ac circa Capuanæ Synodi tempus. Nam primo ex l. 14. Cod. Theod. de Hæret. quæ in eosdem lata est, Apollinaristas tunc debaccatos, atque Ecclesiam Catholicam tunc potissimum vexasse constat. Deinde Gregorius ipse hoc ipsum designat tempus, cum eos *ante triginta annos exortos* ait, atque ita circa annum 358. aut sequentem. Anno siquidem 356. Basilio teste (*a*) pestis illa nondum eruperat. Hinc Nicephorus ait esse qui scriberent, Apollinarem secessionem fecisse a Georgio Laodiceno, eo quod ille Seleuciensis Synodi decretis assensum prælliterat (*b*) Contra vero anno 362. quo Alexandrina Synodus eam proscripsit, Ecclesiam veneno suo jam afflaverat. Si vero Vitalis nondum hoc tempore vita excesserat; si fide se catholicum simulans, ut ex eodem Nazianzeni loco advertimus (*c*), Apollinaristis Antiochiæ positis præerat, ac magno huic hæresi incremento erat, & præsidio, si denique in Capuana Synodo de illius urbis procuranda aliquando pace actum, deliberatumque fuit, vix alius ab illo in hac ipsa aut Siricii ad Theodosium epistola designatus, expressiusque videri poterit.

Hinc intelligimus, quo circiter anno dicta sit homilia Chrysostomi, quæ de *anathemate* inscripta est (*d*), quosve hæc ejusdem verba respiciant: *sed quid dicunt illi ad omnem malitiam audaces*? Flaviani scilicet sui, quos adloquitur; *Hæreticus, ajunt, ille factus est, inhabitantem habet Diabolum, & loquitur contra Deum nequitiam, multosque subdola vanaque fallacia in profundum exitii abducit, ideoque a Patribus ejectus est, maxime hujus Magister, qui partem Ecclesiæ abscidit: sic aut Paulinum, aut Apollinarium designant*: Montfauconius, cujus editione utor, his recitatis ait: *Hæc ut primo statim aspectu sese offerunt, Paulinum viventem docentemque indicant: nam ille qui loquitur contra Deum nequitiam, & multos abducit, est ut videtur Paulinus: neque enim in alium hæc conferri posse putamus: ejus vero magister, qui a Patribus ejectus erat, est Apollinarius secundo memoratus, qui postquam in Synodo ad communionem admissus fuerat subscribente Paulino, deinde ab Athanasio, aliisque Patribus, cum ejus hæresim comperissent, ejectus fuit. Sane hæc multitudinis dicta duos tantum impetunt viros, nempe ut explicat Chrysostomus, Paulinum, & Apollinarium, Nam si post defunctum Paulinum verba hujusmodi prolata essent, Evagrium ejus successorem haud dubie impeterent, cujus tamen nulla hic mentio*. Ego vero sub Paulini, & Apollinarii nomine Evagrium, & Vitalem designatos puto, habitamque id circo homiliam hanc, Paulino, qui eum sibi successorem elegerat, jam defuncto, anno scilicet 388. jam elapso, ac non longe a Capuanæ Synodi ætate. Enim vero Apollinarium Paulini magistrum aut videri, aut dici a Chrysostomo potuisse, nemo umquam asse-

(a) Epist. 73. n. 4. nup. edit.
(b) Lib. 9. cap. 17.
(c) Cap. 12.
(d) Oper. tom. 1. p. 692. edit. BB.

asseret, qui probe cognoverit, quot Paulinus ipse cum Apollinario, atque ejus discipulis pro Catholica fide contentiones perpetuo exercuerit (*a*), nec satis mirari possum, hæc viro doctissimo adversus Episcopum egregie Catholicum dicta, excidisse. Unus itaque Vitalis iis designatur verbis, cujus profecto Apollinarium Magistrum fuisse, Socrate, Sozomeno, ac Theodoreto teste, palam fuerat omnibus, digitoque, pene dixerim, Vitalem demonstrat Chrysostomus *multos subdola, variaque fallacia in profundum exitii abducentem*. Præterea hujus, quem Chrysostomus indicat, *magister*, partem Ecclesiæ absciderat, & abjectus ea de causa a Patribus fuerat. Hoc vero ut de Apollinario merito dictum constat, qui ex Catholicis Antiochenis plures ad Vitalem prophane ordinatum à se Episcopum, suamque hæresim abduxerat, ac a Patribus deinde extra Ecclesiam factus est, ita præter apertam manifestamque calumniam de Paulino ne cogitari quidem poterat, quem Catholici Eustathiani sponte sequuti fuerant, antiquior certe, & purior Ecclesiæ Antiochenæ pars. Chrysostomus itaque ad suos verba faciens, ne Evagrium & dubiæ hactenus fidei & communionis Vitalem tunc viventes nominatim exprimat, utrumque ex ipsis, eorumque asseclas sub Paulini, & Apollinarii, qui pridem obierant, persona indicavit. Igitur ex hac ipsa Chrysostomi homilia colligi profecto potest, magnas circa hæc tempora ob hæreticum illum turbas in Antiochena Ecclesia excitatas, eumque propterea hac eadem epistola merito designatum a me asseri, atque illam postremo ad Capuanam Synodum, atque ejus gesta pertinere, secus ac eruditorum hactenus opinio tulit: sed hanc ipsam, ut alteram lectorum oculis, ac maturo iudicio iterum subjiciendam hoc loco duxi.

Epistola Concilii Italiæ ad Theodosium Imperatorem. Inter cætera damnatos scribit in Synodo fuisse, qui Apollinaris dogma inducere conabantur. Beatissimo Imperatori & Clementissimo Principi Theodosio, Ambrosius & cæteri Episcopi Italiæ.

Fidei tuæ diffusa toto orbe cognitio intimum nostræ mentis demulsit affectum. Eoque ut hæc quoque gloria imperio tuo crearetur, quod unitatem reddidisse Occidentalium juxta atque Orientalium Ecclesiis videreris, clementiam tuam obsecrandam pariter ac super Ecclesiasticis negotiis instruendam nostris litteris æstimavimus, Imperator tranquillissime ac fidelissime. Dolori enim erat, inter Orientales atque Occidentales interrupta sacræ communionis esse consortia. Silemus jam quorum errore, quorumve delicto, ne serere fabulas, & alloquia cassa videamur. Nec nos tentasse pænitet, quod intentatum caderet in culpam. Isto enim sæpe arguebamur, quod posthabere Orientalium societatem, & refutare gratiam videremur. Laborem quin etiam nobis indicendum putavimus, non pro Italia, quæ jamdudum ab Arrianis quieta atque secura est, nec ulla hæreticorum perturbatione vexatur, non inquam pro nobis, quia non quærimus quæ nostra sunt, sed quæ sunt omnium: non pro Gallia atque Africa, quæ omnium Sacerdotum concordi societate potiuntur. Sed ut ea, quæ communionem nostram de Orientis parte turbaverunt, cognoscerentur in Synodo, & omnis e medio scrupulus tolleretur. Non solum enim de his, quæ clementia tua dignata est scribere, sed etiam de illis, qui dogma nescio quod, Apollinaris asseritur, in Ecclesiam conantur inducere; nos pleraque moverunt, quæ partibus fuerant resecanda præsentibus, ut convictus in dogmate novo, & redargutus in errore, nequaquam sub generali fidei lateret nomine: sed illico, quod doctrinæ magisterio non teneret, & officium deponeret, & vocabulum Sacerdotis: nec fibræ aliquæ post hac fal-

(a) Vid. cap. 10. xi.

fallere cupientibus, & *præstigiarum commenta remanerent*. *Nam qui convictus non fuerit præsentibus partibus*; *quod vere Augusto principalique responso tua clementia definivit*, *referendam semper ansulam quæstionis arripiet*. *Eo igitur obsecravimus Sacerdotale Concilium*, *ut nemini liceret mendacium in absentem componere*, & *in Concilio discuteretur quid esset in vero*. *Itaque non cadit in eos intentionis vel facilitatis ulli suspicio*, *qui omnia præsentibus partibus observarunt*: *sane allegata texuimus*, *non definiendi*, *sed instruendi gratia*, & *qui judicium petivimus*, *non deferimus præjudicium*: *neque ullum eorum æstimandum convitium fuit*, *cum rogarentur ad Concilium Sacerdotes*, *quorum frequenter præsentior absentia fuit*, *quando in commune consuluit*. *Neque enim vel nos æstimavimus esse convicium*, *cum unus Constantinopolitanæ Ecclesiæ præsbyter*, *Paulus nomine*, *intra Achaiam Synodum Orientalium juxta atque Occidentalium postulaverit*. *Advertit clementia tua*, *non fuisse irrationabile postulatum*, *quod etiam ab Orientalibus est petitum*; *sed quia Illyris suspecta movetur*, *ideo maritima ac tutiora quæsita sunt*. *Neque plane nos tamquam ex forma aliquid innovavimus*; *sed sanctæ memoriæ Athanasii*, *qui quasi columen fidei fuit*, & *veteris sanctitatis Patrum nostrorum in Conciliis definita servantes*, *non evellimus terminos*, *quos posuerunt patres nostri*, *nec hæreditariæ communionis jura violamus*, *sed debitam vestro imperio honorificentiam reservantes*, *studiosos nos pacis & quietis ostendimus*.

Ad

AD EPIST. I.

H*Anc Sarazanius a Theodoreto acceptam sua interpretationa donavit: Ego vero latina Holstenii editione utor, velut primigenio Damasi fetu, ut dixi cap.* V. *Cur vero apud Sozomenum, & Theodoretum* Illyricis, *Holsteniana vero* Episcopi, per Orientem constitutis *inscripta sit*, *vide cap.* VII. *Ceterum Ms. Codicem, ex quo sumpta est ex Bobiensi in Vaticanam Bibliothecam Scipione Cardinali S. Susannæ Bibliothecario translatum, diu ante Holstenium inspexerat, ac se editurum promiserat Fr. Ludovicus Capellus de success. Episc. Rom. differt. poster. cap. 5. extat etiam in Vallicellano Cod. 23. p.* 107. exscripta ex veteri Tridentino, *ad eam scilicet Urbem Concilii tempore allato* libro.

EPIST. I.

Exemplum Synodi habitæ Romæ Episcoporum XCIII. *ex rescripto imperiali.*

Damasus, Valerianus (*a*), Vitalianus (*b*), Aufidius, Pacianus, Victor, Priscus, Innocentius, Abundius, Theuoulus, & cæteri qui ad audiendam causam Auxentii, exponendamque fidem, in urbe Roma convenerunt, Episcopis Catholicis per Orientem constitutis in Domino salutem.

COnfidimus quidem, sanctitatem vestram Apostolorum instructione fundatam, eam tenere fidem, eamque Plebibus intimare, quæ a majorum institutis nulla ratione dissentiat. Neque enimaliter Dei sentire convenit Sacerdotes, quorum pars est cæteros erudire. Sed Gallorum atque Venetensium fratrum relatione comperimus, nonullos non hæresis studio, neque enim (*c*) hoc tantum mali cadere in Dei Antistites potest; sed inscitia vel ex simplicitate quadam scævis interpretationibus æstuantes, non satis dispicere, quæ magis patrum nostrorum sit tenenda sententia, cum diversa consilia

(a) Celebris scilicet Aquilejensis Episeopus, cujus ordinationem Dandulus in Chronieo collocat ad ann. 368. siquidem Fortunianus anno labente 366. aut altero objerat. *Fontanin. Script. Aquil. cap.* 2. *in fin.* Huic referibit Basilius Magnus epist. 91. oper. tom. 3.

(b) Vitalianum, ac Victorem inter eos Episcopos reeensitos legimus apud *Baron. ann.* 155. *n.* 22. qui in Mediolanensi latroeinali Synodo eontra Athanasium subscripserunt: at Ecelesiæ, quibus præerant, non exprimuntur. Ughellius cirea hæe tempora, *Victorem* Placentinam Eeelesiam administrasse ait, *Victorem* præterea Florentinum Episeopum nobis statuit Petrus Casella de Tuseor. orig. Cap. 12. eui Zenobium successisse tradit. *Priscus* apud *Hilar. fragm.* 8. legitur cum legatis Ariminensis Concilii, qui postremo a fide prævaricati sunt: fieri itaque facile potest, ut eum omnes resipuissent, huie Synodo sub Damaso adfuerint: de exteris nihil mihi oceurrit.

(c) Hæe elar. editor epistolarum Romanorum Pontificum vix scribi potuisse censet eo tempore, quo tot Ariani Episcopi in omnium oeulis versabantur: atque hine Holstenianum exemplar non de latino authentieo, sed ex Græeo ab imperito interprete, vel eorrupto exemplari sumptum fuisse putat. At ludicra viri docti observatio est: siquidem Damasus tantum esse mali hæresim monet, ut vix eadere in Dei Antistites posse videatur, sic in iis ad quos scribit ejus horrorem ingenerans, ut ad offieium facilius redeant, & ab ea caveant,

lia eorum auribus ingerantur (*a*). Denique Auxentium Mediolanensem hac præcipue causa damnatum esse præscribunt. Par est igitur, universos (*b*) magistros legis per orbem Romanum paria de lege sentire, nec diversis magisteriis fidem dominicam violare. Nam cum dudum hæreticorum virus, ut nunc iterum cœpit obrepere, ac præcipue Arianorum blasphemia pullulare cœpisset, majores nostri CCCXVIII. Episcopi, atque ex Urbe sanctissimi Episcopi urbis Romæ directi, apud Nicæam confecto concilio, hunc murum adversus arma diabolica statuerunt, atque hoc antidoto mortalia pocula propulsarunt, ut Patrem, Filium, Spiritumque sanctum unius Deitatis, unius figuræ, unius credere oporteret substantiæ, contra sentientem alienum a nostro consortio judicantes. Quam definitionem salutarem postea aliis tractatibus quidam pervertere & violare tentaverunt. Sed & in ipso exordio ab iisdem ipsis, qui hoc apud Ariminum retractare cogebantur, emandatum hactenus est, ut subreptum sibi alia disputatione faterentur, idcirco quod non intellexissent patrum sententiam apud Nicæam formatam esse (*c*) contrarium (*d*). Neque enim præjudicium aliquod nasci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminum convenerunt: cum constet, neque Romanum Episcopum, cujus ante omnes fuit expetenda sententia, neque Vicentium, qui tot annos sacerdotium illibate servavit, neque alios hujusmodi statutis consensum aliquem commodasse: cum præsertim, ut diximus, iidem ipsi, qui per impressionem succubuisse videbantur, iidem consilio meliore displicere sibi fuerint protestati.

Unde advertit sinceritas vestra, hanc solam fidem, quæ apud Nicæam Apostolorum auctoritate fundata est, perpetua firmitate esse retinendam; hac nobiscum Orientales, qui se Catholicos recognoscunt, Occidentalesque gloriari: non longe autem fieri posse credimus (*e*), ut qui secus sentiunt, licet hoc ipso conatu a nostra

(a) Sic etiam Sozomenus, & Theodoretus. Galli itaque, ac Venetenses Episcopi Auxentium detulerant velut præcipuum ejus hæresis fomitem, ac malorum, quæ simplicioribus Episcopis ingerebantur, consiliorum auctorem; eumque a se ob eam causam damnatum fuisse perscripserant. Cur vero? nempe ut ea sententia ab Apostolica Sede, unde fons communionis oritur, rata haberetur, ac promulgaretur ubique: hæc enim ejus, quam Romani Pontifices Synodalibus definitionibus adjiciebant, Sententiæ vis erat, *ne quis* scilicet, *veritatis inimicus ex* eorum *silentio sese excusare præsumeret*, quin pareret, ut ait Leo M. epist. 107. n. 1. Hæc vero contigisse verisimile est, postquam Hilarius, & Eusebius Vercellensis cum eo hæretico Mediolani congressi sunt, publicatusque est Hilarii ejusdem contra illum enciclycus libellus. Damnatum itaque in hac Synodo Auxentium fatentur omnes; at hoc ex hisce litteris minime aperte constat, quod scriptæ dumtaxat illæ sunt ad eos, qui nutare videbantur Episcopos, in officio continendos; acta vero Synodi, unde hoc demonstrari poterat, perierunt.

(b) Episcopos scilicet: sic Paulus I. ad Timoth. cap. 13. & ad Tit. cap. 1.

(c) Valesius *contrariam*. Vallicellanus Codex: *Idcirco quod non intellexissent, Patrum sententiam apud Nicæam formatam esse contrariam*.

(d) Hoc celebri loco recenter etiam usus est Vir Clar. Jo: Baptista Bartolus in Patavina Universitate doctus olim Canonum professor primarius, Feltrensis modo Episcopus in Apologia pro Honorio: nam cum alteram ad Sergium Honorii epistolam falsatam, corruptamque, alteram prorsus confictam argumentis gravissimis evicisset, hoc tandem Damasi, aliorumque Pontificum testimonio conficit, nullam epistolis illis accedere auctoritatem posse ex S. Synodo; siquidem aliud esse ait Synodi definitiones, aliud vero Episcoporum in Synodo congregatorum judicium, illud scilicet, quod sive contra, sive præter Apostolicæ Sedis præcepta prolatum est. Sed eum vidisse præstabit cap. 23. & seqq.

(e) Theodoretus *ἄλλα νοοῦντας*, quod longe abit a latino sensu, quamquam hoc etiam ferri possit: sic Photius BB. p. 552. edit. Heschel. *τὰ Ἀπολλιναρίου νοοῦντας*. Cæterum locum corruptum fatentur omnes, & mancum. Valesius itaque ad Theodor. lib. 2. cap. 22. sic illam supplet, *ut qui secus sentiunt, licet hoc ipso conatu a nostra communione alieni sint, Episcoporum nomine exui possint, plebesque &c.*

communione exui possint, plebesque eorum erroribus liberatæ respirent. Quemadmodum enim poterunt corrigere errata populorum, si ipsos error obsederit? (*a*) Concinat ergo cum omnibus Dei sacerdotibus & vestræ sententia caritatis: in qua vos fixos atque firmatos ut bene credimus, ita etiam nos vobiscum recte sentire debemus (*b*) reciprocis sanctitatis vestræ litteris approbare.

Ego Sabinus (*c*) diaconus Mediolanensis legatus de authentico dedi.

MONITUM AD FRAGMENTA.

HÆc duo fragmenta ad alias sub Damaso Synodus pertinent, ut jam dixi. Id vidit etiam Custantius, ac cl. P. Josephus Mansi supplem. conc. tom. 1. p. 234. sed una nobis non est earum Synodorum tempus, supputandi ratio. Ille enim, quam ego omnium primam censeo, ac anno 369 congregatam puto, anno 372. collectam arbitratur cum Pagio: Deinde, quam ego duplicem, atque alteram anno 374, alteram anno 376. aut sequenti, ex duplici hoc fragmento statuo, ille unicam existimat, & hæc ipsa fragmenta ad eam spectare ait anno 377. congregatam. Sed quamquam maxima apud me sit, ut esse debet, viri doctissimi auctoritas, nihil tamen ex iis, quæ jam scripseram immutandum censui. Nam cum Orientales, ad quos scriptæ a Romanis illis Conciliis litteræ allatæ jam fuerant, diris illis ac turbulentis sub Valente temporibus, Synodos suas cogere non potuissent, statim ac eo defuncto licuit, collegerunt sese anno scilicet 379. easque Synodicas omnes legerunt in frequenti consessu, definita in iis dogmata complexi sunt, atque ea, quæ necessaria visa sunt, ex iis excerpta ejus Concilii actis inseruerunt. (vid. cap. 14.) atque hæc est ratio, cur eadem fragmenta, & si diverso tempore scripta sunt, neque ego separanda duxerim.

EPISTOLA II.

Seu expositione fidei in Synodo Romana sub Damaso Papa editæ & transmissa in Orientem,

FRAGMENTUM I.

ITEM EX PARTE DECRETI.

1. EA gratia, fratres, Jericho illa (*d*), quæ figura est sæcularium voluptatum, conclamata concidit, nec resurgit; quia omnes uno ore unius virtutis, unius majestatis, unius divi-

(a) Hieronymus adv. Lucif. *Nam cum ideo Episcopus in Ecclesia constituatur, ut populum coerceat ab errore, quantus error erit in populo, cum errat ille, qui docet.*

(b) Lege *debetis* Valesio auctore. Synodicæ eo consilio mittebantur, ut reliquorum per orbem Episcoporum consensus exquireretur, quo definito Dogmati vis accederet indeclinabilis. Consensus ille apertis plerumque verbis peti consueverat: at petendi ratio, qua Damasus hoc loco utitur, ad Christianam humilitatem magis accedit. Sic Ancyrana Synodus anno 358. congregata, *quocirca*, ait, *etiam atque etiam precamur Ven. Domini & Collegæ, ut lectis his litteris tum nobis traditam a majoribus fidem cordi esse, tum nos eadem vobiscum sentire & profiteri significetis.* Constantii itaque emendatio, & interpretatio non placet. Nuperus Vitæ Hieronymi Scriptor Anconæ impressus, hasce ad Illyricos litteras missas a Damaso asserit anno 382. non aliam profecto ob causam, quam ut eas Hieronymo suo adtribuat.

(c) Cum Sabinus hanc dumtaxat epistolam alias ad Illyricos missam, Orientalibus attulerit, manifestum est, ea, quæ sequuntur, fragmenta hac ejus legatione posteriora esse.

Mediolanensis Ecclesiæ Diaconus. Quesnellus adnot. ad Leon. epist. 14. *Solemnissimum esse* ait, *ut cum Romani Pontifices ad Synodum, vel ad Episcopos aliquos pro alicujus momenti negotio scribebant, per aliquem ex suis ad hoc imprimis destinatum id facerent, non vero per alienum Clericum.* Hoc igitur saltem exemplo refellitur.

(d) Hæc imitatur Ambrosius lib. 5. de Fid. Cap. 4. *Non æratas acies in bella produxit, nec ariete, cæterisque tormentorum Machinis, sed tubarum septem Sacerdotalium sono, murorum*

divinitatis, unius usiæ dicimus divinitatem: ita ut inseparabilem potestatem, tres tamen asseramus esse personas; nec redire in se aut minui, ut plerique blasphemant, sed semper manere(*a*); nec potentiæ gradus quosdam ortusque tempora disparata; nec prolativum, ut generationem ei demas; nec imperfectum, ut ad personam aut Patris natura, aut divinitatis ei plenitudo defuerit; nec dissimilem opere Filium, nec dissimilem potestate, aut per universa dissimilem: nec subsistere aliunde, sed de Deo natum, nec falsum de Deo vero, sed Deum verum de Deo vero esse generatum, lumen verum de vero lumine; ne minutum aut diversum putetur: quod unigenitus habet splendorem lucis æternæ, quia naturæ ordine neque sine splendore lumen, neque splendor potest esse sine lumine: imaginem quoque Patris; ut eum qui viderit, viderit & Patrem. Eumdem redemptionis nostræ gratia processisse de Virgine; ut perfectus homo pro perfecto, qui peccaverat homine nasceretur. Ergo, fratres, asseramus Dei filium & perfectum hominem suscepisse (*b*). Spiritum quoque sanctum (*c*) increatum, atque unius majestatis, unius usiæ, unius virtutis cum Deo Patre & Domino nostro Jesu Christo fateamur. Neque enim creaturæ dignus injuria est, qui emissus est ut crearet, sicut Propheta sanctus adstruxit dicens, *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur:* deinde alius item posuit: *Spiritus divinus qui fecit me*: qui in operatione ac peccatorum remissione connectitur. Hæc est, fratres dilectissimi, fides nostra; quam quisque sequitur, noster est particeps; Discolor corpus membra deformat. His nos communionem damus, (*d*) quonian * in omnibus sententiam probant. Absit ut fides pura variis coloribus adsuatur. * *f* qui nostrã, *aut* qui istam

Illud prætérea cavendum monemus, ne canonicus ordo in sacerdotum vel clericorum ordinationibus negligatur, aut prævaricatoribus ejus impartiatur facile communio, (*e*) ut de reliquis peccando incentiva tribuatur. Hæc igitur In ordinationibus, clericorum serventur canones.

de

hostilium Septa deposuit. Sic etiam Sixtus III. Nestorianam hæresim Ephesino Concilio eversam, ut Urbem Hierichuntinam arca circumducta, & tubis Sacerdotalibus clangentibus collapsam, picturis, quæ nunc etiam supersunt, repræsentavit in Liberiana Basilica Ciampin. Vet. Monum. p. 75. tab. 43. p. 223.

(a) Hoc loco, atque his verbis expressam legis, damnatamque hæresim Marcello Ancyrano attributam, sed ejus intactum nomen, secus ac Basilius postulaverat: eum siquidem ille Damaso detulerat, ac si *Verbi appellationem prave acciperet, ac concederet Verbum quidem dictum fuisse unigenitum, ad usum, & ad tempus progrediens, sed rursus ad eum, unde prodiit, reversum*: atque iterum, alioque tempore Paulinum Antiochenum accusans, quod in Marcelli dogmata propenderet, *scitis*, ait, *spem nostram everti Marcelli dogmate, quod neque Filium in propria hypostasi confitetur, sed prolapsum esse, & rursus reversum ad eum, ex quo processerat*, *sed vid. Cap.* 7.

(b) Hoc deinde Apollinaristæ falsi sunt; sed veteratores pessimi *hominem* intelligebant, quem sibi finxerant, *divina perfectione perfectum*, Verbo scilicet animæ supplente vices. Hoc constat ex fide, quam Vitalis apud Epiphanium professus est hær. 77. n. 23. Damaso itaque cum hæc scriberet, nondum comperta fuerat hæc hæreticorum fraus; at ea fallacia palam facta fuerat, cum idem Pontifex litteras ad Paulinum scripsit, quæ de eodem Vitali agunt. Vides igitur hoc fragmentum litteris illis anterius esse.

(c) Hæc conferas cum Basilii epist. 242. & 243. uno eodemque tempore scriptis, ac per Dorotheum in Occidentem allatis, ac facile cognosces iis rescribi hoc eodem fragmento, ac ad ea, quæ in iis referebantur, Damasum, ac eam Synodum intendisse animum.

(d) Quorsum vero hæc? Intelligimus quo hæc tendant ab eodem Basilio *epist.* 129. *Illa autem*, ait ille, *mihi visa est velut intacta esse materia, locumque litteris dare, si ipsos*, Occidentales scilicet, *adhortemur, ne sine judicio recipiant communiones ex Oriente venientium; sed semel una parte electa, reliquos communicatorum testimonio admittant, nec cuilibet formulam scribenti, sub doctrinæ Orthodoxæ obtentu assentiantur*. Hæc vero scribebat ille anno 373. cum de Dorotheo Romam iterum mittendo ageretur.

(e) Quod Orientales attulerant, ab Occidentalibus merito referunt: ea enim per Orientem Canonum violatio hoc in negotio fuerat, ut earum partium Episcopi ab Occidentalibus vicissim jure merito reprehendi possent.

de nostro fuerant intimanda judicio. Ceterum quod ad removendas vestræ dilectionis spectat injurias, nec frater noster Dorotheus presbyter explicare omnia vivaciter prætermittit, nec *nixus nostri, ut ipse testis est, defuerunt. (a)

f. nisus.

ITEM EX PARTE DECRETI.

FRAGM. II.

Illud sane miramur, quod quidam inter nostros (b) dicantur, qui licet de Trinitate piam intelligentiam habere videantur, de sacramento tamen salutis nostræ ignorantes virtutes Scripturasque, & recta non sentiant. Adserunt enim dicere, Dominum ac Salvatorem nostrum ex Maria virgine imperfectum, id est, sine sensu hominem suscepisse. Heu quanta erit Arianorum in tali sensu vicinitas! Illi imperfectam divinitatem in Dei filio dicunt: isti imperfectam humanitatem in hominis filio mentiuntur. Quod si utique imperfectus homo susceptus est, imperfectum Dei munus (b) est, imperfecta nostra salus; quia non est totus homo salvatus. Et ubi erit illud dictum Domini, *Venit filius hominis salvare quod perierat totum*? id est, in anima & in corpore, in sensu atque in tota substantia suæ naturæ. Si ergo totus homo perierat, necesse fuit ut id quod perierat, salvaretur. Si autem sine sensu salvatus est, jam contra Evangelii fidem invenietur non totum quod perierat esse salvatum: cum alio loco ipse Salvator dicat, *Irascimini mihi, quia totum hominem salvum feci* (c). Quid quod ipsius principalis delicti & totius perditionis summa in hominis sensu consistit (d); Primum enim sensus hominis eligendi boni malique si non periisset, non moreretur. Quomodo ergo præsumeretur in finem salvari minime debuisse, quod ante omnes peccasse cognoscitur; Nos autem, qui integros ac perfectos salvatos nos scimus, secundum Catholicæ Ecclesiæ professionem, perfectum Deum perfectum suscepisse hominem profitemur. Quapropter date operam, ut intelligentia sanæ doctrinæ etiam eorum sensus salventur, qui adhuc sensum salvatum esse non credunt.

ITEM EX PARTE DECRETI.

Non nobis quidquam suppetere facultatis, quatenus vobis nostra opera vel pietate superarent,

(a) Vide, si lubet, Cap. 9. Quid Occidentales consilii cæperint, quo Orientalibus opem ferrent, obscurum est. Tillemontius putat censuisse illos, ut præcipui aliquod Episcopi a se mitterentur in Orientem, atque hoc jure conjicit ex epistola 11. Aquilejensis Concilii, qua Occidentales ajunt publicis tumultibus se deturbatos, quominus meditatum iter effectui darent *Vit. Ambros. art.* x t. Sed cum postrema hæc verba aperte probent ni fallor, si quæ Orientalium rebus offerendi auxilii excogitata via est, illam potissimum acceptam ferri oportere Damasi consilio, nulla etiam est ratio, ob quam vir doctus eam laudem uni Ambrosio attribuat, ac temere pronunciet, nullas videri fuisse Romani Pontificis in ea deliberatione partes.

(b) Basilius de Apollinario epist. 265. *Qui magis nos afflixit, quod ex nobis ab initio esse videbatur*. Nazianzenus etiam in jambico adversus eumdem carmine; *quid ais acerrime Verbi patrone, cui graves sunt, qui secant Deitatem*? Amabant vero sese, offerebantque plurimum Apollinaristæ de recta Trinitatis fide, quamquam Arianos, ut iis Nissenus exprobat in *Antirretrio*, hac etiam in parte im-

(c) Hoc deinde argumento Patres omnes usi sunt; at Damasi locum videtur imitatus Ambrosius ad *Sabinum*: *confiteantur sicut in Dei forma nihil ei defuit divinæ naturæ, & plenitudinis, sic in illa forma hominis nihil ei defuisse, quo imperfectus homo judicaretur, qui ideo venit, ut totum hominem salvum faceret: neque enim decebat, ut qui perfectum opus in aliis consummaverat, hoc imperfectum in se esse pateretur: si enim aliquid ei defuit, non totum redemit: si non totum redemit, fefellit igitur, qui dixit, ideo se venisse, ut totum hominem salvum faceret*; epist. 46. ex BB. edit.

(d) Apollinaristæ primo loco animam negarunt Deo: deinde concesserunt animam, sed quæ brutorum est, expertem scilicet rationis, & mentis: postremo mentem etiam concedere visi sunt, sed ea voce aliud nihil intelligebant, quam divinitatem mentis ipsius implentem vices. Damasianum igitur hoc fragmentum ad annum 376, aut ad sequentem pertinet: nam putidum hoc ac novissimum Apollinarii figmentum, quod hoc loco destruitur, vix anno 375. audiri cæperat, ac vulgari. Vide quæ dixi Cap. X. & XI.

vel parvum refrigerium possint afferre: licèt magnum ex hoc, beatissimi, solatium capiatis, si integritatem fidei nostræ noscentes, in unum sensum vos congruere gloriemini; & satis atque abunde, ut convenit, præsumatis pro membris nos esse sollicitos. Ut enim Nicæni Concilii fidem inviolabilem per omnia retinentes, sine simulatione verborum aut sensu corrupto, nullo modo Spiritum sanctum separamus; sed perfectum in omnibus virtute, honore, majestate, Deitate, cum Patre conveneramur & Filio: itaque etiam plenitudinem Dei Verbi, non prolativi, sed nati, neque in Patre remanentis, ut non sit, sed ex æterno in æternum subsistentem, perfectum, id est integrum hominem assumsisse & salvasse confidimus.

Explicit hæc epistola, vel expositio synodi Romanæ habitæ sub Damaso papa, & transmissa ad Orientem; in qua omnis Orientalis Ecclesia, facta synodo apud Antiochiam, consona fide credentes, & omnes ita consentientes eidem superexpositæ fidei, singuli sua subscriptione confirmant.

(a) Meletius episcopus Antiochenus consentio omnibus supra scriptis, ita credens & sentiens: & si quis præter hæc sentit, anathema sit.

Eusebius episcopus Samosatenus consentio omnibus supra scriptis, ita credens & sentiens: & si quis præter hæc sentit, anathema sit.

Pelagius episcopus Laudicenus consentio omnibus supra scriptis, ita sentiens & credens: & si quis præter hæc sentit, anathema sit.

Zenon episcopus Tyri ut supra credo & subscripsi.

Eulogius episcopus Edessenus similiter credo & subscripsi.

Bematius de Mallo civitate similiter credo & subscripsi.

Diodorus episcopus de Tarso ut supra & subscripsi.

Similiter & alii XLVI. Orientales episcopi subscripserunt, quorum subscriptio in authenticum hodie in archivis Romanæ Ecclesiæ tenetur.

Explicit synodus Romana & Antiochensis.

AD EPIST. III.

MONITUM.

Cur hanc ab altera Damasi ad Paulinum epistola, se.us ac Holstenius, Quesnelius, ac Coustantius fecerunt, ego dixjunxerim, cum jam dixerim, iterum haud dicam, Holstenius tamen nihil ea de restatuit, sed ita edidit, ut illam in exemplari suo descriptam vidit: Quesnellus autem Holstenianum exemplar quamquam perturbatum, & confusum pro lege habuit, atque omnium primus, utramque simul velut unam alteri conjunctam imprimendam censuit. Hanc vero, præter Holsteniani, & sui Codicis auctoritatem, potissimam rationem affert, quod cum Damasus fidem *a se missam Paulino scribit, aliam prorsus quam quæ in eadem epistola continetur, indicare debuit, ab eadem scilicet epistola separatam: quam vero* fidem *hoc loco aliam intelligere possumus, præter illam, quæ eidem epistolæ immediate subnexa est? At quam levis hæc ratio sit, ipsa epistolæ lectio aperte probat: hæc enim cum ea dogmata exprimat, quibus a Vitali, ejusque grege subscribi jubet, ac proinde cum nihil illi profecto desit ad plenam Apollinarianæ hæresis, de qua tunc agebatur dumtaxat, eversionem, nihil etiam opus est, ut aliam illi formulam adjunctam dicamus, quæ minime necessaria erat, ac præterea ab ea causa omnino aliena esse videbatur.*

(a) Cur vero, non, ut fieri in Conciliis solet, ὁείσαντες subscribunt? An quia agebatur de rebus a Sede Apostolica jam definitis? Ita prorsus mihi videtur.

tur. Alium vero non quæram hujus sententiæ testem, quam ipsum Damasum, qui post expressas eadem ipsa epistola conditiones omnes, quibus Vitalis, aliique recipi ad communionem poterant, postremo ait, ut qui huic epistolæ subscriberent absque aliqua ambiguitate, susciperentur: *Hinc enim constat apertissime ni fallor, alias nullas, aut ab eo adjunctas, aut desideratas, præter illas, quas in eadem epistola enunciaverat.*

Contuli etiam pro hac quæstione Mss. Codices, ac duos cæteris antiquiores, alterum Dionisianæ collectionis concedente Abbate tunc religiosissimo, ac doctissimo, nunc S. R. E. Cardinali Pænitentiario Besozzio ex Monasterio S. Crucis in agro Sessoriano signat. n. 225., alterum in Vallicellana scriptum ætate Nicolai I. *signat. A. V. Quæ vero ex iis deprehendi, duo sunt: Primum, hanc de* Vitali *epistolam omnino solitariam esse, sejunctam scilicet ab altera, quæ* Damasi confessio *dicitur: Prior enim Codex eam continet ex omnibus Damasi epistolis unicam, quam deinde Siricii ad Himerium decretalis sequitur; Vallicellanus vero Codex primo refert ejusdem anathematismos sub hoc titulo* Confessio fidei Catholicæ, quam Papa Damasus misit ad Paulinum Antiochenum Episcopum; *alio deinde ac posteriori loco hanc, quæ de Vitali agit, Epistolam recitat sub hac inscriptione* Incipit rescriptum Damasi Papæ ad petitum Hieronymi ad Paulinum Episcopum, *atque alii hisce similes Codices proferri possent. Alterum vero quod ex iisdem adverti, illud est, quod Codex uterque auctior est, quam impressi libri, integra scilicet periodo illa, qua* Dominicus homo, *cujus Rufinus meminit, expressus est, ac deest in editis. Hos igitur ego Codices, Isidorum præterea Mercatorem, Baronium, ac Sarazanium sequutus sum, ac epistolam hanc ab ea, quæ Damasi* confessio, seu regula fidei *dicitur, separatam edidi: sed ad hoc me impulerunt præterea rationes aliæ, quos cum attulerim cap.* X. *&* XV. *ubi de earum scribendarum occasione, ac tempore agendi locus fuit, hic ego non repetam, aliqua præterea additurus in notis.*

EPISTOLA II.

Damasi Papæ Urbis Romæ ad Paulinum Episcopum Antiochenæ Civitatis,

DILECTISSIMO FRATRI PAOLINO DAMASUS.

PEr filium meum Vitalem (*a*) ad te scripta direxeram (*b*), tuæ voluntati & judicio omnia derelinquens: & per Petronium Presbyterum breviter indicaveram, me in articulo jam profectionis ejus aliqua ex parte commotum. Unde ne aut tibi scrupulus resideret, & volentes forsitan Ecclesiæ copulari, tua cautio probanda differret, fidem misimus, non tam tibi, qui ejusdem fidei communionem sociaris, quam his, qui in ea subscribentem, tibi (*c*) id est, nobis per te voluerint sociari, dilectissime frater.

Qua-

(a) Nondum itaque Vitalis ad Episcopatum evectus videri potest, cum Damasus hæc scriberet.

(b) Hæc Quesnellus adnotat differt. 14. n. 1. ac nescio quid inde conficit, quod nullius ponderis est, quidquid illud sit. Damasus enim in una eademque Epistola, tum plurali, tum singulari numero se ipsum sæpe designare solet. Vide epistolam ad *Acholium*, & epistolam ad *Orientales*.

(c) Chalcedonense Concilium part. 3. c. 1. *Damasus Romanæ Urbis Episcopus, & justitia decus, litteris ad Paulinum datis, dispensationis Sacramenta patefecit, admonens ut his, quæ bene decreta sunt, si qui communionis suæ participes esse velint, consentiant.*

Quapropter si supradictus filius meus Vitalis, & (a) ii qui cum eo sunt, tibi voluerint aggregari, primum debent in ea expositione fidei subscribere, quæ apud Nicæam (b) pia patrum voluntate firmata est. Deinde, quoniam nemo potest futuris vulneribus adhibere medicinam, ea hæresis eradicanda est, quæ postea in Oriente dicitur pullulasse, id est, confitendus ipse sapientia, sermo, filius Dei humanum suscepisse corpus, animam, sensum, id est, (c) integrum Adam, &, ut expressius dicam, totum veterem nostrum sine peccato hominem. Sicuti enim confitentes eum humanum corpus suscepisse, non statim, ei & humanas (d) vitiorum adjungimus passiones: ita & dicentes eum suscepisse & hominis animam & sensum, non statim dicimus & cogitationum eum humanarum subjacuisse peccato (e). Si qui autem dixerit, Verbum pro humano sensu in Domini carne versatum, hunc Catholica Ecclesia anathematizat: necnon (f) & eos, qui duos in Salvatore filios confitentur, id est, alium ante incarnationem, & alium post assumtionem carnis ex virgine, & non eumdem Dei filium & ante & postea confiten-

(a) Antiocheni illi scilicet, quibus regendis admotus pee Apollinarium fuerat. Vid. Sozom. lib. 6. Cap. 25. Hic vero perpetuo fuerat Ecclesiæ Spiritus, ut hæreticorum ac Schismaticorum capita iterum complecteretur, si fratres ac filios ab ea divulsos unitati ac fidei restituerent. Vid. Tertull. de Præscript. cap. 30., Cyprian. epist. 64. ad Antonian.

(b) Huc forte respexit Orientalis sub Joanne Antiocheno Synodus his verbis: *Intelligimus vero eam* [fidei Nicenæ expositionem] *sicuti, qui ante nos fuerunt Episcopi, in Occidente quidem Damasus, Innocentius, Ambrosius, & alii* &c. Vid. Synod. adv. Tragæd. Iren. cap. 197. Utraque ergo pars, Catholici scilicet, & Apollinariani ad Nicænum Symbolum provocabunt: Catholici, ut Deum nobis similem, mente scilicet & anima præditum esse demonstrarent Vid. Leon. Magn. epist. 134. Lugd. edit. Apollinarius autem, suum illum *e Cælo descendentem*, & carne, ut & Verbo compositum, *cælestem hominem* confirmaret. Vid. Ambros. inter testimonia Patrum allata a Leone Magno epist. 134. Lugd. edit. Nissen. Ant. Cap. 9. x. Nazianzen. epist. ad Cled. n. 8. & 23.

(c) Eusebius Vercellensis in epistola ad Antiochenses ex Alexandrina Synodo *ἀναλαβὼν πάντα ἄνευ ἁμαρτίας, οἷος ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνίσταται*. Athanas. de Salut. adv. Chr. lib. 2. cap. 10. *Et animam, & corpus, totumque primum Adamum didicimus secundum Adamum habuisse*. Ita etiam cæteri Græci, ac Latini Patres, quos afferre longum esset.

(d) Hoc palmarium Apollinarii Argumentum, Fabricius ex quodam Anglicano Græco Codice, quod Apollinarii Pseudo quæstiones, & Basilii responsiones continet, hæc profert.

Si Christus mentem habuit hominis, etiam oblivione laboravit, & inscitia, & peccatum committere potuit.

Bas. *Sane quidem, ni divinitati esset unitus.* BB. Gr. tom. 8. p. 101. Sed ipse Athanasius sibi ex hæreticis accepta hæc objicit. *Si enim hanc* [mentem] *assumpsit, & Principi nequitiæ subditus erit, & peccati expers non erit*: de Sal. adv. 2. cap. 3. Sed hæc leguntur in Dial. 6. advers. Apollinaristas Auct. Oper. Theodoret. tom. 5. p. 388.

(e) Athanasius iterum cap. 6. *Sed objicitis, si omnia accepit, sane, & humanas cogitationes habuit; impossibile autem est humanis cogitationibus non inesse peccatum*. Vid. etiam Petav. de Inc. lib. 5. cap. XI. XII. Cæterum, ut Nissenus respondit eleganter, *nostras sordes in semetipso assumens, earum spurcitiis non inquinatur, sed in se ipso sordes purificat. Lux enim in tenebris luxit, & tenebræ eum non comprahenderunt* Ant. cap. 26.

Hoc loco Vallicellanus Codex n. 18. & Codex S. Crucis post Verbum *Peccato* hæc habent, quibus impressos carere dixi. *Si quid illud est, quod de homine Salvator noster suscipere timuit, non salvabit: aut si ita insuperabile malum fuit, quod ipse suscipere formidavit, quid ponit in hominem, quem ipse condidit, & suscipere in suscepto homine vitavit. Itaque Dominiens homo rationabilis, & intelligibilis, quod Græci* * *dicunt, confitendum*. Hæc ratio Patribus familiaris est. Vid. Damasc. oper. tom. 1. p. 228. & p. 240. * νοερός.

(f) Hæc Arnobius *ex priori* ad Paulinum epistola accepta sic recitat: *Anathematizamus eos, qui duos in Salvatore filios confitentur, unum ante incarnationem, & alterum post assumptam carnem ex Virgine, & non eumdem Dei filium, & antea & postea confitentur ipsum esse Christum verum Dei Filium, qui natus est Virgine, confitentur*, huc etiam respicit, ni fallor Ambrosius de Incarn. Cap. 6. *Et illos condemnare debemus, qui non unum eumdemque esse Filium Dei dicunt, & alium esse, qui ex Deo natus sit, alium qui sit generatus ex Virgine*. Hæc conie-

tur. Alium vero non quaeram hujus sententiae testem, quam ipsum Damasum, qui post expressas eodem ipsa epistola conditiones omnes, quibus Vitalis, aliique recipi ad communionem poterant, postremo ait, ut qui huic epistolæ subscriberent absque aliqua ambiguitate, susciperentur : *Hinc enim constat apertissime ni fallor, alias nullas, aut ab eo adjunctas, aut desideratas, praeter illas, quas in eadem epistola enunciaverat.*

Contuli etiam pro hac quaestione Mss. Codices, ac duos caeteris antiquiores, alterum Dionisianae collectionis concedente Abbate tunc religiosissimo, ac doctissimo, nunc S. R. E. Cardinali Paenitentiario Besozzio ex Monasterio S. Crucis in agro Sessoriano signat. n. 225., alterum in Vallicellana scriptum aetate Nicolai 1. *signat. A. V. Quae vero ex iis deprehendi, duo sunt: Primum, hanc de* Vitali *epistolam omnino solitariam esse, sejunctam scilicet ab altera, quae* Damasi confessio *dicitur : Prior enim Codex eam continet ex omnibus Damasi epistolis unicam, quam deinde Siricii ad Himerium decretalis sequitur; Vallicellanus vero Codex primo refert ejusdem anathematismos sub hoc titulo* Confessio fidei Catholicæ, quam Papa Damasus misit ad Paulinum Antiochenum Episcopum; *alio deinde ac posteriori loco hanc, quae de Vitali agit, Epistolam recitat sub hac inscriptione* Incipit rescriptum Damasi Papæ ad petitum Hieronymi ad Paulinum Episcopum, *atque alii hisce similes Codices proferri possent. Alterum vero quod ex iisdem adverti, illud est, quod Codex uterque auctior est, quam impressi libri, integra scilicet periodo illa, qua* Dominicus homo, *cujus Rufinus meminit, expressus est, ac deest in editis. Hos igitur ego Codices, Isidorum praeterea Mercatorem, Baronium, ac Sarazanium sequutus sum, ac epistolam hanc ab ea, quae Damasi* confessio, seu regula fidei *dicitur, separatam edidi : sed ad hoc me impulerunt praeterea rationes aliae, quas cum attulerim cap.* x. *&* xv. *ubi de earum scribendarum occasione, ac tempore agendi locus fuit, hic ego non repetam, aliqua praeterea additurus in notis.*

EPISTOLA II.

Damasi Papæ Urbis Romæ ad Paulinum Episcopum Antiochenæ Civitatis,

DILECTISSIMO FRATRI PAOLINO DAMASUS.

PEr filium meum Vitalem (*a*) ad te scripta direxeram (*b*), tuæ voluntati & judicio omnia derelinquens: & per Petronium Presbyterum breviter indicaveram, me in articulo jam profectionis ejus aliqua ex parte commotum. Unde ne aut tibi scrupulus resideret, & volentes forsitan Ecclesiæ copulari, tua cautio probanda differret, fidem misimus, non tam tibi, qui ejusdem fidei communionem sociaris, quam his, qui in ea subscribentem, tibi (*c*) id est, nobis per te voluerint sociari, dilectissime frater.

Qua-

(a) Nondum itaque Vitalis ad Episcoparum evectus videri potest, cum Damasus hæc scriberet.

(b) Hæc Quesnellus adnotat differt. 14. n. 1. ac nescio quid inde conficit, quod nullius ponderis est, quidquid illud sit. Damasus enim in una eademque Epistola, tum plurali, tum singulari numero se ipsum sæpe designare solet. Vide epistolam ad *Acholium*, & epistolam ad *Orientales*.

(c) Chalcedonense Concilium part. 3. c. 1. *Damasus Romanae Urbis Episcopus, & justitiae decus, litteris ad Paulinum datis, dispensationis Sacramenta patefecit, admonens ut his, quae bene decreta sunt, si qui communionis suae participes esse velint, consentiant.*

Quapropter si supradictus filius meus Vitalis, & (a) ii qui cum eo sunt, tibi voluerint aggregari, primum debent in ea expositione fidei subscribere, quæ apud Nicæam (b) pia patrum voluntate firmata est. Deinde, quoniam nemo potest futuris vulneribus adhibere medicinam, ea hæresis eradicanda est, quæ postea in Oriente dicitur pullulasse, id est, confitendus ipse sapientia, sermo, filius Dei humanum suscepisse corpus, animam, sensum, id est, (c) integrum Adam, &, ut expressius dicam, totum veterem nostrum sine peccato hominem. Sicuti enim confitentes eum humanum corpus suscepisse, non statim, ei & humanas (d) vitiorum adjungimus passiones: ita & dicentes eum suscepisse & hominis animam & sensum, non statim dicimus & cogitationum eum humanarum subjacuisse peccato (e). Si qui autem dixerit, Verbum pro humano sensu in Domini carne versatum, hunc Catholica Ecclesia anathematizat: necnon (f) & eos, qui duos in Salvatore filios confitentur, id est, alium ante incarnationem, & alium post assumtionem carnis ex virgine, & non eumdem Dei filium & ante & postea confiten-

(a) Antiocheni illi scilicet, quibus regendis admotus per Apollinarium fuerat. Vid. Sozom. lib. 6. Cap. 25. Hic vero perpetuo fuerat Ecclesiæ Spiritus, ut hæreticorum ac Schismaticorum capita iterum complecteretur, si fratres ac filios ab ea divulsos unitati ac fidei restituerent. Vid. Tertull. de Præscript. cap. 30., Cyprian. epist. 64. ad Antonian.

(b) Huc forte respexit Orientalis sub Joanne Antiocheno Synodus his verbis: *Intelligimus vero eam* [fidei Nicenæ expositionem] *sicuti, qui ante nos fuerunt Episcopi, in Occidente quidem Damasus, Innocentius, Ambrosius, & alii* &c. Vid. Synod. adv. Tragæd. Iren. cap. 197. Utraque ergo pars, Catholici scilicet, & Apollinariani ad Nicænum Symbolum provocabunt: Catholici, ut Deum nobis similem, mente scilicet & anima præditum esse demonstrarent Vid. Leon. Magn. epist. 134. Lugd. edit. Apollinarius autem, suum illum e *Cælo descendentem*, & carne, ut & Verbo compositum, *cælestem hominem* confirmaret. Vid. Ambros. inter testimonia Patrum allata a Leone Magno epist. 134. Lugd. edit. Nissen. Ant. Cap. 9. x. Nazianzen. epist. ad Cled. n. 8. & 23.

(c) Eusebius Vercellensis in epistola ad Antiochenses ex Alexandrina Synodo *ἀναλαβὼν πάντα ἀνδ. ἁμαρτίας, οἷος ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνέστηκε*. Athanas. de Salut. adv. Chr. lib. 2. cap. 10. *Et animam, & corpus, totumque primum Adamum didicimus secundum Adamum habuisse*. Ita etiam cæteri Græci, ac Latini Patres, quos afferre longum esset.

(d) Hoc palmarium Apollinarii Argumentum, Fabricius ex quodam Anglicano Græco Codice, quod Apollinarii Pseudo quæstiones, & Basilii responsiones continet, hæc profert.

Si Christus mentem habuit hominis, etiam oblivione laboravit, & inscitia, & peccatum committere potuit.

Bas. *Sane quidem, ni divinitati esset unitus*. BB. Gr. tom. 8. p. 101. Sed ipse Athanasius sibi ex hæreticis accepta hæc objicit. *Si enim hanc* [mentem] *assumpsit, & Principi nequitiæ subditus erit, & peccati expers non erit*: de Sal. adv. 2. cap. 3. Sed hæc leguntur in Dial. 6. advers. Apollinaristas Auct. Oper. Theodoret. tom. 5. p. 388.

(e) Athanasius iterum cap. 6. *Sed objicitis, si omnia accepit, sane, & humanas cogitationes habuit; impossibile autem est humanis cogitationibus non inesse peccatum*. Vid. etiam Petav. de Inc. lib. 5. cap. XI. XII. Cæterum, ut Nissenus respondit eleganter, *nostras sordes in semetipso assumens, earum spurcitiis non inquinatur, sed in se ipso sordes purificat. Lux enim in tenebris luxit, & tenebræ eum non comprehenderunt* Ant. cap. 26.

Hoc loco Vallicellanus Codex n. 18. & Codex S. Crucis post Verbum *Peccato* hæc habent, quibus impressos carere dixi. *Si quid illud est, quod de homine Salvator noster suscipere timuit, non salvabit: aut si ita insuperabile malum fuit, quod ipse suscipere formidavit, quid ponit in hominem, quem ipse condidit, & suscipere in suscepto homine vitavit. Itaque Dominicus homo rationabilis, & intelligibilis, quod Græci* * *dicunt, confitendum*. Hæc ratio Patribus familiaris est. Vid. Damasc. oper. tom. 1. p. 228. & p. 240.

* νοερός.

(f) Hæc Arnobius *ex priori* ad Paulinum epistola accepta sic recitat: *Anathematizamus eos, qui duos in Salvatore filios confitentur, unum ante incarnationem, & alterum post assumptam carnem ex Virgine, & non eumdem Dei filium, & antea & postea confitentur ipsum esse Christum verum Dei Filium, qui natus est Virgine, confitentur*, huc etiam respicit, ni fallor Ambrosius de Incarn. Cap. 6. *Et illos condemnare debemus, qui non unum eumdemque esse Filium Dei dicunt, & alium esse, qui ex Deo natus sit, alium qui sit generatus ex Virgine*. Hæc conie-

tentur. Quicumque huic epistolæ subscribere voluerit, ita tamen ut in Ecclesiasticis Canonibus, quos optime nostri, & in Nicæna fide ante subscripserit, hunc debebis absque aliqua ambiguitate suscipere. Non quod hæc ipsa, quæ nos scribimus, non potueris convertentium susceptioni proponere; sed quod tibi consensus noster liberum in suscipiendo tribuat exemplum (a).

AD EPIST. IV.

MONITUM.

HÆC altera est Damasi Epistola ex iis, quæ ad Paulinum Antiochenum extant, cujus ab priori disjungendæ rationes jam attuli. Hoc tamen adnotare iterum placet, Theodoretum scilicet eam Græce redditam historiæ suæ attexuisse, ac ab priori disjunctam retulisse lib. 5. cap. XI. Cur vero non integram recitavit, si utramque Damasus sic junxerat, ut una alterius pars esset inseparabilis? An forte nihil ad Ecclesiæ historiam pertinere posse censuit, quæ de Vitalis nomine scripta fuerunt? Quis hoc ne suspicetur quidem? An potius huic parcendum esse duxit? At illius hæresim lib. 5. cap. 4. minime dissimulat. Reliquum igitur est, ut truncata jam, & dissecta ad eum venerit. At cui bono hæc integræ Epistolæ laceratio & corruptio? in tanta præsertim vicinitate temporis, & exemplarium copia? Ratum igitur, certumque sit, non unam in duas sectam partes, sed duas inter se disjunctas Damasi fuisse ad Paulinum Epistolas. Ceterum hanc potissimum, de qua agimus, celebrem perpetuo fuisse, ac summo plausu exceptam colligimus ex Scriptoribus, qui eam memorant, ac pro lege habent, Cælestino scilicet & Vigilio, Ambrosio, antiquo auctore Sermon. de Tempor. 129. olim Augustiniano, nunc in appendicem rejecto tom 5. Serm. 233. ubi ex ejus Anamathematismis plures recitantur, Arnobio Juniore, Isidoro in Codice Canonum Ecclesiæ Hispanæ, Paulino Aquilejensi, Tricossino Concilio, atque aliis deinceps: ex Græcis vero, ut recentiores prætercam, præter Theodoretum, Concilio Constantinopolitano, ut ego quidem puto, & Nazianzeno. Cum igitur ob eam causam sæpe transcriberetur, fieri non potuit, quin varia nunc sit MM. Codicum lectio, sive casu, sive temere, ac pro cujusque ingenio; cujus vel præter ea, quæ ego observavi, non unum exemplum attulit Petrus Coustantius ex Codicibus, quos ille pro exquisita sua diligentia inspexit. Ejus itaque exemplar in hac editione ego sequutus sum, tum quod illud ad Græcum a Theodoreto ad nos transmissum, tum vero ad Quesnellianum magis accedat, qui duo rivi sunt omnium judicio meo, fonti proximiores, ac facile ob eam causam puriores: si quis enim MM. Codices consulere omnes velit ac referre, cum ingens eorum copia sit, vel improbum, & non necessarium laborem sustineat, necesse est, vel incertus judicii sit, utrum ex iis eligat, quamquam Vallicellano Codice aliquando usus sim, quod ille ad manus fuerat.

CON-

ras cum anathematismo 6. alterius epistolæ ad eumdem Paulinum; ac tecum reputa, an fieri possit, ut Damasus uno eodem scripto, rem ipsam iisdemque verbis repetat, quod tamen concedant necesse est, qui unicam ad Paulinum epistolam statuunt. Hinc Corbeiensis Codex Coustantio teste, ut eam vitiosam repetitionem caveat, alterum anathematismum omisit secus ac Holstenianus, ac Quesnellianus.

(a) Vallicell. Cod. *facultatem*.

E P I S T. IV.

CONFESSIO FIDEI CATHOLICÆ (a)

Quam Papa Damaſus miſſit ad Paulinum Antiochenum Epiſcopum.

POſt Concilium Nicænum, (*b*) quod in Urbe Roma Concilium congregatum eſt a Catholicis Epiſcopis, addiderunt de Spiritu Sancto. Et quia poſtea is error inolevit, ut quidam ore ſacrilego auderent dicere Spiritum Sanctum factum eſſe per Filium. (*c*)

I. Anathematizamus eos, qui non tota libertate proclamant, cum Patre, & Filio unius poteſtatis eſſe atque ſubſtantiæ.

II. Anathematizamus quoque eos, qui Sabellii ſequuntur errorem (*d*), eumdem dicentes Patrem eſſe, quem Filium.

III: Anathematizamus Arium, atque Eunomium, qui pari impietate, licet ſermone diſſimili Filium, & Spiritum Sanctum aſſerunt eſſe creaturas.

IV. Anathematizamus Macedonianos (*e*), qui de Arii Stirpe venientes non perfidiam mutavere, ſed nomen.

V. Anathematizamus Photinum, qui Hebionis hæreſim *inſtaurans* (*f*), Dominum Jeſum Chriſtum tantum ex Maria confitetur.

(a) Hanc Trithemius de S. E. cap. 73. *librum de Fide* vocat, *contra Hæreticos*.

(b) Hoc apud Trithemium hujus dogmaticæ initium eſt, *Quoniam poſt Concilium Nicænum*. atque ita etiam apud Theodoretum legimus; eaque lectio mihi verior videtur: ea enim quæ in aliis impreſſis ac MM. Codicibus præmittuntur, exordium potius ſapiunt ab exſcriptoribus adjectum; ſiquidem hoc ipſum Romanum Concilium, quod anno 380. convocatum dixi, illud ipſum eſt Vigilio teſte, quod Nicæno Concilio addidit ea, quæ minus plene, ut Nazianzenus ait in 2. ad Cledon. dicta fuerant, & ad Spiritum Sanctum attinent: in anteactis enim ſub Damaſo Conciliis, ea quæ de Sancto eodem Spiritu enunciata ſunt, nec adeo præciſa, & plena, ut hæc ſunt, nec Anathematiſmos adverſus ſingulas omnes Pneumatomachorum blaſphemias adjectos habent.

(c) Hæc Eunomii in Apologetico a Fabricio BB. Græc. tom. 8. pag. 297. primum edito verba: *juſſu quidem Patris, operatione autem Filii factam*: Huc ſpectat locus Simonis Conſtantinopolitani apud Allat. contr. Hottinger. pag. 503. *litteris ad Paulinum Antiochenum datis ſcribit Damaſus additionem Synodali decreto factam in S. Nicæno Symbolo ad convellendam eorum blaſphemiam qui aſſerebant Filium quoque Patrem eſſe*.

(d) Nullos re ipſa tunc temporis *Sabellianos* fuiſſe legimus, multos autem calumnia, & opinione ab Orientalibus ſic dictos ſcimus; qua de re querebatur Fauſtinus Presbyter in libello Ficei, quam in Codice Canonum Queſnelliano legimus Cap. 38., ac Gregorius ille, cujus eſt Orat. 49. inter Nazianzeni Opera. Ob eam quoque cauſam Paulinum Antiochenum, ejuſque aſſeclas, ac omnes pene Occidentales ob reticentiam trium hypoſtaſeon vulgo traductos fuiſſe conſtat. Hanc igitur calumniam hoc promulgato Anathemate Damaſus forte deſtructum ivit, quæ etiam fuit ratio, cur Athanaſius, aliique Alexandrinæ Synodi Patres decreverint, *ut Anathemate inureretur Sabellii ſtoliditas quod ſi ita fiat, omnis apud omnes ceſſabit ſuſpicio*.

(e) Ante annum 380. quo hæc Dogmatica promulgata eſt, *Macedonianorum* nomen nuſpiam uſurpatum legas: illi ſiqnidem nondum ab Eccleſia, ad quam ſub Liberio rediiſſe viſi ſunt, aperto rurſus ſchiſmate receſſerant, nec Concilium Nicænum rurſus repudiaverant, quod anno dumtaxat 379. factum fuiſſe dixi Cap. 15. Hi vero duplicis erant generis: alii enim recte de Filio ſentiebant, prave vero de ſpiritu Sancto: Alii vero utramque Arianam hæreſim profitebantur: Poſteriores igitur Damaſus hoc loco reſpicit, quos ideo *ab Ariana ſtirpe venientes*, ut etiam Epiphanius vocat, & nomen non perfidiam mutaſſe ait. Sed Epiphanium ipſum audiamus hær. 74. n. 1. *Ab his Semiarianis, & Orthodoxis monſtrum quoddam biformium hominum, & ſemiferorum excitatum eſt; Alii quippe ab Ariana Stirpe profecti, Filium non abſolute creaturam eſſe definiunt, ſed ſine tempore eſſe genitum .... Sed a priore illa Sententia quam Arius evomuit, nequamquam recedunt .... tum de Spiritu Sancto contumelioſe garriunt*. Utramque etiam Macedonianorum Sectam diſtinguit Auctor in Dialogis a Garnerio iterum impreſſis in Auctario Operum Theodoreti, in quibus illum aliter cum prioribus. aliter cum aliis diſputantem legimus.

(f) Hilarius de Trin. lib. 7. cap. 3. & 7. *Hebion, quod eſt Photinus*.

VI. Anathematizamus eos, qui duos Filios (*a*) asserunt, unum ante Sæcula, & alterum post assumptionem Carnis ex Virgine.

VII. Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationali, & intelligibili, (*b*) dicunt Dei Verbum in humana carne versatum, cum ipse Filius sit Verbum Dei, & non pro anima rationali, & intelligibili in suo corpore fuerit, sed nostram, idest intelligibilem sine peccato animam susceperit, atque salvaverit.

VIII. Anathemazamus eos, qui Verbum FiliumDei extensione, aut collectione, & a Patre separatum, insubstantivum, & finem habiturum esse contendunt.

IX. Eos quoque, qui de Ecclesiis ad Ecclesias migraverunt (*c*) tamdiu

(a) Hunc Anathematismum Cælestinus recitat his verbis, *Anathematizamus eos, qui duos Filios Dri asserunt, altrrum qui ex Patre antesæcula est genitus. & alterum qui ex assumptione Carnis natus rst ex Virgine*. Apollinarius hanc Sententiam per summam calumniam Catholicis affinxerat ob duas in Cristo Jesu assertas naturas perfecte unitas, eoque prætextu abutebatur, ut per speciem adeo absurdæ opinionis hæresim suam corroboraret. Hoc liquet ex locis a Petavio allatis de Incarn. *lib.* 7. *cap.* 2. atque eam calumniam suis ipse auribus Damasus jactari audiverat, præsente Acacio Beroensi Episcopo. Ajebat autem Apollinarius, *si homini perfrcto unitus est perfectus Deus, duo utique, non unum essent. Nyssen. Antirr. cap.* 35. *&* 39. *& cap.* 42. *Si homini copulatus est Deus prrfectus, perfrctus nempr perfecto, utiqur duo essent: alter quidrm natura filiusDri. altrr adoptione*. Eam itaque a Catholicis calumniam hoc promulgato Anathematismo idem Pontifex removendam censet, cujus deinde exemplum Nazianzenus aperte imitatus est in 1. *ad Clrdon.* hæc Scribens: *Si quis duos Filios alterum ex Dro, & Patre, altrrum ex Matrr, non autrm unum, atque eundem induxrrit, is ab ea quoque filiorum adoptione rxcidat, quæ rectè credentibus promissa est*. Et rursus in secunda ad eumdem Cledon. *Hoc quoqur omnibus dr Nobis affirma, Nos Dei filium, qui ex Patre primum, ac deinde ex Sancta Maria Virgine genitus est, in unum jungrre, nec duos filios nominare, sed unum, & eumdrm in invisibili Dritate adorare &c.* Hanc etiam ab Ecclesia Catholica infamiam repellunt, Athanasius, Epiphanius, Ambrosius, cæterique eorum temporum Patres: atque hinc intelligimus, quanto studio vulgata illa ac recantata ab Apollinarianis fuerat. Ab Apollinario calumniam cum hæresi accepit, atque iterum produxit adversus Catholicos Eutiches delirus senex, & qui ab illo deincèps orti sunt Monophysitæ, Monothelitæ, ac si quis alius ex virulenta radice surculus infecit Ecclesiam. Quamobrem Marcianus Imperator scribens ad MonachosAlexandrinos profitetur εἶναί τε Θεὸν καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν οὐκ ἄλλον καὶ ἄλλον μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Τοὺς δὲ λέγοντας ἢ εἰπόντας δύο Υἱοὺς ἢ δύο πρόσωπα καὶ ἡμεῖς ὡς θεομάχους βδελυσσόμεθα, καὶ ἀναθεματίζομεν. Græcam illam Epistolam, cujus major pars fugerat diligentiam Summorum Virorum, quibus collectionem Conciliorum debemus, integram profero inferius ex Ottoboniano Cod. 29. fol. 415. nuper cum reliquis in Vaticanam translato, beneficio SSmi Pontificis Benedicti XIV. Sacris Litteris juvandis & illustrandis nati. Ex eodem Cod. exscriptum est alterius etiam Epistolæ initium, ad *Macarium* scilicet, *Episcopum* & *Sinaitas Monachos* quod in eadem collectione deest. Vid. tom. 4. Ven. edit. p. 1792. & 1793.

(b) Damasi Anathematismo rescissum, ac perfossum, captiosum Fidei libellumRomæ a Vitali oblatum, omnesque qui in fraudolenta expositione perstarent, ab Ecclesia eodem tempore alienos factos scribit Nazianzenus *in* 2. *ad Cledon.* Sed utrum ille hunc locum designet, an alterum huic similem in priori ad Paulinum Epistola expressum, vide ad annum 375

(c) Hunc, atque huic proximum Anathematismum, quod a suo Codice abessent, Quesnellus Damaso affictos putat fraude, & dolo malo Paulini Antiocheni, ut illo æmulum in Episcopatu Meletium superare posset, At oh præceps & viro rigidioris disciplinæ vindice indignum prorsus judicium: fraudem illam scilicet minime olfecit Theodoretus, cum eosdem Anathematismos retinuit, quamquam Meletium ipsum, ac ejus Successorem tanti fecerit, ut omnes captet, qua certas, qua dubias utrumque laudandi vias, qui præterea, ab eo, quo res agebantur tempore, non ita distat, quin facile ludum videre, deprehendere, & attrectare posset, si vellet, ut hac Quesnellus gloria tot Sæculis posterior integra frueretur. Cæterum si hæc dogmatica scripta & promulgata est ab ea Romana Synodo, quæ initam jam Meletium inter, & Paulinum concordiam confirmaverat, ut mihi Cap. 15. visum est, jam vides, quo hæc Quesnelli somnia recidant. Nam nec anathematismi illi

diu a communione nostra habemus alienos, quamdiu ad eas Civitates redierint, in quibus primum sunt constituti. Quod si alius alio transmigrante in locum viventis est ordinatus, tamdiu vacet Sacerdotis dignitate, qui suam deseruit Civitatem, quamdiu successor ejus quiescat in pace.

X. Si quis non dixerit semper Filium, & semper Spiritum Sanctum esse, anathema sit.

XI. Si quis non dixerit Filium natum de Patre, idest de Divina substantia ipsius, anathema sit.

XII. Si quis non dixerit Verbum Domini Filium Dei Deum, sicut Deum Patrem ejus, & omnia posse, & omnia *nosse* & Patri æqualem, anathema sit.

XIII. Si quis dixerit, quod in carne constitutus filius Dei, cum esset in terra, in Cælis cum Patre non erat, anathema sit.

XIV. Si quis dixerit, quod in passione Crucis (*a*) dolorem sustinebat filius Dei Deus, & non caro cum anima, qua induerat formam Servi, (*b*) quam sibi acceperat, sicut ait Scriptura, anathema sit.

XV. Si quis non dixerit, quod in carne, quam assumpsit, sedet (*c*) ad dex-

te-

falsi; aut suspecti viderj poterunt, sed pro constanti suo in rem Ecclesiasticam Studio a Damaso adjecti, ut collapsam Athanasio teste, aliisque, per Orientem in eo capite disciplinam restitueret, ac postremo hinc facile colliges, quam iniquo erga Episcopum illum optime de Religione meritum, sed Apostolicæ Sedis observantissimum, & exulcerato animo Scriptor ille damnatæ memoriæ fuerit.

(a) Gelasius hoc caput recitat inter testimonia Patrum de duab. Natur his verbis; *Si quis dixerit. quia in passione Crucis dolorem pertulit Filius Dei Deus, & non caro cum anima, quam induta est Servi formam, quam sibimet assumpsit, sicut Scriptura dicit, anathema sit.* Theodoretus hoc idem caput iterum repetit Dial. 3. cujus loci verba, quam quæ in historia recitat, ad Latinum Damasi exemplum magis accedere Valesius observat. ac tertio in Epist. 144. ad Milit. *ἀκουσάτωσαν καὶ τοῦ πολυθρυλλήτου Δαμάσου τοῦ τῆς Ῥώμης Ἐπισκόπου βοῶντος: εἴ τις εἴποι ὅτι ἐν τῷ σταυρῷ πόνον ὑπέμεινεν ἡ θεότης, καὶ οὐχὶ τὸ σῶμα μετὰ τῆς ψυχῆς· τοῦ δούλου μορφὴ, ἣν τελείαν ἀνέλαβον, ἀνάθεμα ἔστω.*

Vallicellanus Codex num. XVIII. sic videtur corrigere. *Si quis dixerit, quod in passione Crucis dolorem sustinebat Filius Dei Deus, & non caro cum anima, quam induerat in forma Servi, quam sibi acceperat:* Cæterum vetustus Nicæne etiam Symbolo confirmatus Christianorum sermo hic fuerat. *Deum nostri causa passum, Crucifixum, mortuum:* eo etiam Patres omnes, tum vivente Damaso, tum deinceps usi sunt, quos Petavius colligit de Incarn., lib. 4. cap. 15. 16. Si itaque illud hominum genus, qui nuper vexarunt, & adhuc occulte vexant Ecclesiam, vixisset ætate Damasi; collectis inconditis, undequaque vocibus inclamasset, Romanum Pontificem fidem dextruere, Samosateni, & Photini impietatem asserere, ac Nestorianæ hæresi præludere; at nec Damasus Patres illos pro hæreticis habuit, nec illi dicam dixerunt Damaso, quin potius ob eam causam laudarunt. Hinc vero intelligis, sententias quamquam Catholico sensu veras, habita tamen temporum, ac eorum, a quibus proferuntur ratione, nedum posse, sed etiam proscribi ab Ecclesia oportere, *ne error, qui* ut ait Ireneus lib. 1. in præfat. *secundum semet ipsum non ostenditur, ac subdole adornatus, veriorem se ipsum præstat, rudiores decipiat exteriori phantasmate.* Arius enim, & Apollinarius eo dicto abutebantur, ac divinitatem ipsam perpessioni obnoxiam blasphemaverant, prior ut Filium Patre minorem. ac creaturam esse conficeret Hilar. de Trin. lib. 10. Cap. 9. alter ut illud suum *Carnis, & Verbi temperamentum* adstrueret, ut ex Nysseno in Antirretico, aliisque frustra referendis constat.

(b) Hoc videtur haud casu dictum. Apollinarius enim *audire non poterat, quod Dominus Noster Jesus pro Nobis servitutem susceperit in istius corporis susceptione, quia* scilicet *Verbum & Carnem unius esse substantiæ* asserebat. Ambros. Epist. 46. ad Sabin.

(c) Hunc anathematismum aliis licet verbis repetit Nazianzenus in 1. ad Cled. *Si quis Sanctam Carnem, nunc depositam esse, nudamque, ac corpore vacuam Divinitatem esse, non autem cum assumpta parte, & esse, & venturam esse dexerit, præsentem illius gloriam non cernat*; atque hanc duplicem ejus promulgandi causam affert, primam scilicet *ut suspicionem amoveat*, alteram vero, *ut errorem refellat:* fuerant siquidem nonnulli inter Catholicos, qui de humanæ naturæ in melius mutatione ita sentiebant magnifice, ut hominem posita mortalitate in Deum quddammodo absortum existimare, ac naturarum discrimen post ascensionem tollere viderentur, atque inter eos Nazianzenus ipse, ac Nyssenus, quo-

teram Patris, in qua venturus est judicare vivos, & mortuos, anathema sit.

XVI. Si quis non dixerit, spiritum Sanctum de Patre esse vere, ac proprie, sicut Filius de Divina substantia, & Deum verum, anathema sit (*a*).

XVII. Si quis non dixerit, omnia posse Spiritum Sanctum, omnia nosse, & ubique esse, sicut Filium, & Patrem, anathema sit.

XVIII. Si quis dixerit Spiritum Sanctum facturam, aut per Filium factum, anathema sit.

XIX Si quis non dixerit omnia per Filium, & Spiritum Sanctum Patrem, fecisse, idest visibilia, invisinilia, anathema sit,

XX. Si quis non dixerit Patris, & Filii, & Spiritus Sancti unam divinitatem, potestatem, majestatem, potentiam, unam gloriam, Dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem, & veritatem, anathema sit (*b*).

XXI. Si quis tres personas, non dixerit veras Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, æquales, semper viventes, omnia continentes visibilia, & invisibilia, omnia potentes, omnia judicantes, omnia vivificantes, omnia facientes, omnia quæ sunt salvanda, salvantes, anathema sit.

XXII. Si quis non dixerit adorandum Spiritum Sanctum ab omni creatura, sicut Filium, & Patrem, anathema sit (*c*).

XXIII. Si

rum dicta legi possunt apud Petav. de Incarn. lib 3. cap. 4. & lib. x. cap. 1. ac Zaccagnium in Præf. ad antirr. Cap 21. Nyssenum ab ea labe Zaccagnius egregie purgat Cap. 24. Nazianzenus vero se ipsum ab ea suspicione liberat, *Error* vero, cui chordam eo loco tendit, ac quem refellit, proprius Apollinarii fuerat. ac necessarium ejus hæresis consectarium, quæ duas in Christo naturas perpetuo inficiata est, Hinc ille primo Carnem Christi Domini e Cœlo allatam dixit; eam deinde consubstantialem nostræ fassus etiam aliquando est, sed brutam, ac sensu vacuam. Cum primam sententiam asseruit, carnem illam peracto dispensationis Mysterio in Divinam, ex qua sumpta fuerat, reincidisse naturam docuit: Cum alteram admisit, aut Carnem illam depositam, aut in Dei conversam substantiam, nullamque ejus superfuisse figuram dixit. Hoc etiam commentum cum tota hæresi a Magistro suo Apollinario Eutyches posteriori Sæculo accepit. Vid. Harduin; oper. Select. de Sacram, Altar. Cap. 6. & 7., hæc egregie explicantem.

(a) Hunc Briennius apud Allatium contr. Hottinger. pag. 316. sic recitat Εἴ τις μὴ εἴποι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῦ πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καὶ Κυρίως, ὡς καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς θείας οὐσίας, καὶ Θεῦ Θεὸν λόγον, ἀνάθεμα. Quod a Theodoreto accepit, nam latina exemplaria loco *Deum Verbum* habent *Deum Verum*. Hic vero, ac sequentes anathematismi tres de Sancto Spiritu, oppositi sunt impiis Pneumatomachorum thesibus, qui neque ex Divina substantia, neque omnia posse, aut ubique esse, neque omnia cum Filio fecisse asserebant. Hinc Eunomius in apologetico cap. 25. apud Fabric. BB. Græc. tom. 8. *Tertio loco colitur, quia ordine & dignitate præstat aliis Unigeniti operibus, Divinitate, & creandi potestate carens, sanctificandi autem, & docendi potestate abundans*. Vid. Athanasius tom. 1. pag. 794. & 881. edit. BB. ac Basilius de Spiri. Sanct. cap. 16. ac sequentibus, nec non Theodoretus, seu quisquis ille sit in Dialogis adversus Macedonianos singulas eas plasphemias exsuflans in Auctario.

(b) Hujus anathematismi Aristenus meminit apud Allat. contr. Hotting. pag. 504. ὡσαύτως ἀναθεμάτισι τοὺς μὴ μετὰ πάσης παῤῥησίας Κηρύττοντας αὐτὸ μετὰ πατρὸς καὶ υἱῦ μιᾶς ἐξυσίας, καὶ οὐσίας ὑπάρχειν. Eunomius enim nullam Filii & Spiritus Sancti cum Patre potentiæ, imperii, & essentiæ comparationem esse posse blasphemabat, quem ideo καθ' ὑπεροχὴν ἀσύγκριτον οὐσίας καὶ δυνάμεως, καὶ ἐξυσίας asseruit. Cæterum qui hoc ac sequens caput præterea respiciant, dixo Cap. 18.

(c) Hic & sequens anathematismus alterum illud perstringit *Macedonianorum* genus, qui scilicet recte de Patre & Filio sentiebant, in Sancto autem Spiritu a fide aberrabant, quorum haud exiguus erat numerus, ut ex Epiphanio, Theodoreto, Socrate, ac Sozomeno intelligimus, atque ex Athanasio op. tom. 1. pag. 649, Hos etiam veluti ab alio *Macedonianorum* grege diversos, & separatos, ac *non omnino mortuos & extinctos*, blandis verbis alloquitur Nazianzenus or, 37. num. 28. At Damasus tandem eos anathematizaudos ac pro hæreticis habendos statuit hoc loco, & a Catholicis separat, quibus cum fæderati, & commixti fuerant, quousque Valens per Orientem imperio potitus est, ut dixi Cap. 15. qua de

XXIII. Si quis de Patre, & Filio bene senserit, de Spiritu autem Sancto non recte habuerit, Hæreticus est: *Quod* omnes Hæretici de Filio Dei, & Spiritu Sancto male sentientes, in perfidia Judæorum, & Gentilium inveniuntur (*a*).

XXIV. Quod si quis patiatur, Deum Patrem dicens, & Deum Filium ejus, & Deum Sdiritum Sanctum, *Deos dici*, & non Deum propter unam Divinitatem, & potentiam, quam credimus esse, & scimus, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: Deum, subtrahens autem Filium, aut Spiritum Sanctum, ita solum existimet esse Deum Patrem, dici, aut credi unum Deum: anathema sit. Nomen namque Deorum, & Angelis, & Sanctis omnibus a Deo est impositum, & donatum: De Patre autem, & Filio, & Spiritu Sancto, propter unam æqualem Divinitatem, non nomen Deorum, sed Dei nobis ostenditur, atque indicatur: ut credamus, quia in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto solum baptizamur, & non in Archangelorum nominibus, aut Angelorum, quomodo Hæretici, aut Judæi, aut etiam Gentiles dementes faciunt. Hæc ergo est salus Christianorum, ut credentes Trinitati, idest Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, in ea veram solamque unam divinitatem, & potentiam, ac majestatem, & substantiam eamdem sine dubio credamus, ut æternam attingere mereamua ad vitam (*b*).

EPI-

ne videri etiam potest Basil. Epist. 128. Hinc illos sequenti anno, quoad Constantinopolitarum I. Concilium vocati sunt, jam pro hæreticis habitos fuisse legimus apud Socr. lib. 7. cap. 7.

(a) Alii Codices, *quia*, quod magis placet; Sive enim de Filio, sive de Spiritu Sancto prave sentias, perinde est, atque utroque casu Ethnicus; & Judæus es, quia Trinitatem negas.

(b) Postremum hoc caput obscurum & perplexum est transcriptorum incuria, aut ingenio: ego itaque tibi sisto quam ex Vallicellano Codice excripsi lectionem nitidiorem, ac meliorem, nisi correctoris manum sapiat.

Quod si quis patiatur Deum Patrem dici, & Deum Filium ejus, & Deum Spiritum Sanctum, Deos dici, & non Deum, propter unam Divinitatem, & potentiam, quam credimus esse, & scimus Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, vel qui subtrahens Filium, aut Spiritum Sanctum itaut solum existimet esse Deum Patrem, dici, aut credi, anathema sit. Nam pluraliter nomen Deorum in Angelis, & Sanctis hominibus a Deo esse positum, & donatum legimus: de Patre autem, & Filio, & Spiritu Sancto propter unam, & æqualem Divinitatem, non nomen Deorum, sed Dei nobis ostenditur, atque indicatur: Et idcirco in solo nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti baptizamur, & non in Archangelorum, nominibus, & Angelorum, quomodo Hæretici, & Judæi aut etiam Gentiles dementes. Hæc est ergo salus Christianorum, ut credentes Trinitati, idest Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, in eam veram solamque unam Divinitatem, & potentiam, Majestatem, & substantiam sine dubio credamus: Poro constat ex basil. Epist. 131. & 169. ac ex Nazianz. or. 29. & 37. Catholicos ab Arianis tritheitarum voce traductos, quod unam in Trinitate Divinitatem profiterentur; ac Socrates narrat Tripart. lib. x. cap. 8. eos, ut Orthodoxos vituperarent intra portas, per plateas etiam, & porticus, ac mediam Civitatem cantare, & resonare solitos, *ubi sunt, qui dicunt trina virtute unum*. Hac etiam calumnia utuntur adversus recte sentientes Catholicos, recentes Ariani & Unitarii. Videatur Crelius inter Epistolas Lacrozianas tom. I. pag. 94.

Fragmenta Græca epistolæ, quæ desunt in actis Chalcedonensis Concilii pag. 1892: & 1793. Ven. Edit.

Ἐξέκοψε δὲ καὶ τὴν Νεστορίου δυσσέβειαν. Hactenus Græcum exemplar: desunt vero, quæ nunc sequuntur. Τὸ δὲ σεπτὸν σύμβολον τῶν τιη. ἁγίων πατέρων σῶον διὰ πάντων ἐφύλαξε μήτε μειώσει, μήτε προσθήκῃ βλαβέν: καὶ οἴεται μὲν ἡ ὑμετέρα γαληνότης τὰ θεῖα ἡμῶν γράμματα, ἔτι μὴν καὶ τὰ διατάγματα τὰ ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων ἤδη προτεθέντα μεγαλοπόλει ἀρκεῖν εἰς τὸ πεῖσαι τοὺς οὐκ οἶδ' ὅπως ἔτι καὶ νῦν ἀμφιβάλλοντας. ὅτιπερ οὐδὲν κεκαινοτόμηται τῇ ἁγιωτάτῃ Συνόδῳ καὶ Καθολικῇ, καὶ μηδένα λοιπὸν ἀπολελεῖφθαι τὸν ἀμφισβητοῦντα πάντη χάριν. οὐδὲ γὰρ ἐνῆν ἔθη τινὰ τοσοῦτον εἶναι νομίζομεν ὡς ἐντυχόντα τοσούτοις δόγμασι σαφῶς οὕτως ἀπαγγέλλουσι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἔτι τῇ αὐτῇ καὶ νῦν ἐπιμένειν πλάνῃ. Εἰ δὲ ἄρα τινὲς εἶεν ὅπερ οὐχ ἡγούμεθα τὸ τῆς ἐμφύτου ἡμῖν φιλανθρωπίας, μὴ ἀκολουθοῦντες σκοπῷ βουλόμεθα πάλιν αὐτοὺς διὰ τῶν θείων ἡμῶν γραμμάτων πεισθῆναι ἀκριβῶς, ὡς ἅπαντα τοῖς τῶν ὁσίων Πατέρων ἀκολουθήσα-

EPIST. V.

Damasi Papæ ad Acholium & alios Macedoniæ Episcopos.

Maximi Cynici ordinatione damnata, Damasus Macedones hortatur, ut in Synodo proxime Constantinopoli celebrandâ dignus huic Civitati preficiatur Episcopus; ac Majorum adversus Episcoporum translatione statuta serventur.

DILECTISSIMI FRATRIBUS (*a*) ACHOLIO EURYDICO, SEVERO, URANIO PHILIPPO & JOHANNI DAMASUS (*b*).

I. DEcursis litterais dilectionis ve- stræ fratres carissimi, satis sum con- tri-

σα διδάγμασιν ἡ ἁγιωτάτη καὶ καθολικὴ Σύνοδος ἐτύπωσε, καὶ τὴν μὲν Εὐτυχοῦς ἀνεῖλε δυσσέβειαν. ἣ ὁ Διόσκορος εἵπετο, καὶ ἕτεροι τινές Οἱ μήτε τὰ Ἀπολιναρίου βιβλία ἀποκινήσαντες ἐγκατασπεῖραι τῷ πλήθει. προσηγορίας ἁγιωτάτων ὀρθοδόξων Πατέρων ἑαυτοῖς ἐπιγράψαντες ὥστε εἰς τέλειον τὴν τῶν ἁπλουστέρων ἐπὶ τὸ ψεῦδος ἐξανδραποδῶσαι διάνοιαν ἐβεβαίωσε δὲ τὸ τῶν τιη ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων, σεπτὸν σύμβολον μηδὲν μήτε ὀφελοῦσα, μήτε προσθεῖσα, καθὸ βαπτισθεῖσα καὶ πιστεύσασα ἡ ἡμετέρα γαλήνοτης ἐκ νέας ἡλικίας φρονεῖ καὶ ἐν αὐτῷ διαμένειν εὔχεται, πιστεύουσα τὸν Δεσπότην ἡμῶν καὶ Σωτῆρα Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν συναΐδιον καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι᾽ ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐνηνθρωπηκέναι γεννηθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Θεοτόκου παρθένου, εἶναί τε Θεὸν καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν· οὐκ ἄλλον καὶ ἄλλον μὴ γένοιτο. ἀλλ᾽ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν οὐδενὶ τρόπῳ μεριζόμενον ἢ χωριζόμενον ἢ τρεπόμενον. Τοὺς δὲ λέγοντας ἢ εἰπόντας δύο Υἱούς ἢ δύο πρόσωπα καὶ ἡμεῖς ὡς θεομάχους βδελυσσόμεθα καὶ ἀναθεματίζομεν Ταῦτα τοίνυν καὶ αὐτοὶ καταμαθόντες εἴτινες ἄρα εἰσιν ἐν ὑμῖν ἔτι τῷ ψεύδει κατεπτημένοντες, πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπαναδραμεῖν σπουδάσατε, τῶν ἀθεμίτων ἑαυτοὺς ἀφιστῶντες παρασυνάξεων. ὥστε μὴ πρὸς τὸ τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἀπολέσαι, καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν νόμων ἐπιτιμίοις ὑπαχθῆναι. Ἑνωτίσατε δὲ ἅπαντες ἑαυτοὺς τοῖς τῆς ἁγιωτάτης καὶ Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, ἥτις μία ὑπάρχει, καθ᾽ ὃ καὶ οἱ εὐαγεῖς ὅροι τῶν Ἁγίων Πατέρων ἡμᾶς διδάσκουσι. Τοῦτο γὰρ ποιοῦντες τῇ μὲν ἑαυτῶν ψυχῇ χαριεῖσθε σωτηρίαν τῷ δὲ τῶν ὅλων Δεσπότῃ Θεῷ τὰ ἀρέσκοντα πράξετε. καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ἑαυτοὺς παρατιθέμενοι γαλήνοτητι τῆς

παρ᾽ αὐτῆς ἀπολαύσετε κηδεμονίας. Διατοῦτο καὶ Ἰωάννην τὸν λαμπρότατον Δεκουρίωνα ἐκλεξάμενοι ἀπεστείλαμεν. δυνάμενον ἀκριβῶς τὰ περὶ τῆς ἁγίας πίστεως παραστῆσαι. Καὶ γὰρ τῇ τῶν ὁσίων Ἐπισκόπων οἰκουμενικῇ καὶ καθολικῇ Συνόδῳ παρῆν. καὶ πάντα τὰ παρακολουθήσαντα σαφῶς ἐπίσταται. ὥστε διὰ πάντων πληροφορηθέντας τοὺς ἔτι ὅπερ οὐχ ὑπολαμβάνομεν ἐνδιάζοντας. ὀψὲ ποτὲ πρὸς τὴν ἀληθῆ καὶ ἀμώμητον πίστιν ἐπανελθεῖν.

Ἀντίτυπον θείων γραμμάτων πεμφθέντων παρὰ τοῦ αὐτοῦ Μακαρίῳ Ἐπισκόπῳ καὶ Ἀρχιμανδρίτῃ καὶ λοιποῖς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει Σινᾷ εὐλαβεστάτοις Μοναχοῖς.

Οἷα κατὰ τῆς εὐαγοῦς θρησκείας καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας ἐπικινδύνως νεωτερίζων Θεοδόσιος. οὗ ταῖς πράξεσιν οὐκ εὕροι τις τιμωρίαν. ἑάλω. οὐδένα μὲν λέληθε πάντων σε καὶ τὴν ὑμετέραν εὐλάβειαν τὸ μέγεθος τῶν παρ᾽ αὐτοῦ πλημμελημάτων ἐλήλυθεν. Οὗτος γὰρ προλαβὼν καθὼς αἱ θεῖαι προαγορεύουσι γραφαὶ τὴν τοῦ Ἀντιχρίστου προσδοκωμένην παρουσίαν. Τὸ δὲ ἀληθέστερον εἰπεῖν παρ᾽ ἐκείνου πεμφθεὶς πολεμῆσαι τῇ ἁγίᾳ καὶ ὀρθοδόξῳ πίστει & cætera.

(a) Eos Episcopus Basnagius ann. 380. num. 4. Ægyptios fuisse censuit. quod prorsus ridiculum, quid enim Acholio cum Ægyptiis? At Ambrosius ex illis aliquot, ni fallor, memorat in Epistola ad Anisium Acholii successorem. Vid. cap. 17.

(b) Hæc & sequens Epistola Damasi esse videntur ex earum numero, quas multas ad varios scripsisse Damasum Nicolaus 1. Epist. 8. testatur, quibus adlaborabat, ut Maximus Constantinopoli expelleretur. Has Epistolas periisse dolebat Baron. ann. 380. num. 5. *Holsten.* Basnagii temeritatem quis igitur non im-

triſtatus ; (*a*) eo tempore , quo Deo præſtante hæretici iverant abjecti , (*b*) neſcio quos ex Ægypto venientes (*c*) in poſtulatione contra regulam eccleſiaſticæ diſciplinæ alienum a noſtra profeſſione in Conſtantinopolitana civitate Cynicum ad ſacerdotium vocare voluiſſe . Qui igitur is fuerit ardor animi , quam fœda præſumptio , ſcire non poſſumus . Hinc apparet, inquietos homines , cum multa præſumunt , quid agere debeant ignorare. Non legerant Apoſtolum ſcribentem ; *Vir autem ſi comam nutriat , igonminia eſt illi* . Neſciebant philoſophorum habitum non convenire (*d*) inceſſui Chriſtiano . Non audierant monentem Apoſtolum , ne per philoſophiam , & inanem ſeductionem , quam diu crediderant, ſpoliarentur ſanæ fidei indumento Quanta igitur hæc feſtinatio fuerit neſcio,ut cum Chriſtianis hic habitus diſpliceret , tam inſelenter totum quod non decuerat ageretur ? Sed quid aliud facere debuit improbitas hominum leviſſimorum , quam ut expulſi(*e*) Eccleſia intra (*f*) parietes alienos (*g*) ambientem , quantum intelligi datur , inquietum hominem ordinarent ? Sed hæc inimici intelliguntur eſſe commenta, qui hæreticis ſubminiſtrat materiam detrahendi . Impletum eſt, quod evangelicus ſermo dixerat : *Omnis* , inquit, *plantatio* , *quod non plantaverit pater meus cæleſtis* , *eradicabitur* . Hoc eſt , quod ſæpe dilectionem veſtram commonui , ne fieret aliquid inconſiderate . Neſcit ſinceritas veſtra , quod in ſæcularibus bellis ibi major cura militum excubat, ubi hoſtis inſiſtit ? Si ergo nobis Epiſcopalibus armis ſemper eſt reſiſtendum, debemus ſollicite agere,ne,quod Deus prohibeat,gregemChriſti lupis rapacibus relinquamus . Philoſophia ſapientiæ ſæcularis amica , eſt inimica fidei , venenum quoddam ſpei , bellum graviſſimum caritatis . Qui ergo conſenſus templo Dei, & idolis ? Quæ participatio Chriſto , & Belial ?

Sed foataſſe dicturi ſunt aliqui , Chriſtianus erat . Huic homini , qui in habitu (*h*) idoli incedit , nunquam adſcribendum nomen eſt Chriſtiani : quia fieri

tetur Nicolaum de mendacio poſtulantis ?

(a) Hinc facile tempus colligas , quo Maximus illegitime ordinatus, ac ſcripta hæc Epiſtola fuit. Neque enim ante Martium menſem *Gratiano & Theodoſio Coſs.* cum ſcilicet promulgata ab eo eſt *L. Cunctos Populos de Fid. Cath.* quæ illos ἀτίμυς eſſe juſſit , Hæretici *abjecti* videri , ac dici poterant ;

(b) Eos Nazianzenus a Petro Alexandrino ſubmiſſos aſſerit , cui Damaſus hoc loco parcit . Videtur vero Alexandrinus Præſul conſecrationem Conſtantinopolitani ad ſe pertinere exiſtimaſſe. Eam profecto ſibi vendicabat Theophilus , ae Dioſcorus aliquando obtiuuit Anatolio conſecrato .

(c) Conſtantius ex conjectura corrigit *ſine poſtulatione* . Nazianzenus huic favet, qui *detenſum ranem , in ſede locatum ait , antequam Gregi , ac primoribus Eccleſiæ hoc Iudicaſſent* .

(d) Aſſumpto ad Imperium Joviano , Philoſophos pallium depoſuiſſe , ac vulgarem habitum ſumpſiſſe ſcribit , Socrat. lib. 3. cap. 23.

(e) Nazianzenus *Magiſtratum ſtatim , multi exterique rонfluunt etiam Nothi* ,

Ob hoc fuerant nam ſcelus runcti :
Quid multa ? referunt illico e templo pedem illud dolentes maxime rapta irrita reſſiſſe :

(f) Naziaazanus ; *in rhoaula ſordidam inreſſi domum: ac quoſdam habentes ſare de vulgi infima , ranem reſecta Præſulem ſignant coma* . Pſeudo Italici Concilii Epiſtola , *intra privatas ades* Maximum *ab Ordiuatoribus ſerretum* ait , quia Ariani Baſilicas tenerent .

(g) Nazianzenus : *Haud vi , ner ligatum , nam canis ad ſumma quaque promptus , & fervens erat* .

(h) Maximum intelligit Philoſophum Cynicum palliatum , & pallium vocat habitum idoli , forte quod Dii gentium eo habitu pingerentur . *Holſt.* cur Maximum in habitu idoli incedentem Damaſus ait , hæc una eſt ratio , quia *Cynicus* fuerat . Eorum enim hominum genus aliud geſtabat nihil , præter τριβώνιον . ſeu tritum palliolum , ae interulam tunicam , unde ſeminudi fere ; comam præterea alebant, & barbam , quo habitu Hercules pingebatur , quem ſibi patronum Cynici elegerant , ac imitandum propoſuerunt . Hoc ex Luciani Cynico diſcimus ſic ſuam agente cauſam ; *Vt autem de habitu diſcas , quam illum non modo bonos , ſed ipſos etiam Deos derentem tu deinde derideas, Simulacra Deorum aſpice utrum ſimiliora vineantur vobis ne , an mihi : neque Græcorum modo , ſed barbarorum etiam tempia conveniens diſpice , utrum rapillati ſint Dii , & barbati , veluti ego , an ſicut vos tonſi ſingantur , pinganturque : verum etiam ſine tunica pleroſque uti me videbis* : Cap.20. tom. 3. Amſtel. edit. Hicn

fieri non poteſt , ut qui hinc placere gentibus deſiderat , ullum nobiſcum conſortium integræ fidei poſſit habere . Non immerito autem , qui ex Ægypto venerant,notati ab omnibus (*a*) diſceſſerunt , errorem ſuum condemnantes : ut amputatis ejus poſtea capillis , qui non recte fuerat ordinatus, & jacturam capitis ſuſtineret, & quod ambierat eſſe non poſſit . Recte igitur factum eſt, ut id quod male cœptum erat , auctoritate (*b*) publica deſtrueretur .

De cætero commoneo ſanctitatem veſtram , ut quia cognovi (*c*) diſpoſitum eſſe Conſtantinopoli Concilium fieri debere , (*d*) ſinceritas veſtra det operam , quemadmodum prædictæ Civitatis Epiſcopus eligatur , qui nullam habeat reprehenſionem : ut Deo propitio cum integra (*e*) pax Catholicorum Sacerdotum fuerit confirmata,nullæ deinceps diſſenſiones in Eccleſia oriantur : ut præſtante Deo , quod jam dudum optavimus , cum Catholicis Sacerdotibus poſſit pax perpetua perdurare .

Illod præterea commoneo dilectionem veſtram, (*f*) ne patiamini aliquem

de Diogene Auſonius

Inventor primus Cynices Ego . Quæ ratio iſt hæc :
Alcides multo dicitur eſſe prior .
Alcida quondam fueram Doctore ſecundus
Nunc Ego ſum Cynices primus , & ille Deus .

Quæ eſt ratio , cur Nazianzenus eum laudet or. 23. num. 3. quod in *alieno habitu noſtra profiteretur* .

(a) Conſtantius Damaſum agere hoc loco putat de diſceſſu ab Eccleſia , ubi prior comediæ pars acta fuit, ac de acceſſu ad Choraulæ domum , ubi deinde ordinato Maximo confecta eſt: ac ſuum Ordinatores Epiſcopos *errorem condemnaſſe* ait, quod illum intonſum dimiſerant in Eccleſia , nec inceptum facinus ad finem perduxerant . At quis error in iis fuit , ſi populi confluxus vetuit , ne quod inceperant , perficere poſſent? Errorem itaque qui iis diſplicuit in eo collocandus , quod auſu temerario Ægyptii aliud nihil conſequuti fuerant , quam ut Cynicus , & coma ut Damaſus ait , & ſpe fruſtratus eſſet , atque ut ii ab omnibus *notati* diſcederent a Regia Urbe : Nam , *ob patratum Scelus tantus dolor invaſit Urbem , nemo ut tunc foret qui non fureret* : eodem , quo Damaſus , Sarcaſmo Gregorius utitur .

Subiitque Cinnos Sectio cultos diu ;
Manuum laborem non brevem ſolvens brevi ;
Ut factus autem paſtor eſt canis improbus ,
Ex Opilione fit canis rurſus (o grave
Probrum) caniſque ſolus , & pulchro carens
Jam crine ſacrum nec tamen moderans gregem :

(b) Imperatoris ſcilicet tunc Theſſalonicæ poſiti , a quo

Rurſum pulſus , ut fædus Canis .

(c) Socrates lib. 5. cap. 8. ac Sozomenus lib. 7. hoc Concilium a Theodoſio convocatum ſcribunt, poſtquam Victor Regiam Urbem ingreſſus eſt , anno ſcilicet 380. exeunte ; Theodoretus vero lib. 5. cap. 6. ſtatim ac imperium conſequutus eſt . Hoc profecto magis videtur conſentaneum veritati : Neque enim tot Epiſcopi ineunte anno illo convocati , in Martio adeſſe Conſtantinopolim poterant , aut Damaſus hæc ſcriberet , ſi non fuiſſet diu antea de futuro Concilio certior factus .

(d) Ad hoc Concilium Epiſcopos dumtaxat Orientales a Theodoſio convocatos ait Theodoretus lib. 7. cap. 6. & 7. Cum itaque Acholius , cæterique ſub eo Epiſcopi Occidentalibus accenſerentur , qui fieri potuit , ut Damaſus illos ita moneat , quibus nullæ in ea lectione videbantur futuræ partes ? Quid mihi viſum ſit , dixi cap. 17. Verum cum Acholius , cæterique Macedones Epiſcopi præſentes in eo fuerint, non improbo Papæbrochii opinionem exiſtimantis illum pro ſingulari ſua ſanctitate , ut cum ſuis adeſſet , præmature a Theodoſio monitum ; Sero autem acceſſiſſe , ut Damaſi , cui ea de re ſcripſerat , mandata expectaret . Baronius e contra illum poſt obitum Meletii vocatum putat , tunc ſcilicet , cum exorta de Antiocheno Epiſcopatu contentio Orientales ipſos inter ſe diſtraxiſſet , atque in eam etiam ſententiam Tillemontius in Gregor. Nazianz. not. 43. propendet veluti Gregorii ipſius teſtimonio confirmatam hæc ſcribentis .

Ηλθον ἦλθον ἐξαπίνης κεκλημένοι
Ως δῆθεν ἰόντες εἰρήνης σκοπῷ
Αἰγύπτιοί τε , καὶ Μακεδόνες .

Verum obſcurum eſt , ut Nazianzenus eo loco Macedones ex *improviſo vocatos* , an vero *ex improviſo veniſſe* velit , ac præter jam expectationem : hoc vero probabilius ; ſiquidem tempus non patitur , ut Macedones , ac Ægyptii Epiſcopi , ſi vocati poſt obitum Meletii fuerant , ac contentione inter Paulinum , & Flavianum fervente , adeſſe ante ejuſdem Gregorii dimiſſionem potuerint .

(e) Quo hæc tendant dixi Cap. 17.

(f) Translationem Epiſcoporum Nicæni

quem contra statuta majorum nostrorum de Civitate alia ad aliam transduci, & deserere plebem sibi commissam: & ad alium Populum per ambitionem transire. Tunc enim contentiones oriuntur, tunc schismata graviora accipiunt; cùm & illi qui amiserint Sacerdotem, sine dolore animi esse non possunt, & illi qui alterius civitatis acceperint Episcopum, etiamsi gaudeant, invidiosum sibi intelligunt fore, sub alieno se agere sacerdote.

E P I S T. VI.

Damasi Papæ ad Acholium Tessalonicensem Episcopum.

Rusticus Gratiani (a) Silentiarius commendatur, & confirmatur quod de Maximi ordinatione deque altero eligendo superiori Epistola mandatur.

DILECTISSIMO FRATRI ACHOLIO DAMASUS.

AD meritum filii mei Rusticii addi aliquid amplius non potest, domine frater honorabilis. Hic enim cum habeat prærogativam officii sui, quòd Silentiarius sit filii nostri Gratiani augusti, huc accedit, quod gratiam (*b*) Dei Romæ consecutus est, ita ut vellet munitus ad illas partes missus venire. Hinc ergo in omnibus honorificentiæ tuæ commodo, quasi proprium pignus suscipere digneris: ut Deo propitio in peregrinatione constitutus, intelligat se à consacerdotibus Dei & diligi & honorari.

(*c*) Ad litteras sanctitatis tuæ plene rescripsi, non mihi placuisse quod nescio quem Maximum ex Ægypto venientes comatum, vel maximè cuius habitus, juxta Apostolum, ignominiosus esset, Constantinopoli Episcopum ordinare voluissent. Rectiùs igitur fecerit sanctitas tua, si dederit operam ut de cætero Catholicus constituatur, cum quo nobis Deo propitio possit pax perpetua perdurare.

Concilii Canone vetitam Romana quoque Ecclesia valde improbavit, nisi necessitas cogeret, aut magna, & evidentissima utilitas suaderet. Unde Nicephorus Callixtus, & alii, qui exempla ejus anxie congesserunt, unicum Perigenem Romano Episcopo probante translatum in Occidente reperiunt. In Oriente quoque id ægre permittebant Romani Pontifices nisi ex causis gravissimis. Græci minus hac in re fuere Religiosi, ut exempla a Nicephoro conquisita ostendunt. *Holsten.* Non itaque hic locus adversus Gregorium scriptus, ut Baluzius aliique suspicantur, sed adversus arbitrarias illas per Orientem de Ecclesia ad Ecclesiam migrationes, & ad promovendam ejus Canonis observantiam. Cæterum si Gregorius nulli Ecclesiæ ut sæpe de se asserit, addictus, & alligatus unquam fuerat, a Damaso perstringi non potuit. Hoc tamen monito Macedones, & Egyptii Episcopi, cum ad Concilium accesserunt, usi sunt, ut ejusdem Gregorii inthronizationem improbarent, sed ut ille ait.

Odio quidem non tam mei, vel ut in throno alium locarent, quam dolorem ut inurerent aliquem his, throno qui fixerant me in Præsulis; saltem remotis hoc mihi interdum arbitris ipsi asserebant. De Vit. sua Ver. 155. & seq.

(a) Qui ad vela excubabant, cum Imperatores jus dicerent, aut legatos audirent. De horum officio est Titulus in Cod. Theod.

(b) Baptismum scilicet, qua de re plura Holstenius in notis, ac ex antiquis inscriptionibus Vir. Clar. P. Eduardus Corsinus ad not. Græcorum erudite illustratas dissert. 2.

(c) Aliis etiam Episcopis Damasus scripserat, ut vidimus: at hoc loco uni se Acholio scripsisse ait, quod is erat per Illyricum eorum caput.

EPISTOLA VII.

Ad Episcopos Orientis.

Quod vestra charitas debitam Sedi Apostolicæ reverentiam tribuit, Filii honoratissimi, (a) vobis ipsis quoque maximo sane honori est. Nam tametsi Sancta Ecclesia, in qua Sanctus Apostolus sedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ suscepimus, tractanda sint, nobis (b) primæ partes deferuntur: tamen confitemur, nos illo dignitatis gradu longe inferiores esse. Verum ob hanc causam omnibus modis laboramus, uti ad gloriam beatitudinis ejus, si qua ratione possimus, tandem aliquando perveniamus. Sciatis velim, Fratres, nos Timotheum illum profanum, Apollinaris hæretici discipulum, cum impio suo dogmate iampridem abdicasse: & ob eam causam credimus, reliquias eius nihil in posterum momenti habituras. Quod si antiquus ille serpens, semel atque iterum ictus, ad suam ipsius pœnam augendam revixerit, & extra Ecclesiam ejectus, nonnullos etiamum fideles suis mortiferis venenis, quibus eos tentare aggreditur, ad exitium trahere non cesset, vos hanc ejus astutiam velut pestem quan-

ΤΟΙΣ ΤΗΝ ΕΩΑΝ ΙΘΤΝΟΥ ΣΙ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ ΔΑΜΑΣΟΣ.

Ὅτι τῇ Ἀποστολικῇ καθέδρᾳ τὴν ὀφειλομένην αἰδῶ ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἀπονέμουσα, ἑαυτοῖς τὸ πλεῖστον παρέχετε, υἱοὶ τιμιώτατοι. καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλιστα ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος καθεζόμενος ἐδίδαξε πῶς προσήκει ἡμᾶς τοὺς οἴακας ἰθύνειν, οὓς ἀνεδεξάμεθα, ὅμως ὁμολογοῦμεν ἑαυτοὺς ἐλάττονας εἶναι τῆς τιμῆς. ἀλλὰ διὰ τοῦτο οἱῳδήποτε τρόπῳ σπουδάζομεν, εἴπως δυνηθείημεν πρὸς τὴν δόξαν τῆς μακαριότητος αὐτοῦ παραγενέσθαι. γινώσκετε τοίνυν, ὅτι τὸν πάλαι Τιμόθεον τὸν βέβηλον, τὸν μαθητὴν Ἀπολλιναρίου τοῦ αἱρετικοῦ, μετὰ τοῦ ἀσεβοῦς αὐτοῦ δόγματος καθείλομεν· καὶ οὐδαμῶς πιστεύομεν αὐτοῦ τὰ λείψανα λόγῳ τινὶ τοῦ λοιποῦ ἰσχύειν. εἰ δ' ἔτι ἐκεῖνος ὁ ὄφις ὁ παλαιὸς, ἅπαξ καὶ δεύτερον καταδηχθεὶς πρὸς ἰδίαν τιμωρίαν ἀναζῇ, ὅς τις ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει, ὃς σφῆλαι τοὺς ἑαυτοῦ θανατηφόροις φαρμάκοις τινὰς ἀπίστους διαπειράζων οὐ παύεται, ταύτην ὥσπερ φθοράν τινα ἐκκλίνατε, ὅμως μεμνημένοι τῆς ἀποστολικῆς πίστεως, ταύτης μάλιστα ἥ τις ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ἐγγράφως ἐξετέθη, βεβαίῳ βαθμῷ ἰσχυρῶς τῇ πίστει ἀμετακίνητοι διαμείνατε, καὶ μὴ ματαιολογίας καὶ ἠφανισμένας ζητήσεις, μετὰ τοῦτο ὑπομείνατε ἀκούειν τοὺς κληει-

κως

(a) Quisquis hanc Damasi Synodicam in græcum sermonem transtulit, hoc loco lapsus mihi videtur, cum in vitiosum Codicem incidisset, scripserat enim procul dubio Damasus *Nobis plurimum tribuitis*, ut sensus, & orationis series postulat, ipse vero legit *Vobis* absque ullo sensu, *Valesius*. Ejus emendationem, ea quæ sequuntur, mihi profecto ad. probant, & commendant. Hanc Damaso sententiam surripuit, & in fundum suum transtulit Pseudo Anacletus Epist. 2. ex interpretatione Trip. Hist. cap. 15. lib. 9.

(b) Sic eam vocem *τὰ μάλιστα* Sigonius de Occid. Imp. ad ann. 382. num. 112. Mediol. edit. latine reddit feliciter, & recte ut mihi videtur. Epiphanius, & Christophorronus ejus interpretationem omittunt, ac si nulla esset illius *dictionis* hoc loco vis, Sirmundus vero: *Et enim ut maxime in Sancta Ecclesia, in qua Sedens Sanctus Apostolus, docuit quomodo Nobis tractanda sint gubernacula, quæ suscepimus:* Valesius, denique cujus versionem Coustantius sequitur, *Et si enim maxime in Sancta Ecclesia in qua Sanctus Apostolus Sedens docuit, decet nos quodammodo clavum tenere, quem regendum suscepimus &c.* sed uterque inconcinne ni fallor, & procul a vero sensu. Quid igitur, si post *τὰ μάλιστα* subaudias *ἐστιν*. Hoc si feceris, illud *τὰ μάλιστα* aliud nihil exprimet, ni fallor, quam quod est *τὸ πάντων μέγιστον, καὶ κυριώτατον*; ac Sigonium, & Sarazanium veram Damasi mentem, ac sententiam expressisse dixeris, quam Veneta Conciliorum collectio retinuit. Exemplum legas apud Plutarch. de Puer. Inst. par. 2. §. 15. *πάντων δὲ μάλιστα τὴν μνήμην τῶν παίδων ἀσκεῖν, καὶ συνεθίζειν*. Sic apud Euseb. Hist. Eccl. *οἱ μάλιστα τῶν καθόλου κρατοῦντες*. Imperatores: cum Sarazanio itaque Sigonii interpretationem retinui. In reliquis Vid. cap. 23.

quandam declinate, & recordamini sedulo tum fidei ab Apostolis traditæ, tum huius vel maxime, quæ est a Sanctis Patribus in Concilio Nicæno scriptis prodita: inque ea gradum firme defigentes, immobiles perstate: & ne post hac sustinete, ut vel clerici vestri, vel laici inanes sermones, quæstionesque obscuras audiant. Jam n. semel formulam edidimus, ut qui se Christianum profiteatur, illud teneat, quod ab Apostolis traditum est; quippe divinitus Paulus sic loquitur: Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepistis, anathema sit. Nam Christus filius Dei, Dominus noster, generi humano per passionem suam plenissimam salutem reddidit, ut totum hominem peccatis implicatum ab omni peccato liberaret. Hunc si quis aut imperfectam humanitatem, aut imperfectam divinitatem habuisse dixerit, spiritu diaboli completus, se filium gehennæ ostendit. Itaque quid est, cur abdicationem Timothei a me rursus requiratis, qui etiam hic iudicio Sedis Apostolicæ, Petro quoque Episcopo Alexandriæ præsente, abdicatus est una cum magistro suo Appollinare, qui item in die judicii debitas pœnas & supplicia persolvet? Quod si ille, qui veram spem in Christum una cum fidei confessione mutarit, velut spem quandam salutis retinens, alios quosdam, qui sunt leviores, ad suam perducat sententiam; sciant illi, se propterea cum eo similiter perituros, quod animum aliquando induxerint Ecclesiæ Canoni repugnare. Deus vos filij onoratissimi servet incolumes.

κὺς ἢ τὺς λαϊκὺς ὑμῶν. ἤδη γὰρ ἅπαξ τύπον ἐδώκαμεν, ἵνα ὁ γινώσκων ἑαυτὸν χριςόανον, ἐκεῖνο γυλάττοι ὅπες παρὰ τῶν ἀποςόλων παρεδόθη, λέγοντος τοῦ ἁγίου Παύλου, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔςω. ὁ γὰρ Χριςὸς ὁ ὑὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Κύριος ἡμῶν, τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ ἰδίου πάθους πληρεςάτην ἀπέδωκε τὴν σωτηρίαν, ἵνα ὅλρον τὸν ἄνθοπον ταῖς ἁμαρτίαις ἐνεχόμενον, πάσης ἁμαρτίας ἐλευθερώσῃ. τοῦτον εἴ τις ἤτοι ἀνθρωπότητος ἢ θεότητος ἔλαττον ἐσχηκέναι εἴποι, πνεύματος διαβόλο πεπληρωμένος, τῆς γεέννης ὑὸν ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι. Τὶ τοίνυν πάλιν παρ' ἐμοῦ ζητεῖτε τὴν καθαίρεσιν Τιμοθέυς ὃς καὶ ἐνταῦθα κρίσει τῆς Ἀποςολικῆς Καθέδρας παρόντος καὶ Πέτρου τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Ἀλεξανδρέων πόλεως καθῃρέθη, ἅμα τῷ διδασκάλῳ αὐτοῦ Ἀπολλιναρίῳ καὶ ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τὰς ὀφειλομένας τιμωρίας καὶ βασάνους ὑπομενεῖ. εἰ δὲ τινας κουφοτέρους πείθει ἐκεῖνος ὡς τινὰ ἐλπίδα ἔχων, ὅςις τὴν ἀληθῆ ἐλπίδα τὴν εἰς Χριςὸν τῇ ὁμολογίᾳ μετέβαλε μετὰ τούτου ὁμοίως ἀπολεῖται ὅςις δήποτε βούλεται, τῷ κανόνι τῆς Ἐκκλησίας ἀντιπαλαίσας. ὁ Θεὸς ὑμᾶς ὑγιαίνοντας διαφυλάττοι, ὑοὶ τιμιώτατοι.

EPIST. VIII.

Damasi Papæ ad Hieronymum.

Quid apud Hebræos sonet Osanna, *perspicue sibi explicari rogat.*

Dilectissimo filio HIERONYMO DAMASUS Episcopus in Domino salutem.

COmmentaria cum legerem græco latinoque sermone in Evangeliorum interpretatione a nostris, id est (*a*) orthodoxis viris, olim ac nuper scripta de eo quod legitur, *Osanna filio David*; non solum diversa, sed etiam contraria sibimet proferunt. Dilectionis tuæ est, ut ardenti illo strenuitatis ingenio, abscisis opinionibus, ambiguitatibusque supplosis, quid se habeat apud Hebræos, vivo sensu scribas ut & de hoc sicut & de multis, tibi curæ nostræ in Christo Jesu gratias referant.

EPIST. IX.

Damasi Papæ ad Hieronymum.

Quanta aviditate Hieronymi scripta lectitet. Cur non pari studio legat (b) Lactantii libros. Ut subjectas quæstiones sibi Hieronymus paucis solvat.

Dilectissimo filio HIERONYMO DAMASUS.

DOrmientem te, & longo jam tempore legentem potiùs, quam scribentem, questiunculis ad te missis excitare disposui: non quo & legere non debeas; hoc enim veluti quotidiano cibo alitur & pinguescit oratio: sed quod lectionis fructus sit iste, si scribas. Itaque quoniam & (*c*) heri tabellario ad me remisso, nullas te jam epistolas habere dixisti, exceptis his, quas aliquando in Heremo dictaveras, quasque tota aviditate legi atque descripsi; & ultro pollicitus es te furtivis noctium operis aliquas, si vellem, posse dictare; libenter accipio ab offerente, quod rogare volueram, etiam si negasses. Neque vero ullam puto digniorem disputationis nostræ confabulationem fore, quam si de Scripturis sermocinemur inter nos; id est, ut ego interrogem, tu respondeas. Qua vita nihil puto in hac

(a) Non deerant Damasi temporibus scripta Hæreticorum, qui Doctrina, ingenioque abusi fuerant; at maluit ille ab eorum lectione cavere, secus ac nos, qui tam longe ab ejus Sanctitate distamus, ac quibus mirifice sapiunt non hæreticorum tantum, sed ea ipsa impiissimorum hominum scripta, quibus Christiana Religio ludibrio est, atque in iis legendis, ac laudandis eruditionis gloriolam captamus, quamquam cum pietatis ac fidei jactura conjunctam.

(b) De hoc Damasi loco expectamus, quæ differet Vir. Cl. P. Edovardus a S. Francisco Xaverio, a quo novam, atque omnium Lactantii operum accuratissimam editionem adornatam jam, ac mirifice illustratam *scimus*.

(c) Baronius cum in animum suum induxisset Epistolam hanc ab Hieronymo Hierosolymis acceptam fuisse, hinc legendum existimavit, quoniam *Etherio Tabellario*, quod & Marianus arripuit. Veram lectionem veterum Codicum consensu acceptam non mutandam esse, & quæ in superiori monito asseruimus, & ipsa Hieronymi in Epistolæ sequentis exordio verba demonstrant. *Coustant. adnot. ad Epistol.16. & 17.* Sic etiam *Cl. Vallarsius*, MM. omnium consensum afferens.

hac luce jucundius; quo animæ pabulo omnia mella superantur. *Quam dulcia*, inquit Propheta, *gutturi meo eloquia tua, super melori meo*. Nam cum idcirco, ut ait præcipuus orator, homines a bestiis differamus, quod loqui possumus: qua laude dignus est, qui in ea re cæteros superat, in qua homines bestias antecellunt?

Accingere igitur, & mihi quæ subjecta sunt dissere, servans utrobique moderamen, ut nec proposita solutionem desiderent, nec epistola brevitatem. Fateor quippe tibi, eos quos mihi jam pridem Lactantii dederas libros, ideo non libenter lego, quia & plurimæ epistolæ huius usque ad mille spatia versuum tenduntur, & raro de nostro dogmate disputant: quo fit, ut & legenti fastidium generet longitudo; & si qua brevia sunt, scholasticis magis sint apta, quam nobis, de metris, & regionum situ & philosophis disputantia.

I. Quid sibi vult quod in Genesi scriptum est: *Omnis qui occiderit Cain, septem vindictas exsolvet*?

II. Si omnia Deus fecit bona valde, quare Noe de mundis & immundis animalibus præcepit, cum immundum nihil bonum esse possit? & in novo Testamento, post visionem, quæ Petro fuerat ostensa dicenti, *Absit Domine a me, quoniam commune & immundum numquam introivit in os meum*, vox de cælo responderit, *Quod Deus mundavit, tu commune ne dixeris*?

III. Cur Deus loquitur ad Abraham, quod quarta progenie Filii Israel essent de Ægypto reversuri, & postea Moyses scribit, *Quinta autem progenie exierunt filii Israel de terra Ægypti*? quod utique nisi exponatur, videtur esse contrarium.

IV. Cur Abraham fidei suæ signum in circumcisione suscepit?

V. Cur Isaac, vir justus & Deo carus, non illi cui voluit, sed cui noluit, deceptus errore benedixit?

EX CONCILIO URBIS ROMÆ

Sub Damaso Papa de explanatione Fidei. (a)

Dictum Est: prius agendum est de spiritu septiformi, qui in Christo requiescit. Spiritus sapientiæ: *Christus dei virtus & Dei sapientia*: Spiritus intellectus: *Intellectum dabo tibi, & instruam te in via, qua ingredieris*. Spiritus consilii; *& vocabitur nomen ejus magni consilii angelus*. Spiritus virtutis; ut supra dictum est, *Christus Dei virtus & Dei sapientia*. Spiritus scientiæ; propter eminentiam scientiæ Jesu Christi, ut ait apostolus. Spiritus veritatis: *Ego vita, & veritas*. Spiritus timoris: *Initium sapientiæ timor domini*.

Multiformis autem nominum Christi dispensatio est. Dominus, quia Christus: Verbum, quia Dei filius, quia unigenitus ex patre: homo, quia natus ex virgine; sacerdos, quia se obtulit holocaustum: pastor, quia custos: vermis, quia resurrexit: mons, quia fortis: via, quia rectus per ipsum ingressus in vitam: agnus, quia passus: lapis angularis, quia instructio: magister, quia ostensor vitæ: sol, quia illuminator: verus, quia a patre: vita, quia creator: panis, quia caro: Samaritanus, quia custos & misericors: Christus, quia unctus: Jesus, quia salvator: Deus, quia ex Deo: angelus, quia nuntius: sponsus, quia mediator: vitis, quia sanguine ejus redempti sumus: leo, quia rex: petra, quia firmamentum: flos, quia electus: propheta, quia futura revelat. Spiritus enim sanctus non est patris tantummodo, aut filii tantummodo spiritus; sed patris & filii

(a) Vallicellanus Cod. A. V. per 234. *Incipit Concilium Urbis Romæ sub Damaso Papa* de explanatione Fidei.

filii spiritus Scriptum est enim: *si quis dilexerit mundum, non est spiritus Patris in illo.* Item scriptum est: *qui autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus*. Nominato itaque patre & filio, intelligitur spiritus sanctus: de quo ipse filius in evangelio dicit: quia *Spiritus sanctus a patre procedit*; Et, *de meo accipiet & annunciabit vobis*. (*a*)

Ex Baronio ad ann. 382. num. XIX.

POst has omnes propheticas, & Evangelicas, & Apostolicas, quas superius deprompsimus scripturas, quibus Ecclesia Cahtolica per gratiam Dei fundata est, etiam intimandum putavimus, quod quamvis per Orbem Catholicæ diffusæ Ecclesiæ, quasi unus thalamus Christi sit, Sancta tamen Romana Ecclesia nonnullis (*b*) synodicis constitutis, cæteris Ecclesiis prælata est: sed & evangelica voce Domini Salvatoris nostri primatum obtinuit (*c*) Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam; & tibi dabo claves Regni Cælorum; & quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælo: & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in Cælo. Addita (*d*) etiam est Societas Beatissimi Pauli Apostoli, Vasis electionis, qui non diverso (*e*) sicuti hæretici garriunt, sed uno tempore, uno, eodemque die, gloriosa morte cum Petro in Urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans, coronatus est: & pariter supradictam Romanam Ecclesiam Christo Domino consecrarunt, aliisque omnibus (*f*) universo mundo sua præsentia, & venerando triumpho prætulerunt.

Est ergo (*g*) prima Petri Apostoli Sedes Romana Ecclesia, non habens maculam, neque rugam, neque aliud hujusmodi:

Secunda autem Sedes apud Alexandriam, Beati Petri nomine a Marco ejus discipulo, atque Evangelista consecrata est: (*h*) ipseque in Egyptum directus a Petro Apostolo, verbum veritatis prædicavit, & gloriosum consumavit martyrium.

Tertia autem Sedes est apud Antiochiam (*i*) Beatissimi sui Apostoli Petri, quæ habetur honorabilis, eo quod illam primitus, quam Romam venisset, habitaverit, & illic primum nomen Christianorum novellæ gentis exorditum est. (*k*)

Huc usque etiam Gelasius: Quesnellianus Codex aliquod habet præterea de Hierosolymitana, & Ephesina Sede:

CAR-

(a) Post hæc idem Vallicellanus Codex sic prosequitur.

Item dictum est; *Nunc vere de scripturis divinis agendum est, quid universalis Catholica recipiat Ecclesia, & quid vitare debeat.*

Incipit ordo Veteris Testamenti Genesis liber unus: Exodi liber unus &c. Hunc Cod. cum Scripturarum constit. Can. memorat Baron. ad an. *69.*

(b) Quesnellianus Codex in præfatione *nullis Synodicis decretis sed evangelica voce prælata est*, quod magis placet, sic etiam in decreto Gelasii de Apocriphis Scripturis.

(c) Quesnell. hæc addit, *ubi dixit Beato Petro.*

(d) Quesnell. *adhibita*.

(e) Hæc omittit Quesnellianus Codex, scribitque *qui uno die, unoque tempore gloriosa morte &c.* Gelasius vero ea habet, ut hic.

(f) Quesnell. addit *Urbibus*, quod minime necessarium.

(g) Quesnellianus Codex: *Prima ergo Sedes est calesti beneficio Romana Ecclesia, quam Beatissimi Apostoli Petrus atque Paulus suo Martyrio dedicarunt*: Gelasius vero, ut hic.

(h) Quesnell. *quia ipse in Ægypto primus verbum veritatis a Petro directus prædicavit.*

(i) Quesnellus: *item Beati Petri habitatione venerabilis*. Gelasius vero, *Petri nomine habetur honorabilis*.

(k) Apud Quesnellum rectius *exortum*.

CARMEN I.

IN LAUDEM DAVIDIS.

Nunc Damasi monitis aures præbete benignas,
Sordibus depositis purgant penetralia cordis,
Curia cum renovant Christo servire parati.
Prophetam (a) *Christi Sanctum cognoscere debes,*
Pastorem puerum multis e fratribus unum,
Angelus ex ovibus rapuit, regemque dicavit,
Organa qui sciret manibus componere solus,
(b) *Psallere per citaram populo coelestia regna.*
Ingentem, clypeoque gravi, frustraque minantem,
(c) *Impium, maledicum, phaleras actela gerentem,*
Surdorum demens coleret qui Templa Deorum,
Mactavit saxo tereti, truncumque reliquit,
Judicioque Dei ingenti mox cæde peracta,
Monstravit Populis, tulerat quæ ex hoste trophæa.
Nam Damasus (d) *scit Sancte tuosDeus, ipse Triumphos.*

CARMEN II.

DE CHRISTO. (e)

Christe potens rerum, redeuntis conditor ævi.
Vox summi sensusque Dei, quem fundit ab alta
Mente Pater, tantique dedit consortia regni,
Impia tu nostræ domuisti criminavitæ,
Passus corporea mundum vestire figura,
Affarique palam Populos, hominemque fateri,
Quem Verbo inclusum Mariæ mox numine viso
Virginei tumuere sinus, innuptaque Mater
Arcano obstupuit compleri viscera partu,
Auctorem paritura suum, mortalia corda
Artificem texere poli mundique, sub imo
Pectore, quo totum late complectitur Orbem.
Et qui non spatiis terræ, non æquoris undis,
Nec capitur Coelo, Parvos confluxit in artus,

Quin

(a) Hinc suspicor sumendum esse initium hujus carminis, ac priores tres versiculos non huc pertinere, sed potius ad eos, qui in variis Cod. MS. missi leguntur a Hieronymo ad Damasum cum suis in psalterium lucubrationibus: nam primo citra aliquod incommodum separari a cæteris possunt, qui in laudem Davidis scripti sunt; quin potius nitor orationis id postulare videtur: deinde in Vat. Cod. 4226. post priorem illum versiculum *Nunc Damasi monitis &c.* hi sequuntur uno statim contextu, qui ex iisdem Hieronymi versibus sumpti sunt.

Quisque sitit, veniat cupiens haurire fluenta
Inveniet latices, servant qui dulcia mella
Sordibus expositis purgant penetralia cordis
Cor quoque cum renovant Christo servire parati.

Quamobrem unum omnes antea eumdemque locum occupantes, confusi deinde, ac separati sunt.

(b) Idem Cod. *per Cytharam populi.*

(c) Ibid. *impia*. Scribendum impiù.

(d) Idem Cod.

Scit Sancte tuos monstrare triumphos.

(e) Vide quæ dixi de Damas. Carminib... & Sarazan. not. 2. 3. & 4.

Quin & supplicii nomen nexusque subisti ;
Ut nos surriperes letho, mortemque fugares
Morte tua, mox æthereas evectus in auras,
Purgata reparans lætum te luce, Parentem
Augustum foveas; festis ut sæpe diebus
Annua sinceri celebret Jejunia Sacri.

CARMEN III.

DE ASCENSIONE CHRISTI.

AD Sedem propriam Deus Exule morte resurgit,
Ut vitam doceat Credentibus esse futuram,
Angelus hæc verba cecinit, quod uterque reportans
Sic venturus erit, sic Christum credere fas est.

CARMEN IV.

DE NOMINE JESU.

IN rebus tantis Trina conjunctio mundi
Erigit humanum sensum laudare venuste :
Sola salus Nobis, & Mundi summa Potestas
Venit peccati nodum dissolvere fructu
Summa salus cunctis nituit per sæcula Terris.

CARMEN V.

DE EODEM.

JUre pari regnat communis conditor ævi
Et cum Patre pia Regnat sublimis in Arce
Sidereo Sanctis insidit numine Regnis.
Unde Mare, & Terras solo videt omnia nutu
Suggerit Humanis, & donat munera rebus.

CARMEN VI.

DE COGNOMENTIS (a) SALVATORIS.

SPes, Vita, Salus, ratio, Sapientia, lumen,
Judex, porta, gigas, rex, gemma, Propheta, Sacerdos,
Messias, Sabaoth, Rabbi, Sponsus, Mediator,
Virga, Columna, Manus, Petra, Fi-lius, Emmanuelque,
Vinea, Pastor, Ovis, Pax, Radix, Vitis, Oliva,
Fons, Paries, Agnus, Vitulus, Leo, Propitiator,
Verbum, Homo, Rete, Lapis, Domus, Omnia, Christus, Jesus.

CAR-

(a) Hæc omnia, aliaque Salvatoris cognomenta simili carmine complexus est, eorumque vim explicat Orientius 5. Sæculi Poeta Christianus in Thesaur. Anecdot. Mart. tom. 5. pag. 43.

C A R M E N VII.

DE S. PAULO APOSTOLO. (a)

Jamdudum (b) Saulus, Procerum præcepta sequutus,
Cum Domino patrias vellet præponere leges,
Abnueret Sanctos Christum (c) laudare Prophetas.
Cædibus assiduis cuperet discerpere Plebem,
Cum lacerat Sanctæ Matris pia fœdera cæcus
Post tenebras verum meruit cognoscere Lumen.
Tentatus sensit posset quid gloria Christi,
Auribus ut Domini vocem, lucemque recepit,
Composuit mores, Christi præcepta sequutus.
Mutato placuit postquam de nomine Paulus,
(d) *Mira Fides rerum, subito (e) trans æthera Cœli*
Noscere promeruit, possent quid præmia vitæ
Conscendit raptus Martyr penetralia Christi,
Tertia lux Cœli tenuit Paradisus euntem,
Conloquiis Domini fruitur, secreta reservat.
Gentibus ac Populis jussus prædicere vera,
Profundum penetrare Maris, noctemque diemque
Visere, (f) cui magnum (g) satis est vixisse latentem,
Verbera, vincla, famem, lapides, rabiemque ferarum
Carceris inluviem, virgas, tormenta, catenas,
Naufragium, lacrymas, serpentis dira venena,
Stigmata non timuit (h) portare in corpore Christi.
Credentes docuit possent quo vincere mortem
Dignus amore Dei (i) vivit per sæcla Magister.
Versibus his breviter fateor Sanctissime Doctor
Paule tuos Damasus volui monstrare triumphos.

(a) At Cod. Vatic. 5104. sic habet, *Damasus Papa in prohemium Epistolarum Pauli de ejus mirificis præconiis*. Ven. Card. Thomas. *In Conversione S. Pauli Apostoli*.

(b) Alter Vat. Cod. 1598. *In modum*.

(c) Id. *laudasse*.

(d) Hæc iterum *de S. Saturnino, de SS. Nereo, & Achilleo*.

(e) Prior Cod. sublimis ad æthera *vectus* alter, *trans æthera vectus*.

(f) Prior Cod. *cum magnum*, sed hæc alia obscurior.

(g) Ita etiam apud Ven. Thomas. Oper. tom. 2. pag. 382. Forte Damasus adludit ad verba ejusdem Apostoli 2. ad Corinth. XI. & XII.

(h) Iterum *de SS. Nereo, & Achilleo*, & Carmen *de S. Eutychio*.

(i) Sic Paulum Apostolum præ cæteris vocari solitum intelligimus ex Paulino Epist. 23. n. 11. Epist. 30. n. 5. Epist. 32. n. 23. Epist. 37. num. 3. & Poem. 16. vers. 260. & Poem. 34. vers. 555.

Maluit ille tamen Verbum curare Magistri.
Cuncta licent, non cuncta juvant
Hoc enim in Verbo Domini docet ille Magister,
Quo Duce sidereas nitimur ire vias.

CARMEN VIII.

DE S. ANDREA APOSTOLO. (*a*)

Decus Sacrati Nominis,
Vitamque nomine (b) exprimens,
Hoc te (c) decorum prædicat
Crucis Beatæ Gloria.
Andrea Christi Apostole,
Hoc ipso jam (d) vocabulo
Signaris isto nomine
Decorus idem mystice.
Quem Crux ad alta provehit,
Crux quem beata diligit,
Cui Crux amara præparat
Lucis futuræ gaudia.
In te crevit Mysterium
Cluit Gemello Stigmate
Dum probra vincis per Crucem,
Crucisque pandis (e) sanguinem.
Jam nos foveto languidos,
Curamque nostri suscipe,
Qui per Crucis victoriam
Cæli petamus Patriam.

CARMEN IX.

IN SS. APOSTOLORUM CATACUMBAS. (*f*)

Hic habitasse prius Sanctos cognoscere debes,
Nomina quisque Petri pariter Paulique requiris:
Discipulos Oriens misit, quod sponte fatemur,
Sanguinis ob meritum (g) Christumque per astra sequuti,
(h) Ætherios petiere sinus & Regna piorum.
Roma suos potius meruit defendere Cives.
Hæc Damasus vestras referat nova sydera laudes.

CAR-

(a) Ven. Card. Thomasius non habet; sed legitur In Mozarabo edito per Cl. Blanchinum ex Archivio Veronensis Ecclesiæ oper Thomas. tom. 1. p. cxli. Additur doxologia.

(b) Ex Blanchino, *nomenque vitam exprimens*. Sed corrigit vitam nomenque.

(c) Apud eumdem: *Hinc te* sed corrigit *hocte* hoc ipso Jam.

(d) Ibid. *hoc ipse* sed corrigit.

(e) Ibid. *pendis*: Sed corrigit *crucisque pandis*.

(f) Vid. quæ de hoc carmine observavi de Damasi Carm. n. 111. & Sarazanius not. 9.

(g) Baronius legerat *Christum per astra*.

(h) In append. n. 2.
Æthercam petiere domum, regnumque piorum.

CARMEN X.

DE S. STEPHANO P. & M.

Tempore, quo gladius secuit pia Viscera Matris. (a)
Hic positus (b) Rector (c) *cælestia jussa docebam:* (d)
Sed veniunt subito, rapiunt qui forte docentem:
Militibus missis populi tunc colla dedere. (e)
Mox ubi cognovit Senior, qui tollere vellet
Palmam, seque suumque caput prior obtulit ipse (f)
Impatiens feritas posset ne lædere quemquam: (g)
Ostendit XPS reddit qui præmia vitæ,
Pastoris meritum, numerum gregis ipse tuetur. (h)

CARMEN XI.

DE S. MARCELLO MARTYRE.

Veridicus Rector, lapsos quia crimina flere
Prædixit miseris, fuit omnibus Hostis amarus.
(i) *Hinc furor, hinc odium sequitur, discordia, lites,*
Seditio, cædes, solvuntur fœdera pacis:
(k) *Crimen ob alterius Christum qui* (l) *in pace negavit,*

 Fini-

(a) Hunc Damasi Versiculum legis iterum in Carm. de *S. Saturnino* & in append. n.2.

(b) Ven. Card. Thomasius Oper. tom.2. pag. 506. IV. Non. August. *Natale S. Stephani P. & M. in Callixti*.

(c) Hac voce Damasus designare solet Romanos Pontifices: ut in Carm. 8. & 9. & in not. 8. Sarazanii.

(d) Act. apud Baron. ad ann. 259. n. 22. *sequenti die convenit in eadem Chrypta, sedensque docebat omnes de Regno Dei, & Vita æterna*. Observandum vero hoc loco est, Cryptam, seu Cæmeterium Lucinæ, quo Stephanus convenisse dicitur, esse Catecumbis fere conjunctum. Vid. Bold. lib. 3. cap. 18.

(e) *Audiens hæc Valerianus, misit ad eum capiendum milites*. Carm. 2. in append.

Extemplo Ducibus missis sua colla dedere.

(f) Acta; *Nos desideramus etiam & sanguinem propter nomen D. N. Jesu Christi fundere.*

(g) Acta: *qui intrepidus & constans in eodem loco in sua decollatus est Sede*.

(h) *Factus est maximus planctus Christianorum, qui talem Pastorem cum gloria Martyris præmiserunt: Sepelierunt autem ejus corpus cum ipsa sede sanguine conspersa*.

(i) Cyprian. Epist. 22. edit. Veron. *Denique hujus seditionis origo jam cæpit. Namque in Provincia nostra per aliquot Civitates in præpositos impetus per multitudinem factus est, & pacem sibi concessam repræsentari sibi coegerunt &c.*

(k) Hoc versiculo Papebrochius Licinium designatum putat, quem primo specie saltem Christianum, tum deinde apertum Idolatram, civilis belli auctorem, ac postremo victum a Constantino in Gallias relegatum fuisse notat: Hinc loco *tyranni*, quod imperitia librarii positum ait, *tyrannus*, scribendum censet. Ratio vero cur sic opinetur, hæc una est, quod *Marcelliani* hujus exilii, nulla alibi, quam hoc carmine, mentio fit. Verum hæc ratio Viro illo doctissimo prorsus indigna: quid enim Licinianum bellum ad Marcellum ipsum, qui ante illud exortum, ac ne cogitatum quidem defunctus fuerat? Cæterum in genuino Bedæ Martyrologio hæc de Marcello legimus ad 16. Januarii: *Jubente Maximino Imperatore fustibus cæsus, & a facie ejus, quem corripuerat, expulsus est*. Si itaque loco *Maximini*, qui nec in Urbe fuit, nec corripi a Marcello potuit, atque ab imperito librario obtrusus est, *Maxentium* legas, ut hic, qui Christianus aliquando videri voluit, sic corripi ab eo Pontifice potuit, ac debuit, & aliud habemus Marcelliani hujus exilii testimonium.

(l) Ex hoc loco discimus, aut mitiorem fuisse semper Romanæ Ecclesiæ disciplinam erga lapsos in idolatriam extra persequutionum tempus, & in pace aut eam, si durior fuerat, Marcelli ætate jam temperatam. Hoc enim pro expiando voluntario crimine vix aliquis concedebatur canonicæ penitentiæ locus. Vid.

CARMEN VIII.

DE S. ANDREA APOSTOLO. (a)

DEcus Sacrati Nominis,
Vitamque nomine (b) exprimens,
Hoc te (c) decorum prædicat
Crucis Beatæ Gloria.
Andrea Christi Apostole,
Hoc ipso jam (d) vocabulo
Signaris isto nomine
Decorus idem mystice.
Quem Crux ad alta provehit,
Crux quem beata diligit,
Cui Crux amara præparat
Lucis futuræ gaudia.
In te crevit Mysterium
Cluit Gemello Stigmate
Dum probra vincis per Crucem,
Crucisque pandis (e) sanguinem.
Jam nos foveto languidos,
Curamque nostri suscipe,
Quo per Crucis victoriam
Cæli petamus Patriam.

CARMEN IX.

IN SS. APOSTOLORUM CATACUMBAS. (f)

HIc habitasse prius Sanctos cognoscere debes,
Nomina quisque Petri pariter Paulique requiris:
Discipulos Oriens misit, quod sponte fatemur,
Sanguinis ob meritum (g) Christumque per astra sequuti;
(h) *Ætherios petiere sinus & Regna piorum.*
Roma suos potius meruit defendere Cives.
Hæc Damasus vestras referat nova sydera laudes.

CAR-

(a) Ven. Card. Thomasius non habet; sed legitur in Mozarabo edito per Cl. Blanchinum ex Archivio Veronensis Ecclesiæ oper Thomas. tom. 1. p. cxli. Additur doxologia.

(b) Ex Blanchino, *nomenque vitam exprimens*. Sed corrigit vitam nomenque.

(c) Apud eumdem: *Hinc te* sed corrigit *hocte* hoc ipso jam.

(d) Ibid. *hoc ipse* sed corrigit.

(e) Ibid. *pendis*: Sed corrigit *crucisque pandis*.

(f) Vid. quæ de hoc carmine observavi de Damasi Carm. n. 111. & Sarazanius not. 9.

(g) Baronius legerat *Christum per astra*.

(h) In append. n. 2.
Æthercam petiere domum, regnumque piorum.

CARMEN X.

DE S. STEPHANO P. & M.

Tempore, quo gladius secuit pia Viscera Matris. (a)
Hic positus (b) Rector (c) *cælestia jussa docebam*: (d)
Sed veniunt subito, rapiunt qui forte docentem:
Militibus missis populi tunc colla dedere. (e)
Mox ubi cognovit Senior, qui tollere vellet
Palmam, seque suumque caput prior obtulit ipse (f)
Impatiens feritas posset ne lædere quemquam: (g)
Ostendit XPS reddit qui præmia vitæ,
Pastoris meritum, numerum gregis ipse tuetur. (h)

CARMEN XI.

DE S. MARCELLO MARTYRE.

Veridicus Rector, lapsos quia crimina flere
Prædixit miseris, fuit omnibus Hostis amarus.
(i) *Hinc furor, hinc odium sequitur, discordia, lites,*
Seditio, cædes, solvuntur fœdera pacis:
(k) *Crimen ob alterius Christum qui* (l) *in pace negavit,*

Ff 2 *Fini-*

(a) Hunc Damasi Versiculum legis iterum in Carm. de *S. Saturnino* & in append. n.2.

(b) Ven. Card. Thomasius Oper. tom.2. pag. 506. IV. Non. August. *Natale S. Stephani P. & M. in Callixti*.

(c) Hac voce Damasus designare solet Romanos Pontifices: ut in Carm. 8. & 9. & in not. 8. Sarazanii.

(d) Act. apud Baron. ad ann. 259. n. 22. *sequenti die convenit in eadem Chrypta, sedensque docebat omnes de Regno Dei, & Vita æterna*. Observandum vero hoc loco est, Cryptam, seu Cæmeterium Lucinæ, quo Stephanus convenisse dicitur, esse Catecumbis fere conjunctum. Vid. Bold. lib. 3. cap. 18.

(e) *Audiens hæc Valerianus, misit ad eum capiendum milites*. Carm. 2. in append.
Extemplo Ducibus missis sua colla dedere.

(f) Acta; *Nos desideramus etiam & sanguinem propter nomen D. N. Jesu Christi fundere*.

(g) Acta: *qui intrepidus & constans in eodem loco in sua decollatus est Sede*.

(h) *Factus est maximus planctus Christianorum, qui talem Pastorem cum gloria Martyris præmiserunt: Sepelierunt autem ejus corpus cum ipsa sede sanguine consperſa*.

(i) Cyprian. Epist. 22. edit. Veron. *Denique hujus seditionis origo jam cœpit. Namque in Provincia nostra per aliquot Civitates in præpositos impetus per multitudinem factus est, & pacem sibi concessam repræsentari sibi cogerunt &c.*

(k) Hoc versiculo Papebrochius Licinium designatum putat, quem primo specie saltem Christianum, tum deinde apertum Idolatram, civilis belli auctorem, ac postremo victum a Constantino in Gallias relegatum fuisse notat: Hinc loco *tyranni*, quod imperitia librarii positum ait, *tyrannus*, scribendum censet. Ratio vero cur sic opinetur, hæc una est, quod *Marcelliani* hujus exilii, nulla alibi, quam hoc carmine, mentio sit. Verum hæc ratio Viro illo doctissimo prorsus indigna: quid enim Licinianum bellum ad Marcellum ipsum, qui ante illud exortum, ac ne cogitatum quidem defunctus fuerat? Cæterum in genuino Bedæ Martyrologio hæc de Marcello legimus ad 16. Januarii: *Jubente Maximino Imperatore fustibus cæsus, & a facie ejus, quem corripuerat, expulsus est*. Si itaque loco *Maximini*, qui nec in Urbe fuit, nec corripi a Marcello potuit, atque ab imperito librario obtrusus est, *Maxentium* legas, ut hic, qui Christianus aliquando videri voluit, sic corripi ab eo Pontifice potuit, ac debuit, & aliud habemus Marcelliani hujus exilii testimonium.

(l) Ex hoc loco discimus, aut mitiorem fuisse semper Romanæ Ecclesiæ disciplinam erga lapsos in idolatriam extra persequutionum tempus, & *in pace* aut eam, si durior fuerat, Marcelli ætate jam temperatam. Hoc enim pro expiando voluntario crimine vix aliquis concedebatur canonicæ pœnitentiæ locus. Vid.

Finibus expulsus Patriæ est feritate Tyranni .
(a) *Hæc breviter Damasus voluit comperta referre ,*
Marcelli ut Populus meritum cognoscere posset .

C A R M E N XII.

DE S. EUSEBIO PAPA.

HEraclius (b) vetuit lapsos peccata dolere,
Eusebius miseros docuit sua crimina flere .
Scinditur in partes vulgus gliscente furore . (c)
Seditio , cædes , bellum , discordia , lites :
Exemplo pariter pulsi (d) feritate Tyranni (e)
Integra cum Rector *servaret fœdera pacis (f)*
Pertulit exilium omnino sub Judice lætus ,
Littore Trinacrio (g) mundum vitamque reliquit .

CAR-

Conc. Illyber. can. 1. & Cyprian. Epist. 52.

(a) Videsne cur Damasus de uno ob servatam ab eo Pontifice disciplinam , de tolerato vero ob fidem Martyrio nihil : Hoc enim palam omnibus , & manifestum ; aliud vero obscurum , incompertumque fuerat .

(b) Boldettus lib. 1. cap. xix. ex Cæmeterio Prætextati

EQ. HERACLIUS

QUI FUIT IN SÆCULUM

AN. XVIIII. M. VII. D. XX.

LECTOR ℞. SEC. FECERUNT SIBI

ET FILIO SUO BENEMERENTI IN P.

DECESSIT VII. TRV. STEB

URSO , E POLEMIO

COSS. ANN. 338. . . . . . .

An igitur hujus Heraclii Lectoris Pater eo carmine indicatur ? Tempora profecto satis conveniunt : atque ille , qui iniquam pro lapsis causam tuendam susceperat adversus Episcopum , Christianus aliquis , atque ex illius præcipuus esse debuit. Sed iniqua hæc tempora alicubi renovari nunc dolent optimi quique Christianorum.

(c) Aliis scilicet in Ecclesiam per vim , ac nulla exacta pænitentia irrumpere obnitentibus , aliis vero disciplinæ tenacibus repellentibus . Sic factum sub Cornelio , & Cypriano discimus ex epist. 22. & epist. 55. Veron. edit.

(d) Marcelli Papæ scilicet . Ita Tillemontius , & Coustantius , quibus subscribo . Confer cum antecedenti .

(e) Maxentii scilicet . Prud. lib. 1. contr. Symm.

Milvius exceptum Tiberina in stagna Tyrannum
Præcipitans : Huc etiam pertinet Bucherianum Kalendarium v. Kal. Nov.
Evictio Tyranni .

(f) Illas nimirum conditiones respuentibus lapsis , quas pro pace assequenda servari oportere anteacti Romani Episcopi jusserant . Cyprian. ad Steph. epist. 67. *Servandus est enim Antecessorum nostrorum Beatorum Martyrum Cornelii, & Lucii honor gloriosus. Illi enim pleni Spiritu Dei dandam esse pacem censuerunt, & pænitentia peracta fructum communicationis & pacis negandum non esse , litteris suis significarunt .*

(g) Rationes aliquot , ob quas hoc carmine Eusebium Papam laudatum censeo , jam attuli de Damas. Carm, §. VI. & de Gestis Liberii exulis §. 9. Nunc vero Martyrologia expendenda a me sunt , quæ de Eusebio agunt ad XIX. Kalendas Septemb. & VI. Kalendas Octob. Hieronymianum itaque , quod cæterorum omnium fons & origo est , hæc habet ad 14. Augusti . *In Venbera Syriæ , Natalis Sanctorum Eusebii Tituli Conditoris Prospolini &c.* Hos omnes Florentinus pro Martyribus habet,

C A R M E N XIII.

DE S. MARCO PAPA. (a)

VIta fuit Marci, quam novimus omnes
Ore Dei posset qui temnere mundum
Oravit Populus quod disceret omnis,
Grandis honor vitæ contemptus habendi
Virtus tenuit penetralia cordis
Te custos Christi perfectus amicus.
Et Damasus (b) tumulum cum reddit honorem,

Hic

at *Vnberam Syriæ* frustra se torquet, ut quærat. Corbejense pro *Venbera Syria* scribit, *Vinda Siri*, *Natalis S. Eusebii*, *Siculi Conditoris*, loco *Tituli*: Sic etiam aliud a Dacherio editum in limine a. tom. quo loco Basnagius illud *Vinda Siri*, nomen esse Martyris inepte putat. Antverpiense *Vindrria Siri*, *Eusebii*, *Tituli Conditoris*. Beda Eusebium Presbyterum nominat, at locum & socios prudens silentio præterit; quamquam Bollandiani unum tot inter MS. Codices afferant, Barberinianum scilicet, in quo locus fere ut in Hieronymiano dicitur *Viridena Siri*: locum etiam prætervehuntur, Usuardus, & Notherus, qui tamen, quod notandum est, Eusebium hunc *Episcopum* nominat. Vetus Vaticanæ Ecclesiæ Kalendarium a Ven. Card. Thomasio editum tom. 4. oper. ac Gellonense Martyrologium Eusebium memorat, at nihil addunt præterea, an Episcopus, an Presbyter, an Martyr fuerit. Nemo itaque, opinor negaverit, quin idem Hieronymi Martyrologium, atque ea quæ ab illo exerpta sunt, alium a Romano Presbytero *Eusebium* exprimant: sed quia manifesto locus in mendo cubat, quis ille Eusebius sit, & quis ejusdem natalis diei locus, ignorare cogimur: neque enim recentiora hagiologia, quæ Romanum Presbyterum Eusebium celebrant, fidem merentur, siquidem a fonte discedunt. At hic Damasi versiculus facem præstat, qua veram ni fallor, germanamque Hieronymiani Martyrologii lectionem assequamur. Suspicor itaque ex *Bidi Siciliæ*, *seu Bideno Syracusarum*, imperitia scriptorum factum, ut nunc monstra hæc *Vindrra Syria*, *Vinderia Syri*, *Vinda Syri*, *Viridena Syri* legamus. Quis enim ignorat, quam frequens fuerit litterarum B. & V. inter se commutatio? ac quis non videat, quam facile *Siciliæ*, aut *Syracusiorum* vox, forte decurtato seu compendio per Notarios scripta, in *Syriæ*, aut *Syri* per indoctos librarios deinde converti potuit? Clericus sane de art. Critic. tom. a. part. 3. sect. 1. cap. 12. plura atque huic similia exempla attulit, ortaque deinde menda, vitiosasque interpretationes.

Est autem *Bidenum* oppidum haud incelebre olim, nune magna ex parte dirutum, quindecim passuum millibus Syracusis distans, quod patria lingua nunc *Abidino* dicitur, Cicero vero a. in Verr. *Bidim* vocat, ejusque Cives *Bidenos*, & *Bidinos*. Cluverius præterea Sicil. antiq. lib. a. cap. 4. arcem aliam, urbemque memorat *Bidium* scilicet, seu *Bidinum* in agro Taurominiorum positam. Quamobrem cum Eusebius Papa, exul in Sicilia defunctus sit, alterutro in loco vitam deposuisse debuit, quamquam id ego libentius contigisse putem *Bideni* Syracusiorum, veluti maris proximioris, atque euntibus, & redeuntibus litteris opportunioris. Hinc vero intelligimus 1. quid sibi velint verba hæc *Tituli Conditoris*, quæ in antiquissimis Martyrologiis, ac quibus nescio quos ejus nominis inauditos Martyres memoratos a nonnullis, & designatos legimus: aliud enim nihil exprimunt, quam unum illum Eusebium, cujus hac die Natalis colitur, Romanum Pontificem, *tituli* qui adhuc extat, *Conditorem* fuisse: a. cur ejus *Natalis*, obitus scilicet dies, referatur *ad XIV. Kalendas Septembris*, depositio vero *via Appia in Cæmeterio Callixti ad VI. Kalendas Octobris*: neque enim ante eam diem deponi potuit, nondum delatus ad Urbem: minime itaque necesse est, ut cum Papebrochio aliisque, Eusebium ipsum ad eam usque depositionis diem, sedem tenuisse dicamus. 3. rationem habemus justissimam, cur Eusebius hic Romanus Pontifex, cujus depositio VI. *Kalendas Octobris* recolitur, in Vaticano, Barberino, & S. Cyriacæ, atque Adonis Martyrologio, aliisque a Florentinis; & Solerio indicatis *Confessor* dicitur: Id enim profecto meruerat ob toleratum pro disciplina exilium.

(a) Nihil umquam occurrit, ex quo Carmen hoc, ut videtur corruptum, integritati suæ restitui possit. Præter ea quæ observavi de Dam. carm. §. VII. videri etiam poterit Sarazanii not.

(b) Videtur legi oportere *tumuli*, ut jam monui: vel si *tumulum* retines, lege *honorat*.

Hic Marcus, Marci vita, Fide, Nomine consors,
Et meritis.

CARMEN XIV.

DE S. LAURENTIO. (*a*)

VErbera, Carnifices, flammas, tormenta, catenas
Vincere Laurenti sola Fides potuit.
Hæc Damasus cumulat supplex Altaria donis,
Martyris egregium suspiciens meritum.

CARMEN XV.

DE SANCTO FELICE. (*b*)

COrpore, mente, animo, (c) pariter de nomine Felix,
Sanctorum in numero Christi (d) sacrate triumphis,
Qui ad te sollicite venientibus omnia præstas,
(*e*) *Nec quemquam pateris tristem repedare viantem, (f)*
Te Duce servatus mortis quod vincula rupi,
Versibus his Damasus supplex (g) tibi vota rependo.

CAR-

substitit S. Marci Sepulchrum cum titulo usque ad tempora Gregorii VII. quo sedente detectum cum sacris exuviis, quæ alio translatæ fuerunt, narrat Cl. Marangonus in Append. ad Chronol. Rom. Pont. §. 28.

Uranio Fratri supremum frater honorem
Martyris ad lævam detulit Ambrosius.

(a) Sarazanius aliud dedit de eodem S. Laurentio, carmen scilicet XIX., quod valde dubitari potest, an Damasi sit: eo tamen ne Lector careat, hic reddo.

Non mirum est fallax nimium quod flamma minatur,
Martyris & corpus nil nocitura cremat.
Namque docet Fidei magnam sine vindice pœna
Ad Cælum mediis ignibus esse viam.
Hunc etenim fruitur Martyr Laurentius ignem,
Et meritis summis ne moriatur agit.

Huic præterea tertium addidit incerti tamen auctoris, in quo laudatur Attica Felicis Magni Uxor, ob restauratam ejusdem Martyris Basilicam, notasque huic adjecit n. 14.

Videtur autem utrumque, ni fallor, ab eadem manu profectum; veroque simile est, pro more ejus sæculi parietibus restauratæ Basilicæ tunc ea inscripta fuisse, atque inde excepta, si non ex alia Basilica in Agro Verano.

(b) In latino Vatic. Cod. 5087. hæc inscriptio legitur. *Versus Damasi Papæ ad honorem S. Felicis Papæ de falsi criminis purgatione, & de salute sibi restituta in Basilica ejusdem Felicis musio mirifico descripti.*

(c) Idem Cod. *pariterque e nomine.*

(d) Ibid. *Sociate.*

(e) Tum statim huic additur, seu potius assuitur hic versiculus.

Hostibus extinctis fuerant qui falsa loquuti,

de quo vid. de Dam. carm. §. VIII.

(f) Prudentius in Hispanias redux de S. Laurentio.

Et tristis haud ullus redit.

Et iterum de S. Hippolyto Hymn. XI.

(g) Hilarius Papa Baptisterio Lateranensi a se extructo: *Liberatori suo Beato Joanni Evangelistæ Hilarius Episcopus Famulus XTI.*

Cæterum in eodem MS. Cod. hoc Damasi Carmen immediate sequuntur veluti indivulsa ejusdem pars hi versiculi

Parvus erat locus, Sacris angustus agendis,
Supplicibusque negans pandere posse manus:

Hos autem, aliosque iis conjunctos cum legamus inter opera Paulini Nolani, epist. 32., & iterum p. 568. hinc suspicari licet, eosdem vere inscriptos fuisse parietibus Basilicæ S. Felicis Nolæ ædificatæ, ineptumque exscriptorem eos omnes uni Damaso tribuisse.

C A R M E N X V I.

V O T U M S. D A M A S I.

SAnctorum , quicumque legis , venerare Sepulchrum ,
Nomina nec numerum potuit retinere vetustas . (a)
Ornavit Damasus tumulum , cognoscite , Rector ,
(b) Pro reditu Cleri Christo præstante triumphans ,
Martyribus Sanctis reddit (c) sua vota Sacerdos .

C A R M E N X V I I.

D E S. E U T Y C H I O . (*d*)

EUtichius Martyr Crudelia jussa Tyranni
Carnificumque vias pariter tunc mille Nocendi
(e) Vincere quod potuit , monstravit Gloria Christi .

Car-

(a) Nomina ; nec numerum . Paulini nat. XIII.

. . . . : . . *hic Martyres omnes*
Quos simul innumeros magnæ tenet ambitus Urbis .

Vid. etiam Prudentii *hymn.* XI. quorum oculatorum testium fides Dodvvelliani ingenii de paucitate Martyrum commenta destruit .

(b) Sic etiam Cornelius exultabat in reditu Confessorum , qui Novatiano adhæserant apud Cyprian. epist. 46. edit. Pamel.

(c) Lapis Christianus ad S. Mariæ ad Angelos recenter effossus , atque utraque ex parte inscriptus : in priori .

SANCTIS MARTYRIBUS

PAPRO ET MAUROLEONI

DOMINIS VOTUM REDD. ☧

CAMASIAS QUI ETASCLEPIUS ET VICTOR [I] NA

NAT. H̄. DIE IIIX. KAL. OCTOB.

PUERI QUI VOT. H̄. VITALIS . MARANUS

ABUNDANTIUS . TELESFOR

In alia vero parte

DOMNIS SANCTIS

PAPRO ET MAURELONI

☧ MARTIRIBUS ☧

CAMASIUS QUI ET ASCLEPIUS ET VICTORINA VOT.

NATAL. HAB. DXIII. KAL. OCTOB.

. . . . ARANE VITALIS

. . . . NTI . TELESPOS ❦

Utramque inscriptionem a Viro Clar. A. F. Gorio nuper impressam fuisse nos monet Auctor Veneti de Italiæ Litteratis commentarii tom. 2. Pag. 532. 533.

(d) Ven. Card. Thomasius oper. tom. 5. pag. 465. x. *Kalend. Junii* : *Natale S. Euthicii* In reliquis vid. Saraz. not.

(e) Sic in carm. de Sancto Paulo : *sensit , posset quid gloria XPI.* De SS. Nereo , & Achilleo , *possit quid gloria XPI* . De Sancto Lauren-

Carceris Inluviem sequitur nova pœna, per artus
Testarum fragmenta parant, ne somnus adiret,
Bis seni transiere dies, alimenta negantur,
Mittitur in barathrum Sanctus lavat omnia Sanguis
Vulnera quæ intulerant mortis metuenda potestas,
Nocte soporifera turbant insomnia mentem.
Ostendit latebra insontis quæ membra teneret,
Quæritur, iuventus colitur, fovet, omnia præstat.
Expressit Damasus meritum venerare Sepulchrum.

C A R M E N   XVIII.

DE SANCTO TARSICIO. (*a*)

Par meritum quicumque legis cognosce duorum,
* Queis *Quisquis * Damasus Rector Titulos (a) post præmia reddit.*
Judaicus Populus, Stephanum meliora monentem
Perculerat saxis, (c) tulerat qui ex hoste tropæum.
Martyrium primus rapuit Levita Fidelis.
Tarsicium Sanctum Christi Sacramenta gerentem,
Cum male sana manus peteret vulgare prophanis,
Ipse Animam potius voluit dimittere cæsus,
Prodere quam canibus rabidis (d) Coelestia membra.

C A R M E N   XIX.

DE SANCTO GORGONIO. (*e*)

Martyris hic Tumulus magno sub vertice Montis
Gorgonium retinet, (f) servat qui Altaria Christi.
Hic quicumque venit, Sanctorum limina quærat,
Inveniet vicina in sede habitare Beatos,
Ad coelum pariter pietas quos vexit (g) euntes.

DAMASI EPISCOPI.

tio; *Vincere Laurenti sola fides potuit*.

(a) Vid. quæ ad hoc observavi de Damas. carm. §. x. & Saraz. not.

(b) Sic dictæ Sepulchrales inscriptiones: locos habes frequentissimos apud Gruterum, & Muratorium.

(c) Carm. de S. Paulo *tulerat quæ ex hoste tropæa*: Carmen. de Sepulchro suo *portant qui ex hoste tropæa*; & in append. n. 4. *sumpsit qui ex hoste tropæa*.

(d) Videant heterodoxi eorum temporum fidem.

(e) Quis hic Gorgonius? Vid. de Damas. Carminibus §. xi.

(f) Ita rursus de *Sepulchro suo*, *de incerto Greco Martyre*, atque alibi Damasus. Hinc Muratorius plura in Cæmeteriis, ac super Martyrum posita altaria putat ut etiam Aringhus. Vid. not. ad Paulin. poem. xix. ver. 398. Veron. edit.

(g) Einsildensis Monachus *ovantes*.

CARMEN XX.

DE S. SATURNINO MARTYRE. (a)

Tempore quo gladius (b) secuit pia Viscera Matris (c)
Sanguine mutavit Patriam, Vitumque, genusque
Romanum Civem Sanctorum fecit origo.
Mira Fides rerum docuit post exitus ingens.
Cum lacerat pia membra, fremit Gratianus ut hostis,
Posteaquam fellis vomuit concepta venena,
Cogere non potuit Christum te sancte negare,
Ipse tuis precibus meruit confessus abire.
Supplicis hæc Damasi vox est venerare sepulchrum,
Solvere vota licet, castasque effundere preces
Sancti Saturnini (d) tumulus quia Martyris hic est.

CARMEN XXI.

DE SANCTO MAURO. (e)

Martyris hic Mauri tumulus pia membra retentat,
Quem Damasus Rector longo post tempore Plebis
Ornavit supplex, cultu meliore, decorans
Insontem puerum cui pœna nulla (f) dejecti.

(a) Tillemontius jure queritur exscriptorum vitio factum, ut hoc carmen, atque alia etiam sæpe vix nunc intelligimus, frustraque fuerunt industriæ meæ, ut illud integritati suæ restituerem: Vide etiam Sarazan. not.

(b) Versiculum hunc habes iterum repetitum in Carm. *de S. Stephano*, & in Append. num. 2.

(c) Romæ scilicet: Saturninum siquidem *Origo Romanum Civem*, *mira* autem *Fides Sanctorum Civem* fecit. Sensus tamen subobscurior.

(d) An qui cum Sisinnio Diacono passus est, ac nomen Cæmeterio dedit in Via Salaria, Thrasonis etiam dicto? Ita creditur. Hujus enim Saturnini celebris memoria agebatur eo loco, ut constat ex Bucheriano Kalendario, aliisque veteribus monumentis ad diem 29. Novembris; quod ego verissimum puto, cum video eodem loco posita cæterorum Martyrum Sepulchra a Damaso reparata, & versibus exornata, *Chrisanthi* scilicet, & *Dariæ*, & *Mauri*, & *Hilarii*, ac forte aliorum. Ordo certe Gelasianus missam habet *pro Saturnino*, *Chrissanto*, *Mauro*, & *Daria*, uno eodemque loco, & die; Vid. Cl. Blanchinum oper. Thomas. p. 140.

Cur igitur, quæ idem Damasus hoc carmine scribit non omnino conveniunt cum iis, quæ in actis Marcelli de Sancto Saturnino legimus? In iis enim, qui Martyrem excruciari, & necari jussit, *Laodicius* est, hic vero *Gratianus* dicitur. Nulla præterea in actis iisdem de Judicis ejusdem, quisquis ille sit, Christianæ Fidei *Confessione*, quam Damasus memorat, mentio est. Verum, ut Baronius, ac Bollandus advertunt, acta illa non omni ex parte difficultate carent.

(e) Claudii Tribuni, & Hilariæ Martyrum filii, ac Jasonis fratris, ut in actis Sancti *Chrysanthi* & *Dariæ*; Vid. Sarazan. not.

(f) Sic Baronius ex quo Sarazanius. Gruter. p. 1171. *Delicti*.

CARMEN XXII.

DE INCERTO MARTYRE GRÆCO. (a)

Jamdudum quod fama refert, te Græcia misit.
Sanguine mutasti Patriam, Civemque fratremque (b)
Fecit amor, legis sancto pro nomine passus.
Incola nunc Domini servas qui Altaria Christi,
Ut Damasi precibus faveas precor inclyte Martyr.

CARMEN XXIII.

DE SS. MARCELLINO ET PETRO.

Marcelline (c) tuos pariter Petre (d) nosce triumphos,
Percussor (e) retulit Damaso mihi cum puer essem,
Hæc tibi (f) carnifi.em rabidum mandata dedisse,
Sentibus in mediis vestra ut tunc colla secaret,
Nec tumulum vestrum quisquam cognoscere posset.
Vos alacres vestris manibus mundasse sepulchra, (g)
Candidulo occulte postquam jacuistis in antro,
Postea commonitam vestra pietate Lucillam,
Hic placuisse magis Sanctissima condere membra.

CARMEN XXIV.

DE SS. MARTYRIBUS FELICE, ET ADAUCTO.

O Semel atque iterum vero de nomine Felix (h)
Qui intemerata Fide, contempto Principe Mundi (i)
Confessus Christum (k) Coelestia Regna petisti.

O ve-

(a) Ita *de Sancto Saturnino: Sanguine mutasti patriam*.

(b) Vid. Saraz. not.

(c) In veteribus Martyrologiis, ac monumentis Marcellinus Petro, & Petrus Marcellino præponitur, nullo inter eos discrimine. Vid. Ven. Card. Thomasii *Graduale*, *Antiphonarium*, & *Lectionarium S. Gregorii* oper. tom. 2. & 5. curante Viro eruditissimo P. Vezzoso editorum.

(d) Palatinus Codex Gruteri *nosse*, idest percussor se nosse retulit, atque ita scribendum censet Cl. Mazochius ad Neapolitanum vetus Marmoreum Kalendarium 2. Junii.

(e) Hinc intelligis nulla potuisse tunc temporis acta consularia Martyrum a Christianis excipi, aut si quæ scripta fuerant, dilacerata fuisse, *ne tenacibus libellis erudita sæcula, tempus, modumque passionis proditum, dulcibus linguis per aures posterorum proderent*, ut Prudentius ait hymno de Sanctis *Hemeterio & Chelidonio*. Vid. Acta S. *Vincentii* apud Ruinart.

(f) Ita Sarazanius, & Henschenius: at sensus postulat, ut *hæc sibi* legamus, quod etiam notat Clariss. Mazochius.

(g) Hic punctum, quod Sarazanius, & Henschenius omittunt, idem Mazochius recte posuit: Nec enim Martyres postquam jacuerunt, ipsi suis manibus sibi mundaverunt Sepulchri locum, sed antequam occumberent.

(h) Hujus felicis, quem Marbodus, *Romæ ortum*, & *nutritum*, & *Sacerdotem* ait, Basilicam in via Ostiensi ad S. Paulum, olim in *Pineis* dictam fuisse constat ex Papebroch. Paralipom. ad Conat. p. 42. Ex quo forte factum, ut Clar. Mazochius in *Pineis* legerit, ac Felicem hunc, minime vero Nolensem, *in Pineis* dictum fuisse conjecerit ad 14. Januarii.

(i) In append. n. 2.
Superato Principe Mundi.

(k) Carm. de *Nereo*, & *Achilleo confessi gaudent*: de S. Saturnino: *Meruit confessus abire*,

O vere pretiosa Fides, cognoscite Fratres.
Qui ad Cælum victor pariter properavit Adauctus (a)
Presbyter his Verus, Damaso Rectore (b) *jubente,*
Composuit tumulum Sanctorum (c) *Limina adorans.*

CARMEN XXV.

DE SS. MARTYRIBUS NEREO ET ACHILLEO. (d)

Militiæ nomen dederant, (e) *almumque gerebant*
Officium pariter spectantes jussa Tyranni
Præceptis pulsante metu servire parati,
(f) *Mira Fides rerum, subito posuere furorem,*
Conversi fugiunt, Ducis impia castra relinquunt,
Projiciunt Clypeos, Phaleras, (g) *& Tela cruenta,*
Confessi gaudent Christi portare triumphos,
Credite per Damasum possit quid gloria Christi.

CARMEN XXVI.

DE SS. MARTYRIBUS PROTO, ET HYACINTHO.

Extremo tumulus latuit sub aggere Montis,
Hunc Damasus monstrat servat, quod membra piorum.
Te Protum retinet melior sibi Regia Coeli.
Sanguine purpureo sequeris Hyacinthe probatus.
Germani Fratres animis ingentibus ambo,
(h) *Hic Victor meruit palmam, Prior ille coronam.*

& in Append. n. 2. Confessi X P M. & num. 3. confessa X P M.

(a) Nomen est beati hujus Martyris proprium, secus ac alii olim censuerunt. Extant horum Martyrum acta italico sermone scripta, & notis illustrata studio Docti, & Religiosi Viri Francisci Valesii elapsis annis defuncti.

(b) Qui proinde minime dubito, quin Epitaphium hoc a se compositum Inscribendum dederit.

(c) Einsildensis Monachus videtur legisse *adornans*, quod non displicet. Cæterum alia etiam lectio, nihil habet quod offendat, si sane intelligatur, Paulin. poem. XIX. v. 305. Veron. edit.

Et magni solium Confessoris adorat.

(d) Eorum Martyrum Sepulchro inscriptum fuisse testatur Einsildensis Monachus, cui præter Ciampinum subscribit Ven. Card. Thomasius oper. tom. 5. p. 463. Vid. de Damas. Carmin.

(e) Mabillon. Vet. Anal. p. 363. *Sævumque.*

(f) Cod. Palatin. apud Grut. *Eorum.*

(g) Apud Mabillon. *telaque cruenta.*

(h) Videas aliquando in Sarcophagis altera parte insculptam palmam, altera vero coronam. Exempla habes apud Boldettum lib. 2. cap. 9., & apud Muratorium tom. 4. Inscript. an igitur, quo quisque ex Sanctis fratribus loco positus fuerit, Damasus hoc versiculo indicare voluit? Ita videtur. Huic Carmini Einsildensis Monachus hæc addit: LEOPARDUS PRESBITER ORNAVIT.

CARMEN XXVII.

DE EODEM.

ASpice descensum, cernes mirabile factum,
Sanctorum monumenta vides patefacta Sepulchris,
Martyris hic Proti tumulus jacet atque Hyacinthi,
Quem cum jamdudum tegeret Mons, Terra, Caligo,
(*a*) *Hoc Theodorus opus construxit Presbyter instans*
Ut Domini Plebem opera majora tenerent.

CARMEN XXVIII.

DE SS. MARTYRIBUS CHRYSANTO, ET DARIA. (*b*)

HIc votis paribus tumulum duo nomina servant
Chrysanthi, Dariæ, nunc venerandus honor.
(*c*) *Effera quem rabies, neglecto jure Sepulchri*
Sanctorum (*d*) *tumulos præda furentis erat.*
(*e*) *Pauperis ex censu melius nunc ista resurgunt,*
Divite sed voto plus placitura Deo.
Plange tuum Gens sæva nefas, periere furores
Crevit in his Templis per tua damna decus.

CAR-

(a) Hoc etiam carmen Damasi esse stilus probat: alterum itaque eorumdem Sanctorum Martyrum tumulo, alterum vero eorum Cæmeterio Theodori Presbyteri cura ampliato inscriptum fuisse puto. Cæmeterii locum descripsit Boldett. lib. a. cap. 18.

(b) Vid. de Damas. carmin. ne quæ eo loco observata a me sunt, iterum repetam.

(c) Ita nunc legitur lapidarii, aut exscriptoris vitio, cum forte scribi debuisset *Effera quæ rabies!*

(d) Lege *tumulus*. In lapidibus enim O pro V. haud raro: Sic *Oxori* pro *Uxori*, *Avoncio*, pro *avunculo*, *secos* pro *secus*.

(c) Damasi scilicet pecunia, siquidem ille *Mauri* tumulum ornavisse legimus, eodem quo Chrysanthus, & Daria, loco positum, Malmesburiensis apud Blanchin. ad Anastas. opusc. 14. Via Salaria in altera Ecclesia sunt *Chrysanthus, & Daria, & Saturninus, & Maurus, & Jason, & Mater Hilaria.* Card. Thomas. oper. tom. a. p. 518. *III. Kal. Decemb. Natale* SS. *MM. Saturnini, Chrysanti, Mauri, Dariæ, & aliorum via Salaria in Thrasonis.*

C A R M E N XXIX.

DE S. AGNETE MARTYRE. (*a*)

Fama refert Sanctos dudum retulisse Parentes
Agnem (b) cum lugubres cantus tuba (c) concrepuisset,
Nutricis (d) gremium subito liquisse puellam
Sponte trucis calcasse minas, rabiemque Tyranni,
Urere (e) cum flammis voluisset nobile corpus
Viribus immensum parvis superasse timorem
Nudaque perfusos crines, & membra dedisse
Ne Domini Templum facies peritura videret
O veneranda (f) mihi, sanctum decus alma pudoris
Ut Damasi precibus faveas precor (g) inclyta Virgo.

CAR-

(a) In Vaticano Cod. 3860. primo loco referuntur versus in abside Basilicæ olim inscripti hoc titulo *versus Constantinæ Constantini Filiæ scripti in abside Basilicæ, quam condidit in honorem S. Agnes*, ut etiam in Grutero.

„ Constantina Deum venerans, Christoque dicata
„ Omnibus impensis devota mente paratis
„ Numine Divino multum, Christoque juvante,
„ Sacravit templum Victricis Virginis Agnes
„ Templorum, quod vincit opus, terrenaque juncta
Cod. *quæ.* „ Aurea *nam* rutilant summi fastigia tecti:
„ Nomen enim Christi celebratur sedibus istis
„ Tartaream solus potuit qui vincere mortem,
„ Invectus Cælo, solusque inferre triumphum,
„ Nomen adhuc referens, & corpus, & omnia membra
„ A mortis tenebris, & cæca nocte levata.
Cod. *igitur.* „ Dignum *Agnes* munus Martyr devotaque Christo
„ Ex opibus nostris per sæcula longa tenebis
„ O Felix Virgo memorandi nominis Agnes

Tum statim, ac immediate legitur carmen S. Damasi iis ferme verbis, quibus adhuc extat lapidi incisum in eadem Basilica, ubi illud iterum contuli. Muratorius etiam sic retulit ex Clar. Marangono in 4. inscript. tomo. Sic iterum Marangonus ipse *Delle cose Gentilesche* p.405. ex lapide adhuc extante.

(b) Cl. Mazocchius ad XXI. Januarii disputat, an nomen Agnes asperandum sit, ut melioribus sæculis. At lapis adhuc extans sic habet.

(c) Basil. oper. tom. I. orat. 5. *Dies decidendæ causæ ut advenit, en tibi præco ex nomine quemque crebat.* Utebantur vero præcones tubo quodam argenteo, vel æreo, tamquam tuba, quo vox major & clarior audiretur, ut ex Hesichio colligit adnotator ad Lucian. de Mort. Peregr. cap.32.

(d) Nutrices grandioris etiam ætatis puellis adstitisse discimus etiam ex Chrysostomo tom.I. hom. 51. Sic etiam de Sancta Agnete Ambrosius.

Solvit fines custodiæ
Fides teneri nescia.

(e) Beda genuinus. *Natale S. Agnetis, quæ sub Præfecto Urbis Sempronio ignibus injecta, sed his per orationem extinctis, gladio percussa est.*

(f) Cod. Vat. sed haud recte.

O Venerandum Agnes, tu mihi decus alma pudoris.

(g) Prudent *Agnes fortis puellæ, Martyris inclytæ.*

C A R M E N XXX.

DE S. AGATHA MARTYRE. (*a*)

Martyris ecce dies Agathæ
Virginis emicat eximiæ,
Christus (*b*) *eam sibi qua sociat,*
Et diadema duplex decorat.
Stirpe decens, elegans (*c*) *specie,*
Sed magis actibus, atque Fide,
Terrea prospera nil reputans,
Jussa Dei sibi corde ligans.
Fortior hæc trucibusque Viris
Exposuit sua membra flagris,
Pectore quam fuerit valido
Torta Mamilla docet patula.
Deliciæ cui carcer erat
Pastor Ovem Petrus hanc recreat,
Lætior inde magisque flagrans
(*d*) *Cuncta flagella cucurrit ovans.*
Ethnica turba rogum fugiens,
Hujus & ipsa meretur opem,
Quos Fidei titulus decorat
His venerem magis ipsa premat.
Jam renidens quasi Sponsa polo,
Pro misero (*e*) *rogita Damaso.*
Sic tua festa coli faciat,
Se celebrantibus ut faveat.

(a) Ven. Card. Thomasius oper. tom. 2 p. 384. ex veterum monumentis *In Natale S. Agathæ Virginis, & Martyris, S. Damasi Papæ.*

(b) Alii: *quia sibi Christus eam sociat.*

(c) Al. *facie.*

(d) Sic Tertullianus ad Martyr. cap. 5. *Alii inter venatorum taureas patientissimi inambulaverunt.* Stabant autem venatores flagris longo ordine dispositi, ante quos Christiani Martyres nudi incedere cogebantur, ut singulorum taureas acerbe inflictas exciperent. Vid. Euseb.. lib. 5. cap. 1. ibique Valesii, aliorumque notas & lib. 7, cap. 2. Hoc igitur pœnæ genus Damasum eo versiculo respexisse putat Holstenius in not. ad act. SS. Perpetuæ & Fælicitatis v. 33. cæterum cum acta latina fortissimam hanc Virginem, *colaphis*, Græca vero *flagellis* cæsam exprimant, Tillemontius loco ῥαβδίζεσθαι, mallet ῥαπίζεσθαι. At cum ῥαπίζω utrumque valeat, *colaphis* scilicet & *Virga*, seu fuste cædere, latinum interpretem eorumdem actorum aliud pro alio reddidisse probat idem Damasus hoc loco.

(e) Pro usu Chori *pro miseris supplica Domino.* Quis vero hic Damasus? an noster? Tillemontius hoc ægre sibi persuaderi patitur: Usum enim rythmorum, quibus hic hymnus constat, longe posteriorem esse putat ætate Romani hujus Pontificis. At ego haud facile concesserim rythmos ætate Damasi posteriores esse, cum potius longe antiquiores esse evincat Marchio Maffejus Vir Cl. Histor. diplom. p. 187. Si quis interim idem metri genus ab Hilario, Ambrosio, Paulino, Prudentio, aliisque usurpatum legat, vix negaverit, quin ea saltem ætate in usu fuerit,

CARMEN XXXI.

EPITAPHIUM IRENE SORORIS.

Hoc tumulo sacrata Deo nunc membra quiescunt.
Hic Soror est Damasi, nomen si quæris, Irene,
(*a*) *Voverat hæc sese Christo, cum vita maneret,*
Virginis ut meritum Sanctus pudor ipse probaret.
Bis denas hiemes nec dum compleverat ætas,
Egregios mores vitæ præcesserat ætas.
Propositum mentis pietas veneranda Puellæ,
Magnificos fructus dederat melioribus annis,
Te Germana soror nostri nunc testis amoris,
Cum fugeret mundum dederat mihi pignus honestum,
Quam sibi (*b*) *cum raperet melior unc regia cœli,*
Non timui mortem, cœlos quod libera adiret,
Sed dolui, fateor, (*c*) *consortia perdere vitæ.*
Nunc veniente Deo nostri reminiscere Virgo,
Ut tua per Dominum præstet mihi facula lumen.

CARMEN XXXII.

EPITAPHIUM PROJECTÆ. (*d*)

Quid loquar aut sileam, prohibet dolor ipse fateri.
Hic tumulus lacrymas retinet, cognosce Parentam
Projectæ, fuerat primo quæ juncta Marito,
Pulcra decore suo, solo contenta pudore,
Heu dilecta satis miseræ Genitricis amore,
Accipe quid multis thalami post fœdera prima

Ere-

(a) Paulin. poem. 21.

„ . . . . Aeternis jam pacta Virago
„ In Cælo thalamis, quam Matris ab Ubere raptam
„ Festino placitam sibi Christus amore dicavit.

Videant qui hæc vota aut improbant, aut impune frangi posse existimant.

(b) Carmen de Protho & Hyacintho, *retinet melior sibi regia Cæli: De Sepulchro suo* sublimes *animas rapuit sibi regia Cæli:* & in Append. n. 4. *rapuit sibi regia Cæli.*

(c) Erat itaque ex Sacrarum Virginum genere, quæ vitam Religiosam domi suæ, ac cum suis profitebantur, ut Marcellina, Eustochium, Principia, aliæque.

(d) Projecta, an Prejecta? Ex Marangono Viro clarissimo.

MAR
PREJECTO
IN REFRICER

Atque iterum

PREJECTE
QUAE VIXIT ANNO
UNO MENSES X. DIES VIIII.
QUIESCET IN PACE

Erepta ex oculis Flori genitoris (a) abivit,
Ætheriam cupiens Cœli conscendere lucem,
Hæc (b) Damasus præstat cunctis solatia fletus.

VIXIT.AN.XVI.M.X.DIES.XXV.DEP.III.KAL.JAN.FL.MEROBAUDE ET.FL.SATURNIN.CONSS.

CARMEN XXXIII.

DE SEPULCHRO SUO.

HIc congesta jacet quæris si turba Piorum,
Corpora Sanctorum retinent Veneranda Sepulchra,
Sublimes animas rapuit sibi Regia Cœli.
(c) Hic comites Xysti portant qui ex hoste tropæa,
Hic numerus (d) procerum servat qui Altaria Christi,
Hic positus longa vixit qui in pace Sacerdos,
Hic Confessores Sancti, quos Græcia misit,
Hic juvenes, puerique, Senes, castique Nepotes,
Quis mage Virgineum placuit retinere pudorem.
Hic fateor Damasus (e) volui mea condere membra,
Sed Cineres timui Sanctos (f) vexare Piorum.

CARMEN XXXIV.

EPITAPHIUM PAPÆ DAMASI QUOD SIBI EDIDIT IPSE.

QUi gradiens Pelagi fluctus compressit amaros.
Vivere qui præstet (g) morientia semina Terræ,
Solvere (h) qui potuit Lazaro (i) sua vincula, mortis
Post tenebras, Fratrem post tertia lumina solis
Ad superos iterum (k) Mariæ donare sorori,
Post Cineres Damasum faciet quia surgere credo.

CAR-

(a) Lapis abiit.

(b) Muratorius post fata quibus nuper cessit, superstes, Thes. Inscript. tom.4. f. 1999. in schedis ad se missis scriptum reperit *clamans* nullo tamen sensu, ac repugnante archetypo.

(c) Vides igitur Sixtum alios habuisse Martyrii Socios, eos scilicet, quos Pontificale memorat; eaque de re immerito dubitasse Ruinartum in *Monito ad Martyrium S. Laurentii*.

(d) Dixi, qui sunt, de Damas. Carminibus.

(e) Hoc erat antiquitus in Christianorum votis. Vid. Boldett. lib. 1. cap.14. adnot.339. ad Paulin. oper. Veron. edit.

(f) Hinc videri potest hoc carmen a Damaso compositum jam fere octogenario, post legem scilicet 2. C. de Sacr. Eccl. Gratiano Valentiniano, & Theodosio AAA publicatam, Vid. Saraz. adnot.

(g) Hac eadem comparatione utitur Prudent. contr. Symmach. lib.2. vers. 306. & seqq. Paulin. de obit. Celsi vers. 245. & seqq.

(h) Cod. Vatic. 1578.

Solvere qui potuit legalia vincula.

(i) Hac etiam voce Tertullianus utitur *de Resurr. cap.* 54. ut circumvolutas Lazaro institas exprimat.

(k) Cod. Vatic. *Marthæ*, ut etiam apud Sirmondum, *oper. tom.* 2. *p.* 786. Cæterum Lazarum circumvolutis institis constrictum, atque a Sororibus Martha, & Maria Christo Salvatori oblatum sæpe repræsentarunt Veteres Christiani, aut sarcophagis, aut Cæmeteriorum picturis, velut certum futuræ resurrectionis argumentum, ut apud Aringum, Bosium, Boldettum, ac nuper apud Cl. P. Thom. Mamachium antiquit. Christian. tom. 1. p.272. 273. & 282.

CARMEN XXXV.

DE TEMPLO SANCTI LAURENTII A S. DAMASO INSTAURATO.

Hac Pater, (a) exceptor, Lector, Levita, Sacerdos
Creverat hinc meritis, (b) quoniam melioribus actis:
Hinc mihi provecto Christus cui summa potestas
Sedis Apostolicæ voluit concedere honorem.
(c) Archibi fateor volui nova condere tecta,
Addere præterea dextra levaque (d) Columnas,
Quæ Damasi teneant proprium per sæcula nomen.

Hh CAR-

(a) Exceptoris Ecclesiastici Officium sic describit Ennodius in Vita Epiphanii Ticinensis. *Annorum ferme octo lectoris suscepit Officium....... Notarium in scribendo compendia, & figuras varias verborum multitudinem comprehendentes brevi assequutus, in Exceptorum numero dedicatus enituit, cœpitque jam talis excipere, qualis posset sine bonorum obtoquutione dictare*. Sirmond. oper. tom. 1. pag. 996. Ven. edit. Hinc causas errorum, qui sæpe in MS. Codicibus occorrunt, facile deprehendis; Vides etiam ex lectoris ordine ad Officium exceptoris gradum statui. Erant ne vero Exceptores in quodlibet Urbis Titulo? an potius septem dumtaxat, quot a Clemente institutos Notarios legimus pro actis Martyrum conscribendis? Ita ego crederem: Cui enim bono in quolibet Titulo Notarii singuli, & Exceptores? Quamquam igitur Damasi nostri pater adscriptus fuerit S. Laurentii Titulo, nihil obstat, quo minus Notarius, & exceptor esse potuerit pro septima regione Ecclesiastica, cui Basilica illa accensebatur. Extinctis vero persequutionibus, ac pace Ecclesiæ parta adhibitos illos fuisse legimus ad excipiendas disputationes, & Orationes, quæ in Synodis, aliisque Ecclesiasticis conventibus habebantur Bingham. lib. 3. cap. 13. §. 5. Valesf. ad Socr. lib. 5. cap. 22. Tenebantur præterea acta omnia causarum, quæ ad Ecclesiam, ejusque res quoquomodo pertinebant, excipere, eaque referre jubebantur Primicerio Notariorum, cui parebant. Vid. Anastas. & Altaserræ, aliorumque notas.

(b) Paulin. not. 5. *Crevit meritis, qui crescere sede voluit.*

[c] Si Cl. Facciolato credimus, qui Vossium testem advocat, cum *Archium*, aliquando pro templo accipiatur, sive adyto templi, ea vox ferri posset. Quid vero si legamus *Arcubus hæc volui nova condere tecta?* Suspicor igitur laterales Basilicæ naves, easque arcuatas, a Damaso ædificatas: id enim indicare videntur *columnæ*, quas præterea *dextra, levaque* parte a se *additas* ait: Arcuatis vero navibus, quæ columnis illis fulciebantur superstructas cellas, & mansiones, a quibus esset pro Viduis & Virginibus in Ecclesiam prospectus. Nam quæ de regiis ædibus, palatio, & judiciali foro Sarazanius affert, nugæ sunt.

[d] Eas ipsas scilicet, quæ nunc ornant atrium Magnifici Cancellariæ Palatii; Eò enim translatas ajunt jussu Cardinalis Riarii, cum veterem fatiscentem Basilicam a fundamentis diruit, novamque, & ampliorem, quæ nunc extat, loco haud multum permutato, ædificari curavit, substratis columnarum vice pilis lapideis. Vid. Cl. Marangonium delle cose gentilesche cap. 64.

Huic *de Templo S. Laurentii* jungendum esset carmen *de Fontibus S. Laurentii*, si Damasi fœtus esset, ut Sarazanius censuit: sed cum mihi aliud videatur, ut integrum lectori judicium sit, illud hoc loco impressum dabo.

Iste salutaris Fons continet inclitus undas,
Et solet humanam purificare luem.
Munia sacrati quæ sint vis scire liquoris?
Dant regnatricem flumina Sancta Fidem.
Ablue Fonte Sacro veteris contagia vitæ,
O nimium felix vive renatus aqua.
Hunc Fontem quicumque petit, Terrena reliquit,
Subjicit & pedibus cæca ministeria.

Cæterum de fonte hoc mentio est *in vita Damasi a Benedicto Presbytero conscripta*, ex qua hæc transcribenda, & huc afferenda duxi. *Nuper res est hæc gesta, quam factam vidimus in ejus Ecclesia in Sacro Fonte, quem ipse Venerandus Damasus construxit. Sabbato Paschalis Festivitatis, dum turbæ sese comprimerent ad Baptismum, puerulus de manu Sacerdotis elapsus est, atque in uno Fonte demersus, & post spatium fere unius horæ, dum sperant omnes jam mortuum, & quidam Vir mansionarius ipsius Ecclesiæ in fiduciam Sancti Damasi se proyciens in Fontem, & abstrahens eum, secum salvum & illæsum reduxit: quod nos omnes videntes non ambigimus merita S. Damasi fuisse*. Quo vero

C A R M E N XXXVI.

DE FONTIBUS VATICANIS.

Cingebat latices Montem, teneroque meatu
Corpora multorum cineres atque ossa rigabant.
(a) *Non tulit hoc Damasus communi lege sepultos*
Post requiem tristes iterum persolvere pœnas;
Protinus adgressus magnum superare laborem
Aggeris immensi dejecit culmin Montis.
Intima sollicite scrutatus viscera Terræ
Siccavit totum quidquid madefecerat humor;
Invenit Fontem; præbet qui dona saluois.
Hæc curavit Mercurius Levita Fidelis.

C A R M E N XXXVII.

AD FONTES.

Non hæc Humanis opibus, non arte Magistra,
Sed præstante Petro, cui tradita Janua Coeli est,
Antistes Christi composuit Damasus.
Una Petri Sedes, unum verumque lavacrum,
Vincula nulla tenent; Acbathius votum soluit.

AP-

loco Fons ille positus fuerit nunc latet: solebant aquæ plerumque derivari ad atria & Vestibula Ecclesiarum pro usu Baptismi, & ad lotionem Cleri; & Plebis. Vid. adnot. 41. & & adnot. 169. ad Paulin. oper. Veron. edit.

(a) Vide ne dicta repetam, quæ cap. ultimo. §.3. ex Ciampinio præmonui. Cæterum Damasus primus auctor operis, aquas, ut videtur, collegit, & derivavit in fontem: At operi ipsi studio deinde & impensis *Macrobii Longiniani P. V.* accessionem factam colligimus ex alio hac carmine, quod Sarazanius postremo numero collocavit.

Qui peccatorum sordes abolere priorum.
Terrenisque optas maculis absolvere vitam,
Huc ades ad Christi Fontem Sacrumque liquorem.
Corpus ubi ac mentes pariter sensusque lavantur.
Æternumque datur casto Baptismate munus.
Hanc autem Fidei sedem construxit ab imo,
Militiæ clarus titulis aulæque Fidelis
Romanæque Urbis Præfectus Longinianus.

Qua etiam de re, alia extat inscriptio a Suaresio extra Portam Portuensem excripta, & a Muratorio relata Thes. Inscript. tom. 4. pag. 1984.

HIC EST LONGINIANUS QUI FONTES BAPTISMATIS CONSTRUXIT SANCTI PAPÆ DAMASI VERSIBUS NOBILITATOS.

Longinianus Urbanam Præfecturam administrabat eodem Muratorio adnotante, anno 394. decennio scilicet a morte Damasi elapso, atque idem ille est, quo Curatore Statuarum Arcadio & Honorio simulachra constituta legimus in inscriptione relata a Donat. lib. 1. cap. 15. Quamobrem Prudentii carmina, quæ Baronius attulit Fontes describunt non solum corrivatos pridem a Damaso, & extructos, verum etiam ab eodem Longiniano novatos deinde, & elegantius ornatos.

APPENDIX
EX GRUTERO ET PALATIN. CODIC.

I.

Omnia, queque vides, proprio quæsita labore,
Cum mihi gentilis jamdudum vita maneret,
Institui, cultum cupiens cognoscere mundi.
Judicio post multa Dei meliora sequutus,
Contemptis opibus, malui cognoscere XPM:
Hæc mihi cura fuit, nudos vestire petentes,
Fundere pauperibus, quidquid concesserat annus;
Psallere & in Populis volui modulante Propheta:
Sic merui Plebem XPI *retinere Sacerdos.*

I I.

Tempore, quo gladius secuit pia viscera Matris
Sexaginta duo capti feritate Tyranni,
Exemplo ducibus missis sua colla dedere
Confessi XPM, *superato Principe Mundi*
Aetheriam petiere domum, regnumque piorum.

I I I.

Discite, quid meriti præstet pro rege feriri,
Fæmina non timuit gladium, cum natus obivit,
Confessa XMP *meruit per secula nomen.*

I V.

Stringe dolor lachrymas; quæris Plebs Sancta Redemptum
Levitam, subito rapuit sibi Regia Cœli.
Dulcia nectareo promebat mella canore,
Prophetam celebrans sacro modulamine Senem,
Hæc fuit insontis vita laudata juventus:
Invidia infælix tamdem compressa quiescit:
Nunc Paradisus habet, sumpsit qui ex hoste tropea.

V.

Theodora, quæ vixit annos XXI.
Menſes VII. dies XXIV. in pace.

Ex Spon. Itiner. tom. 1. pag. 317.

Amplificam ſequitur vitam dum Caſta Afrodite
Fecit ad aſtra viam, XPI modo gaudet in Aula:
Reſtitit hæc Mundo ſemper, cæleſtia quærens,
Optima ſervatrix legis, fideique Magiſtra,
Dedit (a) egregiam Sanctis per ſæcula mentem
Inter (b) eximios Paradiſi regnat odores,
Tempore continuo vernant ubi gramina quævis:
Expectatque Deum, ſuperas quo ſurgat ad auras.
Hoc poſuit corpus tumulo, mortalia liquens,
Fundavitque locum conjux Eva. . . . A. N. S.

a Grut. p. 1177. *Edidit.*
b Grut. *Inde per.*

DEP. DIE . . . .

ANTONIO ET SUAGRIO CONS.

ORDO

ORDO
NOTARUM SARAZANI.

CARMEN I.

Aronius hæc præfatur ante hos versus. *Acceptis his S. Hieronymi lucubrationibus in Psalterium Davidis, Damasus laudem tanti Regis, atque Prophetæ his cecinit versibus, quos reperimus in Bibliotheca Basilicæ Sancti Petri, codice 1. Sancti Hieronymi, qui concinet expositionem ejus in Psalmos, habet eosdem codex Vaticanæ Bibliothecæ, licet utrobique admodum depravati legantur.* hæc ille. Quæ autem de Davide canit Damasus, habentur in sacris literis Regum 1. Idem Baronius. *Hieronymi versus, quos recinens ad S. Damasum misit, habent iidem codd. cum ejusmodi inscriptione.*

VERSUS DOMNI HIERONYMI PRESBYTERI.

Psallere qui docuit dulci modulamine sanctos
Noverat iste, decem legis qui verba dedisset,
Quot digitis cithara chordis, totidemque dicavit
Nomina vel signum numerum Crux ipsa notaret.
Credere quid dubites? virtus regit omnia Christi,
Qui varias junxit uno sub carmine linguas;
Ut pecudes, volucresque Deum cognoscere possint:
His sonus est fides, mentes qui mulcet amaras;
Sic creatura prior tanto de munere gaudet
Offerat ut Domino salvet quos gratia vocis:
Quisque sitit veniat cupicus haurire fluenta:
Inveniet latices servant qui dulcia mella.
Oret pro nobis beatitudo tua beatissime Papa.

Penultimum versum *Quisque sitit &c.* incisum vidi in antiquo labro marmoreo, pro fontibus, ante Ecclesiam S. Bartholomæi in Insula, charactere antiquo, ut Damasi tempore scriptus videatur. Extant etiam plures S. Damasi ad S. Hieronymum, & hujus ad illum Epistolæ: quas in hac nostra Epistolarum S. Damasi collectione hic habes.

CARMEN II.

V. 13. *ET qui non spatiis Terræ, non æquoris undis*
14. *Nec capitur cælo parvos confluxit in artus.*)

Antea legebatur *Confluxit*, forte confulsit legendum a confulcio, si non, & confluxit a confluo, ut Lucretius lib. 1.

Undique ponderibus solidis confluxit ad imum.

Carmina tamen ipsa haberi cum Claudiani poematibus reperi hoc titulo. *De Christo Servatore*, apud quem verbum illud confuxit, confluxit legitur, & conjecturam meam confirmavit. Sed si forte non sunt Damasi versus totiusneque Claudiani certe erunt, cum a Christi nomine fuerit alienus, teste S. Augustino lib. 5. de Civitate Dei cap. 26. & poeta Paganus vocetur ab Orosio lib. 7. cap. 37. & a Paulo Diacono lib. 13. in additis ad Eutropium, sed Mamerti Claudiani Presbyteri potius erunt, qui Christianus poeta fuit, de quo Sidonius Apollinaris Epist. lib. 4. Epist. 3. & 11. & lib. 5. Epist. 2. & Gennadius, ac Honorius de scriptoribus Ecclesiasticis. Certe carmen istud cæteris longe est elegantius.

CARMEN III.

V. 5. *UT vitam doceat credentibus esse Futuram.*)

Ita emendavimus, cum antea legeretur: *Ad vitam doceat credentibus esse futurum.* In actis Apostolorum cap. 1. legitur ab Angelis dictum. *Hic Jesus qui assumptus est a vobis in Cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in Cælum.*

CARMEN IV. & V.

HAbent hæc ambo Epigrammata nomen JESU scriptum in serie primarum literarum versuum, quæ Acrostichis dicitur, ac ultimarum etiam literarum, quæ Telestichis quales habentur Erythrææ Sibyllæ versus Græci, in oratione Constantini Imp. ad sanctorum cœtum, apud Eusebium post vitam illius; latineque redditi apud Sanctum Augustinum lib. 18. de Civitate Dei cap. 23. & apud Eusebii interpretes Portesium, & Christophorsonium, ac Gyraldum de Poetis, quam vero habet Panvinius in libello de Sibyllis, prior est Portesii prædicti, altera Gyraldi: In quorum Achrostichide legitur ut scribit S. Augustinus ΙΗΣΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΘΕΟΥ ΣΩΤΗΡ quod est latine *Jesus Christus Dei Filius Salvator*. In eademque oratione interpretes prædicti addunt *Crux*. Gyraldus *Crucifixus*. Eusebius refert, Ciceronem, illud Poema, cum forte perlegisset, in Latinam convertisse orationem, suisque scriptis attexuisse: Idemque Cicero lib. de divinatione 2. de Sibyllæ versibus ait: ea quæ ἀκροστιχὶς *dicitur, quum deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur, ut in quibusdam Ennianis, atque in Sibyllinis, ex primo versu cujusque sententiæ primis literis illius sententiæ carmen omne prætexitur*. hæc Cicero, Ennii autem illa perierunt. Plauti etiam Comœdiarum argumenta fabulæ nomen primæ versuum literæ præ se ferunt, usus est hoc eodem genere, & Porphyrius in Panegyrico, Constantino Augusto, dicto, in Acrostichidibus; Telestichidibus, ac mediis etiam versuum literis; digna lectu, quæ habes inter Epigrammata, & Poemata veterum Poetarum, usus est & Rhabanus Maurus de laudibus Sanctæ Crucis, figura secunda, usi sunt, & posteriores, prout in sepulchro Petri Leonis nobilissimi Civis Romani ad D. Pauli Basilicam; quorum initiis versuum hoc nomen (*Petrus Leonis*) conficitur, qui ante annos quingentos vixit. Pater enim Anacleti II. Pseudopontificis fuit: Integrum id exhibuit Epigramma Baronius tom. 12. anno 1144. Imo & in sepulchro Eusebii Episcopi Vercellensis, habetur vetus memoria, in qua *Eusebius Episcopus, & Martyr* inscribitus primis versuum literis, integram hanc edidit Jo. Stephanus Ferrerius in lib. de Episcopis Vercellensibus. Et in monumento Sanctæ Eugeniæ Martyris Cordubensis, apud Ambrosium Morales in Appendice ad Eulogium. Et in Epitaphio Ugonis Ducis, quod habet Baronius tom. Annal. 11. anno Christi 1002. in principiis, mediis, ac finibus versuum. Et B. Eugenius Episcopus Toletanus Junior in suo Epitaphio, in quo Eusebius, initii Misellus ad fines exprimitur. Et alio Eventii in quo Nicholao principiis Eventius, desinentibus literis efficitur. Item in Epistola S. Columbani Abbatis in principio, quam edidit Sirmondus simul cum aliis opusculis, B. autem Eugenii Epitaphium protulit, & Baronius tom. 8. Ac in Epitaphio S. Florentini Abbatis, quod refert & Baronius in Appendice tom. 12. ad annum DLIII. cuius versuum capite hæc nomina leguntur Florentinus Abbas in pace quiescit Amen. Extat & Neapoli in Ecclesia S. Januarii, Stephani Ducis Epitaphium, cujus primæ versus literæ, ac etiam posteriores Stephanus Consul bis legitur; refert integrum Cæsar Caracciolus in sua Neapoli Sacra, & Julius Cæsar Capaccius in Historia Neapoli.

CARMEN VI.

IN Græcorum Epigrammatum lib. 1. duo sunt Poemata, in Bacchi unum, alterum in Apollinis laudem; diversa mendacium Deorum nomina exprimentia: magno studio, utraque concinnata, juxta XXIV. Græcarum literarum numerum, in versibus totidem, ac singulis etiam verbis, carminis cujusque eadem litera incipientibus. Græcorum hoc artificium Sanctus Damasus feliciter æmulatus est, vel etiam superavit, qui septem hisce versibus omnia ferme nomina Christo servatori, a Prophetis atque Apostolis tributa, adeo artificiose, & concinne complexus est, ut nec syllaba redundet. Cæterum cum & Sanctus Dyonisius Areopagita libro peculiari, & ex recentioribus nonnulli de divinis nominibus luculenter scripserint, neque ulla in his versibus sit difficultas, frustra multis congerendis tempus non perdimus, in 1. versu deest syllaba.

CARMEN VII.

EGregium carmen S. Damasi de conversione Pauli vocat Baronius in notationibus ad Martyrologium 25. Januarii; estque actionum illius index.

V. 2. *Cum Domino Patrias vellet præponere leges.*)

Ipse-

Ipsemet Paulus in epistola ad Galatas cap. 1. ait. *Et proficiebam in Judaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.*

V. 4. *Cœperet disterpere Plebem*,)

Frequens in sacris literis hoc Plebis nomen, idemque est ac Populus. Paulus epist. ad Rom. cap. 9. *Sicut in Osea dicit: Vocabo non Plebem meam, Plebem meam.* Porro Oseæ locus ita habet cap. 2. in fine. *Ac dicam non Populo meo, Populus meus es tu.*

V. 10. *Mutato postquam placuit de nomine Paulus.*)

Sic & Walfridus Strabo de S. Paulo Apostolo:

Saulus qui sanctas mulctavit carcere turbas
Credulus efficitur mutato nomine Paulus &c.

In Actis Apostolorum a nece S. Stephani quæ scripta habetur cap. 7. semper Sauli nomen legitur: quo similiter nomine a Christo Domino in conversione illius Saulus appellatur, & ad Ananiam etiam in visu dominus idem nomen dixit: & ab ipso Anania Saulus vocatus est. & a Spiritu Sancto etiam sic dictus cap. 13. Actorum: *Separate mihi Barnabam, & Saulum in opus ad quod assumpsi eos.* & paulo post eodem cap. scribitur: *Saulus autem qui & Paulus &c.* & deinceps semper Paulus dicitur in iisdem Actis: & a se ipso semper, & ab aliis omnibus Pauli nomine nuncupatur. De quo variæ Doctorum reperiuntur opiniones. Nam a Deo impositum illi Pauli nomen volunt, Chrysostomus in Homilia de conversione Sancti Pauli tom. 3. Et OEcumenius in Acta Apostolorum. Sed ab Anania in Baptismate hoc nomine vocatum scribit S. Ambrosius serm. 31. edit. Romanæ. A Sergio Paulo denominatum Paulum vult S. Hieronymus in epistola ad Philemonem, ob victoriam de ipso Sergio Paulo ad fidem converso. sed Baronius tom. 1. Annal. ab ipso Sergio Paulo traditum nomen ob clientelam, & amorem erga illum existimat: quod multis ejus ævi exemplis nititur. Duplex illi fuisse nomen Sauli, & Pauli opinatur Sedulius, in epistolas Pauli, ex verbis illis Actorum Apostolorum; *Saulus autem qui & Paulus &c.* Item Origines in præfatione epistolæ ad Romanos: *hoc est, apud Hebræos Saulum vocatum, apud Romanos Paulum.* Non mutasse nomen, sed ex Saulo factum Paulum, ex superbo humilem, dicit S. Augustinus in tract. 2. in Psalmos, & S. Ambrosius in Pauli epistolas.

V. 11. *Mira Fides rerum subito trans æthera Cæli &c.*
& Tertia lux tenuit Paradisus euntem.)

De tempore quo raptus fuit Paulus ad tertium cœlum, variant etiam Doctores. Sunt qui putent eo tempore raptum, quo mansit tribus diebus, & tribus noctibus non videns, neque manducans, neque bibens; quam sententiam non approbat Baronius d. tom. 1. Annal. ad an. Christi 36. Nam cum ipse Paulus in cap. 2. ad Corinth. dicat, *Ante annos quatuordecim*; a tempore quo eandem epistolam scribebat, sese ad tertium cœlum evectum; certe non hoc, quo conversus, & baptizatus est anno, sed post octo annos id factum fuisse affirmandum est.

V. 18. *Vivere, cui magnum fatis est vixisse latentem.*)

Totus hic versus intereidit in Cod. Fuld. in editione Veneta ann. 1533. epistolarum Divi Pauli, sicut totum prope carmen, ita & versus iste diverse. *Vixit, at hunc tantum mirum est superasse laborem.* Utraque lectio obscura: priori fortassis lux dari possit ex hoc Horatii versu. *Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit*, ut fiat allusio ad Neoclis dictum λάθε βιώσας.

V. 19. *Verbera, vincla, famem, lapides, rabiemque ferarum.*)

De rabie ferarum fatetur Paulus Corinth. 15. se *Ephesi pugnasse cum bestiis*; sed per bestias homines feros, & pravos intellexisse, sentiunt Tertullianus, Chrysostomus, & alii. Sic legimus in 2. ad Thimoth. 4. *Eum liberatum fuisse de ore leonis*: quo loco ore leonis, Neronis crudelitatem significatam esse interpretes docent; sed hæc fusius Baronius tom. 1. ad ann. Christi 55. cap. 5. Nam & Sanctus Ignatius ad Romanos scribens ait; *A Siria Romam usque cum bestiis de pugno, per terram & mare, die ac nocte vinctus cum decem Leopardis, hoc est, cum militari in custodia, qui ex beneficiis priores sunt.*

V. 21. *Naufragium, lacrimas, Serpentes, dira venena.*)

Hæc habentur in Actorum Apostolorum cap. 27. & 28. Et quæ acta Arator Subdiaconus heroico carmine expressit ad Vigilium Pontificem: Præclareque Prudentius in præfatione lib. primi contra Symmachum describit naufragium, & serpentem &c. cujus initium; *Paulus præco Dei &c.* Qui, & Petrum etiam naufragantem in fluctibus, ac ne emergeretur, erexit dextra Domini, in præfatione lib. 2. contra eundem Symmachum eleganter cecinit.

Simon quem vocitant Petrum &c.

Quod

Quod & Juvencus presbyter ex Evangeliis hexametris versibus transtulit lib. 3.

V. 22. *Stigmata non timuit portare in corpore Christi.*)

Idem Paulus ait: *Ego Stigmata Domini Jesu in corpore meo porto*. Illud vero lectorem admonitum velim, carmen hoc ex duplici editione acceptum fuisse, altera est Aldi Manutii Anni MDI. altera Christophori Broverii Societatis Jesu, quamplurimi æstimavimus: cum hos S. Damasi versus deprompserit ex codice manuscripto sacrarii Ecclesiæ Fuldensis antiquissimo, ut ipse testatur his verbis: *Versus Sancti Damasi Papæ descripti ex eo libro, quem gloriosus Sanctus Bonifacius Germanicæ Nationis Apostolus circumtulit, cujus argumentum* NOVI TESTAMENTI HARMONIA. Inscriptus vero liber his verbis erat. *Sanctus Bonifacius præsenti libro functus est dum vixit*. Floruit autem S. Bonifacius, Gregorio, & Zacharia Romm. Pontificibus anno salutis humanæ 750. is porro Titulus versibus præfigitur in eodem codice: *incipiunt versus S. Damasi in S. Paulum Apostolum*, sub finem vero aliquot versus injuria temporum absumpti sunt, nonnulli aliter habentur ac in Aldi editione, nam ubi Aldus habet. *Dignus amore Dei vivit per sæcla magister*. Broverius e citato M.S. edidit. *Dignus amore datus . . . . . in sæcla magister*. Si quis autem suppleverit (Populis) haud absurde fecerit, cum gentium Magister S. Paulus dictus fuerit. V. penultimo legitur in Aldi editione. *Versibus his breviter fateor Sanctissime Doctor*. In M. S. autem. *Versibus his patrone . . . . . ter justissime noster*. Quod magis probarem, absumptaque syllaba, facile restitui potest hoc modo: *Versibus his patrone Pater justissime noster*. Neque a sensu aut a stylo S. Pontificis abhorret. V. ultimo apud Aldum. *Ipse tuos Damasus volui monstrare triumphos*. apud Broverium. *Sancte tuos Damasus voluit monstrare triumphos*.

CARMEN VII.

Elegans carmen *S. Damasi Papæ de Andrea crucem passo*, Baronius in Martyrologium ultima Novembris. Mihi vero non videtur esse Damasi, sed recentioris cujusdam. Et quod initio ait Damasus.

V. 1. *Decus Sacrati Nominis.*
Vitamque nomine exprimens &c.
Et: *Andrea Christi Apostole,*
Hoc ipso jam vocabulo
Signaris isto nomine.

Alludit ad Andreæ nomen, ἀνδρεῖος enim virilem, fortem significat. De S. Andrea S. Paulinus natali q. S. Felicis:

Hic Pater Andreas, hic qui piscator ad agros
Missus, Vaniloquas docuit mutescere linguas.
Qui postquam populos ruptis erroris iniqui
Retibus explicuit, traxitque a retia Christi
Thessalicas fuso damnavit sanguine Patras,

V. 4. *Crucis Beatæ Gloria.*)

Justus Lipsius in lib. de Cruce cap. 7. ambigit an vera fama sit de cruce decussata, in qua fertur S. Andreas cruciatus fuisse, nam Hippolytus scribit crucifixum Andream Patris in Achaja, ad arborem olivæ rectam. Adde Sanctum Petrum Chrysologum, qui in sermone 133. in sanctum Andream Apostolum, sub finem hæc ait: *Petrus namque Crucem, arborem conscendit Andreas*. Qua de re Baronius in Martyrologio 30. Novembris, & Bosius lib. 1. de Cruce.

CARMEN IX.

Extabant olim hi versus ad Basilicam Sancti Sebastiani, in quo loco Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli corpora jacuerunt. Platoniamque eam dixere, ut apud Bedam, qui scribit. *In quo loco Platoniam ipsam ubi jacuerunt corpora sancta versibus adornavit*, Apud Anastasium, qui ait. *Et ædificavit Platoniam, ubi corpora Apostolorum jacuerunt, idem Petri, & Pauli, quam & versibus ornavit*. Apud Adonem, qui eadem quæ Beda. Breviarum Romanum. *Platoniam etiam ubi corpora sanctorum Petri & Pauli aliquandiu jacuerunt ædificavit, & exornavit elegantibus versibus*. & apud alios, qui de his Carminibus etiam mentionem fecere, quod & affirmat Baronius in Appendice post 12. tom. pag. 911. qui ex hac editione hos versus protulit in hæc verba. *Quod pertinet ad Epitaphium ibidem ad Catacumbas inscriptum, idem in chartis hactenus conservatum, hic tibi in integrum reddimus.*

Pla-

Platoniam vero dictam puto a fabricæ & concamerationis latitudine, sic & Platonem dictum refert Laertius a frontis latitudine, sed & oblatitudinem pectoris, apud Svidam, seu amplitudinem orationis. Bibliothecarius de Sixto III. scribit. *Hic fecit Platoniam in Cœmeterio Callisti via Appia &c.* forte instauravit, vel ornavit, Vide tamen Baronium tom. 4. aliter Platoniam interpretantem. Ad hujus vero Epigrammatis intelligentiam, libet huc afferre verba Epistolæ S. Gregorii Papæ registri lib. 3. cap. 30. ad Constantinam Augustam. *De corporibus vero beatorum Apostolorum quid ego dicturus sum; dum constet, quia & tempore quo passi sunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora sicuti Civium suorum repeterent, quæ ducta usque ad secundum Urbis milliarium, usque ad locum, qui dicitur ad Catacumbas, collocata sunt, sed cum exinde levare omnis eorum multitudo conveniens niteretur, ita eos vis tonitrui atque fulguris nimio impetu terruit atque dispersit, ut alia denuo nullatenus attentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, levarunt, & in locis ubi nunc condita posuerunt.* Qua de re audi Anastasium Bibliothecarium, cujus liber de Rom. Pontificibus ex ipso Damaso derivatus creditur, de Sancto Cornelio Papa sic loquentem: *Hic temporibus suis rogatus a quadam Matrona Lucina, corpora Apostolorum Petri, & Pauli de Catacumbis levavit noctu. Primum quidem corpus beati Pauli beata Lucina posuit in prædio suo via Ostiensi ad latus, ubi decollatus est, beatus vero Cornelius Episcopus accepit corpus Petri Apostoli, & posuit juxta locum, ubi crucifixus est inter corpora Sanctorum Episcoporum, in templo Apollinis in montem aureum in Vaticano Palatii Neroniani 6. Kal. Julii.* Quid autem postea ad hæc Sancta Apostolorum Corpora rogatu Sancti Silvestri egerit Constantinus Imperator, idem Anastasius ex eodem Damasi fonte hæc scribit. *Item his temporibus fecit Aug. Constantinus ex rogatu Silvestri Episcopi Basilicam B. Petri Apostoli in Templo Apollinis, cujus loculum cum corpore S. Petri recondidit, ipsum loculum undique ex ære Cyprio conclusit, quod est immobile. Ad caput pedes quinque, ad pedes pedes quinque ad latus dextra pedes quinque, Sic inclusit corpus Beati Petri Apostoli, & recondidit, & ornavit supra ex columnis porphyreticis, & alias columnas vitineas, quas de Græcia perduxit.* Et infra. *Eodem tempore fecit Augustus Constantinus Basilicam Beato Paulo Apostolo, ex suggestione Sylvestri Episcopi, cujus corpus sanctum ita recondidit in ære, & conclusit, sicut & B. Petri Constantinus Augustus.*

CARMEN XI.

Baronius pag. 904. Christi anno 309. *Extat de S. Marcello Damasi Papæ Epitaphium una cum aliis luci redditum, quo alias de S. Marcello refertur historia hactenus incomperta, quod sic se habet &c. Romæ via Salaria natalis S. Marcelli Papæ, & Martyris &c.* habetur Rom ano in Martyrologio, ac Usuardi, *Via Salaria Veteri 16. Januarii.* In veteri vero Romano Martyrologio, ac Bedæ, Adonis, Rhabani, Notkeri, ac Breviario Romano, & apud Anastasium, *Via Salaria in Cœmeterio Priscillæ.* Et in gestis S. Marcelli, quæ per Rom Ecclesiæ Notarios conscripta creduntur apud Surium. *In Cœmeterio Priscillæ via Salaria non longe ab Urbe Roma milliario tertio, ubi Sanctus Marcellus requiescit in pace.* De hoc Cœmeterio Anastasius, ac de S. Marcello scribit. *Hic rogavit quandam Matronam nomine Priscillam, & fecit Cœmeterium Via Salaria &c.* Apud quem de Vigilio Papa legitur. *Cujus corpus ductum est Romam, & sepultum est ad S. Marcellum Via Salaria, in Cœmeterio Priscillæ.*

V. 1. *Veridicus Rector.*) Rectorem vocat hic Marcellum Pontificem Damasus; seque ipsum hoc etiam nomine appellat supra, de Mauro Martyre.

Quæ Damasus Rector longo post tempore Plebis

Et in altero sequenti Epigrammate.

Ornavit Damasus tumulum cognoscite Rector.

Et de S. Felice, & Adaucto.

Presbyter is verus Damaso rectore jubente

Et infra de S. Tarsicio.

Quis Damasus Rector titulos post præmia reddit.

CARMEN XIII.

Pro Sepulchro S. Marci Papæ Baronius etiam ibid. pag. 909. *Extat ejusdem S. Marci Epitaphium a Damaso Papa conscriptum, quod nuper in lucem emissum ipsi reddendum curavimus, utcumque vindicatum ab injuria temporis.* Sic ille. Positum autem fuisse in Cœmete-

meterio Balbinæ via Ardeatina dicendum, cum ibi sepultus fuerit teste Anastasio, de quo ipse ait. *Hic fecit duas Basilicas, unam via Ardeatina ubi requiescit, & aliam in Urbe Roma juxta Palatinas*, & ad finem: *Qui etiam sepultus est in Cæmeterio Balbinæ, via Ardeatina*. Et in Breviario legitur *sepultus est in Cæmeterio Balbinæ*. In Romano Martyrologio habetur 7. *Octobris Romæ via Ardeatina depositio S. Marci Papæ & Confessoris*. Beda autem sic. *Roma Via Appia natale S. Marci Episcopi, & Confessoris, qui sedit in Episcopatu annos &c. qui etiam sepultus est in Cæmeterio Balbinæ via Ardeatina*. Quæ iisdem verbis in Martyrologio Adonis, qui addit, *In Cæmeterio Balbinæ via Ardeatina, quod ipse insistens fecit*. Usuardus etiam, & Notkerus *Romæ Via Appia &c.* Appia autem via, & Ardeatina, ut alias dixi contiguæ erant. Jacet vero hoc tempore Sancti Marci Corpus in Ecclesia S. Marco Evangelistæ ab ipso Sancto Pontifice ædificata. Quo autem tempore huc translatum fuerit non reperi, antiquissimo autem fuisse scimus, forte a Gregorio Quarto, qui absidem ipsius Ecclesiæ musivo ornavit opere, & quam tempore Sacerdotii sui regendam susceperat, & qui plurima dona illi obtulit, ut refert Anastasius.

C A R M E N XIV.

Et Baronius dicto tomo 12. in Appendice, cum aliis tribus ex pag. 1164. ii. ut supra sunt de Ecclesia S. Laurentii titulo Damasi. Quo in loco & sequens extabat, Damasique nostri esse non dubitandum. Ediditque Sirmondus in notis ad Synodum his verbis. *Hunc autem facit antiquum Urbis Epigramma, quod reliquis e Bibliotheca Palatina vulgatis addi licet, ex codice S. Mariæ Virdunensi*.

V. 9. *Attica* uxor fuit Felicis Magni V. C. ad quem Sidonius Apollinaris] excusatorium Carmen scripsit num. 9. incipit.

Dic dic quod peto, Magne dic amabo,
Felix nomine, mente, honore, fama,
Natis conjuge fratribus, parente &c.

Suumque condiscipulum fuisse dicit ad finem.

Quapropter facinus meum tuere
Et condiscipuli tibi obsequentis
Incautum precor asseras pudorem &c.

Meminit, & in Propemptico ad finem.

Hinc ad Consulis ampla tecta Magni
Felicemque tuum verius libellos &c.

Epistolam ad eundem Felicem scripsisse Faustum Episcopum refert Gennadius de Viris Illustribus in Fausto cap. 85. his verbis. *Scripsit postea ad Felicem Præfectum Prætorio, & patriæ dignitatis virum, filium Magni *Consulis jam religiosum, epistolam ad timorem Domini hortatoriam, convenientem personis pleno animo pænitentiam agere disponentium*. Forte disponentibus.

C A R M E N XV.

Sancti Felicis præsbyteri natale habet Romanum Martyrologium 14. Januarii, ubi notat Baronius, esse *Damasi carmen quod de eo scripsit vota persolvens*. Fueratque Romæ celebris solennitas Sancti Felicis Confessoris, in cujus die natali, in ejus Basilica homiliam habuit S. Gregorius, quæ est 13. in Evang. unde colligitur olim fuisse in ea Basilica stationem, ut testatur Panvinius in libello de stationibus Urbis Romæ. S. Felicis in Pincis Ecclesiæ meminit Anastasius Bibliothecarius in Hadriano Papa his verbis: *Basilica vero Beati Felicis posita in Pincis, quæ in ruina erat, & tectum ejus disfactum existebat, facto eodem tecto noviter, ipsam Ecclesiam renovavit, & vestem super altare ejusdem Ecclesiæ de quadruplo faciens obtulit*. Et in Benedicto III. *Pari modo & in Ecclesia Beati Martyris Felicis, quæ ponitur in Pincis, fecit vestem de fundato, una cum gryphis*. Meminere Cencius Camerarius, qui fuit Honorius III. Papa in suo Rituali, Martinus Polonus In Chronico, Nicolaus Signorilis, qui Martino V. Papæ opus dicavit, in quo de Ecclesiis Urbis; Andreas Fulvius de antiquitatibus Urbis ad Clementem VII. & Lucius Faunus sub Paulo III., & Marlianus, qui & locum indicat; sed Polonus clarius, qui loquens de Portis Urbis, *Porta*, ait, *Pinciana quæ est circa Ecclesiam S. Felicis in Pincis*. Et vetus liber antiquitatum Urbis in nostra Bibliotheca, manuscriptus ante annos circiter 250. Urbano VI. Papa, Portam Pincianam prope Ecclesiam S. Felicis in Pincis enumerat, & his vetustior marmorea tabula ad S. Mariæ

riæ in Cosmedin, inter alia donata a Georgio gloriosissimo dicitur *bineas qui sunt in Pincis*, in quibus conjicio Portam, & Montem Pincium ab hac Ecclesia nomen accepisse, non ut volunt Antiquarii Blondum secuti auctorem, a Pincianorum Domibus, quarum fit mentio apud Cassiodorum epist. 10. lib. 3. *marmora de domo Pinciniana &c.* Anastasius Bibliothecarius in S. Silvestro *Palatium Pincis vel in Pinris, vel Pincii ubi habitavit Belisarius*, quia ab hac Ecclesia nomen habuisse potest, quamquam, & Pinciæ familiæ mentio fiat in veteri inscriptione Probæ Faltoniæ.

Aniciæ. Faltoniæ. Probæ, Annios. Pincios. Aniciosque. Decoravit.

Nam Sanctus Felix dictus ipse hoc nomine *in Pincis* apud S. Gregorium in Antiphonario, tali titulo. *Nat S. Felicis in Pincis*, & in antiquis manuscriptis, & impressis Missalibus ac Breviariis, S. *Felicis in Pincis Presbyteri, & Martyris* nomine passim vocatur, credo ut ab aliis dignosceretur. Nam supra sexaginta in Martyrologiis fuisse Felices legimus, tresque ex his Nolanos unum Episcopum, alterum martyrem cum sociis, tertium hunc nostrum Presbyterum, quia ut habet lectio Romani S. *Felix sepultus est prope Nolam, in loco quem in Pincis appellabant*, & Ado in Martyrologio de ipso: *sepultusque juxta urbem* (scilicet Nolam) *in loco qui dicitur in Pincis &c.* habeturque in veteri Romano Martyrologio; & Ado in capite sui operis: *Nolæ Felicis presbyteri in Pincis sepulti*. Beda etiam in Martyrologio scribit: *Sepultusque juxta urbem ab Helpidio sancto Presbytero, in loco qui dicitur in Pincis*, & Notkerii Martyrologium: *Sepultusque est non longe ab Urbe Nola in loco qui dicitur in Pincis.* Sepulchri S. Felicis meminit S. Augustinus epist. 187. tom. 1. ad Populum Hipponensem, dum ait; *Multis notissima est Sanctitas loci, ubi Beati Felicis Nolensis corpus conditum est &c.* Pincianam autem Portam a Procopii ævo sic dictam ipse docet lib. 1. de bello Gothorum. ante enim Collatinam vocatam, & montem seu Collem Hortulorum dictum scimus. Vitam S. Felicis carmine scripsit S. Paulinus Nolanus Episcopus in decem Natalibus, quorum primum ita inchoavit fere ut noster Damasus. *Inclyte Confessor meritis & nomine Felix*. & secundum natale sic: *Felix hoc merito quod nomine nomine & idem &c.* habens inter opera Sancti Paulini, & apud Lippomanum tom. 2. Et ex Paulino, Beda soluta oratione vitam texuit, ut affirmat ipse ad finem vitæ, & in fine historiæ Anglorum, dicens: *Librum vitæ, & passionis S. Felicis Confessoris de metrico Paulini opere in prosam transtuli*. Quam vitæ historiam habes, & apud Surium. Plura Gregorius Turon. c. 104. miraculorum in gloria Martyrum a Paulino etiam, (ut affirmat) mutuatus. Martyrem que eum vocat, qui a S. Paulino, *sine sanguine Martyr non semel dicitur*. Meminit, & S. Augustinus in lib. de cura pro mortuis agenda cap. 16. apparitionis S. Felicis, cum a Barbaris Nola oppugnaretur, & S. Gregorii liber Sacramentorum, Orationes & Præfationem habet Missæ hoc titulo: XVIII. *Kal. Februarii Natali S. Felicis*. Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum ex uno tres facit Felices, deque illis confusa scribit, nonnullaque perperam tradit. Mambritius habet tom. 1. Vitarum Sanctorum. *De Sancto Felice Presbyter Nolano &c.* Felix autem sine diphtongo scribendum docent vetera numismata, & antiquas inscriptiones.

V. 4. *Nec quemquam pateris tristem repedare viantem.*)

Repedare (Festus inquit) *recedere*. Pacuvius. *Paulum repeda gnata a vestibulo gradum.* Et Nonius Marcellus: *repedare*, Lucilius lib. 26. *Rediisse, & repedasse, ut Roma vitet gladiatoribus*. Idemque *Sanctum ego a Metello Romam repedabam munere*.

Eod. V. *Viantem.*)

Utitur hoc vocabulo & Solinus cap. 32. sive 42. Apulejus lib. 6. ac floridorum initio. Sidonius lib. 4. epist. 3. initio, sed & Symmachus lib. 1. epist. 74.

CARMEN XVI.

Baronius pag. 909. sub anno Christi 362. *Reperitur in antiquis inscriptionibus Damasus pro unione Sanctæ ecclesiæ nuncupasse vota Martyribus, quæ & persolvit, ubi Romanus Clerus relicto schismatico Ursicino, Damaso conjunctus est. Extat de his vetus Inscriptio istis verbis &c.* in codice Palatino sequitur hoc carmen.

DE SS. MARTYRIBUS VITALI, MARTIALI, ET ALEXANDRO.

Dum peritura Gethæ posuissent castra sub Urbe.
Moverunt sanctis bella nefanda prius.
Istaque sacrilego verterunt corde sepulchra
Martyribus quondam rite sacrata piis,

Quos monstrante Deo Damasus sibi Papa probatos
Affixo monuit carmine jure coli .
Sed periit titulus confracto marmore sanctus,
Nec tamen his iterum posse latere fuit .
Diruta Vigilius nam mox hæc Papa gemiscens
Hostibus expulsis omne novavit opus .

Non est Damasi, sed inter Damasi carmina posui, quia de Damaso, & illius Carminibus a Vigilio Papa positum, habet & Baronius, qui credidit esse Damasi, his verbis. *Sed & extant ejusdem Damasi versus, quibus alias exornavit Sanctorum martyrum Ecclesias furore barbarico dissipatas, quas ipse restituit*. Ac esse de memoriis Martyrum in suburbiis notat ad oram libri. Hi vero Martyres quorum nomina leguntur in titulo, videntur esse ex septem filiis S. Felicitatis, ex quibus hi tres capitali sententia puniti, ut in Martyrologiis, 6. Idus Julii legimus, cujus Felicitatis extabat Cœmeterium via Salaria. Anastasius in S. Bonifacio: *Habitavit Bonifacius in Cœmeterio S. Felicitatis Martyris via Salaria*. Et infra. *Hic fecit Oratorium in Cœmeterio S. Felicitatis juxta corpus ejus, & ornavit sepulchrum S. Martyris Felicitatis, & S. Silvestri, ubi & posuit hæc; patenam argenteam &c.* & rursus in fine. *Qui etiam sepultus est in Cœmeterio S. Felicitatis Martyris via Salaria*. Et in S. Hadriano. *Cœmeterium vero S. Felicitatis via Salaria, una cum Ecclesiis S. Silvani Martyris, & S. Bonifacii Confessoris atque Pontificis, uno cohærentes solo miræ restauravit magnitudinis*. Et ibidem. *Immo & Cœmeterium Jordanorum, videlicet SS. Alexandri, & Vitalis. & Martialis Martyrum, seu Sanctorum septem Virginum a novo restauravit*. Et in S. Symmacho. *Hic reparavit Basilicam S. Felicitatis, cui ruina imminebat.* Et paulo infra. *Hic fecit Cœmeterium Jordanorum in melius propter Corpus S. Alexandri*. De alio S. Alexandro Episcopo, & Martyre, Martyrologium Romanum, 21. Septembris. *Romæ via Clandia xx. ab Urbe milliario, passio S. Alexandri Episcopi &c. cujus corpus postea B. Damasus Papa in Urbem transtulit, 6. Kal. Decembris, quo die festivitatem illius celebrandam instituit*. Et in veteri Romano Martyrologio apud Adonem 26. Novembris. *Beati Alexandri Episcopi & Martyris passi 11. Kal. Octobris a Papa Damaso VI. Kal. Decembris translati, quando festivitatem ei dicavit*. & Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. 8. c. 101. de ipso. *Sanctus autem Martyr via Claudia xx. ab Urbe milliario ductus est &c. sed post modum Papa Damasus Cryptam fabricavit, & ibidem ipsum deposuit*.

CARMEN XVII.

Martyrologium Romanum 10. Februarii *Romæ S. Eutychii Martyris, qui illustre Martyrium consummavit, sepultusque in Cœmeterio Callisti, cujus sepulchrum S. Damasus Papa versibus exornavit*. Et hoc Epigramma ad hanc diem extat in marmorea tabula incisum in Basilica S. Sebastiani, melius ac fidelius, ut in saxo, editum a Panvinio in libro de septem Ecclesiis Urbis, & a Baronio in Martyrologio tom. etiam 12. in Appendicibus ex hoc tamen inscriptionum libro, ac ut legitur in eo; nos autem illud cum archetypo contulimus, ac ut supra exscripsimus. Nam versu 3. Panvinius scribit, *monstrante*, Baronius in Martyrologio *monstrantis*. versu 8. inscriptionum liber. *tulerat*. lapis habet. *intulerat*. ac sequitur versus, ac principium alterius, ut superius habes, quod in eo libro deficit, duorum enim versuum medietatem in unum transcripsit, ac ex duorum parte unum fecit. Corpus autem Sancti Eutychii ex hoc loco translatum jacet in Basilica S. Laurentii titulo Damasi, sub ara majori, ubi & Damasi ipsius extant corporis reliquiæ, legiturque *sub hoc Altari condita sunt Corpora S. Damasi Papæ & Confessoris, & Sancti Christi Martyris Eutychii*.

CARMEN XVIII.

Accipe, *& ejusdem Damasi Epigramma de Tarsicio Martyre Sacram Eucharistiam gestante*. Idem Baronius, qui versu antepenultimo, quod ex membranis palatinis *pulgare* perperam legitur, legendum credit *peteret vulgare*, qua dicendi formula, & Ovidius 2. de arte amandi utitur.

Quis Cereris ritus audet vulgare prophanis.

Tropæum autem hoc loco sine aspiratione scriptum veteri more. Cicero in Oratore ad Brutum, *cum scirem ita majores locutos esse, ut nusquam nisi in vocali, aspiratione uterentur*; *loquebar sic ut pulcros, & Cetegos, triumphos Cartaginem &c.* passim in antiquis inscriptionibus tropæum legitur: Græci τρόπαιον. vide Nonium. Ad Epigrammatis intelligentiam vide

vide Martyrologium 15. Augusti, ubi & *via Appia in Cæmeterio Calisti sepultum*, quod & in Martyrio S. Stephani Papæ apud Metaphrastem 2. Augusti, qui est apud Lipoman. to. 7. apud Surium tom. 4. de quo, & Petrus in Catalogo lib. 7. c. 66. Vide & notationem Baronii in Martyrolog. ac ne mireris Acolytum Christi Corpus gestantem. Hujus Sancti Corpus in Ecclesia Sancti S. Silvestri in Campo martio requiescere docet vetus marmorea inscriptio, cui hic titulus. ✝. *In n. Domini hæc est noticia nataiicio-rum Sanctorum hic requiescentium* deinde sequitur *Mense Julio die xxvi. n. Scor. Zeferini Papæ, & Tarsicii Martyris*. Varietas est dierum festivitatis illius; nam Martyrologium die 15. Augusti. In martyrio S. Stephani Papæ 2. die Augusti, in marmoreo Kalendario S. Silvestri, 26. Julii: nasci potuit a die Martyrii & Translationum reliquiarium illius. Est & alius Tarsicius martyr Alexandriæ passus, cum Zotico & Cyriaco, in Martyrologiis 31. Januarii.

CARMEN XIX.

Ex alia etiam marmorea tabula olim pro sepulehro Sancti Gorgonii martyris muro nunc affixa ad januam majorem Basilicæ, vti & ex altera superius exscripta. Edidere Baronius tom. 4. Annal. sub anno Domini 384. & tom. 8. in appendicibus. & Gruterus in Romanarum Inscriptionum appendicula. Gorgonius is esse videtur, qui cum Dorotheo passus est Nicomediæ sub Diocletiano Imperatore, apud Eusebium lib. 8. cap. 6. Histor. Ecclesiast. Nicephorus lib. 7. cap. 2. Breviarium, & Martyrolog. Romanum, & Bedæ, Usuardi, Adonis, Notkeri; die 9. Septembris, ac Petrum de Natalibus in Catalogo lib. 8. cap. 55. Cujus Corpus postea Romam delatum affirmant; Breviarium Romanum, & Martyrol. ut & Bedæ, Usuardi, Adonis, ac Petrus in Catalogo: viaque Latina positum. Et inde scribit Martyrologium ad Basilicam S. Petri translatum Gregorio IV. Pont. Breviarium, & Anastasius in ipso Gregorio. Ado addit via Latina Inter duas lauros, unde emendandum putabam in Martyrologiis, & pro via Latina Lavicana reponendum, ubi erat locus inter duas lauros S. Tiburtii, ac SS. Marcellini, & Petri, ac Helenæ, templis ac reliquiis olim clarissimus, ac Sanctorum xxx. Martyrum natali 22. Decembris. Confirmabat hanc nostram sententiam lectio Romani Breviarii Pii V. auctoritate editi de S. Gorgonio, qui inter duas lauros via Lavicana sepultum legitur, nec alibi reperiebam viam Latinam inter duas lauros: quanquam in Breviariis recentioribus via Latina repositum fuerit. Vide quæ de via Lavicana ad duas lauros supra annotavimus. Gorgonii, & aliorum Corpora Martyrum in Gallias post modum translata his verbis scribit Sigebertus in Chronico sub anno Domini 764. Chrodegundus Episcopus corpora Martyrum Gorgonii, Naboris, Nazarii, Roma ad Gallias transtulit, & Gorgonium quidem in Goraiæ Monasterio, Naborem in Hilliariaco reposuit &c. & Beda ex quo, & Rabanus in Martyrologiis scribunt *II. Idus Junii, Nazarium simul cum Gorgonio Martyre transtulit a Roma in Galliam Chrodegundus* (Rabanus autem habet Huruœgangus) *Metensis Episcopus permittente Paulo Papa Romano, anno Dominicæ Incarnationis* DCCLXV. *& collocavit prædictus Episcopus S. Gorgonium in Monasterio, quod dicitur Gorzia*. Notkerus in Martyrologio, dicta die, iisdem fere verbis; ac Petrus etiam in Catalogo sic. *Anno autem Domini 764. Episcopus Metensis, Nepos Pipini Regis, ipsum transtulit in Gorgotiense monasterium*. Intellige tamen de parte corporis reliquiarum, nam & in Basilica Vaticana sunt adhuc hujus sancti reliquiæ, quæ in solenni feria 2. Paschatis populo exhibentur; ibidemque corpus illius servari affirmatur. Sed & in Ecclesia S. Silvestri ad campum Martium, in marmorea tabula natalitiorum sanctorum ibidem quiescentium legitur. *Mense Septembrio die* 10. *Nat. S. Gorgonii, & aliorum, quorum nomina Dominus scit*. & in actis ejusdem S. Gorgonii, quæ manuscripta servantur in Bibliotheca Congregationis Oratorii, Cod. nu. 7. Reliquias illius in Gallias translatas fuisse babetur, cum in translatione facta Nicomedia Romam, corpus fuisset asportatum, ac de dictis reliquiis, in Saxoniam etiam aliquid transmissum postea fuerit.

CARMEN XX.

Sed *& in tumulo S. Saturnini martyris via Salaria. hos versus incidendos curavit*; Verba sunt Baronii, versus ex eo libro exscribentis post superiores. In eod. Palat. & edit. Grut. principium hujus carminis ita legitur.

Horum Martyrum cultor Damasus Episcopus Servus Dei
Ola nunc Christi fuerit rrarta . . . . *cinis an. t* . . .

V. 2. edit. Cod. M. S. 4. in codice legitur *namque genusque*, pro quo reposuimus cum Baronio, *vitamque genusque*. Saturnini autem dies est natalis 29. Novembris in Romano, Usuardi,

di, & copiosius in Bedæ Martyrologiis. De Basilica ubi extabant reliquiæ S. Saturnini, Anastasius Bibliothecarius, qui etiam hos versus in Felice IIII. refert. *Hujus temporibus consumpta est incendio Basilica S. Saturnini martyris via Salaria, quam a solo refecit*. Et in Sancto Hadriano. *Sed & Basilica S. Saturnini in prædicta via Salaria positam, una cum Cæmeterio Sanctorum Chrysanthi, & Dariæ renovavit, atque Cæmeterium Sanctæ Hilariæ innovavit.* Et in Gregorio Quarto. *Nam eo tempore Ecclesiam Beati Saturnini Martyris foris Portam Salariam constitutam, quæ vetustate nimia, & longo jam senio a fundamentis ceciderat, novis fabricis ædificari fecit, & picturis variis decoravit, ubi etiam obtulit vestem de fundato unam.* De qua Basilica, & Baronius in Martyrologio. Restant adhuc templi parietes extra Salariam Portam, & locus nomen retinet S. Saturnini, ubi & Cœmeterium fuit nomine Thrasonis, de quo Cencius Camerarius in libro Censuum Romanæ Ecclesiæ, Volaterranus, Albertinus, Panvinius, &c. corpus vero S. Saturnini translatum ad Ecclesiam Sanctorum Joannis, & Pauli titulo Pammachii.

CARMEN XXI.

Baronius habet ut supra ex hoc loco pag. 912. his additis verbis. *Extant in citato Codice alia Epitaphia indita aliis Sanctorum Martyrum memoriis, quas sive ornavit vel restituit eodem volumine comprehensa, & inter alia de Mauro puero*. Maurus pure hic ferme est Iasonis frater, Claudii Tribuni, & Hilariæ filius: de quibus in omnibus Martyrologijs 3. Decembris, & in Historia Sanctorum Chrisanthi & Dariæ, quam habet Metaphrastes 19. Martij apud Lippomanum tom. 7. & Surium tom. 5. *Qui Sanctus Puer ob Christi confessionem interfectus est cum Jasone fratre, sub Numeriano Imperatore, extat in eo loco ubi interfecti sunt vetus monumentum, in quo homines Christiani cum illum expurgassent, nocte omnia Sanctorum Martyrum corpora posuerunt haud procu, ab Urbe juxta, viam quæ Mauri nuncupatur*, Hæc in illa historia. Quorum Sanctorum fratrum corpora ad S. Praxedem ex Cœmeteriis translata sunt, sub Paschali Papa, ut habetur in marmorea tabula Ecclesiæ illius. Quæ postea ab Alexandro II. Papa Lucam deportatas ut ex veteribus monumentis Lucen. Ecclesiæ refert Baronius tom. 2. sub anno Domini 1070.

V. 1. *Martyris hic Mauri tumulus*.)

Simili modo supra de Sancto Gorgonio.

Martyris hic tumulus magno sub vertice Montis.
Gorgonium retinet.

V. 2. *Quem Damasus Rector Plebis &c.*)

Hoc Plebis verbo similiter usi sunt, & alii veteres Summi Pontifices Romani, & ad Sanctam Mariam Majorem in Arcus summitate ex musivo. *Xystus Episcopus plebi Dei*. Qui est Xystus hujus nominis tertius; & ad Lateranum in marmorea ædiculæ janua S. Joannis Baptistæ. † *Hilarius Episcopus* † *Sanctæ plebi Dei*. Et in Ecclesia S. Andreæ in Esquiliis, quam Catabarbara vocat Anastasius, S. Hilarii successor S. Simplicius his versibus in musivo: *Plebs devota veni perque hæc commercia disce &c.* integros adhuc videmus, quos & refert Platina. Et S. Felix III. successor Ioannis, ad S. Stephanum in Cœlio monte, ubi erat inscriptio musiva, ex membranis Palatinis rediviva apud Gruterum: ex quo Baronius in Appendicibus in tom. 12. retulit ad annum Christi 530. in cujus fine. *Felix Papa addito musivo splendore Sanctæ plebi Dei perfecit*. Et noster Damasus supra de Sancto Paulo. *Cuperet discerpere plebem &c.* Leo etiam quartus in versibus, qui ad Portam Æliæ Arcis extabant, & Joannes Papa Octavus in Epigrammate, quod in porta suburbii S. Pauli olim extitisse apparet in veteri codice manuscripto, cui titulus. *DESCRIPTIO URBIS ROMÆ*, eodem titulo utitur, qui liber sub Urbano VI. Papa scriptus fuit, quem nos habemus. Versus quales sunt hic apponimus, ut reviviscant, quandoquidem alibi illos non legi.

LEONIS QUARTI
In Introitu Urbis Romæ per Portam Aelia arcis.

Romanus Francus, Bardusque viator, & omnis
Hoc qui intendit, opus, cantica digna canat.
Quod bonus Antistes quartus Leo rite novavit,
Pro Patria ac plebis ecce salute sua.
Principe cum summo gaudens hæc cuncta Joannes
Perfecit, cujus emicat altus honor.

Quos

Quos veneranda fides nimio devinxit amore
Hos Deus omnipotens perferat arce poli.
Civitas Leonina vocata.

JOANNIS OCTAVI

In Porta suburbii S. Pauli.

Hic murus salvator adest, invictaque porta,
Quæ reprobos arcet, suscipit atque pios
Hanc proceres intrate senes juvenesque togati,
Plebsque sacrata Dei limina sancta petens.
Quam Præsul Domini patravit rite Joannes,
Qui nitidis fluxit moribus, & meritis.
Præsulis octavi de nomine facta Joannis
Ecce Joannipolis Urbs veneranda cluit.
Angelus hanc Domini Paulo cum Principe Sanctus
Custodiat Portam semper ab hoste nequam,
Insigne nimium muro quam construit amplo
Sedis Apostolicæ Papa Joannes ovans,
Ut sibi post obitum cœlestis janua Regni
Pandatur, Christo sat miserante Deo.

CARMEN XXII.

VErsu secundo *fratremque* reposui carminum legis necessitate, fratrem enim solummodo est in exemplari, vel potius *Civem quoque fratrem*. Hoc vero Epigramma sicut cætera alia, non fuit a Baronio, exscriptum, credo quia incerti nominis Martyr, licet Patria Græcus.

CARMEN XXIII.

EST carmen de Sanctis Marcellino, & Petro uno Presbytero, altero exorcista Martyribus; de quibus & hymnum scripsit Rhabanus Maurus Episcopus ante annos prope 800. incipit. *Claras laudes, ac salubres posco fratres dicite*; habetur num.23. ac post hymnum alii versus num. seq. 24. Ad intelligentiam, & ut locum,ubi hoc Epigramma positum fuerat indicemus, libet hic afferre verba, quæ in Martyrio præfatorum Sanctorum Marcelli, & Petri leguntur. Sunt autem hæc: *Jis* (Lucillæ & Firminæ) *vero in visu apparuit Sanctus Tiburtius cum his duobus Martyribus* (Marcellino & & Petro) *edocuitque eos, quemadmodum corpora eorum e nigra sylva absportata, juxta ipsum in parte inferiori in Crypta sepelire deberent. fuerunt autem eis adiutorio Acolyti duo Ecclesiæ Romanæ, Hæc omnia Damasus, cum lector esset puerulus, didicit ab eo, qui eos decollaverat, & postea factus Episcopus, in eorum sepulchro his versibus decoravit. Marcelline tuos pariter &c.* Quæ omnia referuntur, & in historia Martyrum, quæ versibus Jambicis scripta habetur tomo 7. Surii post historiam translationis corporum ad finem. Et Romanum Martyrologium de iisdem Sanctis eodem die 2. Junii. *Horum corpora in Crypta juxta Sanctum Tiburtium sepulta sunt; eorum sepulchrum Sanctus Damasus Papa versibus postea exornavit.* Et Ado in suo Martyrologio ait: *Quorum corpora revelantibus se beatis Martyribus tulerunt postmodum Lucilla,& Firmina Christianissima feminæ, & juxta Sanctum Tiburtium in inferiori parte Crypta sepelierunt.* Porro ab omnibus fere Martyrologiis Romanis, Bedæ, Usuardi, Adonis, & Notkeri, asseritur istud Tiburtii sepulchrum fuisse in via Lavicana 111. ab Urbe Millisario inter duas lauros, quo in loco Constantinus Imperator Basilicam construxit, ut Damasus, sive is Anastasius Bibliothecarius, in S. Silvestri vita. *Eodem tempore* (scribit) *Augustus Constantinus fecit Basilicam beatis Martyribus Marcellino Presbitero, & Petro Exorcista inter duas lauros, & mausoleum, ubi beatissima Mater ipsius sepulta est Helena, in sarcofago porphiretico via Lavicana, milliario ab Urbe Roma tertio, in quo loco, & pro amore Matris suæ, & veneratione Sanctorum posuit voti sui dona, Patenam ex auro purissimo pensantem libras 35.* Et pergit reliqua donaria explicare permulta, magnique pretii, & agrus &c. Eadem ferme Beda de temporis sic. *Item Basilica via Lavicana inter duas lauros Beato Petro, & Marcellino Martyribus, & mausoleum,*

leum, ubi Matrem suam posuit in sarcofago purpureo. Et Ado iisdem verbis in Chronico. Et Nicephorus lib.8. cap.31. Hist. Ecclesiast. scribit de Helena mortua, ex Langii interpretatione: *Extra Urbem Romam in templo rotundo marmorea urna, deposita, atque biennio post una cum urna Constantinopolim deportata.* Et Sigebertus in Chronico sub anno Domini 849. scribit: *Sancta Helena Imperatrix Romæ in Ecclesia Sanctorum Marcellini & Petri Martyrum, in mausoleo purpureo sepulta &c.* Eadem & Petrus de Natalibus lib.7. cap.73. Anastasius autem Bibliothecarius refert de Honorio I. Papa: *Renovavit & Cœmeterium Beatorum Martirum Marcellini, & Petri via Labicana.* Et de Hadriano Primo. *Cœmeterium item BB. Petri, & Marcellini via Labicana, juxta Basilicam B. Helenæ renovavit, & tectum ejus, idest S. Tiburtii, & eorundem SS. Petri, & Marcellini noviter fecit, quoniam nullus erat jam descensus ad ipsa Sanctorum Corpora.* Quorum Martyrum corpora, in Gallias postea translata fuerunt. Ejusque rei historiam scripsit Einardus, sive Eginartus, & Surius tom. 7. ubi de loco hæc habet. *Primo ad Basilicam S. Tiburtii Martiris in via Labicana tribus ab Urbe passuum millibus distantem veniunt, deinde in Criptam eidem Basilicæ contiguam, in quo BB. Christi Martirum Marcellini, & Petri corpora erant tumulata descendunt &c.* Referunt translationem & Sigebertus in Chronico anno 826. & Annonius sive Aimonius de gestis Francorum lib. 4. cap. 114. ad finem, qui sub Gregorio Quarto fuisse refert, & alii. De qua re, & Rabanus Maurus in versibus de iisdem Martyribus.

Hos Christi testes Romana asciuit ab Urbe
Vir probus Ainardus constituitque locum &c.

Et in epitaphio Einardi, idem:

Nam horum Sanctorum condigno functus honore
Exquirens Romæ corpora duxit, & huc &c.

In hac Basilica stationem fuisse refert Panvinius in libello de stationibus Urbis 1111. *Non. Junii statio ad SS. Marcellinum, & Petrum via Labicana. Nam S. Gregorius stationes, per Basilicas vel Sanctorum Martirum Cœmeteria sollicitus distribuit, quem morem labentibus temporibus plebs Romana quasi eo vivente certatim retinuit.* Eas Basilicas ipse Pontifex Gregorius, simul venerabundus adiens, viginti Homilias in Evangelia coram Ecclesia diverso tempore habuit, ut scribit Joannes Diaconus in vita S. Gregorii lib.2. num.18. Mentionem postea fecerunt loci hujus, & Cencius Sabellus, qui fuit Honorius tertius Papa in libro Censuum Romanæ Ecclesiæ, habuit autem unam in Basilica SS. Marcellini, & Petri natali eorum die. *Cœmeterium inter duas lauros ad S. Helenam*, & Nicolaus Signorilis, qui sub Martino V. Papa vixit, dum recenset Ecclesias omnes Urbis, quæ suo tempore extabant. *Extra Urbem* (ait) *Ecclesia S. Pauli, S. Anastasii ad aquas salvias, S. Mariæ Annuntiatæ, S. Sebastiani ad Catacumbas, Sanctæ Helenæ &c.* Extabant tunc, & adhuc extant vestigia hujus templi, ac Helenæ mausolei, quæ, & jam nos olim vidimus, ac se primum detexisse, atque lustrasse refert Bosius in Notis ad vitam S. Cæciliæ. Hæc pluribus tractavimus, quia paucis cognita hæc erat Basilica: immo vulgo ea credebatur, quæ prope Lateranum his est dicata Martyribus, cum banc non esse a Constantino ædificatam ex prædictis cognoscatur, quod & Ugonius de stationibus affirmavit. Verumtamen cum nostro tempore, Urbano Octavo Pont. Max. sedente, templum id in lucem est restitutum, & instauratum, clara cuilibet, & perspicua quæ diximus esse poterunt. Obiterque hic notandum est, quod dicitur *ad duas lauros*, forte *ad duas lauras* esse legendum, ex eo quod, ut ait Arnobius lib. 3. *Græci vicos cognominant lauras.* Tertullianus autem in Apologetico: *Unde Cassii, & Nigri, & Albini, unde qui inter duas lauros obsident Cæsarem &c.* intelligit de Commodo Imperatore, *qui ut pestilentiam evitaret, Lauretum secessit, quod frigidior ea regio sit, silvisque e lauro permultis opaca, a quo etiam regioni indictum nomen, &c. ibique obsessus est a Romanis Cleandrum ad necem deposcentibus*, de quibus Herodianus lib. 1. histor.

CARMEN XXIV.

INsuper & de SS. Martyribus Felice, & Adaucto ejusdem Damasi ibidem. Refert Baronius pag. 912. quorum natale 3. Kal. Septembris habent Martyrologia. Eratque horum Sanctorum Cœmeterium a S. Joanne Papa renovatum, apud Anastasium Bibliothecarium, qui de S. Leone Tertio scribit. *Renovavit sarta tecta Beati Felicis, & Adaucti Martyrum juxta S. Paulum Apostolum.* Adaucti autem nomen sancti proprium non est: nam *hujus nomen ignorantes Cristiani adanctum eum appellaverunt, & quod S. Felicianctus sit ad coronam*: ut scribitur in Martyrologiis Romano, Bedæ, Usuardi, Adonis, Notkeri, quæ via Ostiensi passos referunt. Quin etiam Sanctam Dignam, & Emeritam, in persecutione Valeriani Imperatoris, sub Cajo Judice passas, in Cœmeterio Comedillæ via Ostiensi ad Sanctos Felicem, &

Adau-

Adauctum sepultas; eorum acta testari refert Baronius in Martyrologium Romanum 22. Septembris. Quo extitisse loco hoc Epigramma credi potest, S. Gregorius Antiphonam habet de horum Sanctorum natali.

V. 1. *o semel atque iterum vero de nomine Felix.*
Eodem modo supra de S. Felice Presbytero.
Corpore, mente, animo pariter de nomine Felix.

CARMEN XXV.

Baronius pag. 909. existimavit hoc Epigramma compositum fuisse, cum furens Populi Romani pars, relicto Ursicino armato, conversa est ad Damasum, tamquam legitimum Pontificem. Ego tamen crederem, potius SS. Martyribus, & quidem militibus aptari posse, qui contempta bellica Ethnicorum triumphali gloria, nomenque Christianum professi, abjectis Martialibus armis, gloriosiores Christi Triumphos, Christum Imperatorem sequendo duxere.

CARMEN XXVI.

Baronius pag. 913. d. Appendicis. *Et de Proto, & Hiacyntho Martyribus idem Damasus &c.* Extat aliud Epigramma de iisdem Sanctis ex pag. 1173. n. 11. quod infra reponemus, quando & Baronius cum superiori conjunxit. *Eratque Romæ illustris memoria horum Martyrum, cujus confessionem Symmachus Papa exornavit, apud Anastasium legimus.* Extitisse vero credibile est via Salaria veteri, in Cœmeterio Basillæ, ubi horum sanctorum natale ponunt die 2. Septembris, Martyrologium Romanum, & Adonis, & Notkeri. *Via Salaria in Cœmeterio Basillæ.* Usuardus autem *Via Salaria*, simpliciter. Eorum sacræ reliquiæ sub Clemente Papa VIII. ab Ecclesia S. Salvatoris prope Pontem S. Mariæ Transtyberim posita, ad Ecclesiam S. Joannis Baptistæ Florentinæ Nationis, solenni pompa fuere translatæ anno Domini 1592. die 21. Junii, refert Baronius in Martyrologio, & nos oculati testes fumus, eratque in dicta Ecclesia, quæ S. Salvatoris in pede Pontis dicta, monumentum tale. *Sub hoc lapide requiescunt Sanctorum corpora Gloriosissimorum Proti, & Yacinthi.* Superioris vero inscriptionis Damasi, ac marmoris anterior pars extat adhuc in Ecclesia Sanctorum Quatuor Coronatorum, reliqua parte recenter suppleta, hoc titulo præposito. *Fragmentum Carminum S. Damasi Papæ, ex templi pavimento, hic repositum, & suppletum.* Ex his nimirum Palatinis membranis. De gestis horum Sanctorum Martyrum plura habentur in Martyrio S. Eugeniæ apud Metaphrastem, quæ & apud Lippomanum tom. 5. Surium tom. 6. & S. etiam Gregorius in Antiphonario, & libro Sacramentorum, de iisdem Sanctis Martyribus Antiphonam, & Missam habet.

CARMEN XXVII.

Ex pag. 1172. num. 9. post aliud superius reponendum. Cum & Baronius tamquam Damasi cum illo conjunxerit, ambo namque Epigrammata sunt de SS. Proto, & Hyacintho, ac Damasum hoc etiam redolet.

CARMEN XXVIII.

Sunt Damasi versus, Gregorii Turon. testimonio in libro de miraculis in gloriam Martyrum cap. 38. ad finem, dum loquitur de Basilica sanctorum Crysanthi, & Dariæ, his verbis. *Damasus Antistes sanctæ Sedis Apostolicæ jussit diligentius operire fenestram ubi & versibus decoravit locum &c.* Non exscripsit Baronius ut alios; meminit tamen in Martyrologio ex Gregorio dum ait *De eorum corporum inventione, & de epitaphio S. Damasi Papæ ad sepulchrum eorum conscripto &c.* Colligimus extitisse hanc Basilicam vel Cryptam via Salaria; nam legitur ex vetustis manuscriptis codicibus apud Surium 17. Januarii de inventione Sancti Diodori, & aliorum his verbis. *Beatus igitur Chrysanthus & Daria virgo &c. Imperatoris furia extra Portam Romanæ Urbis via Salaria in arenario depositi, terra, & lapidibus obrui jussi sunt vivi.* Et lectio Romani Breviarii 25. Octobris hæc habet: *Deinde in Arenariam quæ est via Salaria uterque ductus, effossa terra lapidibus obruti, parem Martyrii Coronam adepti sunt.* Et Martyrologium Romanum dicta 25. *Jussi sunt a Numeriano Imperatore via Salaria in Arenario deponi, atque illic viventes terra, & lapidibus obrui.* Eadem

Usuardus eademque die. Beda vero, & Ado prima Decembris, Græci etiam in Menologio, in vita apud Metaphrastem 19. Martii; quæ dierum festivitatis varietas a die martyrii aut inventionis, aut translationis nasci potuit. Et Gregorius Turon. inquit. *Etiam Cryptam super eis miro opere fabricatam, quæ in arcum postea transvolutum firmissima stabilitate subsistebat*. Et Anastasius in Hadriano scribit. *Sed, & Basilicam S. Saturnini in prædicta via Salaria positam una cum Cæmeterio sanctorum Chrysanthi, & Dariæ renovavit*. Alio autem ordine scripta habes hæc carmina eodem libro pag. 1171. sed de octo versibus quatuor posteriores tantummodo. ac legitur. *Pauper excessu melius nunc ista resurgunt*. Propterea ex hoc libro addimus verbum illud, *melius*, ut integer sit versus, illic autem legitur *excessu*, hic vero *ex censu* num. etiam 14. ejusdem folii solum priora duo sunt carmina, & legitur versu secundo. *Chrysanthi Dariæ nam venerandus honor*. ac duo sequentia cum alio Epigrammate etiam pag. 1171. num. 15. Quorum sanctorum corpora a Stephano Papa VI. Anno Domini 886. Pontificatus anno primo cum aliis reliquiis inventa ex eoque loco translata in Lateran. Palatium, & ad Basilicam SS. XII. Apostolorum, & alibi, condidit, ac largitus est, ut habetur in historia inventionis sanctorum Diodori, & aliorum apud Surium tomo 1. die 17. Mensis Januarii, de qua etiam Petrus in Catalogo lib. 1. cap. 12. Quorum etiam sanctorum Chrysanthi, & Dariæ altare in Basilica Lateran. sub abside fuit, in quo ipsorum corpora recondita olim fuerant sed quum tempore, quo Ecclesia corruit sub Stephano VI. pollutum, & dirutum fuisset, translata sunt in Oratorium S. Mariæ, & S. Pancratii martyris, quod erat in dextro latere Basilicæ, ubi nunc sacrarium est, ibique sub altare ipsius Oratorii recondita sunt, ut scribit Panvinius de septem Ecclesiis in sancti Ioannis templo, refert tamen Sigonius de Regno Italiæ lib. 6. sub anno 947. Adelandrum Episcopum Regiensem sancta martyrum corpora Chrysanthi, & Dariæ a Berengario impetrata Regium deportasse, quæ in hanc usque diem Regienses religione præcipua venerantur. Et in officiis sacris civitatis Regii habentur lectiones, & in Translatione eorumdem Sanctorum ubi legitur Anno Domini 915. a Joanne X. Papa Berengarium horum sanctorum corpora impetrasse, ipsi vero Adelardi Episcopi precibus concessa.

CARMEN XXIX.

DUo hæc sequentia Epigrammata Damasi esse ait Baronius in Martyrologio 21. Januarii, ac sub nomine Damasi in corpore veterum Poetarum edita sunt. Prius est de martyrio S. Agnetis, cujus passionem & Prudentius hymno hoc pereleganti cecinit.

Agnes sepulchrum est Romulea in domo,
Fortis puellæ Martyris inclytæ.

De eadem hymnum composuit S. Ambrosius, qui inter ejus opera Romæ edita, hymnus est 33. cujus initium: *Agnes beatæ Virginis Natalis est quo spiritum &c.* ejusque laudes idem S. Ambrosius in lib. 1. de Virginibus scripsit, & in sermone de illius passione fusius, & lib. 1. de officiis cap. 4. Item S. Maximus Taurinensis Episcopus, homiliam habuit in natali S. Agnetis, quam inter vitas Sanctorum retulit Lippomanus tom. 1. in qua plene de vita, & passione illius. Hildebertus Cenomensis descripsit versu elegiaco Martyrium S. Agnetis, poema est satis longum divisum in XI. capita, edidit Gaspar Barthius in Adversariis lib. 31. c. 13.

V. 5. *Nudam perfusos crines, & membra dedisse*
Ne Domini templum facies peritura videret.)

S. Ambrosius in citato sermone: *Ad hæc insanus judex jussit eam expoliari, & in Lupanar duci sub voce præconis dicentis: Agnem sacrilegam Virginem Diis blasphemias inferentem scortum Lupanaribus datam. Statim autem ut expoliata est, crine resoluto tantam densitatem capillis ejus divina gratia concessit, ut melius videretur fimbriis eorum, quam vestibus tecta &c.* & sanctus Maximus in homilia de eadem: *Nam spoliata Virgo tegitur crinibus, & nudata ab hominibus malis vestitur ab Angelis bonis, & damnata in prostibulo turpitudinis, in gremio apparuit castitatis &c.*

V. 9. *O Agnes verum decus alma pudoris Imago.*)

Sanctus Hieronymus epist 8. ad Demetriadem. *Omnium gentium litteris atque linguis præcipue in Ecclesia Agnes vita laudata est, quæ & ætatem vicit, & Tyrannum, & titulum castitatis martyrio consecravit*. Quæ S. Hieronymi verba sunt relata & in Romano Martyrologio, in festo S. Agnetis.

CAR-

CARMEN XXX.

Scripsit de ejus die natali sacrum hymnum S. *Damasus Papa* Hæc Baronius in Martyrolog. 5. Februarii: qui de ipsa plurima annotavit.

V. 4. *Et Diadema duplex decorat* &c.)

Virginitatis & Martyrii diademata sunt, candidum ex Virginitate, ex martyrio purpureum; duplicisque martyrii candidatam Virginem, & purpuratam repræsentat, vel quod sana reddita est post vulnera, ac deinde aliis tormentis necata. ita Prudentius de Sancta Agnete.

Duplex corona est præstita Martyri
Intactum ab omni crimine virginali
Mortis deinde gloria libera.

Et ad finem. *Intende nostris colluvionibus*
Vultum gemello cum diademate.

Et S. Cyprian. in epist. 9. ad Martyres ait: *O beatam Ecclesiam nostram, quam sic honor divinæ dignitatis illuminat, quam temporibus nostris gloriosus Martyrum sanguis illustrat; erat ante in operibus fratrum candida, nunc facta est in Martyrum cruore purpurea. Floribus ejus nec lilia, nec rosa desunt, certent nunc singuli ad utriusque honoris amplissimam dignitatem, ut accipiant coronas vel de opere candidas, vel de passione purpureas. In cælestibus castris, & pax, & acies habent flores suos, quibus milles Christi ob gloriam coronetur.*

V. 5. *Stirpe decens.*)

Nobilissimis orta natalibus. Ado in Martyrolog. de festivitatibus Apostolorum. Metaphrastes in vita illius; *Ingenua sum, & ex spectabili genere orta, ut omnis parentela mea restatur.*

V. 9. *Fortior hæc trucibus viris* &c.)

Apud S. Gregorium in lib. Sacramentorum, ac præfatione Missæ sanctæ Agathæ legitur: *Per Christum Dominum nostrum, Pro cujus nomine pœnarum, mortisque contemptum in utroque sexu fidelium, cunctis ætatibus contulisti, ut inter felicium Martyrum palmas Agatheu quoque beatissimam Virginem, victrici patientia coronares Quæ non minis territa, nec suppliciis superata, de Diaboli sævitia triumphavit. Quia in tuæ Deitatis confessione permansit. Et ideo &c.*

V. 13. *Deliciæ cui Carcer erat.*)

Ado in Martyrologio &c. *Agatha autem latissime, & glorianter ibat ad carcerem, & quasi ad epulas invitata, ita gaudens agonem suum Domino precibus commendabat.*

V. 13. *Pastor ovem Petrus hanc recreat.*)

Virginem vulneribus sauciam sanavit in carcere S. Petrus, qui dixit: *Ego sum Apostolus Christi, nil in me dubites filia. Quem antecedebat* (inquit Ado) *puer luminis portitor, mamilla quoque Virgini restituta &c.* similiter, & Metaphrastes.

V. 17. *Ethnica turba rogum fugiens,*
Hujus & ipsa meretur opem.)

Ethnici, Ætna monte ignem vomente ad Virginis templum ignem fugientes properant, acceptumque ejus amictum sepulchro impositum contra ignis impetum adhibuerunt, ignis autem protinus Dei beneficio regressus est. Metaphrastes.

V. 19. *Quos Fidei titulus decorat,*
His venerem magis ipsa premat)

Hinc imploratur Christi fidelibus auxilium Agathæ adversus Veneris ardores, sicut Ætnæ ignem Ethnicis extinxit, ita fidelibus flammas Venereas, stimulosque reprimat.

V. 22. *Pro misero rogita Damaso.*)

Versus hic Ecclesiastico usui adaptatus fuit hoc modo: *Pro miseris supplica Domino.* Sic legitur in Elucidario Ecclesiastico Clichtovei, qui hunc hymnum affert & interpretatur.

CARMEN XXXI.

Baronius pag. 910. Appendicis, anno Christi 584. *Porro aureas illas de Virginitate lucubrationes, ad Sanctam sororem Virginem Irenem nomine a Damaso scriptas fuisse putamus, quam & defunctam prosecutus est Epitaphio, quod diu latens, Dei beneficio his diebus lucem emersit, sic se habet*, hactenus ipse. Extitisse autem hoc Epitaphium in Basilica S. Sebastiani ad Catacumbas crederem, cum Anastasius Bibliothecarius dicat de Damaso. *Hic fecit Basilicas duas, unam juxta Theatrum S. Laurentio, & aliam via Ardeatina ubi requiescit in Catacumbis &c.* & in fine. *Qui sepultus est via Ardeatina in Basilica sua 3. Idus Decembris, juxta Matrem suam, & Germanam.* Viam Ardeatinam cum Appia sæpe con-

fundunt ob vicinitatem; vel quia illuc protendebatur, sic & in gestis S. Sebastiani legitur, quod SS. Marcus, & Marcellinus *sepulti sunt via Appia, milliario secundo ab Urbe, in loco qui vocatur ad arenas, quia Crypta arenarum illic erant, ex quibus Urbis mœnia struebantur*, In Martyrologio, ac Breviario legitur in via Ardeatina.

V. ult. *Ut tua per Domium.*)

Per extensum edidit Baronius, nam ex membranis D. M. habet.

CARMEN XXXII.

Extat marmorea tabula in Basilica SS. Martini & Silvestri titulo Equitii, ex qua hæc exscripsimus, & Baronius etiam edidit tom.8. Annalium inter appendices. Estque pro sepulchro Projectæ Felice Flori Consulis ir es notati; fuitque anno Christi 383. secundum Panvinium, & in Fastis, & in Chronico, & Baronius tom. 4. Annal. Damasus vero sedit ab anno 366. ad annum 384. eritque Pontificatus annus 17. Quod ad finem scriptum DEP. Deposita hic significat; & passim habentur hæ notæ in antiquis Christianorum Inscriptionibus, ac Depos. Deposit. In Martyrologiis aliquando legitur Depositio sancti. Et Ecclesia in oratione pro mortuis, *cujus depositionis diem commemoramus*. Prudentius in hymno in Exequiis Defunctorum. *Nunc suscipe terra fovendo.* Et infra. *Tu depositum tege corpus.* Immo, & S. Paulus 2. ad Timoth. 1. *Scio cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare in illam diem.* & S. Petrus epist.2. cap. 1. *Certus quod velox est depositio tabernaculi mei.* Depositum autem quasi ad tempus tantum non in perpetuum, ob spem videlicet resurrectionis, unde & dormire pro mori, & dormientes pro mortuis frequentissime in Sacra Scriptura usurpatur, *quia vigilaturos, id est resurrecturos vult intelligi*, ut ait Augustinus in Psalmum 87. inde & sepulchrum cœmeterium dictum quasi dormitorium. Inscriptionem autem hanc ex Cœmeterio Priscillæ via Salaria huc translatam crederem; cum Sergius Papa II. transtulerit multa corpora Sanctorum ex eo Cœmeterio in hanc Basilicam, ut docet vetus marmorea tabula hoc loco. Unde etiam monumenta transferre potuit Sergius, qui & Ecclesiam hanc Sanctorum Silvestri, & Martini in meliorem pulchrioremque statum a fundamentis erexit, ut scribit Anastasius.

CARMEN XXXIII.

Vidit Baronius, & ex hoc loco exscripsit 913. pag. dicens: *Rursum de loco suæ sepulturæ apud Sanctos Martyres collocandæ, nisi ipsum reverentia absterruisset, extat ejusdem Damasi ejusmodi Inscriptio &c.* Versu antepenultimo, pro quis reponit queis, idest quibus. Est & aliud Epitaphium illius quod habuimus supra ex Baronii tom. 8. Intellige hoc loco de Cœmeterio Callisti ad Sanctum Sebastianum, ibidemque positum fuisse dicendum est, nam & superius, & sequentia duo monumenta ex eodem loco sunt exscripta; ex quo verisimile est & istud. Xysti tamen II. Pontificis socii, de quibus in Epigrammate in Cœmeterio Prætextati eadem via Appia sepulti leguntur, in Romano ac Usuardi Martyrologiis, & apud Anastasium Bibliothecarium; apud quos & Bedam nomina leguntur ipsorum Felicissimi, & Agapiti Diaconorum, Vincentii, & Stephani Subdiaconorum. Item & Beatus Quartus, ex S. Cypriani relatione Martyrolog. ac ipse etiam Xystus in Cœmeterio Callisti, apud eundem Anastasium Bibliothecarium, & Romanum, ac Bedæ, & Adonis Martyrologium. Cœmeterium autem Prætextati contiguum, & par Cœmeterii Callisti fuit, quod bene affirmat & illorum gnarus Bosius in notis ad S. Cæciliæ passionem, & Panvinius de Cœmeteriis hæc habet. *Cœmeterium S. Damasi Papæ inter vias Ardeatinam, & Appiam.* De quo Damasi Cœmeterio, in Joanne Septimo Papa scribit Anastasius. *Laboravit autem & in Cœmeteriis Beatorum Martyrum Marcellini, & Marci, Damasique Sancti Pontificis.* Quod si idem non est cum Callisti Cœmeterio, erit contiguum, & pars etiam illius, nam & Athanasius scribit de Damaso, ut in superiori etiam retulimus. *Hic fecit duas Basilicas unam &c.; & aliam via Ardeatina ubi requiescit in Catacumbis.* Et paulo infra: *Qui sepultus est via Ardeatina in Basilica sua 3. Id. Decembris juxta Matrem suam, & Germanam.* Et Beda de temporibus iisdem verbis: *Damasus Roma Episcopus fecit Basilicam juxta Theatrum S. Laurentio, & aliam in Catacumbis, ubi jacuerunt corpora Sancta Apostolorum Petri, & Pauli &c.* Et Ado in Chronico eadem ad verbum quæ Beda, & alii. Facit ad ea, quæ Damasus in fine Epigrammatis dixit, leg. 2. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis. *Imperator Gratianus, Valentinianus & Theodosius AAA. Pancratio P. V. Nemo Apostolorum, vel Martyrum sedem humanis corporibus existimet esse concessam.* Et postmodum Carolus Imperator Ma-

Magnus in Capitolar. Franciæ lib. 1. num. 159. De sepultura ubi non fiat sancit; *ut nullus deinceps in Ecclesia mortuum sepeliat.* Certe ob Ecclesiæ venerationem, nam in Concilio Tibarcien. Canone 17. habetur. *Nullus laicus in Ecclesia sepelitur, nisi in communi Cœmeterio. Corpora tamen antiquitus in Ecclesia sepulta nequaquam projiciantur, sed pavimento desuper facto, nullo tumulorum vestigio apparente, Ecclesiæ reverentia conservetur.*

V. 5. *Hic numerus procerum servat qui altaria Christi.*) Sic supra.

Gorgonium retinet servat qui Altaria Christi.

CARMEN XXXIV.

Baronius: *Ad postremum autem hic subjicimus tibi ejusdem Damasi Epitaphium, quod ipse vivens sibi conscripsit, pium valde; acceptum est ipsum ex pervetusto codice Bibliothecæ Treverice Ecclesiæ S. Petri, exscripsit illud Christophorus Broverus, Societatis Jesu professor. Romam vero ad nos misit Nicolaus Serrarius, ejusdem Societatis Professor.* Vide infra S. Damasi Epigramma de suo sepulchro collocando ex antiquarum Inscriptionum libro, ac ex pagina 1172. num. 11. a Baronio etiam notatum in Appendice 12. Annal. tomo. Ex Basilica vero S. Sebastiani exscriptum fuisse hoc Epigramma credi potest; ubi S. Damasum sepultum ex Beda, Anastasio, aliisque infra dicemus. Corporis autem reliquiæ beatissimi hujus Pontificis, in Basilicam S. Laurentii ab ipso conditam translatæ post modum, antiquis etiam temporibus fuere. nam Bibliothecarius Anastasius scribit de S. Hadriano Papa I. *Renovavit tectum Basilicæ S. Laurentii, quam Damasi vocant, ubi & vestem super ejus Altare de staurracim similique & aliam vestem de post Altare fecit, ubi requiescit corpus S. Damasi.* Hæc Anastasius. Itaque illic reperiebatur a temporibus Hadriani, qui sedit ab anno Christi 772. vel tempore ipsius Anastasii. Caput vero illius in Basilica Vaticana servatur. Testes Panvinius, Serranus, Vgonius, & ante ipsos Signorilis, qui jam ante annos ducentos sacras reliquias Urbis retulit, cujus liber manuscriptus habetur in Vaticana Bibliotheca. Quod venerandum caput populo solenniter feria 2. Paschæ ostenditur cum aliis reliquiis, brachium etiam illius ad S. Thomæ Parionis servari docet vetus marmorea tabula, in eo loco, ab anno Domini 1130. Innocentio II. Papa. *Reliquiæ hæc sunt, Brachium S. Damasi Papæ &c.* & de reliquiis ipsius habentur in Basilica S. Mariæ Transtyberim, ac S. Mariæ ad Martyres, & aliis in Ecclesiis Urbis.

CARMEN XXXV.

De hoc carmine, & duobus sequentibus Baronius pag. 911. Appendicis in dicto tom. 12. anno Christi 384. *Extant adhuc de eadem Basilica ejusdem Damasi insignia monimenta nempe antiquæ inscriptiones ibidem ab eo tunc positæ, quæ diu oblivione sepultæ veluti post liminio reversæ suum recipiant locum.*

V. 5. Archibis. pro *Archivis*. nam V. & B. sæpius inter se commutantur. Archium est Græco factum est ἀρχεῖον, quod significat Palatium, Regiam, magistratuum ædes, judiciale forum, atque inde etiam chartophylacium, quia ἀρχεῖα vicina sunt chartophylacia sint illorum membra. Vulpianus leg. 9. §. De pœnis: *ne eo loco sedeant, quo in publico instrumenta deponuntur, archivo forte, vel grammatophylacio.* in Decret. sæpius fit mentio de Ecclesiarum Archivis, & Burchardus in tit. Quibus modis naturales effic. legit. §. Illud. in fin. *Ecclesiæ Archivis, hoc est ubi venerabilia vasa servantur.* Præter hoc & duo alia quæ sequuntur de Basilica Sancti Laurentii epigrammata, habes infra aliud ejusdem Damasi. De ea Anastasius Bibliothecarius. *Hic fecit Basilicas duas, unam juxta theatrum sancto Laurentium, & alteram via Ardeatina, ubi requiescit in Catacumbis &c.* Et infra. *Hic constituit titulum in urbe Roma scilicet Basilicam, quam ipse construxit, ubi & donavit patenam argenteam pensantem libras &c.* reliqua dona leges apud ipsum. Beda de sex ætatibus, sive de temporibus. *Damasus Episcopus fecit Basilicam juxta theatrum S. Laurentio, & aliam in Catacumbas &c.* Eadem & Ado in Chronico. S. Hadrianus I. Papa ad Carolum Regem de Imaginibus; habetur post septimam synodum. *Item in Sancto II. Concilio S. Damasus elegantissimus Papa propriam suam fecit Ecclesiam, cujus Sanctus Gregorius Papa meminit in dialogis, quæ ex nomine conditoris Damasi vocatur: similiter a tunc usque hactenus historiis Sacris & Imaginibus pictam habemus.* Sancti Gregorii in Dialogis hæc sunt verba lib. 4. cap. 31. *Ad Ecclesiam S. Laurentii Martyris, quæ ex nomine conditoris Damasi vocatur &c.* De Hadriano Papa scribit Anastasius Bibliothecarius.

Re-

Renovavit etiam & tectum Basilicæ S. Laurentii, quam Damasi vocant, ubi & veste super altera de flatur ac insimulque, & aliam vestem de post Altare fecit, ubi requiescit Corpus S. Damasi. Titulum autem hujus Ecclesiæ fuisse ante Pontificatum Damasi, innuit hoc Epigramma, ipsumque Damasum Clericum, Diaconum, Sacerdotem inibi fuisse, dum scribit.

Hinc Pater exceptor, Lector, Levita, Sacerdos
Creverat hinc meritis quoniam melioribus actis
Hinc mihi provecto Christus &c.

Et Pontifex factus novum templum exædificasse ibi.

Archibis fateor volui nova condere tecta
Addere praeterea &c.

Mos erat pluribus hinc retro annis, in hac Ecclesia pocula dari populo ad bonorem S. Damasi, die illi sacro, & pro ægrotorum, ac febricitantium salute,, uti legitur in veteri libello mirabilium urbis Romæ, & scribit Novidius in Sacris fastis sub Paulo III. Papa his Carminibus.

Solvat anhelanti defecta ut corpora morbo
Pocula dat Plebi, sumit & æger opem.

Antiquissimum sigillum Capituli hujus Ecclesiæ a me olim repertum pluribus annis in Museo nostro fuit, quod ne deperderetur, Capitulo & Canonicis ejusdem Basilicæ dono dedi, & hoc loco repræsentandum curavi. litteræ in eo hoc sibi volunt. SIGILLVM CAPITULARE SANCTI LAURENTII IN DAMASO.

Imagines in illo sculptæ sunt Sanctus Damasus, sedens in solio cum pluviali credo, ac mitra, sive Regno manibus tenens Ecclesiam, vel Basilicam veteri Ecclesiastico more, quo in antiquis picturis, ac musivis pluribus videmus Pontifices manibus gestantes ipsam Ecclesiam, quam vel ædificarunt, vel ornarunt; illamque porrigit S. Laurentio stanti dalmatica induto, illam sibi traditam recipienti. Ex Pontificibus autem Ecclesiam manibus gerentes videmus Honorium I. in abside musiva S. Agnetis, via Nomentana, docent carmina ibidem adscripta.

Præsul Honorius hac vota dicata dedit.
Vestibus & factis signatur illius ora

Cujus Anastasius etiam meminit. In Ecclesia S. Vincentii ad Lateranum visitur Joannes IIII. Papa eodem modo cum Ecclesia ubi Epigramma sic incepit.

Martyribus Christi Domini pia vota Joannes
Reddidit antistes, vivificante Deo &c.

De qua & Anastasius. Ad S. Praxedis, & ad S. Cæciliæ trans Tyberia, videmus Pontificem Paschalem cum Ecclesia. Carmina indicant in iis locis extantia; & Gregorium IIII. ad S. Marcum eodem modo, ubi & nomen illius legitur SANCTISSIMUS D. N. GREGORIUS PP. & in Hexasticho habetur.

Hanc tibi proque tuo perfecit Præsul honore,
Gregorius Marce eximio cum nomine Quartus.

Et post illos Innocentius II. ad S. M. trans Tybcrim. ubi in fine Epigrammatis legimus.

Cum moles ruitura vetus foret, hinc oriundus
Innocentius hanc renovavit Papa Secundus.

CARMEN XXXVI.

EX tabula marmorea quæ extat in subterraneis Cryptis Vaticanæ Basilicæ. Monumentum est de fontibus Vaticanis S. Petri olim dilapsis, a Damaso Papa, ne mortuorum corpora labefactarent, monte exciso, exsiccatis aquis, ac reperto fonte in salutaris baptismi usum,

usum, curante Mercurio Diacono. Edidit Baronius tom. Annal 4. sub anno Christi 384. Damasi 18. sed male legitur apud ipsum lacus, pro latices in primo versu: exscriptum enim fuerat ex manuscriptis Basilicæ illius. De eodem fonte baptismali S. Petri vide etiam Damasi Carmen infra ex inscriptionum libro, & pag. 1163. num. 10. de quibus Fontibus, & Prudentius in Peristephano, de Passione Apostolorum Petri, & Pauli.

Dextra Petrum regio tectis tenet aereis receptum
Caneus oliva, & murmurans fluento
Namque supercilio saxi liquor ortus excitavit
Fontem perennem Chrismatis feracem,
Nunc pretiosa ruit per murmura lubricatque clivum
Donec virenti fluctu, & Colymbo
Interior tumuli pars est ubi lapsibus sonoris
Stagnum nivali volnitur profundo &c.

Et Sanctus Paulinus Epistola 31. ad Alithium E piscopum, qui de fontibus in atrio S. Petri, dum elegantissime describit Basilicam ipsam, ac fontes prædictos. His Damasi Carminibus recens addita fuit memoria talis ibidem.

Paulus V. Pont. Max. Carmina a S. Damaso PP. I. ante annos MCCL. ob exsiccatam ab se humiditatem in vetere hujus Basilicæ pavimento multorum in Christo quiescentium memorias labefactantem edita suoque jussu hoc marmore incisa ad venerandæ antiquitatis monumentum pie servatum ex Templi ejusdem ruinis hic reponi mandavit anno M. D. CVII.

Ex Baronii tom. 8. in addendis ad tomum quartum pag. 789. Appendicis cum sequentibus ;& dicto tom. 4. addita in secunda editione pag. 449.

CARMEN XXXVII.

QVæ sequuntur Carmina, edita sunt in libro Inscriptionum antiquarum Gruteri ad finem; descripta autem ab eo fuere ex antiquo Codice, in membranis Bibliothecæ Palatinæ, qui Romam postea translatus, nunc asservatur in Bibliotheca Apostolica Vaticana, num. 532. Ex isto Inscriptionum libro Carmen hoc 17. edidit Baron. tom. 12. in Appendice pag. 913. sub anno Christi 384. legitque versu ultimo *tenent*; cum ibidem male legatur *teneat*; 1. Versus est Virgilii in Æneid Aliud de his fontibus Epigramma habuimus supra ex Basilica Vaticana, quo loco etiam hæc extitisse Carmina docet titulus appositus 1. Epigrammati dicti Codicis Palatini. Baptisterium etiam Lateranense S. Sixtus III. Papa versibus exornavit ut scribit Anastasius. *Hic fecit in Basilica Constantiniana ornamentum super fontem, quod ante ibi non erat, idem epistylia marmorea & columnas porphyreticas erexit, quas Constantinus Augustus congregatas dimisit, & jussit ut erigerentur, quas & versibus exornavit &c.* Qui versus, & adhuc apparent bini per zoophorum distributi, quos primum euidit Panvinius libello de septem Ecclesiis sed quia apud ipsum variatus est ordo Carminum, damus & nos suo ordine restitutos, nam cum eorum initium sit ea parte, qua a porticu S. Venantii in Baptisterium ingredimur; deinde sequendum est in gyrum usque ad finem. Carmina sunt hæc ut sequuntur.

Gens sacranda Polis hic semine nascitur almo,
Quam fœcundatis spiritus edit aquis
Mergere peccator sacro purgande fluento
Quam veterem accipiet, proferet unda novum.
Nulla renascentum est distantia, quos facit unum
Vnus fons, unus spiritus, una fides
Virgineo fœtu genitrix Ecclesia natos
Quos spirante Deo concipit, amne parit.
Insons esse volens isto mundare lavacro
Seu patrio premeris crimine, seu proprio
Fons hic est vita, & qui totum deluit orbem,
Sumens de Christi vulnere principium.
Cælorum Regnum sperate hoc fonte renati
Non recipit felix vita semel genitos,
Nec numerus quemquam scelerum, nec forma suorum
Terreat. hoc natus flumine Sanctus erit.

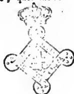
Habe-

Habemus & de fontibus S. Ambrosii Carmina quæ hic apponimus, edita cum nonnuilis aliis ejusdem Sancti, ex eodem Codice Palatino apud Gruterum hoc titulo:

Versus Ambrosii ad Fontem S. Teclæ.

Octachorum Sanctos Templum surrexit in usus;
Octagonus fons est munere dignus eo.
Hoc numero decuit Sacri Baptismatis aulam
Surgere, quo populis vera salus rediit.
Luce resurgentis Christi, qui claustra resolvit
Mortis, & e tumulis suscitet exanimes
Confessosque reos maculoso crimine solvens,
Fontis puriflui diluit inrigno,
Hic quicumque volet probrosæ crimina vitæ
Ponere, corda lavent; pectora munda gerant.
Huc veniant alacres; quamvis tenebrosus adire
Audeat, abscedet candidior nivibus.
Hue sancti properent, non expers ullus Aquarum
Sanctus, in his regnum est consilinmque Dei
Gloria Justitiæ, nam quid divinius isto?
Ut puncto exiguo culpa cadat Populi

Post hosce Ambrosii versus, sequuntur in Codice Palatino alii de Ecclesia S. Anastasiæ a Damaso olim exornatæ, quos idcirco hic edendos censuimus.

In Sanctæ Anastasiæ.

Antistes Damasus picturæ ornavit honore
Tecta, quibus nunc dant pulchra metalla decus.
Divite testatur pretiosior aula nitore,
Quos rerum effectus possit habere fides.
Papa Hilari meritis olim devota Severi
Necnon Cassia mens dedit ista Deo.

MO-

I N D E X
M A T E R I A R U M
A

 Epi-

B

C

E

F

G

Gra-

I

L

M

N

O

P

X

Z

ADDENDA.

Bsoluta jam impressione communicatæ mihi fuerunt adnotationes aliquot, & observationes studio atque humanitate Viri Clar. D. Abbatis Terribilini, quas hoc loco adjiciendas operi censui, ne Lectores earum beneficio fraudarem.

Existimat igitur Vir ille eruditus primo loco, Damasum Romæ ortum fuisse, utiturque ad hanc confirmandam opinionem rationibus iis, quas ego attigi. Observat etiam plures esse Veteres Scriptores a Sarazanio, & Constantio memoratos, qui de eo Pontifice agunt, illumque laudant; at ex eis ne unum quidem, qui eum Hispanum dixerit ante Catalogum Romanorum Pontificum, quem sub Felice IV. conscriptum ajunt, aut Anastasium, a quo Catalogum illum exscriptum putant: Sed utriusque hujus Scriptoris haud magnam esse auctoritatem censet. Affert deinde recentiores ex inclyta gente illa auctores, ac eos ait nullo solido fundamento niti, prætereaque de loco digladiari inter se: Postremo ex Breviario Eborensi anno 1548. impresso exscribit Orationem, & Lectiones Festo S. Damasi accomodatas. En vero hoc loco collecta omnia.

(Ex Breviario Eborensis Ecclesiæ in Lusitania, Typis impresso, anno 1548. pag. 837.)

IN FESTO Sancti Damasi Papæ & Confessoris.

Oratio.

MIsericordiam tuam Domine quæsumus, nobis intervenien-te Beato Confessore tuo atque Pontifice Damaso, clementer impende: nostrisque delictis ipsius propitiare Suffragiis. P.

Lect. I.

BEatus Damasus, hujus nominis primus, Natione Hispanus, Patria Vimaranensis, ex Bracarensi Provincia, Patre Antonio, secundum Hieronymum in Ecclesiastica Historia Liberio, secundum vero alios Felici secundo, in Pontificatu successit, anno Domini tricentesimo sexagesimo nono: sub Valentiniano & Valente imperatoribus. Sedit annis decem & octo, mensibus duobus, diebus decem. T.

Lect. II.

URsicinus autem, vel, ut alii legunt, Ursinus, Romanæ Ecclesiæ Diaconus, Damasum sibi eræ latum non ferens, in tantum furoris erupit: ut persuaso quodam imperito ac agresti Episcopo, collecta turbulentorum & seditiosorum hominum manu, in Basilica quæ Sicinini appellatur, Episcopum se fieri extorqueret: legibus, ordine, & traditione perversis. Itaque quum non tantum suffragiis, sed etiam vi & armis res ageretur: multi utrimque cciderunt. Ammianus Marcellinus ejus temporis Historicus, refert centum triginta septem uno die, in Basilica Sicinini peremptorum, reperta fuisse cadavera. Denique Sacerdotum & Populi consensu, Damasus confirmatus est: & Ursicinus ejectus ab Urbe, atque ad Neapolitanam Ecclesiam traductus. T.

Lect. III.

DAmasus autem de adulterio per invidiam accusatus, facta Synodo coram quadraginta quatuor Episcopis se purgavit: a quibus innocens absolutus est, & accusatores ejus Concordius & Callistus Diaconi, damnati, rejectique ab Ecclesia Certe Beatus Hieronymus, in Epistola ad Pammachium, non solum Virum egregium, & in scripturis eruditum, sed virginem etiam Virginis Ecclesiæ Doctorem appellat. T.

Lect. IV.

TAndem pacata Ecclesia, Damasus otio literario delectatus, vitas Pontificum omnium, qui ante se fuere, conscripsit. easque ad Hieronymum misit: & quum multa corpora Sanctorum perquirens invenisset: eorum tumbas Carminibus adornavit. Elegans enim in componendis Carminibus ingenium habuit. Multa brevia Opuscula Heroicis versibus composuit: Epistolas item multas. T.

Lect. V.

Lect. V.

TEmpla cultumque divinum auxit magnopere. Duas enim Basilicas ædificavit, alteram juxta theatrum, alteram Via Ardeatina, ad Catacumbas, dedicavit: & Platoniam, ubi corpora Apostolorum Petri & Pauli aliquando jacuerant, & corpora Sanctorum eo loci sepulta, versibus exornavit, ad posteritatis memoriam. T.

Lect. VI.

BAsilicam vero, quam in honorem Sancti Laurentii non longe a theatro Pompejano condiderat, maximis muneribus ornavit: patina argentea pondo librarum viginti, hama argentea librarum quindecim, Scypho argenteo anaglypho librarum decem: calicibus argenteis quinque, coronis argenteis quinque. Domos quoque circa Basilicam positas, fundum etiam Papyrianum agri Ferentinatis, fundumque Antonianum, & balnea non longe a templo posita, dono dedit. T.

Lect. VII.

HIc celebrato Romæ Concilio, Apollinarem Laodiciensem & Timotheum Discipulum ejus hæreseos damnavit: quemadmodum legimus in Epistola ad Episcopos Orientales ab eo missa. Legimus & alias ejus Synodales Epistolas: ut ad Episcopos per Illyrium, & ad Paulinum Thessalonicensem Episcopum, contra diversas hæreses. Hic instituit ut psalmi die noctuque alternis vicibus in Ecclesia canerentur choro in duas partes divio, & ut in fine psalmorum ad cineretur, Gloria Patri & Filio, & Spiritui Sancto. Mandavit etiam, ut in principio celebrationis missarum, confessio diceretur. T.

Lect. VIII.

AD ejus quoque instantiam, Hieronymus psalterium juxta septuaginta interpretes emendavit, & per vigilias distinxit: cujus scriptis, Damasus primus auctoritatem dedit. Tunc enim Biblia Hieronymi legi coepta sunt, quum prius septuaginta interpretum scripta tantummodo in pretio essent. Tu.

Lect. IX.

ORdinationes quinquies fecit: ex quibus Presbyteros triginta & unum, Diaconos undecim, Episcopos per diversa loca numero sexaginta duos creavit. Mortuus est octogenarius, tertio Idus Decembris: anno secundo Arcadii Augusti. Sepultus est in Basilica sua Via Ardeatina: juxta Matrem suam, & germanam: & cessavit Pontificatus dies unum & triginta. Tu.

(*In fine hujus Breviarii hæc leguntur*)

AD LAUDEM OMNIPOTENTIS DEI
Et illibatæ semper Virginis Mariæ, explicit

BReviarium Divinorum Officiorum, juxta ritum Sanctæ Eborensis Ecclesiæ, denuo emendatum, correctum, immutatum, ac longe jam ordinatius, elegantiusque factum, jussu & auctoritate Reverendissimi in Christo Patris, illustrissimique Principis ac Domini D. Henrici S. R. E. Cardinalis tt. Sanctorum Quatuor Coronatorum. Portugalliæ Infantis, ac primi ejusdem Ecclesiæ Archiepiscopi.

O L I S I P O N E
APUD LUDOVICUM ROTORIGIUM Bibliopolam, Typographum Regium, Anno a Christo nato, millesimo quingentesimo, quadragesimo octavo: mense Aprili.

LUcius Marineus Siculus de rebus Hispaniæ lib. II. pag. 309. Typis Francofurti 1603. (edit. 2., nam prima prodiit anno 1552.) hæc habet de Matritensi Oppido.

Quod a nonnullis Madritum, ab aliis Majoritum appellatur. In cujus circuitu Turres numeravimus octo & viginti supra centum. Est præterea felicissimum Sancti Damasi Summi Pontificis meritis, qui MAJORITANUS fuisse perhibetur a multis. Habet etiam nunc Alumnum Virum Sanctissimum nomine Isidorum, qui fuit Agricola.

Ex Chronico Hispaniæ Joannis Vasaei Brugensis, quod una cum Marinæo impressum est iisdem Typis Francofurti, hæc exscripsi pag. 653.

Sanctus Damasus ordinatur Romanus Pontifex &c. Fuit hic natus VIMARANIS Oppido Portugalliæ, inter Durium & Minium, tribus leucis a Bracara Augusta, sicut Bracarensis cantat Ecle-

clesia. Vide BREVIARIUM *Eborense a* RESENDIO *nitori suo restitutum.* (& pag. 656.) *Damasus Papa &c. Petrus Antonius Beuter* TARRACONENSEM *fuisse dicit, Marinæus Siculus* MADRITIO *Civem adscribit. Sed multæ, ut diximus, Hispaniæ Ecclesiæ* VIMARANENSEM *fuisse affirmant.*

In Tomo II. Hispaniæ illustratæ edit. cit. Francofurti 1603. habetur Narratio Apologetica de Academiis & Doctis Viris Hispaniæ, auctore Alfonso Garzia Matamoro Hispalensi qui primum opellam hanc edidit anno 1553.: ibique pag. 809. legitur.

Antecesserunt ætate Osius Cordubensis; & illa unica Hieronymi lux, Damasus MADRITENSIS *si qua tamen fides Lucio Siculo citra pudorem debetur, qui ex* MANTUA CARPETANUM *appellat.*

In eodem Tomo II. Hispaniæ illustratæ prostat Responsio I. Andreæ Resendii (is est auctor Lectionum Breviarii Eborensis) ac Bartholomæum Kebedium Toletanæ Ecclesiæ Sacerdotem, in qua sic lego pag. 1004.

Viscella fluvius, Lusitane Vizella *dictus, in Avum majoris famæ fluvium, paulo infra Nervæ Trajani Cæsaris memoriam, in ipsa Avi ripa perdurantem ingreditur. Intra quorum fluviorum confluentes* Vimaranensis *est Civitas, Sancti Pontificis Damasi quondam Patria, si per vestros liceret. Tametsi nondum decennium est, quum prodiit Onuphrii Veronensis Viri diligentissimi, de Pontificibus Romanis liber, omnibus Urbis Templis, Archivis, Bibliothecis perquisitis, adcuratissime compositus. Is penitus Lusitanum, ac* Igæditanum *eum facit.* Sanctus, *inquit*, Damasus, Antonii filius, Egitanensis, Lusitanus Hispanus. *Sed ego* EBORENSIS *Ecclesiæ vetustum Codicem sum sequutus, quum ejus vitam* BREVIARIO *inserui.*

Petrus Antonius Beuter, patria Valentinus, edidit Chronicon Hispaniæ, Valentino idiomate lucubratum, quod hactenus non vidi; anno vero 1604. iterum recudit suum Chronicon, e Valentino in Castellanum sermonem translatum, cum titulo hoc -- PRIMERA PARTE *de la Cronica General de Toda Espaaa y especialmente del Reyno de Valencia &c. Impressa en Valencia* 1604.

Ibi cap. xxv. lib. 1. pag. 146. legitur.

Despues fue Juliano Apostata treynta y seys Emperador, año trezientos sesenta y cinco, y movio persecucion a la Yglesia: mas muriendo el, presto cesso. Era PAPA DAMASO, NATURAL DE TARRAGONA. *Siguieron Valentiniano, y Valen-*

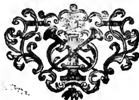
lente, despues Graciano y Valente. Y siguio el gran Theodosio nascido y criado en España.

Henricus Florez Hispanus Augustinianæ Familiæ Alumnus & Magister, Tomo IV. Operis, cui titulus *España Sagrada* Tract. 6. cap. ult. fol. 308. edit. Matritensis anno 1751. agens de Sanctis Toletanis, hæc habet.

12. S. Damaso, *a quien algunos hacen natural de Madrid; y por tanto de la Diœcesi de Toledo: pero le reservamos para otro sitio que juzgamos muy proprio, por no pender de ninguna opinion particular: y entonces se verà, si fue Español.*

Ex Vita B. Gonsalvi Amaranthi Ordinis Prædicatorum scripta a Fr. Didaco de Rosario, de mandato Fr. Bartolomæi de Martyribus Archiepiscopi Bracharensis, apud Bollandistas ad diem x. Januarii n. 3. pag. 641. edit. Venet.

In hujus ergo Metropolitanæ Sedis (Bracharensis) *districto .... in quo olim Divus etiam Damasus ex Vimaranensi Oppido ortus &c.*

AD

AD *Carm. IX. de SS. AA. Catacumbis* non dubitat Beatos Apostolos in iis aliquando *habitasse*, ut Damasus ait, ideft collocatos fuisse: sed eo delatos conjicit ab ipso statìm Martyrio, atque ibi depositos, secus ac alii sentiunt qui B. Petrum ad Vaticani radices, B. vero Paulum in Ostiensi sepultum scribunt. A Catacumbis vero ad passionis locum translatos putat diu ante Cornelii & Xysti Pontificatum, quia Cajus Romanus Presbyter, secundo nondum elapso sæculo *Apostolorum tropæa* Christianorum Religioni, *in Vaticani, & in Ostiensi occurrisse* scribit. Equidem quæstionem hanc, quam viri longe doctissimi vix hactenus extricarunt, non attingam. Hoc adjiciam dumtaxat, nullam perspicere me rationem posse, ob quam *versiculus* ille Damasianus, de quo in *notis* monui, exprimere non debeat mirabile illud factum, quod Gregorius Magnus narrat. Si quis igitur est, qui sic non sentiat, aliam eidem loco sententiam assignet, rogo, æque aptam. Edicat etiam cui bono, priori alio versiculo nos sic monuit

Discipulos Oriens misit, quod sponte fatemur;

An forte hoc ignorari unquam potuit? Si vero Beatorum Apostolorum *tropæa* ad se rapere Orientales, & vindicare non studuerunt, proferat rationem aliquam ob quam

Roma suos potius meruit defendere Cives

ostendatque etiam, quæ sit alia ejusdem verbi *defendere* vis. Scio Pearsonum *ad ann.* 258. *n.* 2. temere scripsisse *Historiam, quam Gregorius narrat, nulla fide dignam esse*. Sed hoc illi liceat dumtaxat, ejusque similibus.

Ad Carm. X. Carmen quod ego ex Palatino Gruteriano Codice eo loco recensui, ac S. Stephano P. & M. aptari posse existimavi, Damasi esse fætum censet etiam vir eruditus: sed in eo Xystum P. & M. laudari conjicit, quem in *cæmeterio animadversum* ex Cypriano scimus. Sed huic conjecturæ repugnat Carmen ipsum, quo constat unum Stephanum tunc Martyrem occubuisse, cæteris omnibus cum eodem in cæmeterio deprehensis, salvis dimissim. Contra vero cum Xysto *Diacones quatuor* cæsi sunt, & forte alii, quod Vir ipse eruditus observat *ad Carm. XXXIII.* Hoc igitur, de quo agitur, priori magis, quam alteri Martyri Sanctissimo & Pontifici convenit.

Carmen XIII. de Sancto Marco Papa sic ex ingenio supplet

Insons *Vita fuit Marci, quod novimus omnes*
Blandus *Amore Dei posset qui temnere mundum*
Exemplo *Oravit Populus quod disceret omnis*
Parvus *Honor Vitæ, grandis contemptus habendi*

Et

Et folers *Virtus tenuit penetralia cordis*
Juftititiæ *Æ cuftos, Chrifti perfectus Amicus*
Ornav ı *Et Damafus tumulum, cum reddit honorem &c.*

Sic in Epitaphio Sifinnii Presbyteri, quod ab eodem Damafo non fine probabili ratione fcriptum putat apud Gruter. pag. MCLXXIII. n. 9.

Presbyter hic voluit Sifinnus ponere membra (a)
Omnibus acceptus Populis, dignufque Sacerdos
Qui fciret Sanctæ fervare fædera Matris. (b)
Blandus Amore Dei *femper qui vivere noffet*
Contentufque fuo nefciret divitis aulam.

Ad *Carm. XX. de S. Saturnino*: In Carminis hujus principio Palatinus Codex apud Gruter. p. MCLXXI. fic habet.

Horum Martyrum cultorum Damafus Epifcopus Servus Dei.
OLA NUNC FUERAT CRARTA..... CINIS AN..

Sic etiam apud Sarazanium not. XX. Deinde ex eodem Codice p. MCLXXVI. hæc affert
NUNC XPI FUERAT CHARTAGINIS ANUS

Supplet igitur ac legit
Horum Martyrum Cultor Damafus
IncOLA nunc XPI FUERAS Chartaginis Ante.

Sic idem Damafus Carm. XX.
Sanguine mutafti Patriam &c.
Incola nunc Domini

Verofimilis conjectura, ac lectio, quæ fi retineatur, *Saturninus* de quo agitur hoc Carmine, idem ille erit, qui Romæ detentus fub Decio fuerat, laudatus apud Cyprian. Ep. 20. 21. ac deinde Martyr.

Obfervat præterea in Martyrologio Hieronymi, ac Sacramentario Gelafiano ad III. Kal. Decembris *Romæ Thrafonis*, cæmeterio fcilicet legi, *Saturninum Chryfantum & Dariam, Maurum, & alios LXXII.* Cum igitur Damafus eos omnes laudaffet Beatos Martyres, an illaudatos præteriffet illos LXXII.? Quia vero facilis eft in numeris exfcribendis lapfus, hinc Vir Clar. jure conjicit ad illos pertinere *verficulos* quos *num.* 2. in *Appendice* retuli, eorumque Damafum ipfum auctorem effe.

Ob eamdem rationem *ad S. Hermetem* pertinere putat *Carmen XXII. de Incerto Martyre Græco*, quam conftat depofitum

(a) Sic *in Carm. 23. Condere membra.*
(b) Sic *Carm. XII. fervaret fædera pacis.* Vixerat igitur ille Marcelli, Eufebii & Marci ætate, fub quibus controverfiæ de lapfis agitabantur.

tum fuisse in *Cœmeterio Bassillæ* Hermetis etiam dicto, atque ut videtur eodem fere, quo *Protus & Hyacinthus loco*. Sic enim Anonymus Mabillonianus *in Via Pincia Pamphilus*, *Bassilla*, *Protus*, *Hyacinthus*, *Hermes*: ac Gelasianum Sacramentarium ad V. Kal. Septembris.

Ad Carm. XXXIII. de Sepulchro suo scripserat Cyprianus *Epistol.* 82. *Ver. edit.* Xystum in cæmeterio animadversum, *& cum eo Diacones quatuor* Sic Baluzius & Vignolius ex MM. SS. Codicibus. Contra Fellus legit, & cum *eodem Quartum*; sigillatque Martyrologia, quod eidem Syxto plures Socios adjungant, *Felicem* scilicet, seu *Felicissimum*, *Agapitum*, *Donatianum*, *Faustinum*, *Prætextatum*, aliosque: eaque lectio placuit etiam Ruinarto, & Castellano. Observat igitur vir accuratus priorem Lectionem Damasi testimonio confirmari, plures Sixto *Comites* attribuentis, quo etiam argumento post Baronium usi sunt Bollandiani *ad diem 6. Augusti*. Huic profecto sententiæ major etiam vis ex eo accedit, quod *Quarti* hujus nullam ante Adonem & Usuardum mentionem fieri observarunt Florentinius, & Sollerius. Quidquid igitur de illo sit, quod asseri pro certo potest, illud est, Beatum illum Pontificem non sine injuria, diuturna Sociorum suorum possessione expoliari posse, quos ut ait Sacramentarium Leonianum dictum in ejus Missa, *doctrinæ suæ filios ad eamdem gloriam promerendam incitabat*; quamquam cum eodem Viro Clarissimo ex eorum numero excluserim *Prætextatum*, qui inspectis Martyrologiis cæteris ac Sacramentariis, memoratur in Martyrologio Florentinii, non ut exprimat Martyrem aliquem, sed celebre ab eo dictum Cæmeterium, in quo Martyrum illorum memoria agebatur. Qui vero, & quot fuerint Sixti in Martyrio Comites, disquirunt diligenter Bollandiani Socii, quos si quis consulat, operæ pretium fecerit.

Laborat etiam Vir Clarissimus, ut cæteros conjectura assequatur, quos Damasus eodem loco sepultos ait; sed ut videtur frustra: Equidem si quis hoc idem a me scire vellet, respondeam cum Prudentio *Hymn. XI. de Coron.*

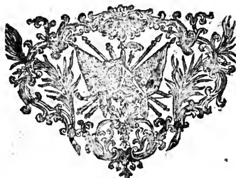
> . . . . *tu singula quæris*
> *Nomina? difficile est, ut replicare queam*
> *Tantos justorum Populos furor impius hausit?*

Ad *Carm.* 32. *Epitaph. Projectæ*: Cur Sarazanius Florum Projectæ patrem, Consulem dixerit in notis, causam non attulit: forte ex Fl. quod est *Flavio* in eo lapide, *Florum* fecit, ut ait Vir eruditus. Suspicatur autem *Florum* hunc, illum esse,

 cujus

cujus extat Carmen ad Sepulchrum S. Liberalis Martyris apud *Gruter. p. MCLXXI. n. 9.* quod affert:

Martyris hic Sancti Liberalis membra quiescunt
Qui quondam in terris Consul hono re fuit.
Obtulit haec Domino componens atria Florus
Ut Sanctos venerans praemia justa ferat.

MO.

MONITUM
LECTORI.

Decreveram Apocrypha missa facere : verum cum aliquis ex Epistolis fructus , atque usus aliquando esse possit , ac librarius id a me optaret , passus sum , ut illæ genuinis Damasi Opusculis adjiciantur . Nam quæ ad Stephanum & Episcopos Mauritaniæ , ad Prosperum & ad Episcopos Numidiæ , ad Aurelium Carthaginensem , *& ad* Episcopos Italiæ *inscriptæ sunt , ex officina Isidori Mercatoris prodiisse jam demonstrarunt , ut alios omittam , Labbeus in Collectione Conciliorum , ac Constantius in Præfatione ad Romanorum Pontificum Epistolas num.* 145. *Eas autem ad* Hieronymum *merito queritur Erasmus esse hominem potuisse sic impudentem , ut Damaso attribuere ausus sit , qua de re videri poterit Schelestratus Dissertat.* 2. *cap.* 3. *Non potui tamen adduci , ut quæ ejus nomine circumferuntur ,* decreta *retinerem : nam cum ea post Sarazanium , & Crabbeum Constantius diligenter omnia iterum collegerit in ea , quam* Decretorum Damaso adscriptorum Censura *inscripsit , ac rationes sane gravissimas attulerit , ob quas illa ejus Pontificis nomen , & auctoritatem mentiantur , Lector , quam mecum luderet , in viro illo Docto potius consulendo operam quamoptime collocabit .*

[a] *Reverendissimo Fratri & Coepiscopo Aurelio , Damasus.*

SCripta Sanctitatis tuæ debita veneratione suscepimus , in quibus sitire venerationem ac prudentiam tuam Apostolica instituta (ut dignum erat) cognovimus . Qua de re quædam ex his quæ petisti, misimus : & quædam adhuc, cum iterum miseris, mittere cupimus . Nullum tamen a beati Petri principis apostolorum fine,prædecessorum nostrorum prætermisimus , de quorum statutis aliquid tibi per Ammonium presbyterum & Felicem diaconum , sub certis signaculis non mitteremus . Quæ te & custodire optamus , & aliis prædicanda ac publicanda mandamus , ut ab omnibus inviolate debita veneratione custodiantur , & inviolate serventur , atque ab

a *In Collect. Isidori ,* Beatissimo fratri .

ab omnibus futuris temporibus diligenter venerentur: quia [a] violatores voluntarii Canonum, graviter a sanctis Patribus judicantur, & a Spiritu Sancto (cujus instinctu ac dono dictati sunt) damnantur: quoniam blasphemare Spiritum Sanctum non incongrue videntur, qui contra eosdem sanctosCanones non necessitate compulsi, sed libenter (ut præfixum est) aliquid aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum Sanctum: quoniam (ut jam prælibatum est) contra eum agit, cujus impulsu & gratia iidem sancti editi sunt Canones. Diabolica vero nequitia plerosque subtiliter fallere solet; & ita quorumdam imprudentiam per similitudinem pietatis sæpissime illudit, ut pro salutaribus nocitura persuadeat. Idcirco norma sanctorum Canonum qui sunt [b] Spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia consecrati, fideliter a nobis est scienda & diligenter tractanda; ne quovis modo sanctorum Patrum statuta absque inevitabili necessitate, quod absit, transgrediamur: sed fidelissime per ea gradientes, cum eis, qui eos instinctu condiderunt divino, mercedis gloriam & laboris cumulum, eorum meritis, auxiliante Domino, habere mereamur. His itaque rite deliberatis,& ad Ecclesiarum vestrarum notitiam nostra deliberatione perlatis, parere vos eorumdem sanctorumCanonum regulis summopere convenit, ne in aliquo eis obviare quorumdam ignavia faciat: sed vestra sapiens & sana doctrina, quæ cupit vos per omnia placere Deo, illis cohæredes & comparticipes cælestis regni, in sedibus fideles cooperatores ostendat. Data decimo sexto Kalendas Junii, Gratiano & [c] Cyricio, VV. CC. Consulibus.

a §. xxv. *Qu.* 1. Violatores.

b *Vide S. Leonis Epistolas* 25. *&* 84.

c *Non sunt in Fastis hi Consules.*

d *Vide Jo. Diac. lib.* 2. *vita S. Gregorii Papæ.*

e *Atticus Episc. C. P. Epist. ad PP. Conc.* Cartaginensis.

Damasus Servus Servorum Dei, [d] atque per gratiam ejus Episcopus Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ Urbis Romæ, Stephano Archiepiscopo Concilii Mauritaniæ, & universis Episcopis Africanæ Provinciæ.

Lectis fraternitatis vestræ litteris, primo gratias ago, quod tantorum fratrum merui [e] benedictione frui: deinde quod circa fratres solicitos vos reperi, & cum eis crucem Domini deferre, qui ait: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me* & reliqua ad hunc modum pertinentia. Igitur, quoniam in præsenti opportune gestorum consultatione,apostolicis vestra beatitudo visceribus [f] commota,nos hortata est, tuitionem fratrum apostolica impendere auctoritate, & eorum injuriis subvenire, dum constet, eadem vos cum Apostolo compassibiliter dicere: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* satagentes, ne aliquis de his, qui vobis crediti sunt, a sævis bestiis laceretur aut capiatur: pro qua re [g] oportet, juxta vestram prudentem commonitionem, magis autem secundum Domini divinam præceptionem, nos, qui supra domum ejus, hoc est universalem Ecclesiam Catholicam Episcopale suscepimus ministerium, solicite vigilare; ne de sacris ejus muneribus, id est, apostolicis viris, apostolorumque successoribus, atque ministris, quisquam, nobis dormitantibus, valeat supprimi, atque iniuste, nobisque inconsultis, damnari.

I

Scitis, fratres carissimi, firmamentum [h] a Deo fixum & immobile, atque titulum lucidissimum suorum sacerdotum, id est, omnium Episcoporum, Apostolicam sedem esse constitutam, & verticem

f *Deusdedit Caralitat. Episc.* [illegible] *nsult.* 2.

g *Maximo Aquilejensis* [illegible] *in eodem Concilio.*

h *Sergius Episc. Cypri ad Theodorum Papam ibidem.*

ticem Ecclesiarum. *Tu es enim* (sicut divinum pronunciat Verbum veraciter) *Petrus, & super firmamentum tuum Ecclesiæ Columnæ*, qui Episcopi intelliguntur, confirmatæ sunt: *& tibi claves Regni Cælorum commisi, atque ligare & solvere potestatem quæ in Cælis sunt, & quæ in terris, promulgavi*. Tu profanorum hominum, & membrorum meorum, maximeque discipulorum meorum exsistis ut princeps & doctor orthodoxæ & immaculatæ fidei, cujus vice hodie gratia Dei; legatione pro Christo fungimur, & omnes hujus Sanctæ Sedis præsules ejus vicem gesserunt, gerunt, & gerent. Ideo omnia quæ innotuistis, non licere mandarem, nisi vos tam pleniter instructos esse scirem, quod cuncta, super quibus consulitis, illicita esse non dubitetis.

II.

Discutere namque Episcopos [a], & summas Ecclesiasticorum negotiorum causas metropolitano, una cum omnibus suis comprovincialibus, ita ut nemo ex iis desit, & omnes in singulorum concordent negotiis, licet: sed definire eorum, atque Ecclesiasticarum summas querelas causarum, vel damnare Episcopos, absque hujus Sanctæ Sedis auctoritate, minime licet; quam omnes appellare, si necesse fuerit, & ejus fulciri auxilio oportet. Nam (ut nostis) synodum sine ejus auctoritate fieri, non est Catholicum: nec Episcopus, nisi in legitima synodo, & suo tempore apostolica vocatione congregata, definite damnari potest: neque ulla unquam concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta Apostolica auctoritate.

III.

Accusatores autem Episcoporum, & testes, super quibus rogitastis, absque ulla infamia [b], aut suspicione, vel manifesta macula, & veræ fidei pleniter instructi esse debent, & tales, quales ad Sacerdotium eligere jubet divina auctoritas: quoniam Sacerdotes (ut antiqua tradit auctoritas [c]) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eumdem non debent, nec possunt provehi honorem.

IV.

Vocatio enim [e] ad synodum (juxta decreta Patrum) canonica ejus, qui impetitur, tam sua præsentia, quam, & scriptis atque apocrisariis, per spatium fieri debet congruum atque canonicum: quia nisi canonice vocatus fuerit suo tempore, & canonica ordinatione, licet venerit ad conventum, quacumque necessitate, nisi sponte voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus quoniam nec sæculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis divinæ?

V.

De ejectis vero [d], atque suis rebus expoliatis, nihil vobis verius significare queo, quam Sancti Patres diffinierunt, & nostri prædecessores Apostolica auctoritate roboraverunt. Ita enim hæc se habent: Episcopos ejectos, atque suis rebus expoliatos, Ecclesias proprias primo recipere. & sua eis omnia legaliter reddi, Sancti Canones decreverunt: & postea si quis eos accusare voluerit, æquo periculo facere sanciverunt, Judices esse decernentes Episcoporum, Episcopos recte sapientes & juste volentes, ad tempus diuque illis, resumptis viribus, & suis potestative fruentibus rebus; amicisque & Dei Servis sapientibus consulentibus viris, in Ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui oppressi esse videntur. Et reliqua, ad hunc [e] ordinem pertinentia: quæ prolixitatem vitantes, hic non inseruimus, quia hæc sufficere credimus. Si quis autem his non est contentus, legat ea, & satiabitur. Scimus enim homines inermes non posse cum armatis rite pugnare: sic nec illi, qui ejecti vel suis bonis sunt expoliati, cum illis, qui in suo stant gradu, & suis fruuntur amicis atque bonis, litigare rite possunt. Nec sæculi quoque leges hæc

a *6. III. Qu. 6.* Discutere Episcopos.
b *II. Qu. 7.* Testes absque ulla.
c *51. II. Qu. 7.* Sacerdotes ut antiqua.

d *I. V. Qu. 2.* Vocatio ad Synodum.
e *Al.* modum.

hæc sæcularibus fieri permittunt: sed prius ejectos vel oppressos, aut expoliatos cum suis omnibus restitui jubent, & postea suo tempore, sicut lex eorum continet, ad placita venire præcipiunt nec ulla carceris custodia appellantem arceri permittunt. Docent enim ex parte (sicut nostis) terrena, quæ sunt cælestia.

VI.

Accusatores vero & accusationes, quas sæculi leges non adsciscunt, nullatenus sunt in horum admittendæ causis: quia omne quod irreprehensibile est, catholica [a] defendit Ecclesia. Et hoc a majoribus definitum esse propter pravorum hominum insidias, non dubitatur. Decet enim Domini Sacerdotes fratrum causas pie tractare, & venerabiliter intendere, atque eorum judicia super sacrificia ordinare; nec proterve aut tyrannica dominatione, (ut de quibusdam refertur) sed caritative pro Deo & fraterno amore cuncta peragere: *& quod sibi quis fieri*, secundum Dominicam vocem, *non vult, alii inferre non præsumat: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Ea vero, quæ Apostolorum prædicatione & Patrum instructione percepimus, semper tenere debemus; ne aliqua nova cudere, aut ad noxam fratrum intendere videamur: *sed alterutrorum onera portemus*, ut juxta Apostolum, *legem Domini adimplere valeamus*.

VII.

Tempus enim congruum prævideri oportet, quando uniuscujusque accusatæ personæ causa rectissime in medio producatur, quatenus gravitatem ejus consonantiamque contra Patrum decreta, vel synodorum confessionem, prodi minime cognoscatur. Quam ordinabiliter omnes intendant, ut ad eam in omnibus rationabiliter respondeant, & juste se velle manifeste ostendant. Nullus autem introducatur [b] personaliter: sed accusatores, & accusati æqua audiantur ratione, juxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores vero & Judices non iidem sint, sed per se accusatores, per se Judices, per se Testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio primo semper fiat, ut talionem calumniator recipiat; quia ante inscriptionem nemo debet judicari vel damnari, cum & sæculi leges hæc eadem retineant. De quibus omnibus vera semper fiat æquitas, quatenus accusationis & judicii ac testimonii [c] mercedem per veritatem gestorum consequi valeant. Scriptum est enim: *Abominabitur Dominus labia mendacia, & testem fallacem, proferentem mendacia, & seminantem inter fratres scandala atque litigia*, ipso monente atque dicente: *Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non facies quod iniquum est nec injuste judicabis. Non considerabis personam pauperis, nec honores vultum potentis. Juste judica proximo tuo. Et tibi quod non vis fieri, alteri ne facias*: & reliqua. Et maxime [d] præceptum habentes Apostolicum *attendere nobisipsis & gregi, in quo nos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Dei Ecclesiam, quam acquisivit per sanguinem suum proprium*, convenit. Et iterum: Attendere lupos, attendere malos operarios, qui perversa faciunt [c] & adversa loquuntur [c] ut detrahere semper discipulis Domini, & infamare queant: quos corrigere, vos & omnes Domini Sacerdotes summo studio oportet: quia pejus malum non est, quam ut cives civibus invideant, & Sacerdotes vel clerici, Sacerdotibus vel pontificibus insidientur, testante etiam veritatis voce: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei: & qui scandalizaverit unum de pusillis istis, melius est ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Et item: *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Ille procul dubio scandalizatus est in Deum, qui ejus scandalizat Episcopum vel Sacerdotem. Et multa talia, quæ hic

a *Nicæni Conc. can. 9.*
b *Qu. 4.* Nullus introducatur.

c *Martinus Papa, Consult. 5. Conc. Later.*
d *Ejusdem Martini, consult. 1.*

hic non inferuntur, ne nimis prolixa efficiatur Epistola. Monentes quoque instruere debetis memoratos vicinos vestros, ut a talibus se subtrahant, & quæ illicite contra præfixos fratres egerunt, cito corrigant. Et quos nobis inconsultis læserunt, plena satisfactione sanent, & cito sibi eos reconcilient, si noluerint Apostolicæ Sedis suscipere censuram. Nam si quid fortasse in eos aut contra eos emerserat, nostrum fuerat expectandum examen, ut nostra (uti semper huic fuit Sedi concessum privilegium) condemnarentur auctoritate, aut fulcirentur auxilio. Neque enim suo pro libitu nostra debuerant jura pervadere, absque Apostolicæ Sedis dispositione mandante. A talibus deinceps omnes se abstineant [a] Sacerdotes, qui noluerint ab Apostolicæ Petræ (super quam Christus, ut prædictum est, universalem construxit Ecclesiam. Cui Episcoporum summa judicia atque majores causæ, sicut paulo superius memoratum est, reservatæ sunt atque solidatæ) censura ac Sacerdotali honore secludi.

VIII.

Induciæ enim accusatis [b] in criminalibus Episcopis sex mensium, vel eo amplius si necesse fuerit, concedendæ sunt: quoniam & Laicis hoc permissum nullus sæcularibus imbutum disciplinis ignorat: quanto magis Sacerdotibus, qui superiores esse eis non dubitantur? Habetur quoque [c] in decretis Sanctorum Patrum sancitum, non fore canonicum, quemquam Sacerdotum judicare vel damnare, antequam accusatores, canonice examinatos, præsentes habeat, locumque defendendi accipiat, id est, inducias Ecclesiasticas ad abluenda crimina, & cedera.

IX.

Ne extra propriam [d] fiat provinciam primo discussionis accusatio, sine Apostolica præceptione, cui in omnibus causis debet reverentia custodiri, quoniam & antiqua docet hoc Patrum regula, in quæ & imperialia pariter statuta concinunt. Criminum, inquiunt, discussio ibi agenda est, ubi crimen admissum est. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri. Et alibi in Canonibus præcipitur: Quæcumque negotia suis locis [e], ubi orta sunt, finienda sunt: & reliqua talia & his similia: salva tamen in omnibus Apostolica auctoritate, ut nihil in his definiatur, priusquam ei placere cognoscatur, qua omnes suffultos esse oportet. Et si quid eis grave intolerandumque acciderit, ejus semper expectanda [f] censura. Neque enim proterve, aut stimulo suæ cogitationis impulsus, & (ut sæpe actum cognovimus) detrahere aut accusare præsumat quemquam Sacerdotum: quia injuria eorum ad Christum pertinet, cujus Vice Legatione pro Populo, Christi Sanguine redempto, funguntur. Causa enim eorum, quia Dei causæ sunt, ejus esse [g] judicio scimus reservandas, *qui valet corpus occidere, & animam mittere in gehennam.* Qui dicit, *Mihi vindictam, & ego retribuam. Apud quem conscientia nuda est, cui non absconduntur occulta.* Instruendi etiam omnes sunt, quoniam per nos illi Christus intonuit, non esse ovium lupi insidias prævidere sed Pastoris. Monet [h] ergo Beatus Apostolus Paulus, ne de his temere leviterque præsumatur judicium, de quibus nemo potest verius vel melius judicare, quam Deus, *Tu autem*, inquit, *quare judicas fratrem tuum? aut cur spernis eum? Omnes enim stabimus ante Tribunal Christi. Scriptum est enim: vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Domino.* Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. In hoc ergo non sibi quisquam temerarios ausus usurpet, ut præter quod ad concordiam per-

a *Siricus, Epist. 1. cap. 2.*
b 4. *III. Qu.* 3. Induciæ accusatis.
c *III. Qu.* 9. Habetur quoque.
d 7. *III. Qu.* 9. Nec extra propriam.
e *Africam Patres in Epist. ad Cælestinum.*
f *S. Leo Epist.* 84.
g *Conc. Rom. III. sub Symmacho.*
h *Anast. Papa ad A[illegible] 1ust. A1g.*

pertinet, aliud agat, unde unitas Ecclesiæ dissipetur. Non ergo leviter quisquam assentiat in detractione vel judicatione vel damnatione Fratrum, maximeque Sacerdotum, qui proximiores sunt Deo, & qui proprio ore Corpus Christi conficiunt: *quia ob hoc venit ira Dei in filios diffidentiæ, qui Christum persequuntur in suis membris. Nolite, Fratres, nolite effici participes* [a] *eorum, nec communicetis peccatis talium, aut infructuosis verbis illorum. Magis autem redarguite talium cœtus, qui extendere moliuntur, quasi arcum, in Fratres linguas suas*. Defendite ergo Fratres, & omnes monete, ut armentur contra Fratrum persecutores. *Confidimus autem de vobis meliora & viciniora saluti: quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia*, Magistro gentium docente, *poterit nos separare a caritate Domini Nostri Jesu Christi*, quæ maxime in Sacerdotibus & reliquis perficitur membris ejus. *Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem*. Ecce enim judex ante januam assistit, coronas hilariter promittens his, qui pro eo Fratribus auxilium ferunt, & oppressis succurrunt atque in caritate collaborant. *Quod si subtraxerit se quis, non placebit Deo, sed cadit, quia non sublevavit cadentem, sed emarcuit. Non autem simus subtractionis in oppressionem, sed adminiculi in acquisitionem*, & supplementum Fratrum. *Propter quod assumite armaturam Dei, ut possitis resistere omnibus taliter præsumentibus: & induite vos loricam justitiæ, calceati pedes in præparationem Evangelii pacis; in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est Verbum Dei, per omnem orationem, & obsecrationem radicati & fundati, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata*, dividentes corpus Ecclesiæ bonum & integrum in tortuosas novitates. Monet ergo Apostolus, non amplius nos invicem temere judicare. Temere enim judicat, si quis Episcopum absque Sedis Apostolicæ auctoritate condemnat: cum ei (ut paulo superius prælibatum est) hoc specialiter privilegium reservatum sit. *Sed hoc judicate magis* inquit, *ne ponatis offendiculum Fratri vel scandalum*. Patenter enim his & aliis innumerabilibus decretorum testimoniis, omnibus manifestum est, non debere Episcopum damnari, licet ejus perscrutetur opinio, donec judicium de eo nostræ Apostolicæ auctoritatis, hoc est, Principis Apostolorum Petri, cognoscatur; utpote quoniam solus & præ omnibus creditus est, atque percipere meruit a Rege regum Christo Deo claves Regni Cœlorum, ad aperiendum fidelibus & benevolis hominibus in eumdem Dominum Nostrum, & claudendum Infidelibus & malevolis, atque [b] suis Sacerdotibus, & Sanctæ Ecclesiæ, suo pretioso sanguine redemptæ, impugnatoribus sive nocentibus. Quod utique & nos facere postulavit. Non [c] quod novi aliquid nunc imperatur: sed illud quod per desidiam aliquorum aut scienter aut negligenter transgreditur, deinceps observetur ab omnibus: ut illa semper, quæ Apostolica & Patrum traditione constituta sunt, sub metu irrefragabili auctoritate teneantur. Scriptum namque est in secunda ad Thessalonicenses Epistola, & ad Timotheum Apostolo monente. *State, & tenete traditiones vestras, quas didicistis, seu per verbum, seu per Epistolam*: Item alibi per Prophetam: *Expectavi quoque*, sicut Beatus Isaia intonuit, *ut facerent judicium: fecerunt autem iniquitatem, & non justitiam, sed clamorem, omnes pios con-*

a *Martini synodica, e Conc. Lateran.*
b *Forte*, suorum Sacerdotibus.

c *Innoc. I. Epist.* 2.

conturbantes. Et hoc scire debeant [a], quoniam judicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt: licet divitias bonitatis Dei, & sustentationis, & patientiæ contemnant, *ignorantes quoniam benignitas Dei ad pænitentiam eos adducit: secundum duritiem autem eorum & cor impænitens, thesaurizant sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus*. Et alibi scriptum est: *Ego sum Dominus Deus vester: Non facietis iniquitatem in judicio. Non accipies personam hominis, neque mireris vultum potentis. Ab omni iniquo verbo recedes. Innocentem & justum non oppugnabis, neque interficies*. Ille procul dubio facit iniquitatem in judicio, qui ea sibi vindicat, quæ ei vindicare non licet. Ideo, quæ huic Sanctæ Sedi [b] concessa sunt, nullus usurpare sine ejus consultu præsumat, qui non vult honore Ecclesiastico indignus, ut contemptor, judicari. Itaque oportet negligentes [c] propulsare, sed ita, ut nocentes non roborentur: & bonos improbis aut insidiatoribus Fratrum resistere, ne torpore desidiæ oppressi, taciturnitatis teneantur obnoxii. Itaque qui potest obviare [d], & perturbare perversos, & non facit, nihil aliud est, [e] quam favere eorum impietati. Nec enim caret scrupulo Societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. *Sitis autem perfecti & integri in eodem sensu, & in eadem scientia firmati*: ut per eam vias vestras dirigentes in eumdem inflexibiliter, omnibus occurratis oppressis [f], quia vobis creditur Dominus, *ad quem lapidem accedentes vivum, ab hominibus quidem reprobatum propter talium impietatem, a Deo autem electum & honorificatum, super quem vos, tamquam lapides vivi, ædificamini in Domum spiritualem, in Sacerdotium Sanctum, offerentes Spirituales Hostias ipsi in odorem suavitatis*. Gratum enim admodum est sacrificium Domino oppressis omnibus subvenire: quanto magis illis, de quibus ait: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit*, & cetera. Libat [g] quidem Domino prospera, qui ab afflictis & oppressis pellit adversa. *Sed & nunc Fratres, commendamus vos Deo & verbo gratiæ ejus, qui potest perficere, & dare hæreditatem in omnibus sanctificatis. Ipse autem Deus pacis & consolationis, det vobis idipsum sapere in alterutrum, & in ipso semper & in omnibus, ut unanimes uno ore & uno corde honorificetis eum in concordiam, & auxilium Fratrum, qui potens est confirmare omnes, & consolari secundum Evangelium ejus, & juxta revelationem mysterii temporibus æterni taciti*, patefacti autem per scripturas [h] Sanctas & patrum orthodoxorum doctrinas, secundum præceptum æterni Dei, ad obediendum Fidei, in omnibus cognitis nobis soli sapienti Deo, Domino Nostro Jesu Christo, cum quo Patri & Spiritui Sancto gloria, honor, & imperium & potestas in sæcula sæculorum. Amen. Dominus vos custodiat, dilectissimi Fratres, incolumes semper. Data octavo Kalendas Novembris, [i] Flaviano & Stilicone viris clarissimis consulibus.

c De

a *Martin. Papa, consult. 2, Conc. Lateran.*
b 3. *Dist.* 17. Huic soli Sedi.
c *Victor. Carthag. ad Theodorum Papam.*
d 2. XXIII. *Qu.* 3. Qui potest obviare.
e *Felix III. Epist.* 1.
f *Martini I. Papa synodica cit.*
g *Concil. Tolet. VIII.*
h *Idem Martin. Papa ibidem.*
i *Non sunt in Fastis hi Consules. al. ms.*

De Chorepiscopis, [a] & qui iidem sint, aut si aliquid sint, aut nihil.

Dominis Venerabilibus Fratribus [b], *Prospero Numidiæ primæ Sedis Episcopo, Leoni, Reparato, Alexandro, Benedicto, Rufo, & omnibus ceteris, ubique in recta, Sancta, & Apostolica Fide consistentibus, Orthodoxis Episcopis, Damasus Episcopus.*

Licet, Fratres carissimi, vobis sunt nota patrum decreta, mirari tamen non possumus vestram solertiam circa instituta majorum [c], ut cuncta quæ possunt aliquam recipere dubitationem, ad nos, quasi ad caput, ut semper fuit consuetudo, deferre non desinatis: ut inde capiatis responsa, unde accepistis institutionem & normam recte vivendi. Unde & vos non immemores Canonum esse recordamur, qui & id ipsum fieri præcipiunt. Non ut vobis scientiæ Ecclesiasticæ regulæ aliquid desit, sed ut auctoritate Sedis Apostolicæ fulti, in nullo ab ejus devietis regulis. Igitur de Chorepiscopis, de quibus nos consulere voluistis, quale sit eorum ministerium, aut quid eis agere liceat, aut quam auctoritatem habeant, vel si liceat eos fieri, an non, quia audivimus eos jam esse prohibitos; aut quid de his, qui jam ordinati reperiuntur, agendum sit, nil vobis certius respondere nobis videtur, quam olim a prædecessoribus nostris decretum reperimus; ut eis ad veniam nihil prorsus aliud reservetur quam privatio Sacri Ministerii, quod illicite assumpserunt; quia prohibiti tam ab hac Sacra Sede, quam a totius orbis fuerant Episcopis. Nimis ergo eorum institutio improba, nimis est prava: quia ut hi de Summo Sacerdotii Ministerio aliquid præsumant, omni auctoritate caret, & Sacris Canonibus invenitur esse contrarium, atque ad totius [d] Ecclesiæ perturbationem superba & superflua tendit elatio: & vacuum est & inane, quidquid in prædicto Sacerdotii Summi egerunt ministerio. Quod ipsi iidem sint [e], qui & Presbyteri sufficienter invenitur: quia ad formam & exemplum septuaginta inveniuntur prius instituti. Sed quia (Deo gratias) modo necessarii, sicut in primitiva Ecclesia, propter studium, quod erga Pauperes exigebant, non sunt: & quia illicita præsumebant; & quod agebant, actum non erat; & propterea multi in securitatem lapsi, Ecclesiastico frustrabantur, & fraudabantur Ministerio: & ideo tam ab hac S. Sede, ut superius memoravimus, quam & ab omnibus totius orbis Episcopis, a Pontificalibus sunt remoti officiis.. Nam (ut nobis relatum est) quidam Episcoporum, propter suam quietem, eis plebes suas committere non formidabant: & ut illicita atque prohibita agant, iidem ea quæ solis Pontificibus debentur, sibi usurpant; & ipsi in sua quiete torpent, & curam sibi a Deo commissam negligunt, cum Dominus dicat: *Bonus Pastor animam suam ponit pro ovibus suis, & vocat eas nominatim, & cognoscit suas, & suæ agnoscunt eum*. Et item: *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis*. De mercenario autem quid dicat, bene nostis, *quia videt Lupum venientem, & dimittit oves, & fugit, & Lupus rapit, & dispergit oves*. & reliqua. Pro talibus vero negligitur cura Ecclesiæ, & ejus status perturbatur. Et ideo sunt prohibiti; intantum, ut si aliqui ex his reperti fuerint, a proprio decidant gradu. Illi namque Episcopi, qui talia sibi præsumunt, videntur mihi esse Meretricibus similes; quæ statim ut pariunt, infantes suos aliis nutricibus tradunt educandos, ut

a Hanc sumptam esse ex can. 7. Hispal. Conc. 2. ut etiam Leonis Epist. 88. in Veteri edit. monet Quesnell. dissert. xI.

b *Falsa & hæc Epistola, judice Petavio, in Epiphan. pag. 278. Est in Collectione Isidori.*

c *Innoc. I. Epist. 4.*

d *Leo, Epist. 33.*

e *In Conc. Neocæsareensi.*

ut suam citius libidinem explere valeant. Sic & isti infantes suos, id est, Populos sibi commissos, aliis educandos tradunt, ut suas libidines expleant, id est, ut pro suo libitu sæcularibus curis inhient, & quod unicuique visum fuerit, liberius agant. Pro talibus enim animæ negliguntur, oves pereunt, morbi crescunt, hæreses & schismata prodeunt, Ecclesiæ destruuntur, Sacerdotes vitiantur, & reliqua mala proveniunt. Non taliter Dominus docuit, nec Apostoli instituerunt: sed ipsi qui curam suscipiunt, ipsi peragant, & ipsi proprios manipulos Domino repræsentent. Nam ipse ovem perditam diligenter quæsivit, ipse invenit, ipse propriis humeris reportavit, nosque idipsum facere perdocuit. Si ipse pro ovibus tantam curam habuit, ipse docuit, ipse curavit, ipse sanavit, ipse propriis humeris reportavit, atque in tantum dilexit, ut etiam animam suam (multas sustinens injurias, multa opprobria, multasque passiones) pro nobis traderet: quid nos miseri & desides dicturi sumus, qui etiam pro ovibus nobis commissis curam impendere negligimus, & aliis eas educandas tradimus? Corrigantur hæc, Fratres, necesse: quia *qui plus laborat, majorem mercedem accipiet* [a]. Nam non amplius quam duos ordines inter discipulos Domini esse cognovimus, id est, duodecim Apostolorum, & septuaginta Discipulorum: unde iste tertius processerit, funditus ignoramus. Et quod ratione caret, extirpare necesse est. Quod enim Episcopi non sint, qui minus quam a tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet: quoniam (ut bene nostis) prohibitum a sacris est Patribus, ut qui ab uno vel a duobus sunt ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi. Si nomen non habent qualiter officium habebunt? Quidquid enim inter Episcopos, aut de rebus ad eos solummodo pertinentibus egerint, necesse est (ut superius jam prælibatum est) ut irritum fiat: quia quod non habent, dare nequaquam possunt: præsertim cum nullum ex septaginta Discipulis, quorum speciem isti antequam prohiberentur, (ut superius memoratum est) in Ecclesia gerebant, nil de hoc, quod Apostolis eorumque successoribus specialiter debebatur, legitur assumpsisse. [b] Nec in lege Domini, quæ Mosi ab ipso Domino legitur dictata, de his, quæ summis Sacerdotibus, id est, Mosi & Aaron erant specialiter concessa, filii Aaron quidquam præsumebant. Nulli enim dubium est, quod Moses, & Aaron soli, præcipiente Domino, in Tabernaculo Dei erigebant altare, soli ungebant, soli Sacerdotes Sacra Unctione instituebant, & alia, quæ ad Summum Sacerdotium pertinebant, de quibus sufficienter in Divinis legitur litteris, agebant: quoniam Summi Domini Sacerdotes erant, sicut de iis scriptum est: *Moses & Aaron in Sacerdotibus ejus.* Sic & modo, quia umbra legis transiit, & lux Evangelii in nos, Dei gratia, manifeste coruscat, de his quæ in Summis Sacerdotibus, id est, Episcopis sunt, quorum figuram Moses & Aaron tenuerunt, illi qui septuaginta Discipulorum formam gestant, in quorum videlicet typo filii Aaron erant, nihil præsumere debent, sicut nec illi quidquam de Summi Sacerdotii Ministerio attingebant. Nam quod Chorepiscopi antequam præfato prohiberentur tenore, ad formam septuaginta instituti erant, Canon sufficienter manifestat, ubi ait: *Chorepiscopi quoque ad exemplum & formam septuaginta videntur esse* [c]: & reliqua. Nec illud prætereundum nobis videtur, quod alibi in Canonibus expressum est: [d] *Qui in vicis & possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati fuerint*, & cetera. Nec ab re di-

a 5. *Dist.* 86. Chorepiscopi tam ab hac.
b *Hispal. II.*
c *In Concilio Neocæsareensi, cap. 13. ex versione Dion. Exigui.*
d *In Concilio Antioch. C. 10. ex ejusdem interpretatione.*

dictum perpendo, quamquam manus impositionem Episcoporum perceperint; cum *Episcoporum* nomen pluralem in se contineat numerum, & apud grammaticos pluralis sit genitivus: videtur enim mihi, quod tunc, non ab uno, sed a pluribus ordinabantur; quia nullatenus diceret, *Episcoporum*, si ab uno fieret talium ordinatio, cum *Episcoporum*, pluraliter dictum sit, cum autem dixit Chorepiscopum, profecto villanum voluit intelligi Episcopum, & si Villanus, quid agit in Civitate, cum in una Civitate duo omnino prohibeantur esse Episcopi? Et si in Villa & in eo loco, ubi antea Episcopi non fuerunt, cum & in modica civitate, [a] vel in Villa, aut Castello Episcopus fieri prohibeatur, & in omnibus omnino locis, ubi antea Episcopi non fuerunt, ne vilescat auctoritas [b] & nomen Episcopi, fuerint constituti, quid, rogo, erunt? Ecce nec locus cum ordinatione concordat, nec ordinatio cum loco: quoniam si Episcoporum manus impositionem perceperunt, & ut Episcopi sunt consecrati, ubi sunt consecrati? Ad Villam, quia χώρα, Villa est apud Græcos. Et qualiter ad Villam, si nec in Castello aut in modica civitate licet fieri, rogo ut promatis: & si promere non potestis, quis (scio) per rationem aut plenam auctoritatem minime potestis, digitum ori imponite, & eos omni auctoritate carere non dubitate, scilicet quia tria obstant, quibus eorum cassatur actio vel institutio. Unum, quod ab uno Episcopo ordinari solent, in quo eorum ordinatio a Canonibus discordat, qui per manus Episcoporum eos institui jubent. Aliud, si a pluribus Episcopis sunt ordinati, & aut in Villa, aut in Castello, seu in modica civitate, aut omnino non in eo loco præfixi, quo juste Episcopi fieri debent, aut dudum non fuerunt, [c] ubi vilescat auctoritas & nomen Episcopi, aut si in civitate cum altero Episcopo: cum (ut prædictum est) in una Civitate duo non debeant [d] consistere Episcopi. Tertium, si absolute [e] fuerint instituti, sicut de quibusdam audivimus, quæ omnia Episcopali omnino carent auctoritate: & illud adhuc restat, quod eorum ordo non habet in divinis litteris auctoritatem: quia (ut præfixum est) ordines sunt duo tantum primi in Ecclesia, id est, Apostolorum & septuaginta Discipulorum. Sane si nec Episcopi sunt, quia pro præfatis causis Episcopi esse non possunt: nec Presbyteros se nominari volunt, quia amplius esse ambiunt; atque plus quam septuaginta Discipuli fecissent, (ad quorum formam, ut paulo superius prælibavimus, hi, antequam prohiberentur, a quibusdam stultis & sua quærentibus, & non quæ Christi Jesu, instituebantur) præsumere tentant, & illicita atque prohibita agere præsumunt; nec hoc dici se volunt, quod sunt; rogo ut manifeste prodatis, quid sint: quoniam aut aliquid sunt, aut nihil. Nam manifeste patet, quoniam Episcopi non sunt. Et si Episcopi non sunt, & Presbyteri esse despiciunt, quid erunt? Aut aliquid prorsus erunt, aut nihil: quia nihil potest esse, nisi habeat unde sit. Et si non habet unde sit, aut unde originem ducat; nec auctoritatem habet, nec stare rite poterit, quia inane est, & ut destruatur & cadat necesse est, quoniam nihil est, & in nihilum reputabitur.

Si vero nihil ex his sunt, quæ superius memoravimus: tunc necesse est, ut nihil sint ex his, quæ Sacerdotibus debentur. Et ideo nec in Sacerdotali catalogo habeantur, nisi tantum (ut primo commemoravimus) ut pro misericordia illis, qui humiliter hoc ferre voluerint, nec amplius ambierint, & per scriptum propria manu subter corroboratum, idipsum confirmaverint, hoc solummodo concedatur, ut inter Sacerdotes locum habeant, & ministerio

a *Concil. Laodic. cap. 57.*
b *Cart. II. c. 2. Tolet. XII. 4.*
c *Sardic. Conc. c. 6.*
d *Nic. Conc. c. 8.*
e *Calced. c. 6.*

rio Presbyterorum contenti sint, atque mensæ Domini tantummodo participes exsistant. Amplius autem qui ambire voluerint, nec hoc retineant, ut Sacerdotes sint, sed omni Ecclesiastico funditus priventur honore. Quod vero eis non liceat Sacerdotes consecrare, nec Diaconos aut Subdiaconos, nec Virgines, nec Altare erigere, nec ungere aut sacrare, nec Ecclesias dedicare, nec chrisma [a] conficere, nec chrismate Baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in missa quemquam in pœnitentem reconciliare, nec formatas Epistolas mittere, nec Populum benedicere, nec ante Episcopum in Baptisterio aut in Sacrario introire, nec præsente Episcopo infantem tingere aut signare, nec pœnitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare; nec eo præsente, nisi illo [b] jubente, Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito Populum docere aut salutare, nec plebem exhortari; [c] quæ omnia solis Pontificibus deberi, tam ex superioribus, quam ex aliis Patrum constitutis, aut Sacris Canonibus, edocti estis. Et si necesse est quibusdam minus scientibus, doceri pleniter & instrui possunt, ut per hoc & discretio graduum [d], & dignitatis fastigium Summorum Pontificum demonstretur. Similiter & de Presbyteris hæc habeantur, ut sine jussu [e] proprii Episcopi nil agant: quia quod rarum est, hoc & pulcrius esse videtur. Et si nomen vilescit Pontificum, omnis status perturbatur Ecclesiæ. Triplex itaque in hac parte reatus est, quod & prohibita agunt, & quod Sacrum Ministerium talis consortii vilitate polluitur, & Episcoporum (quantum ad illicitæ usurpationis temeritatem pertinet) jura solvuntur.

Quod autem solis [f] Apostolis eorumque successoribus proprii sit officii tradere Spiritum Sanctum, liber Actuum Apostolorum docet: præsertim cum nullus ex septuaginta Discipulis, quorum isti in Ecclesia speciem gerunt, legatur donum S. Spiritus per manus impositionem (ut prædictum est) tradidisse. Hæc ergo, quia omni carent ratione, nullus deinceps usurpet aut consentiat Sacerdotum, qui noluerit a nostro Sacerdotali Collegio separari. Nec quod a nobis extinguitur, & a prædecessoribus nostris ac reliquis, ut dictum est, totius orbis Episcopis jam extinctum est, apud aliquos tenebrosis [g] seminetur radicibus: sed quæ male pullulasse noscuntur, radicitus evellantur, ne messem dominicam ulla corrumpant zizania. Ita enim fructum uberem Domini Sacerdotes præstabunt, si ea, quæ natam segetem enecare consueverunt, radicitus amputentur. Cesset ergo, cesset tot vicibus prohibita & damnata præsumptio: nec imitentur Summi Sacerdotes mulieres Meretrices, quæ infantes suos præfata voluptate aliis ad nutriendum tribuunt: sed ipsi nutriant, ipsi Domino suo fructum cum usura reddant, fructuososque manipulos ei cum gloria repræsentent. Nam si Dominus leprosos, inter ceteras ovium suarum curas, tetigit & mundavit, cur nos eadem agere dedignamur? Aut cur nosipsi, qui pastorale officium suscepimus, aliis alendas tradimus? maxime cum Dominus Petro præceptori nostro dixerit: *Si diligis me, pasce oves meas*: & multa alia, & his similia. Nam benedictio, quam prædicti [h] Chorepiscopi ante suam prohibitionem, per manus impositionem dabant, magis nobis videtur vulnus inferre, quam salutem. Et illi qui Pontificatus apicem non habebant, quomodo ea, quæ non habebant, dare poterant? quoniam nihil in [i] dante erat, quod ille posset accipere. Aut quis homi-

c 3

a *Hispalensis II. cap.* 7.
b *Gelas. Epist. 9. cap.* 7.
c *Apud S. Leonem Epist.* 88.
d *Hispal.* II. 7.
e *Laodic.* 57. *Tolet.* I. 28.

f *Innoc.* I. *Epist.* 1. *cap.* 3. *Actor.* 8. *Conc. Paris.* VI. *an.* 839.
g *S. Leo Epist.* 2. & 1. *cap.* 2.
h *Capitul. lib.* VII. *cap.* 187.
i *Innoc. Epist.* 22. *cap.* 3.

minum, licet more humano loquamur, dare potest quod non habet? Præsertim cum Pontifices non erant, ea quæ solis Pontificibus debentur, dare non poterant. Et propterea magis vulnerabant capita, quæ per manus impositionem tangebant; cum ea, quæ eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent. Et ideo, quidquid ex supradictis ministeriis Pontificalibus præsumebant, irritum erat, & nihil tactis proficiebat: sed magis, juxta Prophetam, *maledictionem pro benedictione* (si ratum est dicere) conferebant. Quapropter per illam illicitam manus [a] impositionem, ut paulo superius prælibavimus, vulneratum [b] caput illi qui videbantur aliquid accepisse, habebant. Et ubi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere, qua infixa sanetur macula: id est, reiterari necessum est quod legitime actum aut collatum minime approbatur, si perfectum esse debebit. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitime non habuit, invenire non possum: cum ille, qui honorem Pontificalem non habuit, Pontificalia non potest jura tribuere: nec hoc sibi poterant vendicare, cujus capaces per hoc quod illis obstiterat, non fuerunt. Hujus ergo discussionis [c] curam nobis specialiter vendicantes, ita misericordiam irrogamus, ut si qua forsitan de his commissa sunt, corrigantur, ne talia liceat ultra committi, & ne qua excusatio de ignoratione nascatur: quia ut nobis gratulationem facit Ecclesiarum status, salubri dispositione attributus vel adornatus; ita non levi nos mœrore contristat, quoties aliqua contra instituta Canonum vel Ecclesiasticam disciplinam præsumpta aut commissa cognoscimus. Quæ si non qua debemus vigilantia resecemus, illi, qui nos speculatores esse voluit, nos excusare non possumus; si ejus Ecclesiam, quæ nobis generaliter commissa est, inquantum prævalemus, puram a tam illicitis superstitionibus non custodiamus: quia non [d] aliter unus grex & unus pastor sumus, nisi quemadmodum Apostolus docet, *Idipsum dicamus omnes: Simus autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sapientia*. Nec aliter veri Discipuli Domini erimus, nisi radicem amaritudinis sursum germinantem, (sicut hoc, ut asseritis, modo facit) ne nocere valeat, aut Episcopale Ministerium vilescere faciat per eorum negligentiam, id est, omnium Sacerdotum, qui evellere mala, & meliora plantare sunt ab eo præpositi, unusquisque pro viribus extirpare festinet: & ipse qui pro suis ovibus est æterno judici rationem redditurus, eas fovere & educare decertet. Si Domini desideramus esse Discipuli, ipsius imitemur vestigia, ut de nobis dicatur: *Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas, & voco eas nominatim, & cognoscunt me meæ*; & reliqua. Et iterum monente [f] Dominicæ vocis imperio, quo Beatissimus Apostolus Petrus trina repetitione mysticæ Sanctificationis imbuitur, is Christi oves, qui Christum amat, diligenter & cum magna cura pascat: quoniam ipsius Sanctæ Sedis, cui per abundantiam divinæ gratiæ præsumus, amore & reverentia coarctamur; ut tantæ superstitionis, quæ nullius (ut sæpe dictum est) fulcitur auctoritate, periculum quantum possumus, declinemus; ne Beati Magistri nostri Petri & Summi Apostoli dilectio, qua se amatorem Dei esse testatus est, vana inveniatur in nobis: quoniam omnis negligenter pasceus toties sibi commendatum Dominicum gregem, convincitur summum non amare Pastorem, nec ejus se velle discipulum fieri, cujus exempla negligit imitari. Nam [g] gratia prorsus major acquiritur, si de commissis ovi-

a 25. I. *Qu.* 7. & 3. IX. *Qu.* 1. Per illicitam manus.
b *Idem Innocent. loco cit.*
c *S. Leo Epist.* 1. *cap.* 2.
d *S. Leo Epist.* 4. *cap.* 2.
e *Martinus Papa, Consult.* 1. *Conc. Later.*
f *S. Leo Epist.* 4.
g *S. Greg. Epist.* 43. *lib.* VIII.

ovibus lucrum offerat Domino solicitudo Pastoris. Nam & Beatum Jacob [a], qui pro uxoribus diu servierat, dixisse meminimus, *Viginti annis fui tecum: oves tuæ & capræ steriles non fuerunt: arietes gregis tui non comedi, nec captum a bestia ostendi tibi. Ego damnum omne reddebam: & quidquid furto perierat, a me exigebas: die noctuque æstu urebar & gelu: fugiebat somnus ab oculis meis*. Si ergo sic laborat & vigilat, qui pascit oves Laban: quanto labore, quantisque vigiliis debet intendere, qui pascit oves Dei? Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui pro suis dedit ovibus animam; & adjuvet nos, ut de his, qui nobis commissi sunt [b], fructum multiplicem, ac mensuram superfluentem ad æterna gaudia reportare concedat. Tantusque vos beati [c], Petri Apostolorum Principis amor incendat, ut in ovili ipsius, cui omnes creaturæ sunt traditæ, omnes taliter errantes & illicita atque prohibita præsumentes, sanctis vestris studiis summo redintegrare cum desiderio festinetis: qualiter animæ pretioso Christi sanguine redemptæ, eorum non pereant deceptione. Restat etiam, quod per ostium hi nequaquam subintrarunt, quia non habebant ostium per quod ingrederentur: quia (ut dictum est) si nec Episcopi sunt, & plusquam Presbyteri esse ambiunt; per quod ostium intrabunt, cum hi tantum duo ordines in Ecclesia leguntur, nec amplius ad Pastorale officium aliquod patet ostium, per quod Pastor intret? Audite, Fratres, non me, sed ipsam dicentem Veritatem: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro*; & reliqua. Cum etiam egregius prædicator dicat: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est*: cum prædicta duo fundamenta in Ecclesia tantum inveniantur posita, quidquid amplius positum in his inveniatur, stare nullatenus poterit. Et ideo, cum omnibus suis fundamentis, & actionibus, atque radicibus ut evellatur necesse est, ita ut amplius pullulare nec germinare valeat. Non ergo generet, & non faciat vobis, Fratres, toties repetita locutio fastidium: quia summa necessitas est sæpius prohiberi, quod toties, ut a vobis cognovimus, illicite usurpatur: & quoniam veritas [e] sæpius exagitata, magis splendescit in lucem: & quod toties repetendo admonetur, minus usurpatur. Super his enim multa jam ab antecessoribus nostris dicta sunt: a quibus ipsi, sicut nunc a nobis, ita olim ab eis damnati & prohibiti sunt. Ideo sæpius repetentes, omnes monemus, ut vitent hujusmodi, & a talibus se abstineant, qui noluerint una cum eis a Sacerdotali ministerio, ut rebelles, fieri alieni. Quod ita demum probare poterimus, si tales extirpare, & non eis favere decertaveritis: & ita in postmodum de tali re querela cessabit, quia [f] contumeliæ studio fit, quidquid interdictum toties usurpatur. Omnia [g] hæc decretalia, & cunctorum prædecessorum nostrorum constituta, quæ de Ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinis, ita a vobis & omnibus Episcopis, ac cunctis generaliter Sacerdotibus custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari: quoniam occurreret veritas, si falsitas displiceret. Et merito nos, qui summa Ecclesiæ tenere debemus gubernacula, causa respicit, si silentio faveamus errori. Datum Kalendis Junii, Libio & Theodosio Viris Clarissimis Consulibus.

Jubet

a *Idem Epist.* 48. *lib.* VII.
b *Idem Gregor. ibidem.*
c *Idem Epist.* 97. *ejusdem lib.* VII.
d *Innoc.* I. *Epist.* 7.
e *Zosimus Epist.* 1. *cap.* 2.
f *S. Leo, Epist.* 1. *cap.* 5.
g *S. Calest. Epist.* 1. *cap.* 1. *Non sunt in Fastis hi Consules.*

Jubet ne per scripta in posterum, sed per legitimum accusatorem, quis ab eis judicetur: & causæ etiam judicandæ omnes ad Apostolicam Sedem deferantur.

Universis Episcopis per Italiæ Provincias constitutis, Damasus Episcopus, in Domino salutem.

Optaveram, dilectissimi [a], pro nostri caritate Collegii, omnes Domini Sacerdotes (sicut in primitiva fuit Ecclesia) unum esse cor & animam unam, atque in una devotione persistere, nec quemquam Sacerdotum, gratia aut formidine sæcularium depravari, aut a via veritatis quoquo modo abscedere. Sed quia multa quæ corrigi possunt, proveniunt, & superat culpa delinquentium misericordia Dei: atque ideo suspenditur ultio, ut possit locum habere correctio. Relatum est enim ad Sedem [b] Apostolicam, vos accusationes Fratrum per scripta suscipere absque legitimo accusatore. Quod deinceps in omni orbe Terrarum fieri, Apostolica auctoritate prohibemus, & quod nuper factum est, absque nulla retardatione corrigi rogamus: nec unquam prius per scripta, eorum qui accusantur [c], causam discutere liceat, quam [d] per querulantium [e] institutiones vocati Canonice ad Synodum veniant, & præsens per præsentem agnoscat veraciter & intelligat, quæ ei objiciuntur. Quod bene & per sapientiam Salomonis dicitur: *Antequam scruteris, ne reprehendas: intellige prius, & tunc increpa. Antequam audieris, ne respondeas.* Et licet apertissima sit contrariorum reprehensio; verumtamen oportet his, qui dati sunt ad eorum examinationem, ordinem servari ab his [f], qui secundum Deum perscrutari deputati sunt, quatenus ita cum operatione cooperante inveniamus & confessorem Deum, qui dicit: *Ubi duo sunt vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Nam & Dominus Noster Jesus Christus Judam [g] furem esse sciebat: sed quoniam non est præsentialiter accusatus, ideo non est ejectus. Nec vos ullo modo agere oportet, quod ille noluit facere. Leges enim sæculi accusatores præsentes exigunt, & non per scripta absentes. Unde Canonica patrum constituta [h] non semel, sed sæpissime clamant, nec accusationes nec testimonia ullum per scripta posse proferre: nec de aliis negotiis quicumque testimonium dicant, nisi de his, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. Similiter & qui alium accusare [i] elegerit, præsens [k], per se, & non per alium accuset, inscriptione videlicet præmissa. Neque ullus unquam judicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum namque est, ne ira quemquam subripiat, faciatque citius omne, quod non licet. Omnipotens Deus hæc vos & cuncta divina mandata & Apostolica præcepta custodientes, in cunctis actibus vestris cælestis brachii extensione protegat, atque ad cælestis remunerationem patriæ cum multiplici animarum fructu perducat. Amen. Data tertio Idus, Aprilis, Siricio & Ardabure viris clarissimis [l] Consulibus.

Ad

a *S. Leo, Epist.* 47.
b 5. *Qu.* 2. Relatum est ad sedem.
c 76. *Qu.* 3. Eorum qui accusantur.
d *ms.* querelantium. *al.* querelarum.
e *Martinus I. Papa, Consult.* 2. *Conc. Lateran.*
f 5. *Qu.* 3. Relatum est ad Sedem.
g *Ambrosiaster in* 1. *ad Cor.* 5.
h 5. *Qu.* 1. Relatum est ad Sedem.
i 3. *Qu.* 6. Qui accusare alium.
k *Ex Aniano.* Ipsa sententia, *inquit Hincmarus adversus nepotem, cap.* 43. de antiquis Romanis legibus fuit assumpta.
l *Non sunt in Fastis hi Consules.*
Damasi Papa nomine affert præterea Gratianus decreta ista duo: 2. *Quæst.* 3. Calumniator. 15. X. *Quæst.* 1. Hanc consuetudinem.

Ad Hieronymum Presbyterum.

Damasus Episcopus Fratri & Compresbytero Hieronymo in Domino salutem.

DUm multa corpora librorum in meo arbitrio allata fuissent, contigit, ut in librum psalmorum in meo animo festinus cognoscerem detineri, & memoriam capacitatis meæ imbuere. Cogitavi, Frater amantissime & in Christo semper Sacerdos, ut secundum Septuaginta interpretes & presbyteros, id est, Matthiam & Ptolomæum, Muchium, Sacreum, Hydronium, Pamphilum, Zoastiten, Didymum, Sanium, Epiphanium, Ciatrem, Simonem, & ceteros, inquantum nostra recurrit conscientia, de septuaginta invenire vestigia. Peto etiam tuam charitatem, ut sicut a rectore tuo Alexandro Episcopo nostro didicisti, Græcorum psallentiam ad nos dirigere tua fraternitas delectetur: qui tantæ apud nos simplicitatis indago est, ut tantum in die Dominica Apostoli Epistola una recitetur, & Evangelii capitulum unum dicatur: & nec psallentium mos tenetur, nec hymni decus in ore nostro cognoscitur. Peto ergo per Fratrem & Compresbyterum nostrum Bonifacium, ut jubeat Fraternitas tua rei hujus nobis aperire vestigia. Missa v. Kalendas Novembris, per Bonifacium Presbyterum Hierosolymam.

Damasus Episcopus Urbis Romæ Hieronymo Presbytero.

GAudet Ecclesia tuo fonte jam satiata, & amplius sitit curiositas temporum Sacerdotalium, ut quod dignum est, cognoscatur, quod indignum respuatur. Verum gesta Pontificum, quæ potuimus reperire nostræ Sedis studio, ad tuam caritatem gaudentes direximus. Ora pro nobis ad Sanctam Resurrectionem Frater, & Compresbyter. Vale in Christo Deo & Domino Nostro. *Data* x. *Kal. Junii, & accepta* vi. *Kal. Octobris missa de Roma Hierosolymam.*

In nomine Domini incipit series Pontificum Romanorum, qui in Sede Beati Petri Apostoli ab ipso usque ad hoc tempus sederunt.

Beatus Petrus Princeps Apostolorum natione Galilæus, de Vico Bethsarda filius Jobii, Frater Andreæ &c.

ERRATA		CORRIGE.
Pag. 2.col.1.lin.32.	junctam	junctum
3.col.1. in fin.	qui	qui
col.2 lin. 3.	placet	*adde puncta* :
4.col.1.lin. 7.	præſtitutum	præſtitum .
7. not. c.	on ne ſavoit, la conduit	on ne ſauroit, la conduite
11.col.1.lin. 6.	innixas	innixus
28.col.2.lin.29.	pervenerunt	pervenerant
31.col.2.lin.28.	Marcellino	Marcellus
33.col.1.lin.11.	hoc profecto ſaltem negaverit	hoc profecto nemo &c.
34.col.1.lin.16.	quo	quò, *& alibi etiam*
41.col.2.lin. 8.	tantum	tantam
46.col.1.lin. 8.	Valentiniano. II. B	Valentiniano N. P.
col.1.lin.pen.	poſt tranſmiſſum, *deeſt*	Et
47.col.1.lin. 5.	poſſet	*Adde punctum*
col.2.lin. 7.	Et cujus .	& cujus *deleto puncto*
48.col.1.lin.36.	in eam	in ea
51.col.2.lin.19.	ſimplicianum	Simplicianum
52.col.2.lin.19.	Severam	Severum
57.col.2.lin.10.	Homouſium	homoeuſium *primo loco*
66.col.2.verſ.2.	Auderit	Audent
70.col.2.lin.71.	Simplicium	Simpliciam
73.col.2.lin.35.	Berdeuſis	Beroænſis
74.col.1.lin.19.	hiſce	hoſce
col.2.lin.14.	numero tertio	quarto
83.col.1.lin.poſtrem.	Romam	Romani
85.col.1.lin.33.	plurimum	plurimorum
86.col.1.lin. 6.	ut eam	ut *del endum, vel addendum*; magno id ageret, religionis bono.
89.col.2.lin.16.	& Illyricum	Ut Illyricum
lin.poſtrem.	Leo Magnus	*adde*, ac Leo &c.
92.col.2.	diſentire	diſſentire
95.col.2.lin.42.	Flaviano Meletium	Flavianum Meletio
111.col.2.lin.35.	traxere	traxerat
113.col.2.lin.30.	recto	certo
114.col.2.lin.11.	concedi	condi
134.col.1.lin.15.	illatuo	illatus
140.col.1.lin.14.	judicare	indicare
161.col.2.lin. 1.	judicari.	indicari
ibid. in fin.	potuerit	potuerint
164.col.1.lin.27.	apponunt	opponunt
lin.39.	infinite	infinitæ
lin.poſtrem.	hujus	*Adde* rei
165.col.1.lin.15.	Synodo	Synodi
171.col.1.lin.11.	caſſaſſe	ceſſaſſe
172.col.2.lin.20.	confeſſionis	Confeſſoris
177.col.2.lin.34.	poſt eo conſilio *adde*	Ut
179.col.1.lin. 3.	duo hæ	duo hæc
180.col.1.lin.13.	intercederent	interciderent
201. not. d.	ex ſanctâ Synado	ex ſexta Synodo
204. not. a.	offerendi	afferendi
208.col.1.lin. 4.	noſtri	noſti

Pag.2. ἐαν, ἐὰν 19. μιχεὶ νιιὶ ὑ χατιρίθη . . ὑ . . τ: . . Ἐκκλησίας * μέχει νιιῦ ὑ κατιρίθη . . ὑ . . τῆς Ἐκκλησίας 19. Ἐκβάλλο Ἐκβάλλω 23. Ρωμαιὼν ἀρχῆς . . . γραμμα * Ρωμαίων ἀρχῆς . . γράμμα 23. ἀναίμακτόν * ἀναίμακτον. 23. βασιλευούσης . . ἀρχής * βασιλευούσης . . ἀρχῆς. 24. ἑλλῆνων φώνι * ἑλλήνων φωνῇ 70. ἰχεὶ . . γλω . . ἡ πιςεως . . τοις * ἰχεῖ . . γλῶ . . ἣ πίςεως . . τοῖς 70. τετ' * τετ' 72 διάδιχοθ * διάδοχος 95. ἰως . . μέσω . . ὀι * ἴως . . μέσῳ . . ὀι 113. τ' . . χαθισάμενος * τ . . καθισάμενος 157. εἰς τὴν . . ἐποιοῦτο . . ἑαυτούς * εἰς τὴν . . ἐποιοῦντο . . ἑαυτούς 160. Σιωκκογαὶ . . αχρίβω; . . ἐπισόπων . . ἐπρων ἀγαιχίων, Ἐκκλεσιαςιχῶν * Συναγωγαὶ . . ἀκριβῶς . . ἐπισκόπων . . ἑτέρων ἀναγκαίων Ἐκκλησιαςικῶν 160. Ἀποχρισίς * Ἀπόκρισις 160. ἐλεύσσειος ἀποκηρύτ; Ἴυσαν . . τῶ * ἐλεύσειος ἀποκηρύττουσαν . . τῷ 162. μὲ εἶναι . . τω . . ομ * μὴ εἶναι . . τῷ . . ὀμ 163. τῶ . . ἀποφαινόντας * τῷ . . ἀποφαίνοντας 207. ἁμαρτίας . . ὑμῶν * ἁμαρτίας . . ἡμῶν.